

Katarzyna Niemczyk

Kamienieccy herbu Pilawa

Z dziejów kariery i awansu
szlachty polskiej
do 1535/1536 roku

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu Śląskiego
KATOWICE 2016

**Kamienieccy
herbu Pilawa**

NR 3489

Katarzyna Niemczyk

Kamienieccy herbu Pilawa

**Z dziejów kariery i awansu
szlachty polskiej
do 1535/1536 roku**

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Katowice 2016

Redaktor serii: Historia

Sylwester Fertacz

Recenzent

Jerzy Rajman

Spis treści

Wykaz skrótów 7

Wstęp 13

ROZDZIAŁ 1

Herb i pochodzenie Kamienieckich

- 1.1. Herb 27
- 1.2. Początki Moskorzewskich 30
- 1.3. Zarys genealogiczny 33

ROZDZIAŁ 2

Klemens (2) z Moskorzewa († 1408) – protoplasta rodziny Kamienieckich Jego znaczenie polityczne i działalność gospodarcza

- 2.1. Kariera polityczna Klemensa z Moskorzewa 59
- 2.2. Gospodarka i fundacje kościelne Klemensa z Moskorzewa 83
 - 2.2.1. Dobra dziedziczne 83
 - 2.2.2. Nadanie klucza dobczyckiego 84
 - 2.2.3. Nadanie Kamieńca. Klucz odrzykoński (kamieniecki) 85
 - 2.2.4. Wsie nieprzynależące do wymienionych kluczy 88
 - 2.2.5. Domy w Krakowie 90
 - 2.2.6. Fundacje kościelne 91

ROZDZIAŁ 3

Pierwsze i drugie pokolenie Kamienieckich Od kryzysu do odbudowy pozycji rodziny

- 3.1. Pokolenie pierwsze: Marcin (1) (1390–1439) 97
- 3.2. Pokolenie drugie – odbudowa pozycji rodziny 106
 - 3.2.1. Najstarszy potomek Marcina (1) – Piotr 106
 - 3.2.2. Henryk (2) – znakomity gospodarz 115

ROZDZIAŁ 4**Pokolenie trzecie****Okres świetności rodziny (XV/XVI wiek)**

- 4.1. Mikołaj (2) Kamieniecki, pierwszy hetman wielki koronny,
i rotmistrz Jan (2) Kamieniecki **133**
 - 4.1.1. Początki kariery Mikołaja Kamienieckiego **133**
 - 4.1.2. Pierwsze kroki w karierze Jana Kamienieckiego **137**
 - 4.1.3. Na dworze Jana Olbrachta **138**
 - 4.1.4. W służbie Aleksandra **161**
 - 4.1.5. Pod panowaniem Zygmunta Starego **197**
- 4.2. „Hetman polny”: Marcin (3) Kamieniecki **217**
 - 4.2.1. Pierwsze wzmianki źródłowe **217**
 - 4.2.2. Początki kariery **219**
 - 4.2.3. Rozkwit kariery **222**
 - 4.2.4. Schyłek kariery **226**
- 4.3. Pozostali bracia: Klemens (4), Henryk (3) i Stanisław **234**
 - 4.3.1. Klemens (4) Kamieniecki **234**
 - 4.3.2. Henryk (3) Kamieniecki **235**
 - 4.3.3. Stanisław Kamieniecki **236**
- 4.4. Działalność gospodarcza i wkład w rozwój kultury **237**
 - 4.4.1. Działalność braci na niwie gospodarczej **237**
 - 4.4.1.1. Okres przed podziałem majątku (1488–1512). Dobra prywatne **237**
 - 4.4.1.2. Okres przed podziałem majątku (1488–1512). Dobra królewskie **246**
 - 4.4.1.3. Okres po podziale majątku (1512–1535/1536) **256**
 - 4.4.2. Fundacje **267**

Zakończenie 271**Aneksy 275**

- Aneks 1. Pozostali Kamienieccy **275**
- Aneks 2. Itineraria **277**
- Aneks 3. Mapy majątków **304**

Bibliografia 307**Indeks osobowy 339**Summary **355**Zusammenfassung **357**

Wykaz skrótów

- Aa – *Acta actorum capituli ecclesiae cathedralis Cracoviensis* w Archiwum Kapituły Katedralnej w Krakowie
- AAleks – *Akta Aleksandra króla polskiego, wielkiego księcia litewskiego (1501–1506)*. Wyd. F. PAPÉE. Kraków 1927
- Acta rectoralia – *Acta rectoralia Almae Universitatis Studii Cracoviensis*. T. 1. Wyd. W. WISŁOCKI; T. 2. Wyd. S. ESTREICHER. Kraków 1893–1897
- AGAD – Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie
- AGZ – *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tzw. Bernardyńskiego we Lwowie*. T. 1–19. Wyd. O. PIETRUSKI, X. LISKE, A. PROCHASKA. Lwów 1870–1906
- AKH – „Archiwum Komisji Historycznej [Polskiej] Akademii Umiejętności”
- AKP – „Archiwum Komisji Prawniczej [Polskiej] Akademii Umiejętności”
- Akta i Listy – JABŁONOWSKI A.: *Sprawy wołoskie za Jagiellonów. Akta i Listy. Akta Koronne*. Warszawa 1878 („Źródła Dziejowe”, T. 10)
- Akta unji – *Akta unji Polski z Litwą 1385–1791*. Wyd. S. KUTRZEBA, W. SEMKOWICZ. Kraków 1932
- Album – *Album studiosorum Universitatis Cracoviensis*. T. 1. Wyd. Ż. PAULI, B. ULANOWSKI. Kraków 1887
- AOfic – Księgi oficjalatu krakowskiego w Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie
- ASang – *Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie*. T. 1–7. Wyd. Z.L. RADZIMIŃSKI, P. SKOBIELSKI, B. GORCZAK. Lwów 1887–1910
- ASK – Archiwum Skarbu Koronnego, AGAD
- ATomic – *Acta Tomiciana: epistolarum, legationum, responsorum, actionum et rerum gestarum, serenissimi principis Sigismundi primi, Regis Poloniae, magni ducis Lithuaniae per Stanislaum Górski canonicum Cracoviensem*

- et Plocensem collectarum A.D. 1532.* T. 1–8. Wyd. T. DZIAŁYŃSKI; T. 9–13. Wyd. Z. CELICHOWSKI; T. 14–16. Wyd. W. POCIECHA; T. 17. Wyd. W. POCIECHA, W. URBAN, A. WYCZAŃSKI. Poznań 1852–1966
- B.Czartor – Biblioteka Książąt Czartoryskich w Krakowie
- Bielski – BIELSKI M.: *Kronika polska Marcina Bielskiego nowo przez Joachima Bielskiego syna jego wydana.* Kraków 1597
- BJ – Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
- BK – Biblioteka PAN w Kórniku
- BN – Biblioteka Narodowa
- BP – *Bullarium Poloniae.* T. 3–4. Wyd. S. KURAS, I. SUŁKOWSKA-KURASŁOWA. Romae–Lublin 1989–1998
- CDP – *Codex Diplomaticus Poloniae.* T. 1–3. Wyd. L. RZYSZCZEWSKI, A. MUCZKOWSKI. Warszawa 1847–1858; T. 4. Wyd. M. BOBOWSKI. Warszawa 1887
- CDUJ – *Codex diplomaticus Universitatis Studii Generalis Cracoviensis.* T. 1–4. Wyd. Ż. PAULI. Kraków 1870–1884
- CE XV – *Codex epistolaris saeculi decimi quinti.* T. 1–3. Wyd. A. SOKOŁOWSKI, J. SZUJSKI, A. LEWICKI. Kraków 1876–1894
- CIP – *Corpus iuris polonici medii aevi.* T. 3–4. Wyd. O. BALZER. Kraków 1906–1910
- CP-H – „Czasopismo Prawno-Historyczne”
- CV – *Codex epistolaris Vitoldi magni ducis Lithuaniae 1376–1430.* Wyd. A. PROCHASKA. Kraków 1882
- Daniłowicz – *Skarbiec dyplomatów papieskich, cesarskich, królewskich, książęcych; uchwał narodowych, postanowień różnych władz i urzędów, posługujących do krytycznego wyjaśnienia dziejów Litwy, Rusi Litewskiej i ościennych im krajów.* T. 1–2. Wilno 1860–1862
- Decjusz – DECJUSZ J.L.: *De Sigismundi regis temporibus liber, 1521.* Wyd. W. CZERMAK. Kraków 1901
- DH – DŁUGOSZ J.: *Ioannis Dlugossii Annales seu cronicae incliti Regni Poloniae.* Lib. 6. Ed. S. BUDKOWA, I. GARBACIK, A. KAMIŃSKI, S. MIKUCKI, I. MITKOWSKI, M. PLEZIA, C. PIERADZKA, W. SEMKOWICZ-ZAREMBA. Warszawa 1973; lib. 10. Ed. C. PIERADZKA, S. PERZANOWSKI, S. GAWĘDA, A. KAMIŃSKI, M. KOWALCZYK, S. KOZŁOWSKA-BUDKOWA, S. MIKUCKI, J. MITKOWSKI, M. PLEZIA, D. TURKOWSKA, W. SEMKOWICZ-ZAREMBA. Warszawa 1985; lib. 10/11. Ed. M. PLEZIA, F. SIKORA, K. BACZKOWSKI, M. KOWALCZYK, J. MRUK, S. PERZANOWSKI, D. TURKOWSKA, J. WYROZUMSKI. Warszawa 1997; lib. 11–12.

- Ed. K. OŻÓG, J. MRUK, M. KOWALCZYK, K. BACZKOWSKI, J. WYROZUMSKI, D. TURKOWSKA, C. PIROŻYŃSKA. Warszawa 2000–2001; Kraków 2003
- Dogiel – *Codex diplomaticus regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae*. Ed. M. DOGIEL. T. 1–4. Vilnae 1758–1764
- Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier – *Dokumenty polskie z archiwów dawnego Królestwa Węgier*. T. 1–5. Oprac. S.A. SROKA. Kraków 1998–2012
- DR – DŁUGOSZ J.: *Jana Długosza Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego*. Ks. 5–12. Warszawa 1973–2006
- GK – Księgi grodzkie krakowskie w Archiwum Narodowym w Krakowie
- Hube – HUBE R.: *Sądy, ich praktyka i stosunki prawne społeczeństwa w Polsce*. Warszawa 1886
- Hurmuzaki – HURMUZAKI E.: *Documente privitoare la istoria românilor*. Vol. 1, p. 2: (1346–1450). Bukarest 1890; Vol. 2, p. 2: (1510–1527). Bukarest 1891
- Inventarium – *Inventarium omnium et singulorum privilegiorum, litterarum, diplomatum, scripturarum et monumentorum, quaecumque in Archivo Regni in arce Cracoviensi continentur*. Wyd. E. RYKACZEWSKI. Lutetiae Parisiorum–Berolini–Posnaniae 1862
- Itinerarium – GAŚSIOROWSKI A.: *Itinerarium króla Władysława Jagiełły*. Warszawa 1972
- Katalog PAN – *Katalog dokumentów pergaminowych Biblioteki Polskiej Akademii Nauk*. T. 1–3. Oprac. K. DZIWIK. Kraków–Wrocław 1966–1970
- KDKKr – *Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej św. Wacława*. T. 1–2. Wyd. F. PIEKOSIŃSKI. Kraków 1874–1883
- KDKr – *Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa*. Cz. 1–4. Wyd. F. PIEKOSIŃSKI. Kraków 1879–1882
- KDKWil – *Kodeks dyplomatyczny katedry i diecezji wileńskiej*. T. 1. Wyd. J. FIJAŁEK, W. SEMKOWICZ. Kraków 1932
- KDL – *Codex diplomaticus Lithuaniae. Kodeks dyplomatyczny Litwy*. Wyd. E. RACZYŃSKI. Wrocław 1845
- KDM – *Kodeks dyplomatyczny Małopolski*. T. 1–4. Wyd. F. PIEKOSIŃSKI. Kraków 1876–1905; T. 5. Red. W. BUKOWSKI. Oprac. W. BUKOWSKI, F. SIKORA, J. WRONISZEWSKI. Kraków 2014
- KDW – *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*. T. 1–4. Wyd. I. ZAKRZEWSKI. Poznań 1877–1881; T. 5. Wyd. F. PIEKOSIŃSKI. Poznań 1908; T. 6. Wyd. A. GAŚSIOROWSKI, H. KOWALEWICZ. Warszawa–Poznań 1982; T. 7. Wyd. A. GAŚSIOROWSKI, R. WALCZAK. Warszawa–Poznań 1985;

- T. 8–10. Wyd. A. GAŚSIOROWSKI, T. JASIŃSKI. Warszawa–Poznań 1989–1993; T. 11. Wyd. A. GAŚSIOROWSKI, T. JASIŃSKI, T. JUREK, I. SKIERSKA. Poznań 1999
- KDWiel – *Codex diplomaticus Vielicensis. Kodeks dyplomatyczny wielicki.* Wyd. A. RUDYŃSKI. Lwów 1872
- KDWP – *Kodeks dyplomatyczny Wielkiej Polski.* Wyd. E. RACZYŃSKI. Poznań 1840
- KH – „Kwartalnik Historyczny”
- Kromer – (*Kromer M.*) *Kronika polska Marcina Kromera biskupa warmińskiego ksiąg XXX dotąd w trzech językach, a mianowicie w łacińskim, polskim i niemieckim wydana, na język polski z łacińskiego przetłóżona przez Marcina z Błażowa Błażowskiego i wydana w Krakowie w drukarni M. Loba r. 1611.* Sanok 1857
- LB – DŁUGOSZ J.: *Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis.* T. 1–3. Wyd. A. PRZEZDZIECKI. W: *Opera omnia.* T. 7–9. Kraków 1883–1884
- Metryka Uniwersytetu Krakowskiego – *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400–1508.* T. 1. Oprac. A. GAŚSIOROWSKI, T. JUREK, I. SKIERSKA, R. GRZESIK. Poznań 2004
- Miechowita – MACIEJ Z MIECHOWA: *Chronica Polonorum.* Kraków 1521
- MK – Metryka Koronna w AGAD
- mKDM 5 – Materiały do *Kodeksu dyplomatycznego Małopolski*, T. 5, teczki A–Z (Biblioteka PAN w Krakowie)
- ML – *Materiały archiwalne wyjęte głównie z Metryki Litewskiej od 1348 do 1607 r.* Wyd. A. PROCHASKA. Lwów 1890
- MOL – *Magyar Országos Levéltár* (Budapeszt)
- MPH – *Monumenta Poloniae Historica.* T. 1–3. Ed. A. BIEŁOWSKI; T. 4–6. Ed. W. KĘTRZYŃSKI. Lwów 1864–1893
- MPHn – *Monumenta Poloniae Historica. Series nova.* T. 1–11. Warszawa 1946–1994
- MRPS – *Matricularum Regni Poloniae Summaria.* T. 1–4/4, 5/1. Wyd. T. WIERZBOWSKI. Warszawa 1905–1919
- PAN – Polska Akademia Nauk
- PH – „Przegląd Historyczny”
- PSB – *Polski Słownik Biograficzny.* T. 1–50. Kraków–Warszawa 1935–2016
- RAU h-f – „Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”
- RH – „Roczniki Historyczne”
- RPTH – „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego”

- Script. Rer. Pruss – *Scriptores rerum Prussicarum*. Hrsg. T. HIRSCH, M. TÖPPEN, E. STREHLKE. Leipzig 1866
- SH – „Studia Historyczne”
- SHGKr – *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średnio-wieczu*. Cz. 1–4. Oprac. W. BUKOWSKI, J. KURTYKA, J. LABERSCHEK, Z. LESZCZYŃSKA-SKRĘTOWA, F. SIKORA, J. WIŚNIEWSKI, M. WOLSKI, A. MARZEC, M. WILAMOWSKI, M. ZDANEK. Kraków 1980–2015
- SPPP 1 – *Starodawne prawa polskiego pomniki*. T. 1. Wyd. A. HELCEL. Kraków 1856
- SPPP 2 – *Starodawne prawa polskiego pomniki*. T. 2: *Z ksiąg rękopiśmiennych dotąd nie użytych, głównie zaś z ksiąg dawnych sądowych ziemskich i grodzkich ziemi krakowskiej*. Wyd. A. HELCEL. Kraków 1870
- SPPP 6 – *Starodawne prawa polskiego pomniki*. T. 6: *Decreta in iudiciis regalibus tempore Sigismundi I. regis Poloniae a. 1507–1531 Cracoviae celebratis lata ex actis originalibus in archivo regni Galiciae Cracoviensi asservatis*. Wyd. M. BOBRZYŃSKI. Kraków 1880
- SPPP 7 – *Starodawne prawa polskiego pomniki*. T. 7: *Inscriptiones clenodiales ex libris iudicialibus palatinatus Cracoviensis*. Wyd. B. ULANOWSKI. Kraków 1885
- SPPP 8 – *Starodawne prawa polskiego pomniki*. T. 8: *Antiquissimi libri iudiciales terrae Cracoviensis*. Cz. 1–3. Wyd. B. ULANOWSKI. Kraków 1884–1886
- Strykowski – STRYJKOWSKI M.: *Kronika polska, litewska, żmudzka i wszystkiej Rusi*. Warszawa 1846
- SŻ – „Studia Źródłoznawcze”
- Teki Pawińskiego – *Teki Pawińskiego*. T. 1: *Liber Quitantiarum Alexandri Regis ab a. 1502 ad 1506*. Warszawa 1897; T. 2: *Liber Quitantiarum Regis Casimiri ab a. 1484 ad 1488*. Warszawa 1897; T. 7: *Księgi Sądowe Brzesko-Kujawskie 1418–1424*. Warszawa 1905
- TN – *Teki Naruszewicza w Bibliotece Czartoryskich*
- Urz.Bełś – *Urzednicy województwa bełskiego i ziemi chełmskiej XIV–XVIII wieku*. Spisy. Oprac. H. GMITEREK, R. SZCZYGIEŁ. Red. A. GAŚSIOROWSKI. Kórnik 1992
- Urz.Centr – *Urzednicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku*. Spisy. Red. A. GAŚSIOROWSKI. Kórnik 1992
- Urz.Kr – *Urzednicy województwa krakowskiego XVI–XVIII wieku*. Spisy. Oprac. S. CYNARSKI, A. FALNIOWSKA-GRADOWSKA. Red. A. GAŚSIOROWSKI. Kórnik 1990

- Urz.Mp – *Urzednicy malopolscy XII–XV wieku. Spisy*. Oprac. J. KURTYKA, T. NOWAKOWSKI, F. SIKORA, A. SOCHACKA, P.K. WOJCIECHOWSKI, B. WYROZUMSKA. Wrocław 1990
- Urz.Pod – *Urzednicy wojewodztwa podolskiego XV–XVIII wieku*. Oprac. K. PRZYBOŚ. Kraków 1994
- Urz.Podol – *Urzednicy podolscy XIV–XVIII wieku. Spisy*. Oprac. E. JANAS, W. KŁACZEWSKI, J. KURTYKA, A. SOCHACKA. Red. A. GAŚSIOROWSKI. Kórnik 1998
- Urz.Rus – *Urzednicy wojewodztwa ruskiego XIV–XVIII wieku (ziemie halicka, lwowska, przemyska, sanocka)*. Spisy. Oprac. K. PRZYBOŚ. T. 3, z. 1. Wrocław 1987
- Urz.Sand – *Urzednicy wojewodztwa sandomierskiego XVI–XVIII wieku. Spisy*. Oprac. K. CHŁAPOWSKI, A. FALNIOWSKA-GRADOWSKA. Kórnik 1993
- V. Uljanicki – *Materialy dlja istorii wzaimnych otnošenij Rossii, Polši, Moldavii, Valachii i Turcii, v XIV–XVI w.* Wyd. V.A. ULJANICKI. Moskwa 1887
- Wapowski – WAPOWSKI B.: *Kroniki Bernarda Wapowskiego część ostatnia, czasy połdugoszowe obejmująca (1480–1535)*. Ed. J. SZUJSKI. W: *Scriptores rerum Polonicarum*. T. 2. Kraków 1874
- Weise – *Die Staatsverträge des Deutschen Ordens in Preussen im 15. Jahrhundert*. Hrsg. E. WEISE. Bd. 1. Marburg–Lahn 1970
- Wuttke – *Städtebuch des Landes Posen: Codex diplomaticus: allgemeine Geschichte der Städte im Lande Posen*. Wyd. H. WUTTKE. Leipzig 1864
- ZDKKr – *Zbiór dokumentów katedry i diecezji krakowskiej*. Cz. 1–2. Wyd. S. KURAŚ. Lublin 1965–1973
- ZDM – *Zbiór dokumentów malopolskich*. Cz. 1–8. Wyd. S. KURAŚ, I. SUŁKOWSKA-KURASIOWA. Kraków–Wrocław 1962–1975
- ZK – *Księgi ziemskie krakowskie w Archiwum Narodowym w Krakowie*
- ZNUJ – „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”

Wstęp

Monografie rodzin szlacheckich okresu późnego średniowiecza zajmują szczególne miejsce w polskiej historiografii¹. Pierwszy impuls do rozwoju tego typu badań dali na początku XX wieku Franciszek Piekosiński² i Adam Boniecki³. Jednak największe zasługi w tym zakresie należy przypisać Władysławowi Semkowiczowi. Zaproponował on bowiem pewien schemat monografii familii średniowiecznych, który zaprezentował w pracy poświęconej Pałukom⁴. Badania nad genealogią rodzin zostały na nowo podjęte przez Włodzimierza Dworzaczka po II wojnie światowej, a ich efektem było dzieło poświęcone Leliwitom Tarnowskim⁵. Dopiero jednak praca Janusza Bieniaka i skupionej wokół niego tzw. szkoły toruńskiej zaowocowała prawdziwym rozkwitem tego typu badań. Uczni z tego kręgu wypracowali i przygotowali pewien zbiór metod badawczych przydatnych w pracy nad genealogią rodzin. Opierając się na nich, wypracowano z kolei zasady opracowania monografii familii szlacheckich. Ustalono, że musi ona uwzględniać kwestie: genealogii

- 1 Szczegółową analizę stanu badań nad rodami rycerskimi przeprowadził J. SPERKA (*Stan badań nad rodami rycerskimi w średniowiecznej Małopolsce*. W: *Rody na Śląsku, Rusi Czerwonej i w Małopolsce: średniowiecze i czasy nowożytne*. Red. W. ZAWITKOWSKA, A. POBÓG-LENARTOWICZ. Rzeszów 2010, s. 42–57). Bardzo cenny jest również, mimo że dużo wcześniejszy, stan badań przedstawiony przez J. KURTYKĘ (*Posiadłość, dziedziczność i prestiż. Badania nad późnośredniowieczną i wczesnonowożytną wielką władnością możnowładczą w Polsce XIV–XVII wieku*. RH 1999, T. 65, s. 161–194).
- 2 F. PIEKOSIŃSKI: *Rycerstwo polskie wieków średnich*. T. 1–3. Kraków 1896–1902.
- 3 A. BONIECKI: *Herbarz polski*. T. 1–16. Warszawa 1900–1916.
- 4 W. SEMKOWICZ: *Ród Pałuków*. Kraków 1907 (RAU h-f, T. 49); IDEM: *Ćwierćwiecze badań monograficznych nad rodami rycerstwa polskiego*. „Miesięcznik Heraldyczny” 1933, T. 12.
- 5 W. DWORZACZEK: *Leliwici, Tarnowscy. Z dziejów możnowładztwa małopolskiego*. *Wiek XIV–XV*. Warszawa 1971.

rodziny, jej majątku, działalności politycznej oraz kulturalnej⁶. Oczywiście jest jednak, że nie ma jednego wzoru czy modelu opracowywania dziejów rodzin szlacheckich. Do każdej bowiem rodziny należy podejść indywidualnie. Praca musi uwzględniać wspomniane kwestie: genealogii, działalności kulturalnej, politycznej i gospodarczej, jednakże układ, który w opisie jednej rodziny sprawdza się znakomicie, w przypadku drugiej będzie zupełnie nieprzydatny. Każda bowiem z rodzin miała w sobie coś charakterystycznego, co należy uwypuklić, na co zwrócić szczególną uwagę. Stosując jeden model, jeden schemat i jeden wzór do opisu każdej z nich, zabilibyśmy ich indywidualizm i wyjątkowość. Idąc tym tropem, zdecydowałam się nie wydzielać z pracy jednego wątku poświęconego działalności gospodarczej i fundacyjnej Kamienieckich, a omawiać te kwestie przy opisie kolejnych pokoleń rodziny. Ze względu bowiem na niejednorodny wkład członków rodziny w sprawy polityczne i gospodarcze, rozdzielając całkowicie obydwie wątki, doprowadziłabym do sytuacji, że w ich opisach powstałaby dwupokoleniowa luka spowodowana brakiem zaangażowania Kamienieckich w jedną bądź drugą kwestię. Chcąc stworzyć możliwie pełny obraz każdego pokolenia rodziny, zarówno sprawy polityczne, jak i gospodarcze omawiam łącznie dla kolejnych generacji, rozdzielając je tylko wówczas, gdy faktycznie na to zasługują.

Wspomniana praca badaczy ze „szkoły toruńskiej” przyczyniła się do rozkwitu badań nad rodami i rodzinami w średniowieczu, które stały się coraz prężniej rozwijającym się nurtem polskiej mediewistyki. Znakomite dzieło W. Dworzaczka po blisko dwudziestu latach doczekało się zatem swoich kontynuatorów. Stopniowo ukazywały się tomy poświęcone: Kurowskim, Rawiczom, Gryfitom, Lisom Krzelowskim, Rogowskim, Kmitom, Koniecpolskim, Trzecińskim, Jastrzębcom, Porajom czy ostatnio Potockim⁷, dające coraz większy

6 *Genealogia – problemy metodyczne w badaniach nad polskim społeczeństwem średniowiecznym na tle porównawczym*. Red. J. HERTEL. Toruń 1982; J. BIENIAK: *Rody szlacheckie jako czynnik struktury społecznej w Polsce XIII–XIV wieku*. W: *Polska w okresie rozdrobnienia feudalnego*. Red. H. ŁOWMIAŃSKI. Wrocław 1973; J. BIENIAK: *Heraldyka polska przed Długoszem. Uwagi problemowe*. W: IDEM: *Polskie rycerstwo średniowieczne. Wybór pism*. Kraków 2002; J. PAKULSKI: *Z metodologii i metodyki badań nad rodami rycerskimi średniowiecznej Polski*. „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia” 1973, T. 8.

7 S.A. SROKA: *Rodzina Kurowskich w XIV–XV wieku. Ze studiów nad dziejami możnowładztwa małopolskiego w średniowieczu*. Kraków 1990; J. WRONISZEWSKI: *Ród Rawiczów. Warszowice i Grotowice*. Toruń 1992; M.L. WÓJCIK: *Ród Gryfitów do końca XIII wieku. Pochodzenie – genealogia – rozsiedlenie*. Wrocław 1993; B. ŚLIWIŃSKI: *Lisowie Krzelowscy w XIV i XV w. i ich antenaci. Studium genealogiczne*. Gdańsk 1993; B. CZWOJDRAK: *Rogowscy herbu Działoszka. Podskarbiowie królewscy. Studium z dziejów możnowładztwa*

wgląd w strukturę i działalność rodzin średniowiecznej Polski. Nie sposób tu nie wspomnieć o dwóch ogromnych dziełach: Janusza Kurtyki, opisującego Tęczyńskich⁸, oraz Jerzego Sperki, prezentującego Szafranców⁹. Należy także wymienić liczne monografie poszczególnych osobistości okresu późnego średniowiecza, przykładowo: Feliksa Kiryka o Jakubie z Dębna¹⁰, Anny Sochackiej o Janie z Czyżowa¹¹, Jacka Wiesiołowskiego o Ambrozym Pampowskim¹², Grażyny Lichończak-Nurek o Wojciechu Jastrzębcu¹³ czy Beaty Możejko, Stanisława Szybkowskiego i Błażeja Śliwińskiego o Zawiszy Czarnym z Garbowa¹⁴.

Konstrukcja pracy

Dzieje rodziny Kamienieckich, żyjącej do przełomu XIX/XX wieku, zostaną przedstawione jedynie w okresie średniowiecza i we wczesnych latach epoki nowożytnej. Bogata i różnorodna działalność późniejszych przedstawicieli rodziny, a także ogrom materiału źródłowego wymagają bowiem osobnego opracowania. Ramy chronologiczne niniejszej dysertacji wyznacza zatem

w drugiej połowie XIV i w XV wieku. Katowice 2002; R. TRAWKA: *Kmitowie. Studium kariery politycznej i społecznej w późnośredniowiecznej Polsce.* Kraków 2005; W. ZAWITKOWSKA: *W służbie pierwszych Jagiellonów. Życie i działalność kanclerza Jana Tazuki Konięcpolskiego.* Kraków 2005; M. WOLSKI: *Małopolska rodzina szlachecka XIV–XVI wieku. Trzeciocy herbu Strzeмиę.* Kraków 2005; B. CZWOJDRAK: *Jastrzębce w ziemi krakowskiej i sandomierskiej do połowy XV wieku.* Kraków 2007; B. NOWAK: *Ród Porajów w Małopolsce w średniowieczu.* Kraków 2009; M. WOLSKI: *Potoccy herbu Pilawa do początku XVII wieku.* Kraków 2013.

- 8 J. KURTYKA: *Tęczyńscy. Studium z dziejów polskiej elity możnowładczej w średniowieczu.* Kraków 1997.
- 9 J. SPERKA: *Szafrancowie herbu Stary Koń. Z dziejów kariery i awansu w późnośredniowiecznej Polsce.* Katowice 2001.
- 10 F. KIRYK: *Jakub z Dębna na tle wewnętrznej i zagranicznej polityki Kazimierza Jagiellończyka.* Wrocław–Warszawa–Kraków 1967.
- 11 A. SOCHACKA: *Jan z Czyżowa, namiestnik Władysława Warneńczyka. Kariera rodziny Półkożów w średniowieczu.* Lublin 1993.
- 12 J. WIESIOŁOWSKI: *Ambroży Pampowski – starosta Jagiellonów (ok. 1440–1510). Z dziejów awansu społecznego na przełomie średniowiecza i odrodzenia.* Wrocław 1976.
- 13 G. LICHONCZAK-NUREK: *Wojciech herbu Jastrzębiec arcybiskup i mąż stanu (ok. 1362–1436).* Kraków 1996.
- 14 B. MOŻEJKO, S. SZYBKOWSKI, B. ŚLIWIŃSKI: *Zawisza Czarny z Garbowa herbu Sulima.* Gdańsk 2003.

z jednej strony pierwsze pojawienie się w źródłach Moskorzewskich – protoplastów Kamienieckich, a więc koniec XIV wieku, z drugiej zaś – śmierć ostatniego z braci Kamienieckich, należących do ostatniego z omawianych przeze mnie pokoleń rodziny, a zatem rok 1535/1536. Pracę tę zamykam opisem generacji żyjącej na przełomie XV/XVI wieku. Jest to bowiem pokolenie, które odniosło ogromny sukces, w jego rękach znalazły się urzędy: hetmana wielkiego koronnego i „hetmana polnego”¹⁵. Potomkowie hetmanów wymagają, jak wspomniałam, odrębnych opracowań, moim zaś celem było ukazanie pewnej interesującej specyfiki charakteryzującej tę rodzinę w średniowieczu: drogi od ogromnych zaszczytów, przez kompletny upadek, po ponowną wędrówkę na szczyt. Wybrany okres, tj. XIV–XVI wiek, pozwala tę specyfikę znakomicie uwidocznić.

Niniejsza praca stanowi opis rodziny Kamienieckich. Moskorzewscy interesują mnie jedynie jako jej protoplaści. Toteż o ile sporą część uwagi poświęcę Klemensowi z Moskorzewa, jego braciom i możliwym przodkom, o tyle losy „późniejszych” Moskorzewskich będą dla mnie jedynie wątkiem pobocznym, nie są oni bowiem tematem niniejszej dysertacji.

W pracy przyjęto układ chronologiczno-problemowy, by lepiej oddać losy rodziny na niwie zarówno politycznej, jak i gospodarczej. Książka składa się z czterech zasadniczych rozdziałów. Pierwszy traktuje o pochodzeniu Kamienieckich, o ich herbie, proklamacji i pozycji rodziny. W tym miejscu znajduje się również podrozdział prezentujący biogramy kolejnych przedstawicieli Kamienieckich oraz tych z Moskorzewskich, którzy byli z nimi bezpośrednio związani. Podrozdział ten ma na celu sprostowanie funkcjonujących w literaturze błędów dotyczących genealogii rodziny, a także omówienie wszystkich reprezentantów Kamienieckich, również tych, których wkład w działalność polityczną i gospodarczą był znikomy i z tego względu nie zostali umieszczeni w kolejnych rozdziałach. Jako że kolejni przedstawiciele Kamienieckich i Moskorzewskich nosili często te same imiona, jak: Klemens, Marcin, Mikołaj, Henryk, dla łatwiejszego rozróżnienia omawianych przeze mnie postaci nadałam im numery. W biogramach znajdujących się w tym rozdziale oraz na dołączonych do niego drzewach genealogicznych Czytelnik będzie mógł odnaleźć pojawiającą się na kartach tej książki postać z przypisanym jej numerem i najważniejsze genealogiczne informacje na jej temat.

15 W dalszej części *Wstępu* wyjaśniam przyczynę ujmowania pojęcia „hetman polny” w cudzysłowie.

W rozdziale drugim zaprezentowano losy Klemensa z Moskorzewa, faktycznego protoplasty Kamienieckich, który otrzymał od Władysława Jagiełły w nagrodę zamek w Kamieńcu. Stał się on podstawą gniazda rodowego Kamienieckich. W rozdziale tym ukazana została także działalność gospodarcza i fundacyjna Klemensa.

Następne dwa rozdziały traktują już o właściwych dziejach politycznych i gospodarczych rodziny Kamienieckich. Trzeci rozdział został poświęcony pierwszemu i drugiemu pokoleniu Kamienieckich oraz podzielony na podrozdziały odpowiadające poszczególnym przedstawicielom owych generacji. Zrezygnowano tutaj z wydzielenia kwestii gospodarczych i fundacyjnych, przedstawiony okres to bowiem czas kryzysu rodziny, zapoczątkowanego przez Marcina Kamienieckiego, i czas powolnej odbudowy jej pozycji, będącej dziełem Piotra i Henryka. Zaprezentowane tu osoby (Marcin, Henryk i Piotr) nie prowadziły na tyle szerokiej działalności politycznej i gospodarczej, by można było te sprawy rozdzielać, unikając niepotrzebnych powtórzeń. W podrozdziale dotyczącym drugiego pokolenia Kamienieckich zrezygnowano również z przedstawiania pozostałych synów Marcina (1) – omówionych przeze mnie już w rozdziale pierwszym, poświęconym kwestiom genealogicznym – ze względu na ich znikomy wkład w działalność gospodarczą i polityczną rodziny oraz konieczność powtórzenia informacji z rozdziału pierwszego.

Powrotowi do świetności rodziny z czasów Klemensa z Moskorzewa poświęcono rozdział czwarty. Podzielony on został na cztery zasadnicze podrozdziały. Z racji ogromnej roli, jaką odegrał każdy z braci należących do ostatniego opisywanego przeze mnie pokolenia Kamienieckich, nie sposób opisać ich razem w jednym podrozdziale. Toteż osobno przedstawione zostały losy Mikołaja – hetmana wielkiego koronnego, i młodszego o dwa lata Jana – rotmistrza, osobno Marcina – „hetmana polnego”, a także pozostałych braci, w tym zarządzającego majątkiem Klemensa. Dzieje Mikołaja i Jana Kamienieckich z uwagi na niewielką różnicę wieku (dwa lata) i ząbębiającą się karierę braci zaprezentowano wspólnie w jednym podrozdziale. Mikołaj był bezsprzecznie osobą ważniejszą, posiadającą bogatszy dorobek i większy wpływ na dzieje późnośredniowiecznego państwa polskiego, wydzielając więc karierę Jana Kamienieckiego, musiałabym powtarzać informacje zawarte w opisie dorobku hetmana Mikołaja Kamienieckiego. Z tego względu ich losy przedstawione zostały wspólnie, wyodrębniono zaś jedynie te fazy kariery Jana, w których przebiegała ona oddzielnie. Wreszcie ostatni podrozdział poświęcono działalności gospodarczej i fundacyjnej prowadzonej

przez braci, z podziałem na okres, gdy wspólnie zarządzali majątkiem, i okres, gdy podzielili się nim po śmierci najstarszych z nich – Jana i Mikołaja (1512 i 1515).

W rozdziale czwartym, opisującym karierę hetmana wielkiego koronnego i hetmanów polnych, nakreślałam czasem szersze tło polityczne, by lepiej zobrazować, z jaką sytuacją polityczną musieli zmierzyć się Kamienieccy, w jakich realiach funkcjonowali, a z którymi to realiami hetman, mimo że sam w nie bezpośrednio nie był zaangażowany, musiał się liczyć i które bezsprzecznie zaprzętały jego uwagę. Ostatnie prezentowane przeze mnie pokolenie Kamienieckich brało czynny udział w prowadzonej przez państwo polskie polityce południowo-wschodniej. Tymczasem relacje Polski z południowo-wschodnimi sąsiadami na początku XVI wieku są bardzo słabo zbadane. Nie uzurpuję sobie prawa do wyjaśniania owych relacji – są to bowiem tematy na oddzielne prace – warto jednak zaznaczyć, że problem stosunków Polski z południowo-wschodnimi sąsiadami w tymże czasie stanowi poważną lukę w historiografii polskiej, wartą uzupełnienia.

Wyjaśnić także należy, że pojawiające się często w tekście określenie: „ostatnie” pokolenie Kamienieckich, jest swojego rodzaju skrótem myślowym. Chodzi o ostatnią prezentowaną przeze mnie w niniejszej pracy generację tejże rodziny, nie zaś o ostatnie w ogóle pokolenie Kamienieckich.

Wspominając o Marcinie Kamienieckim, określam go mianem „hetmana polnego”. Cudzystów podyktowany jest tutaj faktem, że w omawianym przeze mnie okresie nie nastąpiło jeszcze formalne oddzielenie urzędu hetmana polnego od koronnego, jednak funkcja, jaką pełnił Marcin Kamieniecki, określony w źródłach jako *vicecampiductor*, pod względem jego zadań i kompetencji odpowiada właśnie urzędowi hetmana polnego, mimo iż nazwa ta nie była jeszcze w dokumentach stosowana.

Książkę uzupełniają trzy aneksy. Pierwszy prezentuje pojawiających się w źródłach Kamienieckich, których jednakże nie sposób powiązać z drzewem genealogicznym „naszych” Kamienieckich. Drugi aneks zawiera z kolei itinerarium Klemensa z Moskorzewa, podkanclerzego, wielkiego protoplasty rodziny Kamienieckich, które zestawione zostało z itinerarium króla Władysława Jagiełły, a także itineraria „ostatniego” pokolenia Kamienieckich: Marcina, Mikołaja i Jana. W pracy zrezygnowano z przedstawienia itinerariów pozostałych przedstawicieli rodziny. Zarówno bowiem syn Klemensa Moskorzewskiego – Marcin, jak i synowie tegoż – Piotr, Henryk (2), Marcin – odegrali znikomą rolę polityczną. Jedyne Piotr uczestniczył w wyprawie Władysława Warnieńczyka przeciwko Turkom oraz towarzyszył mu najpewniej

w czasie całego pobytu na Węgrzech, jednakże z tego okresu dysponujemy raptem kilkoma dokumentami potwierdzającymi obecność Piotra – to zdecydowanie za mało na itinerarium. Ostatni aneks stanowią mapy ukazujące majątki: Klemensa z Moskorzewa i „ostatniego” pokolenia Kamienieckich, wraz z zachodzącymi zmianami.

Stan badań

W jakże pokaźnym już dorobku polskiej mediewistyki brakuje monografii poświęconej rodzinie Kamienieckich. Dysponujemy jedynie kilkoma artykułami naświetlającymi pokrótce niektóre aspekty działalności owej rodziny. Mam tu na myśli artykuły Stanisława Gawędy: *Rozwój latyfundiów Kamienieckich i ich rola polityczna do początków XVI wieku*¹⁶ czy *Pilawici – Moskorzewscy – Kamienieccy*¹⁷. Ten ostatni, kilkustronicowy tekst opisujący rodzinę Kamienieckich stanowi krótki zarys jej historii: od czasów Klemensa z Moskorzewa do lat 30. XVI wieku, zaś artykuł traktujący o latyfundiach Kamienieckich prezentuje pobieżnie karierę rodziny i rozwój jej majątku. Obydwa teksty stanowią jednak bardzo ogólny zarys kariery rodziny. Kamienieccy znaleźli swoje miejsce także na kartach dziewiętnastowiecznego artykułu Alojzego Winiarza *Ziemia sanocka w latach 1463–1552*, gdzie potraktowani zostali bardzo marginalnie¹⁸. Warto wspomnieć też o pochodzącym jeszcze z początków XX wieku tekście Jana K. Kochanowskiego *Kamienieccy – z czasów Jagiellów*, niepozbawionego jednak sporej liczby błędów¹⁹. Moskorzewscy pojawiają się również na kartach dzieła Mariana Wolskiego *Potoccy herbu Pilawa do początku XVII wieku*, stanowią natomiast jedynie tło dla rodziny Potockich, którym rzecz jasna poświęcona jest książka²⁰. Pewnym uzupełnieniem są biogramy kilku przedstawicieli rodziny znajdujące się w *Polskim*

16 S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundiów Kamienieckich i ich rola polityczna do początków XVI wieku*. W: Krosno. *Studia z dziejów miasta i regionu*. T. 3. Red. S. CYNARSKI. Rzeszów 1995.

17 S. GAWĘDA: *Pilawici – Moskorzewscy – Kamienieccy*. W: *Personae, colligationes, facta*. Red. J. BIENIAK. Toruń 1991.

18 A. WINIARZ: *Ziemia sanocka w latach 1463–1552*. KH 1896, T. 10.

19 J.K. KOCHANOWSKI: *Kamienieccy – z czasów Jagiellów*. W: IDEM: *Szkice i drobiazgi historyczne*. Warszawa 1904.

20 M. WOLSKI: *Potoccy herbu Pilawa...*

*Słowniku Biograficznym*²¹. Niemniej zawarte w nich informacje są wybiórcze i miejscami błędne. Dodatkowych informacji dostarczają dzieła Przemysława Dąbkowskiego poświęcone szlachcie sanockiej²². Jednakże Kamienieccy, choć przewijają się na kartach tekstów tego autora, zostali przedstawieni bardzo pobieżnie. Podobnie rzecz się ma z tomami Władysława Kucharskiego: *Sanok i ziemia sanocka w dobie Piastów i Jagiellonów... czy Ludność ziemi sanockiej...*²³. Jako że działalność ostatniego interesującego mnie pokolenia koncentrowała się na wschodzie, nieocenioną pomocą są prace Zdzisława Spieralskiego, Marka Plewczyńskiego, Ilony Czamańskiej, Nicolae Iorgi czy też Iona Nistora, na kartach których owa wschodnia działalność Kamienieckich znalazła szczególne odbicie²⁴. Przy opracowywaniu kariery hetmana

-
- 21 I. SUŁKOWSKA-KURASIOWA: *Klemens z Moskorzewa*. W: PSB, T. 22; Z. SPIERAŁSKI: *Henryk Kamieniecki*. W: PSB, T. 11; IDEM: *Mikołaj Kamieniecki*. W: PSB, T. 11; IDEM: *Marcin Kamieniecki*. W: PSB, T. 11; IDEM: *Piotr Kamieniecki*. W: PSB, T. 11.
- 22 P. DĄBKOWSKI: *Księgi sądowe lwowskie w dawnej Polsce*. „Studia nad Historią Prawa Polskiego” 1937, T. 16, z. 1; IDEM: *Stosunki gospodarcze w ziemi halickiej w XV wieku*. „Pamiętnik Historyczno-Prawny” (Lwów) 1927, T. 3, z. 4; IDEM: *Stosunki kościelne ziemi sanockiej w XV w.* Lwów 1921; IDEM: *Stosunki narodowościowe ziemi sanockiej w XV stuleciu*. Lwów 1921; IDEM: *Szkice z życia szlachty sanockiej*. RPTH 1923, T. 6; IDEM: *Wędrówki rodzin szlacheckich. Karta z dziejów szlachty halickiej*. Lwów 1925; IDEM: *Zaginione księgi sądowe województwa ruskiego i bełskiego*. „Studia nad Historią Prawa Polskiego” 1921, T. 8, z. 1; IDEM: *Ziemia sanocka w XV stuleciu*. Cz. 1–2. Lwów 1931.
- 23 W. KUCHARSKI: *Ludność ziemi sanockiej na schyłku XVIII wieku w świetle protokołu Magistratu sanockiego*. Sanok 1907; IDEM: *Sanok i ziemia sanocka w dobie Piastów i Jagiellonów: monografia historyczna*. Lwów 1905.
- 24 Z. SPIERAŁSKI: *Geneza i początki hetmaństwa w Polsce*. „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1960, T. 5; IDEM: *Obrona potoczna*. W: *VIII Powszechny Zjazd Historyków Polskich w Krakowie, 14–17 września 1958*. [T.] 8: *Historia wojskowości*. Red. S. OKĘCCKI. Warszawa 1960; Z. SPIERAŁSKI: *Po klęsce bukowińskiej 1497 roku. Pierwsze najazdy Turków na Polskę*. „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1963, T. 9, Cz. 1; IDEM: *Z dziejów wojen polsko-mołdawskich. Sprawa pokucka do wstąpienia na tron Zygmunta I*. „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1965, T. 11, Cz. 2; M. PLEWCZYŃSKI: *Liczebność wojska polskiego za ostatnich Jagiellonów (1506–1572)*. „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1989, T. 31; IDEM: *Naczelne dowództwo armii koronnej w latach 1501–1572*. „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1992, T. 34; IDEM: *Söldnertruppen in Polen um die Wende des 15. und 16. Jahrhunderts*. In: *XXII. Kongress der Internationalen Kommission für Militärgeschichte*. Wien, 9–13. September 1996: *Acta 22*. Wien 1997; IDEM: *Wojny Jagiellonów z wschodnimi i południowymi sąsiadami Królestwa Polskiego w XV wieku*. Siedlce 2002; IDEM: *Armia koronna 1506–1572. Zagadnienia struktury narodowościowej*. Warszawa 1991; I. CZAMAŃSKA: *Mołdawia i Wołoszczyzna wobec Polski, Węgier i Turcji w XIV i XV wieku*. Poznań 1996; J. NISTOR: *Die Moldau-*

Mikołaja Kamienieckiego cenne okazały się zwłaszcza teksty Zdzisława Spieralskiego²⁵, w których działalność wojskowa hetmana Kamienieckiego została szeroko opisana, głównie jego udział w wyprawach wojennych przeciw Mołdawii. Pomocnym uzupełnieniem przy nakreślaniu tła historycznego będą także prace rumuńskich badaczy, w szczególności: Constantina Rezachevici²⁶, Ioana Ursu²⁷, Șerbana Papacostea²⁸ i Virgiliu Pâslariuca²⁹. Kilka artykułów traktuje natomiast o zamku w Odrzykoniu (Kamieńcu), będącym centrum majątku Kamienieckich. Jednakże mają one charakter w większej mierze analizy zamku pod względem architektonicznym czy też badań archeologicznych³⁰. Podobną rolę, tyle że analizy z punktu widzenia historyka sztuki,

ischen Ansprüche auf Pokutien. Wien 1910 („Archiv für österreichischen Geschichte“, hg.v. Akad.d.Wiss., Bd. 101,1); IDEM: *Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau im XIV., XV. und XVI. Jahrhundert*. Gotha 1911; N. IORGA: *Geschichte des osmanischen Reiches*. T. 2. Gotha 1909.

- 25 Z. SPIERALSKI: *Geneza i początki hetmaństwa...*; IDEM: *Obrona potoczna...*; IDEM: *Pokęsce bukowińskiej...*; IDEM: *Z dziejów wojen...*
- 26 C. REZACHEVICI: *Istoria popoarelor vecine și neamul românesc în Evul Mediu*. București 1998; IDEM: *Rolul românilor în apărarea Europei de expansiunea otomană. Secolele XIV–XV. Evoluția unui concept în contextul vremii*. București 2001; IDEM, D. CĂPĂȚINĂ: *Campania lui Ștefan cel Mare din 1497 împotriva regelui Ioan Albert. Bătălia din Codrul Cosminului*. În: *File din istoria militară a poporului român*. Ed. I. CEAUȘESCU. Vol. 3. București 1975.
- 27 I. URSU: *Ștefan cel Mare*. București 1925.
- 28 Ș. PAPACOSTEA: *De la Colomea la Codrul Cosminului. Poziția internațională a Moldovei la sfârșitul secolului al XV-lea*. „Romanoslavica” 1970, nr 17; IDEM: *Țelurile campaniei lui Ioan Albert în Moldova (1497). Un nou izvor*. „Revista de istorie” 1974, nr 2.
- 29 V. PÂSLARIUC: *Raporturile politice dintre marea boierime și domnie în Țara Moldovei în secolul al XVI-lea*. Chișinău 2005.
- 30 J. FRAZIK, T. HOLCEROWA: *Wstępne badania nad zamkiem w Odrzykoniu*. „Biuletyn Historii Sztuki” 1966, R. 28, nr 1; F. PAPÉE: *Zamek odrzykoński*. „Gazeta Lwowska” 1895, nr 254–255; A. KUNYSZ: *Działalność ośrodka archeologicznego w Rzeszowie w latach 1957–1959*. „Rocznik Województwa Rzeszowskiego” 1959, T. 2, z. 1; T. MAŁKOWSKA-HOLCER: *Ze studiów nad historią zamku Kamieniec koło wsi Odrzykoń w powiecie krośnieńskim*. W: *Architektura rezydencjonalna i obronna województwa rzeszowskiego w świetle badań naukowych prowadzonych w 25-leciu PRL. Materiały z sesji naukowej, Łańcut 9–10 maja 1970 r.* Łańcut 1972; M. BRYKOWSKA: *Badania architektoniczno-archeologiczne zamków w Sochaczewie, Ciechanowie i Odrzykoniu*. W: *IV Konferencja naukowa w Warszawie 10 i 11 stycznia 1969 r. Sprawozdania 1967–1968 Zespołu Badań nad Polskim Średniowieczem UW i PW*. Warszawa 1970; EADEM: *Zamek w Odrzykoniu. Problemy badawcze i konserwatorskie*. „Biuletyn Informacyjny PKZ” 1975, T. 31 [materiały z sesji archeologicznej, Kazimierz 22–23 października 1974 r.]; A. JANOWSKI:

odgrywają dzieła Piotra i Tadeusza Łopatkiewiczów poświęcone kościołowi franciszkańskiemu w Krośnie i innym zabytkom miasta, będącym jednym z głównych obszarów działalności fundacyjnej Kamienieckich³¹.

Podstawa źródłowa

Ze względu na bardzo zróżnicowaną działalność poszczególnych członków rodziny Kamienieckich niezbędne było przejrzenie możliwie wszystkich wydanych drukiem źródeł, katalogów i sumariuszy dotyczących całego omawianego okresu³².

Sprawozdanie z badań archeologicznych w 1967 r. prowadzonych na zamku w Odrzykoniu. W: IV Konferencja naukowa...; A. WENTKOWSKA: Sprawozdanie z badań archeologicznych w 1968 r. prowadzonych na zamku w Odrzykoniu. W: IV Konferencja naukowa...; M. PROKSA: Budownictwo obronno-rezydencjonalne ziemi przemyskiej i sanockiej (połowa XIV w. – połowa XVII w.). Przemysł 1994; J. MARSZAŁEK: Katalog grodzisk i zamczysk w Karpatach. Warszawa 1993; A. HUNICZ: Wyniki badań archeologicznych przedzamcza zachodniego w Odrzykoniu. „Biuletyn Informacyjny PKZ” 1975, T. 31 [materiały z sesji archeologicznej, Kazimierz 22–23 października 1974 r.].

- 31 J. GINALSKI, P. ŁOPATKIEWICZ: *Mury obronne Krosna od XIV do XVIII wieku*. „Biblioteka Krośnieńska” 1994, z. 4 (seria: „Zabytki”); P. ŁOPATKIEWICZ: *Fundacje artystyczne Kamienieckich dla kościoła franciszkańskiego w Krośnie*. Krosno 1995; IDEM: *Kim był twórca późnogotyckiego epitafium ściennego Jana Kamienieckiego w kościele franciszkańskim w Krośnie?* W: *Kościół i klasztor franciszkański w Krośnie, przeszłość oraz dziedzictwo kulturowe. Materiały z sesji naukowej, Krosno, listopad 1997*. Red. E. MAŃKOWSKA. Krosno 1998; P. ŁOPATKIEWICZ: *Krośnieńska fara w wiekach średnich. Przemiany architektoniczne i uchwytnie elementy wyposażenia kościoła do połowy XVI wieku*. Krosno 1994; IDEM: *Malarstwo w Krośnie w pierwszej połowie XVI wieku*. Krosno 2007; IDEM: *Prezbiterium kościoła franciszkańskiego w Krośnie, w świetle badań najnowszych*. W: *Kościół i klasztor franciszkański w Krośnie...*; IDEM: *Ruiny zamku „Kamieniec” w świetle badań historycznych i architektonicznych*. W: A. KARCZMARZEWSKI: *Zamek „Kamieniec” i „Prządki”*. Rzeszów 2003; P. ŁOPATKIEWICZ: *Średniowieczne malarstwo monumentalne Polski południowo-wschodniej – przegląd najważniejszych zabytków*. W: *Malarstwo monumentalne Polski południowo-wschodniej*. Rzeszów 1995; IDEM: *Zabytki dawnego malarstwa ściennego z terenu województwa krośnieńskiego*. W: *Dzieje Podkarpacia*. T. 1. Red. J. GANCARSKI. Krosno 1996; P. ŁOPATKIEWICZ: *Zabytki dawnego malarstwa ściennego z terenu województwa krośnieńskiego. Wyniki odkryć z lat 1991–1995, główne problemy konserwatorskie i perspektywy badawcze*. W: *Malarstwo monumentalne...*

- 32 Pełny wykaz źródeł w Bibliografii.

Podczas poszukiwania źródeł rękopiśmiennych szczególnie owocna okazała się kwerenda przeprowadzona w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie, gdzie w zbiorach Archiwum Skarbu Koronnego, Oddziału 85 i 86 natrafiłam na rejestry popisowe wojska koronnego, a także na rachunki z przychodów i wydatków na potrzeby armii. Pozwoliły one w znacznym stopniu zobrazować los wypraw wojskowych oraz funkcjonowanie samego wojska na przełomie XV i XVI wieku, co jest sprawą kluczową dla poznania i zbadania losów „ostatniego” pokolenia Kamienieckich, którego przedstawiciele piastowali przecież urzędy: hetmana wielkiego koronnego i „hetmana polnego”.

W Bibliotece Polskiej Akademii Nauk w Kórniku znajdują się dokumenty z czasów Jana Olbrachta i Aleksandra (rkps 207), które pozwoliły poszerzyć wiedzę na temat sytuacji politycznej Polski na przełomie XV i XVI wieku, a więc w momencie, gdy Mikołaj Kamieniecki był w nią bezpośrednio zaangażowany jako oddany stronnik kolejnych monarchów.

Kwerenda objęła też Archiwum Narodowe w Krakowie, gdzie bardzo cennym źródłem informacji okazały się księgi ziemskie i grodzkie krakowskie oraz Materiały ze zbiorów Żegoty Paulego. Przeglądanie ksiąg grodzkich i ziemskich pozwoliło na sprostowanie niektórych niejasności genealogicznych, jak chociażby odnalezienie wdowy po Klemensie z Moskorzewa (podkanclerzy) czy wyjaśnienie pojawiającej się w wydaniu Helcla nieściśłości odnośnie do rzekomego ojca Klemensa z Moskorzewa (podkanclerzego). Sięgnięcie do oryginalnych zapisów umożliwiło ustalenie, że przyjęte przez Helcla *patre* jest jego interpretacją i propozycją, w samej bowiem zapisce, z powodu zniszczenia części stronicy, widoczne jest jedynie *-tre*. Również fakt, że córka Marcina (1) oddana została do klasztoru, ustalony został dzięki sięgnięciu do księgi ziemskiej krakowskiej 17.

Bardzo wartościowe okazały się także poszukiwania przeprowadzone w Bibliotece Książąt Czartoryskich w Krakowie, które umożliwiły wykorzystanie przechowywanych tam dokumentów pergaminowych i rękopiśmiennych oraz przeglądanie Tek Naruszewicza i Pstrokońskiego. Mniej materiału przyniosła kwerenda przeprowadzona w Bibliotece Jagiellońskiej, Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej i Archiwum Kurii Metropolitalnej, aczkolwiek pozwoliła uzupełnić wiedzę na temat Kamienieckich o informacje zawarte w Aktach kapitulnych krakowskich oraz Aktach oficjalatu. Wiadomości tam odnalezione okazały się szczególnie pomocne przy omawianiu postaci Mikołaja Moskorzewskiego, kanonika, który mylnie uznawany był w literaturze za syna Klemensa z Moskorzewa. W Bibliotece Jagiellońskiej przejrzałam

też *Materiały po Romualdzie Hubem*. Wykorzystałam również *Materiały do Kodeksu dyplomatycznego Małopolski* tom 5. oraz dokumenty pergaminowe, przechowywane w Bibliotece Polskiej Akademii Nauk w Krakowie.

Kwerenda objęła także archiwum w Sibiu (Rumunia) i Budapeszcie (Węgry). Odnalezione tam, dotąd niewykorzystane, dokumenty pozwoliły na poszerzenie wiedzy odnośnie do zjazdu w Lewoczy i polityki mołdawskiej prowadzonej przez państwo polskie na przełomie XV i XVI wieku, w którą to „ostatnie” pokolenie Kamienieckich było szczególnie zaangażowane.

* * *

Niniejsza książka stanowi poprawioną i uzupełnioną wersję rozprawy doktorskiej, obronionej w 2012 roku w Instytucie Historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W tym miejscu chciałabym podziękować wszystkim osobom, których pomoc, życzliwość i rady umożliwiły mi ukończenie tej pracy. Szczególne podziękowania składam mojemu Promotorowi Profesorowi Jerzemu Sperce za wiele cennych rad, uwag i wszechstronną pomoc. Podziękować pragnę również Recenzentom: Profesorowi Stanisławowi A. Sroce oraz Profesorowi Idziemu Panicowi, a także Recenzentowi wydawniczemu – Profesorowi Jerzemu Rajmanowi za bardzo wartościowe sugestie i komentarze, które pozwoliły nadać tej książce jej ostateczną formę. Podziękowania składam też dr hab. Bożenie Czwojdrak oraz dr. Jakubowi Morawcowi z Zakładu Historii Średniowiecznej za cenne wskazówki.

ROZDZIAŁ 1
Herb i pochodzenie Kamienieckich

1.1. Herb

Moskorzewscy, a później Kamienieccy, pieczętowali się herbem Pilawa. Przedstawia on półtrzecią białego krzyża w polu błękitnym, „tym kształtem powinno być ułożone, że ostatniego od dołu tylko połowa”¹.

Legendarne pochodzenie herbu sięga roku 1166. Wówczas to, według Bartosza Paprockiego, a za nim Kaspra Niesieckiego, rzekomy Żyrośław miał wstąpić się w walkach z Prusami. W dowód uznania Kazimierz Sprawiedliwy miał nadać mu herb². Zgodności nie ma natomiast co do pochodzenia półtrzeciej krzyża. Paprocki próbuje wyjaśniać ów wizerunek faktem, że dwie bitwy z Prusami zakończyły się pokonaniem wroga, w trzeciej zaś za sprawą Żyrośława stracono wodza przeciwników, zatem otrzymał on jedynie dwa i pół krzyża³. Z opinią tą jednakże nie zgadza się Niesiecki, uznając ją za ujmę dla wybitnego rycerza. Badacz proponuje więc hipotezę, jakoby Żyrośław w rzeczywistości pieczętował się herbem Prus przedstawiającym półtora krzyża, w dowód zaś uznania za dzielność w boju Kazimierz Sprawiedliwy dodał mu kolejny „krzyż”. W ten sposób powstać miała

-
- 1 *Herbarz polski Kaspra Niesieckiego powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopisów, dowodów urzędowych i wydany przez Jana Nepomucena Bobrowicza*. T. 7. Lipsk 1841, s. 302; podobnie *Klejnoty Długoszowe*. Oprac. M. FRIEDBERG. RPTH 1930, T. 10, s. 75; natomiast J. SZYMAŃSKI (*Herbarz średniowiecznego rycerstwa polskiego*. Warszawa 1993, s. 219) wspomina o Pilawie ze złotym krzyżem; podobnie *Stemmata Polonica rękopis nr 1114 klejnotów Długosza w Bibliotece Arsenalu w Paryżu*. Wyd. H. POLACZKÓWNA. Lwów 1926, s. 65.
 - 2 B. PAPROCKI: *Gniazdo Cnoty, skąd Herby Rycerstwa sławnego Królestwa Polskiego, Wielkiego Księstwa Litewskiego, Ruskiego, Pruskiego, Mazowieckiego, Żmudzkiego, i inszych Państw do tego Królestwa należących Książąt, i Panow początek swój mają*. Kraków 1578, s. 1019; *Herbarz polski Kaspra Niesieckiego powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopisów, dowodów urzędowych i wydany przez Jana Nepomucena Bobrowicza*. T. 6. Lipsk 1841, s. 302.
 - 3 B. PAPROCKI: *Gniazdo Cnoty...*, s. 1019.

Pilawa⁴. Opowiadanie to jest tym mniej wiarygodne, że znana z XV wieku Pilawa nie była pierwotnym wizerunkiem herbu. Po raz pierwszy w zapiskach sądowych pojawia się ona bowiem w postaci litery Z, którą w 1386 roku pieczętował się Tomasz z Bzowa⁵. Niemal równocześnie występuje godło jako połączenie litery Z i półkrzyża, którym pieczętował się wspomniany Tomasz z Bzowa, ale i Henryk Moskorzewski⁶. Takie połączenie, obok proklamacji Pilawa, pojawiło się w źródłach również z (błędną) proklamacją Zarazy⁷. Inaczej rzecz się miała z Pilawą w formie samej półtrzeciej krzyża. Występowała ona tylko z proklamacją Pilawa i charakterystyczna jest dla Kamienieckich⁸. Hełm, labry i korona są zaś dodatkiem dopiero szesnastowiecznym.

Jednym z najstarszych wizerunków Pilawy w kształcie półtrzeciej krzyża jest herb znajdujący się na drzwiach kościoła w Moskorzewie, ufundowanego przez Klemensa Moskorzewskiego, późniejszego podkanclerzego. Napis wykuty na żelaznych drzwiach głosi, że zostały one ufundowane przez Klemensa z Moskorzewa w roku 1380. Pilawa pojawia się na nich dwukrotnie i dwukrotnie owa połówka trzeciego krzyża znajduje się po stronie

4 *Herbarz polski Kaspra Niesieckiego...*, T. 7, s. 303; J. SZYMAŃSKI: *Herbarz średniowiecznego rycerstwa...*, s. 219.

5 SPPP 8, Cz. 1, nr 4144; następnie w 1388 roku: SPPP 7, nr 1213; J. SZYMAŃSKI: *Herbarz średniowiecznego rycerstwa...*, s. 220; L. LECHOWSKI: *Herb Pilawa i Pilawici z Łachowa*. [b.m.w.] 1995, s. 2. Z kolei pierwsze źródłowe „wystąpienie” Pilawy, tyle że bez określenia jej kształtu, datuje się na 7 stycznia 1385 r., kiedy to tymże herbem pieczętuje się Mściśław z Boleścic, zob. SPPP 7, nr 9.

6 SPPP 1, nr 330; SPPP 7, nr 1206, 1213; L. LECHOWSKI: *Herb Pilawa...*, s. 2. F. PIEKOSIŃSKI (*Heraldyka polska wieków średnich*. Kraków 1899, s. 121), odnosząc się do owej litery Z, przekonuje, że Pilawa była odmianą herbu Lis: strzała i półtrzecia krzyża, toteż wspomniana litera Z jest niczym innym jak właśnie strzałą.

7 SPPP 7, nr 1206; SPPP 8, Cz. 1, nr 4398. W przekonaniu F. Piekosińskiego proklamacja ta jest błędem, proklamacja Zarazy związana jest bowiem bezpośrednio z herbem Jastrzębiec, zob. F. PIEKOSIŃSKI: *Heraldyka polska...*, s. 121; podobnie twierdzi M. WOLSKI (*Potoccy herbu Pilawa do początku XVII wieku*. Kraków 2013, s. 49), w przekonaniu którego błąd ów wynika ze słabej wiedzy heraldycznej, jaką posiadał podający owo zawołanie Stanisław Zawrot; inaczej rzecz się miała z Tomaszem z Bzowa, który pieczętował się herbem Zet, zawołaniem zaś była Pilawa, zob. SPPP 8, Cz. 1, nr 4144, 4750, 5191; SHGKr, Cz. 1, s. 310; zob. też B. CZWOJDRAK: *Jastrzębce w ziemi krakowskiej i sandomierskiej do połowy XV wieku*. Kraków 2007, s. 12–15; J. BIENIAK: *Heraldyka polska przed Długoszem. Uwagi problemowe*. W: IDEM: *Polskie rycerstwo średniowieczne. Wybór pism*. Kraków 2002, s. 88–91.

8 B. PAPROCKI: *Herby rycerstwa polskiego*. Wyd. K.J. TUROWSKI. Kraków 1858, s. 380–381.

prawej⁹. Nie jest to jedyna Pilawa, którą jesteśmy w stanie odnaleźć w kościele moskorzewskim, jednakże tylko co do tej mamy pewność, że pochodzi właśnie z 1380 roku. Co ciekawe, w fasadę kościoła w Moskorzewie wmurowany jest również średniowieczny wizerunek Pilawy, na którym owa połówka krzyża znajduje się po stronie lewej. Takie zaś umiejscowienie półkrzyża charakterystyczne jest dla Pilawy, którą pieczętował się Mikołaj (2) Kamieniecki w 1500 roku¹⁰. Trudno jednakże odpowiedzieć, czy był to jedynie przypadek, czy też zmiana położenia półkrzyża miała jakieś konkretne powody. Na pewno nie można jej łączyć ze starszeństwem Pilawy, w tym samym kościele w Moskorzewie znajdujemy bowiem epitafium Barbary z Dąbrowy, żony Jakuba Moskorzewskiego, zmarłej w 1572 roku, na którym ponownie występuje Pilawa z półkrzyżem po stronie prawej¹¹. Można by natomiast sądzić, że Moskorzewscy (widniejąca na epitafium Barbary z Dąbrowy Pilawa należała wszak do Jakuba Moskorzewskiego) pozostali przy Pilawie z półkrzyżem po prawej stronie, Kamienieccy zaś przełożyli ów półkrzyż na stronę lewą. O tym świadczyłby wspomniany wizerunek pieczętny Mikołaja Kamienieckiego. Tyle tylko, że przeczy temu z kolei herb znajdujący się na nagrobku Barbary Kamienieckiej (córki Marcina (3) Kamienieckiego) w kościele franciszkańskim w Krośnie, na którym półkrzyż ponownie „zawędrował” na stronę prawą¹². Trudno zatem sformułować jakieś konkretne wnioski wyjaśniające ową kwestię. Wizerunek Pilawy odnajdujemy także na chrzcielnicy w Siemiechowie koło Tarnowa. Pochodzi on z 1471 roku¹³.

Zdecydowanie mniej można powiedzieć o pierwszych pieczęciach przedstawiających Pilawę. Nie zachowała się żadna pieczęć podkanclerzego Klemensa z Moskorzewa, a najstarsza znana nam pochodzi dopiero z roku 1419¹⁴.

9 „Katalog Zabytków Sztuki w Polsce”. T. 3, z. 12: *Powiat włoszczowski*. Oprac. T. PRZYPKOWSKI, J.Z. ŁOZIŃSKI, B. WOLFF. Warszawa 1966, rys. 241.

10 F. PIEKOSIŃSKI: *Heraldyka polska...*, s. 122.

11 „Katalog Zabytków Sztuki w Polsce”. T. 3, z. 12..., s. 33–35 oraz rys. 185.

12 I. SAPETOWA: *Nagrobki Kamienieckich w kościele Franciszkanów w Krośnie. W kręgu artystycznego i ideowego oddziaływania mauzoleum ostatnich Jagiellonów*. W: *Kościół i klasztor franciszkański w Krośnie, przeszłość oraz dziedzictwo kulturowe. Materiały z sesji naukowej, Krosno, listopad 1997*. Red. E. MAŃKOWSKA. Krosno 1998, s. 155.

13 „Katalog Zabytków Sztuki w Polsce”. T. 1, z. 13: *Powiat tarnowski*. Red. J. SZABŁOWSKI. Warszawa 1953, s. 10, il. 35; J. SZYMAŃSKI: *Herbarz średniowiecznego rycerstwa...*, s. 220.

14 F. PIEKOSIŃSKI: *Heraldyka polska...*, s. 122; J. SZYMAŃSKI (*Herbarz średniowiecznego rycerstwa...*, s. 220) podaje, że pieczęć ta należeć miała do bliżej nieznanego Stanisława Kamienieckiego.

Warte zaś odnotowania jest, że pieczęć Mikołaja Kamienieckiego, hetmana wielkiego koronnego, z 1500 roku przedstawia Pilawę w formie półtrzciej krzyża, przy czym owa połówka jest po lewej stronie¹⁵.

1.2. Początki Moskorzewskich

W opinii Bartosza Paprockiego legendarny Żyrośław miał doczekać się syna Aleksandra, który w herbarzu umieszczony jest pod rokiem 1206. Aleksander z kolei miał mieć aż ośmiu synów, których imion jednakże sam Paprocki nie znał. W dalszej kolejności wymieniony jest niejaki Aleksander Kamieniecki, który w roku 1309 miałby sprawować urząd wojewody sandomierskiego (w rzeczywistości był nim Wojciech ze Żmigrodu¹⁶). Pod rokiem 1350 odnotowany został Mikołaj Kamieniecki, mąż stanu, synami zaś jego, zanotowanymi z datą 1438 (!), mieliby być Jan i Mikołaj¹⁷. Niesiecki, powołując się na Marcina Kromera i Kronikę Wielkopolską, wzbogaca jeszcze opis o syna Aleksandra, niejakiego Janusza z Moskorzewa, wojewodę krakowskiego, który w roku 1239 miał wraz z Klemensem z Ruszczy, kasztelanem krakowskim, posłować na Węgry w sprawie małżeństwa Bolesława Wstydliwego z Kingą¹⁸. Sam Kromer wymienia jednak Janusza, wojewodę krakowskiego, bez nazywania go Moskorzewskim¹⁹, w Kronice Wielkopolskiej zaś w ogóle próżno szukać jakichkolwiek informacji na ten temat. Również według relacji Jana Długosza posłować miał Janusz, wojewoda krakowski²⁰. Fakt, że wojewodą krakowskim w tym czasie był Włodzimierz²¹, dał pole do rozmaitych interpretacji i budowania hipotez. Za Wojciechem

15 F. PIEKOSIŃSKI (*Heraldyka polska...*, s. 122) wspominał, że na pieczęci Walentego z Olkusza, doktora dekretów, z 1502 r. ów półkrzyż położony jest po stronie prawej.

16 Urz.Mp, nr 971.

17 B. PAPROCKI: *Gniazdo Cnoty...*, s. 1020.

18 *Herbarz polski Kaspra Niesieckiego...*, T. 7, s. 304.

19 Kromer, s. 415 = *Martini Cromeri De Origine Et Rebus Gestis Polonorum Libri XXX. Tertium Ab Authore diligenter recogniti. Funebris eiusdem autoris Oratio, Sigismundi Regis uitam compendiose complexa, & aliquoties iam prius edita; Accessit iudicium Francisci Robortelli [...] de authore & libro*. Basiliae 1568, s. 140.

20 DR, ks. 6, s. 354; DH, lib. 6, s. 284.

21 Urz.Mp, nr 440.

Kętrzyńskim przyjęto w historiografii, że Długosz najpewniej pomylił Janusza, wojewodę krakowskiego, z Januszem, wojewodą sandomierskim, tyle że z lat 1271–1279. Władysław Semkowicz natomiast podał w wątpliwość w ogóle kwestię wysłania poselstwa na Węgry i relację Kromera²². Z opinią tą próbował się rozprawić Lech Lechowski, jednakże jego argumentacja sprowadziła się do zbudowania hipotezy, podług której informacja o poselstwie Janusza z Moskorzewa stać miała w kodeksie, z którego korzystali Długosz i Paprocki, a który nie zachował się do naszych czasów. Źródłem tym według autora mógł być znajdujący się w 1569 roku w Archiwum Koronnym na Wawelu zaginiony kodeks Kroniki Wielkopolskiej²³. Należy jednak stwierdzić, że tego typu niepoparte żadnymi źródłami dywagacje nie mają najmniejszego sensu w badaniach historycznych. Dopóki nie dysponujemy źródłowym potwierdzeniem istnienia Janusza z Moskorzewa (a obecnie nie dysponujemy), nie ma sensu snuć daleko idących i nieznajdujących poparcia w źródłach hipotez i przypuszczeń oraz zastanawiać się, co mogło być napisane w – być może istniejącym lub zaginionym – kodeksie.

Zasadniczo cała wymieniona przez Paprockiego grupa pierwszych Pilawitów nie została potwierdzona w źródłach. Próby ich odnalezienia podjął się Lechowski. Żyrośław utożsamiony został przez niego z Żyrem, opiekunem Leszka Białego. Tyle tylko, że ów Żyro pochodził raczej z rodu Powatów lub Gryfitów i w dodatku miał umrzeć, nie pozostawiając męskiego potomka²⁴. Również z tym twierdzeniem próbował poradzić sobie Lechowski. Przeprowadził zawiłą analizę, chcąc dowieść, że Żyro miał syna Oltona oraz córkę, której synem był niejaki Sambor. Autor tak kończy: „[...] osadzenie legendy herbowej w miejscu i czasie oraz identyczność rzadkiego imienia jej bohatera z udokumentowanym przekształceniem imienia postaci historycznej nie pozostawiają wątpliwości, że legendarny Zyrośław – Żyrośław to wojewoda mazowiecki Zyro. Aleksander znajduje odpowiednika w historycznym Oltonie. Rok 1206 nad wizerunkiem Aleksandra w Gnieździe Cnoty może być datą jakiegoś zapomnianego wydarzenia związanego z funkcją namiestniczą Oltona. Nie wiadomo, z czym wiąże się rok 1129 nad wizerunkiem Zyrośława,

22 A. SEMKOWICZ: *Krytyczny rozbiór Dziejów Polski Jana Długosza do r. 1384*. Kraków 1887, s. 237; W. SEMKOWICZ (*Władcy polscy na tle porównawczem słowiańskim*. KH 1908, T. 22, s. 601–602) wyprowadzał Pilawitów ze Śląska; zob. też M. WOLSKI: *Potoccy herbu Pilawa...*, s. 70.

23 L. LECHOWSKI: *Herb Pilawa...*, s. 7–8.

24 A. MAŁECKI: *Studia heraldyczne*. T. 1. Lwów 1890, s. 269; L. LECHOWSKI: *Herb Pilawa...*, s. 13.

ale i ta data też zapewne pochodzi z zaginionego zapisu”²⁵. Analiza ta, podobnie zresztą jak i wcześniejsza, opatrzona jest dużą dozą prawdopodobieństwa i przypuszczeń. Abstrahując od tego, czy Sambor był wnukiem Żyro, czy też nie, najważniejsze jest to, iż nie mamy absolutnie żadnej pewności, że Żyro, który notabene nigdy nie wystąpił z herbem Pilawa, jest tożsamy ze wspomnianym przez Paprockiego Żyrostawem. Ów Żyrostaw miał mieć przecież syna Aleksandra, o którym nie znajdujemy w źródłach informacji. Szukanie „odpowiednika” Aleksandra w Oltonie (i tu zresztą nie ma pewności, że Olton był synem Żyra), czy kimkolwiek innym, jest za daleko posuniętą hipotezą. Źródła milczą zarówno na temat ośmiu nieznanych z imienia synów Aleksandra, jak i Aleksandra Kamienieckiego czy Janusza z Moskorzewa, o których była już mowa. Zaniechawszy zatem budowania kolejnej hipotezy na hipotezie, poświęcę raczej uwagę poświadczonym w źródłach przodkom Kamienieckich.

W połowie XIV wieku pojawia się w źródłach grupa Moskorzewskich, jednakże nie jestem w stanie udowodnić ich rodzinnego powiązania z opisywanymi przeze mnie Moskorzewskimi, wobec tego wspomnę jedynie o tych postaciach, bez próby umiejscowienia ich w drzewie genealogicznym Moskorzewskich. 27 kwietnia 1358 roku w testacji dokumentu zastawu przez Kmitę jego synowi Janowi z Wiśnicza występują Jakub oraz Paweł z Moskorzewa²⁶. Tego ostatniego uznaje Marian Wolski za prawdopodobnego ojca Sieciecha, Henryka i Klemensa²⁷. W latach 80. XIV wieku pojawiają się: Jasiek z Moskorzewa²⁸, Teodor z Moskorzewa²⁹ i Mikołaj z Moskorzewa³⁰. Są to jedyne źródłowe wystąpienia wspomnianych postaci i w żaden sposób przy obecnym stanie badań nie można ustalić ich powiązania z Moskorzewskimi herbu Pilawa.

25 L. LECHOWSKI: *Herb Pilawa...*, s. 13–21, 27.

26 ASang, T. 2, nr 22; *Katalog dokumentów pergaminowych ze zbiorów Tomasa Niewodniczańskiego w Bitburgu*. Oprac. J. TOMASZEWICZ, M. ZDANEK. Kraków 2004, nr 8, s. 4; R. TRAWKA: *Kmitowie. Studium kariery politycznej i społecznej w późnośredniowiecznej Polsce*. Kraków 2005, s. 43.

27 M. WOLSKI: *Potoccy herbu Pilawa...*, s. 34.

28 ZK 1, s. 230; SPPP 8, Cz. 1, nr 1442; w *Liber beneficiorum* pojawia się dodatkowo niejaki Jan z Moskorzewa herbu Pilawa, zob. LB, T. 1, s. 19, 21, jednakże brak jakichkolwiek przesłanek pozwalających powiązać te dwie postaci.

29 SPPP 8, Cz. 1, nr 3111.

30 ZK 1a, s. 143.

1.3. Zarys genealogiczny

MOSKORZEWSCY JAKO PROTOPLAŚCI KAMIENIECKICH

Klemens (1) z Moskorzewa

Kwestia pierwszego poświęconego źródłowo przedstawiciela Moskorzewskich też nie jest do końca jednoznaczna. W jednej jedynie zapisce z 25 maja 1381 roku pojawia się Sieciech (brat Klemensa z Moskorzewa, późniejszego podkanclerzego, i Henryka) ze swym ojcem Klemensem³¹. Tyle tylko, że w kontynuacji owej sprawy występuje już Sieciech ze swym bratem Klemensem, a więc późniejszym podkanclerzem³². Możliwe, że w zapisce dotyczącej kontynuacji sporu faktycznie obecny był już brat, a nie ojciec Sieciecha, ale równie możliwa jest pomyłka pisarska: zamiast *fratre* – *patre*. Tym bardziej że w oryginalnej zapisce początek wyrazu *fra(pa)-tre* znajduje się na zniszczonym brzegu karty, gdzie pierwsze litery są wydarte i dostrzec można jedynie *-tre*³³. W drugiej zaś zapisce napisane jest wyraźnie „*fratre*”³⁴. W tym wypadku mielibyśmy do czynienia z bratem Sieciecha – Klemensem, późniejszym podkanclerzem (dla rozróżnienia nazwę go Klemensem (2)), nie zaś ojcem Sieciecha. Dotychczas w odróżnieniu owego Klemensa (1)-ojca od Klemensa (2) kierowano się jedynie datacją, uznając występującego w źródłach w latach 1381–1382 za Klemensa-ojca³⁵. Nie jest to jednakże kryterium w pełni przekonujące, w roku 1381 Klemens (2) z Moskorzewa jest już bowiem szefem kancelarii wojewody krakowskiego Spytka z Melsztyna i w źródłach pojawia się dość często. Wobec niejednoznaczności zapiski domniemane ojcostwo Klemensa należy ocenić jako bardzo wątpliwe³⁶. Marian Wolski opowiedział się za rzekomym ojcostwem Pawła z Moskorzewa, o którym wspominałam wcześniej³⁷, przy omawianiu członków rodziny Moskorzewskich, których

31 SPPP 8, Cz. 1, nr 636.

32 Ibidem, nr 725.

33 ZK 1, s. 186.

34 Ibidem, s. 191.

35 I. SUŁKOWSKA-KURASIOWA: *Klemens z Moskorzewa*. W: PSB, T. 22, s. 52.

36 Podobne stanowisko zajął Marian Wolski, który dodatkowo odnalazł w odpisie z księgi ziemskiej krakowskiej potwierdzenie, że w przytoczonej zapisce chodziło o wyraz *fratre* (M. WOLSKI: *Potoccy herbu Pilawa...*, s. 34).

37 Zob. s. 32 niniejszej pracy.

usytuowanie genealogiczne jest niejasne. Paweł w roku 1358 świadkował na dokumencie sądu ziemskiego krakowskiego wystawionym dla Kmitów. Musiał więc w przekonaniu Wolskiego sprawować jakiś urząd, najpewniej sądowy. Sieciech zaś (brat Klemensa, podkanclerzego, i Henryka) nazywany jest w źródłach³⁸ synem sędziego³⁹. Na tej podstawie łączy badacz Pawła (jako ojca) z Sieciechem i jego braćmi: Henrykiem i Klemensem. Argument jest przekonujący, niemniej jednak nie dysponujemy w źródłach żadną wzmianką, która dałaby nam całkowitą pewność co do osoby ojca Klemensa, Henryka i Sieciecha. Zastanawiające jest również to, że imię Paweł nie pojawia się nie tylko wśród potomków Klemensa, Sieciecha i Henryka, ale także wśród Kamienieckich (wywodzących się od Klemensa) nie występuje w ogóle. Nie jest to jednak kryterium w jakikolwiek sposób dyskwalifikujące rzekome ojcostwo Pawła.

Pierwsze znane nam i w pełni poświadczone źródłowo pokolenie Moskorzewskich to bracia: Sieciech, Henryk (1) i Klemens (2)⁴⁰. Możliwe też, że bracia mieli nieznaną z imienia siostrę, która w roku 1382 występuje ze swym mężem Piotrem⁴¹. Niepotwierdzone są również związki rodzinne wspomnianych Moskorzewskich z niejakim Semco z Moskorzewa, który w latach 1387–1388 pojawia się w źródłach wraz z Henrykiem z Moskorzewa⁴².

Sieciech z Moskorzewa

Sieciech po raz pierwszy występuje w źródłach w 1374 roku⁴³. Po raz ostatni zaś 23 lipca 1386 roku w sprawie z Wojciechem z Wilkowa⁴⁴. 30 maja 1387 i 4 stycznia 1388 roku pojawia się już wdowa po Sieciechu⁴⁵. Przed

38 SPPP 8, Cz. 1, nr 488.

39 M. WOLSKI: *Potoccy herbu Pilawa...*, s. 34.

40 ZK 1, s. 182, 187; SPPP 8, Cz. 1, s. 180, uw. 29; nr 725.

41 SPPP 8, Cz. 1, nr 758; w 1381 r. zaś występuje Piotr ze swą żoną z Moskorzewa, zob. ZK 1, s. 191.

42 ZK 1a, s. 191, 205; SPPP 8, Cz. 1, s. 225, uw. 12; s. 226, uw. 22; s. 233, uw. 14.

43 ZK 1, s. 1, 4, 46, 130, 182, 281, 287, 303 (*Setho*), 309; ZK 1a, s. 122, 123, 125, 129, 130, 132, 133, 135, 138, 142; SPPP 8, Cz. 1, nr 25, 3186, 3371, 3512, 3578, 3583, 3625, 3690, 3744, 3977, 4002, 4043, 4139; s. 175, uw. 21; s. 176, uw. 37; s. 180, uw. 29; s. 181, uw. 4; s. 182, uw. 25; s. 183, uw. 24, 43; s. 190, uw. 8; s. 192, uw. 18; SPPP 8, Cz. 2, nr 8517; SPPP 7, nr 1193; KDM, T. 3, nr 945.

44 SPPP 8, Cz. 1, s. 190, uw. 8.

45 ZK 2b, s. 299; SPPP 8, Cz. 1, s. 211, uw. 32; s. 233, uw. 5.

7 stycznia 1385 roku ożenił się on z niejaką Małgorzatą⁴⁶, której zapisał w posagu 60 grzywien na swej części Moskorzewa⁴⁷. Miał syna Stanisława (uznawanego błędnie za syna Klemensa (2))⁴⁸ i córkę Annę, późniejszą żonę Mikołaja z Bieganowa⁴⁹. Najczęściej spory sądowe prowadził z Klemensem ze Strzeszkowic⁵⁰, Paszkim z Bzowa herbu Zet, proklamacji Pilawa⁵¹ oraz Wojciechem z Wilkowa⁵². Nie mniej często wchodził jednakże w konflikt z własnym bratem Henrykiem⁵³.

Henryk (1) z Moskorzewa

Henryk z kolei po raz pierwszy pojawia się w źródłach w 1374 roku⁵⁴, ostatni zaś raz – 9 października 1389 roku⁵⁵. Miał żonę⁵⁶ i trzech synów: Mikołaja i Klemensa⁵⁷ (o których szerzej później, mylnie bowiem uznawani byli za potomstwo Klemensa (2)) oraz Adama⁵⁸.

46 Tego dnia wymieniona jest po raz pierwszy jako żona Sieciecha. Brała wówczas udział w sporze z Paszkim z Bzowa, zob. SPPP 8, Cz. 1, nr 3042; pojawia się jeszcze w 1387 r. i potem w 1388 r., już jako wdowa, zob. ZK 1b, s. 206.

47 SPPP 8, Cz. 1, nr 3050.

48 I. SUŁKOWSKA-KURASIOWA: *Dokumenty królewskie i ich funkcja w państwie polskim za Andegawenów i pierwszych Jagiellonów 1370–1444*. Warszawa 1977, s. 237, nr 92.

49 ZK 2b, s. 299; SPPP 8, Cz. 2, nr 8517; SPPP 2, nr 445.

50 SPPP 8, Cz. 1, nr 3186, 3371, 3512; s. 175, uw. 21; s. 183, uw. 24.

51 SPPP 8, Cz. 1, nr 3625, 3690, 3744; SHGKr, Cz. 1, s. 310.

52 SPPP 8, Cz. 1, nr 3977, 4002; s. 181, uw. 4; s. 192, uw. 18.

53 SPPP 8, Cz. 1, s. 176, uw. 37; s. 180, uw. 29; s. 182, uw. 25; s. 183, uw. 43; czasami oczywiście występowali w sprawie wspólnie: SPPP 7, nr 1193.

54 ZK 1, s. 4, 244, 272, 273, 274, 292, 294; ZK 1a, s. 87, 116, 125, 130, 131, 142, 178, 186, 203, 208, 212, 218, 224, 330, 336, 337; SPPP 8, Cz. 1, nr 25, 1996, 2027, 2844, 2887, 3224, 3583, 4043, 4139, 4332, 4391, 4494, 4513, 4783, 4810, 4929, 4968; s. 176, uw. 37; s. 180, uw. 29; s. 182, uw. 25; s. 183, uw. 43; s. 211, uw. 32; s. 224, uw. 25; s. 240, uw. 15; s. 246, uw. 24; s. 260, uw. 1; s. 263, uw. 17; s. 274, uw. 7; s. 275, uw. 10, 15, 18; s. 278, uw. 16; SPPP 7, nr 1193, 1199.

55 ZK 1b, s. 206.

56 ZK 1a, s. 218; SPPP 8, Cz. 1, s. 246, uw. 24.

57 ZK 7, s. 384; ZK 146, s. 32; BP, T. 3, nr 336, 791, 832, 1239; SPPP 2, nr 2701.

58 ZK 5, s. 94, nr 7.

Klemens (2) Moskorzewski

Trzeci z braci – Klemens (2) – urodził się ok. 1360 roku⁵⁹. W roku 1381 objął funkcję kierowniczą w kancelarii Spytka z Melsztyna⁶⁰. Następnie dzierżył urząd podkanclerzego królestwa⁶¹. W połowie 1389 roku został mianowany przez Władysława Jagiełłę starostą generalnym w Wilnie⁶². Wsławiwszy się w obronie Wilna przed zakusami Krzyżaków, w dowód uznania otrzymał w 1390 roku tenutę dobczycką⁶³, a niedługo potem również Kamieniec. Potomkowie Klemensa Moskorzewskiego przyjęli nazwisko Kamienieccy, a Kamieniec stał się centrum ich majątku. Na te tereny też przesunęło się ich zainteresowanie polityczno-gospodarcze. Klemens (2) zmarł najpewniej 22 listopada 1408 roku⁶⁴. Zamieszanie co do daty śmierci Moskorzewskiego wprowadził Długosz, odnotowując obecność Pilawity z trzydziestą szóstą chorągwią pod Grunwaldem⁶⁵. Wspomniany jest on jeszcze na dokumencie z 19 lutego 1410 roku, kiedy to Jan Abeczier, audytor papieski, pozywał na prośbę prepozyta kapituły katedralnej wrocławskiej przed trybunał papieski w Bolonii kasztelana wiślickiego Klemensa z Moskorzewa i wojewodę sandomierskiego Piotra Kmitę ze Śliwnik oraz ich sukcesorów za bezprawne zajęcie posiadłości wolborskich przekazanych kapitule

59 SPPP 8, Cz. 1, s. 180, uw. 29; nr 725.

60 KDM, T. 1, nr 359; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundiów Kamienieckich i ich rola polityczna do początków XVI wieku*. W: *Krosno. Studia z dziejów miasta i regionu*. T. 3. Red. S. CYNARSKI. Rzeszów 1995, s. 52; W. DWORZACZEK: *Leliwici, Tarnowscy. Z dziejów możnowładztwa małopolskiego. Wiek XIV–XVI*. Warszawa 1971, s. 125.

61 Urz.Centr, nr 616.

62 J. TĘGOWSKI: *Kiedy zmarł Skirgiełło*. W: *Spółeczeństwo i polityka do XVII wieku. Księga pamiątkowa ku czci profesora doktora Wacława Odyńca w 70-lecie urodzin*. Red. J. ŚLIWIŃSKI. Olsztyn 1994, s. 59; H. ŁOWMIAŃSKI: *Prusy – Litwa – Krzyżacy*. Warszawa 1989, s. 215; IDEM: *Polityka Jagiellonów*. Poznań 2006, s. 64; J. KRZYŻANIAKOWA, J. OCHMAŃSKI: *Władysław II Jagiełło*. Wrocław–Kraków 1990, s. 125.

63 AGAD, dokument pergaminowy nr 8856 = TN 8, nr 96; KDM, T. 4, nr 1008; SHGKr, Cz. 1, s. 566; H. ŁOWMIAŃSKI: *Prusy – Litwa – Krzyżacy...*, s. 389; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundiów...*, s. 53.

64 *Liber mortuorum monasterii Landensis ordinis cisterciensis*. Wyd. W. KĘTRZYŃSKI. W: MPH, T. 5, s. 498; Urz.Mp, nr 1101.

65 DR, ks. 10/11, s. 105; DH, lib. 10/11, s. 91; J. SZUJSKI: *Dzieje Polski*. T. 2. Lwów 1862, s. 32; W. SARNA: *Opis powiatu krośnieńskiego pod względem geograficzno-historycznym*. Przemyśl 1898, s. 175.

w 1406 roku⁶⁶. Dokument ten jednakże jest mocno spóźniony. Z dalszej bowiem zapiski dowiadujemy się, że już dzięki akcji przeprowadzonej przez poprzednika Jana Abecziera – Jakuba de Camplo, posiadłości zostały zwrócone. Teraz zaś chodziło jedynie o zapłatę odszkodowania z tytułu poniesionych przez kapitułę strat, a żądania kierowane były do Marcina Kamienieckiego, syna Klemensa. Nie ma żadnej innej wiadomości w źródłach, która mogłaby sugerować, że Moskorzewski żył po 1408 roku. Wzmianka Długosza jest tym bardziej zagadkowa, że przecież on sam pod rokiem 1407 wspomina o przyszlorocznej pomście, która miała spaść z nieba na Moskorzewskiego z powodu rzucanych przez niego oszczerstw na temat złego prowadzenia się królowej Anny, a którą należy rozumieć jako chorobę i śmierć⁶⁷. Wzmiankę o uczestnictwie w bitwie pod Grunwaldem można zatem próbować wyjaśnić ewentualnym pomyleniem Klemensa Moskorzewskiego z jego synem Marcinem (o którym wiemy, że czynił przygotowania do wyprawy) bądź synem Henryka (1) Klemensem Moskorzewskim.

Klemensa (2) z Moskorzewa pochowano w katedrze wawelskiej. Jego nagrobek jednakże został zniszczony podczas restauracji grobu przez Remigiana Moskorzowskiego (ok. roku 1626)⁶⁸.

Klemens ożenił się z niejaką Elżbietą, która w źródłach pojawia się dopiero po jego śmierci, jako wdowa⁶⁹. Błędnie przypisywano mu posiadanie czterech synów: Klemensa, Mikołaja, Henryka i Marcina. W rzeczywistości jedynie Marcin (1) Kamieniecki był synem Klemensa (2) Moskorzewskiego, o czym napiszę dalej. Miał także córkę Jadwigę, późniejszą żonę Piotra z Mokrska⁷⁰.

66 *Trzydzieści osiem nie drukowanych oryginałów pergaminowych Archiwum Diecezjalnego we Włocławku z pierwszej połowy XV wieku*. Oprac. ks. S. LIBROWSKI. „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 1988, T. 56, nr 4.

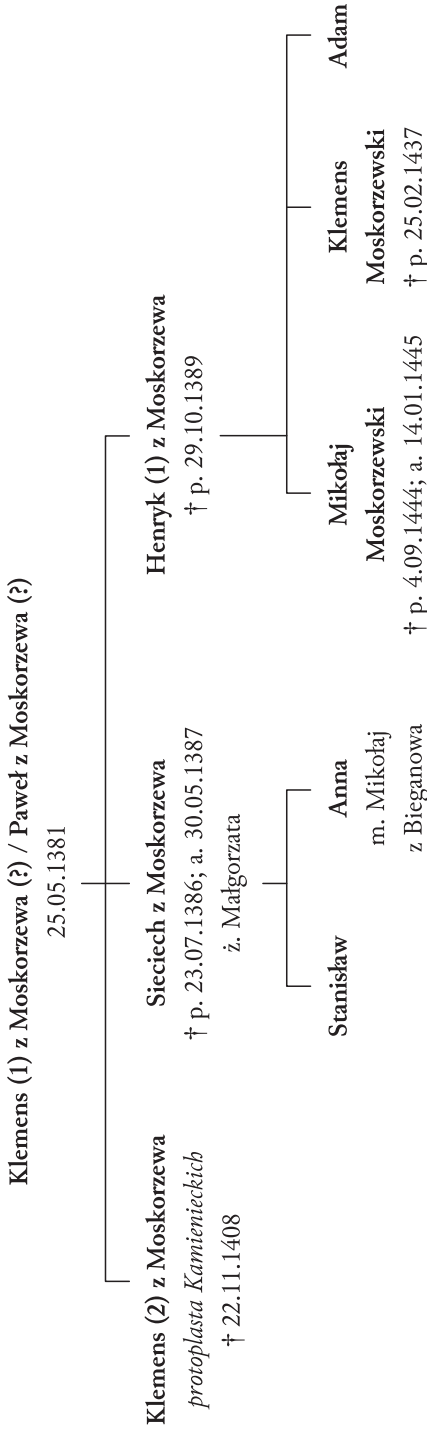
67 DR, ks. 10/11, s. 23; DH, lib. 10/11, s. 18.

68 *Herbarz polski Kaspra Niesieckiego...*, T. 6, s. 482; *Stanisława Tomkowicza inwentarz zabytków powiatu krośnieńskiego. Z rękopisu Autora wydali i własnymi komentarzami opatrzyli Piotr i Tadeusz Łopatkiewiczowie*. Kraków 2005, s. 144; S. MROZOWSKI: *Polskie nagrobki gotyckie*. Warszawa 1994, s. 262, nr 33; *Klejnoty stołecznego miasta Krakowa albo kościoły i co w nich jest widzenia godnego i znacznego, przez Piotra Hiacynta Pruszcza krótko opisane*. Wyd. K.J. TUROWSKI. Kraków 1861, s. 7.

69 ZK 2a, s. 54; ZK 5, s. 200, 361; ZK 6, s. 4, 47, 76, 357; ZK 195, s. 7, 21, 65; ZK 312, s. 45, 70, 93, 94, 105, 108, 134, 157, 158, 162, 198.

70 ZK 5, s. 228; ZK 6, s. 323, 350, 382; ZK 7, s. 303; ZK 146, s. 225, 437–438; ZK 257, s. 374; SHGKr, Cz. 1, s. 342, 566.

Drzewo rodziny Moskorzewskich

Wykaz skrótów zastosowanych w tablicy genealogicznej:

† – data śmierci

a. – *ante*p. – *post*

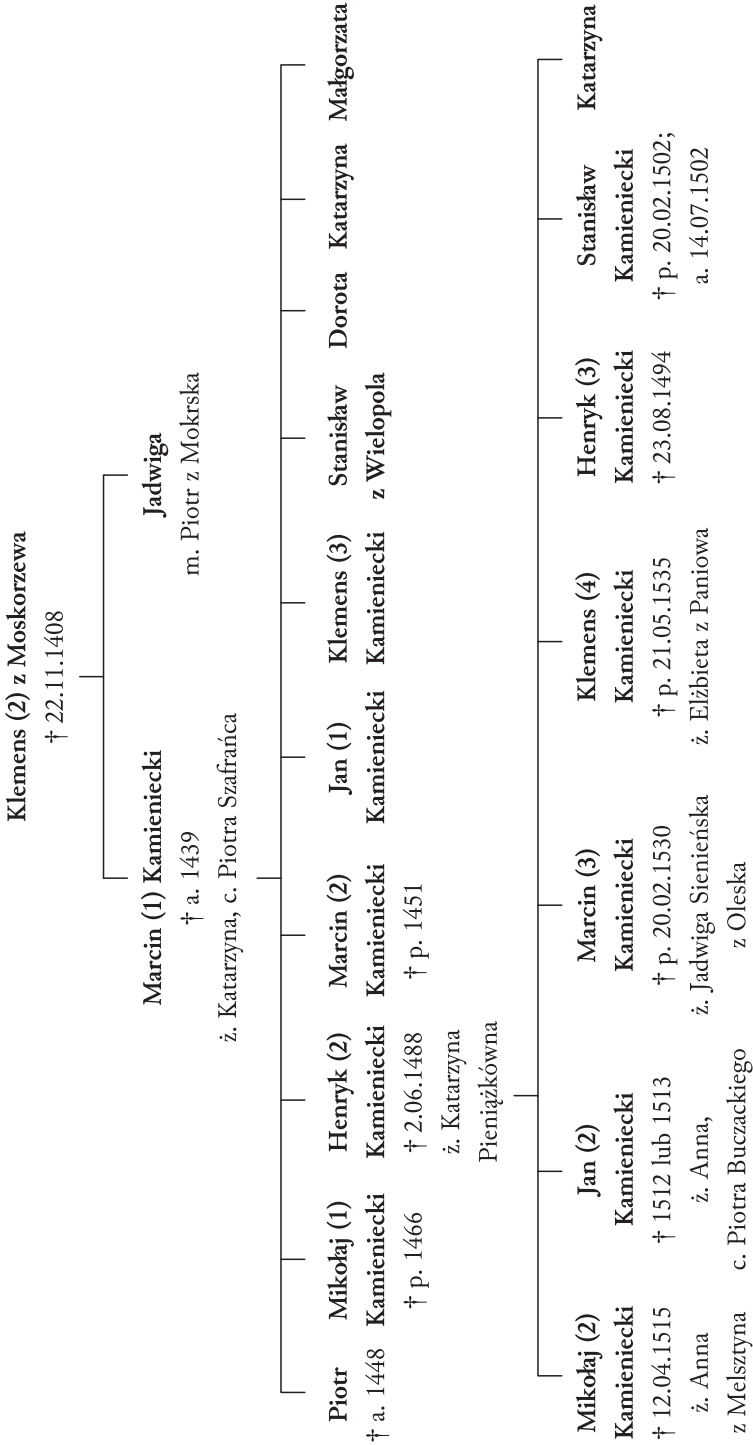
ż. – żona/zawarcie małżeństwa

m. – mąż/zawarcie małżeństwa

c. – córka

(?) – postać o podawanym w wątpliwość istnieniu bądź o niepotwierdzonych związkach z Moskorzewskimi

Drzewo rodziny Kamienieckich

KAMIENIECCY

Marcin (1) Kamieniecki

Jedyny znany nam syn Klemensa (2) z Moskorzewa: Marcin (1), urodził się najpewniej ok. 1390 roku. W źródłach bowiem po raz pierwszy pojawia się 29 stycznia 1409 roku, kiedy to zobowiązał Dobiesława, podsędką krakowskiego, do zapłaty za przewóz w Sierachowicach⁷¹. Miał jeszcze siostrę Jadwigę, późniejszą żonę Piotra z Mokrska⁷². Przed 1410 rokiem ożenił się z Katarzyną, córką Piotra Szafranca, podkomorzego krakowskiego, której 29 maja 1410 roku zapisał 500 grzywien na mieście Dobczyce⁷³. Po raz ostatni w źródłach występuje w roku 1428, gdy sprzedał za 500 grzywien Klemensowi z Moskorzewa, z prawem odkupu po sześciu latach, swoje części w Moskorzewie, Woli Chlewskiej i Jaroniowicach, wraz z prawem patronatu w moskorzewskim kościele. W wypadku niewykupienia ich po tym czasie dobra te miały przypaść Klemensowi w całości⁷⁴. W 1434 i 1435 roku Katarzyna występuje jeszcze jako żona (a nie wdowa) Marcina z Kamieńca⁷⁵. Zmarł on zatem po 1435 a przed 22 grudnia 1439 roku, kiedy to jego synowie dzielili się majątkiem po zmarłym ojcu⁷⁶. Najpewniej umarł stosunkowo niedługo przed tą datą, wątpliwe bowiem, by z podziałem ojcowizny czekano kilka lat. Z małżeństwa z Katarzyną Kamieniecki miał sześciu synów: Piotra, Marcina (2), Mikołaja, Henryka (2), Jana i Klemensa (3)⁷⁷. Miał też córki: Katarzynę⁷⁸, Dorotę,

71 SPPP 2, nr 1194.

72 ZK 5, s. 228; ZK 6, s. 323, 350, 382; ZK 146, s. 225, 437–438; ZK 257, s. 374; SHGKr, Cz. 1, s. 342, 566.

73 KDM, T. 4, nr 1220; SPPP 2, nr 1252; Inventarium, s. 206; F. SIKORA: *Uwagi o przygotowaniach rycerzy małopolskich do wojny z Zakonem Niemieckim*. W: *Venerabiles nobiles et honesti. Studia z dziejów społeczeństwa Polski średniowiecznej. Prace ofiarowane Prof. Januszowi Bieniakowi*. Red. A. RADZIMIŃSKI, A. SUPRUNIUK, J. WRONISZEWSKI. Toruń 1997, s. 247–248, 255–256; J. SPERKA: *Szafrancowie herbu Stary Koń. Z dziejów kariery i awansu w późnośredniowiecznej Polsce*. Katowice 2001, s. 475.

74 ZK 146, s. 91–92; SHGKr, Cz. 2, s. 240; o wspomnianych dobrach zob. ZK 7, s. 212, 249, 266, 276.

75 ZK 10, s. 274; SPPP 2, nr 2539, 2620.

76 KDM, T. 4, nr 1358.

77 Ibidem; J. SPERKA: *Szafrancowie...*, s. 475.

78 SPPP 2, nr 3778, 3785, 3786.

Małgorzatę⁷⁹. Możliwe, że miał jeszcze jednego syna – Stanisława, piszącego się „z Wielopola” oraz występującego w źródłach jako brat Katarzyny i Henryka (2)⁸⁰.

Rzekomi synowie Klemensa (2) z Moskorzewa: Mikołaj, Klemens i Henryk

Mikołaj Moskorzewski – kanonik

Omówić należy kwestię pochodzenia i pokrewieństwa Mikołaja z Moskorzewa, uchodzącego często w literaturze za syna Klemensa (2) z Moskorzewa, podkanclerzego, i brata Marcina (1) Kamienieckiego⁸¹. W rzeczywistości, co wyjaśnił już Marek Daniel Kowalski⁸², był on synem Henryka (1) z Moskorzewa, a więc bratem stryjecznym Marcina (1). W źródłach pisze się on bowiem *Nicolaus Henrici de Moskorzow*⁸³. W kontekście rodziny Kamienieckich jest więc dla nas postacią drugoplanową. Mikołaj był kanonikiem i kustoszem kieleckim (1421–1429)⁸⁴, kanonikiem krakowskim (1393–1444)⁸⁵,

79 AGZ, T. 11, nr 2531; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu*. T. 2. Brzozów–Wzdów–Rzeszów 1998, s. 50; A. BONIECKI: *Herbarz polski*. T. 9. Warszawa 1906, s. 179; J. SPERKA: *Szafrancowie...*, s. 475.

80 ZK 16, s. 133, 283, 289, 304, 315, 390, 429. Wszystkie wymienione zapiski dotyczą sporów potomków Marcina (1) – tenentariuszy Niezdowa, Bukownika, Wiśniowej, Wolicy i Komorników, z rodziną Kotków. Wyliczeni są w nich: Katarzyna, Mikołaj, Henryk i Stanisław z Wielopola jako tenentariusze wspomnianych wsi. W ostatniej z wymienionych zapisek Stanisław z Wielopola tytułowany jest bratem Katarzyny i Henryka.

81 J. KURTYKA: *Z dziejów walki szlachty ruskiej o równouprawnienie: represje lat 1426–1427 i sejmiki roku 1439*. RH 2000, T. 66, s. 94 = IDEM: *Podole w czasach jagiellońskich. Studia i materiały*. Oprac. M. WILAMOWSKI. Kraków 2011 (przedruk), s. 37; ZDKKr, Cz. 2, nr 214, przyp. 22; A. BONIECKI: *Herbarz polski...*, s. 178–179; I. SUŁKOWSKA-KURASIOWA (*Dokumenty królewskie...*, s. 237, nr 92) wymienia Stanisława i Marcina jako synów Klemensa (2).

82 M.D. KOWALSKI: *Zapomniany kalendarz – nekrolog kapituły krakowskiej z XV wieku*. „Nasza Przeszłość” 1997, nr 87, s. 129.

83 BP, T. 3, nr 336, 791, 832, 1239.

84 KDKKr, T. 2, nr 599, 600, 611; *Zbiór dokumentów Zakonu oo. Paulinów w Polsce*. T. 1. Oprac. J. FIJAŁEK. Kraków 1938, s. 148, nr 81; ZDKKr, Cz. 2, nr 251, 275, 283, 290, 291; M. KOCZERSKA: *Zbigniew Oleśnicki i kościół krakowski w czasach jego pontyfikatu (1423–1455)*. Warszawa 2004, nr 17, 26, 28; SHGKr, Cz. 3, s. 504.

85 ZK 7, s. 373; ZK 8, s. 18; ZK 312, s. 99, 279, 280; ZK 146, s. 32, 91–92; ZK 195, s. 245; KDKKr, T. 2, nr 563, 573, 576, 599; BP, T. 3, nr 336, 791; *Cracovia artificum. Supplementa. Teksty źródłowe do dziejów kultury i sztuki z najdawniejszych oficjaliów*

plebanem w Lelowie (1433–1442)⁸⁶ i, co chyba miało dla niego największą wartość, w Wieliczce (1401–1425)⁸⁷. W źródłach często występuje bowiem właśnie jako Mikołaj Wielicki. W Wieliczce miał także wikarego, który miał zgubić księgi *Columbacionum* (wykaz składanej kolędy) i *Petronalium* (wykaz składek świętopietrza), za które Mikołaj żądał zapłaty w wysokości 10 grzywien⁸⁸. W 1397 roku Mikołaj z Moskorzewa (nie mam jednak stuprocentowej pewności, że to opisywany przeze mnie Mikołaj), krewny Klemensa, podkanclerzego, miał otrzymać tytuł bakalarza na Uniwersytecie Praskim⁸⁹. W 1427 roku odstąpił swemu bratu Klemensowi Moskorzew, Wolę Chlewską i Jaroniowice⁹⁰. Zmarł po 4 września 1444 roku (wtedy po raz ostatni pojawia się w źródłach)⁹¹ a przed 14 stycznia 1445 roku, kiedy to wyznaczeni przez niego egzekutorzy testamentu: Jakub z Zaborowa i Paweł z Zatora, rozpoczęli procedurę jego wykonania⁹².

Klemens z Moskorzewa († 1437)

W historiografii pojawiają się również sprzeczne poglądy na temat Klemensa z Moskorzewa († 1437). Janusz Kurtyka próbował dowodzić, że był on synem Klemensa (2) z Moskorzewa, podkanclerzego, i bratem Marcina (1)⁹³. Przypuszczenie, że mógłby nim być, zrodziło się najpewniej dlatego,

krakowskich, lata 1410–1412 oraz 1421–1424. Wyd. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1985, nr 222; *Cracovia artificum. Supplementa. Teksty źródłowe do dziejów kultury i sztuki z najdawniejszych oficjaliów krakowskich, lata 1441–1450*. Wyd. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1993, nr 71; M.D. KOWALSKI: *Zapomniany kalendarz...*, s. 129.

86 AOfic 4, s. 604; AOfic 5, s. 4, 14¹, 32¹; AOfic 6, s. 81, 178, 424, 446; ZDM, Cz. 2, nr 517 = M. KOCZERSKA: *Zbigniew Oleśnicki...*, nr 90; B. PRZYBYSZEWSKI: *Kapituła krakowska za kanonikatu Jana Długosza (1436–1480)*. W: *Długossiana. Studia historyczne w pięćsetlecie śmierci Jana Długosza*. Red. S. GAWĘDA. Kraków 1980, s. 75 (ZNUJ. Nr 561. *Prace historyczne*, z. 65).

87 Aa 1A, k. 6; AOfic 4, s. 628; B. PRZYBYSZEWSKI: *Kapituła krakowska...*, s. 75.

88 *Cracovia artificum. Supplementa [...]* 1441–1450..., nr 71, przyp. 2.

89 *Monumenta historica Universitatis Carolo-Ferdinandee pragensis*. Vol. 1, p. 1. Praga 1830, s. 329; J. KRZYŻANIAKOWA: *Kancelaria królewska Władysława Jagiełły*. Cz. 1. Poznań 1972, s. 123.

90 ZK 146, s. 32; SHGKr, Cz. 2, s. 726; ZK 146, s. 91–92; SHGKr, Cz. 2, s. 240.

91 Aa 1 A, k. 17; B. PRZYBYSZEWSKI: *Kapituła krakowska...*, s. 75.

92 Aa 1 A, k. 17v; M.D. KOWALSKI: *Zapomniany kalendarz...*, s. 130; B. PRZYBYSZEWSKI: *Kapituła krakowska...*, s. 75.

93 J. KURTYKA: *Z dziejów walki...*, s. 94 = IDEM: *Podole w czasach jagiellońskich...*, s. 37 – tam też reszta literatury; A. BONIECKI (*Herbarz polski...*, s. 178–179) twierdził, że Klemens Moskorzewski, podkanclerzy, pozostawił trzech synów: Mikołaja, Marcina

że Klemens Moskorzewski pojawia się w źródłach (w roku 1437) jako brat Mikołaja Wielickiego⁹⁴, a jego zaś uznawano za prawdopodobnego brata Marcina (1), syna podkanclerzego Klemensa (2) Moskorzewskiego. Tymczasem, jak wiemy, Mikołaj Wielicki był synem Henryka (1) z Moskorzewa. W źródłach Klemens z Moskorzewa występuje jako brat Mikołaja Wielickiego, ale nigdy jako brat Marcina (1). Klemens Moskorzewski był synem Henryka (1) z Moskorzewa⁹⁵ a bratem stryjcznym Marcina (1) i pisał się „z Moskorzewa”. Należy jednocześnie oddzielić Klemensa z Moskorzewa, syna Henryka (1) z Moskorzewa, od Klemensa (3) z Kamieńca, syna Marcina (1) a brata Piotra, Mikołaja, Jana, Henryka i Marcina (2)⁹⁶. O samym Klemencie z Moskorzewa niewiele jednak da się powiedzieć, w źródłach pojawia się on bowiem jedynie kilkukrotnie w latach: 1424, 1427, 1428, 1434, 1436 i raz w 1437 roku⁹⁷. W roku 1427 jego brat Mikołaj Wielicki odstąpił mu swoją część w Moskorzewie, Woli Chlewskiej i Jaroniowicach, rok później zaś swoją część wspomnianych wsi sprzedał mu za 500 grzywien Marcin Kamieniecki⁹⁸. Klemens miał jeszcze brata Adama⁹⁹.

Henryk Kamieniecki

Hipoteza zakładająca istnienie Henryka – syna Klemensa (2) z Moskorzewa, podkanclerzego, zrodziła się na podstawie dokumentu z 1 lutego 1420 roku, w którym pojawia się niejaki Henryk Kamieniecki. W dokumencie tym Mikołaj, biskup przemyski, potwierdza wyrok w sprawie pomiędzy rzezonym Henrykiem Kamienieckim a Mikołajem, plebanem w Bliznem. Wydawcy dokumentu (Irena Sułkowska-Kuraś i Stanisław Kuraś) nie znali

i Klemensa; I. SUŁKOWSKA-KURASIOWA (*Dokumenty królewskie...*, s. 237) wymienia Stanisława i Marcina, z kolei S. GAWĘDA (*Pilawici – Moskorzewscy – Kamienieccy*. W: *Personae – colligationes – facta*. Red. J. BIENIAK. Toruń 1991, s. 165) jedynie Marcina; pojawiła się w literaturze nawet tak skrajna hipoteza, jakoby ów Klemens mógł być nadal żyjącym Klemensem Moskorzewskim, podkanclerzym, zob. L. LECHOWSKI: *Herb Pilawa...*, s. 8.

94 SPPP 2, nr 2701; podobnie ZK 146, s. 32.

95 ZK 7, s. 384.

96 KDM, T. 4, nr 1358.

97 AGAD, dokument pergaminowy nr 5031 = CE XV, T. 1, nr 68 = Inventarium, s. 200 (regest); ZK 7, s. 384; ZK 146, s. 32, 92, 180, 309; *Nieznane zapiski heraldyczne średniowieczne polskie, głównie sieradzkie*. Zebrał S. ŁAGUNA. Wyd. F. PIEKOSIŃSKI. W: AKH, T. 8, s. 474; SPPP 7, nr 695; SPPP 2, nr 2701.

98 ZK 146, s. 91–92; SHGKr, Cz. 2, s. 240.

99 ZK 5, s. 256.

biskupa Mikołaja i utożsamili go raczej z występującym w tym czasie biskupem Maciejem. Nie znali także Henryka Kamienieckiego, toteż kierując się zapewne datacją, powiązali jego osobę z Klemensem (2) z Moskorzewa, podkanclerzym, i uczynili jego synem. Co więcej, uznali, że ów Henryk to ta sama postać, co występujący w latach 1439–1488 syn Marcina (1) Henryk (2), i tym samym Henryka (2) uczyniono synem Klemensa (2) z Moskorzewa, podkanclerzego¹⁰⁰. Ja natomiast skłonna byłabym przypuszczać, że dokument ten ma błędną datację. Znane są bowiem zaciekle konflikty między Henrykiem (2) Kamienieckim, synem Marcina (1), a biskupem przemyskim Mikołajem z Błażejowa. Dobra biskupie (w tym wspomniane właśnie Blizne) graniczyły z dobrami Kamienieckiego, co prowokowało coraz to nowe spory. Nawet 25 sierpnia 1460 roku Jan Pilecki został, jako komisarz królewski, wyznaczony do odgraniczenia wsi: Jasienica, Jabłonica i Orzechownica (dziś: Orzechówka), należących do Henryka (2), od wsi: Domaradz, Płosina, Blizne i Stara Wieś, oraz miasta Brzozów wraz z przedmieściami, należących do biskupa Mikołaja i kapituły przemyskiej¹⁰¹. Powstanie tego dokumentu typowałabym raczej na rok ok. 1460 i tym samym uznała wspomnianego w nim Henryka za tożsamego z synem Marcina (1) Henrykiem (2).

Potomstwo Marcina (1)

O synach Marcina (1) dowiadujemy się z dokumentu z 22 grudnia 1439 roku, kiedy to jego potomstwo dzieliło się pozostawionym przez niego po śmierci majątkiem¹⁰². Wówczas to jako pełnoletni wymienieni są: Piotr, Mikołaj (1) i Marcin (2), jako juniorzy występują zaś: Jan (1), Henryk (2) i Klemens (3)¹⁰³. Kolejność, w jakiej wymieniani są bracia, pozwala uszeregować ich również pod względem starszeństwa. Marcin (1) miał także trzy córki: Katarzynę¹⁰⁴, Dorotę oraz Małgorzatę¹⁰⁵ i, jak wspomniałam w jego biogramie, możliwe, że miał jeszcze jednego syna – Stanisława, piszącego się „z Wielopola”¹⁰⁶.

100 ZDM, Cz. 5, nr 1503, przyp. 2.

101 AGZ, T. 8, nr 85.

102 KDM, T. 4, nr 1358.

103 Ibidem.

104 SPPP 2, nr 3778, 3785–3786.

105 AGZ, T. 11, nr 2531; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 50; A. BONIECKI: *Herbarz polski...*, s. 179.

106 ZK 16, s. 133, 283, 289, 304, 315, 390, 429.

Piotr

Piotr był najstarszym z synów Marcina Kamienieckiego i Katarzyny, córki Piotra Szafrąca¹⁰⁷. Miał braci: Marcina (2), Mikołaja (1), Henryka (2), Jana (1), Klemensa (3)¹⁰⁸ i prawdopodobnie Stanisława z Wielopola¹⁰⁹, oraz siostry: Katarzynę¹¹⁰, Dorotę i Małgorzatę¹¹¹. Po raz pierwszy odnotowujemy jego obecność w źródłach 3 stycznia 1435 roku, kiedy zajmował się kwestią wsi Moskorzew i Chlewska Wola¹¹², a następnie 10 września 1436 roku, gdy świadcował w sprawie Mikołaja z Piotroszówki¹¹³. Po raz ostatni w źródłach pojawia się w 1446 roku, kiedy to dał Klemensowi z Mysłowic dwa łany między rolami kmieci Wachala i Bartłomieja, aż do granicy brzostkowskiej¹¹⁴. Zmarł przed 5 marca 1448 roku – wtedy to rodzeństwo podzieliło się majątkiem¹¹⁵.

Mikołaj (1) Kamieniecki

Mikołaj, najpewniej drugi co do starszeństwa syn Marcina (1) i Katarzyny, córki Piotra Szafrąca¹¹⁶, brat: Piotra, Marcina (2), Henryka (2), Klemensa (3), Jana (1)¹¹⁷, Katarzyny¹¹⁸, Doroty, Małgorzaty¹¹⁹ i prawdopodobnie Stanisława z Wielopola¹²⁰, w źródłach pojawia się jedynie kilka razy, a jego identyfikację dodatkowo utrudnia fakt, że nie piastował żadnego urzędu. W 1443 roku razem

107 KDM, T. 4, nr 1120; J. SPERKA: *Szafrąncowie...*, s. 475; Z. SPIERAŁSKI: *Henryk Kamieniecki*. W: PSB, T. 11, s. 512; S. GAWĘDA: *Rozwój lutyfundium...*, s. 62. Spierałski oraz Gawęda błędnie za ojca Katarzyny uznają Piotra Kota z Kotek, być może za SPPP 2, nr 3778 i 3785. W zapiskach tych jednak chodzi o sumy ubezpieczone jeszcze przez Marcina Kamienieckiego na Niezdowie, Bukowniku, Komornikach, na których miała również zapisane wiano Katarzyna (zob. J. SPERKA: *Szafrąncowie...*, s. 475). Po śmierci Marcina Kotek domagał się należności od niej, a potem od jej synów.

108 KDM, T. 4, nr 1358.

109 ZK 16, s. 133, 283, 289, 304, 315, 390, 429.

110 SPPP 2, nr 3778, 3785–3786.

111 AGZ, T. 11, nr 2531; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 50; A. BONIECKI: *Herbarz polski...*, s. 179.

112 GK 5, s. 212.

113 AGZ, T. 13, nr 76.

114 ZK 12, s. 430; SHGKr, Cz. 2, s. 239.

115 AGZ, T. 11, nr 2531.

116 KDM, T. 4, nr 1358.

117 Ibidem.

118 SPPP 2, nr 3778, 3785–3786.

119 AGZ, T. 11, nr 2531; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 50; A. BONIECKI: *Herbarz polski...*, s. 179.

120 ZK 16, s. 133, 283, 289, 304, 315, 390, 429.

z bratem Piotrem oddali swe dziedzictwo w Chlewicach wraz z łąką w Olpicach siostrzeńcom, synom Piotra z Mokrska¹²¹. Kolejny raz spotykamy Mikołaja w źródłach 4 grudnia 1444 roku, w sprawie przeciw Annie z Krakowa¹²². Bracia Mikołaj i Marcin pojawiają się razem w 1447 roku, kiedy to Piotr Kot z Kotek nie stawiał się w sprawie przeciw nim o Wiśniową, Wolicę, Niezdów, Komorniki i Bukownik¹²³. Kolejny raz Mikołaj występuje dopiero 22 stycznia 1449 roku, kiedy to Stanisław z Gorzyc, kasztelan małogoski, poręczył za niego Janowi z Czyżowa spłatę 1000 grzywien¹²⁴, a następnie 2 lutego¹²⁵. Poświadczony jest również w Krakowie 3 grudnia 1450 roku¹²⁶. Razem z bratem Henrykiem i siostrą Katarzyną, jako tenentariuszami Niezdowa, Bukownika, Komornik, Wiśniowej i Wolicy, poświadczony został jeszcze 7 stycznia i 6 lutego 1465 roku¹²⁷. 15 lutego 1464 roku wraz z bratem Henrykiem występował listownie do rady miasta Bardiowa z prośbą o interwencję u burgrabiego z Makowicy w sprawie zajętych dóbr¹²⁸. Mikołaj utrzymywał dobre kontakty ze Stanisławem z Młodziejowic, do czego przyczynili się zapewne Szafrancowie, spowinowaceni przecież z Kamienieckimi¹²⁹. W 1465 roku Mikołaj wraz ze Stanisławem z Młodziejowic i Janem Synowcem z Rzędowic poręczyli za Małgorzatę, córkę Piotra Szafranca, i jej córkę Barbarę, które pożyczyły 300 florenów i 60 grzywien od rajców krakowskich¹³⁰. 5 sierpnia 1465 roku zaś w Krakowie, wraz ze Stanisławem z Młodziejowic, Janem Synowcem z Rzędowic, Mikołajem z Birkowa, Ottonem z Plechowa, Janem z Balic i Jakubem z Sieciechowic, Mikołaj występował jako poręczyciel kasztelana krakowskiego Jana z Tęczyna¹³¹. Jest to zarazem jego ostatnie wystąpienie w źródłach.

121 ZK 146, s. 225, 437–438; SHGKr, Cz. 1, s. 342.

122 SPPP 2, nr 3217.

123 ZK 13, s. 109; SHGKr, Cz. 2, s. 725–726.

124 SPPP 2, nr 3393.

125 GK 10, s. 727–728.

126 GK 11, s. 280–281.

127 SPPP 2, nr 3778, 3785, 3786.

128 Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 2, nr 196.

129 J. SPERKA: *Szafrancowie...*, s. 428.

130 BJ, rkps 5350, k. 32v; J. SPERKA: *Szafrancowie...*, s. 428.

131 ZK 17, s. 336; SPPP 2, nr 3795; J. SPERKA (*Szafrancowie...*, s. 428) wyjaśnia, że chodziło o dość zawiłą sprawę mariażu syna Jana z Tęczyna – Stanisława – z Barbarą, córką Małgorzaty Szafrancowej i Jana z Garbowa, a wnuczką Zawiszy Czarnego z Garbowa; J. KURTYKA (*Tęczyniści. Studium z dziejów polskiej elity możnowładczej w średniowieczu*. Kraków 1997, s. 405) był zdania, że Mikołaj Kamieniecki przynależał do świty Jana Tęczyńskiego.

Henryk (2) Kamieniecki

Syn Marcina (1) Kamienieckiego i Katarzyny, córki Piotra Szafrança. Brat Piotra, Marcina (2), Mikołaja (1), Klemensa (3), Jana (1)¹³², Katarzyny¹³³, Doroty, Małgorzaty¹³⁴ i prawdopodobnie Stanisława z Wielopola¹³⁵. Urodzony ok. 1425 roku (w 1439 roku występuje jeszcze jako nieletni)¹³⁶. W 1444 roku wpisany został w poczet studentów Uniwersytetu Krakowskiego¹³⁷. Po 12 stycznia 1474 roku a przed 12 marca roku następnego Henryk uzyskał swój jedyny urząd: kasztelana sanockiego, po Jerzym z Humnisk¹³⁸, który sprawował prawie do śmierci. Ostatni raz Henryk (2) Kamieniecki w źródłach pojawia się 3 kwietnia 1487 roku¹³⁹. Zmarł 2 czerwca 1488 roku¹⁴⁰. Z małżeństwa z Katarzyną, córką Mikołaja Pieniążka, starosty sanockiego¹⁴¹, pozostawił synów: Mikołaja (2), Jana (2), Marcina (3), Klemensa (4), Henryka (3) i Stanisława¹⁴².

Marcin (2) Kamieniecki

Syn Marcina (1) i Katarzyny, córki Piotra Szafrança¹⁴³, brat: Piotra, Mikołaja (1), Henryka (2), Klemensa (3), Jana (1)¹⁴⁴, Katarzyny¹⁴⁵, Doroty, Małgorzaty¹⁴⁶ i prawdopodobnie Stanisława z Wielopola¹⁴⁷. W źródłach

132 KDM, T. 4, nr 1358.

133 SPPP 2, nr 3778, 3785–3786.

134 AGZ, T. 11, nr 2531; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 50; A. BONIECKI: *Herbarz polski...*, s. 179.

135 ZK 16, s. 133, 283, 289, 304, 315, 390, 429.

136 KDM, T. 4, nr 1358.

137 Metryka Uniwersytetu Krakowskiego, s. 204.

138 Urz.Rus, nr 2247, 2248; Z. SPIERAŁSKI: *Henryk Kamieniecki...*, s. 512.

139 AGZ, T. 16, nr 1804; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 64.

140 ZK 19, s. 313; K. FEDOROWICZ: *Dostojnicy i urzędnicy świeccy województwa krakowskiego 1374–1506*. W: AKH, T. 8, s. 184; Urz.Rus, nr 2248.

141 AGZ, T. 11, nr 3301; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 19; W. SARNA: *Opis powiatu krośnieńskiego...*, s. 35.

142 SPPP 2, nr 4344; MK 17, k. 309; MRPS, T. 3, nr 264; AGZ, T. 16, nr 3582.

143 KDM, T. 4, nr 1358.

144 ZK 13, s. 109, 216; ZK 14, s. 78, 93; KDM, T. 4, nr 1358.

145 SPPP 2, nr 3778, 3785–3786.

146 AGZ, T. 11, nr 2531; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 50; A. BONIECKI: *Herbarz polski...*, s. 179.

147 ZK 16, s. 133, 283, 289, 304, 315, 390, 429.

występuje w latach 1448–1451¹⁴⁸, zwykle ze starszym bratem Mikołajem (1) w sporze o Wiśniową, Wolicę, Niezdów, Komorniki i Bukownik¹⁴⁹. 8 sierpnia 1447 roku z braćmi Mikołajem i Henrykiem występuje w sporze z niejaką Katarzyną i jej synem Mikołajem¹⁵⁰. W 1449 roku zaś Stanisław Kot z Kotek zgodził się na wwiązanie Marcina z Kamieńca do części swojej i swojego brata w Wiśniowej, Komornikach, Wolicy, Bukowniku i Niezdowie¹⁵¹. Marcin (2) nie utrzymał dóbr, które otrzymał w wyniku podziału po śmierci ojca w roku 1448. Przeszły one w 1453 roku na własność Henryka (2). Ostatni raz odnotowany jest 15 marca 1451 roku w Krakowie, kiedy to świadcował w sprawie między Piotrem Kanią z Wrząsowic a Piotrem Pieszkiem, dziedzicem z Łysokań¹⁵².

Jan (1) Kamieniecki

Syn Marcina (1) i Katarzyny, córki Piotra Szafranca¹⁵³, brat: Piotra, Mikołaja (1), Henryka (2), Klemensa (3), Marcina (2)¹⁵⁴, Katarzyny¹⁵⁵, Doroty, Małgorzaty¹⁵⁶ i prawdopodobnie Stanisława z Wielopola¹⁵⁷. Jan miał zapewne syna Marcina, wpisanego w 1462 roku na listę studentów Uniwersytetu Krakowskiego¹⁵⁸. Nie odegrał absolutnie żadnej roli zarówno politycznej, jak i gospodarczej.

148 ZK 13, s. 159, 293–294, 315, 321, 334, 341, 346, 351, 356, 382, 411, 425, 426; AGZ, T. 11, nr 2341; mKDM 5,teczka A–B/1, nr 32 = *Dokumenty sądu ziemskiego krakowskiego*, nr 221 = KDM, T. 5, nr 10; SHGKr, Cz. 2, s. 725–726.

149 ZK 13, s. 109.

150 AGZ, T. 11, nr 2341.

151 ZK 13, s. 293–294; SHGKr, Cz. 2, s. 725–726.

152 mKDM 5,teczka A–B/1, nr 32 = *Dokumenty sądu ziemskiego krakowskiego*, nr 221 = KDM, T. 5, nr 10; Piotr Kania poręczał wówczas za Piotra Pieszka Janowi Kwiatonowskiemu, że ów zwróci mu 60 grzywien. Warunek był taki, że jeśli nie zostanie zwolniony z poręki, a będzie musiał za Pieszka zapłacić owe 60 grzywien, to wówczas Łysokanie przejdą na własność Piotra Kani.

153 KDM, T. 4, nr 1358.

154 Ibidem.

155 SPPP 2, nr 3778, 3785–3786.

156 AGZ, T. 11, nr 2531; A. BONIECKI: *Herbarz polski...*, s. 179; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 50.

157 ZK 16, s. 133, 283, 289, 304, 315, 390, 429.

158 Metryka Uniwersytetu Krakowskiego, s. 296.

Klemens (3) Kamieniecki

Syn Marcina (1) i Katarzyny, córki Piotra Szafrąca¹⁵⁹, brat: Piotra, Mikołaja (1), Henryka (2), Jana (1), Marcina (2)¹⁶⁰, Katarzyny¹⁶¹, Doroty, Małgorzaty¹⁶² i prawdopodobnie Stanisława z Wielopola¹⁶³. Bywa mylony z Klemensem Moskorzewskim, synem Henryka (1) a bratem Mikołaja Wielickiego¹⁶⁴. W źródłach występuje w latach 1419–1430¹⁶⁵, jednakże są to niewiele znaczące sprawy sądowe, głównie procesy z Januszem z Mieszina¹⁶⁶. Ostatni raz w źródłach poświadczony jest 15 lipca 1430 roku, kiedy świadkował w sprawie Krystyna z Koziegłów, odstępującego sołtysowi z Koclina sołectwo w Lgocie w zamian za sołectwo w Koclinie¹⁶⁷.

Katarzyna, Małgorzata, Dorota

Córki Marcina (1) i Katarzyny, córki Piotra Szafrąca¹⁶⁸. W 1448 roku ich bracia: Piotr, Mikołaj (1), Henryk (2), Jan (1), Marcin (2) i Klemens (3), przy podziale majątku ustalili, że do czasu zamążpójścia siostry będą utrzymywane przez najstarszego z braci – Mikołaja. W wypadku zaręczyn którejs z nich wszyscy bracia zobowiązani byli przekazać jej 200 grzywien: 100 w gotówce na posag i drugie 100 na wyprawę. Ponadto, każdy z braci zobowiązany był przeznaczać na bieżące potrzeby każdej z nich po 15 grzywien¹⁶⁹. Siostry pojawiają się w dokumentach stosunkowo rzadko, nic nie wiadomo także o tym, czy wyszły za mąż. Katarzyna zapewne oddana została do zakonu, w źródłach występuje bowiem jako „Katharina virgo deodicata”¹⁷⁰. Dorota

159 KDM, T. 4, nr 1358.

160 Ibidem.

161 SPPP 2, nr 3778, 3785–3786.

162 AGZ, T. 11, nr 2531; A. BONIECKI: *Herbarz polski...*, s. 179; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 50.

163 ZK 16, s. 133, 283, 289, 304, 315, 390, 429.

164 SPPP 2, nr 2701; podobnie ZK 146, s. 32; SHGKr, Cz. 2, s. 726.

165 Teki Pawińskiego, T. 7, nr 733, 949, 1002, 1512, 1546, 1597, 1598, 2479, 2730, 2868, 2970, 3141, 3214, 3273, 3702; ZDM, Cz. 2, nr 427.

166 Ibidem.

167 ZDM, Cz. 2, nr 427 – w przypisie Klemens określony jest jako „niezidentyfikowany”.

168 SPPP 2, nr 3778, 3785, 3786; AGZ, T. 11, nr 2531; A. BONIECKI: *Herbarz polski...*, s. 179.

169 AGZ, T. 11, nr 2531; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 50; W. SARNA: *Opis powiatu krośnieńskiego...*, s. 353. W 1489 r. Korczyna przeszła na własność Mikołaja i Jana, synów Henryka (2), zob. AGZ, T. 11, nr 2351; T. 16, nr 1944.

170 ZK 17, s. 299, 315, 316, 334, 491, 528, 534.

i Małgorzata odnotowane zostały jedynie we wspomnianym 1448 roku. Najczęściej źródła wymieniają Katarzynę, jednak nawet w jej przypadku są to tylko sprawy sporu z Kotkami o Niezdów, Komorniki i Bukownik w 1464 i 1465 roku¹⁷¹. Jako że wymienieni są wówczas wszyscy żyjący bracia i Katarzyna, możliwe, że pozostałe siostry: Dorota i Małgorzata, już wówczas nie żyły.

Stanisław z Wielopola

Najpewniej syn Marcina (1) i Katarzyny, córki Piotra Szafrança. Pojawia się w źródłach jedynie w latach 1464–1465 w sprawie sporu z rodziną Kotków o Niezdów, Komorniki, Bukownik i Wolice¹⁷². W dokumentach występuje jako tenutariusz wspomnianych wsi, wraz z pozostałymi potomkami Marcina (1). Określony mianem brata Henryka (2) i Katarzyny¹⁷³.

Synowie Henryka (2) Kamienieckiego

Mikołaj (2) Kamieniecki

Urodził się w 1460 roku¹⁷⁴ jako najstarszy syn Henryka (2) i Katarzyny Pieniążkówny. Brat: Jana (2), Marcina (3), Klemensa (4), Henryka (3) i Stanisława¹⁷⁵. Dworzanin królewski¹⁷⁶. Ożenił się z Anną z Melsztyna, córką Spytka z Melsztyna, kasztelana zawichojskiego, i Katarzyny Giżyckiej¹⁷⁷. W dowód uznania za zasługi otrzymał w 1493 roku starostwo sanockie, na którym były mu także czynione kolejne zapisy. Starostwo to dzierżył do śmierci, przy czym w 1515 roku razem ze swoim bratem Klemensem¹⁷⁸. W 1501 roku objął kasztelaninę sandomierską¹⁷⁹. W latach 1494–1515 piastował również urząd starosty krakowskiego¹⁸⁰. W 1503 roku został pierwszym w historii Polski hetmanem wielkim koronnym¹⁸¹, który to urząd sprawo-

171 ZK 16, s. 133, 283, 289, 304, 315, 390, 429; SPPP 2, nr 3778, 3785, 3786.

172 ZK 16, s. 133, 283, 289, 304, 315, 390, 429.

173 Ibidem, s. 429.

174 Zmarł bowiem 15 kwietnia 1515 r., w wieku 55 lat, jak głosi napis na jego nagrobku.

175 SPPP 2, nr 4344; MK 17, k. 309; MRPS, T. 3, nr 264; AGZ, T. 16, nr 3582.

176 MRPS, T. 2, nr 242.

177 Ibidem, T. 4/2, nr 996.

178 Urz.Rus, nr 1553, 2554.

179 MK 19, k. 51 = MRPS, T. 2, nr 1568; Urz.Sand, nr 625.

180 Urz.Kr, s. 230.

181 AAleks, nr 154; Z. SPIERAŁSKI: *Geneza i początki hetmaństwa w Polsce*. „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1960, T. 5, s. 336; M. PLEWCZYŃSKI: *Na-*

wał do śmierci. Ponadto w 1505 roku został wojewodą sandomierskim¹⁸², a w 1507 roku objął kasztelanię krakowską¹⁸³. Zmarł 15 kwietnia 1515 roku wskutek choroby¹⁸⁴, bezpotomnie. Pochowany został w katedrze wawelskiej, najpewniej w kaplicy św. Mikołaja.

Jan (2) Kamieniecki

Urodził się w 1462 lub 1463 roku i był drugim bądź trzecim (po Henryku (3)) co do starszeństwa synem Henryka (2) i Katarzyny Pieniążkówny¹⁸⁵. Miał braci: Mikołaja (2), Marcina (3), Klemensa (4), Henryka (3) i Stanisława¹⁸⁶. Ożenił się z Anną, córką Piotra Buczackiego¹⁸⁷. Był dworzaninem królewskim¹⁸⁸. W 1496 roku otrzymał starostwo chełmskie¹⁸⁹. Z kolei po śmierci brata Henryka (3)¹⁹⁰ w 1494 roku objął wakujące po nim starostwo bełskie, a także otrzymał niegrodowe starostwo horodelskie¹⁹¹. Po raz

czelne dowództwo armii koronnej w latach 1501–1572. „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1992, T. 34, s. 43; szeroko na ten temat w rozdziale 4. niniejszej pracy.

182 MRPS, T. 3, nr 2386; Urz.Sand, nr 940.

183 MK 23, k. 110, 111; MRPS, T. 4/1, nr 126, 127; Urz.Mp, nr 342, 397.

184 S. STAROWOLSKI: *Sarmatiae Bellatores*. Coloniae 1631, s. 159–160; ATomic, T. 3, nr 538; 6 sierpnia król mianował, po śmierci Kamienieckiego, Krzysztofa Szydłowickiego wojewodą i starostą krakowskim. Była to nagroda za jego zasługi na zjeździe wiedeńskim.

185 Napis nagrobny głosił, że zmarł w 50. roku życia. Zmarł zaś ok. 1511–1512 r., o czym dalej.

186 SPPP 2, nr 4344; MK 17, k. 309; MRPS, T. 3, nr 264; AGZ, T. 16, nr 3582.

187 MRPS, T. 2, nr 335, 757; AGZ, T. 19, nr 1482.

188 MRPS, T. 2, nr 242.

189 Urz.Bełs, nr 1414 – kwestia starostwa chełmskiego jest niezwykle zawiła. Z tytułem starosty chełmskiego występuje 12 czerwca 1497 r. już Zawisza Róża z Borzyszowic (MRPS, T. 4/1, nr 1195; Urz.Bełs, nr 1415), a 11 i 20 lipca 1499 r. Jan występuje już tylko z tytułem starosty bełskiego (MK 16, k. 78; *Listy i akta Piotra Myszkowskiego*. Wyd. A. LEWICKI. W: AKH, T. 8, nr 26), jednakże 17 stycznia 1500 r. ponownie tytułuje się starostą chełmskim (ZK 203, s. 231), podobnie jak w 1504 r. (ibidem, s. 367), zob. też K. FEDOROWICZ: *Dostojnicy i urzędnicy świeccy województwa krakowskiego...*, s. 211. Jednocześnie starostą chełmskim w 1500 r. tytułuje się jednak Jakub Buczacki (Urz.Bełs, nr 1416), a w 1504 r. Jerzy Krupski (ibidem, nr 1418).

190 Bielski, s. 482; Wapowski, s. 21; M. PLEWCZYŃSKI: *Wojny Jagiellonów z wschodnimi i południowymi sąsiadami Królestwa Polskiego w XV wieku*. Siedlce 2002, s. 100; F. PAPÉE: Jan Olbracht. Kraków 2006, s. 71, przyp. 152; K. PUŁASKI: *Stosunki z Mendli-Girejem chanem Tatarów Perekopskich (1469–1515): akta i listy*. Warszawa 1881, s. 42.

191 Urz.Bełs, nr 819; w tym też roku objął starostwo bełskie, zob. ibidem, nr 314.

ostatni z tytułem starosty bełskiego pojawia się 28 grudnia 1502 roku, później urząd ten znajdował się już w rękach Jana Krupskiego¹⁹². W 1501 roku został rotmistrzem obrony potocznej¹⁹³. W roku 1499 otrzymał jeszcze starostwo buskie¹⁹⁴. W 1508 roku został, po Stanisławie z Chodcza, dowódcą obrony potocznej, które to stanowisko piastował jedynie rok¹⁹⁵. Ostatnim z otrzymanych urzędów, jaki sprawował Jan Kamieniecki, był urząd kasztelana lwowskiego (1509–1511)¹⁹⁶. Jan zmarł najpewniej w 1512 lub 1513 roku. Według epitafium z kaplicy św. Mikołaja w katedrze wawelskiej miał umrzeć w 50. roku życia z powodu choroby¹⁹⁷. Pozostawił po sobie córki: Katarzynę, późniejszą żonę Jakuba Secygniowskiego¹⁹⁸, Beatę¹⁹⁹, późniejszą żonę Mikołaja Świętopelka-Bolestraszyckiego²⁰⁰, i Annę, późniejszą żonę najpierw kasztelana małopolskiego Stanisława Wspinka z Będkowa, a następnie wojewody sandomierskiego Jana z Tęczyna²⁰¹. Możliwe też, że miał syna Mikołaja, późniejszego starostę buskiego²⁰². Występuje on co prawda w źródłach (dokładniej – w jednej zapisce²⁰³) jako syn Jakuba Kamienieckiego, kasztelana lwowskiego, i bratanek Mikołaja Kamienieckiego, jednak jako że kasztelanem lwowskim był Jan Kamieniecki, który miał także brata Mikołaja, bardzo prawdopodobne, iż ów Mikołaj był w rzeczywistości synem Jana (2) Kamienieckiego. Mylnie zatem w owym dokumencie Jan (2) Kamieniecki byłby nazwany Jakubem²⁰⁴.

192 MK 20, k. 40, 41 = MRPS, T. 3, nr 676, 677; Urz.Bełs, nr 315 – Jan Krupski z Orchowa wymieniony jest z tytułem starosty bełskiego już 24 czerwca 1502 r.

193 MRPS, T. 3, nr 171 – 28 stycznia 1502 r. występuje już z tytułem rotmistrza.

194 Starostwo to dzierżył Jan już w 1499 r., zob.: AGZ, T. 19, nr 2523; Urz.Bełs, nr 611 – możliwe nawet, że otrzymał je wcześniej, już w 1494 r. lub 1495 r. – razem ze starostwami bełskim i horodelskim. Dzierżył je zaś najpewniej do 25 czerwca 1510 r., zob. ibidem. Urz.Centr, s. 172 – błędnie podają datę 1503 r.

195 AGAD, ASK, oddz. 85, nr 7; Z. SPIERAŁSKI: *Geneza i początki hetmaństwa...*, s. 339; L. KOLANKOWSKI: *Roty koronne na Rusi i Podolu 1492–1572 r. „Ziemia Czerwieńska”* (Lwów) 1935, R. 1, z. 1, s. 145.

196 Urz.Rus, nr 836, 837.

197 S. STAROWOLSKI: *Sarmatiae Bellatores...*, s. 156–157.

198 MRPS, T. 4/2, nr 3981, 4101; T. 4/3, nr 12297.

199 Ibidem, T. 4/3, nr 12297.

200 Z. SPIERAŁSKI: *Jan Kamieniecki*. W: PSB, T. 11, s. 513.

201 MRPS, T. 4/3, nr 12297, 17004; J. KURTYKA: *Tęczyńscy...*, tab. IIIa.

202 MRPS, T. 4/2, nr 2357, 3981; T. 4/3, nr 11535, 18588.

203 Ibidem, T. 4/2, nr 10466.

204 W latach 1491–1495 występuje w źródłach niejaki Jakub Kamieniecki, tenentariusz w Międzyńcu (ASang, T. 5, nr 26; AGZ, T. 17, s. 267, nr 878, 2582, 2583, 2584, 2674, 2693), jednakże jest on najpewniej synem Mikołaja Śwircza z Nowodworu, kasztelana

Marcin (3) Kamieniecki

Najmłodszy syn Henryka (2) Kamienieckiego i Katarzyny Pieniążkówny urodził się w 1482 roku. Po raz pierwszy źródła wymieniają go 25 sierpnia 1496 roku²⁰⁵. W 1500 roku wpisany został na listę studentów Uniwersytetu Krakowskiego²⁰⁶. W 1508 roku wstąpił w szeregi królewskich *curienses*²⁰⁷. Po 27 czerwca 1510 a przed 6 lutego 1511 roku poślubił Jadwigę Sienieńską²⁰⁸. Dzięki temu małżeństwu powiększył się stan majątkowy Kamienieckich, Marcin przejął bowiem Założce i połowę Oleska²⁰⁹. W październiku 1508 roku król przekazał mu urząd podkomorzego sanockiego²¹⁰. 28 października 1512 roku na sejmie piotrkowskim uzyskał Marcin kasztelanę lwowską, którą dzierżył do roku 1515²¹¹. W tym samym roku (1515) został wojewodą podolskim i piastował ten urząd aż do śmierci (1530)²¹². W 1520 roku otrzymał stanowisko *vicecampiductor regni nostri*, które sprowadzało się do roli hetmana polnego²¹³. Zmarł najpewniej 15 marca 1530 roku²¹⁴, w wieku

kamienieckiego z pierwszej żony. Zob. K. PUŁASKI: *Stare osady w ziemi kamienieckiej i dziedziczące na nich rody podolskiej szlachty historycznej*. „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1902, T. 30, s. 468–471.

- 205 AGZ, T. 16, nr 3568; tego samego dnia wymieniony jest także w sprawie Stanisława Zalesowskiego, zob. *ibidem*, nr 3571.
- 206 Metryka Uniwersytetu Krakowskiego, s. 561.
- 207 MRPS, T. 4/1, nr 406; Urz.Podol, s. 208.
- 208 27 czerwca król składał zamówienie u złotnika Pholtina na wykonanie pierścienia na ślub Marcina Kamienieckiego, zaś 6 lutego 1511 r. Jadwiga wymieniona jest już jako żona Marcina, zob. MRPS, T. 4/2, nr 9893; A. BOCHNAK: *Mecenat Zygmunta Staroego w zakresie rzemiosła artystycznego*. W: „Studia do Dziejów Wawelu”. T. 2. Kraków 1960, s. 137.
- 209 MRPS, T. 4/2, nr 9854, 9893, 10133, 10774; O. ŁASZCZYŃSKA: *Ród Herburtów w wiekach średnich*. Poznań 1948, s. 420; Z. SPIERAŁSKI: *Marcin Kamieniecki*. W: PSB, T. 11, s. 516; S. BARĄCZ: *Założce*. Poznań 1889, s. 3; IDEM: *Kronika Oleska. Towarzystwo duchowieństwa katolickiego*. Tarnopol 1864, s. 470–478; L. BIAŁKOWSKI: *Podole w XVI wieku. Rysy społeczne i gospodarcze*. Warszawa 1920, s. 14–16, 150.
- 210 MRPS, T. 4/2, nr 8826; Urz.Rus, nr 2401; Urz.Podol, s. 208.
- 211 Urz.Rus, nr 837; Z. SPIERAŁSKI: *Marcin Kamieniecki...*, s. 516.
- 212 Urz.Mp, nr 631 – data objęcia urzędu przez Marcina zawiera się w okresie pomiędzy 2 lutego a 4 marca: KDWP, nr 141; CIP, T. 3, nr 173; MRPS, T. 4/2, nr 10521; ATomic, T. 3, nr 590 – błędnie, zamiast Marcin Kamieniecki, występuje w nagłówku Mikołaj Kamieniecki, wojewoda podolski, którym w tym czasie był bez wątpienia Marcin; Urz.Podol, s. 208; Z. SPIERAŁSKI: *Marcin Kamieniecki...*, s. 516.
- 213 CIP, T. 3, nr 232; ATomic, T. 5, nr 283, 284.
- 214 A. BONIECKI: *Herbarz polski...*, s. 181; po raz ostatni w źródłach został poświadczony 20 lutego 1530 r.: ATomic, T. 12, nr 48; zob. też: K. MALECZYŃSKI: *Urządnicy grodzcy*

ok. pięćdziesięciu lat, zapewne złożony chorobą spowodowaną przez szalejącą w tym czasie zarazę. Pozostawił po sobie syna Jana (3), wojewodę podolskiego²¹⁵, oraz córki: Barbarę, późniejszą żonę Mikołaja Mniszcha²¹⁶, i Elżbietę, późniejszą żonę Bernarda Maciejowskiego²¹⁷.

Klemens (4) Kamieniecki

Klemens Kamieniecki, syn Henryka (2) i Katarzyny Pieniążkówny, urodził się ok. 1468 roku. Brat: Mikołaja (2), Jana (2), Marcina (3), Henryka (3) i Stanisława²¹⁸. Po raz pierwszy w źródłach poświadczony jest w 1488 roku, gdy był studentem Uniwersytetu Krakowskiego²¹⁹. Ożenił się z Elżbietą z Panniowa²²⁰. Całkowicie poświęcił się sprawowaniu pieczy nad majątkiem Kamienieckich, którego bracia nie podzielili. Piastował jeden urząd, a mianowicie w 1515 roku objął starostwo sanockie²²¹. Urząd ten początkowo sprawował wraz z bratem Mikołajem, poświadczonym jako starosta sanocki w latach 1493–1515²²². Zmarł po 21 maja 1535 roku – wtedy ostatni raz występuje w źródłach²²³. Miał synów: Stanisława, Mikołaja²²⁴, Andrzeja i Feliksa, oraz córki: Barbarę i Zofię²²⁵.

Henryk (3) Kamieniecki

Henryk Kamieniecki, syn Henryka (2) i Katarzyny Pieniążkówny, urodził się ok. 1461 roku. Po raz pierwszy w źródłach odnotowany jest w 1479 roku, kiedy to wpisano go na semestr zimowy na Uniwersytecie Krakowskim²²⁶.

i ziemscy lwowscy w latach 1352–1783. Lwów 1938; L. BIAŁKOWSKI: *Urządnicy ziemscy podolscy wieku 16. i początku 17*. RPTH 1928, T. 8, s. 174.

215 MRPS, T. 4/1, nr 5900, 5901; T. 4/3, nr 20268, 21931, 22001.

216 Ibidem, T. 4/3, nr 19565, 19566, 22721.

217 A. BONIECKI: *Herbarz polski...*, s. 181; Z. SPIERAŁSKI: *Marcin Kamieniecki...*, s. 517.

218 SPPP 2, nr 4344; MK 17, k. 309; MRPS, T. 3, nr 264; AGZ, T. 16, nr 3582.

219 *Księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z XV wieku*. Wyd. A. GA-SIOROWSKI. Kraków 2000, s. 83.

220 MRPS, T. 4/2, nr 15900.

221 Urz.Rus, nr 2554; MRPS, T. 4/2, nr 10602.

222 Szerzej na ten temat w podrozdziale poświęconym Mikołajowi Kamienieckiemu; Urz.Rus, nr 2553.

223 *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1534–1535*. Oprac. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1987, nr 1269.

224 A. BONIECKI: *Herbarz polski...*, s. 181.

225 MRPS, T. 4/2, nr 15900, 15906.

226 *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego*, s. 400.

Przed 2 marca 1493 roku otrzymał urząd starosty bełskiego²²⁷. W roku 1494 brał udział w wyprawie przeciw Tatarom, podczas której 23 sierpnia pod Wiśniowcem Polacy ponieśli sromotną klęskę, a sam Henryk zginął²²⁸.

Stanisław Kamieniecki

Syn Henryka (2) i Katarzyny Pieniążkówny. Urodził się ok. 1475 roku i jest drugim, po Marcinie, najmłodszym z braci²²⁹. Po raz pierwszy pojawia się w źródłach w 1493 roku, kiedy to wpisany był na semestr zimowy na Uniwersytecie Krakowskim²³⁰. Zmarł między 20 lutego a 14 lipca 1502 roku²³¹.

227 Po raz pierwszy z tym tytułem źródła odnotowały go właśnie 2 marca 1493 r. na sejmie piotrkowskim, zob.: CE XV, T. 3, nr 394; MRPS, T. 2, nr 158.

228 Bielski, s. 482; Wapowski, s. 21; M. PLEWCZYŃSKI: *Wojny Jagiellonów...*, s. 100; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 71; K. PUŁASKI: *Stosunki z Mendli-Girejem...*, s. 42; T. GRABARCZYK (*Jazda zaciężna Królestwa Polskiego w XV wieku*. Łódź 2015, s. 243) myli jednak Henryka z Mikołajem Kamienieckim i tytułuje tego ostatniego starostą bełskim.

229 AGZ, T. 16, nr 3568, 3571.

230 Metryka Uniwersytetu Krakowskiego, s. 506; również 29 stycznia tego roku razem z braćmi występował w sprawie swych ziem: Odrzykonia, Kolborni i Węglówki. Mylnie nazwany Sewerynem. Zob. AGZ, T. 16, nr 2149.

231 W styczniu i lutym 1502 r. źródła po raz ostatni odnotowały jego obecność: *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1501–1515*. Oprac. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1965, nr 16; MRPS, T. 3, nr 264; AGZ, T. 16, nr 3582; 14 lipca zaś w sprawie zastawu i intromisji w Odrzykoń występują już bracia Kamienieccy z pominięciem Stanisława, zob. ibidem, nr 2866, 3587.

ROZDZIAŁ 2

**Klemens (2) z Moskorzewa († 1408) –
protoplasta rodziny Kamienieckich**

Jego znaczenie polityczne i działalność gospodarcza

2.1. Kariera polityczna Klemensa z Moskorzewa

Klemens Moskorzewski u progu swojej kariery miał w rękach jedynie część Moskorzewa i parę okolicznych wsi, które dzielił z braćmi: Sieciechem i Henrykiem¹. Zarówno pochodzenie z drobnej i mało wówczas znaczącej rodziny szlacheckiej, jak i niewielki posiadany majątek nie przeszkodziły jednakże Klemensowi w drodze na szczyt.

Drogę tę otworzyła mu zaś służba na dworze Spytka z Melsztyna, wojewody krakowskiego, jednego z autorów pomysłu małżeństwa Jadwigi z Władysławem Jagiełłą². 20 grudnia 1381 roku był już kierownikiem jego kancelarii³. Stanowisko to wymagało niewątpliwie sporego wykształcenia, które musiał Moskorzewski posiadać⁴. Zresztą jego zaangażowanie w rozwój nauki w Polsce będzie widoczne jeszcze nie raz, o czym jednakże szerzej w dalszej części pracy. Rozkwit kariery ułatwiła Klemensowi z jednej strony nowa sytuacja polityczna kraju, którą było dojście Jagiełły do władzy, z drugiej – umiejętne tej sytuacji wykorzystanie.

-
- 1 SPPP 8, Cz. 1, nr 2, 25; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundiów Kamienieckich i ich rola polityczna do początków XVI wieku*. W: *Krosno. Studia z dziejów miasta i regionu*. T. 3. Red. S. CYNARSKI. Rzeszów 1995, s. 52.
 - 2 J. KURTYKA: *Tęczyńscy. Studium z dziejów polskiej elity możnowładczej w średniowieczu*. Kraków 1997, s. 202. M. Wolski przypuszcza, że domniemany ojciec Klemensa – Paweł, mógł pełnić jakieś funkcje sędowe na dworze ostatniego Piasta, co być może ułatwiło karierę jego synowi Klemensowi (M. WOLSKI: *Potoccy herbu Pilawa do początku XVII wieku*. Kraków 2013, s. 3).
 - 3 KDM, T. 1, nr 359; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundiów...*, s. 52.
 - 4 Urzędnik kancelarii musiał biegle władać łaciną, zarówno w mowie, jak i w piśmie, oraz posiadać pewną wiedzę z zakresu prawa. Absolutne minimum stanowiło więc ukończenie szkoły katedralnej, kolegiackiej czy też dobrej szkoły miejskiej, dobrze widziane były zaś studia uniwersyteckie, zob. J. KRZYŻANIAKOWA: *Kancelaria królewska Władysława Jagiełły*. Cz. 1. Poznań 1972, s. 93, 118, 141.

Stronnictwo panów małopolskich, które otworzyło Jagielle drogę do tronu, a wśród przedstawicieli którego wymienić trzeba: Jana z Tarnowa, Jana z Tęczyna, Dobiesława z Kurozwęk, Dymitra z Goraja i Spytka z Melsztyna, wiązało z osobą nowego króla nadzieję na odegranie przewodniej roli w państwie⁵. Jagiełło jednakże nie miał zamiaru godzić się z pozycją marionetkowego władcy, co więcej – zamierzał utrzymać oddzielność Litwy. Do tego zaś niezbędne było utworzenie własnego zaplecza politycznego. Tworzenie owego zaplecza polegać miało na pozyskiwaniu przedstawicieli drobniejszej szlachty z obozu panów krakowskich. Pierwszymi, którzy zasilili nowo powstające stronnictwo prokrólewskie, byli: Piotr Szafraniec, podstoli krakowski, Włodek z Charbinowic, cześnik krakowski, Mikołaj Bogoria, kasztelan zawichojski, i Krystyn z Ostrowa, dzierżawca kazimierski⁶. Kluczowe jednak było przeciągnięcie na swoją stronę naprawdę ważnej i wiele znaczącej osobistości. Spytek z Melsztyna odegrał niemałą rolę w objęciu przez Jagiełłę władzy w Koronie, a jego poglądy odnośnie do funkcji monarchy, a także pojmowania unii polsko-litewskiej wyraźnie różniły się od poglądów przeważającej części panów małopolskich⁷. Pozyskanie zatem Melsztyńskiego miałoby ogromny wpływ na umocnienie stronnictwa prokrólewskiego. Zdawał sobie z tego doskonale sprawę Jagiełło i temu też poświęcił sporą uwagę⁸. W 1387 roku Spytek z Melsztyna brał udział w wyprawie Jadwigi na Ruś i najpewniej odegrał tam rolę niepoślednią, skoro uzyskał w dziedziczne władanie dystrykt samborski⁹. Moskorzewski co prawda nie uczestniczył w wyprawie, niemniej jednak bliskie powiązania ze Spytkiem przyniosły mu

5 Szerzej na ten temat S. SZCZUR: *Negocjatorzy unii Polski z Litwą i ich kariery*. „Analecta Cracoviensia” 1987, T. 19, s. 181–204; J. KURTYKA: *Tęczynscy...*, s. 202.

6 J. SPERKA: *Szafrancowie herbu Stary Koń. Z dziejów kariery i awansu w późnośredniowiecznej Polsce*. Katowice 2001, s. 58–61, 67, 260–274; W. DWORZACZEK: *Leliwici Tarnowscy. Z dziejów możnowładztwa małopolskiego. Wiek XIV–XV*. Warszawa 1971, s. 107; E. MALECZYŃSKA: *Spółeczeństwo polskie pierwszej połowy XV wieku wobec zagadnień zachodnich. Studia nad dynastyczną polityką Jagiellonów*. Wrocław 1947, s. 16–17.

7 W. DWORZACZEK: *Leliwici Tarnowscy...*, s. 107; E. MALECZYŃSKA: *Spółeczeństwo polskie...*, s. 16–17; J. SPERKA: *Szafrancowie...*, s. 260–274.

8 Ostatecznie pozyskał go 13 czerwca 1395 r. Nadanie wówczas Spytкови z Melsztyna Podola, jak i rok później ziemi oleskiej, gorzowskiej i lublinieckiej, doprowadziło do rozbitcia ścisłego obozu panów krakowskich oraz do rywalizacji między stronnikiem króla – Melsztyńskim, a popiecznikami królowej Jadwigi – Janem z Tęczyna, zob. J. SPERKA: *Szafrancowie...*, s. 272; W. DWORZACZEK: *Leliwici Tarnowscy...*, s. 113–114; J. KURTYKA: *Tęczynscy...*, s. 213–215.

9 W. DWORZACZEK: *Leliwici Tarnowscy...*, s. 107.

spore korzyści. Dnia 17 lutego 1387 roku spotykamy go bowiem w Wilnie już w roli podkanclerzego Jagiełły¹⁰.

W pierwszej połowie 1387 roku Jagiełło wyruszył z wyprawą chrystianizacyjną na Litwę¹¹, w której to towarzyszył mu nowo ustanowiony podkanclerzy. Przy monarsze spotykamy go w Wilnie między 17 a 22 lutego. Jako podkanclerzy Klemens sporządzał dokumenty fundacyjne i uposażające kościoły na Litwie¹². Następnie towarzyszył władcy w objeździe ziem koronnych. Obecny był w Lublinie w dniach 1–5 lipca, gdzie poświadczał dokumenty wystawione na prośbę swego protektora – Spytka z Melsztyna¹³, po czym powrócił wraz z Jagiełłą do Krakowa, gdzie 26 lipca sporządzał dokument poświadczający nadanie królewskie dla Gniewosza z Dalewic¹⁴. W sierpniu wyruszył z królem do Nowego Miasta Korczyna¹⁵, jednak nie wiemy, czy towarzyszył mu w dalszej drodze na Ruś, ponieważ nie spotykamy go w tym czasie na żadnych dokumentach. Przy królu został odnotowany dopiero w Krakowie, gdzie 26 listopada sporządzał dokument nadania przez Jagiełłę wojewodzie i staroście sandomierskiemu Janowi z Tarnowa dystryktu jarosławskiego¹⁶.

W połowie lutego 1388 roku Klemens wraz z orszakiem królewskim udał się do Piotrkowa¹⁷. Następnie najpewniej towarzyszył monarsze w drodze do Sieradza, by w połowie marca tego roku powrócić do Piotrkowa na zjazd ogólnokrajowy. Spisał wówczas przywilej piotrkowski¹⁸. Praktycznie do początku września podkanclerzy Klemens Moskorzewski obecny był u boku

10 KDKWil, nr 1; Urz.Centr, nr 616; Daniłowicz, T. 1, nr 538; J. KRZYŻANIAKOWA: *Kancelaria królewska Władysława Jagiełły*. Cz. 2. Poznań 1979, s. 18–21; I. SUŁKOWSKA-KURASIOWA: *Dokumenty królewskie i ich funkcja w państwie polskim za Andegawenów i pierwszych Jagiellonów 1370–1444*. Warszawa 1977, s. 237–240; S. GAWĘDA: *Pilawici – Moskorzewscy – Kamienieccy*. W: *Personae – colligationes – facta*. Red. J. BIENIAK. Toruń 1991, s. 162–164; S. GAWĘDA: *Rozwój lutyfundium...*, s. 52. W przekonaniu autora Moskorzewski w kancelarii królewskiej znalazł się niewątpliwie ze Spytkowego polecenia.

11 KDKWil, nr 6; H. ŁOWMIAŃSKI: *Polityka Jagiellonów*. Poznań 2006, s. 35.

12 KDKWil, nr 1, 5; Daniłowicz, T. 1, nr 539.

13 ZDM, Cz. 6, nr 1525, 1526.

14 KDKr, Cz. 2, nr 343.

15 ZDM, Cz. 8, nr 2540; KDM, T. 4, nr 987, 988; KDKr, Cz. 2, nr 344.

16 KDKr, Cz. 1, nr 63; W. DWORZACZEK: *Leliwici Tarnowscy...*, s. 107.

17 W Piotrkowie poświadczony jest 29 lutego, zob. KDW, T. 3, nr 1873; Jagiełło zaś odnotowany został między 24 a 29 lutego, zob. *Itinerarium*, s. 31.

18 M. HANDELSMAN: *Przywilej piotrkowski 1388 r. Szkic historyczno-prawny*. Warszawa 1907, s. 28–39.

króla w czasie objazdu ziem koronnych¹⁹. 2 lipca w Wiślicy, na wniosek Moskorzewskiego, notariusz publiczny miał potwierdzić trzy bulle wydane przez Urbana VI. Chodziło o bulle z 1 i 17 kwietnia 1388 roku, w których to papież wyrażał radość z powodu chrztu Jagiełły, ale także na wieść o nowych zatargach z Zakonem²⁰ prosił władcę o zachowanie pokoju²¹.

Dopiero pod koniec września 1388 roku Moskorzewski udał się wraz z monarchą na zjazd lubelski. Jedną z ważniejszych kwestii, która zdominować miała zjazd, było zachowanie przy Koronie ziemi lwowskiej, czego stanowczo domagała się szlachta. Ulegając owym żądaniom, 30 września król wydał stosowną decyzję²². Tak stanowcze stanowisko szlachty mogło być podyktowane wcześniejszą (27 stycznia 1388 roku) próbą zastawu przez Jagiełłę ziemi halickiej wojewodzie mołdawskiemu Piotrowi i jego bratu Romanowi za 4000 rubli²³. Kontrowersje wzbudzała również sprawa Wołynia, który Jagiełło zobowiązał się przekazać Witoldowi. Ten bowiem, po objęciu przez Jagiellona władzy w Polsce i uczynieniu Skirgiełły namiestnikiem Litwy, liczył choć na obiecaną ziemię wołyńską i możliwe odzyskanie Troków. Jednakże szlachta polska wyraźnie przeciwstawiała się tym dążeniom i obstawała przy przejściu Wołynia przez Koronę²⁴. Decyzja ta może nie zaważyła na kształtowaniu się

19 30 czerwca odnotowany jest w Bieczu, kiedy to spisywał dokument Jagiełły zatwierdzający wyrok dotyczący ceł między miastem Bardiowem a klaryskami starosądeckimi, zob. Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 1, nr 22; 18 sierpnia przebywał w Żarnowcu, gdzie na wniosek Spytka z Melsztyna król transumował swój dokument (zob. ZDM, Cz. 6, nr 1544), a stamtąd udał się do Szydłowa, gdzie źródła odnotowały jego obecność 1 września, zob. ibidem, nr 1545. Przed 9 września wyruszył natomiast do Sandomierza, gdzie z kolei król nadał niejakiemu Jaškowi cztery dworzyszczka we wsi Hordynia, leżącej w powiecie samborskim, zob. ibidem, nr 1546; zob. też Itinerarium, s. 31; A. GAŚSIOROWSKI: *Podróże panującego w średniowiecznej Polsce*. CP-H 1973, T. 25, s. 52–55.

20 Aby podkreślić, że chodzi mi o organizm państwowy, nie zaś o jakiegokolwiek zgromadzenie zakonne, pisząc o państwie Zakonu Szpitala Najświętszej Marii Panny Domu Niemieckiego, będę w przypadku słowa „Zakon” stosować zapis dużą literą.

21 B. Czartor, dokument pergaminowy nr 214, vol. III/13; *Katalog dokumentów pergaminowych Biblioteki Czartoryskich w Krakowie*. T. 1. Oprac. W. SZELIŃSKA, J. TOMASZEWICZ. Kraków 1975, nr 240; CE XV, T. 2, nr 15, dokument z dnia 9 lipca 1388 r.

22 AGZ, T. 2, nr 17; R. TRAWKA: *Kmitowie. Studium kariery politycznej i społecznej w późnośredniowiecznej Polsce*. Kraków 2005, s. 70.

23 CV, nr 35, przyp. 1; J. TĘGOWSKI: *Sprawa ruska w stosunkach Siemowita IV z Władysławem Jagiełłą*. W: „Prace Naukowe WSP w Częstochowie”. *Zeszyty Historyczne*, z. 2. [b.m.w.] 1994, s. 117, 120–121; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 71.

24 H. ŁOWMIAŃSKI: *Polityka Jagiellonów...*, s. 63.

relacji Witolda z Jagiełłą i jego stosunku do Polski, ale niewątpliwie dawała księciu kolejny powód, by nie darzyć sympatią Korony, co w połączeniu z rosnącą na Litwie niechęcią do poczynań Jagiełły miało przynieść wkrótce poważne konsekwencje. Nie były to jedyne sprawy podejmowane na zjeździe lubelskim, jeszcze 30 września monarcha zatwierdził bowiem przywileje zmarłej królowej Elżbiety dla miasta Poznania oraz wsi Jeżyce i Winiary²⁵. Dokument ten, tak jak i spisane dnia poprzedniego nadanie dla Ekharda z Wałdowa wsi Pomarzanowice, sporządził Klemens Moskorzewski²⁶.

Pierwszą połowę 1389 roku spędził Klemens, tradycyjnie towarzysząc królowi w objeździe kraju. Na początku kwietnia spotykamy go w Nowym Mieście Korczynie²⁷, 26 kwietnia poświadczony jest w Sandomierzu²⁸, w maju zaś udał się do Mogiły²⁹, a następnie do Niepołomic³⁰. Od drugiej połowy 1389 roku Klemens zniknął prawie na rok z dokumentów królewskich. W tym czasie Jagiełło wysłał go z posiłkami polskimi na Litwę, by zniweczyć wysiłki Witolda, dążącego do oderwania Litwy od Polski. Miał on szykować nawet zamach stanu – kiedy pod nieobecność Skirgiełły na zamku wileńskim odbywał się ślub pewnej księżniczki, Witold uczynił wspianiały, zdawałoby się, podarunek w postaci wozu ze zwierzętami. W rzeczywistości prezent ten miał odegrać rolę konia trojańskiego, w środku ukryci byli bowiem rycerze. Podstęp się jednak nie powiódł, a pomysłodawca musiał szukać schronienia u Krzyżaków. Ci zaś, wykorzystując pretekst obrony Witolda, uderzyli na Litwę³¹. Moskorzewski zajmował wówczas na Litwie prawdopodobnie stanowisko głównie wojskowe, podlegał mu zarówno Zamek Górny wileński, jak i polska siła zbrojna³². Co więcej, Jagiełło pozbawił namiestnictwa Skirgiełłę, Klemensa zaś mianował starostą generalnym w Wilnie³³. Dnia 4 września

25 KDW, T. 3, nr 1882.

26 Ibidem, nr 1881.

27 ZDM, Cz. 6, nr 1550.

28 Ibidem, nr 1551.

29 Ibidem, nr 1553.

30 Ibidem, Cz. 8, nr 2542b.

31 M. RADOCH: *Walki Zakonu Krzyżackiego o Żmudź od połowy XIII wieku do 1411 roku*. Olsztyn 2011, s. 100–106; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundiów...*, s. 52; H. ŁOWMIAŃSKI: *Polityka Jagiellonów...*, s. 64.

32 M. RADOCH: *Walki Zakonu Krzyżackiego...*, s. 106–109; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundiów...*, s. 52.

33 J. TĘGOWSKI: *Kiedy zmarł Skirgiełło. W: Społeczeństwo i polityka do XVII wieku. Księga pamiątkowa ku czci profesora doktora Wacława Odyńca w 70-lecie urodzin*. Red. J. ŚLIWIŃSKI. Olsztyn 1994, s. 59; H. ŁOWMIAŃSKI: *Prusy – Litwa – Krzyżacy*. Warszawa

1390 roku wojska krzyżackie wraz z Witoldem podeszły pod zamek. 16 września padł Krzywy Gród, a wśród obrońców miał polec Korygiełło³⁴. Jednakże Zamki Dolny i Górny, obsadzone przez polską załogę pod dowództwem Moskorzewskiego i kniazia Fiodora Ostrogskiego, obroniły się³⁵. Wkrótce z pomocą przyszedł także los i 7 października 1390 roku marszałek Rabe zarządził odwrót – konieczny był bowiem powrót do Malborka i wybór nowego wielkiego mistrza po zmarłym Konradzie Zöllnerze³⁶.

Zasługi Klemensa nie pozostały niezauważone. Wykorzystując chwilowe zaabsorbowanie Krzyżaków wyborem nowego mistrza (Konrad Wallenrod został wybrany dopiero 12 marca 1391 roku), Moskorzewski przybył w grudniu 1390 roku do Opatowa, gdzie w dowód uznania za obronę Wilna i dotychczasowe zasługi uzyskał liczne nadania od króla: tenutę dobczycką, tj. miasto, zamek i dwanaście wsi: Rudnik, Kamyk (lub Kamnik, powiat bocheński), Winiary, Brzączowice, Skrzyńka, Brzezowa, Burletka, Korlatka, Poznachowice, Wiśniowa, Iezmanowca (dziś Wierzbanowa), Kobielnik. Wszystkie z wyjątkiem Kamyka leżały w powiecie wielickim³⁷. Nadanie to zostało opatrzone przez monarchę klauzulą prawną zapewniającą powrót starostwa do rąk króla na wypadek bezpotomnej śmierci Klemensa, a także dającą możliwość wykupu wspomnianej tenuty za 500 grzywien. Co więcej, nadanie to zapewniało Moskorzewskiemu 200 groszy i dwie miary miątkiej soli co kwartał od żupnika w Wieliczce na konserwację zamku dobczyckiego³⁸.

W Krakowie Moskorzewski bawił najpewniej do końca stycznia 1391 roku. Jeszcze bowiem 14 stycznia świadcował na dokumencie swojego protektora

1989, s. 215; IDEM: *Polityka Jagiellonów...*, s. 64; J. KRZYŻANIAKOWA, J. OCHMAŃSKI: *Władysław II Jagiełło*. Wrocław–Kraków 1990, s. 125.

34 M. RADOCH: *Walki Zakonu Krzyżackiego...*, s. 106–109; J. KRZYŻANIAKOWA, J. OCHMAŃSKI: *Władysław II Jagiełło...*, s. 127.

35 M. RADOCH: *Walki Zakonu Krzyżackiego...*, s. 106–109; J. KRZYŻANIAKOWA, J. OCHMAŃSKI: *Władysław II Jagiełło...*, s. 127; L. KOLANKOWSKI: *Dzieje Wielkiego Księstwa Litewskiego za Jagiellonów*. T. 1: 1377–1499. Warszawa 1930, s. 52; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundiów...*, s. 52–53; H. ŁOWMIAŃSKI: *Polityka Jagiellonów...*, s. 98.

36 M. RADOCH: *Walki Zakonu Krzyżackiego...*, s. 109; J. KRZYŻANIAKOWA, J. OCHMAŃSKI: *Władysław II Jagiełło...*, s. 127.

37 AGAD, dokument pergaminowy nr 8856 = TN 8, nr 96; KDM, T. 4, nr 1008; SHGKr, Cz. 1, s. 566; H. ŁOWMIAŃSKI: *Prusy – Litwa – Krzyżacy...*, s. 389; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundiów...*, s. 53.

38 S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundiów...*, s. 54.

Spytka z Melsztyna³⁹, z kolei w lutym nie odnotowujemy go już w żadnych dokumentach w Polsce. Najpewniej więc wrócił wówczas na Litwę⁴⁰. Było to tym bardziej wskazane, że wybór Konrada Wallenroda zapowiadał kolejne najazdy na ziemie litewskie.

W lipcu 1391 roku, jak uważa Jadwiga Krzyżaniakowa, Klemens miał zrezygnować z wielkorządztwa na Litwie zrażony samowolą Skirgiełły⁴¹. Jego miejsce starosty generalnego w Wilnie miał teraz zająć Jaśko z Oleśnicy⁴². Wydaje się, że po tym okresie Moskorzewski zajął się bardziej sprawami własnych posiadłości niż państwowymi. W 1392 roku pojawia się tylko na dwóch dokumentach monarchy: 2 stycznia⁴³ i 29 października⁴⁴. Nie wiele lepiej przedstawia się sytuacja w 1393 roku. W lutym przebywał wraz z królem w Krakowie, gdzie poświadczony jest 24, 25 i 28 lutego⁴⁵. 24 lutego uczestniczył w uroczystej drugiej fundacji klasztoru Paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie. Tym razem fundującym był sam Władysław Jagiełło (poprzednio, 9 sierpnia 1382 roku, był to Władysław Opolczyk)⁴⁶. Następnie

39 KDKKr, T. 2, nr 374; J. SPERKA: *Wojny Władysława Jagiełły z księciem opolskim Władysławem (1391–1396)*. Cieszyn 2003, s. 25.

40 22 lutego 1390 r. w imieniu Moskorzewskiego występuje pełnomocnik, co jednakże nie jest jednoznacznym dowodem na to, że Klemensa faktycznie w Polsce już nie było, zob. *Rachunki dworu króla Władysława Jagiełły i królowej Jadwigi z lat 1388–1420*. Wyd. F. PIEKOSIŃSKI. Kraków 1896, s. 40.

41 J. KRZYŻANIAKOWA, J. OCHMAŃSKI: *Władysław II Jagiełło...*, s. 128, zob. też *Najdawniejsze roczniki krakowskie i kalendarz*. Wyd. I. KOZŁOWSKA-BUDKOWA. W: MPHn, T. 5, s. 117. Zdaniem Krzyżaniakowej, Moskorzewski miał zrezygnować z urzędu zrażony niepowodzeniami Jagiełły w walce z zakonem krzyżackim i Witoldem, choć S. GAWĘDA (*Rozwój latyfundium...*, s. 53) twierdzi z kolei, że rezygnacja ta nastąpiła jeszcze przed zawarciem ugody w Ostrowie w 1392 r.; H. ŁOWMIAŃSKI: *Polityka Jagiellonów...*, s. 64 – autor jednakże przejawia wyraźnie propolskie nastawienie.

42 A. KORNECKA-TRAFAS: *Jan Oleśnicki*. W: PSB, T. 23, s. 763–764 – w przekonaniu autorki Moskorzewski miał zrezygnować z wielkorządztwa już pod koniec 1390 r.; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 53.

43 KDM, T. 4, nr 1017.

44 ZDM, Cz. 6, nr 1586.

45 Ibidem, nr 1590; KDKKr, T. 2, nr 392; LB, T. 1, s. 121.

46 LB, T. 3, s. 121; L. WOJCIECHOWSKI: *Najstarsze klasztory Paulinów w Polsce. Fundacja – uposażenie – rozwój do około 1430 roku*. „Studia Claromontana” 1991, T. 11, s. 107–108; J. SPERKA: *Otoczenie Władysława Opolczyka w latach 1370–1401*. Katowice 2006, s. 136; J. ZBUDNIEWEK: *Fundacje Opolczyka dla Paulinów*. W: *Władysław Opolczyk jakiego nie znamy. Próba oceny w sześćsetlecie śmierci*. Red. A. POBÓG-LENARTOWICZ. Opole 2001, s. 61–71; L. WOJCIECHOWSKI: *Fundacja klasztoru jasnogórskiego*. W: *Częstochowa. Dzieje miasta i klasztoru jasnogórskiego*. Red. F. KIRYK. T. 1. Częstochowa 2002, s. 149–162.

Klemens znika z dokumentów aż do 9 sierpnia, kiedy to poświadczony jest przy Jagiellach w Łagowie⁴⁷. W tym też roku monarcha gościł u Moskorzewskiego w Dobczycach, skąd pochodzą rachunki z urządzonej uczyty⁴⁸.

Początek 1394 roku spędził Moskorzewski, podróżując z królem. 14 stycznia poświadczony jest w Inowłodzu⁴⁹. Możliwe, że razem z monarchą 26 lutego powrócił do Krakowa, gdzie 11 marca potwierdzany był dokument z 1393 roku dla Spytka z Melsztyna. Pewności jednakże nie mam⁵⁰. Zresztą w tym roku jeszcze dwukrotnie Moskorzewski świadczył na dokumentach swojego protektora. 3 lipca w Krakowie Spytak z Melsztyna rozsądzał spór między rajcami krakowskimi a Żydem Josmanem, natomiast 1 października, również w Krakowie, został wyznaczony do rozsądzenia sporu Bardiowa z Nowym Sączem. Chodziło zaś o to, że kupcy bardiowscy podczas swych handlowych podróży pomijali Nowy Sącz. W obydwu sprawach świadczył Moskorzewski⁵¹.

Tymczasem głowę monarchy, a pośrednio także Klemensa, zaczęła zaprzętać sytuacja międzynarodowa. Otóż pod koniec 1393 roku doszło do zaostrzenia stosunków między Wacławem czeskim a Zakonem, oskarżanym o nierespektowanie praw do patronatu nad biskupstwem ryskim. Na to nałożył się konflikt pomiędzy bratankami Wacława: Jodokiem i Prokopem. Prokop szukał zbliżenia z Polską i 12 marca zawitał do Krakowa, przywołując najpewniej propozycję współpracy⁵². Marcowa wizyta Prokopa nie była ostatnią. W październiku po raz kolejny podejmowano poselstwo czeskie w Krakowie⁵³. Najpewniej był przy tym obecny również Moskorzewski, który w tym mieście poświadczony jest jeszcze 1 października⁵⁴. Jodok z kolei był

47 KDM, T. 4, nr 1023.

48 *Rachunki królewskie z lat 1393–1395 i 1412. Rachunki podrzędstwa krakowskiego, rachunki stacji nowosądeckiej*. Oprac. H. WAJS. Warszawa 1993, s. 24.

49 ZDM, Cz. 6, nr 1596; B.Czartor, rkps 2968, nr 2 (mikrofilm nr 9143).

50 KDKr, Cz. 2, nr 397.

51 ZDM, Cz. 6, nr 1842; Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 1, nr 27.

52 *Rachunki dworu króla Władysława Jagiełły i królowej Jadwigi...*, s. 184; *Życie domowe Jadwigi i Jagiełły. Z rejestrow skarbowych z lat 1388–1417*. Wyd. A. PRZEZDZIECKI. Warszawa 1854 s. 70; A. PROCHASKA: *Spór o mitrę i pastorał w Rydze 1395–1397*. KH 1895, T. 9, s. 623–629; A. STRZELECKA: *Ze studiów nad stosunkami polsko-czeskimi za Wacława IV i Władysława Jagiełły*. „Małopolskie Studia Historyczne” 1965, R. 8, z. 3–4, s. 152; J. SPERKA: *Wojny Władysława Jagiełły...*, s. 53.

53 *Rachunki dworu króla Władysława Jagiełły i królowej Jadwigi...*, s. 208–209; J. SPERKA: *Wojny Władysława Jagiełły...*, s. 60.

54 Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 1, nr 27.

zdecydowanym sojusznikiem Władysława Opolczyka, z którym to od czasu zastawienia przez niego ziemi dobrzyńskiej Krzyżakom Polska znajdowała się w napiętych relacjach, od końca stycznia 1393 roku zaś w stanie wojny⁵⁵. Dopiero 10 kwietnia 1394 roku miał zostać zawarty rozejm w Głogówku, na który to jako pełnomocnicy królewscy wysłani zostali: Klemens Moskorzewski, Spytek z Melsztyna i wojewoda kaliski Sędziwój z Szubina⁵⁶. Na tym jednakże sprawa się nie zakończyła, wspomniane układy Prokopa z królem polskim zaowocowały bowiem podpisaniem przymierza pomiędzy Wacławem a Jagiełłą w czerwcu 1395 roku⁵⁷. Tymczasem będący w permanentnych kłopotach finansowych Opolczyk zaproponował Krzyżakom kolejny raz sprzedaż ziemi dobrzyńskiej. Co więcej, by potwierdzić swoje prawo do sprzedaży owych dóbr, wystarał się u Zygmunta Luksemburskiego – notabene swego wielkiego sojusznika i spadkobiercy Ludwika Andegaweńskiego – o nadanie mu pełnych praw do dysponowania ową ziemią, włącznie z możliwością sprzedaży⁵⁸. Stało się to jedną z przyczyn wybuchu kolejnej wojny Jagiełły z Władysławem Opolczykiem.

Wydarzenia te miały niewątpliwy wpływ na relacje polsko-węgierskie, a te i bez tego były skomplikowane ze względu na nierozwiązaną sprawę Mołdawii i Wołoszczyzny. Wprawdzie po przejściu władzy przez Jagiełłę ówczesny gospodarz mołdawski Piotr 26 września 1387 roku złożył w Krakowie hołd królowi, Jadwidze oraz całej Koronie Polskiej⁵⁹, niemniej jednak już jego następcą Roman, mimo wcześniejszych deklaracji poparcia dla Polski,

55 J. SPERKA: *Wojny Władysława Jagiełły...*, s. 43–47 – rozpoczęcie działań zbrojnych autor datuje na „po 21 stycznia” 1393 r.

56 ASang, T. 2, nr 71; CE XV, T. 1, nr 110; J. SPERKA: *Wojny Władysława Jagiełły...*, s. 52; IDEM: *Z dziejów wojen Władysława Jagiełły z księciem opolskim Władysławem. Działania wojenne w latach 1393–1394*. W: *Cracovia – Polonia – Europa. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane Jerzemu Wyrozumskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin i czterdziestolecie pracy naukowej*. Kraków 1995, s. 320.

57 Dogiel, T. 1, Cz. 1, nr 6, 7; A. STRZELECKA: *Ze studiów...*, s. 54–55; J. SPERKA: *Wojny Władysława Jagiełły...*, s. 60.

58 Oświadczenie takie miał wydać Luksemburczyk 8 lutego 1496 r. w Ujvárze, odnosząc się do nadania tych ziem Opolczykowi przez Ludwika Andegaweńskiego, zob. Dogiel, T. 4, nr 70; M. GOYSKI: *Sprawa zastawu ziemi dobrzyńskiej przez Władysława Opolczyka i pierwsze lata sporu (1391–1399)*. PH 1906, T. 3, s. 196, 336–337; J. SPERKA: *Wojny Władysława Jagiełły...*, s. 56.

59 AGAD, dokument pergaminowy nr 5334; Hurmuzaki, Vol. 1, p. 2, s. 295–296, nr 235; Dogiel, T. 1, Cz. 2, s. 597; Inventarium, s. 132; I. CZAMAŃSKA: *Mołdawia i Wołoszczyzna wobec Polski, Węgier i Turcji w XIV i XV wieku*. Poznań 1996, s. 54; J. SPERKA: *Wojny Władysława Jagiełły...*, s. 57.

zaczął skłaniać się do współpracy z Zygmuntem Luksemburskim, a co więcej – przekonał do niej również swego szwagra Fiodora Koriatowicza, władcę Podola, obawiającego się utraty swojego dziedzictwa na rzecz Witolda⁶⁰. Co prawda panujący po Romanie Stefan jeszcze w 1395 roku opowiedział się po stronie Polski i złożył akt homagiálny⁶¹, ale niedający za wygraną Zygmunt miał zaatakować hospodara i zmusić do podległości Węgrom. Nie zdołał jednakże tej zwierzchności długo utrzymać i Mołdawia ponownie wróciła pod skrzydła polskie⁶². Nie mniej skomplikowana była sprawa Wołoszczyzny, którą w 1394 roku zaatakowali Turcy i osadzili tam przyjaznego sobie hospodara Włada, dotychczasowy zaś – Mircza – szukał schronienia na Węgrzech. Z tym właśnie Mirczą Zygmunt zawarł porozumienie 7 marca 1395 roku⁶³. Było ono o tyle ważne, że dawało mu znaczne wsparcie w planowanej akcji antyturskiej. Nie było to jednak zabezpieczenie dostateczne. Konieczne było uregulowanie stosunków z północno-wschodnim sąsiadem. Kontaktem polsko-węgierskim miało być więc poświęcone spotkanie w Nowym Sączu, zapowiedziane na połowę lutego 1395 roku. Przebywający do 13 stycznia w Nowym Mieście Korczynie Jagiełło udał się następnie do Sandomierza, by stamtąd dotrzeć do Sącza na 9 lutego⁶⁴. Tyle tylko, że zjazd się najpewniej nie odbył, ponieważ Zygmunt nie przybył⁶⁵. Możliwe, że w Sączu Moskorzewski towarzyszył królowi, jako że źródła odnotowują go 9 marca w Przemyślu, do-

60 Hurmuzaki, Vol. 1, p. 2, s. 815–816, nr 646; J. TĘGOWSKI: *Sprawa przyłączenia Podola do Korony Polskiej w końcu XIV wieku*. „Teki Krakowskie” 1997, T. 5, s. 164–167; Z. NOWAK: *Polityka północna Zygmunta Luksemburskiego do roku 1411*. Toruń 1964, s. 59; J. SKRZYPEK: *Usunięcie Fedora Koriatowicza z Podola w r. 1393*. W: *Prace historyczne w 30-lecie działalności profesorskiej Stanisława Zakrzewskiego*. Lwów 1934, s. 316; J. KURTYKA: *Podole, pomiędzy Polską i Litwą w XIV i pierwszej połowie XV wieku*. W: *Kamieniec Podolski. Studia z dziejów miasta i regionu*. Red. F. KIRYK. T. 1. Kraków 2000, s. 23.

61 Hurmuzaki, Vol. 1, p. 2, s. 817–819, nr 647; A. CZOŁOWSKI: *Sprawy wołoskie w Polsce do r. 1412*. KH 1891, T. 5, s. 580; Z. NOWAK: *Polityka północna Zygmunta Luksemburskiego...*, s. 59.

62 Z. NOWAK: *Polityka północna Zygmunta Luksemburskiego...*, s. 59; I. CZAMAŃSKA: *Mołdawia i Wołoszczyzna...*, s. 57–59.

63 Hurmuzaki, Vol. 1, p. 2, s. 359–361, nr 302; B. STACHOŃ: *Polityka Polski wobec Turcji i akcji antyturskiej w wieku XV do utraty Kili i Białogrodu*. Lwów 1930 („Archiwum Towarzystwa Naukowego we Lwowie”, dz. II, T. 7, z. 2), s. 26; Z. NOWAK: *Polityka północna Zygmunta Luksemburskiego...*, s. 59.

64 *Rachunki dworu króla Władysława Jagiełły i królowej Jadwigi...*, s. 214, 216, 220.

65 Z. NOWAK: *Polityka północna Zygmunta Luksemburskiego...*, s. 60 – Luksemburczyk miał wówczas przebywać w Siedmiogrodzie, o czym mieli poinformować Jagiełłę Wołosi.

kąd właśnie, po niedoszłym spotkaniu, udał się monarcha⁶⁶. Zjazd do skutku nie doszedł, a stosunki z Węgry stały się jeszcze bardziej napięte, tym bardziej że po śmierci Marii (17 maja lub 27 czerwca 1395 roku⁶⁷) pretensje do tronu zaczęła zgłaszać Jadwiga⁶⁸.

Pozostałą część roku 1395 oraz rok 1396 spędził Moskorzewski, objeżdżając wraz z orszakiem królewskim kraj⁶⁹. Uwagę zwraca zaś fakt, że mniej więcej od 1396 roku Klemens Moskorzewski staje się czołową postacią kancelarii królewskiej (obok królewskiego faworyta, protonotariusza Mikołaja z Kurowa). Do tej pory zwykle pojawiał się na dokumentach w towarzystwie kanclerza Zakliki z Międzygórza, od 1396 roku należało to do rzadkości. Było to niewątpliwie związane z rywalizacją między panami krakowskimi (Zaklika z Międzygórza związany był z Tęczyńskimi) a ugrupowaniem prokrólewskim, toczącą się także w kancelarii królewskiej⁷⁰. Coraz bliższe były też związki Moskorzewskiego z dworem królewskim. Warto odnotować, że wyznaczony był on również – wraz z Piotrem Rpiszką, marszałkiem dworu królowej, i Nawojem z Łękawy, podskarbisem królowej – do ustalenia cen towarów i ziemiopłodów, o czym dowiadujemy się z dokumentu z 18 października 1396 roku. Nie znamy jednakże daty pracy komisji do ustalenia wspomnianych cen⁷¹. Jako podkanclerzy Moskorzewski zajmował się także ściąganiem podatków oraz przekazywaniem zebranych pieniędzy do skarbu. Często w takiej właśnie roli występuje w latach 1393–1394⁷².

66 ZDM, Cz. 6, nr 1606; Itinerarium, s. 38.

67 S.A. SROKA: *Genealogia Andegawenów węgierskich*. Kraków 1999, s. 53.

68 Z. NOWAK: *Polityka północna Zygmunta Luksemburskiego...*, s. 61.

69 10 maja źródła odnotowały jego obecność w Krakowie (ZDM, Cz. 4, nr 1119), 26 lipca był obecny w Chęcinach (ibidem, Cz. 6, nr 1608), gdzie znajdował się kolejny przystanek w podróży orszaku królewskiego (Itinerarium, s. 38). Natomiast w 1396 r. u boku Jagiełły odnotowany został 11 stycznia w Krakowie (KDKKr, T. 2, nr 408) i 9 kwietnia w Sandomierzu (KDM, T. 4, nr 1039). 15 października spotykamy go w Nowym Mieście Korczynie (ZDM, Cz. 6, nr 1613, 1845), kiedy to świadcował na dokumencie królewskim w sprawie zatwierdzenia wyroku komisarzy królewskich w sporze między rajcami a pospólstwem miasta Bochnii oraz spisywał dokument odnowienia przywileju miastu Żarnowic.

70 J. SPERKA: *Szafrancowie...*, s. 272.

71 KDKr, Cz. 2, nr 286. Datacja jest o tyle skomplikowana, że cennik ten ogłoszony został dopiero w 1413 r., w czasie jarmarku majowego, jednakże analiza F. Piekosińskiego pozwala przesunąć czas powstania owej taryfy cen na 1396 r., zob. KDKKr, T. 2, s. 394; zob. też M. STARZYŃSKI: *Krakowska rada miejska w średniowieczu*. Kraków 2010, s. 111; J. PELC: *Ceny w Krakowie w latach 1369–1600*. Lwów 1935.

72 *Rachunki dworu króla Władysława Jagiełły i królowej Jadwigi...*, s. 155, 195; I. SUŁKOWSKA-KURASIOWA: *Dokumenty królewskie...*, s. 168.

W 1397 roku Zygmunt Luksemburski powziął starania zmierzające do przejścia praw do Rusi Czerwonej. Próbę tę podjął na polsko-węgierskim zjeździe monarchów w Starej Wsi na Spiszu. Jagiełło jest tam odnotowany 14 lipca 1397 roku⁷³. Towarzyszyć mu mieli: Jan z Tęczyna, Jan z Tarnowa, Spytek z Melsztyna, Jan Ligęza, Piotr Wysz i Mikołaj z Kurowa⁷⁴. Możliwe jednak, że wśród obecnych był również Klemens z Moskorzewa, jako że pojawia się on na dokumencie wystawionym przez monarchę jeszcze 14 lipca, tyle że w Sączu⁷⁵. Zatem albo 14 lipca w Sączu dołączył do króla powracającego ze zjazdu w Starej Wsi, albo – co bardziej prawdopodobne – towarzyszył mu na zjeździe. Klemens nie pojawia się bowiem na żadnych dokumentach od lutego 1397 roku do wspomnianego 14 lipca, potem zaś dopiero 1 października, kiedy to miał sprawy sądowe z kapelanem Prandotą oraz z Iwanem z Jedlcy⁷⁶. Kolejny raz przy królu odnotowany jest dopiero 27 listopada w Sandomierzu, kiedy to za 200 grzywien sprzedawał swą wieś Rębielice niejakiemu panu Hanczloni⁷⁷, o czym jednak więcej w podrozdziale poświęconym gospodarce.

W 1398 roku większość czasu spędził Moskorzewski w Krakowie⁷⁸. W tym roku apogeum osiągnęły zawirowania na dworze królewskim. Zdecydowanemu pogorszeniu uległy stosunki między królem a królową, co znalazło swe odbicie w zdecydowanie odmiennych poglądach na kwestię prowadzonej polityki wschodniej. Wreszcie we wrześniu 1398 roku Jadwiga wystosowała

73 Itinerarium, s. 40. Kwestia spraw podejmowanych na wspomnianym zjeździe jest sporna. J. SKRZYPEK (*Południowo-wschodnia polityka Polski od koronacji Jagiełły do śmierci Jadwigi i bitwy nad Worskłą (1386–1399)*. Lwów 1936 („Archiwum Towarzystwa Naukowego we Lwowie”, dz. II, T. 21, z. 1), s. 92–95) stał na stanowisku, że omawiano wówczas pretensje Jadwigi do korony węgierskiej oraz rolę Zygmunta jako pośrednika w konflikcie polsko-krzyżackim; na podstawie nowych źródeł pogląd ten zweryfikował Z. NOWAK (*Polityka północna Zygmunta Luksemburskiego...*, s. 68), ustalając, że na wspomnianym zjeździe doszło do porozumienia, mocą którego Ruś Czerwona miała należeć do Jagiełły do końca jego życia, Mołdawia zaś miała wejść w skład państwa węgierskiego. Obydwie strony miały też zobowiązać się do wzajemnej pomocy przeciw wrogom; J. KURTYKA: *Podole, pomiędzy Polską i Litwą...*, s. 29–31.

74 AGZ, T. 6, nr 10; Z. NOWAK: *Polityka północna Zygmunta Luksemburskiego...*, s. 67; J. KURTYKA: *Tęczyński...*, s. 211.

75 ZDM, Cz. 6, nr 1617.

76 SPPP 8, s. 401, 403, uw. 11, 91; SHGKr, Cz. 2, s. 286.

77 KDKKr, T. 2, nr, 423.

78 W źródłach odnotowano jego obecność 23 lutego, 2, 4 i 22 czerwca, 17 sierpnia oraz 7 i 17 listopada, zob. ZK 2b, s. 126; KDKr, Cz. 1, nr 89; KDWiel, s. 14, 15; ZDM, Cz. 8, nr 2554; KDKKr, T. 2, nr 432; ZDKKr, Cz. 1, nr 135.

list do Witolda z żądaniem uiszczenia czynszu z Litwy w myśl postanowień unii krewskiej o inkorporacji. W odpowiedzi Litwini za zgodą Jagiełły nie tylko ogłosili Witolda królem, ale i zawarli z Zakonem pokój saliński, co podobać się Jadwidze nie mogło⁷⁹. W spór o kształt unii zaangażowani byli, rzecz jasna, nie tylko król i królowa, ale również możni wokół nich skupieni. Moskorzewski jako zaufany Jagiełły niewątpliwie stał w owym sporze po stronie monarchy, jednakże o konkretnych jego działaniach nie mamy informacji. Najpewniej w tymże roku uzyskał urząd starosty sanockiego, z którym po raz pierwszy wystąpił w źródłach 5 maja⁸⁰.

22 czerwca 1399 roku Władysław Jagiełło doczekał się potomka. W Krakowie przyszła na świat Elżbieta Bonifacja. Przebywający w tym czasie w Nowym Mieście Korczynie władca, a wraz z nim podkanclerzy Moskorzewski⁸¹ na wieść o narodzinach córki królewskiej pospieszyli do Krakowa. 3 lipca byli już obecni w stolicy⁸². Radość z narodzin Bonifacji nie trwała jednakże długo, albowiem dziewczynka 13 lipca zmarła. 17 lipca, chorując po porodzie, zmarła także Jadwiga⁸³. 19 lipca 1399 roku podkanclerzy niewątpliwie wziął udział w uroczystościach pogrzebowych królowej.

Z relacji Długosza wynika, że Jagiełło po pogrzebie monarchini chciał powrócić na Litwę ze względu na wygaśnięcie swych praw do tronu. Miał jednak zostać zatrzymany przez możnych i nakłaniany do ożenku z wnuczką Kazimierza Wielkiego Anną Cylejską⁸⁴. O owych pertraktacjach wspomina list wielkiego mistrza do komtura wiedeńskiego z października 1399 roku, zatem musiały one być prowadzone przed tą datą⁸⁵. Jak przypuszczają

79 *Kronika Jana Posilge*. W: Script. Rer. Pruss, T. 3, s. 219, 220, 224; Weise, nr 2–3; O. HALECKI: *Dzieje unii jagiellońskiej*. T. 1. Kraków 1919, s. 152–154; L. KOLANKOWSKI: *Dzieje Wielkiego Księstwa Litewskiego...*, s. 64–66; J. KURTYKA: *Tęczyńscy...*, s. 216.

80 Urz.Rus, nr 2543; I. SUŁKOWSKA-KURASIOWA (*Klemens z Moskorzewa*. W: PSB, T. 22, s. 52) objęcie urzędu przesuwa na 1398 r.

81 AGZ, T. 3, nr 69; Itinerarium, s. 41.

82 Wówczas poświadczony jest Jagiełło (Itinerarium, s. 41), Moskorzewski zaś odnotowany został dopiero 6 lipca (KDKKr, T. 2, nr 441), niemniej jednak najpewniej przybył do Krakowa wraz z monarchą.

83 *Liber mortuorum monasterii Lublinensis ordinis sancti Benedicti*. Wyd. W. KĘTRZYŃSKI. W: MPH, T. 5, s. 632; SPPP 8, Cz. 2, s. 744; S.A. SROKA: *Genealogia Andegawenów węgierskich...*, s. 54–55; J. NIKODEM: *Jadwiga król Polski*. Wrocław 2009, s. 346; J. WYROZUMSKI: *Królowa Jadwiga. Między epoką piastowską a jagiellońską*. Kraków 2006, s. 118.

84 DR, ks. 10, s. 308; DH, lib. 10, s. 237.

85 *Codex diplomaticus Prussicus. Urkundensammlung zur ältern Geschichte Preussens aus dem Königl. Geheimen Archiv Zu Königsberg*. T. 6. Hrsg. J. VOIGT. Königsberg 1861, nr 87;

historycy, dotyczyć one miały warunków ponownej elekcji Jagiełły (bądź jedynie ponownej przysięgi złożonej przez panów rady) i legitymizacji jego władzy⁸⁶. Najbardziej prawdopodobny termin to ok. 20 lipca 1399 roku. Członkowie rady odnotowani zostali bowiem 24 lipca w Koprzywnicy na dokumencie wystawionym przez monarchę dla tamtejszych cystersów⁸⁷. Obecni byli: kasztelan krakowski Jan z Tęczyna, wojewoda kaliski Sędziwój z Szubina, sandomierski Jan z Tarnowa, łęczycki Jan Ligęza, sieradzki Jakub z Koniec-pola, kasztelan sandomierski Krystyn z Ostrowa, biskup poznański Mikołaj z Kurowa i Klemens z Moskorzewa, podkanclerzy i starosta sanocki⁸⁸. Historycy przypuszczają, iż wypracowano wówczas kompromis z Jagiełłą i ustalono, że w sierpniu miałyby się odbyć jego ponowna elekcja czy też przysięga panów rady i legitymizacja jego władzy⁸⁹. Rola, jaką Moskorzewski odegrał w czasie spotkania w Koprzywnicy, musiała być niemała i niewątpliwie przyczyniła się do zyskania zaufania oraz przychylności Jagiełły. Już 5 listopada zawitał on bowiem do Kamieńca, w gościnę do Klemensa Moskorzewskiego⁹⁰.

M. GOYSKI: *Wzajemne stosunki Polski, Litwy i Zakonu w latach 1399–1404*. „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1906, T. 34, s. 210–211; J. KURTYKA: *Tęczyńscy...*, s. 229, 232.

86 J. KURTYKA: *Jeszcze o kryzysie legitymizacyjnym i pozycji namiestniczej kasztelana oraz starosty krakowskiego Jana z Tęczyna w latach 1399–1402*. W: *Średniowiecze polskie i powszechne*. T. 4. Red. I. PANIC, J. SPERKA. Katowice 2007, s. 214–215; zob. też: J. KURTYKA: *Kilka słów o kryzysie legitymizacyjnym lat 1399–1402 i o kryzysie polemiki naukowej*. W: „Średniowiecze Polskie i Powszechne”. T. 1 (5). Red. I. PANIC, J. SPERKA. Katowice 2009, s. 250–283; stanowiska J. Kurtyki nie podziela J. NIKODEM: *Problem legitymizacji władzy Władysława Jagiełły w 1399 roku*. W: *Nihil superfluum esse. Prace z dziejów średniowiecza ofiarowane Profesor Jadwidze Krzyżaniakowej*. Red. J. STRZELCZYK, J. DOBOSZ. Poznań 2000, s. 393–401, zob. też J. NIKODEM: *Władysław Jagiełło, Jan z Tęczyna i domniemany kryzys legitymizacyjny w Polsce lat 1399–1402*. W: „Średniowiecze Polskie i Powszechne”. T. 1 (5)..., s. 231–249; zob. także: F. PIEKOSIŃSKI: *Czy król Władysław Jagiełło był za życia królowej Jadwigi królem polskim, czy tylko mężem królowej*. Kraków 1897, s. 287–289; W. SEMKOWICZ: *Stanowisko publiczno-prawne Władysława Jagiełły w Polsce*. „Przegląd Prawa i Administracji” 1899, T. 24, s. 172–181; J. KURTYKA: *Tęczyńscy...*, s. 232 – z części poglądów, np. dotyczących elekcji Jagiełły na władcę dziedzicznego, autor wycofał się w przytoczonym przeze mnie wcześniej artykule (IDEM: *Jeszcze o kryzysie...*).

87 KDM, T. 4, nr 1049; J. KURTYKA: *Tęczyńscy...*, s. 233; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 83.

88 KDM, T. 4, nr 1049; J. KURTYKA: *Tęczyńscy...*, s. 233.

89 J. KURTYKA: *Jeszcze o kryzysie...*, s. 214–215; IDEM: *Tęczyńscy...*, s. 234.

90 AGZ, T. 3, nr 72. Wizyta ta mogła wiązać się z ukończeniem pierwszego etapu przebudowy przez Moskorzewskiego zamku należącego do grupy strategicznie położonych punktów obrony południowych granic państwa. W czasie wizyty Jagiełło nadał przywileje dla miasta Krosna (ibidem, nr 72, 73; P. ŁOPATKIEWICZ: *Ruiny zamku „Kamieniec”*

Pierwszą połowę 1400 roku spędził podkanclerzy, towarzysząc Jagielle podczas objazdu kraju⁹¹. Razem z władcą powrócił na początku lipca do Krakowa, odnotowany jest bowiem w źródłach już 7 lipca⁹². Wówczas dały o sobie znać jego zamiłowanie do nauki i zaangażowanie w jej rozwój. W dniach 22–26 lipca 1400 roku wziął bowiem udział w uroczystościach odnowienia Uniwersytetu Krakowskiego⁹³. Na liście honorowych członków został wpisany jako jeden z pierwszych, do metryki uniwersyteckiej zaś obok króla i biskupa krakowskiego Piotra Wysza – kanclerza uniwersytetu, z tytułem promotora uniwersytetu⁹⁴. Z racji urzędu, jaki piastował, był niewątpliwie współautorem wystawianego dokumentu⁹⁵. W dokumencie fundacyjnym mowa była również o uposażeniu profesorów. Na ten cel Jagiełło przeznaczył 100 grzywien cła królewskiego⁹⁶. Kwota ta okazać się miała niewystarczająca. Jan z Tęczyna jako kasztelan krakowski zmuszony był przeto wykupić od żupnika Mikołaja Bochnara za 688 grzywien prawo górnicze w nowym szybie, a dochód z niego przeznaczyć właśnie na wynagrodzenie dla doktorów i mistrzów

w świetle badań historycznych i architektonicznych. W: A. KARZMARZEWSKI: *Zamek „Kamieniec” i „Prządki”*. Rzeszów 2003, s. 8; J. FRAZIK, T. HOLCEROWA: *Wstępne badania nad zamkiem w Odrzykoniu*. „Biuletyn Historii Sztuki” 1966, R. 28, nr 1, s. 95; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu*. T. 2. Brzozów–Wzdów–Rzeszów 1998, s. 57). Szerzej na ten temat w podrozdziale poświęconym kwestiom gospodarczym.

91 4 lutego obecny był w Krakowie (ZK 3a, s. 27; SPPP 8, Cz. 2, s. 812, uw. 33), w marcu udał się do Przemyśla (ZDM, Cz. 6, nr 1632), w kwietniu zaś wziął udział w objeździe Wielkopolski (KDW, T. 6, nr 384, 387; T. 5, nr 3).

92 ZK 3a, s. 126; następnie 17 lipca: KDW, T. 6, nr 389.

93 W Krakowie jest poświadczony: 17, 22, 23, 26, 27 lipca (KDW, T. 6, nr 389; KDKKr, T. 2, nr 445; KDM, T. 4, nr 1057; AGZ, T. 3, nr 73; KDKr, Cz. 1, nr 93; Album, s. 5).

94 CDUJ, T. 1, nr 16; Album, s. 5; KDKr, Cz. 1, nr 93; DR, ks. 10, s. 313; DH, lib. 10, s. 240; J. KRZYŻANIAKOWA: *Kancelaria królewska...*, Cz. 1, s. 143; Z. KOZŁOWSKA-BUDKOWA: *Odnowienie jagiellońskie Uniwersytetu Krakowskiego (1390–1414)*. W: *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1364–1764*. T. 1. Red. K. LEPSZY. Kraków 1964, s. 44–47; J. KURTYKA: *Tęczynscy...*, s. 234; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 58; A. BOCHNAK, J. PAGACZEWSKI: *Polskie rzemiosło artystyczne wieków średnich*. Kraków 1959, s. 91, przyp. 197; K. MORAWSKI: *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego*. T. 1. Kraków 1900, s. 77.

95 *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego...*, s. 44; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 58.

96 S. GAWĘDA: *Uposażenie Akademii Krakowskiej na żupie wielickiej*. „Studia i Materiały do Dziejów Żup Solnych w Polsce” 1965, T. 1, s. 265; S. KRZYŻANOWSKI: *Poselstwo Kazimierza Wielkiego do Awinionu i pierwsze uniwersyteckie przywileje*. „Rocznik Krakowski” 1900, s. 104–111, nr 8.

uniwersyteckich⁹⁷. Klemens – już jako starosta krakowski – potwierdzał 1 grudnia 1405 roku ową transakcję⁹⁸. Zamiłowanie do nauki było zresztą rodzinne u Moskorzewskich. Dnia 15 grudnia 1397 roku Mikołaj z Moskorzewa (najpewniej chodzi tu o syna Henryka (1) z Moskorzewa, brata Klemensa) miał otrzymać tytuł bakałarza na Uniwersytecie Praskim⁹⁹.

Pomimo poparcia, z jakim spotkał się Jagiełło w Koprzywnicy, nie czuł się pewnie na tronie. Długosz wspomina, że od śmierci Jadwigi król stale obawiał się utraty poparcia i tym samym władzy¹⁰⁰. Umocnieniem tychże praw do tronu miałyby być małżeństwo z wnuczką Kazimierza Wielkiego Anną Cylejską. Negocjacje z rodziną kandydatki na żonę rozpoczęły się najpewniej już w lipcu 1400 roku. Do Cylii wysłani zostali: Iwan z Obichowa, kasztelan śremski, Hinczka z Rogowa i Jan z Ostrowca. Delegacja wyruszyć miała pod koniec lipca, powróciła zaś w październiku¹⁰¹. Razem z nią przybył do Polski Herman, stryj Anny, celem podpisania stosownych dokumentów i zatwierdzenia małżeństwa¹⁰². W Krakowie monarchy jednakże nie zastali, od końca września przebywał on bowiem we Lwowie, a wraz z nim podkanclerzy Moskorzewski (potwierdzone daty to: 29 września¹⁰³ i 1 października¹⁰⁴). Prawdopodobnie Klemens wrócił do Krakowa razem z królem dopiero na początku listopada¹⁰⁵.

Do spotkania z czekającą już delegacją z Cylii doszło natomiast nie w Krakowie, a w Bieczu. Tam 4–5 listopada 1400 roku prowadzono rokowania w sprawie planowanego małżeństwa Jagiełły z Anną Cylejską¹⁰⁶. Ze strony polskiej negocjatorami byli: biskup krakowski Piotr Wysz, wrocławski Mikołaj z Kurowa, kasztelan krakowski Jan z Tęczyna, lubelski Piotr Kmita z Wiś-

97 CDUJ, T. 1, nr 35; S. GAWĘDA: *Uposażenie Akademii Krakowskiej...*, s. 265.

98 CDUJ, T. 1, nr 36; S. GAWĘDA: *Uposażenie Akademii Krakowskiej...*, s. 265.

99 *Monumenta historica Universitatis Carolo-Ferdinandee pragensis*. Vol. 1, p. 1. Praga 1830, s. 329; J. KRZYŻANIAKOWA: *Kancelaria królewska...*, Cz. 1, s. 123.

100 DR, ks. 10, s. 308–309; DH, lib. 10, s. 237.

101 DR, ks. 10, s. 310; DH, lib. 10, s. 237–238; F. SIKORA: *W sprawie małżeństwa Władysława Jagiełły z Anną Cylejską*. W: *Personae – colligationes – facta...*, s. 94–95; B. CZWOJDRAK: *Rogowscy herbu Działoszka. Podskarbiowie królewscy*. Katowice 2002, s. 44.

102 B. CZWOJDRAK: *Rogowscy...*, s. 44.

103 ZDM, Cz. 6, nr 1635; Jagiełło przebywał we Lwowie w dniach od 29 września do 1 października, zob. *Itinerarium*, s. 42.

104 ZDM, Cz. 6, nr 1636.

105 Poświadczony jest 2 listopada, zob. SPPP 7, nr 111; SPPP 8, Cz. 2, nr 10805; 9 i 19 października zaś w jego imieniu występuje na sądzie prokurator, zob. SPPP 7, nr 110; SPPP 8, Cz. 2, nr 10758.

106 ZDM, Cz. 6, nr 1638, 1639; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 84; J. KURTYKA: *Tęczyniści...*, s. 240.

nicza, wojnicki Mikołaj z Michałowa i Kurozwek, wojewoda sandomierski Jan z Tarnowa, podkanclerzy Klemens z Moskorzewa i chorąży krakowski Żegota z Pisar¹⁰⁷. Rokowania zakończyły się zatwierdzeniem zaręczyn, jednakże mimo iż sama narzeczona przybyła do Polski już 16 lipca, ślub odłożono na prawie osiem miesięcy. Jako powód podawano konieczność nauki języka polskiego, którego przyszła królowa w ogóle nie znała. Nie bez znaczenia był pewnie fakt, że narzeczona zupełnie nie przypadła do gustu władcy, który nawet okazał delegatom swoje niezadowolenie ze sprowadzenia Anny do kraju¹⁰⁸. Po zakończeniu rokowań Klemens udał się wraz z królem do Nowego Miasta Korczynna, gdzie odnotowany został 25 listopada¹⁰⁹.

Kolejny raz mamy o nim wzmiankę dopiero z 4 stycznia¹¹⁰ i następnie z: 3, 4, 5 i 11 lutego 1401 roku, kiedy to w źródłach odnotowano jego obecność w Krakowie¹¹¹. Na początku marca udał się zaś do Radomia, gdzie wraz z innymi członkami rady zobowiązał się do przestrzegania postanowień układu zawartego między Witoldem a Jagiełłą¹¹². 24 maja 1401 roku w Poznaniu spisywał dokument króla w sprawie zakupu ziem w Koronie przez Jana Korczboka¹¹³. Natomiast 15 czerwca razem z kanclerzem Zakliką sporządził dekret uroczystych nadań królewskich dla Uniwersytetu Krakowskiego¹¹⁴. Również dalsza część roku minęła mu na podróżowaniu u boku monarchy¹¹⁵.

107 ZDM, Cz. 6, nr 1638, 1639; F. SIKORA: *W sprawie małżeństwa Władysława Jagiełły...*, s. 97–98; J. KURTYKA: *Tęczyńscy...*, s. 240; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 84.

108 DR, ks. 10, s. 310–311; DH, lib. 10, s. 138; F. SIKORA: *W sprawie małżeństwa Władysława Jagiełły...*, s. 94.

109 ZDM, Cz. 6, nr 1640.

110 ZK 3, s. 218.

111 Kontynuował wówczas sprawę nagany szlachectwa Piotra ze Szczodrkowic, z października roku poprzedniego, zob. SPPP 7, nr 122; SPPP 2, nr 728; ZK 3, s. 225, 233. Kontrolersyjni jest pobyt Moskorzewskiego 11 lutego w Krakowie. Świadcować miałby wówczas na dokumencie Jagiełły (*Dwa fragmenty ksiąg kancelaryjnych królewskich z pierwszej połowy XV w.* Wyd. T. WIERZBOWSKI. Warszawa 1907, s. 28–29, nr 4), tyle że król był wtedy na Litwie. Wydawca uznał datę 1401 r. za „niedopuszczalną” i zaproponował 1410 r., co z kolei jest niemożliwe, ponieważ świadkujący na dokumencie Moskorzewski już w tym czasie nie żył.

112 Akta unji, nr 44; O. HALECKI: *Dzieje unii...*, s. 161–163; Witold 18 stycznia w Wilnie miał wydać stosowny akt, zob. CV, nr 233. Jagiełło nadał mu w dożywotnie posiadanie Litwę, zobowiązując jednocześnie do wierności wobec Korony i króla polskiego. 22 marca Moskorzewski gościł już ponownie w Krakowie – ZK 3, s. 256.

113 KDW, T. 7, nr 411.

114 CDUJ, T. 1, nr 21.

115 22 i 23 czerwca sporządził w Nowym Mieście Korczynnie dokumenty królewskie dla klasztoru miechowskiego i nadania ogrodów w Czarnej Wsi kustoszowi krakowskiemu,

29 stycznia 1402 roku odbyła się w Krakowie wielka uroczystość: ślub Władysława Jagiełły z Anną Cylejską. Zabawy weselne trwały jeszcze przez następny tydzień¹¹⁶. Moskorzewski przebywał w Krakowie najpewniej do początku marca¹¹⁷. Stało bowiem przed nim jeszcze jedno zadanie, związane pośrednio z funkcją podkanclerzego. Został mianowicie, razem z kasztelanem krakowskim Janem z Tęczyna, wyznaczony przez monarchę do zbadania rzetelności rachunków poświadczających wydawanie soli przez Mikołaja Bochnara, żupnika bocheńskiego i wielickiego, za okres od 10 kwietnia 1401 do 22 lutego 1402 roku. Rachunki opiewające na łączną kwotę 20 218 grzywien, 20 skojców i 1 grosza przejrzeni i sprawdzili 22 lutego¹¹⁸. Wiosną Moskorzewski wraz z monarchą wyruszył do Wielkopolski¹¹⁹, w maju zaś zawitał do Mogilna¹²⁰. Do Krakowa powrócił przed 18 lipca¹²¹, kiedy to biskup przemyski Maciej powiększał uposażenie kapelana w Kamieńcu, o czym jednak napiszę później.

Od połowy 1402 roku Moskorzewski zaczął zdecydowanie mocniej angażować się w sprawy własnych posiadłości, natomiast coraz bardziej stronił od kancelarii. Najpewniej nie wyruszył wraz z monarchą w podróż na Ruś, kiedy bowiem król zawitał do Gródka, Klemens 31 września i 1 października przebywał w Krakowie¹²², a 12 października w Przemyślu¹²³. Dopiero

zob. KDKKr, T. 2, nr 452; ZDM, Cz. 6, nr 1644; 6 lipca z kolei bawił w Parczewie, gdzie spisywał dokument nadania królewskiego dla tamtejszego kościoła, zob. ASang, T. 2, nr 85; 19 sierpnia obecny był w Krakowie (ZK 3, s. 3016).

116 DR, ks. 10, s. 316–317; DH, lib. 10, s. 243–244 – Długosz umieścił jednakże wydarzenia pod mylnym rokiem: 1401; F. SIKORA: *W sprawie małżeństwa Władysława Jagiełły...*, s. 98 – ślubu udzielił najpewniej arcybiskup gnieźnieński Mikołaj Kurowski.

117 ZK 3, s. 349, 498.

118 *Rachunki żupne bocheńskie z lat 1394–1421*. Wyd. J. KARWASIŃSKA. W: AKH, T. 15, s. 156, przyp. 1; KDKKr, T. 2, nr 491; P. WĘCOWSKI: *Działalność publiczna możnowładztwa małopolskiego w późnym średniowieczu*. Warszawa 1998, s. 93; J. KURTYKA: *Tęczynscy...*, s. 220; I. SUŁKOWSKA-KURASIOWA: *Dokumenty królewskie...*, s. 168–170. W Krakowie Moskorzewski odnotowany jest jeszcze 16 lutego, gdy kupił wieś Dziekanowice od Andrzeja Korabiowskiego za 150 grzywien, zob. ZDM, Cz. 6, nr 1648.

119 25 kwietnia odnotowany jest w Gnieźnie (KDW, T. 7, nr 430), 4 maja zaś w Poznaniu (ibidem, nr 435).

120 W Mogilnie 17 maja spisywał dokument królewskiego nadania dla klasztoru Kanoników regularnych w Trzemesznie, zob. ibidem, nr 437.

121 ZK 3, s. 420.

122 Ibidem, s. 430, 433.

123 ZDM, Cz. 5, nr 1162; wówczas król przebywał w Gródku, zob. Itinerarium, s. 44.

21 października gościł króla w Krośnie¹²⁴. Nie wiemy, czy owo mniejsze zaangażowanie w sprawy kancelarii, rezygnacja z podróży na Ruś i oddanie się sprawom własnych włości wiązało się z jakimiś kłopotami zdrowotnymi, czy raczej perturbacjami politycznymi toczącymi się również w kancelarii, a związanymi z ustabilizowaniem władzy Jagiełły po ożenku z Anną Cylejską. Fakt, że po 19 stycznia 1403 roku Klemens złożył godność podkanclerzego. Po raz ostatni z tym tytułem występuje 19 stycznia w Krośnie. Opustoszały urząd podkanclerzego przejął z kolei Mikołaj Trąba¹²⁵. Moskorzewski zaś przed 19 czerwca objął kasztelanię wiślicką. Tego bowiem dnia w Lublinie pojawia się po raz pierwszy właśnie z tytułem kasztelana wiślickiego¹²⁶. Jako kasztelan pełnił często obowiązki asesora na sądzie wiślickim, dzięki czemu mógł utrzymywać kontakty z przedstawicielami tamtejszych elit, np. Piotrem Kmitą z Wiśnicza¹²⁷. Rok 1403 obfitował miał zresztą w podniosłe i ważne wydarzenia. Dnia 25 lutego w Krakowie odbyła się koronacja Anny Cylejskiej¹²⁸. Moskorzewski niewątpliwie był świadkiem tej ceremonii, albowiem w Krakowie poświadczony jest jeszcze: 2, 6 i 15 marca¹²⁹. W czerwcu zaś udał się do Lublina, gdzie Witold zobowiązał się, że nie będzie zawierał przymierza z Zakonem¹³⁰. Po tych wydarzeniach Klemens znika ze źródeł aż do 6 listopada, kiedy to spotykamy go w Bieczu i 6 dni później w Wiślicy¹³¹.

W roku 1404 Moskorzewski pojawia się w źródłach po raz pierwszy na początku marca w Krakowie. Świadcował wówczas na dokumentach

124 ZDM, Cz. 6, nr 1653.

125 AGZ, T. 3, nr 78; J. TĘGOWSKI: *Mikołaj Trąba a polityka małżeńska króla Władysława Jagiełły*. W: *Mikołaj Trąba mąż stanu i prymas Polski. Materiały z konferencji, Sandomierz 13–14 czerwca 2008*. Red. F. KIRYK. Kraków 2009, s. 105.

126 Akta unji, nr 45; Urz.Mp, nr 1101; o roli, jaką kasztelania wiślicka odgrywała w drabinie urzędniczej, zob. I. SUŁKOWSKA-KURASIOWA: *Doradcy Władysława Jagiełły*. W: *Spółczesność Polski średniowiecznej*. Red. S.K. KUCZYŃSKI. T. 2. Warszawa 1982, s. 202, 210.

127 R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 97; razem byli obecni m.in. na sądzie w Wiślicy 12 listopada 1404 r. jako tamtejsi asesorowie, zob. *Materiały do historii prawa i heraldyki polskiej*. Wyd. B. ULANOWSKI. W: AKH, T. 3, s. 295.

128 DR, ks. 10, s. 247, 323 – ponownie Długosz umieszcza wydarzenia rok wcześniej, a zatem pod 1402 r.; F. SIKORA: *W sprawie małżeństwa Władysława Jagiełły...*, s. 99.

129 ZK 3, s. 498; SPPP 2, nr 961; *Dwa fragmenty ksiąg kancelaryjnych...*, s. 33, nr 8; KDKr, Cz. 1, nr 102.

130 Akta unji, nr 45; KDKr, Cz. 1, nr 103, 104.

131 KDW, T. 5, nr 38; ZDM, Cz. 1, nr 249.

królewskich nadań dla Jana z Tęczyna i Piotra Szafrąca¹³². Jako szczególnie zasłużony w kwestiach związanych z Zakonem został wyznaczony na pełnomocnika królewskiego do rokowań pokojowych w Raciążku w maju 1404 roku. Oprócz niego ten zaszczyt przypadł także następującym osobom: arcybiskupowi gnieźnieńskiemu Mikołajowi z Kurowa, biskupowi krakowskiemu Piotrowi Wyszowi, biskupowi poznańskiemu Wojciechowi Jastrzębcowi, kasztelanowi krakowskiemu Janowi z Tęczyna, wojewodzie krakowskiemu Janowi z Tarnowa, podkomorzemu krakowskiemu Gniewoszowi z Dalewic oraz podkanclerzemu Mikołajowi Trąbie¹³³. Rokowania zakończono podjęciem decyzji o zwrocie Żmudzi Zakonowi, ziemia dobrzyńska zaś mogła być z jego rąk wykupiona przez stronę polską¹³⁴. Moskorzewski opuścił Raciążek najpewniej razem z monarchą 23 maja, 2 czerwca świadcował bowiem na dokumencie Jagiełły wystawionym w Łęczycy, potwierdzającym przywileje dla miasta Wschowy¹³⁵. Możliwe też, że był obecny na sierpniowym spotkaniu z królem czeskim we Wrocławiu, jako że poświadczony jest przy władcy 5 sierpnia w Żarnowcu, z którego to Jagiełło bezpośrednio udał się do Wrocławia¹³⁶. We wrześniu, gdy monarcha wyruszył na Podole, by ostatecznie przejąć władzę nad tą ziemią, Moskorzewski pojechał do Krosna, gdzie odnotowany jest 23 września¹³⁷; potem zaś powrócił do Krakowa (1 października)¹³⁸. Najpewniej w połowie miesiąca

132 KDW, T. 5, nr 45; KDM, T. 4, nr 1079; ZDM, Cz. 6, nr 1662; *Repertorium podolskie. Dokumenty do 1430 r.* Wyd. J. KURTYKA. „Rocznik Przemyski” 2004, T. 40, z. 4, nr 61; J. SPERKA: *Szafrąccowie...*, s. 76.

133 DR, ks. 10, s. 335–337; DH, lib. 10, s. 256–257; Weise, nr 23, 27; *Regesta historico-diplomatica ordinis S. Mariae Theutonicorum 1198–1525*. Pars 1. Vol. 2. Bearb. E. JOACHIM. Hrsg. W. HUBATSCH. Göttingen 1950, nr 1507–1510; KDL, nr 1; A. GAŚSIOROWSKI: *Polscy gwarantcy traktatów z Krzyżakami XIV–XV wieku*. „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 1971, nr 2–3, s. 254; A. SOCHACKA: *Jan z Czyżowa, namiestnik Władysława Warneńczyka. Kariera rodziny Półkozów w średniowieczu*. Lublin 1993, s. 35; J. KURTYKA: *Tęczynscy...*, s. 248; M. RADOCH: *Walki Zakonu Krzyżackiego...*, s. 200.

134 DR, ks. 10, s. 335–337; DH, lib. 10, s. 256–257; Weise, nr 23, 27; *Regesta historico-diplomatica...*, nr 1507–1510; KDL, nr 1; A. GAŚSIOROWSKI: *Polscy gwarantcy...*, s. 254; J. KURTYKA: *Tęczynscy...*, s. 248; M. RADOCH: *Walki Zakonu Krzyżackiego...*, s. 200.

135 Wuttke, nr 42; KDW, T. 7, nr 521.

136 DH, lib. 10, s. 340–342; ZDM, Cz. 6, nr 1664; *Itinerarium*, s. 46 – Wacław szukać miał sojuszu przeciw swemu bratu Zygmuntovi, w zamian za co oferował oddanie ziemi śląskiej. Pod naciskiem panów polskich Jagiełło propozycję odrzucił.

137 ZDM, Cz. 1, nr 259.

138 SPPP 2, nr 1070.

ruszył na powitanie powracającego z Podola monarchy. Spotkał się z nim 21 października w Przemyślu¹³⁹.

Rok 1405 był niezwykle ważny w karierze Klemensa z Moskorzewa. Pierwszy raz spotykamy Moskorzewskiego 11 marca w Nowym Mieście Korczynie¹⁴⁰, skąd tradycyjnie udał się wraz z orszakem królewskim do Krakowa. Tam z najwyższymi przedstawicielami małopolskich elit: Janem z Tęczyna, Piotrem Kmitą z Wiśnicza, Gniewoszem z Dalewic, Janem z Tarnowa, świadkował na dokumentach królewskich¹⁴¹. Po 27 a przed 31 marca udał się do rodzinnego Moskorzewa, gdzie podejmował zresztą samego Jagiełłę¹⁴². Stamtąd ruszył do Krakowa i tam 25 kwietnia brał udział w rokach krakowskich¹⁴³. Najpewniej dołączył potem do monarchy biorącego udział w objeździe Wielkopolski, kolejny raz pojawia się bowiem w źródłach 18 czerwca w Brześciu Kujawskim, kiedy to świadkuje w sprawie podziału dóbr po zmarłym Dymitrze z Goraja, zatwierdzonego przez monarchę¹⁴⁴. Pod koniec sierpnia zawitał do Nowego Miasta Korczyna, później zaś powrócił do Krakowa¹⁴⁵. Jeszcze 2 listopada gościł w Krośnie Jagiełłę, który potwierdził nadanie kapitulie przemyskiej 20 grzywnen rocznie z dochodów z żup przemyskich¹⁴⁶.

28 października zmarł kasztelan i starosta krakowski Jan z Tęczyna¹⁴⁷. Przed 1 grudnia Klemens z Moskorzewa objął po zmarłym wakujące starostwo krakowskie. Tego bowiem dnia, już z tytułem kasztelana wiślickiego, ale i starosty krakowskiego, potwierdzał wykup od żupnika Mikołaja Bochnara prawa górniczego w nowym szybie, z którego dochód miałby być

139 ZDM, Cz. 6, nr 1668.

140 Ibidem, nr 1671.

141 M.in. 24 marca świadkował na dokumencie nadań dla klasztoru św. Andrzeja, 25 marca dla klasztoru miechowskiego, 26 – dla miasta Mstowa, zaś 27 był świadkiem w sprawie nadania Piotrowi Białożorcowi za zasługi wsi Żarnówka, leżącej na Podolu w okręgu kamienieckim, zob.: KDKKr, T. 2, nr 486, 487; ZDM, Cz. 6, nr 1673, 1674, 1675; KDM, T. 4, nr 1088; *Repertorium podolskie. Dokumenty do 1430 r....*, nr 65.

142 KDM, T. 4, nr 1089.

143 ZK 4, s. 218.

144 ZDM, Cz. 6, nr 1678.

145 W Nowym Mieście Korczynie poświadczony został 23 i 31 sierpnia – ibidem, Cz. 5, nr 1182; KDM, T. 4, nr 1051; w Krakowie po raz pierwszy odnotowany został 8 września, zob.: KDKKr, T. 2, s. 316; LB, T. 1, s. 243; następnie zaś 30 września, zob. ZK 4, s. 293.

146 ML, nr 20.

147 Urz.Mp, nr 1285.

przeznaczony na wynagrodzenie dla doktorów uniwersyteckich¹⁴⁸. Najpewniej nominacja miała miejsce na zjeździe generalnym w Niepołomicach w listopadzie tego roku¹⁴⁹. Urząd starosty krakowskiego piastował Moskorzewski aż do wiosny 1406 roku. Po raz ostatni z tym tytułem wystąpił bowiem 18 marca, 25 czerwca zaś starostwo krakowskie było już w rękach Jana z Tarnowa¹⁵⁰. Zresztą śmierć Jana z Tęczyna zapoczątkowała całą lawinę przesunięć na najwyższych urządach. Wakującą kasztelanię krakowską przejął Jan z Tarnowa, pozostawiając z kolei urząd wojewody krakowskiego, przejęty przez Piotra Kmitę. Nowym wojewodą sandomierskim został Krystyn z Ostrowa, a opuszczała kasztelanię sandomierską objął Gniewosz z Dalewic¹⁵¹.

W 1406 roku Moskorzewski pojawia się w źródłach zdecydowanie rzadziej. Pierwszy raz odnotowany zostaje dopiero 10 marca w Krakowie, gdzie bawił przynajmniej do 13 marca¹⁵² i skąd udał się następnie do Wiślicy¹⁵³. Nie wydaje się zatem, żeby towarzyszył królowi, który już 20 marca Kraków opuścił, podczas objazdu Wielkopolski¹⁵⁴. Być może cały ten czas spędził w Krakowie, gdzie odnotowujemy jego obecność ponownie 10 i 13 maja¹⁵⁵. Do wspomnianego momentu nie mamy o nim żadnej informacji. W roku 1406 Klemens pojawia się jeszcze jedynie dwa razy: 26 czerwca w Wiślicy¹⁵⁶ i 1 października ponownie w Krakowie, gdzie występował w testacji dokumentu braci Mikołaja i Niemierzy z Irządź dla Uniwersytetu Krakowskiego¹⁵⁷.

Rok 1407 nie obfitował w istotne wydarzenia polityczne z udziałem Moskorzewskiego. Zarówno w styczniu, lutym, jak i w marcu odnotowany zostaje

148 CDUJ, T. 1, nr 36; Urz.Mp, nr 1286.

149 Moskorzewski poświadczony jest 19 listopada, kiedy to spisywał dokument królewskiego nadania dla kapituły przemyskiej jeszcze jako kasztelan wiślicki, zob. AGZ, T. 8, nr 33.

150 Urz.Mp, nr 1286.

151 Ibidem, nr 139, 468, 754, 982; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 89.

152 *Knigi Polskoj Koronnoj Metriki XV stoletija (1447–1454)*. Wyd. A. MYSŁOWSKI, W. GRANICZNY. Warszawa 1914, nr 17; poświadczony jest jeszcze 11 i 13 marca, zob. KDM, T. 4, nr 1046; AGZ, T. 5, nr 27; KDW, T. 5, nr 91. Świadcował wówczas na dokumentach nadań królewskich dla klasztorów w Koprzywnicy, miasta Bybła, a także był świadkiem w wyroku kończącym długoletni już spór między Lwowem a Krakowem o drogę handlową na Wołoszczyznę.

153 Poświadczony jest tam 22 marca, zob. KDKKr, T. 2, nr 492.

154 Itinerarium, s. 47.

155 *Dokumenty sądu ziemskiego krakowskiego 1302–1453*. Oprac. Z. PERZANOWSKI. Wrocław–Warszawa 1971, nr 122; KDKr, Cz. 1, nr 108.

156 ZDM, Cz. 5, nr 1191.

157 CDUJ, T. 1, nr 29.

on w Krakowie¹⁵⁸. Kolejny raz pojawia się w otoczeniu monarchy 20 sierpnia w Wiślicy¹⁵⁹. W październiku zaś dojsć miało do swego rodzaju ekscesu. Jak podaje Długosz, Jagiełło za radą swych dwóch doradców, „ohydnych pochlebców”, oskarżył Jakuba z Kobylan i Mikołaja Chrzastowskiego o „haniebną występki” z Anną Cylejską¹⁶⁰. Jednym z owych „ohydnych pochlebców” był zaś Klemens Moskorzewski. Oskarżenia te rzuciły cień na królową i okryły ją niesławą, o co też pretensje mieli do monarchy jego doradcy. Kwestia ta poruszona została na corocznym zjeździe w Niepołomicach w listopadzie 1407 roku. Tam, wzięwszy sobie do serca opinie doradców, Jagiełło ogłosił Annę niewinną, Moskorzewski natomiast, jako główny animator tego „oszczerstwa”, musiał obelgę odwołać¹⁶¹. Według Długosza, „następnego roku zostali ukarani oskarżyciele królowej ciężką pomstą zesłaną z nieba”¹⁶². O drugim oskarżycielu nic nie wiemy, niemniej w wypadku Moskorzewskiego ową pomstą zesłaną z nieba była najpewniej choroba, która ostatecznie zakończyła się jego śmiercią w 1408 roku. Nie wydaje się jednak, by ktoś się do niej specjalnie przyczynił. Po incydencie oskarżenia królowej o złe prowadzenie się kariera Moskorzewskiego nie tylko nie została w jakikolwiek sposób złamana, ale paradoksalnie w roku następnym występuje on w roli ochmistrza dworu królowej Anny, o czym dalej. Co więcej, jeśli miałby zostać ukarany, doszłoby do tego natychmiast, nie zaś po roku. Długosz z kolei wyraźnie pisze o pomocy zesłanej z nieba, zatem w żadnym razie niebędącej dziełem człowieka. Omówione wydarzenia skłaniają natomiast do przypuszczeń, że oskarżenia Moskorzewskiego nie były bezpodstawne. Oczywiście Jagiełło musiał zażądać oficjalnych przeprosin i odwołania „oszczerstwa”, niemniej jednak w rzeczywistości wierzył Klemensowi. Możliwe, że stąd wynikała nominacja byłego podkanclerzego na ochmistrza dworu królowej, który przecież wybierany był przez monarchę i stanowił niejako jego „oczy i uszy” na dworze. Być może, Moskorzewski miał po prostu pilnować królowej z rozkazu władcy. Trudno bowiem przypuszczać, by człowieka, który rzuca bezpodstawne oszczerstwa i urąga dynastii, obdarowywano urzędami.

Zjazd w Niepołomicach poświęcony był jednak nie tylko kwestii Anny Cylejskiej. Otóż od czasu wyroku Witolda w sporze polsko-krzyżackim o Drezdenko

158 ZK 311, s. 57; CDUJ, T. 1, nr 40; ZDM, Cz. 6, nr 1700; *Repertorium podolskie. Dokumenty do 1430 r...*, nr 73, 74.

159 ZDM, Cz. 6, nr 1707.

160 DR, ks. 10/11, s. 22–23; DH, lib. 10/11, s. 17–18.

161 Ibidem.

162 DR, ks. 10/11, s. 23; DH, lib. 10/11, s. 18.

stosunki z Zakonem systematycznie się pogarszały. Konieczne było więc spotkanie króla z jego doradcami i wspólne ustalenie kierunku prowadzenia polityki północnej. Temu właśnie miał służyć zjazd w Niepołomicach, a także przyszłoroczne (sierpień 1408 roku) spotkanie w Nowym Mieście Korczynie¹⁶³.

Moskorzewski pod koniec roku 1407 udał się jeszcze do Tarnowa, gdzie 9 grudnia nabył wieś Mikołajewice i część Sierachowic od Jana ze Słaboszewic i Dzierzława z Mikołajowic¹⁶⁴.

Na początku roku 1408 wraz z orszakiem królewskim Klemens z Moskorzewa udał się na Litwę, albowiem 6 stycznia, w święto Trzech Króli, w Kownie prowadzone miały być rozmowy z Ulrykiem von Jungingenem¹⁶⁵. Zjazd zakończył się bez powzięcia konkretnych decyzji, a według Długosza spotęgować miał jedynie wzajemny gniew. Nie był on jednak na tyle duży, żeby Jagiełło i von Jungingen nie obdarowali się wzajemnie podarkami. Po zakończonych obradach wraz z orszakiem królewskim Moskorzewski udał się do Wilna, gdzie poświadczony jest 21 stycznia¹⁶⁶, a następnie do Jedlni, gdzie u boku króla odnotowany został 28 lutego¹⁶⁷. W orszaku królewskim przebywali również: Piotr Kmita, Krystyn z Ostrowa, Mikołaj z Michałowa i Piotr Szafraniec¹⁶⁸. Dnia 12 marca Klemens z Moskorzewa był już w Sandomierzu¹⁶⁹, zaś 18 w Krakowie¹⁷⁰. W następnym tygodniu świadcował na rozmaitych dokumentach królewskich, m.in. w sprawie przeniesienia z prawa polskiego na niemieckie Brończyc w ziemi krakowskiej czy Chotła, należącego do kustodii wiślickiej¹⁷¹. Moskorzewski pojawia się jeszcze 25 maja w Krakowie¹⁷² i 29 czerwca w Łęczycy¹⁷³. Kolejną wzmiankę o nim, w dodatku o podawanej w wątpliwość wiarygodności, mamy dopiero z 14 sierpnia

163 A. SOCHACKA: *Jan z Czyżowa...*, s. 37; W. ZAWITKOWSKA: *W służbie pierwszych Jagiellonów. Życie i działalność kanclerza Jana Tuszki Konięcpolskiego*. Kraków 2005, s. 78.

164 ASang, T. 2, nr 93.

165 DR, ks. 10/11, s. 93–94; DH, lib. 10/11, s. 19–20; S.M. KUCZYŃSKI: *Wielka wojna z Zakonem Krzyżackim w latach 1409–1411*. Warszawa 1987, s. 119; Moskorzewski poświadczony jest 21 stycznia w Wilnie, a więc bardzo prawdopodobne, że i w rokowaniach kowieńskich wziął udział, zob. KDW, T. 7, nr 598.

166 KDW, T. 7, nr 598.

167 ZDM, Cz. 6, nr 1708

168 Ibidem; J. SPERKA: *Szafrancowie...*, s. 81; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 90.

169 ZDM, Cz. 6, nr 1711.

170 Ibidem, nr 1713.

171 Ibidem, nr 1711, 1713, 1714, 1715.

172 ZK 1A, k. 37v.

173 CDP, T. 1, nr 157.

z Dobczyc. Miał wówczas zrzec się praw do łąk i ról pod grodziskiem szczyrzyckim oraz Łąk Niedzieliska na rzecz klasztoru szczyrzyckiego¹⁷⁴. Ostatni raz źródła poświadczają jego udział w sierpniowym zjeździe szlachty w Nowym Mieście Korczynie, gdzie, jak wspominałam, kontynuowano narady nad kwestią krzyżacką¹⁷⁵. Możliwe, że Moskorzewski zapadł już na zdrowiu, nie stawiał się bowiem na rokach krakowskich w sprawie z Zyndramem z Maszkowic ani 29 sierpnia, ani 4 października 1408 roku¹⁷⁶. Pod koniec życia – jak pisałam – uzyskał jeszcze jeden zaszczytny urząd. Został mianowicie ochmistrem dworu królowej Anny. Pojawił się z tym tytułem tylko raz, w dodatku nie dysponujemy nawet datą dzienną, więc trudno ustalić, kiedy owa nominacja nastąpiła¹⁷⁷. Zmarł najpewniej 22 listopada 1408 roku¹⁷⁸.

2.2. Gospodarka i fundacje kościelne Klemensa z Moskorzewa

2.2.1. Dobra dziedziczne

Stojąc u progu kariery, Klemens Moskorzewski posiadał jedynie część Moskorzewa, Chlewskiej Woli, Jaroniowic i nieistniejącej już dziś, a położonej niegdyś na południowym zachodzie od Moskorzewa, wsi Staroniwa¹⁷⁹.

174 ZDM, Cz. 5, nr 1215; jako opiekun klasztoru szczyrzyckiego pojawia się jeszcze w 1408 r., zob. ibidem, nr 1219; ibidem, Cz. 1, nr 275.

175 Odnotowany został 21, 22 i 23 sierpnia, zob. ZK 5, s. 74; KDKKr, T. 2, nr 513; *Dokumenty sądu ziemskiego krakowskiego...*, nr 130; również na 1408 r. datują ostatnie źródłowe wystąpienie Moskorzewskiego: K. FEDOROWICZ: *Dostojnicy i urzędnicy świeccy województwa krakowskiego w latach 1374–1506*. W: AKH, T. 8, s. 186 i S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundiów...*, s. 58.

176 ZK 5, s. 76, 86; W. SEMKOWICZ: *Zyndram z Maszkowic*. PH 1910, T. 11, s. 286, nr 35, 36.

177 ZDM, Cz. 5, nr 1219; Urz.Mp, nr 1101.

178 *Liber mortuorum monasterii Landensis ordinis cisterciensis*. Wyd. W. KĘTRZYŃSKI. W: MPH, T. 5, s. 498; Urz.Mp, nr 1101.

179 KDKKr, T. 2, nr 500; LB, T. 1, s. 244; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundiów...*, s. 56, 58; M. WOLSKI: *Potoccy herbu Pilawa...*, s. 35.

Wola Chlewska i Jaroniowice jeszcze w roku 1385 były własnością Spytką z Melsztyna. Jak przypuszcza Marian Wolski, po roku 1395, a więc kiedy Spytek otrzymał od króla w nadanie Podole, sprzedał Wolę Chlewską i Jaroniowice Klemensowi z Moskorzewa¹⁸⁰. Możliwe jednak, że Klemens posiadał jedynie fragment wspomnianych wsi, pozostała ich część zaś przypadła jego braciom: Henrykowi (1) i Sieciechowi, a następnie ich synom. W 1427 roku bowiem Mikołaj Wielicki, syn Henryka (1), odstąpił bratu Klemensowi swoją część Moskorzewa, Woli Chlewskiej i Jaroniowic¹⁸¹, natomiast rok później przynależny sobie fragment wspomnianych wsi sprzedawał Klemensowi Marcin Kamieniecki – syn Klemensa (2) z Moskorzewa¹⁸², o czym szerzej w kolejnym rozdziale.

2.2.2. Nadanie klucza dobczyckiego

Jak wspominałam, Klemens z Moskorzewa w roku 1390, w dowód uznania za obronę Wilna i dotychczasowe zasługi, uzyskał od króla wieczyste tenutę dobczycką, tj. miasto, zamek i dwanaście wsi: Winiary, Rudnik, Kamyk (lub Kamnik, powiat bocheński), Brzączowice, Skrzynka, Brzezowa, Burlotka, Korlatka, Poznachowice, Wiśniowa, Iezmanowca (dziś Wierzbanowa), Kobielnik, które to wszystkie (z wyjątkiem Kamyka) leżą w powiecie wielickim¹⁸³. Oprócz Dobczyc uzyskał od króla także wieś Rębielice, przynależną do zamku w Krzepicach, którą następnie sprzedał za 200 grzywien w 1397 roku niejakiemu panu Hanczlowskiemu¹⁸⁴. Identyfikację tej postaci utrudnia fakt, iż dokument w miejscu, gdzie powinno się znajdować nazwisko (lub miejscowość, z której się pisał), względnie urząd owego Hanczlina, jest zniszczony. Zdaniem Bożeny Czwojdrak, może chodzić tu o postać Hinczki z Roszkowic¹⁸⁵.

Otrzymanie od króla tenuty dobczyckiej stało się dla Moskorzewskiego impulsem do koncentracji majątku, ale też poszerzania stanu posiadania. To-

180 M. WOLSKI: *Potoccy herbu Pilawa...*, s. 38.

181 ZK 146, s. 91–92; SHGKr, Cz. 2, s. 240.

182 Ibidem.

183 AGAD, dokument pergaminowy nr 8856 = TN 8, nr 96; KDM, T. 4, nr 1008; H. ŁOWMIAŃSKI: *Prusy – Litwa – Krzyżacy...*, s. 389; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 53.

184 KDKKr, T. 2, nr 423; SHGKr, Cz. 3, s. 213; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 54.

185 B. CZWOJDRAK: *Rogowscy...*, s. 125.

też w 1402 roku kupił od Piotra z Sancygniewa wsie: Komorniki, Bukownik (dziś część Dąbia) i Wolice, za 250 grzywien¹⁸⁶ oraz wieś Dziekanowice od Andrzeja Korabiowskiego¹⁸⁷. 1 października 1402 roku w Krakowie procesował się w kwestii rozgraniczenia wsi Brzozowa i Burletka koło Dobczyc¹⁸⁸. W tymże roku pisał się także „z Moskorzewa i Popowic”¹⁸⁹. Musiał zatem wejść w posiadanie przynajmniej części Popowic, możliwe, że już w 1400 roku. Sugerować to mógłby fakt, że od 9 października 1400 roku toczył się spór o szlachectwo Szymona z Popowic, które Moskorzewski miał zakwestionować. Sprawa ciągnęła się co najmniej do 1 października 1402 roku. Jej wyników nie znamy¹⁹⁰. Najpewniej więc już wówczas Moskorzewski i Szymon z Popowic byli sąsiadami. Z kilkoma dziedzicami z Popowic Moskorzewski miał również sprawę 15 września 1400 roku¹⁹¹.

2.2.3. Nadanie Kamieńca Klucz odrzykoński (kamieniecki)

Mniej więcej w tym samym czasie, co Dobczyce (przed 1397 rokiem)¹⁹², Moskorzewski uzyskał nadania w ziemi sanockiej. W ich skład wszedł zamek Kamieniec (Odrzykoń), który stał się podstawą potęgi rodu, a od czasów Henryka, wnuka Klemensa, rodzina przyjęła nazwisko Kamienieccy¹⁹³. Jako że nie dysponujemy dokumentem nadania Moskorzewskiemu klucza kamienieckiego, nie wiemy, które wsie weszły wówczas w jego posiadanie. Jedyne

186 SPPP 2, nr 899; SHGKr, Cz. 3, z. 2, s. 292; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 56.

187 ZDM, Cz. 6, nr 1648.

188 SPPP 2, nr 912; SHGKr, Cz. 1, s. 264.

189 ZK 3, s. 433, nr 18; SHGKr, Cz. 1, s. 265 – oddał wówczas roszczenia Piotra ze Szczodrkwic w kwestii granic między Brzozową a Burletką k. Dobczyc i Raby.

190 SPPP 7, nr 110, 111, 122, 138.

191 ZK 3a, s. 153; SPPP 8, Cz. 2, nr 10577 – miał wówczas miejsce spór z Szymonem, Jakuszem, Piotrem, Paszkiem, Wincentym, Michałem i Janem, synami Przybysława, Machną, wdową po Piotrze, Marcinem, bratem Michała, Andrzejem i Adamem, panami z Popowic.

192 Użyłam zwrotu „mniej więcej”, nie dysponujemy bowiem dokumentem nadania Kamieńca Moskorzewskiemu. Wiemy jednakże, iż w 1397 r. ufundował on już kaplicę na tamtejszym zamku, toteż w jego posiadanie musiał wejść na krótko przed tą datą; J. FRAZIK, T. HOLCEROWA: *Wstępne badania nad zamkiem w Odrzykoniu...*, s. 95.

193 S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 54.

informacje uzyskujemy na podstawie późniejszych działań gospodarczych w obrębie klucza odrzykońskiego. Także późniejsze przesłanki wskazują, że dobra te Jagiełło nadał Moskorzewskiemu prawem wieczystym¹⁹⁴.

Zamek Kamieniec powstał u schyłku XIII wieku w ważnym strategicznie miejscu – na styku ziem: sanockiej, sandomierskiej, wiślickiej i bieckiej, w pobliżu ważnych traktów handlowych. W toku wojen o Ruś spełniał funkcję zamku obronnego przed atakami ze strony Tatarów i Litwinów¹⁹⁵. Z tego też okresu (1348 rok) pochodzi pierwszy dokument królewski potwierdzający istnienie budowli¹⁹⁶.

Po przejściu zamku kamienieckiego ok. 1397 roku¹⁹⁷ Klemens z Moskorzewa przystąpił do jego rozbudowy. Przeprowadzone badania archeologiczne wykazały, że właśnie na przełomie XIV i XV wieku powstał zamek górny i średni¹⁹⁸. Z tego okresu pochodzić miały dolne kondygnacje zamku wyso-

194 Zob. dalej na ten temat.

195 S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundiów...*, s. 54.

196 Dokument datowany jest na 30 września 1348 r., na liście świadków zaś jako burgrabia zamku występuje Mikołaj z Bibic, zob. KDM, T. 3, nr 686; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundiów...*, s. 55; zob. też T. MAŁKOWSKA-HOLCER: *Ze studiów nad historią zamku Kamieniec koło wsi Odrzykoń w powiecie krośnieńskim*. W: *Architektura rezydencjonalna i obronna województwa rzeszowskiego w świetle badań naukowych prowadzonych w 25-lecie PRL. Materiały z sesji naukowej, Łańcut 9–10 maja 1970 r.* Łańcut 1972, s. 139; na temat zamku w Odrzykoniu zob. też: M. BRYKOWSKA: *Badania architektoniczno-archeologiczne zamków w Sochaczewie, Ciechanowie i Odrzykoniu*. W: *IV Konferencja naukowa w Warszawie 10 i 11 stycznia 1969 r. Sprawozdania 1967–1968 Zespołu Badań nad Polskim Średniowieczem UW i PW*. Warszawa 1970, s. 31; EADEM: *Zamek w Odrzykoniu. Problemy badawcze i konserwatorskie*. „Biuletyn Informacyjny PKZ” 1975, T. 31 [materiały z sesji archeologicznej, Kazimierz 22–23 października 1974 r.], s. 35–48; A. JANOWSKI: *Sprawozdanie z badań archeologicznych w 1967 r. prowadzonych na zamku w Odrzykoniu*. W: *IV Konferencja naukowa...*, s. 148; A. WENTKOWSKA: *Sprawozdanie z badań archeologicznych w 1968 r. prowadzonych na zamku w Odrzykoniu*. W: *IV Konferencja naukowa...*, s. 150; M. PROKSA: *Budownictwo obronno-rezydencjonalne ziemi przemyskiej i sanockiej (połowa XIV w.–połowa XVII w.)*. Przemysł 1994, s. 252; o zamku w Odrzykoniu zob. też J. MARSZAŁEK: *Katalog grodzisk i zamczysk w Karpatach*. Warszawa 1993, s. 169–170.

197 KDKKr, T. 2, nr 418 – w lutym 1397 r. erygował na zamku wyższą kaplicę, a zatem przejść go musiał niedługo przed tą datą; A. FASTNACHT: *Osadnictwo ziemi sanockiej w latach 1340–1650*. Wrocław 1962, s. 79, 136.

198 J. FRAZIK, T. HOLCEROWA: *Wstępne badania nad zamkiem w Odrzykoniu...*, s. 95; M. BRYKOWSKA, J. ROSS: *Stan badań i problem konserwacji ruin zamku w Odrzykoniu*. W: *Krosno. Studia z dziejów miasta i regionu*. T. 1. Red. J. GARBACIK. Kraków 1972, s. 228; T. MAŁKOWSKA-HOLCER: *Ze studiów nad historią zamku Kamieniec koło*

kiego. W tym też czasie Moskorzewski miał rozpocząć rozbudowę założenia zamkowego: od strony zachodniej – podzamcza odrzykońskiego, zaś od wschodniej – elementów późniejszego zamku dolnego¹⁹⁹. Możliwe również, że to z inicjatywy Klemensa Moskorzewskiego wzniesiona została baszta z herbem Pilawa²⁰⁰. Dopiero wnuk Klemensa Henryk nadał zamkowi charakter bardziej rezydencjonalny. Znamy także burgrabiego ustanowionego na zamku dobczyckim przez Moskorzewskiego. W 1403 roku był nim Krzystek²⁰¹.

Jako dziedzic Kamieńca Moskorzewski został wyznaczony przez króla Władysława Jagiełłę do rozstrzygnięcia sporu między kupcami krośnieńskimi a mytnikami ropczyckimi. Ci drudzy mieli bowiem zmuszać krośnian do podróży na Ruś przez Ropczyce, by tam płacić myto. Spór ten rozstrzygnął Klemens na rzecz kupców krośnieńskich, którym umożliwił podróż inną drogą, gdyby zaś chcieli udać się z towarami do ziemi sandomierskiej lub na Mazowsze, wówczas zmuszeni byłiby do podróży przez Ropczyce²⁰².

Pod koniec lat 90. XIV wieku Klemens przystąpił do rozbudowy swych dóbr w kluczu odrzykońskim. Od 1397 roku przeprowadził znaczną liczbę transakcji mających prowadzić do poszerzenia majątku. 11 lutego 1397 roku kupił od Henryka Szebieńskiego trzy wsie graniczące z dobrami kamienieckimi: Wojkówkę, Bratkówkę i Wysoką, za 400 grzywien²⁰³. Tego samego dnia Moskorzewski zrzekł się swego domu za kościołem św. Piotra na ulicy Grodzkiej w Krakowie, w zamian za co Piotr Wysz nadał kościołowi

wsie Odrzykoń..., s. 142–145; „Katalog Zabytków Sztuki w Polsce”. T. 1, z. 1: *Krosno, Dukla i okolice*. Red. E. ŚNIEŻYŃSKA-STOLOTOWA, F. STOLOT. Warszawa 1977, s. 128; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundiów...*, s. 55; zob. też M. PROKSA: *Budownictwo obronno-rezydencjonalne...*, s. 252.

199 P. ŁOPATKIEWICZ: *Ruiny zamku „Kamieniec” w świetle badań historycznych i architektonicznych...*, s. 8; T. MAŁKOWSKA-HOLCER: *Ze studiów nad historią zamku Kamieniec koło wsi Odrzykoń...*, s. 145.

200 H. ŁOPACIŃSKI: *Luźne notatki dotyczące Krosna i Odrzykonia*. „Sprawozdania Komisji do Badania Historii Sztuki w Polsce” 1906, T. 7, s. 322–323 – autor wspomina jeszcze o w części zachowanej baszcie. Niestety w 2000 r. zawałiła się ostatnia z jej części, toteż obecnie nie ma już śladu po baszcie z herbem Pilawa; T. MAŁKOWSKA-HOLCER: *Ze studiów nad historią zamku Kamieniec koło wsi Odrzykoń...*, s. 146 – autorka powstanie baszty z herbem Pilawa przesuwają na drugą połowę XV w.

201 ZK 3b, s. 147; SHGKr, Cz. 1, s. 565.

202 AGZ, T. 3, s. 134; W. SARNA: *Opis powiatu krośnieńskiego pod względem geograficzno-historycznym*. Przemyśl 1898, s. 210.

203 KDKr, Cz. 2, nr 418; *Zapiski sądowe województwa sandomierskiego z lat 1395–1444*. Wyd. F. PIEKOŚIŃSKI. W: AKP, T. 8, Cz. 1, nr 169; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundiów...*, s. 56.

w Łękach, których dziedzicem był Moskorzewski, dziesięcinę ze wsi Przybówka (powiat biecki)²⁰⁴. Łęki (dzisiaj: Łęki Strzyżowskie) otrzymał zatem najpewniej wraz z zamkiem kamienieckim od monarchy, nie mamy bowiem żadnych informacji o ich późniejszym nabyciu. Przed rokiem 1403 kupił także wieś Malinówkę, której osadzenie na prawie niemieckim polecił Joachimowi Jerzemu z Siedlisk²⁰⁵.

Moskorzewski posiadał również jakąś część wójtostwa w Krośnie, którą w 1403 roku odkupił od niego wójt Piotr²⁰⁶. Ów akt sprzedaży jest jednak jedynym dokumentem poświadczającym posiadanie przez Moskorzewskiego wspomnianej części wójtostwa, toteż nie wiemy, czy Klemens nabył ją drogą kupna, czy raczej została mu nadana przez monarchę. Wydaje się, że ta druga opcja jest bardziej prawdopodobna, albowiem Długosz pod rokiem 1426 wspomina o konfiskacie wójtostwa krośnieńskiego szlachcicowi z powodu odmowy udziału w wyprawie. Z dużą dozą prawdopodobieństwa możemy stwierdzić, że owym szlachcicem był Marcin (1), syn Klemensa z Moskorzewa, podkanclerzego²⁰⁷. Szeroko tę kwestię omówię w kolejnym rozdziale, tutaj ograniczę się zatem tylko do owej wzmianki.

2.2.4.

Wsie nieprzynależące do wymienionych kluczy

Oprócz dóbr skoncentrowanych w okolicach Moskorzewa, a także w kluczach: dobczyckim i kamienieckim, Klemens posiadał również cztery wsie nieprzynależące do żadnego z wymienionych kluczy. Jedną z nich były Mikołajewice, które 9 grudnia 1407 roku kupił od Jana ze Słaboszewic i Dzierława z Mikołajowic, tak jak i wszystkie części, jakie mieli w Sierachowicach, z prawem patronatu w kościele w Mikłuszowicach za 60 grzywien groszy praskich, dwa konie o wartości 100 grzywien i dwa postawy sukna²⁰⁸. Ponadto były to wspomniane już wcześniej, otrzymane od króla Rębielice. Wreszcie Olpice i Skurowa (położona w powiecie bieckim). Olpice próbował Klemens stopniowo wykupywać z rąk ubożających dziedziców tej nieistniejącej już dzisiaj

204 ZDKKr, Cz. 1, nr 124; W. SARNA: *Opis powiatu krośnieńskiego...*, s. 381.

205 ZDM, Cz. 5, nr 1171 – dokument nie ma daty ani miejsca wydania; SHGKr, Cz. 2, s. 134, 136.

206 AGZ, T. 3, nr 78; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 57.

207 DR, ks. 11, s. 232–233; DH, lib. 11, s. 222.

208 ASang, T. 2, nr 93; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 56.

wsi, jednocześnie otaczając ich (m.in.: Jana Kobiałkę z Olpic oraz Trojana z Olpic i Paszka z Bzowa) opieką prawną²⁰⁹. Jeszcze w 1403 roku (2 marca) odstąpił Janowi Kobiałce z Olpic, synowi Mikołaja, wieś Skurową w zamian za część jego dziedzictwa w Olpicach. Ustalono również, że jeżeli Janowi nie będzie odpowiadała Skurowa, wówczas Klemens będzie miał możliwość odkupienia owej części Olpic za 150 groszy praskich, a jednocześnie zatrzyma Skurową²¹⁰. Moskorzewski następnego dnia (3 marca) nosił się z zamiarem wykupienia za 100 grzywien groszy praskich pozostałych części Olpic od ich właścicieli: Marcisza i Dobiesława, synów Świętobora Kobiałki²¹¹, jednakże, co sugerował już zresztą M. Wolski, transakcja ta najpewniej została anulowana, w roku 1423 Dobiesław i synowie nieżyjącego już Marcisza ponownie bowiem sprzedawali swoje części Olpic Stanisławowi Niemście ze Skroniowa²¹². W 1405 roku (25 kwietnia) Klemens odkupił od Piotra Mięso z Boleścic za 20 grzywien łąkę w Olpicach koło dziedziny Miczka, z zastrzeżeniem, że w wypadku gdyby Piotr Mięso był zmuszony przyłączyć prawem bliższości ową łąkę do dziedziny Miczka, wówczas odda Klemensowi z Moskorzewa 20 grzywien, ten zaś zwróci mu łąkę²¹³.

Widać zatem u Moskorzewskiego tendencję do gromadzenia majątku w dwóch wspomnianych kluczach: dobczyckim (liczył łącznie 15 wsi, zamek i miasto Dobczyce) i kamienieckim (liczącym 5 wsi i zamek), a pozbywania się wsi położonych z dala od komasowanych dóbr (jak Rębielice).

Z powodu piastowania wielu urzędów i wykonywania rozlicznych zadań Klemens z Moskorzewa nie zarządzał swym majątkiem osobiście. Znana jest osoba zarządcy Stanisława z Bogusławic, który miał dopuścić się bliżej nam nieznaną nadużyć względem Klemensa. Pozostawiono go jednak na stanowisku pod warunkiem, że taka nieprawość w jego wykonaniu już się nie powtórzy²¹⁴.

209 ZK 1c, s. 285; ZK 3, s. 233; M. WOLSKI: *Potoccy herbu Pilawa...*, s. 39.

210 ZK 3, s. 498; SPPP 2, nr 961; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 56; M. WOLSKI: *Potoccy herbu Pilawa...*, s. 45.

211 ZK 3, s. 500.

212 SPPP 2, nr 961, przyp. 4; ZK 195, s. 161, 200; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 56; M. WOLSKI: *Potoccy herbu Pilawa...*, s. 46; B. CZWOJDRAK: *Jastrzębce w ziemi krakowskiej i sandomierskiej do połowy XV wieku*. Kraków 2007, s. 46.

213 ZK 4, s. 218; SHGKr, Cz. 4, z. 4, s. 916.

214 SPPP 2, nr 1070; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 58.

2.2.5. Domy w Krakowie

Klemens z Moskorzewa pod koniec XIV wieku wszedł w posiadanie sporego kompleksu budynków w Krakowie, mieszczącego się obok kamienicy narożnej po mieszczce Cienkiej Katce (Katarzynie). Przed rokiem 1399 należący do Moskorzewskiego dom znajdujący się na zbiegu ulic Grodzkiej i Kanoniczej odkupił Jan z Tęczyna, 6 lipca tegoż roku Tęczyński nadał go już bowiem wikariuszom krakowskim²¹⁵. Z owymi wikariuszami Moskorzewski utrzymywał dobre kontakty, ponieważ zapisów czy sprzedaży na ich rzecz było sporo: 1 października 1394 roku sprzedał Mikołajowi, kanonikowi krakowskiemu, dom położony naprzeciw kościoła św. Andrzeja, przy drodze prowadzącej na Kazimierz, wraz z placem i przyległościami: komnatami, piwnicami, węgłami, ścianami, murami, stajniami, budowlami kamiennymi i drewnianymi, położonymi na placu pomiędzy murami a płotem²¹⁶. Z kolei 11 kwietnia 1402 roku Moskorzewski sprzedał Nowkowi – wikariuszowi w katedrze krakowskiej – za 120 grzywien kamienicę po Cienkiej Katce²¹⁷.

Przed 1400 rokiem Klemens wszedł w posiadanie domu drewnianego pod Wawelem, znajdującego się naprzeciw kościoła św. Idziego. W 1400 roku Jan z Chodowa, ówczesny właściciel kamienicy odkupionej od Moskorzewskiego, sprzedał ją za 100 grzywien Michałowi z Bogumiłowic²¹⁸. Moskorzewski był także właścicielem znajdującej się za kościołem św. Piotra na ulicy Grodzkiej kamienicy, którą to w 1397 roku odstąpił biskupowi Piotrowi Wyszowi, o czym pisałam wcześniej²¹⁹. Przynajmniej od roku 1400 Moskorzewski posiadał również w Krakowie murowany dom (nabył go, zamieniając się z Marciszem z Płochocin), położony na lewym rogu dzisiejszej ulicy Kanoniczej (patrząc w kierunku Wawelu), niedaleko rzeki Rudawy. Budynek ten od syna Klemensa – Marcina (1), kupił Mikołaj z Michałowa²²⁰.

215 KDKKr, T. 2, nr 441; J. KURTYKA: *Tęczyńscy...*, s. 264.

216 KDKKr, T. 2, nr 399; Hube, s. 146.

217 KDKKr, T. 2, nr 459.

218 SPPP 2, nr 570; A. SOCHACKA: *Jan z Czyżowa...*, s. 61.

219 KDKKr, T. 2, nr 418; S. GAWEŁA: *Rozwój latyfundium...*, s. 55.

220 SPPP 2, nr 680; SPPP 8, Cz. 2, nr 10632; LB, T. 1, s. 244; M. BICZ-SUKNAROWSKA, W. NIEWALDA, H. ROJKOWSKA: *Zabudowa ulicy Kanoniczej na tle urbanistyki średniowiecznego Okołu*. W: *Sztuka około 1400. Materiały sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki*. Poznań, listopad 1995. T. 1. Red. T. HRANKOWSKA. Warszawa 1996, s. 97–99;

2.2.6. Fundacje kościelne

Działalność fundacyjna Moskorzewskiego koncentrowała się w trzech zasadniczych punktach: rodzinnym Moskorzewie, Krakowie i przede wszystkim w cieszącym się jego specjalnymi względami Krośnie.

W rodzinnym Moskorzewie erygował Klemens kościół ozdobiony wspinałymi, obitymi żelazną blachą drzwiami, których pierwowzorem zdają się drzwi katedry wawelskiej²²¹. Jak głosi umieszczony na nich napis, ufundowane zostały w roku 1380 przez Klemensa z Moskorzewa. Można odnieść wrażenie, że fundacja owych wspinałych drzwi w stosunkowo małym kościółku w Moskorzewie miała na celu podkreślenie pozycji, jaką osiągnął Klemens, i przede wszystkim unaocznienie tego mieszkańcom rodzinnej wsi. Kariera, jaką Klemens z Moskorzewa zrobił, wychodząc z drobnej przecież szlachty, stanowić musiała bowiem niewątpliwy powód do dumy. Kościół moskorzewski został także odpowiednio uposażony. 24 października 1396 roku arcybiskup gnieźnieński Dobrogost na prośbę Moskorzewskiego nadał kościołowi w Moskorzewie dziesięcinę ze wsi: Rudniki, Mykanów, Cykarzew i Grabowa. Jednocześnie odwołał też wcześniejszą darowiznę, jaką było przekazanie na rzecz wspomnianego kościoła dziesięciny ze wsi Parzniewice²²².

Działalność fundacyjna podkanclerzego koncentrowała się również na Kamieńcu i Krośnie.

Na zamku kamienieckim, któremu poświęcił tyle uwagi, w 1397 roku Moskorzewski ufundował kaplicę występującą pod kilkoma wezwaniami: Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny, Dziesięciu Tysięcy Męczenników i św. Anny²²³, a biskup krakowski Piotr Wysz na jego prośbę ustanowił

K. BĄKOWSKI: *Dawne kierunki rzek pod Krakowem*. „Rocznik Krakowski” 1902, T. 5, s. 157–165; P. WĘCOWSKI: *Działalność publiczna...*, s. 43, 53; na temat domu Piotra z Waszmuntów, stojącego w Krakowie obok domu Klemensa, zob. też ZK 5, s. 349.

221 A. BOCHNAK, J. PAGACZEWSKI: *Polskie rzemiosło artystyczne...*, s. 191.

222 ZDKKr, Cz. 1, nr 123.

223 KDKKr, T. 2, nr 418; ZDM, Cz. 5, nr 1162; *Stanisława Tomkowicza inwentarz zabytków powiatu krośnieńskiego. Z rękopisu Autora wydali i własnymi komentarzami opatrzyli Piotr i Tadeusz Łopatkiewiczowie*. Kraków 2005, s. 144; P. ŁOPATKIEWICZ (*Fundacje artystyczne Kamienieckich dla kościoła franciszkańskiego w Krośnie*. Krosno 1995, s. 5) jako wezwanie kaplicy podaje Zwiastowanie Najświętszej Maryi Panny, św. Anny, św. Urszuli i Dwóch Tysięcy Panien; IDEM: *Malarstwo w Krośnie w pierwszej połowie XVI wieku*. Krosno 2007, s. 33 – tu z kolei mówi już słusznie o kaplicy pod wezwaniem Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny, Dziesięciu Tysięcy Męczenników i św. Anny;

kapelana, którego Klemens uposażył dziesięcinami ze wsi: Bratkówka i Wojkówka, składanymi dotąd kościołowi katedralnemu w Krakowie²²⁴. W nawiązaniu do tej transakcji Moskorzewski sprzedał biskupowi swą kamienicę w Krakowie, znajdującą się za kościołem św. Piotra²²⁵. Po złożeniu godności podkanclerzego zdecydowanie więcej uwagi poświęcił fundacjom. W 1402 roku biskup przemyski Maciej Janina na prośbę Klemensa powiększył uposażenie kapelana w Kamieńcu o dziesięcinę ze wsi Michałówka²²⁶, a 10 października 1402 roku również o dziesięcinę ze wsi Odrzykoń oraz z oddzielnych łań: Sporne i Zawada. Moskorzewski nie pominął także samego kapłana. Zobowiązał się zaopatrywać go w obrok dla dwóch koni, owies i siano, wino, воск oraz zapewnić mu pomieszczenie i dobre utrzymanie. W zamian kapelan miał odprawiać trzy msze tygodniowo²²⁷.

Równocześnie z rozpoczęciem planów rozbudowy zamku kamienieckiego w 1397 roku Klemens z Moskorzewa podjął się ufundowania nadbudowy kościoła franciszkańskiego w Krośnie²²⁸. Rok później Jadwiga i Jagiełło przesłać mieli katedrze wileńskiej przez Klemensa z Moskorzewa *Złotą legendę* Jakuba de Voragine. W przekonaniu Piotra Łopatkiewicza ów „podręcznik ikonografii” mógł być inspiracją dla Moskorzewskiego do ufundowania dekoracji malarskiej w Krośnie²²⁹. Około 1400 roku w krośnieńskim kościele franciszkańskim sfinansował on bowiem nowe sklepienie prezbiterium, które zachowało się do roku 1872. Nowe prezbiterium miało być przyozdobione malowidłami przedstawiającymi cały cykl hagiograficzny, z którego najstarsze przedstawiało męczeństwo św. Sebastiana²³⁰. Moskorzewski miał być zresztą

M. BRYKOWSKA, J. ROSS: *Stan badań i problem konserwacji...*, s. 228; „Katalog Zabytków Sztuki w Polsce”. T. 1, z. 1..., s. 128; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 55; S. CEBULA: *Dzieje parafii Odrzykoń w okresie przedrozbiorowym*. „Zeszyty Odrzykońskie” 2000/2001, z. 7, s. 54, 55 – autor przytacza także inne pojawiające się w źródłach wezwania, pod którymi występuje wspomniana kaplica.

224 KDKKr, T. 2, nr 418; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 55.

225 Ibidem; S. CEBULA: *Dzieje parafii Odrzykoń w okresie przedrozbiorowym...*, s. 54.

226 AGZ, T. 8, nr 31; F. PAWŁOWSKI: *Premislia sacra, sive series et gesta episcoporum r. I. Premisliensium*. Cracoviae 1869, s. 69 (listopad 1402 r.); S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 55.

227 ZDM, Cz. 5, nr 1162; F. PAWŁOWSKI: *Premislia sacra...*, s. 70; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, s. 57; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 55.

228 P. ŁOPATKIEWICZ: *Fundacje artystyczne Kamienieckich...*, s. 27.

229 KDKWil, s. 57, przyp. 33; P. ŁOPATKIEWICZ: *Fundacje artystyczne Kamienieckich...*, s. 28.

230 P. ŁOPATKIEWICZ: *Fundacje artystyczne Kamienieckich...*, s. 26–28; *Stanisława Tomkowicza inventarz...*, s. 111, 119.

inicjatorem przebudowy i rozbudowy kościoła franciszkańskiego. P. Łopatkiewicz sugerował nawet, że wydane w 1397 roku przez Jadwigę, niezwykle korzystne dla klasztoru franciszkańskiego w Krośnie dokumenty oraz potwierdzenie stanu posiadania i przywilejów konwentu przez Jagiełłę mogą być rezultatem wsparcia i protekcji udzielonej kościołowi przez Klemensa z Moskorzewa²³¹.

Nie były to jedyne kościoły, których Klemens z Moskorzewa był dobrodziejem. 11 lutego 1397 roku przeprowadził bowiem wspomnianą transakcję z biskupem krakowskim Piotrem Wyszem, oddając mu jedną ze swych kamienic w Krakowie, w zamian za co biskup nadał kościołowi w Łękach (dziś: Łęki Strzyżowskie), których dziedzicem był Moskorzewski, dziesięcinę ze wsi Przybówka (powiat biecki)²³².

Jedną z ważniejszych, a na pewno „prestizowych” fundacji Moskorzewskiego było ufundowanie 8 września 1407 roku ołtarza i prebendy Wniebowstąpienia oraz św. św. Klemensa i Jakuba w katedrze krakowskiej. Przeznaczył na jego uposażenie czynsz roczny w wysokości 10 grzywien z szosu miasta Dobczyce, który mógł być zamieniony przez niego lub przez jego następców na inny dochód, ponadto część dziedzictwa wsi Staroniwa i 2 grzywiny czynszu rocznego z domu murowanego z przyległościami, położonego pod Krakowem, koło mostu na rzece Rudawie. Prawo patronatu przechodziło zaś na potomków Moskorzewskiego. Nadto Klemens z Moskorzewa zobowiązywał księdza do odprawiania trzech mszy: w święto Wszystkich Świętych, Błogosławionej Maryi Dziewicy oraz trzecią w intencji fundatorów²³³. Ołtarz św. Klemensa pierwotnie stał obok wejścia do kaplicy św. Mikołaja, ufundowanej jeszcze w romańskim kościele najpewniej przez wojewodę krakowskiego Mikołaja herbu Pobóg. Wówczas określano kaplicę mianem kapitulnej, prowadziło przez nią bowiem przejście do kapitułarza. W XVIII wieku kaplica została zlikwidowana, a w jej miejscu pojawiła się klatka schodowa. Ołtarz św. Klemensa już w XVI wieku przeniesiono na arkadę ponad kaplicę

231 P. ŁOPATKIEWICZ: *Fundacje artystyczne Kamienieckich...*, s. 27; IDEM: *Malarstwo w Krośnie...*, s. 31; IDEM: *Prezbiterium kościoła franciszkańskiego w Krośnie, w świetle badań najnowszych*. W: *Kościół i klasztor franciszkański w Krośnie, przeszłość oraz dziedzictwo kulturowe. Materiały z sesji naukowej, Krosno, listopad 1997*. Red. E. MAŃKOWSKA. Krosno 1998, s. 58–59.

232 ZDKKr, Cz. 1, nr 124; W. SARNA: *Opis powiatu krośnieńskiego...*, s. 381; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 55.

233 KDKKr, T. 2, nr 500; LB, T. 1, s. 244; SHGKr, Cz. 1, s. 561; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 58.

Hińczów²³⁴. Tam w uroczyste dni kładziono na nim złoty relikwiarz z głową św. Stanisława²³⁵.

Moskorzewski utrzymywał także dobre stosunki z cystersami. W 1408 roku występuje bowiem jako opiekun klasztoru Cystersów w Szczyrzycu. Zaświadczał wówczas, że opat klasztoru szczyrzyckiego Mikołaj zezwolił Pawłowi z Janowic postawić karczmę pomiędzy Janowicami a posiadłościami klasztornymi – wsiami: Abramowice oraz Dobrogniew (dziś: Dobroniów), i mieć ją w dożywotnie posiadanie, jednakże tak, by nie wyrządzała szkód dobrom klasztornym²³⁶. Niewiele więcej da się o tej działalności Moskorzewskiego powiedzieć, jest to bowiem jedyne jego wystąpienie jako opiekuna klasztoru szczyrzyckiego²³⁷. Z 14 sierpnia 1408 roku pochodzi jeszcze jeden dokument (co prawda o podawanej w wątpliwość wiarygodności), niemniej jednak Klemens nie tytułuje się już w nim opiekunem klasztoru, a zrzeka się praw zarówno do łąk i ról pod grodziskiem szczyrzyckim, jak i do Łąk Niedzieliska na rzecz klasztoru szczyrzyckiego²³⁸.

234 T. WOJCIECHOWSKI: *Kościół katedralny w Krakowie*. Kraków 1900, s. 124–125.

235 *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1501–1515*. Oprac. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1965, nr 16, przyp. 1.

236 KDM, T. 5, nr 1219 – dokument bez daty dziennej; SHGKr, Cz. 2, s. 223; KDM, T. 1, nr 276.

237 E. ŁUŻYŃIECKA, J.M. MARSZAŁSKA: *Szczyrzyc. Dzieje budowy opactwa cysterskiego*. Wrocław 2005, s. 25–35; *Cystersi w Szczyrzycu. Historia i kultura. Katalog wystawy w Galerii „Dawna Synagoga”, październik–grudzień 2000*. Nowy Sącz 2000, s. 30.

238 ZDM, Cz. 5, nr 1215.

ROZDZIAŁ 3
Pierwsze i drugie pokolenie Kamienieckich
Od kryzysu do odbudowy pozycji rodziny

3.1.

Pokolenie pierwsze: Marcin (1) (1390–1439)

Marcin (1), jedyny znany nam syn Klemensa (2), nie odziedziczył po ojcu wyczucia w kwestiach gospodarczych i politycznych. W sprawy te angażował się rzadko, a jeśli już, to zwykle z miernym skutkiem. Do połowy lat 20. XV wieku pojawia się w źródłach jedynie kilkakrotnie i raczej uczestniczy w sprawach mniejszej wagi. Chyba najbardziej znaczące i niosące za sobą najpoważniejsze konsekwencje było jego wystąpienie związane z kwestią zapisów wiennych. Kiedy w roku 1410, szykując się do wyprawy przeciw Zakonowi, większość szlachciców dążyła do uregulowania swych spraw majątkowych, a teść Marcina (1) – Piotr Szafraniec, zapisał swej żonie Róży 800 grzywien wiana na dobrach secemińskich¹, tym tropem, możliwe zresztą, że wzorując się na teściu, poszedł również Marcin Kamieniecki. 29 maja 1410 roku zapisał więc swojej żonie Katarzynie 500 grzywien na mieście Dobczyce². Niestety już w latach 20. Marcin utracił Dobczyce, a sprawa zapisu sum wiennych bardzo się przez to skomplikowała, o czym dalej. Kolejne wystąpienia dotyczyły spraw mniejszej wagi. 9 czerwca 1411 roku Marcin (1) procesował się ze Świętosławem, wielkorządcą krakowskim, ponieważ ten miał najechać należące do Marcina Dobczyce³. Kolejny raz spotykamy go w 1413 roku, kiedy to występował w sprawie Jana z Olpic zwanego Kobiółka, dowodzącego przed sądem swojego szlachectwa, które zakwestionowane zostało

1 J. SPERKA: *Szafrancowie herbu Stary Koń. Z dziejów kariery i awansu w późnośredniowiecznej Polsce*. Katowice 2001, s. 86.

2 ZK 5, s. 228; KDM, T. 4, nr 1120; SPPP 2, nr 1252; Inventarium, s. 206; F. SIKORA: *Uwagi o przygotowaniach rycerzy małopolskich do wojny z Zakonem Niemieckim*. W: *Venerabiles nobiles et honesti. Studia z dziejów społeczeństwa Polski średniowiecznej. Prace ofiarowane Prof. Januszowi Bieniakowi*. Red. A. RADZIMIŃSKI, A. SUPRUNIUK, J. WRONISZEWSKI. Toruń 1997, s. 247–248, 255–256; B. NOWAK: *Ród Porajów w Małopolsce w średniowieczu*. Kraków 2009, s. 453.

3 SPPP 2, nr 1265; SHGKr, Cz. 2, z. 4, s. 814.

przez Bartosza z Ogrodzieńca, podkomorzego sandomierskiego. Marcin wraz z Adamem z Dąbrowy herbu Pilawa poświadczal szlachectwo Kobiątki⁴. 10 maja 1414 roku w Krakowie poświadczal z kolei szlachectwo Klemensa ze Strzeszkowic⁵. Zanegował również szlacheckie pochodzenie Piotra ze Smolic, który 30 września 1420 roku oczyszczał się przed sądem z owej nagany szlachectwa⁶. W 1416 roku Marcin (1) Kamieniecki zastawił Olandowi z Zabłocia swoją wieś Kamyk za 30 grzywien⁷, a także zobowiązał się zapłacić Paszkowi ze Skotnik w terminie 60 grzywien pod gwarancją wwiązania go do domu murowanego na ulicy Grodzkiej w Krakowie⁸. W tym samym roku wystąpiła przeciw niemu Małgorzata z Marcinkowic – spór dotyczył wsi Marcinkowice⁹.

Dnia 26 listopada 1417 roku Marcin sprzedał Mikołajewice, wraz z 1/3 patronatu w tamtejszym kościele, oraz Sierachowice Piotrowi Szafrąncowi, podkomorzemu krakowskiemu, za 600 grzywien i za wieś Zakrzów¹⁰. Na tym sprawa się jednak nie skończyła, okazało się bowiem, że wsie obciążone są długiem Marcina. 26 maja 1416 roku orzeczeniem sądu wiecowego Marcin zobowiązany został do zapłaty 100 grzywien Andrzejowi z Rawałowic, którą to kwotę poręczał za Mikołaja Kornicza Sistrzeńca, a spłatę której gwarantował wwiązaniem w wieś Mikołajewice¹¹. Kwoty zapewne nie oddał, za to rozpoczął spór sądowy z Andrzejem o Mikołajewice wraz z przynależnościami¹². Dodatkowo, zaczął też konflikt z Szafrąncami, którzy w związku z ciążącym na wsiach długiem nie mogli ich całkowicie przejść. Dnia 7 lutego 1419 roku Marcin oskarżył zatem Szafrąnców o zniszczenie Mikołajewic i Sierachowic oraz zażądał za spowodowane straty odszkodowania w wysokości

4 ZK 5, s. 343; *Nieznane zapiski heraldyczne z ksiąg wiślickich*. Wyd. F. PIEKOSIŃSKI. W: IDEM: *Studia, rozprawy i materiały z dziedziny historii polskiej i prawa polskiego*. T. 7. Kraków 1907, nr 12; *Zapiski sądowe województwa sandomierskiego z lat 1395–1444*. Wyd. F. PIEKOSIŃSKI. W: AKP, T. 8, Cz. 1, nr 611.

5 ZK 5, s. 443–444; SPPP 2, nr 1346.

6 SPPP 2, nr 1711.

7 ZK 6, s. 110; SHGKr, Cz. 1, z. 3, s. 566.

8 ZK 6, s. 114; SHGKr, Cz. 1, z. 3, s. 566.

9 ZK 6, s. 180, 231; SHGKr, Cz. 1, z. 3, s. 566.

10 ZK 6, s. 389–390; SHGKr, Cz. 1, z. 3, s. 566; J. SPERKA: *Szafrąncowie...*, s. 327.

11 SPPP 2, nr 1463; J. SPERKA: *Szafrąncowie...*, s. 327; z Sistrzeńcem miał już sprawę 25 stycznia 1420 r. Wówczas to Piotr Lunak z Wiśnicza i Stanisław Trzempnicki poręczyli Marcinowi zwrot 100 grzywien przez Sistrzeńca, za którego Marcin wcześniej dawał porękę, zob. SPPP 2, nr 1737.

12 ZK 6, s. 349; SHGKr, Cz. 1, z. 3, s. 566.

200 grzywien z pieniędzy wyznaczonych jako wadium¹³. Ostatecznie dopiero w 1420 roku Szafrąncowie odkupili Mikołajewice i Sierachowice od Marcina za 1000 grzywien¹⁴. 11 marca 1421 roku Kamieniecki został pozwany przez niejakiego Gimbrachta ze Strzelec¹⁵. 1 października 1421 roku sprzedał z kolei Henrykowi z Rogowa dom na ulicy Kanoniczej w Krakowie, znajdujący się nad rzeką Rudawą, po prawej stronie, przy wejściu na most, za 200 grzywien¹⁶. W Krakowie Marcin z Kamieńca przebywał przynajmniej do końca roku¹⁷. 15 stycznia 1422 roku występował w sprawie przeciw Mikołajowi Kotowi o 600 grzywien. Sprawa ta została wcześniej odroczone z powodu toczących się innych, ważniejszych procesów¹⁸. W 1422 roku Marcin miał już dług u Mikołaja ze Zbydniowa, za który to wspomnianemu Mikołajowi poręczali Piotr Lunak i Mikołaj Kmitowie oraz Mikołaj z Zagajowa¹⁹. W 1423 roku zaś z powodu choroby Kamieniecki przełożył termin, który miał w sądzie z Katarzyną, Zwichną i Sachną, córkami pana z Turska²⁰. Sprawy sądowe zaprzętały jego głowę jeszcze na przełomie 1423 i 1424 roku²¹. W 1424 roku występował razem z sołtysiem z Jaroniowic przeciw Paszkowi z Sędziszowa w sprawie granic między Sieńskiem, Jaroniowicami a Chlewicami²². Do dworu w tych ostatnich Marcin miał otrzymać wwiązanie od Mikołaja

13 ZK 6, s. 524; J. SPERKA: *Szafrąncowie...*, s. 254.

14 ZP 20, s. 20; SHGKr, Cz. 3, z. 1, s. 68. Ostatecznie roszczenia do wsi zgłosił jeszcze Mikołaj z Kowalowej i dopiero po wykupieniu owych roszczeń za 120 grzywien Piotr i Jan Szafrąncowie weszli w posiadanie wsi – ZK 7, s. 190; GK 1, s. 665; J. SPERKA: *Szafrąncowie...*, s. 344.

15 GK 1, s. 476.

16 SPPP 2, nr 1828; B. CZWOJDRAK: *Rogowscy herbu Działosza. Podskarbiowie królewscy*. Katowice 2002, s. 147; w pierwszej połowie 1421 r. odnotowujemy Marcina przed sądem w Krakowie jeszcze: 13 stycznia, 11 i 25 lutego, 1 i 17 marca, 7 kwietnia oraz 5 czerwca, zob.: ZK 7, s. 132, 144, 163; ZK 195, s. 94–95, 113, 114, 119.

17 W źródłach odnotowano jego obecność jeszcze 2 września (ZK 7, s. 182) i 26 listopada 1421 r., kiedy to był na corocznym zjeździe w Niepołomicach (rozpoczął się on w dniu św. Marcina, a więc 11 listopada), zob. SPPP 2, nr 1836. Miał wówczas sprawę z Mikołajem Zbigniewskim.

18 GK 1, s. 683.

19 ZK 7, s. 212; R. TRAWKA: *Kmitowie. Studium kariery politycznej i społecznej w późnośredniowiecznej Polsce*. Kraków 2005, s. 151; Kmita był poręczycielem Marcina już w 1420 r. – BJ, Materiały Żegoty Paulego 5348 II, s. 379.

20 *Zapiski sądowe województwa sandomierskiego...*, nr 987.

21 Przed sądem występował jeszcze 11 maja i 20 października 1423 r., a następnie 4 stycznia 1424 r., zob. ZK 7, s. 257, 286, 312.

22 ZK 195, s. 258; w SHGKr, Cz. 1, s. 341–342 z pomyłką w numerze księgi ZK 196.

ze Zbigniewa²³. W 1427 roku procesował się z Mikołajem z Chlewic o dokument na wójtostwo w Wielopolu Skrzyńskim oraz o 300 florenów²⁴.

Jedną z najbardziej palących w tym okresie kwestii było zatwierdzenie praw synów Jagiełły do tronu. Chcąc uzyskać poparcie możnych w tej sprawie, król wydał 1 maja 1425 roku przywilej brzeski, który m.in. stwierdzał, że wszystkie ziemie Korony, a więc i Ruś, mają być objęte jednolitym prawem²⁵. Dążenia szlachty ziem ruskich do zrównania jej praw z prawami szlachty koronnej miały się jednakże na tym nie zakończyć. Najpewniej w maju 1426 roku Jagiełło, wypełniając zobowiązania wobec Zygmunta Luksemburskiego, zapowiedział na czerwiec zorganizowanie wyprawy przeciw Turcji. Do udziału w niej zobligowana była jednak jedynie szlachta ruska, która miała spotkać się z oddziałami Luksemburczyka pod Braitowem w Besarabii 24 czerwca. Na czele zaś wojsk ruskich stać miał starosta sanocki Janusz z Kobylan²⁶. Spora część szlachty, w tym Marcin Kamieniecki, nie posłuchawszy rozkazu króla, odmówiła wzięcia udziału w wyprawie, jeżeli nie zostanie im zapłacone, zagwarantowane przeciw w przywileju koszyckim, 5 grzywien od włóczni. Jak opowiada Długosz, po powrocie z wojaczki Jagiełło w porywie gniewu miał uwięzić wszystkich buntowników. Dopiero ulegając namowom panów polskich, uwolnił ich oraz oddał skonfiskowane dobra dziedziczne i posiadłości – poza jednakże wójtostwem krośnieńskim²⁷. Wyczerpującą i, wydaje się, całkowicie słuszną analizę tej sytuacji przedstawił Janusz Kurtyka. Odrzucił on propozycję Macieja Wilamowskiego, jakoby owi panowie polscy, sprzyjający równouprawnianiu szlachty ruskiej, należeli do stronnictwa królowej Zofii²⁸. W przekonaniu Kurtyki królowa była zbyt młoda

23 ZK 194, s. 113; SHGKr, Cz. 1, s. 341–342.

24 ZK 146, s. 32; zob. też SHGKr, Cz. 1, s. 341 – jednak z błędną datą roczną 1421.

25 S. ROMAN: *Konflikt prawno-polityczny 1425–1430 r. a przywilej brzeski*. CP-H 1962, T. 14, z. 2, s. 63–90; J. KURTYKA: *Z dziejów walki szlachty ruskiej o równouprawnienie: represje lat 1426–1427 i sejmiki roku 1439*. RH 2000, T. 66, s. 88 = IDEM: *Podole w czasach jagiellońskich. Studia i materiały*. Oprac. M. WILAMOWSKI. Kraków 2011, s. 31; E. MAŁECZYŃSKA: *Rola polityczna królowej Zofii Holszańskiej na tle walki stronnictwa w Polsce w latach 1422–1434*. Lwów 1936 („Archiwum Towarzystwa Naukowego we Lwowie”, dz. II, T. 19, z. 3), s. 53–61.

26 DR, ks. 11, s. 232–233; DH, lib. 11, s. 221–222; J. KURTYKA: *Z dziejów walki...*, s. 88–89 = IDEM: *Podole w czasach jagiellońskich...*, s. 31–32.

27 DR, ks. 11, s. 233; DH, lib. 11, s. 222.

28 M. WILAMOWSKI: *Powstanie i początki hierarchii urzędów ziemskich województwa ruskiego i Podola. Z dziejów elity politycznej Polski pierwszej połowy XV wieku*. RH 1993, T. 64, s. 107; J. KURTYKA: *Z dziejów walki...*, s. 90 = IDEM: *Podole w czasach jagiellońskich...*, s. 33.

i miała zbyt nieugruntowaną pozycję, by móc takie stronnictwo w owym czasie formować²⁹. Dla mnie jednak w owej sprawie najważniejsze są trzy fakty. Po pierwsze, niewątpliwie szlachta ziemi ruskiej miała swoje aspiracje odnośnie do praw, po drugie, stanowisko króla nie było dla niej całkowicie przychylnie i po trzecie: istniała w Koronie jakaś grupa zwolenników czy popleczników szlachty ruskiej i jej interesów.

Królewskie represje dotknęły zatem Marcina Kamienieckiego. 13 czerwca 1427 roku Hanek Chełmski z Chełmu, Szczepan z Bydłowej, Piotr Kot z Kotek oraz Klemens Moskorzewski³⁰ wyznaczeni zostali przez monarchę do odebrania zamku Kamieniec Marcinowi Kamienieckiemu. Ten z kolei polecił burgrabiemu zamek wydać. Jednakże nie został on przejęty przez monarchę natychmiast. Hanek z Chełmu, Szczepan z Bydłowej, Piotr Kotek oraz Klemens Moskorzewski mieli go bowiem przekazać wyznaczonej przez króla osobie do sześciu tygodni od czasu ogłoszenia takiego polecenia przez Jagiełłę. Te sześć tygodni z kolei pozostawiono Marcinowi na odzyskanie łaski królewskiej³¹. Kamieniecki z pożytkiem wykorzystał ten czas. Najpewniej z takim właśnie zamiarem – odzyskania łaski monarchy – udał się do Halicza, gdzie 28 czerwca opowiedział się za prawem do tronu najstarszego syna Jagiełły i przywiesił swą pieczęć do dokumentu homagialnego szlachty sanockiej³². Starania okazały się skuteczne, zdołał bowiem odzyskać Kamieniec. W 1428 i 1434 roku Marcin nadał pisze się: „z Kamieńca”³³, a dobra kamienieckie przeszły później na własność jego synów.

29 J. KURTYKA: *Z dziejów walki...*, s. 90 = IDEM: *Podole w czasach jagiellońskich...*, s. 33; na temat stronnictwa królowej Zofii zob. B. CZWOJDRAK: *Zofia Holszańska. Studium o dworze i roli królowej w późnośredniowiecznej Polsce*. Warszawa 2012, s. 107–111.

30 Syn Henryka (1).

31 AGAD, dokument pergaminowy nr 5031 = Inventarium, s. 200 (regest); J. KURTYKA: *Z dziejów walki...*, s. 92 = IDEM: *Podole w czasach jagiellońskich...*, s. 35. Autor mylnie uznaje jednak Klemensa Moskorzewskiego za brata Marcina. Klemens był w rzeczywistości, co wyjaśniałam w rozdziale 1., synem Henryka (1), a więc bratem stryjcznym Marcina (1) (ibidem, s. 37).

32 O. HALECKI: *Z Jana Zamoyskiego inwentarza archiwum koronnego. Materiały do dziejów Rusi i Litwy*. W: AKH, T. 12, Cz. 1, s. 184, nr 5 [8]; J. KURTYKA: *Z dziejów walki...*, s. 92 = IDEM: *Podole w czasach jagiellońskich...*, s. 35.

33 ZK 146, s. 160 („de Moscorzow alias de Camencz”); SPPP 2, nr 2539; SHGKr, Cz. 2, s. 726; S. GAWĘDA: *Pilawici – Moskorzewscy – Kamienieccy*. W: *Personae – colligationes – facta*. Red. J. BIENIAK. Toruń 1991, s. 166–170; J. KURTYKA: *Z dziejów walki...*, s. 93 = IDEM: *Podole w czasach jagiellońskich...*, s. 36.

Utrzymanie Kamieńca było jednym z największych sukcesów Marcina. Niewątpliwie jednak nie on jeden się do tego przyczynił. Gdyby nie wsparcie owych panów polskich, wspomnianych przez Długosza, niewiele by wskórał. Nie pomógłby nawet sentyment, jakim król darzył jego ojca. Musiały to być więc na tyle znaczące w oczach Jagiełły osoby, że udało im się przekonać monarchę do łaskawszego spojrzenia na Kamienieckiego. Zapewne ustanowieni 13 czerwca 1427 roku kuratorzy zamku kamienieckiego odegrali niepoślednią rolę, a chociażby sześciotygodniowy okres szansy na poprawę jest swojego rodzaju dowodem przychylniejszego spojrzenia monarchy. Nie obeszło się pewnie też bez wsparcia o wiele więcej znaczącej osobistości. Możliwe, że był nią teść Kamienieckiego – Piotr Szafraniec, podkomorzy krakowski i starosta sieradzki³⁴.

Kontrowersje wzbudza jeszcze jedna konfiskata. Mianowicie Jan Długosz w *Liber beneficiorum* wspomina, że z powodu bliżej nam nieznanego występków Marcin Kamieniecki został ukarany konfiskatą tenuty dobczyckiej oraz dóbr prywatnych³⁵. Niestety nie dysponujemy dokumentem konfiskaty owych dóbr, a zatem i datą ich odebrania. Niemniej jednak chyba słusznie sugeruje Kurtyka, że konfiskata ta miała miejsce wcześniej niż konfiskata kamieniecka i niezwiązana była z ową wyprawą turecką. Badacz opowiada się natomiast za umieszczeniem jej przed 1418 rokiem, wówczas bowiem Marcin występuje w źródłach z określeniem: „niegdyś z Dobczyc”³⁶. Rzeczywiście tak było, jednak 30 września 1420 roku ponownie pisze się „de Dobszyce alias de Camenecz”³⁷, zaś 22 listopada 1423 roku: „de Moscorzow alias de Dobschice”³⁸; potem już faktycznie zaniechał pisania się „z Dobczyc”. Co więcej, 22 grudnia 1439 roku, po śmierci Marcina, jego synowie zwrócili tenutę dobczycką monarsze³⁹. Sytuacja ta miała być może związek z zapisem, jaki znajdował się na dokumencie nadania Dobczyc Klemensowi z Moskorzewa. Mówi on o tym, że gdyby Moskorzewski nie miał potomka, król mógłby

34 J. SPERKA: *Szafraniec...*, s. 273, 475; J. KURTYKA: *Z dziejów walki...*, s. 95 = IDEM: *Podole w czasach jagiellońskich...*, s. 39 – również o relacjach Kamienieckiego z Hankiem Chełmskim z Chełmu i Szczepanem z Bydłowej.

35 LB, T. 1, s. 244.

36 GK 1, s. 53; J. KURTYKA: *Z dziejów walki...*, s. 93 = IDEM: *Podole w czasach jagiellońskich...*, s. 37. W tym miejscu autor powołuje się na ustalenia F. Sikory, nie przytaczając źródła.

37 SPPP 2, nr 1711.

38 ZK 7, s. 303.

39 KDM, T. 4, nr 1358.

wykupić tenutę za 500 grzywien⁴⁰. Zapis ten oczywiście przechodził na Marcina jako dziedzica. Toteż, choć dobra zostały mu skonfiskowane (na pewno odbyło się to po 1415 roku, kiedy to Marcin pisał się jeszcze „de Dobschice”⁴¹, a przed – jak chcą Franciszek Sikora i Janusz Kurtyka – 1418 rokiem), to jednak nie spłacono mu 500 grzywien i możliwe, że dlatego w 1420 i 1423 roku pisał się „z Dobczyc”. Sprawą tą, dotyczącą w znacznej mierze synów Marcina Kamienieckiego, zajmę się szczegółowo w kolejnym podrozdziale. Warto natomiast wspomnieć, że w roku 1416 (zatem gdy znajdował się on w rękach Marcina) burgrabią zamku dobczyckiego był niejaki Andrzej⁴².

Konfiskata Dobczyc pokrzyżowała jeszcze inne plany. Najpewniej w związku z odebraniem Marcinowi dóbr dobczyckich przeniósł on sumy wienne swej żony, które zapisane były właśnie na Dobczycach, na Niezdów, Komorniki, Bukownik i Wolicę⁴³. Sprawa jednak stopniowo komplikowała się, prawa do wspomnianych wsi nabyła bowiem rodzina Kotków⁴⁴. Z Kotkami herbu Pilawa łączyły zaś Kamienieckich zażyłe relacje. Już w 1417 roku Marcin Kamieniecki wyznaczył Mikołajowi Kotkowi ze Zdzisławkowic 50 grzywien na wsi Jaroniowice za wyświadczone usługi⁴⁵. W 1420 roku Piotr Kot poręczał za Marcina⁴⁶, a w roku 1421 z kolei wyłożył Marcinowi 200 grzywien na wykup zastawionej Zbyszkwowi z Jankowic wsi Wiśniowa i ustalał z nim kwestię zwrotu pożyczonych pieniędzy, które to Marcin gwarantował intromisją w Jaroniowice⁴⁷. W tym samym roku Marcin gwarantował Piotrowi Kotkowi zwrot 116 grzywien wwiązaniem w wieś Jaroniowice⁴⁸.

Wspomniane sumy wienne przeniesiono najpewniej przed 1422 rokiem, wówczas bowiem rozpoczęły się już sprawy sądowe z Kotkami. Tym samym więc dodatkowo potwierdzałby się fakt, że Dobczyce skonfiskowane zostały

40 AGAD, dokument pergaminowy nr 8856 = TN 8, nr 96; KDM, T. 4, nr 1008.

41 ZK 6, s. 105.

42 Ibidem, s. 204; SHGKr, Cz. 1, s. 565.

43 ZK 146, s. 160–161; J. SPERKA: *Szafrancowie...*, s. 475.

44 Wieś Wiśniową sprzedał Kamieniecki Piotrowi Kotkowi za 500 grzywien w 1422 r. – ZK 7, s. 205, zob. też ibidem, s. 163; SPPP 2, nr 3778.

45 ZK 6, s. 382; SHGKr, Cz. 2, s. 239; J. KURTYKA: *Z dziejów walki...*, s. 94 = IDEM: *Podole w czasach jagiellońskich...*, s. 38.

46 ZK 7, s. 21.

47 Ibidem, s. 163; SHGKr, Cz. 1, s. 292; Cz. 2, s. 239; J. KURTYKA: *Z dziejów walki...*, s. 94 = IDEM: *Podole w czasach jagiellońskich...*, s. 38; następnie Marcin pożyczył kolejne 160 grzywien, których spłatę gwarantował intromisją w Jaroniowice i Chlewską Woleę, zob. ZK 7, s. 163.

48 ZK 1, s. 163; SHGKr, Cz. 2, s. 239.

nie w 1427 roku, a przed 1422 rokiem. W 1422 roku bowiem Dobek z Konar i Piotr Kot poręczali Mikołajowi ze Zbigniewa za Marcina z Kamieńca spłatę 250 grzywien. Marcin z kolei gwarantować miał Piotrowi Kotkowi i Dobkowi, że w razie niewywiązania się z obietnicy i niespłacenia wspomnianej sumy udzieli Mikołajowi wwiązania w: Moskorzew, Chlewską Wolę i Jaroniowice. Dobek natomiast poręczył Piotrowi Kotkowi za Marcina kwotą 300 grzywien, że ustąpi on z Bukownika, Komornik, Wolicy i Niezdowa, a wówczas Piotr Kot miałby zwolnić Dobka z poręki⁴⁹. Kamieniecki wspomnianych dóbr jednak nie oddał, o czym świadczy fakt, że w 1427 roku Piotr Kot z Kotek, powołując się na dokument wojewody sandomierskiego i starosty krakowskiego Mikołaja z Michałowa, żądał od Dobka owych 300 grzywien za poręczenie, iż Marcin Kamieniecki zwróci mu Niezdów, Bukownik, Komorniki i Wolice, ponieważ Kamieniecki, wbrew poręce, wymienionych dóbr nie oddał⁵⁰. Stanowiło to tym większy problem dla Piotra Kotka, że w 1426 roku nadał on te właśnie wsie w dożywotnie posiadanie żonie Annie z Przybenic⁵¹. Ostatecznie, w 1428 roku Marcin z Moskorzewa i Kamieńca sprzedał Niezdów, Bukownik, Komorniki i Wolice, wraz z prawem patronatu kościołów parafialnych, za 300 grzywien Piotrowi Kotowi z Kotek i Zdzisławkovic. Ponadto Przybek ze Żmigrodu poręczył temuż Piotrowi za Marcina, że ten zobowiąże swą żonę do rezygnacji z praw do wspomnianych dóbr w związku z wcześniejszym przeniesieniem na nie sum wiennych⁵². Również kwota 250 grzywien, którą Marcin Kamieniecki był winny Mikołajowi ze Zbigniewa, nie została zwrócona, jako że jeszcze w 1423 roku ów Mikołaj ze Zbigniewa uzyskał wwiązanie w Moskorzew, Chlewską Wolę i Jaroniowice. W tym bowiem roku Mikołaj ze Zbigniewa oznajmiał, że ustąpi Mikołajowi Wielickiemu z Moskorzewa, który najwyraźniej podjął się ratowania rodzinnych dóbr, z Moskorzewa, Chlewskiej Woli i Jaroniowic, na których miał zastaw za 250 grzywien pożyczonych przez Marcina Kamienieckiego⁵³. Mikołaj Wielicki z kolei zobowiązywał się wypłacić Mikołajowi ze Zbigniewa terminowo 200 grzywien, jeśli zaś by tego nie zrobił, Mikołaj ze Zbigniewa otrzyma wwiązanie w Moskorzów, Chlewską Wolę i Jaroniowice, z których wybierze czynsz z bieżącego roku⁵⁴. Ostatecznie, sędzia Paweł z Bogumiłowic i podsędek Jakub z Boturzyna

49 ZK 7, s. 212–213, 249, 257, 266, 276; GK 1, s. 710; SHGKr, Cz. 2, s. 726.

50 ZK 146, s. 32; SHGKr, Cz. 2, s. 726.

51 ZK 8, s. 166; SHGKr, Cz. 2, s. 726.

52 ZK 146, s. 160–161; SHGKr, Cz. 2, s. 276.

53 ZK 7, s. 249.

54 Ibidem, s. 266.

podjęli od Mikołaja Wielickiego 98 grzywien z tytułu przeróżnych kar zasądzonych na Marcinie Kamienieckim. Jednocześnie zasądziła obciążenie dóbr Marcina: Moskorzewa, Chlewskiej Woli i Jaroniowic, tą kwotą, a także innymi, które Mikołaj Wielicki był zmuszony zapłacić w celu wykupu dóbr z rozmaitych zastawów⁵⁵. Wielicki spłacił wszystkie sumy (kary i długi), jakie winien był jego kuzyn Marcin Kamieniecki⁵⁶. Na tym jednak nie koniec gospodarczych trudności Marcina Kamienieckiego. Zastawił on także za 626 grzywien Mikołajowi z Motycz wieś Chlewice, z prawem patronatu w tamtejszym kościele oraz z łąką w Olpicach i młynami na rzece oraz brzegami po obu jej stronach⁵⁷, w 1423 roku zaś pozwała go rodzona siostra Jadwiga, żona Piotra z Mokrska, o połowę dóbr⁵⁸. Na rozprawę Marcin się, rzecz jasna, nie stawił⁵⁹. W roku 1428 sprzedał za 500 grzywien Klemensowi z Moskorzewa, z prawem odkupu po sześciu latach, swoje części w Moskorzewie, Woli Chlewskiej i Jaroniowicach, wraz z prawem patronatu w moskorzewskim kościele. W wypadku niewykupienia ich po sześciu latach, dobra te miały przypaść Klemensowi wieczyście⁶⁰. Marcin włości najpewniej nie wykupił, tracąc tym samym Moskorzew – wieś, z której pochodził jego ojciec. Jest to zarazem ostatnie źródłowe wystąpienie Kamienieckiego. W 1434 i 1435 roku odnotowano jeszcze Katarzynę, żonę (nie wdowę) Marcina z Kamieńca⁶¹. Zmarł on zatem po 17 maja 1435⁶² a przed 22 grudnia 1439 roku, kiedy to jego synowie dzielili się majątkiem po zmarłym ojcu⁶³.

55 Ibidem, s. 276. Wielkorzędca krakowski Stanisław Poddębski kwitował Mikołaja Wielickiego z 24 grzywien zasądzonych na Marcinie Kamienieckim, informując jednocześnie, że wskutek ciężących na Marcinie kar jest on winien jeszcze dodatkowo 52 grzywny.

56 GK 2, s. 60.

57 ZK 7, s. 257.

58 Ibidem, s. 303.

59 Ibidem.

60 ZK 146, s. 180; SHGKr, Cz. 2, s. 240.

61 SPPP 2, nr 2539, 2620.

62 Ibidem, nr 2620.

63 KDM, T. 4, nr 1358.

3.2.

Pokolenie drugie – odbudowa pozycji rodziny

Synowie Marcina (1) nie mieli łatwego startu na drodze ich kariery. Zmierzyć się musieli z osłabieniem pozycji rodziny, do którego doprowadziło postępowanie ich ojca, w postaci nadszarpniętego wizerunku w oczach dynastii jagiellońskiej oraz części braci szlacheckiej. Niemniej jednak podjęli próbę powolnego przywrócenia rodzinie należnego jej miejsca. Niewątpliwe zasługi na tym polu położyli: Piotr i Henryk (2), choć każdy z nich postrzegał to zadanie inaczej. O ile Piotr starał się przywrócić zaufanie dynastii panującej do Kamienieckich swą wierną służbą, o tyle Henryk miał zadbać o odbudowę zrujnowanego majątku rodziny oraz zdobyć należny jej respekt i prestiż wśród braci szlacheckiej.

Z racji tego, że pozostali synowie Marcina (1): Jan (1), Klemens (3), Marcin (2) i Mikołaj (1), odegrali znikomą rolę zarówno polityczną, jak i gospodarczą, nie będę w tym podrozdziale powtarzać informacji na ich temat, zawartych już w rozdziale 1. – genealogicznym.

3.2.1.

Najstarszy potomek Marcina (1) – Piotr

Mimo że Piotr w źródłach odnotowany jest bardzo rzadko, to jednak już na podstawie tych jakże szczątkowych informacji możemy zauważyć, jak wielką odegrał rolę w przywróceniu dobrego wizerunku rodzinie Kamienieckich.

W odróżnieniu od swego ojca Piotr postawił na współpracę z monarchą i przynależność do obozu jego zwolenników. Wraz ze śmiercią Władysława Jagiełły rozpoczął się bowiem bój stronnictw o władzę i wpływy w państwie. Na plan pierwszy wysuwało się stronnictwo związane ze Zbigniewem Oleśnickim, który już za czasów Jagiełły zdradzał swe zapędy do odgrywania znaczącej roli w polityce⁶⁴. Na przeciwległym biegunie pojawiła się zaś

64 J. SPERKA: *Szafrancowie...*, s. 258, 296–303; IDEM: *Szafrancowie, Koniecpolscy, Koziełłowscy, Chrzęstowscy. Nieznane koligacje i ich wpływ na funkcjonowanie sceny politycznej w okresie panowania Władysława Jagiełły*. W: *Średniowiecze polskie i powszechne*. T. 1. Red. I. PANIC. Katowice 1999, s. 135; E. MALECZYŃSKA: *Spółczesność polskie pierwszej połowy XV wieku wobec zagadnień zachodnich. Studia nad dynastyczną polityką Jagiellonów*. Wrocław 1947, s. 133.

grupa młodych przedstawicieli znacznych rodów szlacheckich, dążących do uzyskania wpływów w państwie. Długosz określił tych „młodych gniewnych” mianem *iuniores* i taki termin przyjął się w literaturze⁶⁵. Do tej grupy zapewne należał również Piotr Kamieniecki.

Kwestii spornych zaś nie brakowało. Oprócz sprawy opieki nad nieletnimi synami zmarłego władcy: Władysławem i Kazimierzem, oraz koronacji Władysława⁶⁶ głównym polem konfliktu stać się miała sprawa ich mariaży. Biskup zabiegał o ożenienie Władysława z wnuczką Zygmunta Luksemburskiego Anną, Kazimierza zaś z Elżbietą, a także o przejęcie tronu węgierskiego przez Władysława. Zupełnie innego zdania byli *iuniores*, którzy optowali z kolei za przejęciem przez młodszego z synów Jagiełły – Kazimierza, władzy w Czechach, co w oczach Oleśnickiego uchodziło za koncepcję polityczną sprzyjającą szerzeniu husytyzmu. Jednakże w opanowanych przez husytów Czechach z niepokojem patrzono na Albrechta Habsburga. Stronnictwo husyckie zdecydowało się zatem zaproponować tron Kazimierzowi Jagiellończykowi⁶⁷. Mimo oporu ze strony Oleśnickiego propozycja

65 *Iuniores* w formułowaniu własnego programu politycznego czynili niejednokrotnie użytek z haseł husyckich. Zmierzali zaś do umocnienia kraju, przejęcia tronów na Węgrzech i w Czechach oraz odebrania wpływów biskupowi, zob. na ten temat: J. KURTYKA: *Tęczyńscy. Studium z dziejów polskiej elity możnowładczej w średniowieczu*. Kraków 1997, s. 300–301; J. SPERKA: *Szafraniec...*, s. 242–243; B. CZWOJDRAK: *Rogowscy...*, s. 63.

66 DR, ks. 11/12, s. 134–135, 147–149, 151–155; DH, lib. 11/12, s. 200–201; J. SPERKA: *Biskup krakowski Zbigniew Oleśnicki a ugrupowanie dworskie w okresie panowania Władysława Jagiełły i pierwszych latach Władysława III*. W: *Zbigniew Oleśnicki, książę Kościoła i mąż stanu. Materiały z konferencji. Sandomierz 20–21 maja 2005 roku*. Red. F. KIRYK, Z. NOGA. Kraków 2006, s. 118; W. DWORZACZEK: *Leliwici Tarnowscy. Z dziejów możnowładztwa małopolskiego. Wiek XIV–XV*. Warszawa 1971, s. 150; S. KWIATKOWSKI: *Ostatnie lata Władysława Warneńczyka*. Lwów 1883, s. 2; A. PROCHASKA: *W obronie społeczeństwa. Studium z dziejów Władysława Warneńczyka*. KH 1901, T. 15, s. 204–205; E. MAŁECZYŃSKA: *Spółeczeństwo polskie...*, s. 138; A. GAŚSIOROWSKI: *Husyty Abrahama Zbąskiego działalność publiczna*. „Sobótka” 1981, T. 1, s. 141.

67 R. HECK: *Tabor a kandydatura jagiellońska w Czechach 1438–1444*. Wrocław 1964, s. 49–58 – w styczniu 1438 r. w Chrudimiu stronnictwo husyckie podjęło decyzję o nawiązaniu kontaktu z Polską i zaproponowaniu tronu synowi Władysława Jagiełły. Początkowo miał to być starszy z synów – Władysław. W odpowiedzi ok. 22 stycznia przybyło poselstwo polskie, ogłaszając, że Władysław Jagiellończyk jest gotów do objęcia tronu. Na kolejnym zjeździe w Chrudimiu zmieniono jednak kandydaturę na Kazimierza. Przybyłe do Polski poselstwo husyckie przyjęte zostało w Nowym Mieście Korczynie; IDEM: *Walka ideologiczno-propagandowa o kandydaturę Jagiellońską w Czechach w roku 1438*. „Sobótka” 1963, T. 18, s. 96 i nast.

została przyjęta⁶⁸. Decyzję tę biskup postanowił wykorzystać. Posługując się hasłami walki z herezją, dążył do zniszczenia przeciwnego mu stronnictwa. Odpowiedź *iuniores* była natychmiastowa. 3 maja 1439 roku w Nowym Mieście Korczynie zawiązali konfederację przy królu, a wśród konfederatów znalazł się i Piotr Kamieniecki⁶⁹. Poglądów na przyczyny i cele zawiązania konfederacji Spytka, kasztelana bieckiego, jest sporo. W starszej literaturze postrzegana ona była jako przejaw husytyzmu w Polsce, a dążenia konfederatów sprowadzały się do poparcia kandydatury Jagiellonów w Czechach jako państwie będącym ostoją husytyzmu⁷⁰. W nowszych badaniach (Anna Sochacka⁷¹,

68 DR, ks. 12, s. 204; DH, lib. 11/12, s. 201–202; J. KURTYKA: *Tęczyńscy...*, s. 312; E. MAŁEZYŃSKA: *Spółeczeństwo polskie...*, s. 143–145; R. HECK: *Tabor a kandydatura jagiellońska...*, s. 123–124; B. CZWOJDRAK: *Dzięśław Rytwiański – rzekomy husyta polski*. „Teki Krakowskie” 1999, T. 10, s. 6–7 – już ok. 15 czerwca na Śląsk miała ruszyć wyprawa Dzięśława z Rytwian. Natomiast zaraz po zjeździe nowokorczyńskim do Czech wysłani zostali: wojewoda poznański Sędziwój Ostroróg i wojewoda sandomierski Jan z Tęczyzna. Mieli oni przygotować kraj do przybycia Kazimierza, który wyruszyć miał ok. 25 czerwca.

69 CE XV, T. 2, s. 389–391; DR, ks. 12, s. 226; DH, lib. 11/12, s. 202; W. DWORZACZEK: *Leliwici Tarnowscy...*, s. 155; J. KURTYKA: *Tęczyńscy...*, s. 315.

70 A. PROCHASKA: *Konfederacja Spytka z Melsztyna*. „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1885, T. 15, s. 195; E. MAŁEZYŃSKA: *Spółeczeństwo polskie...*, s. 152–153; EADEM: *Ruch husycki w Czechach i w Polsce*. Warszawa 1959, s. 496; J. NOWACKI: *Biskup poznański Andrzej Bniński w walce z husytami Zbąszczyńia. Nieznane karty z procesów husyckich roku 1439*. RH 1933, T. 10, s. 256; W. HEJNOSZ: *Uwagi o konfederacjach w średniowiecznej Polsce*. KH 1937, T. 51, s. 674; A. LIPSKA: *Możnowładztwo polskie XIV i pierwszej połowy XV w. a sprawa zjednoczenia Śląska z Polską*. W: *Szkice z dziejów Śląska*. Red. E. MAŁEZYŃSKA. Warszawa 1953, s. 152; M. WIERZEJSKA: *Piotr Polak „defensor Regni Poloniae” w dobie walk husyckich*. „Sobótka” 1953, T. 8, s. 138; R. HECK: *Tabor a kandydatura jagiellońska...*, s. 190–191; W. DZIEWULSKI: *Spółeczeństwo śląskie a husyci*. „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 1960, T. 5, s. 5–44; M. ANTONIEWICZ: *Mikołaj Kornicz Sistrzeniec sławny burgrabia będziański*. Katowice 1987, s. 73–74.

71 A. SOCHACKA: *Konfederacja Spytka z Melsztyna z 1439 r. Rozgrywka polityczna czy ruch szlachecki*. „Rocznik Lubelski” 1973, T. 16, s. 40–62; pogląd ten przyjął także P. KRAS: *Husyci w piętnastowiecznej Polsce*. Lublin 1998, s. 113; przekonanie, że motywy religijne czy światopoglądowe nie odgrywały wśród organizatorów konfederacji większej roli, podziela też F. KIRYK: *Jakub z Dębna na tle wewnętrznej i zagranicznej polityki Kazimierza Jagiellończyka*. Wrocław–Warszawa–Kraków 1967, s. 13; za nim J.S. MATUSZEWSKI (*Statut Władysława Warneńczyka z 1440 w procesie ograniczania królewskiego prawa dyspozycji domeną ziemską w Polsce*. CP-H 1985, T. 37, s. 106), twierdząc, że pod Grotnikami upadła idea naprawy państwa; o błędnie określonym jako „prohusycki” obozie wspomina także R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 117.

Jerzy Sperka i Bożena Czwojdrak⁷²) dominuje pogląd, że była ona wymierzona właśnie w samowolę Oleśnickiego⁷³ i zakładała konieczność zaprowadzenia porządku w Koronie⁷⁴. Zjazd korczyński miał być więc manifestem politycznym przeciwników biskupa⁷⁵. Ostrzeżony o zamiarach Spytka Zbigniew Oleśnicki nie zjawił się na zjeździe, toteż gniew *iuniores* skupił się na osobach najbliższych biskupowi, tj. jego bracie marszałku Janie Głowaczu z Oleśnicy i kanclerzu Janie Taszce Koniecpolskim, prawdopodobnie ze względu na powiązania rodzinne Oleśnickich z Koniecpolskimi⁷⁶. Być może to zakończone

72 J. SPERKA, B. CZWOJDRAK: *Konfederaci Spytka z Melsztyna z roku 1439*. W: *Król a prawo stanów do oporu*. Red. M. MARKIEWICZ, R. SKOWRON. Kraków 2010, s. 89–104; B. CZWOJDRAK: *Kilka uwag o konfederacji Spytka z Melsztyna*. W: *Średniowiecze polskie i powszechne*. T. 2. Red. I. PANIC, J. SPERKA. Katowice 2002, s. 197–211.

73 Zbigniew Oleśnicki i jego poplecznicy skupiający większość urzędów w Polsce stali na drodze kariery *iuniores*, blokując im dostęp do stanowisk. Spośród 168 konfederatów, którzy podpisali akt, jedynie ośmiu, nie licząc Spytka, posiadało godności. Byli to: Mikołaj z Brzezia, podstoli krakowski (Urz.Mp, nr 348, a także jako starosta nowokorczyński – ibidem, nr 1337), Przekora z Morawian, kasztelan czchowski (ibidem, nr 55), Jan z Zagórzan, podstoli królowej Zofii (według: G. MAŁACZYŃSKA: *Jan z Zagórzan*. W: PSB, T. 10, s. 491, zob. też B. CZWOJDRAK: *Jan z Zagórzan – ochmistrz królowej Zofii*. W: *Narodziny Rzeczypospolitej. Studia z dziejów średniowiecza i czasów nowożytnych*. T. 1. Red. W. BUKOWSKI, T. JUREK. Kraków 2012, s. 35–39), Mikołaj Słuka, chorąży sandomierski (Urz.Mp, nr 707), Świętopełk z Zawady, podczaszy krakowski (ibidem, nr 243), Grzegorz z Branic, podkomorzy królowej Zofii (według: B. CZWOJDRAK: *Zofia Holszańska...*, s. 46; W. POCIECHA: *Branicki Grzegorz*. W: PSB, T. 2, s. 401), Dzierław Włostowski, były starosta podolski (Urz.Pod, nr 540) oraz Jan Kuropatwa, który według Urz.Mp (nr 561) otrzymał urząd podkomorzego lubelskiego na przełomie września i października 1439 r., a w przekonaniu B. Czwojdrak mógł uzyskać go wcześniej, jako że był na nim wakat już od lutego 1439 r. – zob. ibidem, nr 560. Zob. też B. CZWOJDRAK: *Kilka uwag...*, s. 204, przyp. 29.

74 CE XV, T. 2, s. 389–391.

75 J. SPERKA, B. CZWOJDRAK: *Konfederaci Spytka z Melsztyna z roku 1439...*, s. 92–93, 102; J. KURTYKA: *Tęczyńscy...*, s. 315 – Oleśnicki miał triumfować dzięki sprowokowaniu Spytka i skłóceniu konfederatów; B. CZWOJDRAK: *Kilka uwag...*, s. 203–205 – zjazd ten, w przekonaniu autorki, miał być próbą zawarcia kompromisu pomiędzy obozem Spytka a elitą rządzącą w kwestii dostępu do urzędów. Dopiero negatywny wynik rozmów skłonić miał Spytka do zbrojnego wystąpienia przeciw Janowi Głowaczowi i Janowi Koniecpolskiemu. Nie był to zatem przejaw szaleństwa czy też, wobec nieobecności Oleśnickiego, chęci odegrania się na najbliższej z nim związanych osobach. Ostatecznie, niepowodzenie w negocjacjach skłonić miało Spytka do demonstracyjnego opuszczenia Korczyna i udania się do wsi Piasek Wielki oraz podjęcia bardziej zdecydowanych działań.

76 O tym, że Jan Koniecpolski nie był stronnikiem Zbigniewa Oleśnickiego, pisał już J. SPERKA: *Szafrancowie...*, s. 236–237, 302; IDEM: *Szafrancowie, Koniecpolscy*,

niewpowodzeniem rokowania lub próba zademonstrowania sił skłoniły Spytka do opuszczenia Korczyna i udania się do pobliskiej wsi Piasek Wielki⁷⁷. Jednakże jego buńczuczne zachowanie zniechęciło część konfederatów, w tym zapewne Piotra Kamienieckiego. W konsekwencji osamotniony Spytek wycofał się pod wieś Grotniki, gdzie poniósł klęskę i śmierć⁷⁸.

Uczestnicy konfederacji liczyć mogli na sporą przychyłność monarchy, a wielu z nich po tych wydarzeniach uzyskało upragnione urzędy⁷⁹. Najpewniej więc i Piotr (1) powoli odbudowywał zaufanie dynastii do rodziny Kamienieckich⁸⁰.

Konfederacja nie była jednak jedyną poważną inicjatywą, w którą zaangażował się Kamieniecki. 27 października 1439 roku zmarł władca Węgier Albrecht Habsburg, pozostawiając po sobie jedynie dwie córki: Annę i Elżbietę, oraz ciężarną wdowę Elżbietę. W takiej sytuacji panowie węgierscy, zdając sobie sprawę z niebezpieczeństwa, jakie dla ich państwa stanowiła Turcja, nie mogli pozwolić sobie na okres bezkrólewia czy regencji. Zdecydowano się zatem wybrać Władysława Jagiellończyka⁸¹. Wybór ten był początkiem długotrwałej walki, jaką Jagiellończyk musiał stoczyć z – notabene kandydatką na żonę – Elżbietą i jej stronnictwem. Elżbieta bowiem, mając nadzieję na męskiego potomka, aspirowała do objęcia samodzielnej władzy w państwie⁸². Nie były to jednak jedyne problemy. Przejęcie władzy na Węgrzech wpłynęło na Władysława w sprawę zagrożenia tureckiego. Walkę z Turkami postawił sobie zaś za cel papież Eugeniusz IV. Sprawując swój urząd w czasach schizmy w kościele katolickim, zapragnął przypisać sobie sukces w postaci powstrzymania islamu i w tym właśnie celu postanowił wykorzystać Węgry. Toteż zarówno on, jak i legat papieski Julian de Cesarinis prowadzili szeroko

Kozięgłowscy..., s. 142–146; zob. też W. ZAWITKOWSKA: *W służbie pierwszych Jagiellońców. Życie i działalność kanclerza Jana Taszki Konięcpolskiego*. Kraków 2005, s. 171–172.

77 DR, ks. 12, s. 227; DH, lib. 11/12, s. 202–203.

78 DR, ks. 12, s. 227; DH, lib. 11/12, s. 203; F. KIRYK: *Jeszcze o możnowładztwie małopolskim XIV i I połowy XV wieku*. SH 1969, T. 12, s. 119; B. CZWOJDRAK: *Królowa Zofia Holszańska a biskup krakowski Zbigniew Oleśnicki – konflikt, współpraca czy rywalizacja*. W: *Zbigniew Oleśnicki, książę Kościoła i mąż stanu...*, s. 150.

79 J. SPERKA, B. CZWOJDRAK: *Konfederaci Spytka z Melsztyna z roku 1439...*, s. 103–104 – tam zestawione nowo otrzymane przez konfederatów urzędy.

80 F. KIRYK: *Jakub z Dębna...*, s. 20.

81 DR, ks. 12, s. 235–236; szerzej o okolicznościach wyboru Władysława Jagiellończyka na króla Węgier: J. DĄBROWSKI: *Władysław I Jagiellończyk na Węgrzech (1440–1444)*. Warszawa 1922, s. 18–20.

82 J. DĄBROWSKI: *Władysław I Jagiellończyk...*, s. 14–21.

zakrojoną akcją propagandową, mającą skłonić młodego, dwudziestoletniego władcę Węgier do zorganizowania wyprawy przeciw Turcji.

W 1444 roku był przy królu obecny Piotr Kamieniecki, któremu 16 lipca Władysław „za zasługi” na Węgrzech oddał Dobczyce, o czym szerzej za chwilę⁸³. O jakie dokładnie zasługi chodziło – nie wiemy. Bardzo możliwe, że Piotr był obecny na Węgrzech w czasie całego pobytu Jagiellończyka, a na pewno uczestniczył już w pierwszej, zwycięskiej, wyprawie przeciw Turkom w 1443 roku, Długosz wymienia go bowiem w gronie panów polskich, których herby Władysław Jagiellończyk, zaraz po powrocie z ekspedycji, nakazał namalować i umieścić w kościele św. Maryi w Budzie w dowód uznania „za ich heroiczne męstwo” i zwycięstwo⁸⁴. 22 lipca 1444 roku w Budzie Piotr świadkował natomiast na dokumencie królewskim wystawionym dla mieszczan pyzdrowskich⁸⁵. Najpewniej obecny był także 1 sierpnia w Szegedynie, gdzie został podpisany i zaprzysiężony pokój pomiędzy Węgrami a Turcją, na co wskazują dalsze wydarzenia. Cztery dni później pokój ów został bowiem wypowiedziany. 4 sierpnia Władysław Jagiellończyk wygłosił manifest, w którym zobowiązywał się, iż 1 września przekroczy Dunaj i wyruszy w kolejną wyprawę przeciw Turcji. Manifest ten poprzedzony został wystąpieniem legata papieskiego Cesariniego, który przekonywał, że słowo dane „niechrześcijanom” nie jest zobowiązujące⁸⁶. Młody, omamiony przez legata papieskiego widmem swego przyszłego wizerunku jako króla, który pognębił Turcję, zaczął się Władysław szykować do nowej wyprawy. W połowie sierpnia młody władca opuścił Szegedyn i udał się do Waradynu, gdzie spędził drugą połowę miesiąca⁸⁷. Tutaj właśnie 20 sierpnia przy Władysławie Jagiellończyku poświadczony jest również Piotr Kamieniecki⁸⁸. Razem z Jagiellończykiem 18 września rozpoczął przeprawę przez Dunaj pod Orsovą i razem z nim podążył w stronę Warny. W samej bitwie niewątpliwie także wziął udział⁸⁹.

83 AGAD, dokument pergaminowy nr 5071; KDM, T. 4, nr 1460.

84 DR, ks. 12, s. 319; DH, lib. 11/12, s. 288; Z. SPIERAŁSKI: *Piotr Kamieniecki*. W: PSB, T. 11, s. 520; A. BONIECKI: *Herbarz polski*. T. 9. Warszawa 1906, s. 179.

85 KDW, T. 10, nr 1669.

86 DR, ks. 12, s. 334–342; DH, lib. 11/12, s. 305–308; J. DĄBROWSKI: *Władysław I Jagiellończyk...*, s. 153, 158–159.

87 J. DĄBROWSKI: *Władysław I Jagiellończyk...*, s. 171.

88 KDM, T. 4, nr 1464; Z. PENTEK: *Polscy uczestnicy wyprawy warneńskiej*. „Balcanica Posnaniensia” 1997, T. 8, s. 101; J. DĄBROWSKI: *Władysław I Jagiellończyk...*, s. 119, przyp. 1.

89 Z. PENTEK: *Polscy uczestnicy wyprawy warneńskiej...*, s. 101; J. DĄBROWSKI: *Władysław I Jagiellończyk...*, s. 119, przyp. 1.

Tymczasem decyzja o nowej wyprawie spotkała się z dużą dezaprobatą panów polskich. Walki prowadzone przez Władysława pochłonęły już ogromne ilości pieniędzy⁹⁰. Ponadto w Polsce potęgował się chaos spowodowany nieobecnością monarchy. Przybywało spraw, do rozwiązania których był on niezbędny. Podjęto zatem próbę skłonienia Władysława do powrotu do kraju i rezygnacji z planowanej wyprawy przeciw Turcji, co jednak zakończyło się fiaskiem⁹¹. 10 listopada w bitwie pod Warną król Władysław zginął⁹². Kamieniecki powrócił do Polski przed 30 września 1445 roku, kiedy to procesował

- 90 Badania S. KWIATKOWSKIEGO (*Ostatnie lata Władysława Warneńczyka...*, s. 45) dowiodły, że król wydał na Węgrzech 24 277 florenów węgierskich, 7126 groszy szerokich, 1000 kop groszy praskich; J. DĄBROWSKI: *Władysław I Jagiellończyk...*, s. 78; zob. też: W. KIERST: *Wielkorządy krakowskie w XIV–XVI w.* PH 1910, T. 10, z. 1, s. 144–145; A. SUCHENI-GRABOWSKA: *Odbudowa domeny królewskiej w Polsce 1504–1548.* Wrocław–Warszawa–Kraków 1967, s. 30–31; J. LUCIŃSKI: *Rozwój królestwa Korony od schyłku XIV wieku do XVII wieku.* Poznań 1970; M. SEPIAŁ: *Zastaw na dobrach ziemskich i dochodach królewskich w okresie panowania Władysława III Warneńczyka na Węgrzech (1440–1444).* W: ZNUJ. Nr 1219. *Prace historyczne*, z. 125. Kraków 1998, s. 38 – w przekonaniu autora do sumy podanej przez Kwiatkowskiego doliczyć należy i inne formy zadłużenia skarbu. Istniały przecież różne sposoby gwarantowania spłaty pieniędzy, które władca pożyczał, np. w postaci asekurant lub wpisu do metryki skryptów dłużnych oraz, jak przypuszcza autor, część dokumentów zastawnych dotąd niepublikowanych. Zatem łączna wartość wydatków opiewa na kwotę 121 991,5 grzywny; zob. też L. SROCZYŃSKI: *Elekcja Kazimierza Jagiellończyka na króla polskiego.* Rzeszów 1904, s. 4–5.
- 91 A. PROCHASKA: *Uchwały walnego zjazdu w Piotrkowie.* „Ateneum” 1887, R. 12, s. 350–352; J. DĄBROWSKI: *Władysław I Jagiellończyk...*, s. 159; S. GAWĘDA: *Możnowładztwo małopolskie w XIV i I połowie XV wieku.* Kraków 1966, s. 137–138; Z. PENTEK: *Polscy uczestnicy wyprawy warneńskiej...*, s. 98; Z. WILK-WOŚ: *Władysław z Oporowa (ok. 1395–1453) podkanclerzy królewski, biskup wrocławski i arcybiskup gnieźnieński.* „Studia Claromontana” 2003, T. 21, s. 326.
- 92 Szerzej o wyprawie warneńskiej oraz jej konsekwencjach zob.: C. KOŁAROW: *Skutki i znaczenie „długiej krucjaty” z 1443–1444 r. króla Władysława III Jagiellończyka.* W: ZNUJ. Nr 469. *Prace historyczne*, z. 56. Kraków 1977, s. 62 i nast.; E. POTKOWSKI: *Warna 1444.* Warszawa 2004, s. 167–204; W. SWOBODA: *Znaczenie i skutki Warny.* „Balcanica Posnaniensia” 1997, T. 8, s. 109–117; D. KOŁODZIEJCZYK: *Traktat segedyński odnaleziony?* „Balcanica Posnaniensia” 1997, T. 8, s. 119–127; K. OLEJNIK: *Bitwa pod Warną.* „Balcanica Posnaniensia” 1997, T. 8, s. 5–14; I. CZAMAŃSKA: *Bitwa pod Warną w tradycji węgierskiej i bałkańskiej.* „Balcanica Posnaniensia” 1997, T. 8, s. 175–183; A. KIJAS: *Bitwa pod Warną w historiografii rosyjskiej.* „Balcanica Posnaniensia” 1997, T. 8, s. 167–173; B. STACHOŃ: *Polityka Polski wobec Turcji i akcji antytureckiej w wieku XV do utraty Kili i Białogrodu.* Lwów 1930 („Archiwum Towarzystwa Naukowego we Lwowie”, dz. II, T. 7, z. 2), s. 101–105.

się w sprawie Dobczyc z Mikołajem z Brzezia⁹³. Po raz ostatni źródła odnotowały go w 1446 roku, gdy dał Klemensowi z Mysłowic dwa łany między rolami kmieci Wachala i Bartłomieja, aż do granicy brzostkowskiej⁹⁴. Zmarł przed 5 marca 1448 roku – wtedy rodzeństwo podzieliło się majątkiem⁹⁵.

Wspomniane inicjatywy zaowocowały odbudową zaufania dynastii panującej do rodziny Kamienieckich, co znalazło swoje odzwierciedlenie w oddaniu skonfiskowanych Marcinowi (1) Dobczyc. Sprawa ta jednak nie jest prosta, toteż wymaga poświęcenia jej odrębnej uwagi.

Kwestia Dobczyc jest zawiła z kilku powodów. Przede wszystkim, tenuta ta została odebrana Marcinowi Kamienieckiemu przez monarchę po 1415 roku, kiedy to Marcin pisał się jeszcze „de Dobschice”⁹⁶, a przed 1418 rokiem, o czym była mowa w poprzednim podrozdziale. Tymczasem, według informacji zawartych w źródłach, 22 grudnia 1439 roku Piotr, Mikołaj i Marcin Kamienieccy oddali ową tenutę dobczycką monarsze. Co więcej, poświadczyli również za swoich niepełnoletnich w tym czasie braci: Jana, Klemensa i Henryka, zrzeczenie się do niej praw⁹⁷. Powstaje zatem pytanie o to, dlaczego bracia oddawali tenutę, która została już przecież skonfiskowana. Podejmując się próby wyjaśnienia tej kwestii, konieczne jest sięgnięcie do samego dokumentu nadania owych dóbr Klemensowi z Moskorzeza, podkanclerzemu Królestwa. W 1390 roku Moskorzewski otrzymał od Jagiełły tenutę dobczycką za zasługi w obronie Wilna, z obostrzeniem, że król może ją wykupić za 500 grzywien, w wypadku gdyby Klemens nie miał potomstwa⁹⁸. Potomek jednak był, zatem tenuta przeszła w ręce Marcina (1) Kamienieckiego, ale została mu odebrana za występki, jakich się miał dopuścić. Niestety nie dysponujemy dokumentem owej konfiskaty, a dowiadujemy się o niej jedynie z relacji Długosza zamieszczonej w *Liber beneficiorum*⁹⁹. Nie ma jednak podstaw, by nie dać wiary kronikarzowi. Dobra te najprawdopodobniej faktycznie zostały skonfiskowane, natomiast kolejny tenentariusz najpewniej zobowiązany

93 GK 9, s. 296; A. SOCHACKA (*Jan z Czyżowa, namiestnik Władysława Warneńczyka. Kariery rodziny Półkozów w średniowieczu*. Lublin 1993, s. 131) podaje jednakże błędną datę.

94 ZK 12, s. 430, 431; SHGKr, Cz. 2, s. 239.

95 AGZ, T. 11, nr 2531.

96 ZK 6, s. 105.

97 KDM, T. 4, nr 1358.

98 AGAD, dokument pergaminowy nr 8856 = TN 8, nr 96; KDM, T. 4, nr 1008; H. ŁOWMIAŃSKI: *Prusy – Litwa – Krzyżacy*. Warszawa 1989, s. 389; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium Kamienieckich i ich rola polityczna do początków XVI wieku*. W: *Krosno. Studia z dziejów miasta i regionu*. T. 3. Red. S. CYNARSKI. Rzeszów 1995, s. 53.

99 LB, T. 1, s. 244.

był spłacić owe 500 grzywien spadkobiercom Klemensa z Moskorzewa. Stąd właśnie dokument z 1439 roku, w którym to wnukowie Klemensa oficjalnie oddają tenutę i związane z nią dokumenty. Wówczas bowiem najpewniej bracia po prostu zostali spłaceni.

Na tym jednak problem się nie kończy. Po odebraniu tenuty Marciniowi (1) król nadał ją bowiem Krystynowi z Ostrowa, kasztelanowi krakowskiemu¹⁰⁰, potem zaś za zasługi Wojciechowi Malskiemu w dożywocie. Ten z kolei w 1436 roku zastawił ją za 300 grzywien na sześć lat Mikołajowi i Janowi Lanckorońskim z Brzezia¹⁰¹, którym monarcha czynił na owej tenucie kolejne zapisy¹⁰². Będący w posiadaniu Dobczyc Lanckorońscy podzielili się nimi jeszcze 3 listopada 1444 roku. W wyniku podziału Mikołajowi przypadła w udziale tenuta lanckorońska z zamkiem i przynależnymi wsiami, a ponadto wsie dziedziczne: Brzezie z Szarowem i Dąbrową. Jan otrzymał zaś tenutę dobczycką z zamkiem Dobczyce i przynależnymi wsiami, a także dobra dziedziczne: miasto Wodzisław z wsiami: Klemencice, Zielonki, Świątniki, Osowiec, Łany, Zabłocie, Laskowa, Zakrzów, Pokrzywnica, Krasocin, Mięczyn i Przyłek. Bracia ustalili również, że Mikołaj ma dzierżyć zamek dobczycki aż do śmierci ich macochy Anny z Tęczyna, po jej zgonie zaś oddać zamek i miasto Dobczyce Janowi, a ten przekazać wówczas Mikołajowi Brzezie i dwie inne wsie¹⁰³. Tymczasem, za zasługi położone na Węgrzech Władysław Warneńczyk nadał 16 lipca 1444 roku Dobczyce wraz z przynależnymi doń wsiami Piotrowi Kamienieckiemu¹⁰⁴, a przecież kilka miesięcy wcześniej poczynił zapisy na Dobczycach Lanckorońskim (3 marca 1444 roku zapisał Mikołajowi z Brzezia 800 grzywien na zamku i mieście Dobczyce wraz z przynależnymi wsiami)¹⁰⁵. Musiało więc dojść do sporu

100 J. WRONISZEWSKI: *Ród Rawiczów. Warszowice i Grotowice*. Toruń 1992, s. 31–32.

101 KDM, T. 4, nr 1327; SHGKr, Cz. 1, s. 566.

102 21 sierpnia 1439 r., zob. ZDM, Cz. 5, nr 1452; 1 sierpnia 1440 r., zob. ibidem, nr 1482; oraz w 1441 r., zob. ibidem, Cz. 8, nr 2287; S. CYNARSKI: *Dzieje rodu Lanckorońskich z Brzezia od XIV do XVIII wieku*. Warszawa–Kraków 1996, s. 94.

103 SPPP 2, nr 3126b (pierwszy podział 4 marca 1443 r.), 3197; SHGKr, Cz. 1, s. 243; S. CYNARSKI: *Dzieje rodu Lanckorońskich z Brzezia...*, s. 96.

104 AGAD, dokument pergaminowy nr 5071; KDM, T. 4, nr 1460.

105 ZDM, Cz. 3, nr 674; SHGKr, Cz. 1, s. 243; zapisy były kontynuowane i później: w 1450 r. Kazimierz Jagiellończyk zatwierdził założenie przez Mikołaja z Brzezia na surowym korzeniu wsi Targoszyna, leżącej w dobrach królewskich należących do zamku dobczyckiego w lesie Lęg koło Raby, i przeniósł ją na prawo średzkie, zob. ZDM, Cz. 3, nr 846; SHGKr, Cz. 1, s. 567; w 1456 r. zaś Kazimierz Jagiellończyk zastawił Mikołajowi z Brzezia Dobczyce wraz z przynależnymi wsiami: Winiary, Rudnik, Kamyk,

między Kamienieckimi a Lanckorońskimi, co też zdarzyło się 30 września 1445 roku¹⁰⁶. Wyniku sporu nie znamy. Natomiast dowiadujemy się ze źródeł, że 1 czerwca 1478 roku Kazimierz Jagiellończyk oświadczył, iż w zamian za 700 grzywien pożyczonych na wykupienie tenuty dobczyckiej z rąk Henryka Kamienieckiego oraz za kolejne 600 grzywien daje Stanisławowi Marszałkowicowi z Brzezia miasto Dobczyce z wsiami aż do czasu spłacenia tych sum¹⁰⁷. Wiemy też, że dopiero w 1485 roku król spłacił Henrykowi (2) Kamienieckiemu 1400 grzywien zapisanych na Dobczycach, w zamian za co Henryk oddał miasto i zamek Dobczyce oraz wsie: Winiary, Rudnik, Kamyk, Brzączowice, Skrzyńska, Brzozowa, Burletka, Kurnatka (dziś: Kornatka), Poznachowice Górne, Wiśniowa, Wierzbanowa i Kobielnik¹⁰⁸. Sumy te zostały zapisane najpewniej już po 1444 roku, wcześniej bowiem nie ma o nich wzmianek w źródłach, a zatem sprawa podwójnych zapisów na Dobczycach nie skończyła się wraz ze śmiercią Warneńczyka. Tym bardziej że wiemy, iż w 1486 roku Stanisław i Jan z Brzezia zobowiązali się zapłacić Henrykowi Kamienieckiemu, kasztelanowi sanockiemu, 700 grzywien w ciągu trzech lat pod gwarancją zastawu dóbr: Poznachowice Górne, Wiśniowa, Skrzyńska i Winiary¹⁰⁹. Obecny stan badań nie pozwala jednakże na pełne wyjaśnienie owej kwestii.

3.2.2.

Henryk (2) – znakomity gospodarz

Henryk (2) okazał się całkowitym przeciwieństwem swego ojca. Zaszynął bowiem jako skrupulatny gospodarz, krok po kroku skrzętnie odbudowujący podupadłą gospodarkę rodziny.

Po śmierci najstarszego z braci – Piotra, 5 marca 1448 roku Mikołaj (1), Marcin (2) i Henryk (2) Kamienieccy, dziedzice zamku kamienieckiego,

Skrzyńska, Kurnatka (dziś: Kornatka), Burletka, Brzozowa, Targoszyna, Wiśniowa, Poznachowice, Jerzmanowa (dziś: Wierzbanowa) i Kobielnik, za 600 grzywien, zob. mKDM 5, teczka E, nr 1 = KDM, T. 5, nr 184; SHGKr, Cz. 1, s. 243, 567.

106 GK 9, s. 296; szerzej o nadaniach królewskich w tym okresie zob. M. SEPIAŁ: *Zastaw na dobrach ziemskich...*, s. 35–48.

107 mKDM 5, teczka O, nr 109 = KDM, T. 5, nr 1442.

108 BK, rkps 203, k. 95–95v; mKDM 5, teczka P, nr 108 = KDM, T. 5, nr 1690; SHGKr, Cz. 1, s. 567.

109 mKDM 5, teczka Q, nr 80 = KDM, T. 5, nr 1731; SHGKr, Cz. 1, s. 567.

dobrowolnie podzielili się majątkiem. Najstarszy z braci – Mikołaj (1) – uzyskał Wielopole w powiecie pilzneńskim wraz z dwoma przedmieściami i prawem patronatu w tamtejszym kościele; średni – Marcin (2) – uzyskał Łęki wraz z wsiami: Przibowa (dziś: Przybówka, powiat pilzneński), Odrzykoń, Wojkówka, Bratkówka, Malinówka i Jasienica, leżącymi w ziemi sanockiej; najmłodszy zaś – Henryk (2) – otrzymał wieś Korczynę wraz z zamkiem kamienieckim oraz wsiami: Węglówka, Szklary, Kombornia, Jabłonica i Zawada. Z działu przynależącego do zamku Henryk (2) powinien przekazać pozostałym braciom 450 grzywien do podziału. Nie zapomniano także i o siostrach, tj. Dorocie, Katarzynie i Małgorzacie. Do czasu zamążpójścia miał je utrzymywać u siebie Mikołaj, gdyby zaś któraś z nich wychodziła za mąż, wszyscy bracia zobowiązani byli dać jej dwieście grzywien: sto w gotówce na posag i drugie sto na wyprawę. Poza tym, każdy z braci z osobna zobowiązany był przekazywać każdej z siostr po 15 grzywien na bieżące potrzeby¹¹⁰.

W efekcie ogłoszonej wyprawy przeciw Mołdawii już rok później Henryk zastawił jednak uzyskane w wyniku wspomnianego podziału dobra za 1000 grzywien swojemu bratu Marcinowi (2) na okres trzech lat¹¹¹. Mołdawia po śmierci Stefana II stała się bowiem areną walk o tron, ale i miejscem rywalizacji polsko-węgierskiej. W lutym 1448 roku jeden z kandydatów do objęcia władzy: Piotr, zmusił kontrkandydata Romana do opuszczenia Mołdawii, na co nie chciała przystać strona polska, szykując się nawet do udzielenia zbrojnej pomocy Romanowi. Jednakże przeciwnicy Romana, uprzedzając polską interwencję, otruli go. W odpowiedzi na lato 1448 roku zapowiedziano w Polsce zorganizowanie wyprawy przeciw Piotrowi, którego obarczono odpowiedzialnością za ów mord. Wyprawa ta nie doszła jednak do skutku¹¹² i tym samym jedyny epizod wojskowy w życiu Henryka Kamienieckiego zakończył się, nim się tak naprawdę zaczął. Zastawione Marcinowi (2) dobra niewątpliwie po trzech latach powróciły do Henryka (2), już 25 maja 1453 roku zabezpieczał on bowiem kasztelanowi sanockiemu

110 AGZ, T. 11, nr 2531; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu*. T. 2. Brzozów–Wzdów–Rzeszów 1998, s. 50; T. 3. Kraków 2002, s. 10; W. SARNA: *Opis powiatu krośnieńskiego pod względem geograficzno-historycznym*. Przemyśl 1898, s. 353. W 1489 r. Korczyną przeszła na własność Mikołaja i Jana, synów Henryka (2), zob. AGZ, T. 11, nr 2351; T. 16, nr 1944.

111 AGZ, T. 11, nr 2756; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 64; Z. SPIERAŁSKI: *Henryk Kamieniecki*. W: PSB, T. 11, s. 512.

112 I. CZAMAŃSKA: *Mołdawia i Wołoszczyzna wobec Polski, Węgier i Turcji w XIV i XV wieku*. Poznań 1996, s. 106–107.

Piotrowi Smolickiemu i Jerzemu z Humnisk 276 florenów na swych wsiach Kombornia i Jabłonic¹¹³. Również w tym roku, 11 grudnia, Henryk poręczał Kombornią i Jabłonicą Fryderykowi z Jaćmierza za Szczepana Świętopełka z Zawady i Bolestraszc. Razem z nim porękę czynił kasztelan lwowski Jan Kmitya swymi wsiami: Oleśnica i Miczkowice¹¹⁴. Możliwe, że i pozostałe wsie Marcina (2) przeszły wówczas na własność Henryka, który to dysponował nimi od 1453 roku¹¹⁵, o czym dalej.

Przed 27 kwietnia 1456 roku Henryk ożenił się z Katarzyną, córką Mikołaja Pieniązka, starosty sanockiego, podkomorzego i starosty krakowskiego. 27 kwietnia 1456 roku zapisał jej 800 grzywien: 400 tytułem posagu i 400 tytułem wiana, które wyznaczył na wsiach: Jabłonica i Kombornia¹¹⁶. Małżeństwo to, z przedstawicielką bądź co bądź znaczącej rodziny, podniosło niewątpliwie prestiż Kamienieckiego. Tym bardziej że Mikołaj Pieniązek niejednokrotnie czy to towarzyszył mu w czynieniu poręk, czy też poświadczał za Henryka¹¹⁷.

Henryk (2) Kamieniecki musiał być ceniony i poważany w ziemi sanockiej oraz zasłynąć jako dobry gospodarz. Zasiadał bowiem regularnie na sądach zarówno ziemskich, jak i grodzkich w latach 1464–1484¹¹⁸ oraz bardzo często poręczał czy poświadczał za szlachciców z okolicy. Przykładowo, 10 maja 1463 roku poręczał za samego Mikołaja Pieniązka, starostę sanockiego, Pełce z Zahutyńnia spłatę 100 grzywien intromisją w 10 grzywien czynszu kmiecego ze swej wsi Kombornia¹¹⁹. Gwarantował mu także terminowy zwrot 60 grzywien, które od niego pożyczył, intromisją w wieś Jabłonicę¹²⁰. Stopniowo

113 AGZ, T. 11, nr 3127, 3128; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 65.

114 AGZ, T. 11, nr 3157; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 64.

115 AGZ, T. 11, nr 3129, 3203, 3365, 3367; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 29, 135.

116 AGZ, T. 11, nr 3301; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 19; W. SARNA: *Opis powiatu krośnieńskiego...*, s. 35.

117 Przykładowo, 29 kwietnia 1479 r. poręczał Marcinowi Czarnockiemu 80 grzywien za Henryka Kamienieckiego intromisją w Posadę Sanocką, zob. AGZ, T. 16, nr 1382; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 3, s. 61.

118 Sąd ziemski 27 marca 1464 r., 29 kwietnia 1465 r., 25 lutego 1466 r., 20 września 1468 r., 16 marca 1470 r., 23 stycznia 1476 r., 21 kwietnia 1478 r. i 22 kwietnia 1484 r., zob. AGZ, T. 16, s. 12, nr 36; s. 34, nr 99; s. 35, nr 100; s. 54, nr 183; s. 84, nr 202; s. 127, nr 1138; s. 142, nr 582; s. 46, nr 1629.

119 Ibidem, nr 35; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 64.

120 AGZ, T. 16, nr 36; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 20.

Kamieniecki zdobywał coraz większe uznanie w oczach szlachty, a i jego znaczenie niepomiarne rozło. I tak już w kwietniu 1464 roku świadcował na dokumencie Mikołaja Pieniżka i Piotra z Ryterowic, w którym potwierdzano z polecenia króla układ zawarty w 1460 roku między radą miasta Krosna, cechmistrzami i pospólstwem a wójtami Piotrem i jego synem Janem¹²¹. W 1466 roku (17 czerwca) świadcował z kolei wraz z elitą sanockiej szlachty: Jerzym z Humnisk, Janem Balem z Nowotańca, Piotrem z Ryterowic, w sprawie Mikołaja Pieniżka i Pakosza z Pakoszówki¹²². 24 czerwca 1467 roku natomiast razem z Mikołajem Pieniżkiem, podkomorzym krakowskim i kasztelanem sanockim, stolnikiem sanockim Janem Balem z Nowotańca, sędzią przemyskim Waszkiem z Rybotycz rozsądzał spór między Piotrem z Ryterowic, podkomorzym sanockim, a Janem z Tarnawy¹²³. We wrześniu 1468 roku poręczał Mikołajowi Piotrasowskiemu za Mikołaja z Witkowic intromisją w swą wieś Odrzykoń, że Mikołaj z Witkowic odda 10 grzywien do Bożego Narodzenia¹²⁴. 1 grudnia 1472 roku ponownie, razem z Mikołajem Pieniżkiem, Piotrem z Ryterowic, Leonardem z Pobiedna, Janem Tarnawskim i Mikołajem Dedeńskim, świadcował w sprawie Jadwigi Zawityńskiej, córki Dzierśława z Zawitynia, przeciw Mikołajowi Czarnockiemu¹²⁵. 26 października 1475 roku z kolei poświadczał rozgraniczanie dóbr przez podkomorzego sandomierskiego Piotra Dunina z Prawkovic¹²⁶.

Rzadko zdarzało się również, by pożyczonych pieniędzy nie spłacił w terminie, a spłatę zwykle gwarantował intromisją w swoje dobra. Przykładowo, 9 lutego 1468 roku gwarantował podkomorzemu krakowskiemu i staroście sandomierskiemu Mikołajowi Pieniżkowi terminowy zwrot 52 grzywien, które był mu dłużny, intromisją w połowę wsi Jabłonica¹²⁷. Tego samego dnia gwarantował też Pełce z Zahutynia terminowy zwrot 68 grzywien zastawem połowy wsi Jasienica¹²⁸. 2 marca z kolei pożyczął od księdza Prokopa i jego brata Macieja Błażowskiego 250 grzywien, zwrot których gwaranto-

121 mKDM 5, teczka L, nr 66 = KDM, T. 5, nr 619.

122 AGZ, T. 16, nr 355.

123 Ibidem, nr 392.

124 Ibidem, nr 505.

125 Ibidem, nr 866.

126 *Kodeks dyplomatyczny klasztoru tynieckiego*. T. 2. Wyd. S. KĘTRZYŃSKI, S. SMOLKA. Lwów 1875, nr 263 – rozgraniczenie miało dotyczyć wsi: Bierówka, Warzyce i Sieklówka; mKDM 5, teczka N, nr 388 = KDM, T. 5, nr 1322.

127 AGZ, T. 16, nr 425; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 20.

128 AGZ, T. 16, nr 426; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 29.

wał intromisją w Jasienicę¹²⁹. We wrześniu 1468 roku Henryk za 45 grzywien długu, który był winien Janowi Kobyłeńskiemu, dawał mu intromisję w 4 i ½ grzywiny z czynszu kmiecego w Jabłonicy¹³⁰. Wreszcie 13 grudnia 1476 roku gwarantował Janowi Balowi z Nowotańca, Leonardowi z Pobiedna i Pawłowi z Dydni terminowy zwrot 30 grzywien intromisją w Odrzykoń¹³¹. Jedynie w 1471 roku Jan Jasiński skarżył Jerzego Bukowskiego, że nie dał intromisji w Zmiennicę, którą ręczył za Henryka Kamienieckiego i terminową spłatę przez niego 30 złotych. Najwyraźniej więc Henryk pożyczonych pieniędzy w terminie nie oddał¹³². 23 stycznia 1476 roku zabezpieczał z kolei Jerzemu Bukowskiemu i Mikołajowi Dedeńskiemu daną za siebie porękę w wysokości 257 florenów węgierskich intromisją w Jasienicę¹³³. Podobnie 23 stycznia 1476 roku gwarantował Mikołajowi Czarnockiemu terminowy (tj. do Bożego Narodzenia) zwrot pożyczonych od niego 70 grzywien przedłużeniem dzierżawy w Jasienicy¹³⁴. Pieniądze najpewniej spłacił w terminie, jako że już 21 kwietnia 1478 roku zobowiązał się, iż zapłaci swojemu szwagrowi Mikołajowi Strzeżowskiemu 340 grzywien, na co dawał intromisję właśnie w Jasienicę oraz Płoszynę i Wolę Jasienicką¹³⁵. Dla odmiany 10 maja tego roku sądził się z Janem Kobyłeńskim, który spłatę długu gwarantował intromisją w wieś Sanoczek, a z której teraz nie chciał się wywiązać¹³⁶. 3 stycznia 1465 roku zaś, gdy Leonard z Pobiedna ręczył za Henryka, ten zabezpieczył mu ową porękę intromisją w Kombornię¹³⁷. Równocześnie zabezpieczył Jerzemu z Humnisk daną za siebie porękę w wysokości 60 grzywien i 2 kop

129 AGZ, T. 16, nr 429; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 30.

130 AGZ, T. 16, nr 500; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 20.

131 AGZ, T. 16, nr 1203 – termin spłaty upływał w Zielone Świątki.

132 Ibidem, nr 833–834, 847–848, 851–852; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 3, s. 274.

133 AGZ, T. 16, nr 1159–1160; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 30.

134 AGZ, T. 16, nr 1161.

135 Ibidem, nr 1269; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 30; już 13 grudnia 1476 r. winny był Strzeżowskiemu 300 grzywien, których zwrot gwarantował Strzeżowskiemu Paweł z Dydni intromisją w Dydnię i Jabłonicę, zob. AGZ, T. 16, nr 1201. Tego samego dnia Jan Bal z Nowotańca i Leonard z Pobiedna poręczali wspomnianemu Pawłowi za Henryka, który pożyczył od niego 200 grzywien, zob. ibidem, nr 1202.

136 AGZ, T. 16, nr 838; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 3, s. 98.

137 AGZ, T. 16, nr 175, 177; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 64.

groszy intromisją w Jabłonicę¹³⁸. 3 września Pełka z Zawityna wystąpił sądowo przeciw Henrykowi (2) w sporze o granice¹³⁹. Sprawa była kontynuowana jeszcze 29 kwietnia 1466 roku¹⁴⁰. 3 stycznia 1465 roku Henryk poświadczył spłatę 125 grzywien dziedzicom zmarłego Mikołaja Wroceńskiego do czasu uzyskania przez nich pełnoletniości. W przeciwnym wypadku gwarantował intromisję w Korczynę¹⁴¹.

Henryk Kamieniecki nie tylko dbał o dobra, które pozostawały już w jego posiadaniu, skłonny był także procesować się o nowe nabytki. Jednym z najdłużej ciągnących się procesów (swoimi początkami sięgał jeszcze czasów Marcina (1), a jego rozwiązania sam Henryk (2) nie dożył) był spór ze Stanisławem Kotem z Kotek o wspomniane wcześniej¹⁴² sumy wienne ubezpieczone Katarzynie, żonie Marcina (1) z Moskorzewa, na wsiach: Niezdów, Bukownik, Komorniki, Wiśniowa i Wolica. Dobra te jednak Marcin sprzedał ojcu Stanisława Piotrowi Kotkowi z Kotek. 7 stycznia 1465 roku Stanisław Kot z Kotek oskarżał Henryka, Mikołaja, Stanisława z Wielopola i ich siostrę Katarzynę, że nie chcą ustąpić ze wspomnianych wsi¹⁴³. Sprawa ta znalazła swoją kontynuację jeszcze 6 lutego. Nie pomogło wówczas nawet ofiarowanie przez Stanisława Kotka 4000 grzywien ani też rok później (3 czerwca 1466 roku) sprowadzenie świadków. Kamienieccy wsi oddać nie chcieli. Sprawa znalazła swój szczęśliwy (z punktu widzenia Kamienieckich) koniec dopiero przed 4 marca 1482 roku, kiedy to już jako właściciel Niezdowa, Bukownika i Komornik występował Henryk (2)¹⁴⁴. Nie jest to jedyny przykład dobrego gospodarowania dobrami przez Kamienieckiego. Otóż 5 listopada 1460 roku, gdy za dług w wysokości 70 grzywien zastawił Marciszowi

138 AGZ, T. 16, nr 174, 176; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 20.

139 AGZ, T. 16, nr 214.

140 Ibidem, nr 290.

141 Ibidem, nr 178.

142 Zob. s. 103 niniejszej pracy.

143 ZK 16, s. 133, nr 2; s. 283, nr 1; s. 298, nr 1, 2; s. 304, nr 2; s. 315, nr 1; SPPP 2, 3778, 3785–3786, 3837; SHGKr, Cz. 2, z. 4, s. 725–726; sprawa ta podnoszona była już w 1447 r., zob. ZK 146, s. 517; ZK 13, s. 76, 109, 293–294; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 62.

144 ZK 17, s. 299, 315, 316, 491, 528, 534; SPPP 2, nr 3785, 3786, 4266; LB, T. 2, s. 111, 277; przed 1486 r. zastawił zaś Krystynowi z Minogi za 300 florenów Niezdów, Komorniki, Bukownik i Wolice, zob. GK 23, s. 9; w 1489 r. z kolei Mikołaj Pieniążek wziął od Henryka w zastaw za 180 florenów wsi: Niezdów, Komorniki, Bukownik i Wolice, zob. ibidem, s. 11.

Stryczkowi swą wieś Jabłonicę wraz z dworem, rolę i 5 grzywnami czynszu kmiecego oraz pocztami na Boże Narodzenie i Wielkanoc, to jednak ustalił, że cały czynsz powyżej tej kwoty miał pozostawać w jego rękach. Natomiast zasiewy jare i ozime miały przypadać Henrykowi i Stryczkowi po połowie¹⁴⁵. Na tych samych zasadach Henryk zastawił Stryczkowi Jasienicę¹⁴⁶. Gdy zaś 6 czerwca 1480 roku zastawił Mikołajowi Bukowskiemu za 250 grzywien dwór i rolę w Jabłonicy, przezornie zachował dla siebie wieżę, na wypadek, gdyby chciał się w Jabłonicy zatrzymać. Równocześnie zezwolił Mikołajowi pobierać jedynie 6 grzywien czynszu w święto Trójcy Świętej oraz w dzień św. św. Judy i Szymona, pozostałą zaś część zostawiał sobie¹⁴⁷. W jego rękach były także Dziekanowice¹⁴⁸.

Problemy związanych z posiadanymi dobrami jednak nie brakowało. To w czasach Henryka rozpoczęła się sprawa wójtostwa w Krośnie, która w znacznym stopniu zajmowała głowy synów Kamienieckiego. Nim Henryk nabył do wójtostwa prawa, znajdowało się ono w rękach dwóch bliżej nieznanym braci: Piotra i Jana. 16 kwietnia 1461 roku Jan oskarżył Piotra, że ten odmawia mu udziału w czynszach i dochodach z połowy wójtostwa. Piotr zaś stał na stanowisku, że wójtostwo niepodzielne kupił jego przodek za zgodą króla i dokładał wszelkich starań, by w takim właśnie stanie je utrzymać. Dlatego też krewni zawsze byli spłacani, a więc tym samym Jan nie miał do wójtostwa żadnych praw. Ten jednakże dał swej żonie Barbarze 200 grzywien tytułem wiana na owym wójtostwie. Jako że zanosilo się na to, iż sprawa nieprędko znajdzie swój szczęśliwy koniec, odłożono ją z polecenia królowej Zofii do czasu powrotu szlachciców z wyprawy¹⁴⁹. Niestety, królowa zmarła. Piotr odwołał się zatem do sądu wyższego prawa niemieckiego, Jan zaś do króla¹⁵⁰. Tymczasem Jan przezornie 28 września 1462 roku odstąpił ową połowę wójtostwa w Krośnie wraz z młynem w Głowience Henrykowi Kamienieckiemu. W zamian otrzymał sołectwo w Jabłonicy oraz trzy łany, młyn i karczmę. Nie było to jednak nieprzemyślane posunięcie ze strony Kamienieckiego, zastrzegł on bowiem, że jeśli tylko odzyska sołectwo

145 AGZ, T. 11, nr 3567; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 19–20.

146 AGZ, T. 11, nr 3605; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 29.

147 AGZ, T. 16, nr 1409; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 20.

148 LB, T. 2, s. 111.

149 AGZ, T. 11, nr 3640–3648; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 86.

150 AGZ, T. 11, nr 3655; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 86.

w Jasienicy (sprzedane z prawem odkupu Janowi Kobyleńskiemu), to Jan otrzyma owe trzy łany, młyn i karczmę właśnie w Jasienicy, Jabłonica zaś wróci do Henryka¹⁵¹. Jak się okazało, nie była to szczęśliwa inwestycja. W 1462 roku sąd najwyższy prawa niemieckiego wydał wyrok przysądający całe wójtostwo Piotrowi. Wyrok ten 6 czerwca 1463 roku potwierdził monarcha¹⁵². 7 czerwca 1463 roku polecił również unieważnić sprzedaż owej części wójtostwa Henrykowi Kamienieckiemu¹⁵³. Do unieważnienia najpewniej nie doszło, natomiast Henryk znalazł w Barbarze, żonie Jana, kompankę do walki. W 1464 roku Barbara i Henryk oskarżyli Piotra o napaść na Barbarę oraz o zrabowanie koni i pieniędzy¹⁵⁴. Ostatecznie, monarcha polecił Janowi z Tęczyna, kasztelanowi krakowskiemu, oraz Janowi Rytwiańskiemu, staroście sandomierskiemu, przeciągający się spór rozstrzygnąć. 23 maja 1464 roku zawyrokowali oni, że wójtostwo w całości przynależy do Piotra, zaś Henryk, Jan oraz Barbara powinni wyrok uszanować i zamilknąć¹⁵⁵. Spór rozgorzał na nowo dopiero 28 lutego 1484 roku. Wówczas to ksiądz Piotr Wiosna, jako plenipotent Henryka Kamienieckiego, występował przeciw braciom: Janowi i Piotrowi, wójtom w Krośnie, o czwartą część wspomnianego wójtostwa, wartości 350 grzywien¹⁵⁶. Sprawa ta znalazła jeszcze kontynuację 26 sierpnia 1484 roku, 23 listopada 1484 roku i 4 stycznia 1485 roku¹⁵⁷, aż w końcu po raz kolejny spór rozstrzygać musiał monarcha¹⁵⁸. Konflikt przybrał bowiem nowy obrót. 7 marca 1485 roku Jan i Piotr sprzedali wójtostwo w Krośnie biskupowi krakowskiemu Janowi z Rzeszowa. Biskup zobowiązał się także usunąć przeszkody czynione przez Henryka Kamienieckiego¹⁵⁹. Dalszej części sporu Henryk jednakże nie dożył.

Kolejna absorbująca Henryka sprawa rozpoczęła się 5 listopada 1460 roku. Tego bowiem dnia sprzedał wsie: Jasienicę, Wolę Jasienicką oraz Wolę Kom-

151 AGZ, T. 11, nr 3740, 3741; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 86; tyle że po tym, gdy Jasienica powróciła z rąk Kobyleńskiego, Kamieniecki sprzedał ją wraz z sołectwem Marcinowi Czarnockiemu, zob. AGZ, T. 16, nr 801.

152 AGZ, T. 3, nr 118, 119; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 86.

153 AGZ, T. 16, nr 3199; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 86.

154 AGZ, T. 16, nr 117–122, 124–128, 137–141, 143, 150–154; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 67, 86.

155 AGZ, T. 3, nr 122.

156 Ibidem, T. 16, nr 3364; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 86.

157 AGZ, T. 16, nr 3366, 3369, 3370, 3372–3376, 3379–3381; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 86.

158 AGZ, T. 16, nr 3386, 3387.

159 Ibidem, nr 3388, 3389; dalsze spory o wójtostwo w Krośnie: ibidem, nr 3386, 3387.

borską, za 300 grzywien Jerzemu z Bukowa, z prawem odkupu po sześciu latach. Gdyby zaś Henryk nie odkupił owych wsi po tym czasie, Jerzy z Bukowa po dopłaceniu 400 grzywien mógł przejąć je na własność. Nowy właściciel miał prawo do korzystania z lasów komborskich, sam zaś Henryk zobowiązał się, że usypie kopce i odgraniczy owe wsie od sąsiadujących z nimi Jabłownicy i Komborni, pozostających w jego rękach¹⁶⁰. Wsie jednakże musiały zostać przez Henryka wykupione, ponieważ w 1462 roku ponownie je sprzedał – tym razem Janowi Kobyleńskiemu za 700 grzywien, z prawem odkupu po pięciu latach. Z sumy tej Kobyleński miał zapłacić 410 florenów, czyli 307 i ½ grzywiny. Ustalono, że po upływie owych pięciu lat Henryk będzie mógł dobra wykupić, płacąc 410 florenów, jeśli kurs florena będzie wówczas wynosił 3 wiardunki lub więcej, a jeśli będzie niższy, wtedy zapłaci 292 grzywiny. Gdyby zaś Kamieniecki wsi nie wykupił, Kobyleński doda mu 392 grzywiny i przejmie dobra na własność. Można się domyślać, że wcześniej wymienianych kopców Henryk najpewniej nie usypał, ponownie zobowiązał się bowiem do otoczenia pozostających przy nim Jabłownicy i Komborni¹⁶¹. Jasionica, Wola Jasionicka i Wola Komborska bardzo szybko powróciły do Henryka, już na początku 1468 roku gwarantował bowiem Pełce z Zahutynia terminowy zwrot długu intromisją w połowę wsi Jasionica¹⁶². W 1471 roku sprzedawał Jasionicę już po raz trzeci – tym razem, wraz z sołectwem, Marcinowi Czarnockiemu za 600 grzywien, z prawem odkupu po sześciu latach. Kopce graniczne były już wówczas usypane¹⁶³. Wieś wróciła do Henryka przed 23 stycznia 1476 roku¹⁶⁴.

Henryk (2) niejednokrotnie występował także w obronie kmieci zamieszkujących jego dobra. Przykładowo, w 1471 roku bronił sprawy kmieci z Jabłownicy, którzy oskarżali wspomnianego już Jana Kobyleńskiego, dzierżawcę z Sanoczka i Rogów, o to, że najechał ich domy i naraził na szkodę¹⁶⁵.

160 Ibidem, T. 11, nr 3566; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 29, 64.

161 AGZ, T. 11, nr 3663; SHGKr, Cz. 2, s. 647; jeszcze 27 marca 1464 r. Henryk zapisał Kobyleńskiemu 100 grzywien na wspomnianych dobrach, zob.: AGZ, T. 16, nr 89; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 29.

162 AGZ, T. 16, nr 426; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 29.

163 AGZ, T. 16, nr 801 – granica przebiegać miała od kopca narożnego po wieś Lutcza, potem zaś działem do szubienicy i wreszcie do wierzchowiny Czarnej Jasionicy, zob. A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 29, 86; T. 3, s. 233.

164 AGZ, T. 16, nr 1159.

165 Ibidem, nr 813–816, 820, 828, 838, 840; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 20. Poszkodowani przez Kobyleńskiego to trzej kmiecie: Jaczko, Fil

15 lutego 1464 roku Henryk wraz z bratem Mikołajem prosili listownie radę miasta Bardiowa o interwencję u burgrabiego z Makowicy w sprawie zajętych dóbr¹⁶⁶. W 1473 roku z kolei Kamieniecki występował jako opiekun córek zmarłego Pełki z Zahutyńia: Apolonii i Małgorzaty, gwarantując Mikołajowi Czarnockiemu ich stawienie się przed sądem¹⁶⁷.

Jednym z najbardziej zażartych i najdłużej trwających był spór z biskupem przemyskim Mikołajem z Błazejowa. Wsie należące do Henryka graniczyły bezpośrednio z wsiami biskupa Mikołaja, co prowokowało ciągłe kłótnie o granice. Otóż, przed 5 czerwca 1453 roku Henryk sprzedał wieś Malinówkę (wcześniej należąca do Marcina (2); nie wiemy, w jakich okolicznościach przeszła w ręce Henryka) Piotrowi Smolickiemu za 400 grzywien¹⁶⁸. Ten z kolei sprzedał ją braciom Janowi i Maciejowi ze Wzdowa. 3 września 1465 roku doszło zaś do sporu między biskupem przemyskim Mikołajem a braćmi ze Wzdowa o granicę pomiędzy ich wsią Malinówką a wsiami biskupa: Brzozowem i Starą Wsią. Sprawa była o tyle skomplikowana, że kwestia granic nie była uregulowana już wtedy, gdy Henryk (2) sprzedawał ową wieś Piotrowi Smolickiemu. Biskup z kolei bezprawnie usypał kopce graniczne między Malinówką a Starą Wsią, ze szkodą dla Jana i Macieja ze Wzdowa¹⁶⁹. Dlatego też teraz zarówno Jan i Maciej ze Wzdowa, jak i biskup Mikołaj zgłaszali pretensje do Henryka, że sprzedając Malinówkę Piotrowi Smolickiemu, nie zadbał o uregulowanie tejże kwestii i w związku z tym naraził ich na szkody¹⁷⁰. 25 sierpnia 1460 roku Jan Pilecki jako komisarz królewski został wyznaczony do odgraniczenia wsi: Jasienica, Jabłonica i Orzechownica (dziś: Orzechówka), należących do Henryka (2), od wsi: Domaradz, Płosina, Blizne i Stara Wieś, oraz miasta Brzozów wraz z przedmieściami, należących do biskupa Mikołaja i kapituły przemyskiej¹⁷¹. Z biskupem wiązały Henryka zresztą nie tylko sprawy własnych dóbr. 24 maja 1465 roku doszło do sporu

i Wasyl. Kobyłeński wraz ze służbą miał napaść na domy każdego z nich i zrabować bydło, część garderoby i biżuterii oraz zadać kilka ran „sinych” i kilka „krwawych”.

166 Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 2, nr 196.

167 AGZ, T. 16, nr 944, 1217; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 20.

168 AGZ, T. 11, nr 3129; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 135. Prawdopodobnie w rękach Henryka był wówczas już i Kamieniec. W zapisie zagwarantowano bowiem, że jeśli obcy ludzie będą wypasać bydło w lasach przynależących do owej wsi, będą musieli zapłacić należność zamkowi Kamieniec.

169 AGZ, T. 16, nr 224–227.

170 Ibidem, nr 231, 232; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 135.

171 AGZ, T. 8, nr 85; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 62.

o granice między wsią biskupią Domaradzem Wyższym a Zakobyłem, należącym do Mikołaja, Marcisza, Pełki i Piotra, braci niedzielnych z Zakobyła. Henryk poręczał w tym konflikcie wadium w wysokości 1000 grzywien za braci z Zakobyła, możliwe, że w myśl zasady: wrogowie mojego wroga (w tym wypadku biskupa Mikołaja) są moimi przyjaciółmi¹⁷². 27 stycznia 1467 roku uczestniczył w rozstrzygnięciu sporu pomiędzy biskupem a Stanisławem z Dynowa, właścicielem wsi: Izdbica, Wesota i Hadle, graniczących z wsiami biskupa: Przysiętnica, Domaradz, Golcowa, Blizne i Stara Wieś. Rozjemcy mieli udać się na miejsce konfliktu i dokonać rozgraniczenia, kierując się uzyskanymi od ludzi informacjami. W przypadku braku zgody strony miały wybrać ostatecznego arbitra – został nim Stanisław Pieniążek, starosta sanocki. Razem z Jerzym z Humnisk, kasztelanem sanockim, Henryk miał poręczać za biskupa wadium, ustanowione, by zmusić strony do realizacji orzeczenia¹⁷³. W 1470 roku spór Henryka z biskupem Mikołajem rozgorzał na nowo. 2 stycznia w zastępstwie biskupa występował na sądzie jego urzędnik Marcin Koth¹⁷⁴. Henryk oskarżał wówczas Mikołaja o wysłanie Lasoty, Starzyńskiego i dziesięciu innych ludzi niższego stanu ze wsi biskupiej Brzozowa celem napaści na dobra Kamienieckiego. Mieli oni najechać Jasienicę i spustoszyć tamtejszą karczmę, wygnąć karczmarzy, czyniąc szkody równe 20 grzywnom¹⁷⁵.

W roku 1469 Kamieniecki musiał mieć zdecydowanie większe potrzeby finansowe, wszelakie bowiem pożyczki, a nawet nie do końca legalne pozyskiwanie pieniędzy były wówczas na porządku dziennym. Już 27 lipca 1469 roku Henryk zobowiązywał się, że spłaci Janowi Dłuskiemu 40 grzywien do Bożego Narodzenia, co gwarantował intromisją w Jabłonicę¹⁷⁶. Dnia 11 września deklarował z kolei, że do św. Mikołaja odda Jerzemu z Bukowa 30 florenów węgierskich. Jednakże, z racji tego, że trwała wówczas wojna z Maciejem Korwinem, wkalkulowano również możliwość, iż Henryk

172 AGZ, T. 8, nr 94; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu*. T. 1. Brzozów 1991, s. 93.

173 AGZ, T. 16, nr 374, CCCII; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 1, s. 94; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 206 – za Stanisława z kolei wadium poręczył kasztelan lubelski Dobiesław Kmita.

174 AGZ, T. 16, nr 736–738; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 1, s. 53.

175 AGZ, T. 16, nr 743–749, 751; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 1, s. 53.

176 AGZ, T. 16, nr 587; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 20.

w takiej wyprawie będzie zmuszony wziąć udział i wówczas miałby spłacić dług do pięciu tygodni po powrocie z niej, pod gwarancją intromisji w dochody z sześciu kmieci z Jabłonicy oraz w młyn¹⁷⁷. Tego samego dnia Jerzy z Buska poręczał także za Henryka Janowi Jasieniowskiemu spłatę 30 florenów do św. Mikołaja. W wypadku wojny miał spłacić należność do pięciu tygodni po powrocie, co gwarantował intromisją w dochody z czterech zamożniejszych kmieci w Zmiennicy, w młyn i sadzawkę¹⁷⁸. 22 stycznia 1471 roku Henryk sprzedał zaś Jasienicę z Wolami Niższą i Wyższą Marcinowi Czarnockiemu za 600 grzywien, z prawem odkupu po sześciu latach¹⁷⁹. Wreszcie 8 maja 1478 roku pożyczył od Stanisława i Jana z Brzezia pieniądze (700 marek), które miał spłacić w trzech ratach i co gwarantował intromisją we wsie: Poznachowice, Wiśniowa, Skrzyńka i Winiary¹⁸⁰. Odnośnie do mniej legalnych źródeł dochodu mamy o takich wzmiankę pod rokiem 1477. Wówczas to Kazimierz Jagiellończyk zawiadamił Mikołaja Perényego, że Henryk Kamieniecki pobrał pieniądze bez zgody króla i ten zobowiązywał się zadośćuczynić w tej sprawie¹⁸¹.

Po 12 stycznia 1474 roku a przed 12 marca roku następnego Henryk uzyskał urząd kasztelana sanockiego po Jerzym z Humnisk¹⁸², który to urząd sprawował prawie do śmierci. Nie bez znaczenia dla owej nominacji były zapewne zasługi brata Henryka (2) – Piotra – na Węgrzech. Tym bardziej że z oddanych mu w dowód uznania Dobczyc tak naprawdę (wskutek równoczesnych zapisów czynionych na nich Lanckorońskim, o czym pisałam wcześniej) Kamienieccy pożytku nie mieli. Toteż możliwe, że z jednej strony doceniając zasługi rodziny (zarówno Piotr, jak i Henryk należeli do zwolenników dynastii), a z drugiej – rehabilitując się za Dobczyce, król nadał Henrykowi (2) kasztelanię sanocką. Po raz ostatni Kamieniecki z tytułem kasztelana sanockiego pojawił się 7 stycznia 1488 roku; zmarł zaś 2 czerwca tegoż roku¹⁸³. Był to jedyny urząd, jaki piastował.

177 AGZ, T. 16, nr 659; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 20.

178 AGZ, T. 16, nr 634, 658; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 3, s. 275.

179 AGZ, T. 16, nr 801; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 30.

180 GK 20, s. 734–735.

181 Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 2, nr 279.

182 Urz.Rus, nr 2247, 2248; Z. SPIERAŁSKI: *Henryk Kamieniecki...*, s. 512.

183 Urz.Rus, nr 2248; K. FEDOROWICZ: *Dostojnicy i urzędnicy świeccy województwa krakowskiego 1374–1506*. W: AKH, T. 8, s. 184.

Od początku lat 80. XV wieku mocno zaabsorbował Henryka konflikt rozgorzały pomiędzy braćmi jego żony, tj. Stanisławem, Mikołajem, Piotrem i Jakubem Pieniążkami, o podział dóbr¹⁸⁴. Ostatecznie, 11 maja 1484 roku ustalono, że Piotr i Jakub otrzymać mają miasto Jaćmierz wraz z przedmieściami oraz wsie Bażanówkę i Bziankę¹⁸⁵. Drugą ciągnącą się stosunkowo długo sprawą, w którą zaangażowany był Henryk, było poręczenie przez niego wadium w wysokości 1000 grzywien Andrzejowi z Sobienia za Jana z Denowa. Sprawa ta początek swój miała 28 sierpnia 1481 roku, czasem trwania zaś „przeżyła” samego Kamienieckiego, albowiem 16 marca 1489 roku będący stroną Andrzej z Sobienia wystąpił już przeciw synom Henryka¹⁸⁶.

Kamieniecki znany był także jako opiekun dóbr klasztornych w Koprzywnicy. W roku 1482, występując w roli opiekuna wspomnianych dóbr klasztoru koprzywnickiego i jako komisarz królewski, wraz ze Stanisławem Pieniążkiem z Witowic, z Mikołajem ze Strzyżowa i ze Stanisławem ze Skotnik pełnił obowiązki rozjemcy ze strony klasztoru w sporze o granicę między wsią klasztorną Zręcinem a należącą do miasta Krosna Szczepańcówą¹⁸⁷.

Ostatnie informacje o Henryku (2) pochodzą z 3 kwietnia 1487 roku, kiedy to zapisał Janowi Czeszykowi z Bukowa dług, jaki miał wobec niego, a wynoszący 108 grzywien, na wsi Komborni. Jan miał otrzymywać po 20 grzywien rocznie¹⁸⁸. Również w kwietniu 1487 roku król zapisał Kamienieckiemu, jako kasztelanowi sanockiemu, 17 beczek soli¹⁸⁹. Wreszcie po raz ostatni Henryk (2) pojawia się w źródłach 7 stycznia 1488 roku¹⁹⁰. Zmarł 2 czerwca 1488 roku¹⁹¹.

184 3 kwietnia 1481 r. w sporze zeznawała Katarzyna, żona Henryka, zob. AGZ, T. 16, nr 1456.

185 Ibidem, nr 1631; 28 grudnia 1485 r. zaś Jakub zapisywał żonie Annie 700 grzywien na połowie swych dóbr, zob. ibidem, nr 1727; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 26.

186 SPPP 2, nr 4266, 4275, 4344; AGZ, T. 16, nr 1530, 1531, 1666, 1667, 1736; Jan z Dynowa pozywał Andrzeja Sobieńskiego o to, że mimo ustanowionego wadium najechał jego dobra i naraził go na ogromne straty; sam Henryk Kamieniecki natomiast spotkał się z Janem i Prokopem z Dynowa w sądzie 12 marca 1481 r., kiedy to poświadczono zwrot pożyczonych od Henryka 300 grzywien, zob. ibidem, nr 1511.

187 mKDM 5,teczka P, nr 83 = KDM, T. 5, nr 1575.

188 AGZ, T. 16, nr 1804; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 64.

189 Teki Pawińskiego, T. 2, s. 150.

190 Urz.Rus, nr 2248.

191 ZK 19, s. 313; K. FEDOROWICZ: *Dostojnicy i urzędnicy świeccy województwa krakowskiego...*, s. 184; Urz.Rus, nr 2248.

Pewną ciekawostką stanowić może fakt, że Henryk najpewniej przejawiał zainteresowania muzyczne. Otóż 19 lipca i 7 września 1473 roku toczył się spór między Jadwigą Przemęcką z Krakowa a Janem Pieniążkiem, kanonikiem krakowskim i studentem Uniwersytetu Krakowskiego, który rozsądzał rektor tej uczelni. Jadwiga Przemęcka domagała się oddania jej syna Stanisława, niewidomego śpiewaka, który to przed przeszło dwoma laty został zabrany na służbę. Tymczasem Jan Pieniążek, który zobowiązał się, że w ciągu sześciu tygodni od dnia, kiedy Jadwiga tego zażąda, zwróci jej syna, zamiast tego, przekazał go nielegalnie Kamienieckiemu. Stał również na stanowisku, że śpiewaka Stanisława wzięt na służbę nie dla siebie, ale dla brata Jakuba, który z kolei odstąpił go Kamienieckiemu – ten zaś oddać go nie zamierzał. Najwyraźniej Henryk lubował się w muzyce czy też rozrywce w ogóle, skoro taką wagę przykładał do obecności śpiewaka na swym dworze. Ostatecznie jednak rektor zobowiązał Jana Pieniążka do oddania matce „zdrowego i przyrodzianego” syna do 27 września pod karą ekskomuniki. Pieniążek zobowiązany był również do pokrycia kosztów sporu poniesionych przez Jadwigę¹⁹².

Henryk (2) pozostawił po sobie majątek rozbudowany, skonsolidowany i dobrze zarządzany. Na uznanie zasługuje sposób, w jaki uporał się z problemami, które pozostawił po sobie jego ojciec Marcin (1). Henryk nie tylko uporządkował niejako odziedziczone sporne kwestie związane z dobrami, ale też skutecznie dążył do rozbudowy majątku. To on także rozpoczął przebudowę zamku kamienieckiego, aby nadać mu wygląd bardziej rezydencjonalny¹⁹³. Z czasów, gdy zamek pozostawał w rękach Henryka, znamy osobę prebendarza ufundowanej przez Klemensa z Moskorzewa na zamku kamienieckim kaplicy, którym od 1472 roku był Jan Henrykowicz Skąta z Szebni¹⁹⁴. Henryk Kamieniecki zakończył również długotrwały i wymagający sporego zaangażowania konflikt z rodziną Kotków, dzięki czemu Kamienieccy weszli w posiadanie (już niekwestionowane) Niezdowa, Komorników i Bukownika. Co więcej, zdołał odbudować powszechny szacunek do rodziny Kamieniec-

192 Acta rectoralia, T. 1, nr 295, 298; SHGKr, Cz. 3, z. 1, s. 169.

193 T. MAŁKOWSKA-HOLCER: *Ze studiów nad historią zamku Kamieniec koło wsi Odrzykoń w powiecie krośnieńskim*. W: *Architektura rezydencjonalna i obronna województwa rzeszowskiego w świetle badań naukowych prowadzonych w 25-leciu PRL. Materiały z sesji naukowej, Łańcut 9–10 maja 1970 r.* Łańcut 1972, s. 146.

194 *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1440–1500*. Oprac. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1960, s. 29–30, nr 44, przyp. 1; J. FRAZIK, T. HOLCEROWA: *Wstępne badania nad zamkiem w Odrzykoniu*. „Biuletyn Historii Sztuki” 1966, R. 28, nr 1, s. 95.

kich i należą im pozycję wśród szlachty sanockiej. Pozostawił jednakże też kilka nierozwiązanych spraw, które w dość znacznym stopniu zaabsorbowały później jego synów: kwestię wójtostwa krośnieńskiego oraz spory z biskupem Mikołajem.

ROZDZIAŁ 4

Pokolenie trzecie

Okres świetności rodziny (xv/xvi wiek)

4.1. Mikołaj (2) Kamieniecki, pierwszy hetman wielki koronny, i rotmistrz Jan (2) Kamieniecki

4.1.1. Początki kariery Mikołaja Kamienieckiego

Mikołaj urodził się w 1460 roku¹ jako syn Henryka (2) i Katarzyny Pieniążkówny. Jan urodził się dwa–trzy lata później². Z racji niewielkiej różnicy wieku kariera braci przebiegała bardzo podobnie. Po śmierci Henryka (2) w 1488 roku Mikołaj, jako najstarszy z rodzeństwa, stał się niekwestionowanym opiekunem, ale i autorytetem dla braci. Z tej roli wywiązywał się znakomicie³.

Karierę rozpoczął jeszcze za panowania Kazimierza Jagiellończyka. 12 czerwca 1477 roku monarcha umawiał się z Kamienieckim o służbę⁴, w 1484 roku zaś spotykamy Mikołaja wśród królewskich *curienses*⁵. W tym samym roku otrzymał od króla w nagrodę trzy bałwany soli (17 lutego)⁶ i kolejne piętnaście koszy soli (3 marca)⁷. Jednakże do większych zaszczytów doszedł dopiero za panowania Jana Olbrachta. Zaufanie królewicza Kamieniecki zdobył jednak jeszcze zanim ten objął rządy w państwie polskim, dzięki wiernej służbie jego ojcu i samemu Olbrachtowi⁸. Wypracowaną na

1 Zmarł 15 kwietnia 1515 r., w wieku 55 lat, jak głosi napis na jego nagrobku.

2 Napis nagrobny głosił, że zmarł w 50. roku życia. Zmarł zaś ok. 1512–1513 r., o czym dalej.

3 *Poczet hetmanów Rzeczypospolitej. Hetmani koronni*. Red. M. NAGIELSKI. Warszawa 2005, s. 21–22.

4 AGAD, dokument pergaminowy nr 5180.

5 Teki Pawińskiego, T. 2, s. 6.

6 Ibidem, s. 3.

7 Ibidem, s. 23.

8 Jako dworzanin królewski występuje zaś jeszcze w: 1485, 1486 i 1487 r., zob.: ibidem, s. 23, 81, 85, 139; Z. SPIERAŁSKI: *Mikołaj Kamieniecki*. W: PSB, T. 11, s. 517.

dworze królewskim pozycję wykorzystał Kamieniecki, aby pomóc młodszym braciom w karierze, szczególnie niewiele młodszemu Janowi. Uzyskaniu zaś stosownej pozycji sprzyjać miała sytuacja międzynarodowa, w jakiej znalazła się Polska pod koniec XV wieku, oraz swojego rodzaju „zmysł” polityczny Kamienieckich, który przejawiał się w umiejętności popierania właściwych osób. Zmysł ten miał dać o sobie znać jeszcze kilkukrotnie.

W 1484 roku starszy brat Jana Olbrachta – Kazimierz, cieszący się dotąd szczególnymi względami ojca, zaczął podupadać na zdrowiu. W konsekwencji zdecydowanie wzrosła pozycja Olbrachta u boku Kazimierza Jagiellończyka. Jeszcze w tym samym roku król wicz udał się z ojcem na sejm lutowy lubelski⁹, na który przybył także Mikołaj Kamieniecki – poświadczony 17 i 20 tego w Lublinie¹⁰. W dowód uznania Kamieniecki otrzymał wówczas od monarchy trzy bałwany soli¹¹. Sejm zdominowany był zaś przez kwestię stosunków ze wschodnimi sąsiadami, a ściślej: kwestię rozbitcia istniejącej od niemal początku lat 80. koalicji antyjagiellońskiej, której najniebezpieczniejszymi przedstawicielami były: Moskwa i – ostatnimi czasy – Mołdawia Stefana Wielkiego¹². Po zakończonych obradach monarcha wyruszył do Poznania, a z nim zapewne Mikołaj Kamieniecki, spotykamy go bowiem 3 marca w Koninie, kiedy to otrzymał w nagrodę piętnaście koszy soli¹³.

Latem 1484 roku Turcy zdobyli Kilię i Białogród¹⁴, co zmieniło nie tylko układ sił na południowym wschodzie, ale także relacje pomiędzy Polską i Tur-

9 Schorowany Kazimierz miał z kolei zostać z matką w Grodnie, zob. CE XV, T. 3, nr 307; F. PAPÉE: *Jan Olbracht*. Kraków 2006, s. 18.

10 Teki Pawińskiego, T. 2, s. 3, 6.

11 Ibidem, s. 3.

12 Z. KIEREŚ: *Zagadnienia konfliktu polsko-tureckiego w drugiej połowie XV wieku. Kwestia czarnomorska w okresie rządów Kazimierza Jagiellończyka (do 1484 roku)*. W: „Śląskie Studia Historyczne”. T. 3. Red. J. CHLEBOWCZYK. Katowice 1977, s. 61–64.

13 Teki Pawińskiego, T. 2, s. 23.

14 H.J. KISSLING: *Die anonyme altosmanische Chronik über Sultan Bajezid II*. In: *Dissertationes orientales et balcanicae collectae II, Sultan Bajezid II und der Westen*. Hrsg. H.J. KISSLING. München 1988, s. 167; IDEM: *Einige Bemerkungen zur Eroberung Kilia's und Aqkerman's durch die Türken (1484)*. In: *Dissertationes orientales et balcanicae collectae II...*, s. 121–129; A. DIMITRIADOU: *The Hest Bibist of Idris Bidlisi: the reign of Bayezid II (1481–1512)*. Edinburgh 2001, s. 10, 173–174; C. GIURESCU, D. GIURESCU: *Istoria Românilor*. T. 2. București 1976, s. 199; Z. KIEREŚ (*Zagadnienia konfliktu polsko-tureckiego...*, s. 63–66) podkreśla jednak, że najazd Bajezida II na Kilię i Białogród ani nie miał na celu ataku na Mołdawię, ani nie był realizacją podnoszonego przez L. Kolankowskiego planu ekspansji na tereny Polski czy Litwy, a jedynie służył spacyfikowaniu krnąbrnego w tamtym czasie Stefana Wielkiego;

cją. Od tego momentu każdorazowa interwencja Polski czy Litwy na terenach uznawanych za turecką strefę wpływów musiała nieść za sobą konsekwencje w postaci starcia z Turcją¹⁵. Latem 1485 roku ruszyła zatem do Kołomyi wyprawa królewska, w której uczestniczyli również trzej synowie Jagiellończyka: Jan Olbracht, Aleksander i Zygmunt. Tam 15 września monarcha odebrał hołd od Stefana Wielkiego¹⁶ i odprowadził go aż do Śniatynia, Olbracht zaś dowodził towarzyszącymi im hufcami zbrojnymi¹⁷. Wśród członków wyprawy znajdował się najpewniej także Mikołaj Kamieniecki, jako reprezentant królewskich *curienses*. Po zakończonej wyprawie Kamieniecki udał się na sejm do Piotrkowa (w grudniu 1485 roku), gdzie w dowód uznania za zasługi otrzymał od króla 80 florenów¹⁸.

Jan Olbracht pozostawiony został zapewne na straży ziem wschodnich, jako że spotykamy go w 1486 roku w aktach sądowych bełskich¹⁹. W czasie owej czteroletniej obrony ziem ruskich (1486–1490) Mikołaj Kamieniecki wspierał królewicza w Bełzie. Najpewniej towarzyszył mu także brat Jan, którego spotykamy 17 stycznia wraz z Mikołajem w Sanoku²⁰. Zasługi Mikołaja musiały być niemałe, skoro na początku 1486 roku, kiedy udał się do Radomia, po raz kolejny został przez króla nagrodzony – tym razem kwotą 20 grzywien²¹. W marcu 1487 roku spotykamy go natomiast w Nowym Mieście

również K. BACZKOWSKI (*Europa wobec problemu tureckiego w latach 1493–1495*. SH 1997, T. 40, s. 314) uważa Bajezida II za sułtana o „pacyfistycznych raczej skłonnościach”; L. KOLANKOWSKI: *Dzieje Wielkiego Księstwa Litewskiego za Jagiellonów*. T. 1: 1377–1499. Warszawa 1930, s. 403; O. GÓRKA: *Białogród i Kilia a wyprawa czarnomorska z 1497 r.* „Sprawozdanie z Posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego” 1932, T. 25, Wydział II, s. 63; B. STACHOŃ: *Polityka Polski wobec Turcji i akcji antytureckiej w wieku XV do utraty Kilii i Białogrodu*. Lwów 1930 („Archiwum Towarzystwa Naukowego we Lwowie”, dz. II, T. 7, z. 2). s. 193; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 18; Ł. CHAREWICZOWA: *Handel Lwowa z Mołdawią i Multanami w wiekach średnich*. KH 1924, T. 38, s. 58–59 – o znaczeniu Kilii i Białogrodu dla handlu Lwowa.

15 Z. KIEREŚ: *Zagadnienia konfliktu polsko-tureckiego...*, s. 66–67.

16 *Kronika czasów Stefana Wielkiego Mołdawskiego (1457–1499)*. Oprac. O. GÓRKA. Kraków 1931, s. 109, nr 18.

17 F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 18.

18 Teki Pawińskiego, T. 2, s. 81.

19 Nie dysponujemy jednakże konkretnymi datami dziennymi, zob. AGZ, T. 19, nr 2036, 2038–2039; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 19.

20 AGZ, T. 16, nr 1943, 1944; Z. SPIERAŁSKI: *Mikołaj Kamieniecki...*, s. 517; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 22; Jan już 6 stycznia zasiadał jako asesor w sądzie ziemskim w Sanoku, zob. AGZ, T. 16, s. 214.

21 Teki Pawińskiego, T. 2, s. 85.

Korczyńie, kiedy ponownie otrzymał w nagrodę 25 grzywien²². W tym samym roku uzyskał jeszcze dziesięć beczek soli (22 kwietnia)²³ i kolejne 25 grzywien (15 czerwca)²⁴.

Działalność Olbrachta na Rusi kończy się w kwietniu 1490 roku, kiedy to zmarł (6 kwietnia) Maciej Korwin²⁵ i pojawił się problem następstwa na tronie węgierskim. Olbracht w staraniach o ten tron mógł liczyć na poparcie nie tylko ojca, ale i znacznej części możnych, w tym niewątpliwie Mikołaja Kamienieckiego, oraz ze strony węgierskiej: Stefana Batorego czy wybitnego wodza Błażeja Magyara²⁶. Jednakże doszło do niespodziewanego zdarzenia, które pokrzyżowało Olbrachtowi plany. A mianowicie, odwrócił się od niego jeden z najbardziej wpływowych możnych – wojewoda siedmiogrodzki Stefan Batory. Przyczyny owej zmiany stanowiska nie są do końca jasne. Wydaje się, że zachowanie Olbrachta, który miał spoliczkować możnego polskiego, zuchwałego wobec jego ojca, nie przypadło do gustu Węgom i spowodowało ochłodzenie stosunków. Krzysztof Baczkowski podejrzewa jednak możliwość przekupienia Batorego przez stronnictwo Beatrycze²⁷. W konsekwencji, kiedy 7 czerwca 1490 roku na polu Rákos część szlachty węgierskiej obwołała Olbrachta królem, Batory sprzeciwił się decyzji i opowiedział się za Władysławem czeskim, który ostatecznie 15 sierpnia 1490 roku został ogłoszony władcą Węgier²⁸. Na niewiele zdała się również zbrojna interwencja Jana Olbrachta²⁹. Wydaje się bardzo prawdopodobne, że Kamienieccy towarzyszyli mu podczas całej wyprawy węgierskiej. Źródła polskie nie odnotowują bowiem ich obecności w tym czasie w kraju. Co więcej, kiedy 20 lutego 1491 roku Jan Olbracht zawierał układ pokojowy z Władysławem Jagiellończykiem, Mikołaj Kamieniecki wymieniony został wśród jego stronników³⁰.

22 Ibidem, s. 139.

23 Ibidem, s. 151.

24 Ibidem, s. 156.

25 K. BACZKOWSKI: *Walka o Węgry w latach 1490–1492. Z dziejów rywalizacji habsbursko-jagiellońskiej w basenie środkowego Dunaju*. W: ZNUJ. Nr 1163. *Prace historyczne*, z. 116. Kraków 1995, s. 11; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 23.

26 K. BACZKOWSKI: *Walka o Węgry w latach 1490–1492...*, s. 55; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 23.

27 K. BACZKOWSKI: *Walka o Węgry w latach 1490–1492...*, s. 55.

28 F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 23.

29 Szerzej na temat samej wyprawy zob. K. BACZKOWSKI: *Walka o Węgry w latach 1490–1492...*, s. 70–83.

30 AGAD, perg. 5591 = TN 22, nr 170 = Dogiel, T. 1, nr 31, s. 79–85; K. BACZKOWSKI: *Walka o Węgry w latach 1490–1492...*, s. 109–110, 128–129; R. TRAWKA: *Kmito-*

Działania Kamienieckich nie były bezowocne. Ich pomoc, na którą w tych trudnych dla siebie czasach mógł Jan Olbracht zawsze liczyć³¹, miała przynieść plony już wkrótce. Otóż Kazimierz Jagiellończyk w trakcie podróży na sejm radomski w 1492 roku podupał na zdrowiu i zmarł 7 czerwca. Przedśmiertnie jednak Litwę przekazał Aleksandrowi, w Polsce zaś polecił obrać władcą Jana Olbrachta³². Ten z kolei, gdy po dojściu do władzy przystąpił do budowy własnego stronnictwa, oparł się na zaufanych ludziach i tych, którzy oddali mu przysługi – czy to w czasach wspomnianej obrony ziem ruskich, czy też potem w walce o tron węgierski. Wówczas to Mikołaj wraz z bratem Janem weszli do grona najbliższych współpracowników monarchy. Do tej grupy należeli także panowie z Chodcza, Jan Pilecki, wojewoda ruski, Jan Buczacki, wojewoda podolski, Paweł Kola z Dalejowa i Henryk Firlej³³.

4.1.2.

Pierwsze kroki w karierze Jana Kamienieckiego

Przed 1480 rokiem Jan Kamieniecki uzyskał promocję na Akademii Krakowskiej³⁴, w 1482 roku zaś bawił na dworze Władysława węgierskiego, gdzie jeden ze szlachciców zaprzeczył jego szlacheckiemu pochodzeniu. Dopiero Kazimierz Jagiellończyk 5 maja 1482 roku w liście do Władysława poświadczyl za Jana, że jest on synem senatora³⁵.

Kolejny raz spotykamy Jana dopiero 1 lipca 1488 roku, kiedy to źródła odnotowały jego obecność w Sanoku, gdy procesował się z Mikołajem

wie. Studium kariery politycznej i społecznej w późnośredniowiecznej Polsce. Kraków 2005, s. 221; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 26.

31 O licznych zasługach, jakie Kamienieccy oddali dynastii, świadczy chociażby liczba zapisów na ich rzecz: w lutym 1485 r. Mikołaj Kamieniecki otrzymał 15 beczek soli, zob. Teki Pawińskiego, T. 2, s. 23; w grudniu 1485 r. 80 florenów – ibidem, s. 81; w styczniu następnego roku 20 grzywien – ibidem, s. 85; w marcu 1487 r. 25 grzywien oraz 20 florenów – ibidem, s. 139, 142; w kwietniu zaś 10 brył soli – ibidem, s. 145; wreszcie w styczniu 1487 r. 10 florenów i 25 grzywien – ibidem, s. 156.

32 F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 30.

33 R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 227; zob. też F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 20, 22.

34 W 1480 r. spotykamy go bowiem na liście promocji studentów semestru letniego, zob. *Księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z XV wieku.* Wyd. A. GAŚSIOROWSKI. Kraków 2000, s. 73.

35 Z. SPIERAŁSKI: *Jan Kamieniecki.* W: PSB, T. 11, s. 512.

Frysztackim³⁶. Około roku 1493 ożenił się z Anną Buczacką, córką Piotra³⁷, która wniosła w posagu Czesybiesy w ziemi halickiej³⁸.

W tym samym roku król zezwolił Janowi na wykup wójtostwa w Krośnie³⁹. Sprawa ta jednak ciągnęła się dość długo i jeszcze w latach 1493 i 1494 prawo do owego wykupu z rąk Stanisława Rzeszowskiego kwestionowali Piotr, Mikołaj, Stanisław i Jan Wapowscy⁴⁰. Niewątpliwie ogromny wpływ na rozwój kariery Jana miał starszy brat Mikołaj, który będąc wiernym pomocnikiem Jana Olbrachta, zyskał jego przychyłość i szacunek, a poczuwając się do roli głowy rodziny, starał się zapewnić braciom szybki awans na szczeblach kariery wojskowej. Toteż Jan, podobnie jak pozostali bracia, pierwsze kroki stawiał przy Janie Olbrachcie, występując w gronie jego *curienses*⁴¹, co po dojściu Olbrachta do władzy otworzyło mu drogę do kariery.

4.1.3. Na dworze Jana Olbrachta

Według zwyczaju Olbracht po wybraniu go na króla Polski udał się w podróż do Wielkopolski celem utwierdzenia tam swych rządów i dokonania zmian na stanowiskach urzędniczych. Do Poznania dotarł 15 marca, a wizyta przeciągnęła się niemal do końca 1493 roku⁴². W owej podróży towarzyszył mu Mikołaj Kamieniecki, jako że spotykamy go przy królu 6 września 1493 roku w Poznaniu, gdzie Jan Olbracht zezwolił mu, jako swojemu dworzanie, na wykup z rąk Agnieszki, wdowy, i Stanisława, syna Stanisława Pieniżka, starosty sanockiego, zamku i miasta Sanoka oraz Krosna z przynależnymi wsiami⁴³. Jan z kolei najpierw powrócił do swych dóbr w ziemi sanockiej, gdzie w sierpniu zajmował się nierozwiązanym dotąd problemem

36 AGZ, T. 16, nr 1854, 1880.

37 Po raz pierwszy Annę jako żonę Jana Kamienieckiego spotykamy 15 kwietnia 1493 r. w Haliczu, zob. *ibidem*, T. 19, nr 1474.

38 *ibidem*, nr 1474, 1482; Z. SPIERAŁSKI: *Jan Kamieniecki...*, s. 512.

39 MRPS, T. 4/3, nr 1160; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu*. T. 2. Brzozów–Wzdów–Rzeszów 1998, s. 53.

40 AGZ, T. 16, nr 3500, 3502, 3505, 3506, 3508–3518, 3520–3522, 3524, 3532, 3533; W. SARNA (*Opis powiatu krośnieńskiego pod względem geograficzno-historycznym*. Przemysł 1898, s. 197) błędnie podaje datę 1492 r.

41 MRPS, T. 4/3, nr 1160.

42 F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 52.

43 MRPS, T. 2, nr 242; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 53.

wykupu wójtostwa w Krośnie⁴⁴, we wrześniu zaś pospieszył do Poznania, gdzie odnotowany został 9 września⁴⁵. Przybyli tam również przedstawiciele państw zagrożonych atakami tureckimi. Wśród nich pełnomocnicy Władysława węgierskiego oraz Maksymiliana I Habsburga, a także reprezentant republiki weneckiej Dandolo, ofiarujący w razie potrzeby pomoc całej Wenecji⁴⁶. Maksymilian miał nawet zaproponować kolejny wspólny zjazd na sejmie Rzeszy w Ratyzbonie 2 czerwca 1493 roku⁴⁷. Zapowiedzi były huczne i mogły dawać nadzieję na rychłe rozwiązanie problemu tureckiego. Toteż, w konsekwencji owych porozumień i rodzących się w Olbrachcie nadziei na powstanie koalicji antytureckiej, podpisał on 6 kwietnia 1494 roku asekuracyjnie jedynie trzyletni rozejm z sułtanem Bajezidem II⁴⁸.

Dopiero na Boże Narodzenie powrócił Mikołaj Kamieniecki wraz z Olbrachtem z Poznania do Krakowa. Wówczas to odbyła się podniosła ceremonia: prymlcja świeżo kreowanego kardynałem Fryderyka⁴⁹. Po uroczystościach

44 AGZ, T. 16, nr 3510, 3511, 3512, 3514.

45 MRPS, T. 4/3, nr 1160; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 53.

46 J. SMOŁUCHA: *Papiestwo a Polska w latach 1484–1526. Kontakty dyplomatyczne na tle zagrożenia tureckiego*. Kraków 1999, s. 60; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 58.

47 H. ULMANN: *Kaiser Maximilian I auf urkundlicher Grundlage dargestellt*. Bd. 1. Stuttgart 1884, s. 208; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 61. Wkrótce relacje z Maksymilianem miały ulec ochłodzeniu. Kiedy bowiem w sierpniu 1493 r. zmarł cesarz Fryderyk, to właśnie Maksymilian został jego następcą. Wyszedł on wówczas z propozycją ożenienia Władysława Jagiellończyka ze swą córką i oddania mu gubernatorstwa Rzeszy, sam zaś przejąłby zarząd nad Węgrami w celu rzekomej obrony przed najazdami tureckimi. Wiadomość ta wywołała nieskrywane oburzenie Olbrachta, o czym świadczy chociażby jego list do Aleksandra, zob. J. SMOŁUCHA: *Papiestwo a Polska...*, s. 61; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 60.

48 CE XV, T. 3, nr 406; K. BACZKOWSKI: *Europa wobec problemu tureckiego...*, s. 3, 328; J. SMOŁUCHA: *Papiestwo a Polska...*, s. 61; IDEM: *Kilka uwag na temat wyprawy czarnomorskiej Jana Olbrachta w 1497 r.* SH 1997, R. 40, z. 3, s. 414; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 61; swe ubolewanie nad wzrostem pozycji sułtana Olbracht przedstawił w liście do Aleksandra, zob. ASang, T. 2, nr 200.

49 N. NOWAKOWSKA: *Królewski kardynał. Studium kariery Fryderyka Jagiellończyka (1468–1503)*. Kraków 2011, s. 54; *Annales Mansionariorum Cracoviensium*. Wyd. W. KĘTRZYŃSKI. W: MPH, T. 5, s. 895; H. RYBUS: *Królewicz kardynał Fryderyk Jagiellończyk, jako biskup krakowski i arcybiskup gnieźnieński*. Warszawa 1935, s. 50; Mikołaj po raz pierwszy poświadczony jest w Krakowie 10 stycznia 1494 r. Wówczas to kontynuowano sprawę wykupu Sanoka i Krosna z 6 września 1493 r. Mikołaj nadal był winny Stanisławowi Pieniążkowi sumę 1662 grzywien i 16 groszy. Toteż zapisał ową kwotę na czynszu 600 grzywien z dzierżawy dóbr starostwa sanockiego, zob.: MK 17, k. 59 = MRPS, T. 2, nr 242, 299; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej*

Jan Olbracht zamierzał udać się bezpośrednio do Torunia, rozwiązania bowiem wymagały sprawy pruskie. Zmuszony był jednak zmienić trasę podróży, ponieważ swe przybycie do Poznania zapowiedział margrabia brandenburski Fryderyk Hohenzollern. Bracia Kamienieccy nie towarzyszyli królowi w podróży. Mikołaj pozostał w Krakowie⁵⁰, Jan zaś powrócił najpewniej do swych dóbr w ziemi sanockiej. Do spotkania króla z margrabią doszło w połowie lutego. Wówczas też dotarła do Jana Olbrachta wiadomość Władysława II o konieczności zorganizowania pilnego zjazdu w granicach państwa węgierskiego. Toteż z Poznania wyruszył Olbracht w towarzystwie margrabiego do Lewoczy na Spiszu, dokąd dotarli dopiero 17 kwietnia⁵¹. Zjazd poświęcony był głównie sprawom Mołdawii, a postanowienia, jakie tam zapadły, miały zdecydowany wpływ na dalsze losy Jana i Mikołaja Kamienieckich, zatem przyjrzyć się im pokrótce. Jednym z głównych celów tego słabo opisanego w źródłach⁵² zjazdu było ustalenie polityki względem Mołdawii. Gospodar Stefan złożył co prawda w 1485 roku hołd królom polskim, jednakże Węgrzy nie uznawali owego aktu i wspierali gospodarów mołdawskich. Jan Olbracht liczył na porozumienie z Władysławem węgierskim i wspólny atak na Turcję. Co więcej, według krążących w źródłach „plotek”⁵³ wiązał z ową wyprawą nadzieję na os-

w średniowieczu. T. 3. Kraków 2002, s. 120; 20 stycznia 1494 r. zaś Olbracht zezwolił Mikołajowi wykupić za 3250 florenów węgierskich z rąk wspomnianego Stanisława Pieńiązka zamek i miasto Sanok, ale także starostwo sanockie oraz miasto Krosno, i zapisał mu tę sumę na owych dobrach, zob.: MK 17, k. 60 = MRPS, T. 2, nr 307; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 3, s. 120; starostwo sanockie dzierżył Mikołaj razem ze swym bratem Klemensem – Urz.Rus, nr 2553, 2554; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 62.

50 Mikołaj odnotowany jest w Krakowie 4 czerwca 1494 r., zob. MRPS, T. 2, nr 373.

51 L. FINKEL: *Zjazd Jagiellonów w Lewoczy*. KH 1914, T. 28, s. 332–335. W przekonaniu autora idea zwołania zjazdu wyszła od Władysława, nadrzędnym celem zaś było wzmocnienie pozycji tego ostatniego na tronie węgierskim. Szerzej o podróży: F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 63; N. NOWAKOWSKA: *Królewski kardynał...*, s. 57.

52 Do tej pory panował w literaturze pogląd, jakoby nie zachował się żaden dokument ze zjazdu. Nie jest to jednak prawda. W archiwum w Sibiu (Rumunia) znajdują się trzy dokumenty z Lewoczy wydane przez Władysława II 22, 23 kwietnia i 2 maja, zob.: Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale ale României, Colectia de documente medieval, Serie U. II (Inventar 25), nr. 557, 558, 561; zob. też *Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde*. Neue Folge. Bd. 13. Hermannstadt 1876, tam dokument nr 561; z kolei w Magyar Országos Levéltár (Budapeszt) znajduje się jeden dokument z 5 maja, sygn.: MOL, DL 24 771.

53 *Liborius Naker Tagebuch über den Kriegszug des Hochmeisters Johann v. Tiefen gegen die Türken im J. 1497*. W: Script. Rer. Pruss, T. 5, s. 312.

dzenie na tronie mołdawskim królewicza Zygmunta. Naturalnie, musiał liczyć się ze Stefanem Wielkim, toteż miał mu zaproponować wspólną ekspedycję przeciw Turkom, a gdyby ten odmówił, co było niemalże pewne, król miałby pretekst do zaatakowania ziem hospodara⁵⁴. Ostatecznie Władysław węgierski zgodził się na przejście przez Polskę i Litwę Kili i Białogrodu, jednakże pod żadnym pozorem nie zgadzał się na uczestnictwo w jakiegokolwiek wyprawie przeciw Stefanowi⁵⁵. Co więcej, Olbracht musiał zobowiązać się, że nie rozpocznie walk o Kilię i Białogród bez porozumienia ze Stefanem Wielkim⁵⁶. Cały ten misternie knuty przez Olbrachta plan nie uwzględniał jednak obecności na zjeździe przyjaciela Stefana – Bartłomieja Drágffy de Belthewk, który najpewniej doniósł władcy Mołdawii o zamiarach Olbrachta. Chociaż król Polski zamiary owe porzucił, a Węgrzy kategorycznie przeciwstawili się osadzeniu na tronie mołdawskim Zygmunta Jagiellończyka, to jednakże zamysły te nie pozostały bez wpływu na relacje Olbrachta ze Stefanem Wielkim, który na każdy ruch króla polskiego reagował teraz wielką nieufnością⁵⁷.

54 Szerzej na temat polityki Węgier i Polski wobec Mołdawii: K. NIEMCZYK: *Moldau in polnischen und ungarischen Politik. Das Treffen in Levoca 1494*. „Codrul Cosminului” 2015, Vol. 21, nr. 1, s. 101–114; EADEM: *Mołdawia w polityce dwóch Jagiellonów: króla polskiego Jana Olbrachta i króla Węgier Władysława (do roku 1501)*. W: *Wielowiekowe bogactwo polsko-rumuńskich związków historycznych i kulturowych. Bogația multiseclară a legăturilor istorice și culturale polono-române*. Oprac. S. IACHIMOVSKI, E. WIERUSZEWSKA-CALISTRU. Suceava 2014, s. 54–67; J. SMOŁUCHA: *Papiestwo a Polska...*, s. 63; Z. SPIERAŁSKI: *Po klęsce bukowińskiej 1497 roku. Pierwsze najazdy Turków na Polskę*. „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1963, T. 9, Cz. 1, s. 46; J. SMOŁUCHA: *Kilka uwag...*, s. 413–414; M. PLEWCZYŃSKI: *Wojny Jagiellonów z wschodnimi i południowymi sąsiadami Królestwa Polskiego w XV wieku*. Siedlce 2002, s. 131; ze zdecydowaną obroną Olbrachta występował zaś A. LEWICKI: *Król Jan Olbracht. O klęsce bukowińskiej 1497 r.* KH 1893, T. 7, s. 1–15.

55 Z. SPIERAŁSKI: *Po klęsce bukowińskiej...*, s. 46; J. SMOŁUCHA: *Kilka uwag...*, s. 413–414; O. GÓRKA: *Białogród i Kilia a wyprawa czarnomorska z 1497 r....*, s. 69; F. PAPÉE: *Zagadnienia Olbrachtowej wyprawy z r. 1497*. KH 1933, T. 47, s. 19–20; IDEM: *Jan Olbracht...*, s. 68–70; K. BACZKOWSKI: *Europa wobec problemu tureckiego...*, s. 314, 320–322; Z. WOJCIECHOWSKI: *Zygmunt Stary (1506–1548)*. Warszawa 1979, s. 78–79.

56 O. GÓRKA: *Nieznany żywot Bajezida II źródłem dla wyprawy czarnomorskiej i najazdów Turków za Jana Olbrachta*. KH 1938, T. 52, s. 399; CE XV, T. 3, nr 446 – korespondencja Jana Olbrachta z Władysławem Jagiellończykiem, zob. też F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 66.

57 Z. SPIERAŁSKI: *Po klęsce bukowińskiej...*, s. 47; J. SMOŁUCHA: *Kilka uwag...*, s. 414; O. GÓRKA: *Białogród i Kilia a wyprawa czarnomorska z 1497 r....*, s. 13, 30 – autor przytacza *Nieznany żywot Bajezida II...*, który dowodzi, że Stefan na wieść o zamiarach wojennych Polski wysłał do Konstantynopola posła logofeta Tautula; F. PAPÉE: *Jan*

Wydarzenia z Lewoczy miały kluczowe znaczenie dla przyszłej wyprawy bukowinńskiej.

Król bawił w Lewoczy do 7 maja, po czym udał się z powrotem do Korony⁵⁸. Mikołaja najprawdopodobniej nie było na zjeździe, ponieważ przy królu spotykamy go dopiero 4 czerwca w Krakowie. Wówczas to Jan Olbracht zezwolił Mikołajowi zastawić Jakubowi Pieniążkowi, wojskiemu sanockiemu, za 270 florenów miasto Tyrawę ze wszystkimi dochodami, lasami, zwanymi pospolicie *Sosznie*, *Slonne*, *Goszcynnaz*, po obu stron gór i z pastwiskami oraz z należnym z nich owsem⁵⁹. Z Krakowa udał się Mikołaj najprawdopodobniej do Sanoka, gdzie zajął się sprawami własnych włości. 23 lipca 1494 roku, jako starosta, zabezpieczył wadium w wysokości 100 grzywien między Pełką z Grabownicy i panem z Pakoszówki⁶⁰. Tam dotarły do niego wieści o ataku tatarskim na południowe ziemie Wielkiego Księstwa Litewskiego. Atak był tym większym zaskoczeniem, że wojska tatarskie poruszały się nieużywanym od przeszło trzynastu lat czarnym szlakiem. Mikołaj Kamieniecki oraz jego bracia: Jan i Henryk, udali się na miejsce koncentracji wojsk. Olbracht wydał bowiem rozkaz wymarszu zarówno swych nadwornych chorągwi, jak i wojska zaciężnego. Siły te połączyć się miały z oddziałami litewskimi i stawić czoło oddziałom tatarskim. Te zaś, objuczone zdobyczym łupem i jasyrem, stosunkowo łatwo dogoniono w okolicach Wiśniowca. Tam 23 sierpnia 1494 roku doszło do bitwy, w której jednak Polacy ponieśli sromotną klęskę, a Henryk Kamieniecki, starosta bełski, zginął⁶¹. Zarówno Mikołaj, jak i Jan, walczący

Olbracht..., s. 67. Najprawdopodobniej z tą sytuacją można także łączyć (co sugeruje już Z. SPIERAŁSKI: *Po klęsce bukowinńskiej...*, s. 47) niedatowany list Stefana do Bajezida, w którym prosił on sultana o pomoc, zob. *Scriptores rerum Polonicarum*. T. 2. Kraków 1874, s. 333–334; L. FAC: *Południowo-wschodni teatr działań wojennych w latach 1497–1509*. „Rocznik Przemyski” 2007, T. 43, z. 1, s. 62.

58 F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 223.

59 MK 15, k. 71; MRPS, T. 2, nr 373; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 203.

60 AGZ, T. 16, nr 2220.

61 Bielski, s. 482; Wapowski, s. 21; K. NIEMCZYK: *Zagrożenie mołdawsko-tatarskie Rusi na przełomie XV/XVI wieku i jego wpływ na politykę wewnętrzną Polski*. В: *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. І.Огієнка. Історичні науки*. Т. 24. На пошану проф. В.А. Смолія. Кам'янець-Подільський 2015, s. 104–119; K. NIEMCZYK: *Red Ruthenia and the risk of Moldovan and Tatar attacks at the breakthrough of the 15th and 16th century*. În: *Dialogul civilizațiilor. Interferențe istorice și culturale / Dialogue of civilisations. Historical and cultural interferences*. Ed. L. ZABOLOTNAIA. Chișinău 2015, s. 86–103; M. PLEWCZYŃSKI: *Wojny Jagiellonów...*, s. 100; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 71, przyp. 152 – według późniejszej tradycji

u boku brata, boleśnie odczuli jego śmierć. Wakujące po zmarłym starostwo przekazał Olbracht Janowi Kamienieckiemu, dodając ponadto niegrodowe starostwo horodelskie⁶². Po raz ostatni z tytułem starosty bełskiego pojawia się Kamieniecki 28 grudnia 1502 roku, później urząd ten znajdował się już w rękach Jana Krupskiego⁶³.

Mikołaj, podobnie jak spora grupa szlachciców, nie brał udziału we wrześniowym (1494) sejmie radomskim⁶⁴, kolejny raz bowiem źródła odnotowują go 6 września tego roku w ziemi sanockiej, kiedy to Stanisław Dedeński poręczył za niego Piotrowi Kruszynie pożyczkę 500 florenów węgierskich⁶⁵. 10 października zaś Mikołaj, wykonując obowiązki starosty, ustanowił wadium w wysokości 200 florenów między Janem z Denowa i Stanisławem Nabruskiem z Dąbrówki⁶⁶. Najpewniej więc bracia po klęsce wiśniowieckiej i stracie brata powrócili do swych rodzinnych dóbr w ziemi sanockiej. Stratę tę niewątpliwie Kamienieccy boleśnie odczuli, praktycznie do połowy 1495 roku nie angażowali się bowiem w politykę, a uczestniczyli jedynie w sprawach własnych dóbr. Jan 13 stycznia 1495 roku zastawił Mikołajowi Juriowskiemu wieś Jasienice Białe za 600 florenów węgierskich⁶⁷. Z kolei 29 kwietnia pożyczzył od rady miasta Krosna, którego był wójtem dziedzicznym, 832 floreny węgierskie, za którą to kwotę zastawił wójtostwo w Krośnie i zobowiązał się chronić radę miasta przed pretensjami księdza Piotra Wapowskiego. Czas na spłatę zadłużenia wynosił cztery lata, potem zaś, gdyby kwoty nie zwrócił, tracił wójtostwo krośnieńskie, za co miałby otrzymać pozostałą sumę 1000 florenów⁶⁸. Dług jednakże został oddany już 19 maja, kiedy to kasztelan rozpierski Hieronim Kobyleński, gwarantujący spłatę długu Jana swymi wsiami dziedzicznymi: Rogi, Lubatowa i Miejsce, poświadczył, że należności zostały przez

Henryk miał wrócić z niewoli tatarskiej, ale „ze zmaconym umysłem”, wkrótce zaś zmarł; K. PUŁASKI: *Stosunki z Mendli-Girejem chanem Tatarów Perekopskich (1469–1515): akta i listy*. Warszawa 1881, s. 42.

62 Urz.Bełs, nr 819; w tym też roku objął starostwo bełskie, zob. ibidem, nr 314.

63 MK 20, k. 40, 41 = MRPS, T. 3, nr 676, 677; Urz.Bełs, nr 315 – Jan Krupski z Orchowa z tytułem starosty bełskiego pojawia się już 24 czerwca 1502 r.

64 Sejm ten trwał jedynie dwa tygodnie z powodu niestawienia się większości szlachciców. W przekonaniu Papée był to raczej zjazd senatu, a nie sejm, zob. F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 72.

65 AGZ, T. 16, nr 2231; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 53.

66 AGZ, T. 16, nr 2232.

67 Ibidem, nr 2248, 3541; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 53.

68 AGZ, T. 16, nr 3554; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 53.

Jana zwrócone⁶⁹. Mikołaj latem 1495 roku zasiadał na sądach w Krakowie⁷⁰, jesień i zimę zaś spędził na porządkowaniu spraw swych włości⁷¹. W listopadzie udał się do Krakowa, gdzie razem ze Stanisławem z Młodziejowic ustanowiony został komisarzem królewskim⁷², jednakże już w grudniu ponownie zawiał do Sanoka i kontynuował sprawy związane z własnymi dobrami⁷³.

W przeciwieństwie do Kamienieckich monarcha dosyć szybko przeboleł klęskę pod Wiśniowcem. Olbracht wydawał się widzieć swą życiową misję właśnie w pokonaniu Turków⁷⁴ i do realizacji tego planu konsekwentnie dążył. Toteż pospiesznie zaczął wcielać w życie powzięty już zamiar zorganizowania wyprawy przeciw Turcji celem zdobycia Kili i Białogrodu. Wykorzystał zawarty z Bajezidem jedynie trzyletni rozejm na przygotowania państwa na okoliczność wojny⁷⁵. W marcu 1496 roku zwołał do Piotrkowa sejm, który miał przygotować środki na planowaną wyprawę. Również Mikołaj Kamieniecki pospieszył na obrady. Źródła odnotowały jego obecność 2 marca 1496 roku przy królu w Krakowie⁷⁶, kolejny zaś raz dopiero 13 kwietnia 1496 roku w Krakowie, a zatem już po zakończeniu tych obrad⁷⁷. Tymczasem, wbrew oczekiwaniom monarchy, uchwalono jedynie podatek w wysokości 4 groszy od łąnu, czyli zaledwie $\frac{1}{3}$ część zwykłego poboru, oraz tzw. cięż, uchwaloną na okres dwóch lat⁷⁸. Uzbierana suma była zdecydowanie niewystarczająca i zmusiła monarchę do zaciągania pożyczek⁷⁹. Zobowiązano również do wyprawy wszystkich lenników Polski⁸⁰.

69 AGZ, T. 16, nr 2258; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 53; W. SARNA: *Opis powiatu krośnieńskiego...*, s. 431.

70 GK 25, s. 108, 229, 260–263; SPPP 2, s. 902, nr 4441, 4444.

71 AGZ, T. 16, nr 2267, 2273, 2275, 2279, 2283.

72 SPPP 2, nr 4448, 4456, 4458, 4462, 4463, 4469, 4471, 4472, 4479, 4482, 4512, 4513.

73 AGZ, T. 16, nr 2279, 2283.

74 Taką sugestię wyraził już zresztą J. SMOŁUCHA: *Kilka uwag...*, s. 413; natomiast zupełnie inne zdanie o Olbrachcie miał O. GÓRKA, który postrzegał go raczej jako znakomity przykład późnośredniowiecznego upadku moralnego i ogólnej deprawacji, zob. O. GÓRKA: *Białogród i Kilia a wyprawa czarnomorska z 1497 r...*, s. 68.

75 MRPS, T. 2, nr 347; *Lietuvos Metrika (1427–1506)*. T. 5. Vilnius 1993, s. 108, 110, nr 57.4; J. SMOŁUCHA: *Kilka uwag...*, s. 414.

76 SPPP 2, nr 4458.

77 Ibidem, nr 4460; następnie poświadczony został 26 kwietnia – GK 25, s. 685.

78 F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 108.

79 A. BORZEMSKI: *Siłły zbrojne w wołoskiej wojnie Jana Olbrachta*. Lwów 1928, s. 5–6; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 109.

80 *Akta Stanów Prus Królewskich*. T. 3. Cz. 1: (1492–1497). Wyd. K. GÓRSKI, M. BISKUP. Toruń 1961, nr 229, 291, 295, 299; CE XV, T. 3, nr 418, 419; *Regesta historico-diplo-*

Po powrocie do Krakowa uwagę Mikołaja zaprzętnęły sprawy związane z piastowanym urzędem starosty krakowskiego. Zajął się więc rozstrzygnięciem sporu między Anną, bratanicą Łukasza Waldorfa, a starostą sądeckim Piotrem Kmitą o wójtostwo w Lipnicy⁸¹, a także sprawą między Bernardem z Podola a Janem Jordanem z Zakliczyna, Januszem z Mstowa, Jakubem z Lubomierza i Mikołajem z Wieruszyc, opiekunami dzieci zmarłego Mikołaja Czarnego z Jawczyc i Podola⁸². Dopiero po 20 czerwca⁸³ wyruszył Mikołaj z Krakowa i udał się do Sanoka. Tam jego obecność poświadczona jest już 5 lipca, kiedy to Jan Amor Junior z Tarnowa, chcąc zabezpieczyć synowi Janowi Amorowi aż do czasu jego pełnoletniości dobra Dynów z wsiami i Jaćmierz z wsiami, ustanowił jego opiekunami: monarchę Jana Olbrachta, Barbarę Zawiszańkę z Rożnowa – swą żonę, Mikołaja Kamienieckiego oraz Jakuba Pieniążka⁸⁴. Prawdopodobnie już na początku sierpnia Mikołaj powrócił do Krakowa⁸⁵, by pod koniec tego miesiąca ponownie zawitać do Sanoka (31 sierpnia)⁸⁶. Nie miał jednakże za wiele czasu na zajmowanie się własnymi włościami, już bowiem na początku października powrócił do Krakowa, gdzie pełnił ponownie obowiązki komisarza królewskiego. Z małymi przerwami przebywał tam do końca roku⁸⁷.

matica ordinis S. Mariae Theutonicorum 1198–1525. Pars 1. Vol. 2. Bearb. E. JOACHIM. Hrsg. W. HUBATSCH. Göttingen 1950, nr 17926, 17983, 17985; Script. Rer. Pruss, T. 5, s. 290; J. SMOŁUCHA: *Kilka uwag...*, s. 414; A. BORZEMSKI: *Sity zbrojne...*, s. 7–8; M. PLEWCZYŃSKI: *Wojny Jagiellonów...*, s. 131.

81 SPPP 2, nr 4460; szerzej na temat owego sporu: R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 332 i przyp. 170.

82 GK 25, s. 726–727; SHGKr, Cz. 3, z. 3, s. 596.

83 Wtedy to po raz ostatni odnotowujemy obecność Mikołaja w stolicy, zob. SPPP 2, nr 4463. Do tego czasu przebywał zapewne bez przerwy w Krakowie, jako że poświadczony jest tam 11 maja, 4 czerwca i 14 czerwca, zob. GK 25, s. 754–756; SPPP 2, nr 4461, 4462.

84 AGZ, T. 16, nr 2294; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu*. T. 1. Brzozów 1991, s. 114.

85 Poświadczony jest w Krakowie 27 sierpnia (SPPP 2, nr 4466), brał wówczas udział w ciągnącej się już od stycznia sprawie Eustachego z Krakowa, zob. ibidem, nr 4456, 4457, 4464. Sprawa ta miała jeszcze kontynuację we wrześniu i październiku 1496 r., zob. ibidem, nr 4467, 4469, 4470.

86 Źródła odnotowały jego obecność w Sanoku 31 sierpnia – AGZ, T. 16, nr 2342.

87 GK 25, s. 994–995; SPPP 2, nr 4471, 4472, s. 919 – wówczas przewodniczył sądom starościńskim. Jedynie 22 listopada 1496 r. był w ziemi sanockiej, gdzie Maciej Wzdowski zabezpieczył mu porękę intromisją w wieś Wzdów, a także zastawił Mikołajowi Kalińskiemu, dzierżawcy w Nowosielcach, dochody z 17 kmieci w tychże Nowosielcach za 100 grzywien, zob. AGZ, T. 16, nr 2356; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54.

W tym też roku (1496) Jan Kamieniecki otrzymał starostwo chełmskie. Po raz pierwszy z tym tytułem pojawia się 22 września⁸⁸.

Tymczasem Jan Olbracht, czy to próbując jeszcze rozwiązać konflikt pokojowo, czy starając się czynić jedynie takie pozory lub, co najbardziej prawdopodobne, znaleźć dogodny pretekst do rozpoczęcia działań zbrojnych, w styczniu 1497 roku wysłał do Turcji z poselstwem Mikołaja Strzeżowskiego, który miał domagać się usunięcia Turków przynajmniej z terenów Białogrodu. Jak można się domyślić, mediacje zakończyły się niepowodzeniem, a wracający Strzeżowski miał już widzieć nadchodzące oddziały tureckie⁸⁹. Wysłano zatem kolejne poselstwo, tym razem do Władysława Jagiellończyka do Pragi, z prośbą o pomoc. Posłem mianowano Jana z Chodcza, starostę halickiego. Jednakże Władysław, związany pokojem z Turcją, oficjalnego wsparcia udzielić nie mógł. Zaproponował jedynie warunkową pomoc 4000 Czechów i 8000 Węgrów⁹⁰. Wydaje się, że w trakcie tych wydarzeń Mikołaj przebywał przy królu w Kra-

88 Urz.Beł, nr 1414 – kwestia starostwa chełmskiego jest niezwykle zawiła. Z tytułem starosty chełmskiego występuje 12 czerwca 1497 r. już Zawisza Róża z Borzyszowic (MRPS, T. 4/1, nr 1195; Urz.Beł, nr 1415), a 11 i 20 lipca 1499 r. Jan występuje już tylko z tytułem starosty bełskiego (MK 16, k. 78; *Listy i akta Piotra Myszkowskiego*. Wyd. A. LEWICKI. W: AKH, T. 8, nr 26), jednakże 17 stycznia 1500 r. ponownie tytułuje się starostą chełmskim (ZK 203, s. 231), podobnie jak w 1504 r. (ibidem, s. 367), zob. też K. FEDOROWICZ: *Dostojnicy i urzędnicy świeccy województwa krakowskiego 1374–1506*. W: AKH, T. 8, s. 211; jednocześnie starostą chełmskim w 1500 r. tytułuje się jednak Jakub Buczacki (Urz.Beł, nr 1416), a w 1504 r. Jerzy Krupski (ibidem, nr 1418).

89 CE XV, T. 3, s. 444; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 125; I. CZAMAŃSKA (*Mołdawia i Wołoszczyzna w stosunkach polsko-tureckich w XV–XVII wieku*. „Balkanica Posnaniensia” 1989, T. 4, s. 167–168) w poselstwie Strzeżowskiego dopatruje się jedynie pretekstu do rozpoczęcia wojny, jako że jego żądania miały być dla Bajezida nie do przyjęcia; J. SMOŁUCHA: *Kilka uwag...*, s. 415; A. DIMITRIADOU: *The Heşt Bibişt of Idris Bidlisi...*, s. 12; w starszej literaturze rumuńskiej przeważał pogląd, jakoby wyprawa Olbrachta była skierowana *stricte* przeciw Mołdawii (I. URSU: *Ștefan cel Mare*. București 1925, s. 126; IDEM: *Ștefan cel Mare. 500 de ani de la înscăunarea sa ca domn al Moldovei*. București 1957, s. 30–31; C. REZACHEVICI, D. CĂPĂȚINĂ: *Campania lui Ștefan cel Mare din 1497 împotriva regelui Ioan Albert. Bătălia din Codrul Cosminului*. În: *File din istoria militară a poporului român*. Ed. I. CEAUȘESCU. Vol. 3. București 1975, s. 39–40), w późniejszych pracach dominuje przekonanie, że atak na Mołdawię był jedynie częścią szerszej zakrojonego planu Olbrachta (S. PAPACOSTEA: *Țelurile campaniei lui Ioan Albert în Moldova (1497)*. *Un nou izvor*. „Revista de istorie” 1974, nr. 2, s. 262; IDEM: *De la Colomea la Codrul Cosminului. Poziția internațională a Moldovei la sfârșitul secolului al XV-lea*. „Romanoslavica” 1970, nr. 17, s. 540–546).

90 F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 126.

kwiecień, gdyż na przełomie 1496 i 1497 roku był przewodniczącym sądu komiarskiego, a także jako starosta krakowski przewodniczył sądowi grodzkiemu⁹¹.

Najwcześniej 13 marca Kamieniecki udał się do Nowego Korczyna⁹², gdzie 19–20 marca 1497 roku zorganizowano pod przewodnictwem monarchy zjazd prowincjonalny poświęcony w głównej mierze sprawom tureckim. Olbracht rozpoczął bowiem przygotowania do wojny i w tym też celu ogłoszono zebranie pospolitego ruszenia na 21 maja do Lwowa oraz rozesłano ostatnie wici⁹³. Po wspomnianym zjeździe król udał się do Sandomierza, a stamtąd do Przemyśla, gdzie poświadczony jest 2 maja, kiedy to podejmował go kasztelan przemyski Stanisław Kmita⁹⁴. Mikołaj zaś udał się do Sanoka, gdzie spotykamy go 29 marca, kiedy zastawił młyn leżący poza murami Krosna za 2000 florenów⁹⁵. W Sanoku bawił najpewniej do końca maja, jako że jeszcze 7 kwietnia pojawił się na sądzie w sprawie starosty przemyskiego Piotra Herburta z Odnowa⁹⁶, 18 maja z kolei był obecny na sądzie grodzkim sanockim, gdzie ustanawiał wadium w wysokości 120 grzywien między Burnetem z Przeworska a Fryderykiem, miecznikiem sanockim, i Jakubem, stolnikiem lwowskim, Jacimirskimi⁹⁷.

W tym czasie król ruszył przez Sandomierz do Lwowa, gdzie dotarł 19 maja⁹⁸. Przygotowania do planowanej wyprawy wiązały się jednak ze sporymi trudnościami. Pospolite ruszenie Małopolan zbierało się do końca czerwca. Jeszcze bardziej opieszale przemieszczało się pospolite ruszenie

91 W Krakowie poświadczony jest już 12 października 1496 r., zob. SPPP 2, s. 917–922, następnie 27 grudnia – GK 26, s. 2, i 1 marca – ibidem, s. 217.

92 Jeszcze 12 marca 1497 r. przebywał bowiem w Krakowie, gdzie rozstrzygał spór pomiędzy Pawłem Pełką z Grabownicy a Maciejem Golskim, między którymi ustanowił wadium w wysokości 120 grzywien, zob. SPPP 2, s. 917–922; 20 marca zaś był już w Nowym Korczynie, kiedy to Jan Olbracht wyraził zgodę, by zastawił młyn królewski miasta Krosna za pewną sumę Andrzejowi Czuryłe ze Stojanic, zob.: MK 16, k. 24; MRPS, T. 2, nr 675.

93 I. CZAMAŃSKA: *Mołdawia i Wołoszczyzna...*, s. 167; M. PLEWCZYŃSKI: *Wojny Jagiellonów...*, s. 134; A. PAWIŃSKI: *Sejmiki ziemskie: początek ich i rozwój aż do ustalenia się udziału posłów ziemskich w ustawodawstwie sejmu walnego 1374–1505*. Warszawa 1895, s. 197; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 126; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 234.

94 R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 234.

95 AGZ, T. 16, nr 2387; W. SARNA: *Opis powiatu krośnieńskiego...*, s. 228; A. WINIARZ: *Ziemia sanocka w latach 1463–1552*. KH 1896, T. 10, s. 296, 297.

96 AGZ, T. 16, nr 2415, 2416 – gwarantował wówczas Piotrowi terminowy zwrot długu w wysokości 100 i 190 grzywien intromisją w swą wieś Odrzykoń.

97 Ibidem, nr 2421; w Krakowie poświadczony jest 11 czerwca – GK 26, s. 567.

98 F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 127.

Wielkopolan, które między 17 a 19 lipca znajdowało się dopiero w Busku⁹⁹. Zbyt długo trwał także werbunek zaciężnych¹⁰⁰, a na domiar złego Stefan Wielki odmówił przyłączenia się do wyprawy¹⁰¹. Do Lwowa wyruszył też Jan Kamieniecki, którego przy królu odnotowujemy 11 lipca¹⁰². Z kolei Mikołaj zwolniony został przez monarchę z udziału w planowanej ekspedycji, aby pełnić obowiązki starościńskie w ziemi krakowskiej, przez całe bowiem lato przewodniczył sądowi grodzkiemu w Krakowie¹⁰³. Możliwe, że podobnie jak kanclerz Krzesław z Kurozwęk Mikołaj Kamieniecki był przeciwny wyprawie, z góry uważając, że nie ma ona szans powodzenia. Obawy Kurozwęckiego były tym bardziej uzasadnione, że posłował on jeszcze w styczniu 1497 roku do Stefana w celu przekonania go do wspólnego udziału w wojnie z Turcją. Odpowiedź, jaką otrzymał, była co najmniej dwuznaczna. Toteż Kurozwęcki, przeświadczony o nie najlepszych intencjach hospodara mołdawskiego, miał nawet odradzać królowi zamierzoną ekspedycję¹⁰⁴.

Jan Olbracht jednakże, przekonany o słuszności własnej misji, pośpiesznie ruszył w kierunku Mołdawii. Do końca nie był natomiast świadomy

-
- 99 Ibidem, s. 127–129; M. PLEWCZYŃSKI: *Wojny Jagiellonów...*, s. 135–136. Więcej o składzie i liczbie wojska biorącego udział w wyprawie zob. A. BORZEMSKI: *Siły zbrojne...*, s. 11–17.
- 100 T. GRABARCZYK: *Piechota zaciężna Królestwa Polskiego w XV wieku*. Łódź 2000, s. 249–250.
- 101 M. PLEWCZYŃSKI: *Wojny Jagiellonów...*, s. 133.
- 102 Wówczas to, na prośbę Jana, 11 lipca 1497 r. król zatwierdził jego żonie Annie wieś królewską Bohodczany w dystrykcie halickim, należąca do Hryćka Krechowickiego, zob. MRPS, T. 2, nr 757; Anna jako żona Jana Kamienieckiego jest także poświadczona 2 stycznia tego roku, zob. AGZ, T. 19, nr 1482; wieś Bohodczany 23 lipca 1504 r. została ostatecznie odebrana Hryćkowi za to, że w czasie okupacji Pokucia przez wojska mołdawskie przeszedł na stronę Stefana Wielkiego, i nadana została Annie, zob. Z. SPIERAŁSKI: *Jan Kamieniecki...*, s. 513.
- 103 11 lipca, zob. GK 26, s. 589–591; 14 lipca, zob. ibidem, s. 595; 21, 28 lipca, zob. ibidem, s. 605–606; SPPP 2, nr 4479, 4480; a także 13 i 19 listopada – 13 listopada występuje na sądzie jako komisarz królewski, zob. ibidem, nr 4482, 19 listopada zaś Jan Olbracht udzielił Mikołajowi zgody na zastawienie młyna królewskiego w Krośnie Andrzejowi Czuryły, zob. MRPS, T. 2, nr 675.
- 104 Miechowita, s. 350; Wapowski, s. 22–25; I. CZAMAŃSKA: *Mołdawia i Wołoszczyzna...*, s. 168, 174–175; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 127–128; O. GÓRKA: *Białogród i Kilia a wyprawa czarnomorska z 1497 r.*, s. 70–71; W. KUJAWSKI: *Krzesław z Kurozwęk jako wielki kanclerz koronny i biskup włocławski*. Warszawa 1987, s. 73; S. TARNOWSKI: *Żywot i śmierć Jana Tarnowskiego kasztelana krakowskiego i hetmana wielkiego koronnego*. Sanok 1855, s. 41; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 235.

zamiarów Stefana i stanowiska, jakie ów zajmie. Tymczasem już w trakcie samej wyprawy stało się to, przed czym najpewniej ostrzegał króla Krzesław z Kurozwęk i być może Mikołaj Kamieniecki: mianowicie Stefan oznajmił, że nie zgadza się na przemarsz Olbrachtowego wojska przez terytorium jego państwa, co oznaczało ni mniej, ni więcej, tylko jawny konflikt z Mołdawią. Kontynuowanie wyprawy przez Besarabię, przy niezabezpieczonych szlakach komunikacyjnych i stałym nękanii bocznymi atakami przez oddziały mołdawskie, nie miało najmniejszego sensu. Jednakże powrót do kraju z pustymi rękami również nie wchodził w grę, toteż Olbracht postanowił wymusić na Stefanie współpracę i pomoc w walce z Turcją. W tym celu rozkazał marsz na stolicę mołdawskiego państwa. Oblężenie Suczawy nie przynosiło jednak pożądanych efektów, co więcej, Stefan mógł liczyć nie tylko na pomoc turecką. Sytuacji sprzyjała także postawa Władysława Jagiellończyka, który zażądał od brata natychmiastowego opuszczenia Mołdawii¹⁰⁵. 18 października podpisano zatem pokój, który zapewniał królowi polskiemu bezpieczny powrót do kraju. Na niewiele się to zdało. Ignorując ostrzeżenia posłów Stefana Wielkiego przed obraniem krótszej drogi odwrotu, prowadzącej jednak przez wąwozy górskie¹⁰⁶, wojska Olbrachta poniosły sromotną klęskę

105 Już w sierpniu miał zostać wysłany do Jana Olbrachta poseł węgierski Lasonczy. Władysław Jagiellończyk wezwał brata do zaniechania wyprawy, oskarżał go o złamanie postanowień z Lewoczy, Stefan Wielki był bowiem sojusznikiem Węgiei i Władysław kategorycznie odmówił udzielenia jakiegokolwiek pomocy bratu. Co więcej, zaznaczył, że jeżeli Olbracht zajmie Mołdawię, to konsekwencje zarówno dla Polski, jak i dla Węgiei mogą być bardzo poważne. Władysław proponował natomiast swoje pośrednictwo w konflikcie, zob. *Materiały do dziejów dyplomacji polskiej z lat 1486–1516 (Kodeks Zagrzebski)*. Oprac. J. GARBACIK. Wrocław–Warszawa–Kraków 1966, s. 25, nr 13; K. NIEMCZYK: *Mołdawia w polityce dwóch Jagiellonów...*, s. 64 i nast. – tam omówione źródła i literatura; EADEM: *Moldau in polnischen und ungarischen Politik...*, s. 111.

106 F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 129; *Letopisețul dela Bistrița 1359–1506*. În: *Cronice inedite atingătoare de istoria românilor*. Ed. I. BOGDAN. București 1895 (tzw. Kronika Bystrzycka), s. 59; *Liborius Naker...*, s. 289–314. W źródłach sytuacja ta przedstawiana jest w rozmaity sposób. O ile źródła polskie: Kromer (s. 1332) czy Wapowski (s. 116), mówią o tym, że Olbracht nie posłuchał ostrzeżenia Stefana przed obraniem krótszej acz prowadzącej przez wąwóz drogi, o tyle kroniki staroosmańskie (H.J. KISSLING: *Die anonyme altosmanische Chronik...*, s. 185–186; R.F. KREUTEL: *Der fromme Sultan Bayezid. Die Geschichte seiner Herrschaft (1481–1512) nach den altosmanischen Chroniken des Oruç und des Anonymus Hanivaldanus*. In: *Osmanische Geschichtschreiber*. Bd. 9. Graz 1978, s. 212–216) przekonują, że Olbracht właśnie miał posłuchać rady Stefana i owa droga przez wąwóz była tą zalecaną przez hospodara, który w ten sposób wpędził

pod Koźminem 26 października¹⁰⁷. Król zaś, wskutek nękającej go febry, powrócił do Lwowa już 12 listopada 1497 roku, a opuścił go ok. 15 grudnia¹⁰⁸. Jan Kamieniecki przybył tam najpewniej z głównym oddziałem wojsk polskich przed 18 grudnia 1497 roku, wtedy to bowiem źródła poświadczają go w tym mieście w towarzystwie Stanisława z Chodcza, kasztelana lwowskiego i starosty kamienieckiego¹⁰⁹. Mikołaj Kamieniecki natomiast, po spędzeniu lata i jesieni w Krakowie, pełniąc obowiązki starościńskie, pozostał najpewniej także na Święta Bożego Narodzenia w Krakowie¹¹⁰, pod koniec stycznia zaś udał się do ziemi sanockiej. Spotykamy go bowiem w Sanoku już

wojska polskie w pułapkę. W rzeczywistości Stefan Wielki jeszcze przed wyprawą Olbrachta związał się sojuszem z Turcją (*Osmanlı İmparatorluğu ile Lebistan (Polonya) arasındaki münasebetlerle ilgili tarihi belgeler. Historical documents concerning relations between the Ottoman Empire and Lebistan (Poland)*. Ed. N. ANAFARTA. Istanbul 1970, nr 1, 2). Widząc, jak niewielkie oddziały tureckie przybyły mu z pomocą, posunął się do fortelu. Ostrzegł mianowicie władcę polskiego, że potężne oddziały tureckie wkroczyły już na tereny Mołdawii i dla własnego dobra Olbracht powinien zarządzić odwrót, co też król polski uczynił, zob. J. SMOŁUCHA: *Kilka uwag...*, s. 415–417; szerzej na ten temat: M. PLEWCZYŃSKI: *Wojny Jagiellonów...*, s. 138–142; rozprawiono się tym samym z przekonaniem O. Górki, jakoby owa propozycja Stefana wynikała z troski o wojsko polskie i była przyjacielskim ostrzeżeniem przed grożącym niebezpieczeństwem, zob. O. GÓRKA: *Białogród i Kilia a wyprawa czarnomorska z 1497 r....*, s. 74; I. Czamańska, przytaczając ustalenia rumuńskich historyków, stwierdziła, że w praktyce była tylko jedna droga – właśnie ta wiodąca przez Lasy Koźmińskie (I. CZAMAŃSKA: *Mołdawia i Wołoszczyzna...*, s. 177; C. REZACHEVICI, D. CĂPĂȚINĂ: *Campania lui Ștefan cel Mare...*, s. 38–70).

107 *Kronika czasów Stefana Wielkiego Mołdawskiego...*, s. 116 – podaje błędną datę bitwy: 17 października, co sprostował O. GÓRKA; zob. też IDEM: *Białogród i Kilia a wyprawa czarnomorska z 1497 r....*, s. 74–76 – autor zdecydowanie wybielił postać Stefana Wielkiego, który miał nawet ostrzegać Polaków przed możliwą zasadzką na polach bukowińskich; IDEM: *Nieznany żywot Bajezida II...*, s. 405–409 – choć autor przyznał tym razem, że Stefan ściśle współpracował z Turcją, to jednakże podtrzymał tezę, jakoby w bitwie koźmińskiej ani on nie brał udziału, ani jego wojsko; polemikę wobec tekstu O. Górki i obronę Olbrachta podjął F. PAPÉE: *Zagadnienia Olbrachtowej wyprawy...*, s. 25–26; szerzej na temat przebiegu walki oraz całej wyprawy zob.: M. PLEWCZYŃSKI: *Wojny Jagiellonów...*, s. 140–148; Z. SPIERAŁSKI: *Po klęsce bukowińskiej...*, s. 52–53; E. FISCHER: *Koźmin, ein Beitrag zur Geschichte des polnisch-moldauischen Konflikts 1497*. Berlin 1903, s. 14–15; L. FAC: *Południowo-wschodni teatr działań...*, s. 62; J. DEMEL: *Historia Rumunii*. Wrocław 1986, s. 137.

108 F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 147–148.

109 AGZ, T. 15, s. 342.

110 Poświadczony jest bowiem 13 stycznia – SPPP 2, nr 4487.

na początku lutego, kiedy to ustanawiał wadium między Andrzejem Czuryłą a Rafałem z Humnisk¹¹¹.

W związku z nieudaną wyprawą i rosnącym zagrożeniem dla ziem południowo-wschodnich (już w listopadzie 1497 roku doszło do najazdu tatarskiego pustoszącego wspomniane tereny¹¹²) w czasie obradującego od 18 stycznia do 17 lutego 1498 roku sejmku piotrkowskiego ustanowiono niespotykane dotąd wysokie podatki nadzwyczajne¹¹³. Ponadto po klęsce wyprawy bukowińskiej skonfiskowano wiele majątków tych osób, które nie dopełniły obowiązku udziału w tej wyprawie. Był to niewątpliwie wyraz rozgoryczenia monarchy opieszałością i niezdarnością pospolitego ruszenia. W celu rozpatrzenia oskarżeń o niedopełnienie wspomnianego obowiązku wyznaczono w Krakowie na 7 grudnia 1497 roku sąd, który jednakże rozpoczął działania dopiero 15 stycznia 1498 roku. Mikołaj Kamieniecki został wyznaczony na komisarza królewskiego, obok wielkorządcy generalnego krakowskiego Marcina Borzymowskiego, a także Mikołaja Stasza z Białaczowa, sędziego grodzkiego krakowskiego, i Jana z Modlnicy, podsędk¹¹⁴. Skonfiskowanych dóbr Olbracht nie przyłączał do królewszczyzn, ale natychmiast nadawał zasłużonym szlachcicom, tworząc i umacniając własną partię¹¹⁵.

Mikołaj nie brał udziału w sejmie piotrkowskim. W styczniu bowiem zajęty był rozstrzyganiem spraw konfiskat¹¹⁶, w lutym 1498 roku udał się zaś do

111 Następnie poświadczony jest 8 lutego (AGZ, T. 16, nr 2442), kiedy to ustanawiał wadium między Andrzejem Czuryłą a Rafałem z Humnisk.

112 O owych wyprawach Jan Olbracht informował jeszcze ze Lwowa króla Władysława poprzez posłów: arcybiskupa lwowskiego Andrzeja Boryszewskiego i marszałka Rafała Leszczyńskiego, w grudniu 1497 r. (zob. *Materiały do dziejów dyplomacji polskiej...*, s. 30, nr 14), co więcej, żalił się na postawę Władysława w trakcie wyprawy bukowińskiej; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 154; Z. SPIERAŁSKI: *Po klęsce bukowińskiej...*, s. 48–52; J. SĘKOWSKI: *Collectanea z dziejopisów tureckich rzeczy do historii polskiej służących*. T. 1. Warszawa 1824, s. 72–77. O konsekwencjach wyprawy bukowińskiej zob. też I. CZAMAŃSKA: *Mokławia i Wołoszczyzna...*, s. 303.

113 F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 148–149; T. SZULC: *Uchwały podatkowe ze szlacheckich dóbr ziemskich za pierwszych Jagiellonów (1386–1501)*. Łódź 1991, s. 140–142; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 238.

114 ZK 416a, s. 12, 31, 44, 52, 86; *Akta procesów o dobra skonfiskowane z powodu niestężenia wyprawy z r. 1497*. W: *Materiały do dziejów pospolitego ruszenia z lat 1497 i 1509*. Oprac. S. KUTRZEBA. W: AKH, T. 9, nr 343, 347, 349, 357, 361, 373, 376, 378, 381, 383, 385–394, 396, 400, 401, 404, 417, 465, 466, 481, 500, 502, 509, 547, 549, 551; SPPP 2, nr 4487; A. BORZEMSKI: *Siły zbrojne...*, s. 22–30.

115 F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 145.

116 Poświadczony jest 12, 13, 15 i 20 stycznia, zob. *Akta procesów o dobra skonfiskowane...*, nr 347, 349, 351, 357.

ziemi sanockiej¹¹⁷, gdzie zajął się bardzo ważnymi dla rodzeństwa problemami, a mianowicie kwestią wójtostwa w Krośnie (o tym szerzej przy omawianiu spraw gospodarczych)¹¹⁸. Do Krakowa powrócił na początku marca, by kontynuować procesy o konfiskaty dóbr osób obarczonych winą za niedopełnienie obowiązku udziału w wyprawie¹¹⁹. 15 marca tego roku spotykamy go przy królu w Krakowie, kiedy to Jan Olbracht nadawał Stanisławowi Koniecpolskiemu za zasługi wyświadczone w wojnie mołdawskiej dobra: Karniów, Łuczyce, Deszno i *Waszlyn* w ziemi krakowskiej, które z kolei zostały odebrane Przedborowi i Jakubowi Dębieńskim za ociąganie się z udziałem we wspomnianej wyprawie¹²⁰. Sprawy konfiskat zaprzętnęły uwagę Mikołaja aż do połowy maja¹²¹. Wówczas bowiem na plan pierwszy wysunęły się sprawy zgoła ważniejsze.

Otóż w maju 1498 roku atak na południowo-wschodnie ziemie Polski przypuścił basza Sylistrii Bali-bej Malkocz-oglu. Jeszcze w tymże miesiącu przeprowadził uderzenie na sam Lwów, który wysoce ucierpiał. Przedmieścia zostały spalone, a wojska nieprzyjaciela znalazły otwartą drogę do ziemi przemyskiej i sanockiej¹²². Najazd ów zdecydowanie zaniepokoił

117 AGZ, T. 16, nr 2442 – 3 lutego ustanawiał wadium między Rafałem z Humnisk a Andrzejem Czuryło; ibidem, nr 2443 – 19 lutego był obecny w sądzie w sprawie Anny, córki zmarłego Marcisza Domarackiego.

118 Ibidem, nr 3573.

119 Poświadczony jest 9 marca 1498 r., zob. *Akta procesów o dobra skonfiskowane...*, nr 361.

120 AGZ, T. 9, nr 121.

121 Poświadczony jest jego udział w sprawach 16 marca, zob.: *Akta procesów o dobra skonfiskowane...*, nr 412; 23 marca – ibidem, nr 372; 28 marca – ibidem, nr 378; ZK 416a, s. 12; 29 marca – *Akta procesów o dobra skonfiskowane...*, nr 376, 381, 383, 394; 30 marca – ibidem, nr 404; ZK 416a, s. 31; 5 kwietnia – *Akta procesów o dobra skonfiskowane...*, nr 379; 6 kwietnia – ibidem, nr 417; 20 kwietnia – ibidem, nr 418, 419; 26 kwietnia – ibidem, nr 386, 387, 388, 389, 409, 412, 414, 420; 1 maja – ibidem, nr 390, 391, 392, 393; 2 maja – GK 27, s. 21–23; ZK 416a, s. 86; 9 maja – *Akta procesów o dobra skonfiskowane...*, nr 454; 10 maja – ibidem, nr 458; GK 27, s. 37; ZK 416a, s. 44; 12 maja – *Akta procesów o dobra skonfiskowane...*, nr 465; 14 maja – ibidem, nr 467, 468.

122 O. GÓRKA: *Nieznany żywot Bajezida II...*, s. 411–415; J. SĘKOWSKI: *Collectanea z dziejopisów tureckich...*, s. 77–85; T. KORZON: *Dzieje wojen i wojskowości w Polsce*. T. 1. Lwów–Warszawa–Kraków 1923, s. 230; A. BORZEMSKI: *Sprawa pokucka za Aleksandra*. „Przegląd Powszechny” 1889, T. 24, z. 10, s. 177; D. ZUBRZYCKI: *Kronika miasta Lwowa*. Lwów 1844, s. 128; Z. SPIERAŁSKI: *Po klęsce bukowińskiej...*, s. 49; N. IORGA: *Geschichte des osmanischen Reiches*. T. 2. Gotha 1909, s. 274; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 238; P. BUNAR, S. SROKA: *Wojny, bitwy i potyczki w średniowiecznej Polsce*. Kraków 1996, s. 104–105; L. FAC: *Południowo-wschodni teatr działań...*, s. 56,

samego monarchę i skupionych wokół niego panów rady koronnej, której obrady trwały w tym czasie w Krakowie. Można wręcz powiedzieć, że w Krakowie zapanowała panika. Pospiesznie pogłębiano fosę, podnoszono wały, sprowadzono z Wrocławia 20 centarów prochu¹²³. Król natomiast 17 maja zwołał pospolite ruszenie, które jednakże zebrało się dopiero ok. czerwca, kiedy Turcy już odeszli¹²⁴. Co więcej, zaczęto szukać pomocy na Węgrzech. Władysław, który definitywnie odżegnywał się od zaogniania stosunków z Turcją, podjął się negocjacji z przeciwnikiem w imieniu Węgier i Polski. Ostatecznie traktat polsko-węgierski został podpisany 12 lipca 1498 roku, a Olbracht zobowiązywał się, że zawrze dodatkowo pokój ze Stefanem Wielkim¹²⁵. Mikołaj Kamieniecki na pewno był wtedy w Krakowie – poświadczony jest tam 22 maja, kiedy to świadcował w sprawie Krzesława z Kurozwęk – jak wspominałam – niechętnego wyprawie bukowińskiej¹²⁶.

Pod koniec lipca 1498 roku Tatarzy ponownie najechali ziemie ruskie¹²⁷, toteż kolejny raz zwołano pospolite ruszenie. Mikołaj jeszcze 4 sierpnia

62–65; obecnie odrzuca się przekaz Kroniki Bystrzyckiej, jakoby w czerwcu najazd przeprowadził także Stefan Wielki – A. DZIUBIŃSKI: *Stosunki dyplomatyczne polsko-tureckie w latach 1500–1572 w kontekście międzynarodowym*. Wrocław 2005, s. 14.

123 MRPS, T. 2, nr 1214, 1220; Wapowski, s. 33–34; Miechowita, s. 353; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 152–153; A. MOSBACH: *Przyczynki do dziejów polskich z Archiwum miasta Wrocławia*. Poznań 1860, s. 119; Z. SPIERAŁSKI: *Po klęsce bukowińskiej...*, s. 54.

124 T. KORZON: *Dzieje wojen...*, s. 230; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 239.

125 W źródłach pojawiają się sprzeczne informacje odnośnie do daty zawarcia układu. Miechowita (s. 263) datuje go na 12 lipca, z kolei akty posłów węgierskich oraz Jana Olbrachta noszą datę 13 lipca (AGAD, LL 3, k. 7v, 136v = Hurmuzaki, Vol. 2, p. 2, s. 402–409, nr 355, 356 = Dogiel, T. 1, s. 86–91, nr 33, 34 = V. Uljanicki, s. 149–154, nr 104, z tą różnicą, że drukowana wersja dokumentu u Dogiela i Uljanickiego nosi złą datę: 20 lipca). Akt panów koronnych pochodzi z 14 lipca (Dogiel, T. 1, s. 91–92 – analogicznie data została przesunięta na 21 lipca), zaś akt ratyfikacji Władysława Jagiellończyka nosi datę 1 sierpnia, zob. ibidem, s. 92–95 = Hurmuzaki, Vol. 2, p. 2, s. 409–414, nr 357; Z. SPIERAŁSKI: *Po klęsce bukowińskiej...*, s. 54; Akta i Listy, nr 11; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 154; A. BORZEMSKI: *Sprawa pokucka...*, s. 178; F. KONECZNY: *Sprawy z Mengli-Girejem 1473–1504*. „Ateneum Wileńskie” 1927, T. 4, z. 13, s. 304.

126 MRPS, T. 3, nr 262; również 22 maja nabył trzy wsie: Śmiłowice, Maciejowice i Siroślawice, zob. ibidem, nr 2702; kolejny raz poświadczony jest w Krakowie 18 czerwca, zob. GK 27, s. 1289, i 23 czerwca: ibidem, s. 145.

127 Jeszcze 3 lipca rajcy miasta Krosna informowali radę miasta Bardiowa, że Turcy wtargnęli na Ruś i ją plądrują (Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 3, nr 576);

poświadczony był w Krakowie¹²⁸, 7 sierpnia zaś najprawdopodobniej razem z monarchą udał się na miejsce zebrania pospolitego ruszenia do Sandomierza. Jednakże podobnie jak i poprzednie, tak i to pospolite ruszenie nie odniosło sukcesu, rezygnując nawet z pogoni za wrogiem¹²⁹. Wracając, Mikołaj zatrzymał się w swych dobrach w ziemi sanockiej, gdzie źródła odnotowują go 23 sierpnia¹³⁰. Powrócił do Krakowa przed 13 września i zajął się sprawami konfiskat¹³¹. Późną jesienią Krakowem po raz kolejny wstrząsnęła wieść o najeździe tatarskim. Olbracht podobno był przed nim ostrzegany – możliwe, że przez Stefana Wielkiego – już w sierpniu, jednakże mimo to atak nie został w porę odparty. W Krakowie dały się słyszeć głosy paniki, choć nie były one tak doniosłe jak podczas najazdu majowego. Ostatecznie nadchodząca zima skłoniła Tatarów do odwrotu¹³². Mikołaj cały ten czas spędził najpewniej w Krakowie, jako że po raz kolejny źródła odnotowują go tam 17 grudnia, kiedy to monarcha przesunął termin zapłaty 600 florenów w złocie i 900 w półgroszach przez Jana Smolika Mikołajowi Kamienieckiemu na 29 września 1499 roku¹³³.

Również początek roku 1499 Mikołaj Kamieniecki spędził w Krakowie, kontynuując pracę jako komisarz królewski¹³⁴. Tymczasem jeszcze w grudniu 1498 roku do Olbrachta przybyli posłowie węgierscy, nalegając na zawarcie

z kolei 19 sierpnia rajcy miasta Biecza zawiadomili radę miasta Bardiowa, że na całym terenie, aż po Lwów, mają rozmieszczonych swoich szpiegów i jeżeli ci przekażą rajcom jakiegokolwiek informacje na temat sytuacji na pograniczu, rada Bardiowa natychmiast zostanie o tym poinformowana (ibidem, nr 578).

128 SPPP 2, nr 4507.

129 T. KORZON: *Dzieje wojen...*, s. 230.

130 27 sierpnia ustanawiał wadium w wysokości 60 grzywien pomiędzy Pawłem Pełką z Grabownicy a jego bratem Piotrem, zob. AGZ, T. 16, nr 2468; 29 sierpnia zaś ustanawiał wadium w wysokości 120 grzywien w sporze między Zygmuntem Dedeńskim a Anną Dedeńską, zob. ibidem, nr 2474.

131 GK 27, s. 240–241; kolejny raz spotykamy go 3 października, kiedy to zajął się sprawami konfiskat – *Akta procesów o dobra skonfiskowane...*, nr 481; i 5 października, zob. ibidem, nr 483.

132 Kromer, s. 1347; Z. SPIERAŁSKI: *Po klęsce bukowińskiej...*, s. 55; J. SĘKOWSKI (*Collectanea z dziejopisów tureckich...*, s. 88–91) zdecydowanie występuje przeciw zapisowi Kromera, jakoby na owym mrozie miała zginąć cała 40-tysięczna armia turecka, a opowiada się raczej za kilkoma tysiącami; T. KORZON (*Dzieje wojen...*, s. 230) przytacza z kolei liczbę podaną przez Kromera, w dodatku myli najazd listopadowy z majowym i wspomina o ogromnej panice, jaka zapanować miała w Krakowie.

133 MK 16, k. 256; MRPS, T. 2, nr 1339.

134 Poświadczony jest 3 i 23 lutego, zob. SPPP 2, nr 4512, 4513.

ostatecznego traktatu z Mołdawią¹³⁵. 4 stycznia Olbracht wystawił zatem list żelazny posłom mołdawskim, rozwiązanie pozostałych problemów stać się zaś miało głównym tematem obrad zwołanego na 24 lutego 1499 roku sejmku w Piotrkowie¹³⁶. Z powodu choroby monarchy został on jednakże przeniesiony do Krakowa. Tam ostatecznie 15 kwietnia 1499 roku król podpisał traktat polsko-węgierski i polsko-mołdawski¹³⁷. Stefan Wielki uzyskał gwarancję władzy w Mołdawii i zapewnienie o pomocy polskiej w razie ataku któregokolwiek z nieprzyjaciół, w szczególności Turcji. W zamian miał informować monarchę polskiego o ewentualnych zamiarach tureckich, nie wyrażać zgody na przemarsz wojsk przez tereny Mołdawii oraz służyć Polsce pomocą wojskową¹³⁸.

Na sejmie rozwiązano jeszcze jedną kwestię, a mianowicie unormowano związek Polski z Litwą. Sprawa ta pojawiła się już podczas obrad sejmku w 1496 roku, jednakże wtedy obydwie strony nieskore były do jakichkolwiek ustępstw i rozjechano się bez podjęcia wiążących decyzji. Tym razem sytuacja polityczna – zaognienie relacji litewsko-moskiewskich i zagrożenie tatarskie – skłoniła do ugody. Toteż ostatecznie członkowie rady polskiej zawarli układ z posłami sejmku litewskiego: Marcinem, biskupem żmudzkiem, i Janem

135 Z. SPIERAŁSKI: *Po klęsce bukowińskiej...*, s. 58.

136 F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 156; J. NISTOR: *Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau im XIV., XV. und XVI. Jahrhundert*. Gotha 1911, s. 46–47.

137 Traktat polsko-węgierski datowany na 15 kwietnia, sygnowany przez Olbrachta: Dogiel, T. 1, s. 96–99; Hurmuzaki, Vol. 2, p. 2, s. 425–430, nr 367; akt ratyfikacyjny panów węgierskich pochodzi zaś z 16 kwietnia – AGAD, nr 5594 = Hurmuzaki, Vol. 2, p. 2, s. 430–435, nr 368 = Dogiel, T. 1, s. 99–103; układ polsko-mołdawski został z kolei podpisany przez Olbrachta 15 kwietnia – AGAD, LL 3, k. 75 = Dogiel, T. 2, s. 603–606 = V. Uljanicki, nr 104 = Hurmuzaki, Vol. 2, p. 2, s. 421–425, nr 366; natomiast akt posłów mołdawskich nosi datę 16 kwietnia – AGAD, LL 3, k. 81 = V. Uljanicki, s. 169–170 = Hurmuzaki, Vol. 2, p. 2, s. 438–439, nr 370; zob. też Z. SPIERAŁSKI: *Po klęsce bukowińskiej...*, s. 58, który pomieszał jednakże numerację dokumentów zebranych przez Hurmuzakiego i daty ratyfikowanych układów. Mikołaj Kamieniecki jest potwierdzony w Krakowie 4, 5 i 11 kwietnia, zob. GK 27, s. 566–567, 593, 594.

138 Dogiel, T. 2, nr VII, s. 603–606 = V. Uljanicki, s. 157–163 = MK 17, k. 185–187 = TN 23, nr 189, s. 878 = Akta i Listy, nr 11; I. CZAMAŃSKA: *Mołdawia i Wołoszczyzna...*, s. 179–180; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen polsko-mołdawskich. Sprawa pokucka do wstąpienia na tron Zygmunta I*. „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1965, T. 11, Cz. 2, s. 77–78; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 240; traktat ratyfikacyjny Stefana przywiózł do Polski w sierpniu 1499 r. arcybiskup lwowski Andrzej Róża Boryszewski, zob.: AGAD, perg. 5375 = V. Uljanicki, nr 105, s. 170–177 = Hurmuzaki, Vol. 2, p. 2, nr 371, s. 439–445.

Zabrzezińskim, gdzie stwierdzano, że obydwaj państwa połączone są osobą władcy, którego wybór musi odbywać się za zgodą obydwu stron¹³⁹. 6 maja 1499 roku strona polska wydała zatem akt potwierdzający wspomniany układ, a jednym z jego gwarantów był Mikołaj Kamieniecki. Układ ten został tego samego dnia potwierdzony przez Jana Olbrachta¹⁴⁰.

Po zakończonych obradach Mikołaj udał się do swych braci w ziemi sanockiej. Spotykamy go tam bowiem 10 lipca, kiedy to zobowiązywał się dać Piotrowi Wołczkowi 166 grzywien długu za swego zmarłego brata Henryka. Gwarantował to intronizacją w swoją wieś Odrzykoń, bracia Stanisław i Marcin (3) zaś zaaprobowali ową decyzję¹⁴¹. W tym czasie Jan Kamieniecki, pozostawiony na straży południowo-wschodnich ziem polskich, informował monarchę raz po raz o rosnącym niebezpieczeństwie ze strony Tatarów¹⁴².

Wiemy, że Olbracht srodze odchorował klęskę bukowińską – miał się załamać psychicznie i moralnie. Ideały, którymi żył i które wyznaczały mu cel, zostały pogrzebane. Uciekając od rozpacz, popadł w rozpustę. Toteż nawet Fryderyk apelował do Olbrachta, żeby zapanował nad sobą i pamiętał, że stoi na czele państwa. Prosił ponadto matkę o upomnienie syna¹⁴³. Było to tym bardziej wskazane, że sytuacja Polski nie przedstawiała się korzystnie.

Próby stworzenia wspólnej koalicji antytyureckiej na sejmach w Rzeszy zakończyły się niepowodzeniem. Maksymilian, zajęty walkami ze Szwajcarami czy księciem Geldrii, nie przejawiał chęci i zapału do formowania koalicji¹⁴⁴. Co więcej, Zakon nawiązał z nim porozumienie odnośnie do pomocy

139 TN 23, nr 193, s. 896; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 241.

140 ZK 153, s. 214; B. Czartor, rkps 239, nr 24, s. 103–112; ibidem, dokument pergaminowy nr 649 = Akta unji, nr 73, 74; CE XV, T. 3, nr 448.

141 AGZ, T. 16, nr 2511; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54; w ziemi sanockiej potwierdzony jest jeszcze 14 i 17 lipca, zob. AGZ, T. 16, nr 2512, 2514. 6 sierpnia był już obecny w Krakowie, zob. GK 27, s. 768–769.

142 *Listy i akta Piotra Myszkowskiego...*, nr 26.

143 BK, rkps 207, k. 62v–63v; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 150; N. NOWAKOWSKA: *Królewski kardynał...*, s. 59.

144 Próby nawiązania współpracy podejmowali na sejmach we Freiburgu, w Wormacji oraz Kolonii Mikołaj z Rozenberga oraz Watzenrode, zob.: TN 23, s. 815–828 = AGAD, LL 22, k. 332–335; V. Uljanicki, nr 102; *Materiały do dziejów dyplomacji polskiej...*, nr 26; K. BACZKOWSKI: *Działalność polsko-węgierskiej dyplomacji w Rzeszy Niemieckiej w latach 1498–1500 oraz sojusz Jagiellonów z Francją*. SH 1977, T. 20, z. 4, s. 518–519, 521–522; H. WIESFLECKER: *Kaiser Maximilian I. Das Reich, Österreich, und Europa an der Wende zu Neuzeit*. Bd. 2. München 1975, s. 157–158, 297, 299–305; H. ULMANN: *Kaiser Maximilian I...*, s. 603, 623–624.

w rewindykacji Prus Królewskich, Konrad III Mazowiecki zaś stanowczo domagał się zwrotu wcielonych do Korony w 1495 roku ziem jego brata Janusza II. W tym celu usilnie szukał sojuszników. Oprócz Zakonu pojawił się teraz życzliwy mu Maksymilian¹⁴⁵. W tych warunkach prawdopodobieństwo zawiązania wspólnej koalicji antytureckiej było coraz mniejsze. Mimo że Władysław radził Olbrachtowi dalsze starania, to Maksymiliana polityka grania na zwłokę na tyle skutecznie zniechęcała króla polskiego, że nie dowierzając w powodzenie wspólnej misji, zamierzał samodzielnie rozwiązać kwestię turecką¹⁴⁶. Było to tym bardziej wskazane, że zagrożenie na wschodzie sukcesywnie rosło. 20 lipca 1499 roku rezydujący jako starosta w Bełzie Jan Kamieniecki donosił Janowi Olbrachtowi o napadzie Tatarów nieopodal Buska. Atak ów nie został odparty z powodu, jak twierdził Jan, braku sił do walki i opieszałości szlachty. Kamieniecki prosił zatem o pomoc finansową, ponieważ groźba kolejnego ataku była bardzo prawdopodobna¹⁴⁷. Trzy dni później informował zaś hetmana polnego Piotra Myszkowskiego, pod którym służył, że szlachta nie chce stawić się „na wici”, tłumacząc się tym, że właśnie w tym celu zapłaciła stosowną kontrybucję¹⁴⁸. Narastające niebezpieczeństwo na wschodzie, połączone z popieraniem przez Maksymiliana antypolskiego stanowiska Zakonu i Konrada III Mazowieckiego, utwierdziło Jana Olbrachta w przekonaniu o konieczności zmiany polityki. Toteż w sierpniu 1499 roku wysłał do Konstantynopola chorążego krakowskiego Mikołaja Firleja z propozycją zawarcia rozejmu, która spotkała się ze szczerą aprobatą¹⁴⁹. Do pełnej realizacji układu potrzebne było jednak porozumienie z Węgry, co w efekcie przeciągnęło się aż do 1501 roku¹⁵⁰.

Konieczne więc stało się poszukiwanie sojuszników na zachodzie Europy. Rozmowy rozpoczęto w grudniu 1499 roku w Pożoniu, a kontynuowano

145 K. BACZKOWSKI: *Działalność polsko-węgierskiej dyplomacji...*, s. 526–527; M. BISKUP: *Materiały do stosunków habsbursko-mazowieckich na przełomie XV/XVI wieku w archiwach austriackich*. PH 1968, T. 59, z. 2, s. 273.

146 K. BACZKOWSKI: *Działalność polsko-węgierskiej dyplomacji...*, s. 522.

147 *Listy i akta Piotra Myszkowskiego...*, nr 26.

148 *Ibidem*, nr 28.

149 N. IORGA: *Geschichte des osmanischen Reiches...*, s. 290; K. BACZKOWSKI: *Działalność polsko-węgierskiej dyplomacji...*, s. 527; J. GARBACIK: *Ze studiów nad polską polityką zagraniczną na przełomie XV i XVI wieku w świetle nowo odkrytych źródeł w Zagrzebiu*. W: *Dziesięciolecie Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie (1946–1956)*. Zbiór rozpraw i artykułów. Kraków 1957, s. 348.

150 K. BACZKOWSKI: *Działalność polsko-węgierskiej dyplomacji...*, s. 528.

w Budzie¹⁵¹. Zaowocowały one wieczystym sojuszem antytyreckim, zawartym przez Polskę, Węgry i Francję¹⁵².

Mikołaj przez całą pierwszą połowę 1500 roku poświadczony jest w ziemi sanockiej¹⁵³. Dopiero 22 sierpnia źródła odnotowują jego obecność w Krakowie¹⁵⁴. W tym czasie zaczęły docierać do Krakowa głosy o kolejnym najeździe tatarskim, inspirowanym przez Wielkie Księstwo Moskiewskie¹⁵⁵. Tym razem miał on sięgać przedmieść Lwowa. Toteż 14 września Olbracht wyruszył w stronę Sandomierza, gdzie został zwołany sejm, przełożony już zresztą z 2 lipca. Sejm ten był jednak raczej radą senatu, podejmującą jedynie tymczasowe ustalenia obronne, które miałyby być doprecyzowane na styczniowym sejmie piotrkowskim¹⁵⁶. Gromadzeniu wojsk pod Sandomierzem towarzyszyły napływające informacje o ataku Tatarów na Mazowsze, a nawet o przekroczeniu przez nich Wisły¹⁵⁷. Nie wiemy, czy Mikołaj udał się do Sandomierza razem z monarchą. Najprawdopodobniej na wieść o najeździe tatarskim pospieszył do swych dóbr w ziemi sanockiej, gdzie źródła odnotowują go już w listopadzie 1500 roku¹⁵⁸. Do Krakowa powrócił dopiero w Wigilię Bożego Narodzenia tego roku, kiedy to świadcował w sporze między

-
- 151 *Materiały do dziejów dyplomacji polskiej...*, nr 16; M. BISKUP: *Materiały do stosunków habsbursko-mazowieckich...*, s. 272–274; K. BACZKOWSKI: *Działalność polsko-węgierskiej dyplomacji...*, s. 529–532; IDEM: *Idea jagiellońska a stosunki polsko-węgierskie w XV wieku*. W: *Polska i Węgry w kulturze i cywilizacji europejskiej*. Red. J. WYROZUMSKI. Kraków 1997, s. 70–71.
- 152 Pozostawiono także „furtkę” dla poszerzenia owego sojuszu o Wenecję, Maksymiliana, Aleksandra oraz książąt i elektorów Rzeszy – Dogiel, T. 1, s. 449; K. BACZKOWSKI: *Działalność polsko-węgierskiej dyplomacji...*, s. 531–532.
- 153 Ostatni raz w Krakowie odnotowany został 7 stycznia, zob. GK 27, s. 990–991; następnie poświadczony jest w ziemi sanockiej 13 lutego, zob. AGZ, T. 16, nr 2637, oraz ok. 28 marca, kiedy to po raz kolejny przewodniczył sądowi komisarskiemu, zob. ibidem, s. 308, nr MLXVIII; 10 czerwca, zob. ibidem, nr 2680; oraz 2 maja, zob. ZK 416a, s. 86.
- 154 MRPS, T. 3, Supl., nr 288.
- 155 R. PLETNIA: *Wybrane aspekty genezy i przebiegu wojny litewsko-mołdawskiej z lat 1500–1503*. SH 1999, T. 42, z. 1, s. 3–21; L. FAC: *Południowo-wschodni teatr działań...*, s. 69–71 – miał to być już drugi w tym roku najazd tatarski. Pierwszy miał miejsce w kwietniu i dotarł aż na ziemię lubelską, po Wisłę. Olbracht, wraz z wojskiem polskim, dotarł tam w momencie, kiedy Tatarzy zaczęli odwrót. Obóz w Waławie rozbił dopiero 12 lipca. Również w czasie drugiego najazdu wojsko polskie przybyło za późno.
- 156 F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 168–170.
- 157 Ibidem; L. FAC: *Południowo-wschodni teatr działań...*, s. 70.
- 158 AGZ, T. 16, nr 2693.

Mikołajem Zatorskim a księciem cieszyńskim Kazimierzem o kamienicę książęcą w Krakowie¹⁵⁹. Atakowi Tatarów nie przeciwdziały także polskie siły, dowodzone przez Piotra Myszkowskiego, a przebywające wówczas na Rusi. Wśród nich znajdowały się rotty Jana Kamienieckiego (trudno określić, gdzie dokładnie stacjonowały), Jana Strusia – stacjonujące koło Chmielnika, Piotra Oleskiego – nieopodal Ostrowia, i Mikołaja Krezy – najpewniej w Przemyślu¹⁶⁰. Dlaczego nie podjęto żadnych działań, nie wiemy. Możliwe, że stało się tak ze względu na przeważającą liczbę wojsk tatarskich. Faktem jest, że kosztowało to Myszkowskiego urząd hetmana, który na powrót przejął Stanisław z Chodcza¹⁶¹.

Owe najazdy tatarskie zmieniły jednakże zapatrywania Olbrachta na sprawę turecką. W styczniu 1501 roku wysłany został do Konstantynopola podczaszy sandomierski Mikołaj Lanckoroński. Miał on się domagać, by układ pokojowy obejmował też Tatarów krymskich¹⁶². Co więcej, coraz powszechniejsze stawało się przekonanie, że owe najazdy tatarskie odbyły się za cichą aprobatą Mołdawii¹⁶³. Stefan Wielki bowiem domagał się wyłonienia polskich i węgierskich komisarzy, którzy wraz z komisarzami mołdawskimi podjęliby decyzję w sprawie spornego Pokucia. W grudniu 1500 roku zostało zatem wysłane do hospodara poselstwo arcybiskupa lwowskiego Andrzeja Boryszewskiego, który to miał proponować zjazd graniczny na 29 września 1501 roku¹⁶⁴. Propozycja ta mało miała wspólnego z rzeczywistym zamierzeniem, ale pozwoliła uspokoić nastroje w Mołdawii na czas planowanej wyprawy pruskiej. Dla nas sprawa ta jest o tyle ważna, że w odpowiedzi na poselstwo Boryszewskiego i jego ustalenia dotyczące zjazdu granicznego wyruszy do Mołdawii Mikołaj Kamieniecki.

Zwołany na 25 stycznia 1501 roku sejm rozpoczął się dopiero w lutym i zdominowały go sprawy narastającego napięcia w stosunkach z zakonem

159 SPPP 2, nr 4527.

160 L. FAC: *Południowo-wschodni teatr działań...*, s. 71.

161 Ibidem; Bielski, s. 490.

162 AAleks, s. 9–10; A. DZIUBIŃSKI: *Stosunki dyplomatyczne polsko-tureckie...*, s. 13; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 78.

163 Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 78.

164 Ibidem, s. 79; szerzej o problemie Pokucia: K. NIEMCZYK: *Problem Pokucia, spornej terytorium polsko-mołdawskiego w końcu XV i początku XVI wieku*. SH 2014, T. 52, z. 2, s. 164; EADEM: *Problema Pocuției, teritoriu de litigiu polono-moldav, la sfârșitul sec. al XV-lea și începutul sec. al XVI-lea în istoriografia poloneză*. „Suceava. Anuarul Muzeului Bucovinei” 2014, Vol. 41, s. 141–154 – tam też stan badań i literatura; EADEM: *Kamieniecki Geschlecht und seine Beziehungen zu Moldau am Ende des 15. und zu Beginn des 16. Jahrhunderts. Ein Überblick*. „Codrul Cosminului” 2014, Vol. 20, nr. 2, s. 297–320.

krzyżackim. Tej kwestii dotyczyły także najważniejsze uchwały¹⁶⁵. Nie mamy pewności, czy Mikołaj był obecny wówczas w Piotrkowie, jako że jeszcze 25 stycznia poświadczony jest w Sanoku, gdzie zajmował się sprawami tamtejszych ziemian¹⁶⁶. Pod koniec stycznia powrócił również do Krakowa Boryszewski, zawiadamiając monarchę o efektach swego poselstwa do Stefana Wielkiego¹⁶⁷. Mikołaj udał się do Krakowa po 16 marca¹⁶⁸. W tym też czasie, już po zakończonym sejmie piotrkowskim, do Krakowa wrócił Jan Olbracht. Pozostało bowiem jeszcze parę ważnych spraw do załatwienia przed planowaną wyprawą pruską. Jedną z nich było ścięcie Eliasza na zamku czchowskim¹⁶⁹, drugą zaś kwestia postępującego psucia monety. Do odpowiedzialności pociągnął Olbracht podskarbiego Piotra Kurozwęckiego, forsując uchwałę zarządzającą konfiskatę wszystkich jego dóbr. Uchwałę w życie wprowadził, narażając się tym samym na wrogość całej rodziny Kurozwęckich¹⁷⁰. Obowiązki usuniętego podskarbiego przejął zaś podskarbi nadworny Jakub Szydłowiecki. 20 kwietnia arcybiskup lwowski Andrzej Róża Boryszewski oraz starosta krakowski Mikołaj Kamieniecki przekazali mu pieczę nad skarbem koronnym¹⁷¹. Z kolei jeszcze 16 kwietnia monarcha nadał Janowi Polakowi wakujące burgrabstwo krakowskie, ale jednocześnie dał Mikołajowi Kamienieckiemu oraz Pawłowi Czarnemu, żupnikowi krakowskiemu, intruzję we wspomniane burgrabstwo celem ściągnięcia należnych im dochodów¹⁷². W tym samym czasie stale przebywający na

- 165 A. PAWIŃSKI: *Sejmiki...*, s. 199; T. SZULC: *Uchwały podatkowe...*, s. 146–147; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 185–189; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 246; o sejmie zob. też F. BOSTEL: *Nieznana konstytucja sejmowa z r. 1501*. KH 1887, T. 1, s. 405–418.
- 166 Poświadczony jest w Sanoku 25 stycznia: AGZ, T. 16, nr 2740; 16 marca: ibidem, nr 2712.
- 167 Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 79.
- 168 Jeszcze 16 marca poświadcza w Sanoku, że prowadzi sprawę między Zygmuntem Dedyńskim a Stanisławem Nabrzuchem i jego żoną Małgorzatą, zob. AGZ, T. 16, nr 2712; 17 marca zaś w Krakowie król potwierdza dekret swych komisarzy, w tym Mikołaja, zob. MK 19, k. 17 = MRPS, T. 2, nr 1452.
- 169 Eliasza ścięto na prośbę Stefana Wielkiego, którego ów był największym przeciwnikiem i konkurentem do władzy, zob. J. DEMEL: *Historia Rumunii...*, s. 137.
- 170 W. KUJAWSKI: *Krzysztof z Kurozwęk...*, s. 41, 134–135; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 191; F. PIEKOSIŃSKI: *O monecie i stopie menniczej w Polsce w XIV i XV wieku*. Kraków 1878 (RAU h-f, T. 9), s. 208.
- 171 MK 19, k. 38 = MRPS, T. 2, nr 1514; KDKr, Cz. 1, nr 208; F. PIEKOSIŃSKI: *O monecie i stopie menniczej...*, s. 208; J. RUTKOWSKI: *Skarbowość polska za Aleksandra Jagiellończyka*. KH 1909, T. 23, s. 68–69; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 192.
- 172 MK 19, k. 30 = MRPS, T. 2, nr 1494.

Kresach Jan Kamieniecki dostał od króla polecenie zaciągnięcia 150 rycerzy, otrzymując żołd po 6 florenów na głowę¹⁷³.

Pod koniec kwietnia Olbracht opuścił Kraków i rozpoczął marsz w stronę Torunia¹⁷⁴. Mikołaj najpewniej nie wyruszył od razu z monarchą, ale udał się najpierw do ziemi sanockiej, gdzie poświadczony został 10 maja¹⁷⁵. Zaraz po tej dacie musiał wyruszyć Mikołaj w kierunku Torunia. Tam zaś najpierw podejmowano posłów krzyżackich, a po ich odjeździe zebrała się rada królewska, która to miała podjąć decyzję o przygotowaniach do obrony. Wśród członków rady, obok Rafała z Leszna, kasztelana poznańskiego, Mikołaja Lubrańskiego, kasztelana gnieźnieńskiego, Mikołaja Kretkowskiego, kasztelana brzeskiego, Jakuba Szydłowieckiego i Macieja Drzewickiego, podkanclerzego, był i Mikołaj Kamieniecki¹⁷⁶. Przy czym sam Mikołaj poświadczony jest dopiero 9 czerwca 1501 roku, kiedy to otrzymał urząd kasztelana sandomierskiego¹⁷⁷, wakujący po awansie Piotra Kmity z Wiśnicza na wojewodę krakowskiego 6 marca 1501 roku¹⁷⁸. Realizację zakrojonych na szeroką skalę planów pruskich uniemożliwił jednak pogarszający się sukcesywnie stan zdrowia monarchy¹⁷⁹. 17 czerwca Olbracht zmarł¹⁸⁰. Mikołaj towarzyszył w tych ostatnich dniach królowi w Toruniu. Jeszcze bowiem dwa dni przed śmiercią, tj. 15 czerwca, Jan Olbracht zatwierdził granicę między dobrami królewskimi, tj. Siemiechowem, będącym w tenucie Mikołaja z Kamieńca, a wsiami: Wróblowice, Wola i Bieńkowice, należącymi do braci: kanonika krakowskiego Mikołaja i Benedykta Wróblowskich¹⁸¹.

4.1.4. W służbie Aleksandra

Na wieść o śmierci Olbrachta Fryderyk Jagiellończyk wezwał do Torunia Aleksandra i Władysława Jagiellończyków oraz wszystkich ważnych dostojni-

173 MRPS, T. 2, nr 1512.

174 F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 192.

175 AGZ, T. 16, nr 2763, 2764; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, nr 54.

176 MRPS, T. 2, nr 1549, 1556, 1562, 1568; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 194.

177 MK 19, k. 51 = MRPS, T. 2, nr 1568; Urz.Sand, nr 625.

178 MRPS, T. 2, nr 1430; Urz.Mp, nr 767; Urz.Sand, nr 624; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 247.

179 F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 197–198.

180 Ibidem.

181 MRPS, T. 4/3, Supl., nr 1230; SHGKr, Cz. 1, s. 102.

ków, sam zaś przybył tam 23 czerwca¹⁸². Wstrzymał wówczas wszystkie rokowania do czasu wyboru nowego króla. Próbował także uzyskać od wielkiego mistrza przysięgę, iż nie podejmie on żadnych kroków przeciw Królestwu Polskiemu w dobie bezkrólewia. Po zapewnieniu względnych gwarancji spokoju północnym terenom państwa polskiego udał się wraz z panami wielkopolskimi do Krakowa, gdzie przewieziono zostało ciało monarchy¹⁸³. Najpewniej wraz z Fryderykiem powrócił do stolicy również Mikołaj Kamieniecki, o którym jednak nie mamy żadnych informacji aż do 11 września, kiedy to źródła poświadczają jego obecność właśnie w Krakowie¹⁸⁴. 29 lipca w katedrze krakowskiej odbył się pogrzeb Olbrachta, zaraz zaś potem rozpoczęto rozmowy przedelekcyjne¹⁸⁵. Ostatecznie ustalono termin mającej się odbyć w Piotrkowie elekcji na 14 września¹⁸⁶. Od początku Fryderyk zdecydowanie popierał kandydaturę Aleksandra, o czym zresztą donosił mu listownie już na początku września¹⁸⁷. Udało mu się także pozyskać Krzesława z Kurozwęk obietnicą zniesienia wspomnianej konfiskaty dóbr Kurozwęckich, zarządzanej przez Olbrachta w związku z psuciem monety przez podskarbiego Piotra Kurozwęckiego¹⁸⁸. Nie mamy informacji, żeby Mikołaj udał się do Piotrkowa. Jeszcze bowiem, jak wspomniałam, 11 września źródła odnotowują jego obecność w Krakowie¹⁸⁹.

Na sejmie elekcyjnym w Piotrkowie Aleksander Jagiellończyk uzyskał zdecydowanie większe poparcie aniżeli jego brat Władysław¹⁹⁰. Toteż z ramie-

182 F. PAPÉE: *Aleksander Jagiellończyk*. Kraków 2006, s. 46; N. NOWAKOWSKA: *Królewski kardynał...*, s. 63.

183 F. PAPÉE: *Aleksander...*, s. 47.

184 SPPP 2, nr 4535.

185 Miechowita, s. 355–356; szerzej na temat samych uroczystości pogrzebowych zob.: U. BORKOWSKA: *Ceremoniał pogrzebowy królów polskich w XIV–XVIII wieku*. W: *Państwo. Kościół. Niepodległość*. Red. J. SKARBK, I. ZIÓŁEK. Lublin 1986 („Rozprawy Wydziału Historyczno-Filologicznego Towarzystwa Naukowego KUL”, 54), s. 133–160 – o samym pogrzebie Olbrachta zob. s. 151.

186 F. PAPÉE: *Aleksander...*, s. 48.

187 AAleks, nr 26.

188 W. KUJAWSKI: *Krzesław z Kurozwęk...*, s. 135–138; F. PAPÉE: *Aleksander...*, s. 47–49.

189 SPPP 2, nr 4535; kolejny raz poświadczony jest 28 września również w Krakowie, zob. GK 28, s. 348.

190 F. PAPÉE: *Aleksander...*, s. 49–50; K. BACZKOWSKI: *Węgierskie pośrednictwo pokojowe w konflikcie litewsko-moskiewskim w początkach XVI wieku*. W: *Balticum. Studia z dziejów polityki, gospodarki i kultury XII–XVII w. Ofiarowane Marianowi Biskupowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*. Red. Z. NOWAK. Toruń 1992, s. 39–40; Z. WOJCIECHOWSKI: *Zygmunt Stary...*, s. 84; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 251.

nia senatu wysłane zostało oficjalne poselstwo do przebywającego w Mielniku od 30 września Aleksandra, by zakomunikować mu dokonany wybór. Miał on zaprzysiąc akt unii oraz zatwierdzić tzw. przywilej mielnicki, który w znacznym stopniu ukrócał i krępował prerogatywy monarchy, niepomiernie zwiększał zaś władzę senatu¹⁹¹. Po dokonanej elekcji Aleksander udał się do Krakowa, gdzie powitany został 29 listopada, z kolei 12 grudnia koronę na głowę włożył mu uroczyście prymas Fryderyk¹⁹².

Jaką rolę w tych wydarzeniach odegrał Mikołaj Kamieniecki, trudno jednoznacznie ustalić. Był on niewątpliwie pierwszoplanową postacią w stronnictwie Aleksandra, o czym świadczy chociażby fakt, że jeszcze 5 czerwca 1502 roku otrzymał 300 grzywien za „usługi oddane królowi podczas koronacji”¹⁹³. Co więcej, choć przywilej mielnicki stwierdzał jasno, że starostą krakowskim może być tylko kasztelan i wojewoda krakowski, Mikołaj dzierżył to stanowisko twardo w swoich rękach wraz z kasztelaniami i starostwem sandomierskim mimo protestów Leliwitów (urząd kasztelana krakowskiego był piastowany przez Spytka z Jarosławia, od 1506 roku zaś wojewodą krakowskim był Jan Feliks Tarnowski)¹⁹⁴. Na czym jednak wspomniane wcześniej zasługi polegały, dokładnie nie wiadomo. Prawdopodobne jest, że oczekując na decyzję obradujących senatorów, towarzyszył Mikołaj pretendentowi do tronu w Mielniku. Nie mamy bowiem wzmianki o tym, by przebywał wówczas w Piotrkowie ani by sprawował w tym czasie sądy starościńskie w Krakowie. W stolicy poświadczony jest dopiero w drugiej połowie grudnia¹⁹⁵.

191 Senat stawał się organem kontrolującym pracę monarchy i mającym możliwość upominania go. Co więcej, król nie mógł powoływać urzędników bez zgody senatorów, którzy sprawowali również funkcję kontrolną nad starostami. Sporną kwestią jest to, kto stał za projektem owego przywileju. Wiele zdaje się przemawiać za rodem Kurozwęckich, którzy najwięcej skorzystali na tym przywileju. Niewykluczone jednak, że jego autorem był Spytka z Jarosławia, kasztelan krakowski. Szerzej na ten temat: L. SOBOLEWSKI, W. URUSZCZAK: *Artykuły mielnickie z roku 1501*. CP-H 1990, T. 42, s. 52–78; F. PAPÉE: *O przywileju mielnickim do senatu z r. 1501*. W: *Księga pamiątkowa ku czci Oswalda Balzera*. T. 2. Lwów 1925, s. 182–187; W. DWORZACZEK: *Leliwici Tarnowscy. Od schyłku XVI wieku do czasów współczesnych*. Tarnobrzeg 1996, s. 267–268; W. KUJAWSKI: *Krzestaw z Kurozwęk...*, s. 74–76.

192 F. PAPÉE: *Aleksander...*, s. 54.

193 Teki Pawińskiego, T. 1, s. 13; wchodził ponadto w skład królewskich *curienses*, zob. J. SKIBNIEWSKA: *Dwór królewski Aleksandra Jagiellończyka w latach 1501–1506*. Lublin 2015, s. 341.

194 Urz.Kr, nr 108, 396; L. FINKEL: *Elekcja Zygmunta I. Sprawa dynastii Jagiellonów i unii polsko-litewskiej*. Kraków 1910, s. 65, 72.

195 GK 28, s. 410; AAleks, nr 46.

Uznanie w oczach nowego monarchy znalazł także Jan Kamieniecki, który w roku 1501 został rotmistrzem obrony potocznej¹⁹⁶. Możliwe, że w trakcie elekcji Aleksandra pozostał on na straży ziem południowo-wschodnich w związku z rosnącym zagrożeniem ze strony Stefana mołdawskiego. Zadania, jakie rysowały się przed Janem Kamienieckim, nie były proste, Stefan Wielki uznał bowiem, że układ polsko-turecki, mający wymiar jedynie personalny, wygaśł wraz ze śmiercią Olbrachta. Toteż i Stefan czuł się z niego zwolniony. Rozpoczął zatem od zatrzymania Mikołaja Lanckorońskiego, posła polskiego wracającego ze Sztambułu¹⁹⁷. Następnie zaś wystąpił z roszczeniami do pewnych ziem, najprawdopodobniej Pokucia¹⁹⁸, oraz kategorycznie domagał się rozstrzygnięcia sprawy przynależności tego spornego terytorium.

W grudniu Mikołaj Kamieniecki, przebywający wcześniej najpewniej z Aleksandrem w Mielniku, udał się wraz z przyszłym monarchą do Krakowa na mający się tam odbyć sejm koronacyjny¹⁹⁹. Tam też spotkać się

196 MRPS, T. 3, nr 171 – 28 stycznia 1502 r. występuje już z tytułem rotmistrza.

197 AAleks, s. 19–20; I. CZAMAŃSKA: *Mołdawia i Wołoszczyzna...*, s. 184–185 – wybór na króla Aleksandra włączył Polskę automatycznie w konflikt litewsko-moskiewski. Toteż niedługo potem zostali na Litwie zatrzymani posłowie moskiewski i mołdawski. Prawdopodobnie wspomniane już zatrzymanie przez Mołdawian Lanckorońskiego było odpowiedzią na ten krok.

198 I. CZAMAŃSKA: *Mołdawia i Wołoszczyzna...*, s. 184. Pokucia bowiem, jak wspominał poseł Stefana Łukasz Arbore, miał się gospodar dopominać jeszcze w trakcie rokowań pokojowych w 1499 r., zob. też Akta i Listy, s. 79–84; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 77–79; Zdaniem Z. SPIERAŁSKIEGO (*Po klęsce bukowińskiej...*, s. 58), mimo że o kwestii Pokucia traktat z 1499 r. nie wspomina, to niewątpliwie była ona dyskusowana. Owo „milczenie” traktatu wynikać miało z nieugiętej postawy Polski, która wciąż była właścicielem Pokucia; J. NISTOR (*Die Moldauischen Ansprüche auf Pokutien*. Wien 1910 („Archiv für österreichischen Geschichte“, hg.v. Akad.d.Wiss., Bd. 101,1), s. 58) był przekonany, że Pokucie było wówczas już w rękach mołdawskich; K. NIEMCZYK: *Problem Pokucia, spornego terytorium...*, s. 160; EADEM: *Problema Pocutiei...*, s. 145.

199 Potwierdzenie źródłowe jego obecności w Krakowie mamy dopiero z 1, 13 i 14 stycznia, zob. GK 28, s. 457, 461–462; KDM, T. 5, teczka T, nr 38; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 283, kiedy to razem z Piotrem Kmitą z Wiśnicza i kasztelanem sądeckim Janem ze Słupczy został wyznaczony do rozstrzygnięcia sporu między wdową po staroście oświęcimskim Janie Trnce – Katarzyną, a Janem Wierzbietą z Raciborzan; 14 stycznia: GK 28, s. 462, gdy uczestniczył w sprawie Katarzyny z Poku, wdowy po Janie Trnce z Raciborzan; oraz z 16 stycznia, zob. MK 19, k. 176; MRPS, T. 3, nr 116; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 284, gdy razem z Piotrem Kmitą uczestniczył w sprawie między Kazimierzem, księciem cieszyńskim, a Konradem, księciem mazowieckim, o siedzibę murowaną zwaną *Xanzacza*.

miął z pozostałymi braćmi²⁰⁰. W połowie grudnia dotarli do Krakowa także posłowie mołdawscy w celu złożenia Aleksandrowi gratulacji. Nie był to jednakże jedyny cel ich wizyty. Zdecydowanie istotniejsze było przedstawienie Aleksandrowi prośby o zgodę na wolny przejazd posłów mołdawskich do Moskwy oraz poselstwa moskiewskiego do Mołdawii. Od pozytywnego rozpatrzenia tej prośby zależało stanowisko Stefana Wielkiego w sprawie polskich poselstw zmierzających do Turcji. Co więcej, posłowie mołdawscy, odwołując się do wcześniejszego poselstwa Boryszewskiego, zabiegali o podanie terminu zjazdu w celu regulacji granic. Sami proponowali dwie daty: 29 czerwca i 8 września 1502 roku²⁰¹. Jeszcze podczas sejmiku koronacyjnego, na początku stycznia 1502 roku, Aleksander zdecydował o wysłaniu do Mołdawii poselstwa z odpowiedzią. W tym celu wyznaczył: Mikołaja Kamienieckiego, Jana z Bochothnicy i Jana Krowickiego²⁰². Wybrani posłowie wyjechali najpewniej po 3 marca 1502 roku, kiedy to Mikołaj wraz z braćmi poświadczony jest jeszcze u boku monarchy w Krakowie²⁰³. Posłowie, stawiając się przed Stefanem, zdecydowanie potępił wyprawę zorganizowaną przez niego na Pokucie zaraz po śmierci Olbrachta, gdy wojsko mołdawskie wprowadziło 350 ludzi oraz zrabowało stada bydła i owiec²⁰⁴. Ponadto dano jasno do zrozumienia, że na swobodny przejazd posłów mołdawskich do Moskwy

200 AGAD, LL 1, k. 9–10; V. Uljanicki, s. 187–189; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 81.

201 AGAD, LL 1, k. 8–10; V. Uljanicki, s. 185–189, 195; AAleks, s. 46–47; I. CZAMAŃSKA: *Mołdawia i Wołoszczyzna...*, s. 185; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 81; K. NIEMCZYK: *Problem Pokucia, spornego terytorium...*, s. 161.

202 AGAD, LL 1, k. 15; V. Uljanicki, s. 186, 195; AAleks, nr 49; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 81; A. BORZEMSKI: *Sprawa pokucka...*, s. 180; K. NIEMCZYK: *Rola polityczna Mikołaja Kamienieckiego w polskich relacjach z Mołdawią na przełomie XV i XVI wieku. W: Polacy w Mołdawii. Historia i współczesność. Zbiór artykułów i dokumentów.* Red. L. ZABOŁOTNAIA, I. CZAMAŃSKA. Chişinău–Poznań–Warszawa 2015, s. 87.

203 ZK 319, s. 89 – miał wówczas sprawę ze Stanisławem z Koniecpola; 20 lutego z kolei podejmowana była sprawa młyna w Krośnie i jego zastawu Andrzejowi Czurytle, toteż obecni byli wszyscy bracia Kamienieccy: Mikołaj, Stanisław, Klemens, Jan i Marcin, zob.: MK 17, k. 309; MRPS, T. 3, nr 264; podobnie AGZ, T. 16, nr 3582; 21 i 22 lutego zaś Mikołaj pełnił obowiązki asesora na sądzie ziemskim, zob. ZK 154, s. 45, 48; Z. Spierałski przyjmuje, że wyjazd posłów nastąpił zaraz po sejmie koronacyjnym, powrót zaś miał nastąpić przed 29 marca, kiedy to Mikołaj uzyskał już nadanie w nagrodę za misję poselską, zob. Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 81.

204 AGAD, LL 1, k. 9–10; V. Uljanicki, s. 187–189; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 81; K. NIEMCZYK: *Problem Pokucia, spornego terytorium...*, s. 162.

Aleksander nie wyraża zgody ze względu na prowadzoną z państwem moskiewskim wojnę, natomiast wolności uchodźców z kraju rządzonego przez Stefana krępować w żaden sposób nie może. W trakcie pobytu posłów polskich w Mołdawii doszło także do poufnej rozmowy między Mikołajem Kamienieckim a Stefanem Wielkim, podczas której Mikołaj co prawda zgodził się na zjazd graniczny 8 września 1502 roku w sprawie regulacji granic, ale zastrzegł, że w grę wchodzi „stare granice”, czyli Pokucie miało pozostać w rękach polskich. Zgodził się natomiast na udział w zapowiedzianym zjeździe Władysława węgierskiego i w tym celu przesunięto termin spotkania na 29 września 1502 roku²⁰⁵. Po zakończonych pertraktacjach posłowie wyruszyli z powrotem do Korony. Do kraju powrócili najpewniej przed 7 marca, kiedy to Mikołaj Kamieniecki poświadczony jest już u boku Aleksandra w Krakowie²⁰⁶. Możliwe, że nie wszyscy posłowie wrócili do Polski równocześnie, 20 marca podkanclerzy Maciej Drzewicki wspominał bowiem jeszcze o poselstwie wysłanym do Mołdawii²⁰⁷, gdy przecież Kamieniecki był już obecny w ojczyźnie. 29 marca za udział w owym poselstwie otrzymał Mikołaj dochody ze starostwa sanockiego na okres sześciu lat²⁰⁸, następnego dnia zaś monarcha ponownie nagrodił Kamienieckiego, pozwalając mu wykupić z rąk Jana Kobyleńskiego dwie wsie królewskie: Dzierżaniny i Borową (obydwie leżą koło Czchowa, na północ od Nowego Sącza), z zachowaniem regaliów królewskich²⁰⁹. W czerwcu 1502 roku Mikołaj Kamieniecki, Jan Bochotnicki i Jan Krowicki zostali ponownie wynagrodzeni za podróż do Mołdawii. Mikołaj otrzymał wówczas dochody ze starostwa sochaczewskiego²¹⁰.

205 AGAD, LL 1, k. 9–10; V. Uljanicki, s. 187–189; AAleks, nr 46; Hurmuzaki, Vol. 2, p. 2, s. 488–491, nr 389; o ustalonym terminie na św. Michała informuje poseł Stefana Wielkiego Łukasz Arbure, zob. Akta i Listy, nr 23; Z. Spieralski, powołując się na tę samą relację, błędnie datuje na 28 września, zob.: Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 82; J. NISTOR: *Die Moldauischen Ansprüche...*, s. 62; K. NIEMCZYK: *Kamieniecki Geschlecht und seine Beziehungen...*, s. 297–320; EADEM: *Rola polityczna Mikołaja Kamienieckiego...*, s. 87–88.

206 mKDM 5, teczka T, nr 119 = KDM, T. 5, nr 2118 = KDKr, Cz. 1, nr 210; następnie poświadczony jest w Krakowie 8 marca, zob. GK 28, s. 539, kiedy to jako komisarz królewski występował w sprawie między Anną, przeoryszą klasztoru w Staniątkach, a kmieciami wsi Węgierce (?).

207 AAleks, nr 61.

208 MK 21, k. 45 = MRPS, T. 3, nr 341 (regist).

209 MK 17, k. 331 = MRPS, T. 3, nr 343 (regist).

210 Teki Pawińskiego, T. 1, s. 13, 17.

W czasie gdy Mikołaj posłował do Stefana Wielkiego, Jan pierwszą połowę 1502 roku spędził przy królu, co rusz organizując nowe oddziały zaciężne. Zaraz po podjęciu decyzji o wysłaniu wspomnianego poselstwa do Stefana, 28 stycznia 1502 roku Aleksander polecił Janowi zorganizowanie 150 zaciężnych²¹¹. Również Piotr z Chodcza, rotmistrz królewski, otrzymał polecenie uformowania 150, a Jan Krzeczowski 100 zaciężnych²¹². Jednak, jako że sytuacja na Kresach nie wyglądała na ustabilizowaną, już 6 marca Aleksander dał Janowi pieniądze na wyposażenie 150 szóstaków (lekka jazda) oraz zobowiązał się płacić 6 florenów na kwartał na każdego rycerza²¹³. Pozycja Jana zdecydowanie umacniała się, tym bardziej że Aleksander, podobnie jak jego poprzednik na tronie, zmuszony był nieustannie pożyczać pieniądze. Także z tego powodu bracia Kamienieccy cieszyli się zdecydowaną sympatią króla. 24 marca monarcha zobowiązał się zwrócić Janowi do 16 kwietnia 1503 roku pożyczone od niego 500 florenów oraz 1400 florenów, które pożyczył od niego jeszcze Jan Olbracht. W razie nieuregulowania należności król oddać miał Janowi wieś Łopatyn i miasto Busko w województwie bełskim²¹⁴. Pieniądzy tych władca najpewniej jednak nie oddał, ponieważ 20 maja 1505 roku nadał Janowi w dożywotnie posiadanie Łopatyn wraz z ośmioma wsiami, pod warunkiem że w ciągu czterech lat wybuduje on tam drewniany zamek „z izbicami”²¹⁵, dzień później zaś na prośbę Jana Kamienieckiego nadał rotmistrzowi Janowi *Podhola* za służbę w ziemi ruskiej dwa łany ziemi nad rzeką Rokitnicą²¹⁶.

Natomiast z samej wyprawy poselskiej Mikołaja Kamienieckiego niewiele wyniknęło. Choć Aleksander wyznaczył polską komisję mającą udać się na planowany zjazd graniczny z Mołdawianami, sam zjazd nie doszedł jednak do skutku²¹⁷. Monarcha udał się zatem na Litwę, gdzie czekała go równie ciężka przeprawa z Moskwą. Mikołaj z kolei do końca kwietnia 1502 roku

211 MRPS, T. 3, nr 171.

212 Ibidem, nr 170, 172.

213 Ibidem, nr 322.

214 Ibidem, nr 339.

215 Ibidem, nr 2144; Z. SPIERAŁSKI: *Jan Kamieniecki...*, s. 513.

216 MRPS, T. 3, nr 2158.

217 Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 82; K. NIEMCZYK: *Problem Pokucia, spornego terytorium...*, s. 162; EADEM: *Problema Pocuției...*, s. 146; Aleksander zamierzał wysłać komisję złożoną z: arcybiskupa lwowskiego Boryszewskiego, wojewody sandomierskiego Jana Tarnowskiego, wojewody podolskiego Pawła Koli, starosty lwowskiego Stanisława z Chodcza i dziekana lwowskiego Krowickiego, jednak ostatecznie poselstwo do Mołdawii nie dotarło; EADEM: *Kamieniecki Geschlecht und seine Beziehungen...*, s. 297–320.

przebywał nieustannie w Krakowie²¹⁸, zaś po wyjeździe króla na Litwę, na początku lipca pojechał do swych dóbr w ziemi sanockiej, gdzie poświadczony jest 10 lipca²¹⁹.

Tymczasem sytuacja na południowo-wschodnich granicach państwa polskiego była coraz gorsza. Oprócz problemów z Mołdawią niepomyślnie układały się także relacje z Turcją. Aleksander powziął więc decyzję o przedłużeniu rozejmu zawartego jeszcze przez Jana Olbrachta i w tym celu wysłał do Turcji Mikołaja Firleja. Ten dotarł tam dopiero jesienią 1502 roku i 9 października odnowił wspomniany układ²²⁰. Do tego jednak czasu Turcy pozwalali Tatarom na swobodne wyprawy na ziemie polskie i litewskie. W lutym 1502 roku podpisali bowiem preliminaria pokojowe z Węgrami, które siłą rzeczy objęły również, uznawane za lenno węgierskie, Mołdawię i Wołoszczyznę. Dysponując takim zabezpieczeniem, Bajezid II niezbyt przejmował się ewentualnym zaognieniem stosunków z Polską²²¹. Na domiar złego od czasów Olbrachta Polska borykała się ze stale powracającym problemem finansowania wojska. Wprawdzie Aleksander, udając się na Litwę, zatrzymał się jeszcze 13 czerwca w Lublinie, gdzie zawarł szereg umów z rotmistrzami – Janowi Strusiowi polecił zorganizować 200 szóstaków, Piotrowi Oleskiemu 250, Piotrowi z Chodcza 150, Stanisławowi z Chodcza, staroście i kasztelanowi lwowskiemu, aż 300, Janowi Kamienieckiemu zaś 150, wraz z pieniędzmi

218 Poświadczony jest 7 marca: KDM, T. 5, nr 2118 = mKDM 5, teczka T, nr 119 = KDKr, Cz. 1, nr 210; 30 marca: MK 17, k. 331 = MRPS, T. 3, nr 343, kiedy to król pozwolił Mikołajowi wykupić wsie Dzyrzeniny (Dzierzaniny?) i Borową z rąk Jana Kobyleńskiego; 12 kwietnia: MK 17, k. 339 = MK 19, k. 114 = MRPS, T. 3, nr 386; 18 kwietnia: MK 19, k. 80 = MRPS, T. 2, nr 403; 20 kwietnia: MRPS, T. 4/3, nr 1245, kiedy to Aleksander nadał mu część uposażenia Akademii Krakowskiej.

219 Wówczas to Jan Tyrnawski ustanowił go opiekunem swych dóbr, dzieci i żony na wypadek swojej śmierci. Gdyby zaś Mikołaj zmarł, ustanawiał owymi opiekunami jego krewnych (co może świadczyć o tym, że sąsiedzi zdawali sobie sprawę z niebezpiecznych wypraw i życia Mikołaja oraz doceniali to), zob.: AGZ, T. 16, nr 2943; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54; następnie razem z braćmi poświadczony jest 14 lipca, zob. AGZ, T. 16, nr 3587, i 16 lipca, zob. ibidem, nr 2866; w październiku z kolei Mikołaj pożyczył od Bartłomieja Ogłędowskiego 150 i $\frac{3}{4}$ grzywien, których zwrot gwarantował intromisją w całą swą wieś Orzechówkę i połowę wsi Korczyny, młyna, karczmy oraz w cały dwór, zob.: ibidem, nr 2825; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54; W. SARNA: *Opis powiatu krośnieńskiego...*, s. 353.

220 AAleks, nr 117; I. CZAMAŃSKA: *Mołdawia i Wołoszczyzna...*, s. 186.

221 I. CZAMAŃSKA: *Mołdawia i Wołoszczyzna...*, s. 186.

na ich utrzymanie²²² – jednakże problemów to nie rozwiązało. Toteż kiedy Aleksander alarmował Fryderyka o niebezpiecznych zagonach Tatarów pojawiających się na Wołyniu, ten, z racji braku pieniędzy na opłacenie wojska, wstrzymał rozesłanie trzecich wici i tym samym osłabił zdolności obronne kraju, umożliwiając Tatarom prowadzenie rejsy na ziemiach chełmskiej i lubelskiej²²³. Z powodu organizowanej wyprawy przeciw Tatarom zaniechano również roków sądowych krakowskich²²⁴. Informujący o najazdach tatarskich Aleksander żądał szybszego zorganizowania sił zaciężnych i jednocześnie dziwił się, że do tej pory nie zostały one (bądź pospolite ruszenie) wysłane na Ruś²²⁵. Przypominał także o konieczności wysłania poselstwa na umówiony zjazd ze Stefanem Wielkim²²⁶. Tymczasem gospodar mołdawski, daremnie czekający na przybycie posłów polskich, w końcu stracił cierpliwość i we wrześnie dokonał aneksji Pokucia, wykorzystując sprzyjający moment ataku Tatarów na ziemię polskie²²⁷. Co więcej, obstawał przy tym, że owa ziemia należy się Mołdawii i oddać jej nie zamierza. Ponadto Stefan Wielki żalił się, że będący u niego w poselstwie Mikołaj Kamieniecki srodze go zawiódł i w związku z tym nie ma już zaufania do Polaków²²⁸. Zaczęto więc w Polsce organizować wojsko zaciężne, jednocześnie zdając się na mediację króla węgierskiego Władysława²²⁹. 31 października Aleksander otrzymał alarmujący

222 MRPS, T. 3, nr 544; AAleks, nr 82; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 84; L. KOLANKOWSKI: *Roty koronne na Rusi i Podolu 1492–1572 r. „Ziemia Czerwieńska”* (Lwów) 1935, R. 1, z. 1, s. 145, 147.

223 Pierwsza wiadomość na temat pojawienia się Tatarów pochodzi z 9 czerwca, zob. AAleks, nr 80, i kolejne informacje z lipca 1502 r.: ibidem, nr 88, 89; odpowiedź Fryderyka do Aleksandra z lipca 1509 r., zawiadamiająca o braku pieniędzy: ibidem, nr 90; I. CZAMAŃSKA: *Mołdawia i Wołoszczyzna...*, s. 188; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 84–85.

224 AAleks, nr 114, przyp. 2, tyle że z błędną adnotacją do SPPP 2, nr 3538, zamiast nr 3539; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 261.

225 AAleks, nr 109, 110; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 261; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 86.

226 AAleks, nr 113.

227 Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 83; I. CZAMAŃSKA: *Mołdawia i Wołoszczyzna...*, s. 188 – autorka jest zdania, że przyczyną aneksji Pokucia przez Stefana było spóźnione przybycie posła polskiego Iwanki; o „spóźnieniu się posłów polskich” jako pretekście do aneksji Pokucia pisze L. FAC: *Południowo-wschodni teatr działań...*, s. 67–68; K. NIEMCZYK: *Problem Pokucia, spornego terytorium...*, s. 163; EADEM: *Problema Pocuției...*, s. 146.

228 AGAD, LL 1, k. 63–63v; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 91.

229 I. CZAMAŃSKA: *Mołdawia i Wołoszczyzna...*, s. 188. Pierwsze wici zostały przez Aleksandra rozesłane jeszcze 14 marca, natomiast rozesłanie drugich i trzecich

list od Stanisława z Chodcza, starosty lwowskiego, który informował, że sytuacja jest trudna, oddziały koronne liczą zaś 500 ludzi, co jest liczbą zdecydowanie niewystarczającą²³⁰. Prawdopodobnie już wcześniej Chodecki alarmował o skomplikowanej sytuacji, choć żaden list się nie zachował, 24 października Aleksander w odpowiedzi na tego typu alarmy ponownie nakazał bowiem mobilizację sił zbrojnych. Ponadto wezwał wojewodę ruskiego do obrony Lwowa przed zdrajcami rekrutującymi się spośród mieszczan, ale i przed kupcami wołoskimi²³¹. Zapewne w tym celu został wysłany na Ruś Jan Kotowicz, któremu polecono odszukać Tarnowskiego oraz starostę krakowskiego Mikołaja Kamienieckiego, a także wojewodę bełskiego Piotra Kmitę. Miał im przekazać rozkaz królewski zebrania możliwie największych wojsk pod Lwowem²³². Mikołaj musiał przebywać wówczas na Rusi, zajmując się niewątpliwie obroną Kresów.

Zebranie wojska nie było jednak w tym czasie sprawą prostą. Poselstwo Konrada III Mazowieckiego Jakub Karczowski donosił, że co prawda książę zwołał pospolite ruszenie, ale nie ma pieniędzy na wyprowadzenie go poza granice księstwa, co więcej – dopomina się zwrotu należnych mu dóbr²³³. Ostatecznie 7 listopada Fryderyk wezwał Aleksandra do powrotu do kraju, przedstawiając skalę klęsk zadanych Polakom przez

pozostawił senatorom w razie zagrożenia państwa pod nieobecność monarchy. Książę Fryderyk rozesał, co prawda, drugie wici (AAleks, nr 90), jednakże zwlekał co do trzecich, przychylając się do głosu Wielkopolan, dla których kwestie Rusi były zgoła egzotyczne. Co więcej, skarżyć się miał na brak środków na finansowanie zaciężnych na Rusi, zob. *ibidem*, nr 93; J. WIESIOŁOWSKI: *Ambroży Pampowski – starosta Jagiellonów (ok. 1440–1510). Z dziejów awansu społecznego na przełomie średniowiecza i odrodzenia*. Wrocław 1976, s. 84; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 85–86; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 260.

230 Skarżył się również, że Władysław Jagiellończyk, na którego pomoc liczone, sam podburza Mołdawian – AAleks, nr 120; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 263; sam Władysław odpowiedział w liście z 5 listopada, że dowiedział się o napadzie Mołdawian, ale ani on, ani jego posłowie nie mają z tym nic wspólnego. Ponadto zamierzał wysłać poselstwo do wojewody celem upomnienia go, a nawet groził użyciem oręża, zob. AAleks, nr 123. Problemów było jeszcze więcej: 31 października Stanisław z Chodcza skarżył się królowi, że starosta łucki nie powstrzymuje ludzi księżnej Rówieńskiej przed nadużyciami granicznymi ani też nic nie robi w sprawie Tatarów przemycających wosk z Litwy, nie płacąc cła, zob. *ibidem*, nr 121.

231 AAleks, nr 119; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 263; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 91.

232 Teki Pawińskiego, T. 1, s. 29; AAleks, nr 119; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 263.

233 AAleks, nr 124.

Tatarów²³⁴. Aleksander po raz kolejny uniósł się gniewem wobec tych, którzy odpowiedzialni byli za zebranie pospolitego ruszenia, krytykował opieszałość i niezaradność. Nadto postanowił jak najszybciej zawrzeć pokój z Moskwą, nawet za cenę gorszych jego warunków, by czym prędzej powrócić do Korony. Podjął również decyzję o wysłaniu posła do Władysława węgierskiego, dowódcą pospolitego ruszenia mianował zaś kasztelana krakowskiego²³⁵. Ponadto 7 grudnia w Krakowie wystawił rotmistrzom obrony potocznej listy przypomiednie, upoważniające do sformowania chorągwi jazdy: Janowi Kamienieckiemu 150 jeźdźców, podobnie Piotrowi Halickiemu, z kolei Stanisławowi Halickiemu, staroście i kasztelanowi lwowskiemu, 100 jeźdźców²³⁶. Jednakże nawet te zabiegi Aleksandra pozwoliły zebrać jedynie 1500 jazdy²³⁷. Następnie Jan udał się z monarchą do Wilna, gdzie poświadczony jest 28 grudnia 1502 roku, kiedy to został przez króla nagrodzony za dotychczasowe zasługi²³⁸.

Mikołaj tę dramatyczną sytuację i niezaradność organizacji sił zbrojnych odczuł na własnej skórze. Pod koniec 1502 roku trafiła do niego, jako starosty sanockiego, ale także do wojewody ruskiego Jana Amora z Tarnowa oraz wojewody bełskiego Stanisława Kmity, ordynacja Aleksandra powołująca pod broń chłopów. Wspomniani urzędnicy mieli przedłożyć ową ordynację sejmikom celem jej przyjęcia jako obowiązującej do czasu, gdy na sejmie walnym (miało to być sejm w Piotrkowie 12 marca 1503 roku) ustanowiona zostanie ordynacja organizująca powszechną obronę²³⁹. Ostateczną procedurę udziału w pospolitym ruszeniu chłopów przyjęto na sejmiku w Wojniczu. Powoływano na ten cel tzw. rotmistrzów pospólstwa dla poszczególnych

234 Ibidem, nr 125.

235 Ibidem.

236 MRPS, T. 3, nr 664, 665; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 94.

237 Ibidem.

238 MK 20, k. 40, 41; MRPS, T. 3, nr 676, 677.

239 AGAD, LL 1, k. 71–72v = AAleks, nr 133; TN 26, nr 23; L. KOLANKOWSKI: *Roty koronne...*, s. 143–144; szerzej na ten temat: J. GERLACH: *Chłopi w obronie Rzeczypospolitej. Studium o piechocie wybranieckiej*. Lwów 1939, s. 29–31; F. PIEKOSIŃSKI: *Laudum wojnickie ziemi krakowskiej z r. 1503*. Kraków 1897, s. 270–279; A. KRAUSHAR: *Z dziejów pospolitego ruszenia w dawnej Polsce (Quatuor quintum)*. Warszawa 1928, s. 92–106; J. OCHMAŃSKI: *Organizacja obrony w Wielkim Księstwie Litewskim przed napadami Tatarów krymskich w XV–XVI w.* „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1960, T. 5, s. 396; Z. SPIERAŁSKI: *Geneza i początki hetmaństwa w Polsce*. „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1960, T. 5, s. 336; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 265.

powiatów²⁴⁰. Ordynacja ta nie weszła jednak w życie i nadal podstawę stanowiło wojsko zaciężne. Co więcej, liczba żołnierzy zmniejszała się sukcesywnie. O ile w 1503 roku wynosiła 2000 jazdy i 200 piechoty, o tyle w 1504 roku już tylko 1400 jazdy, zaś od 1506 roku już tylko 500 jazdy i 400 piechoty²⁴¹.

Zwołany na marzec 1503 roku w Piotrkowie sejm miał jednakże przebieg daleki od oczekiwanego. Z powodu niezakończonego konfliktu z Iwanem III nie mógł przybyć Aleksander²⁴². W zastępstwie przysłał więc arcybiskupa lwowskiego Andrzeja Boryszewskiego, kanclerza Krzesława z Kurozwek i kasztelana krakowskiego Spytka z Jarosławia, stawiając ich na czele senatu celem usprawnienia obrad²⁴³. W dodatkowym orędziu zaznaczał zaś, że sprawą mołdawską i pertraktacjami z Węgrami będzie się można zająć dopiero po jego przybyciu²⁴⁴. Ponadto polecił zająć się problemem żołdu dla zaciężnych i, co więcej, wyznaczył hetmana krakowskiego (*campiductor cracoviensis*), któremu miała być także podporządkowana obrona ziem ruskich²⁴⁵. Była to decyzja na tyle istotna, że należałoby się przyjrzeć bliżej zarówno jej, jak i samym początkom hetmaństwa w Polsce²⁴⁶.

240 TN 26, nr 23; J. GERLACH: *Cbłopi w obronie Rzeczypospolitej...*, s. 31–33; F. PIEKOSIŃSKI: *Laudum wojnickie...*, s. 270–279; *Zarys dziejów wojskowości polskiej do roku 1864*. Red. J. SIKORSKI. T. 1. Warszawa 1965, s. 296.

241 L. KOLANKOWSKI: *Roty koronne...*, s. 143–144; *Zarys dziejów wojskowości polskiej...*, s. 300 – wynikało to z faktu, że Aleksander zostawił po sobie pusty skarb oraz ogromny dług wynoszący ponad 170 000 złotych, a wynikający z kosztów utrzymania wojsk zaciężnych. Nadzwyczajne podatki przeznaczone na spłatę owego długu uchwalone zostały zarówno w roku 1507, jak i w 1508. Wobec tego brakło jednakże środków na zaciąg wojska do obrony potocznej; zob. też R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 265.

242 AGAD, LL 1, k. 95–98; AAleks, nr 154; Z. SPIERAŁSKI: *Geneza i początki hetmaństwa...*, s. 336; K. BACZKOWSKI: *Węgierskie pośrednictwo pokojowe...*, s. 46–47; M. PLEWCZYŃSKI: *Koalicje antymoskiewskie Jagiellonów w XVI wieku*. „Wschodni Rocznik Humanistyczny” 2005, T. 2, s. 85; M. BOBRZYŃSKI: *Sejmy polskie za Olbrachta i Aleksandra*. W: IDEM: *Szkice i studia historyczne*. T. 1. Kraków 1922, s. 230–231.

243 AAleks, nr 154; M. BOBRZYŃSKI: *Sejmy polskie...*, s. 228; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 265.

244 Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 95; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 265.

245 AAleks, nr 154; M. BOBRZYŃSKI: *Sejmy polskie...*, s. 228; Z. SPIERAŁSKI: *Geneza i początki hetmaństwa...*, s. 336; M. PLEWCZYŃSKI: *Naczelne dowództwo armii koronnej w latach 1501–1572*. „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1992, T. 34, s. 43.

246 Kwestia ta została już przeze mnie szeroko omówiona w dwóch osobnych artykułach, które powstały w trakcie przygotowywania niniejszej dysertacji. Nie chcąc zatem powielać omówionych już i wyjaśnionych spraw, przedstawię tu jedynie zarys problemu i jego sedno, bardziej zainteresowanych zaś Czytelników zachęcam do zapoznania

Powstanie urzędu hetmana było wypadkową kilku czynników. Przede wszystkim zmian w systemie wojskowym, jakie zaszły w XV wieku. Już w dobie wojny trzynastoletniej jasne stało się bowiem, że prowadzenie wojen przy użyciu pospolitego ruszenia mija się z celem. Coraz bardziej opieszale podchodząca do obowiązków służby wojskowej szlachta nie była w stanie podjąć trudów wojny. Podstawową jednostką do walki zaczęło stanowić zatem – nieporównywalnie bardziej wykwalifikowane i zaprawione w boju – wojsko zaciężne. Proces ten w toku XV i XVI wieku jeszcze się pogłębił. Dowodzenie taką, profesjonalną już przecież, armią wymagało jednak większej wiedzy taktycznej i umiejętności. Nie bez znaczenia było także pojawienie się broni palnej oraz rozwój taktyki wojskowej. Nie każdy z monarchów poczuwał się do roli dowódcy takich oddziałów. Nie każdy miał ku temu predyspozycje, talent czy zacięcie. W tej sytuacji stosowne stało się scedowanie dowodzenia taką armią na kogoś, kto posiadał odpowiednią wiedzę i kwalifikacje. Kolejny czynnik mający wpływ na ukształtowanie się urzędu hetmana to stałe zagrożenie południowo-wschodnich granic Polski. Koniec XV wieku to czas nieustannych ataków – czy to Tatarów, czy Mołdawian i Wołochów – na południowo-wschodnie granice państwa polskiego. Najazdy te były tak częste, że nie wystarczało zwoływane na czas wyprawy pospolite ruszenie ani nawet organizowane okazjonalnie oddziały zaciężne. Pojawiła się wręcz konieczność powołania stałej armii zajmującej się obroną Kresów oraz jej dowódcy. Tymczasem, od czasu objęcia władzy w Polsce przez Aleksandra, kraj wciągnięty został w konflikt litewsko-moskiewski, monarcha zaś dużo czasu spędzał właśnie na Litwie, nie mogąc tym samym osobiście zawiadywać oddziałami wojskowymi na południowym wschodzie. Pamiętać należy również, że w czasach, gdy ataki tatarskie coraz częściej docierały aż do Małopolski, ta nie dysponowała klasycznym urzędem starosty. Trzeci wreszcie czynnik to istniejąca w Polsce tradycja ustanawiania zastępców wojskowych króla w osobach starostów generalnych (np. Mikołaj z Michałowa w 1433 roku z tytułem „*exercitus Regni Poloniae capitaneus generalis*”²⁴⁷) bądź dowódców

się ze wspomnianymi artykułami, zob.: K. NIEMCZYK: *Kilka uwag do genezy i początków hetmaństwa w Polsce*. W: „Średniowiecze Polskie i Powszechnie”. T. 6 (10). Red. J. SPERKA, B. CZWOJDRAK. Katowice 2014, s. 319–333; zob. też K. NIEMCZYK: *Wojskowa emanacja władzy królewskiej w osobie hetmana na przełomie XV i XVI wieku* (w druku).

247 DH, lib. 11, s. 628; zob. też: B. CETERA: *Czyżby istotnie świeże spojrzenie na genezę hetmaństwa*. „*Studia i Materiały do Historii Wojskowości*” 1961, T. 7, Cz. 2, s. 438–445; Z. TARLIŃSKI: *Rozwój i zakres władzy hetmańskiej*. Tarnów 1909, s. 1–31;

oddziałów nadwornych. Te trzy czynniki stworzyły potrzebę zmian, których efektem było powstanie urzędu hetmana w Polsce. Oczywiście jego formowanie się nie odbyło się z dnia na dzień. Był to proces długofalowy, przebiegający w kilku fazach, w każdej z nich zaś znaczenie i kompetencje „hetmana” były inne. Zmieniała się także tytulatura i w każdej z faz termin „hetman koronny” oznaczał *de facto* coś innego. W początkowym okresie kształtowania się urzędu hetmana, a zatem w drugiej połowie XV wieku, „hetman” był nominowany na stanowisko czasowego dowódcy w konkretnej wyprawie, z kolei zaraz po jej zakończeniu sprawowana funkcja naturalnie wygasła. Pierwszym z takich „hetmanów” był Piotr Dunin w roku 1461²⁴⁸. Kiedy jednak pod koniec XV wieku sytuacja na południowo-wschodnich granicach państwa polskiego uległa sporemu pogorszeniu, kiedy raz po raz dotyczyły te tereny najazdy tatarskie, nierozwiązany był konflikt o Pokucie z Mołdawią, a i zagrożenia tureckiego nie można było bagatelizować, pojawiła się potrzeba stałej obrony Kresów. Tymczasem właśnie w tym okresie coraz większy problem stanowiło pospolite ruszenie. Szlachta coraz opieszalej podchodziła do obowiązku służby wojskowej, toteż niejednokrotnie nim zebrało się pospolite ruszenie (rzecz jasna w liczbie wysoce niewystarczającej), Tatarzy, spustoszywszy już ziemie polskie, odeszli. W tej sytuacji ciągłego zagrożenia południowo-wschodnich granic funkcje dotychczasowego „hetmana”, powoływanego jedynie na czas konkretnej wyprawy, okazywały się niewystarczające. Pojawiła się potrzeba zorganizowania stałych wojsk do obrony Kresów i powołania stałego dowódcy. Takiego, który stałby na straży i troszczył się o armię nie tylko w chwili potyczek, ale także dbał o jej kondycję w czasie pokoju. Właśnie z tą sytuacją należy wiązać nominację Feliksa Paniowskiego, a potem Stanisława Pieniążka na „hetmana koronnego” (Paniowskiemu nadano: „*campiductoratum exercituum nostrorum et regni nostri*”, Pieniążek zaś tytułuje się: „*campiductor Regni Poloniae*”)²⁴⁹. Chociaż obydwaj sprawowali urząd do końca życia, to jednak było to efektem raczej „śmierci w czasie pełnienia służby” aniżeli prawnych regulacji dotyczących dożywności urzędu. Znamienna

S.M. KUCZYŃSKI: *W sprawie niektórych tez artykułu dr. Z. Spieralskiego pt. Geneza i początki hetmaństwa w Polsce*. „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1963, T. 9, Cz. 1, s. 286.

248 DH, lib. 12, s. 298.

249 AGZ, T. 16, nr 2309; K. FEDOROWICZ: *Dostojnicy i urzędnicy świeccy województwa krakowskiego...*, s. 239; B. PAPROCKI: *Herby rycerstwa polskiego*. Wyd. K.J. TUROWSKI. Kraków 1858, s. 265–266; za falsyfikat uznał ten dokument T. KORZON (*Dzieje wojen...*, s. 354).

jest bowiem w tym czasie pewna nieścisłość terminologiczna, o której już wspominałam. Otóż chociaż zarówno Pieniążek, jak i Paniowski nosili tytuł „hetmana koronnego”, w rzeczywistości zakresem kompetencji w niczym nie przypominali urzędników przychodzących nam na myśl, kiedy mowa o hetmanie koronnym. Podstawowym zadaniem Feliksa Paniowskiego i Stanisława Pieniążka oraz celem, w jakim zostali ustanowieni, było utworzenie stałej armii dla obrony Kresów²⁵⁰. Nie byli oni (wbrew tytułowi) naczelnymi dowódcami wojsk polskich ani nie angażowali się w inne wyprawy. Przykładowo, kiedy w 1484 roku (a zatem już po nominacji Paniowskiego na „hetmana koronnego”) miała miejsce wyprawa przeciw Stefanowi Wielkiemu, Paniowski w niej nie uczestniczył. Miał pozostać na Kresach i troszczyć się o obronę granic²⁵¹. Podobnie sytuacja przedstawiała się, jeśli chodzi o hetmanstwo Pieniążka. W czasie, gdy dzierżył już urząd „hetmana koronnego”, doszło do wyprawy na Prusy, jednakże ten „hetman koronny” w najmniejszym nawet stopniu nie angażował się w nią, a na czas jej organizowania hetmanem mianowany został nawet Jan Jasioński²⁵². Zatem funkcja, jaką sprawowali zarówno Paniowski, jak i Pieniążek, bardziej odpowiadała hetmanowi polnemu aniżeli koronnemu, chociaż takich tytułów oni nie nosili²⁵³.

250 M. MICHAŁEWICZOWA: *Paniowski (Paniowski) Feliks*. W: PSB, T. 25, z. 1, s. 128. Cel ten jednak zdołano zrealizować dopiero w 1492 r., kiedy to 2 listopada Stanisław z Chodcza mianowany został dowódcą obrony potocznej, rotmistrzom zaś wydano listy przypowiednie, zob.: MRPS, T. 2, nr 33, 62; Z. SPIERAŁSKI: *Geneza i początki hetmanstwa...*, s. 323; tytuł hetmana wojsk ziemskich ziem ruskich nadany Chodeckiemu nie był tożsamy ze starostwem generalnym ruskim. Starostwo to bowiem w tym czasie znajdowało się w rękach Jana Pileckiego, zob. MRPS, T. 2, nr 8, 24, 28, 163, 435.

251 M. MICHAŁEWICZOWA: *Paniowski (Paniowski) Feliks...*, s. 128; Z. SPIERAŁSKI: *Geneza i początki hetmanstwa...*, s. 322.

252 Nosi on tytuł *campiductor*, sam zaś określa się mianem *campiductor regie maiestatis*, zob. CE XV, T. 3, nr 341, 343, 344; Z. SPIERAŁSKI: *Geneza i początki hetmanstwa...*, s. 323; S. KUTRZĘBA: *Urzędy koronne i nadworne w Polsce, ich początki i rozwój do r. 1504*. „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1903, T. 31, s. 1137–1138.

253 Podobnie było zresztą z kolejnymi „hetmanami polnymi”: Chodeckim, Myszkowskim czy Marcinem Kamienieckim. Ten ostatni dla przykładu nazywany jest w źródłach *vicecampiductor* (CIP, T. 3, nr 232; ATomic, T. 5, nr 283, 284). Pierwszy zaś hetman koronny – Mikołaj Kamieniecki, określany był początkowo mianem hetmana krakowskiego (*campiductor cracoviensis*), zob. AAleks, nr 154; Włodzimierz Dworzaczek za pierwszego hetmana polnego uznaje Jana Kołę z Dalejowa (od 1528 r.), by jednak stroną dalej stwierdzić, że faktyczne rozróżnienie dwóch buław nastąpiło w 1539 r. (W. DWORZACZEK: *Hetman Jan Tarnowski. Z dziejów możnowładztwa małopolskiego*. Warszawa 1985, s. 26). Co więcej, cezura ta nie przeszkadza autorowi tytułować

Odpowiadali za obronę Kresów i zorganizowanie w tym celu stałej armii. Inaczej rzecz się miała z nominacją Mikołaja Kamienieckiego na hetmana wielkiego w 1503 roku. To trzecia faza formowania się urzędu i powstanie właściwego urzędu hetmana koronnego. Podobnie jak poprzednie była ona wypadkową zmieniającej się sytuacji politycznej państwa. Jak wspomniałam, Aleksander Jagiellończyk, zaangażowany w konflikt moskiewsko-litewski, większość czasu spędzał na Litwie²⁵⁴, nie mogąc tym samym samodzielnie zatroszczyć się o dowodzenie wojskiem polskim. Nie mógł tego robić także „hetman polny”, jego bowiem zadaniem była obrona Kresów, z kolei Małopolska, do której coraz częściej docierały ataki tatarskie²⁵⁵, nie dysponowała klasycznym starostą generalnym. W tej sytuacji Aleksander potrzebował zastępcy do spraw wojskowych na terenie Polski. Dlatego też podjął decyzję o nominacji Kamienieckiego na „hetmana krakowskiego”, jak początkowo był on w źródłach nazywany. Nominacja Kamienieckiego była odpowiedzią na postulaty sejmiku korczyńskiego. Ustanowiony „hetman krakowski” miał być zwierzchnikiem hetmana polnego i dowódcą wojsk zaciężnych. Pospolite ruszenie pozostawało w gestii starostów, głównodowodzącym zaś był monarcha. Wprawdzie w dekrete nominacyjnym Kamienieckiego z 1503 roku mowa jest o dowodzeniu przez niego pospolitym ruszeniem, jednakże wynikało to raczej ze sprawowanego przez Kamienieckiego urzędu starosty krakowskiego²⁵⁶. Wzorowano się tym samym na funkcjonowaniu „hetmana polnego” i obrony potocznej. Tam bowiem na

zarówno Chodeckiego, jak i Myszkowskiego (koniec XV w.) mianem hetmanów polnych. I poniekąd słusznie, bo mimo iż takowej tytulatury jeszcze nie posiadali, pod względem kompetencji taką właśnie rolę odgrywali. Zob. też M. PLEWCZYŃSKI: *Naczelne dowództwo...*, s. 46.

254 AAleks, nr 71.

255 W 1498 r. miała zapanować w Krakowie panika spowodowana krążącymi pogłoskami o najeździe tatarskim, pospiesznie pogłębiano fosy, z Wrocławia zaś sprowadzono dodatkowe centary prochu, zob. MRPS, T. 2, nr 1214, 1220; Wapowski, s. 33–34; Miechowita, s. 262; F. PAPÉ: *Jan Olbracht...*, s. 152–153; A. MOSBACH: *Przyczynki do dziejów polskich...*, s. 119; Z. SPIERAŁSKI: *Po klęsce bukowińskiej...*, s. 54.

256 Urz.Kr, s. 230; AAleks, nr 157 – należy również zwrócić uwagę na fakt, że ustawa ta dotyczyła obrony państwa podczas nieobecności Aleksandra, przebywającego na Litwie i wplątanego w konflikt z Iwanem III. Zatem pod nieobecność monarchy ktoś inny musiał przejąć obowiązki głównodowodzącego pospolitym ruszeniem. Najlepszym kandydatem był bez wątpienia starosta małopolski, a jednocześnie dowódca wojsk zaciężnych. Było to niewątpliwie najwygodniejsze rozwiązanie, praktykowane zresztą już na Rusi.

porządku dziennym było nadawanie hetmanom starostw. Było to konsekwencją problemu, jaki stanowiły spore wahania liczebności obrony potocznej. Niejednokrotnie przy użyciu samych tylko zaciężnych nie można było stawić czoła wrogowi i zadbać o bezpieczeństwo granic. Z tego powodu postanowiono wzmocnić prerogatywy hetmana poprzez nadanie mu starostw i tym samym powiązanie jego hetmańskich kompetencji w dowodzeniu wojskiem zaciężnym z uprawnieniami starosty co do zawiadywania pospolitym ruszeniem. Z tego właśnie powodu „hetman polny” Chodecki²⁵⁷, który w momencie nominacji (1492 rok) posiadał jedynie starostwo halickie, w roku 1496 otrzymał w nadanie także kasztelanię lwowską oraz starostwo kamienieckie²⁵⁸. Również kolejny z „hetmanów polnych” – Piotr Myszkowski – 3 maja 1499 roku w momencie nominacji na „hetmana polnego” otrzymał starostwo lwowskie, zostając tym samym starostą generalnym dla obrony ziem ruskich²⁵⁹.

Ponieważ Kamieniecki miał być także zwierzchnikiem hetmana polnego²⁶⁰, nadany mu tytuł „hetmana krakowskiego” szybko stał się nieadekwatny do pełnionej funkcji. Wkrótce uzyskał więc bardziej miarodajny tytuł „hetmana wielkiego”. Już w formularzu wici, wystosowanym przez Aleksandra 3 maja 1503 roku, Kamieniecki jest nazwany „regni campiductor generalis”²⁶¹.

NA SŁUŻBIE HETMAŃSKIEJ

Oprócz Aleksandra na wspomnianym sejmie piotrkowskim nie mógł się też stawić ciężko chory w tym czasie kardynał Fryderyk, co więcej – nie

257 Chodecki mianowany został hetmanem polnym w 1492 r., zob.: Urz.Rus, nr 337; Z. SPIERAŁSKI: *Geneza i początki hetmaństwa...*, s. 324.

258 Po raz pierwszy z tytułem starosty halickiego występuje 2 marca 1493 r., zob. MRPS, T. 2, nr 158, wcześniej (22 lutego 1488 r.) wspólnie z braćmi, zob. Urz.Rus, nr 337–339; zaś z tytułem starosty kamienieckiego i kasztelana lwowskiego zob.: MRPS, T. 2, nr 641; Urz.Rus, nr 834; Z. SPIERAŁSKI: *Geneza i początki hetmaństwa...*, s. 327–328.

259 Odnosnie do kompetencji Myszkowskiego zob.: *Listy i akta Piotra Myszkowskiego...*, nr 22, 23, 25, 29, 30, 34, 35, 36, 38, 41, 44, 45, 46, 47, 50, 53, 55, 56, 58, 62, 64, 66, 67, 69; Z. SPIERAŁSKI: *Geneza i początki hetmaństwa...*, s. 329–330; wydaje się, że po objęciu władzy przez Aleksandra rozszerzono kompetencje hetmana polnego, ponieważ 18 lipca 1501 r. Chodecki występuje już z tytułem: „*Russiae et Podoliae campiductor generalis*”, zob. MRPS, T. 3, nr 600.

260 AAleks, nr 154; Z. SPIERAŁSKI: *Geneza i początki hetmaństwa...*, s. 337–338.

261 AAleks, nr 164.

przybyli także Wielkopolanie i postowie z Prus²⁶². Niemniej jednak sejm nie próżnował. Podstawową kwestią, którą miano się zająć, była sprawa obrony Pokucia. 28 marca 1503 roku wydano zatem decyzję o zwołaniu pospolitego ruszenia oraz uchwałę o wiardunkowym poborze łąnowego i szosu miejskiego, które miały być wykorzystane na opłacenie wojska. Depozytariuszami zostali zaś ustanowieni: wojewoda krakowski Piotr Kmita, podskarbi Jakub Szydłowiecki oraz starosta lanckoroński Mikołaj z Brzezia²⁶³. Nad wykonaniem owych planów mieli czuwać wybrani przez Aleksandra generalni starostowie: poznański Ambroży Pampowski i krakowski Mikołaj Kamieniecki²⁶⁴. Równocześnie panowie rady wydali uniwersały skierowane do starostów: starosty generalnego krakowskiego i kasztelana sandomierskiego Mikołaja Kamienieckiego oraz starosty generalnego wielkopolskiego Ambrożego Pampowskiego, w sprawie pogotowia wojennego, popisu oraz zbierania podatków²⁶⁵. Mikołaj miał przeprowadzić popis szlachty z ziemi krakowskiej 8 maja w Wojniczu²⁶⁶.

Jednakże ściąganie zapowiedzianych podatków napotkało spore problemy: szlachta, w szczególności wielkopolska, uznając bowiem wspomniany sejm piotrkowski za kadłubowy (z racji niestawienia się najważniejszych osobistości), nie akceptowała jego postanowień. Zaproponowała więc powołanie tzw. komisji podatkowych, złożonych z przedstawicieli szlachty i delegata królewskiego. Sugerowano ponadto szukanie innych aniżeli podatki środków na obronę kraju²⁶⁷. Toteż działalność wyznaczonych depozytariuszy: Piotra Kmity, Mikołaja z Brzezia i Jakuba Szydłowieckiego, napotykała duże trudności²⁶⁸. W konsekwencji odpowiedzialni za wykonanie planów i nadzór nad depozytariuszami starostowie: Mikołaj Kamieniecki i Ambroży

262 H. RYBUS: *Królewicz kardynał Fryderyk Jagiellończyk...*, s. 186.

263 AAleks, nr 157 = MRPS, T. 3, nr 711 = MK 19, k. 101–104; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 266; T. SZULC: *Organizacja poboru podatków pokoszyckich do połowy XVI wieku*. CP-H 1988, T. 40, z. 2, s. 74.

264 M. BOBRZYŃSKI: *Sejmy polskie...*, s. 228–229.

265 MK 19, k. 105; MRPS, T. 3, nr 726–728; AAleks, nr 158; J. WIESIOŁOWSKI: *Ambroży Pampowski...*, s. 91–92.

266 AGAD, ASK, oddz. 85, nr 5; MK 19, k. 105; MRPS, T. 3, nr 726; Z. SPIERAŁSKI: *Geneza i początki hetmaństwa...*, s. 337; J. SENKOWSKI (*Materiały archiwalne do historii organizacji polskiej siły zbrojnej w drugiej połowie XV wieku przechowywane w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie*. „Studia i Materiały do Historii Sztuki Wojennej” 1954, T. 1, s. 499–506) nie zna zapiski nr 5 w Oddziale 85 ASK.

267 J. WIESIOŁOWSKI: *Ambroży Pampowski...*, s. 93.

268 R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 266.

Pampowski, zostali ponagleni przez Aleksandra za opieszałość w ściąganiu podatków²⁶⁹.

Początek maja spędził Mikołaj Kamieniecki w Kamieńcu. 1 maja prosił radę miasta Bardiowa o zwrot mieszczaninowi krośnieńskiemu czapki z futra kuny, która została mu zarekwirowana²⁷⁰. Prawdopodobnie również w Krośnie odebrał wystosowane 3 maja przez Aleksandra pismo zawiadamiające panów rady, że choć poseł Tatarów prowadzi negocjacje, to jednak jednocześnie grozi najazdem. Król wezwał zatem do gotowości w razie ewentualnej wojny i równocześnie rozesłał wici, a także skierował klauzulę do Mikołaja, starosty krakowskiego, ale już też hetmana wielkiego koronnego, wzywającą do zorganizowania wojska²⁷¹. Z Kamieńca udał się Mikołaj najpewniej prosto do Wojnicza, gdzie 8 maja miał odbyć się wspomniany popis rycerstwa w związku z zagrożeniem mołdawskim i tatarskim²⁷². Oprócz zgromadzenia wojska w Wojniczu podjęto również dodatkowe postanowienia. A mianowicie: na zwołanym 8 maja sejmiku zaaprobowano postulaty piotrkowskie i grożono konfiskatą dóbr tym, którzy ociągają się z płaceniem podatków²⁷³. Z owymi postulatami miał się udać do króla protegowany Piotra Kmity z Wiśnicza – starosta oświęcimski Jan Jordan²⁷⁴.

17 lipca dotarło do Aleksandra wspomniane poselstwo Jana Jordana, który to miał prosić króla o potwierdzenie uchwał piotrkowskich i wojnickich, ponaglenie osób ociągających się z realizacją obowiązku wojskowego i podatkowego, a także o upomnienie starostów: Mikołaja Kamienieckiego i Ambrożego Pampowskiego, by bardziej dbali o porządek i bezpieczeństwo kraju²⁷⁵. Sprawa była tym bardziej nagląca, że kwestia Pokucia wydawała się osiągać swój finał. Wyznaczeni jeszcze w listopadzie 1502 roku postowie polscy do

269 MRPS, T. 3, nr 750.

270 Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 4, nr 625.

271 MK 20, k. 105; MRPS, T. 3, nr 744; AAleks, nr 164.

272 MRPS, T. 3, nr 726; jak słusznie zauważyła R. Trawka, w okresie od maja do września 1503 r. posiedzenia sądów były odraczane z powodu wyprawy przeciw Tatarom – R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 267; zob. SPPP 2, nr 4544; ibidem, s. 947, przyp. 104 (uwaga Z. Helcla).

273 MRPS, T. 3, nr 843; M. BOBRZYŃSKI: *Sejmy polskie...*, s. 231; bardzo ciekawe informacje o praktykach stosowanych przez szlachtę i nadużyciach, jakich się dopuszczała, by jak najbardziej ograniczyć wysokość płaconych podatków, dają przytoczone przez K. Górską „Egzorbitancje poborowe”, zob. K. GÓRSKA: *Przyczynek do krytyki rejestrów poborowych z XVI w.* SŻ 1957, T. 1, s. 185–189.

274 R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 268.

275 AAleks, nr 184; M. BOBRZYŃSKI: *Sejmy polskie...*, s. 232; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 268.

Węgier: arcybiskup lwowski Boryszewski i kasztelan wojnicki Jakub Sieklicki, uczestniczyli w rokowaniach zorganizowanych w Budzie, w czasie których określono ściśle warunki, na jakich miało się odbyć spotkanie w sprawie rewizji granic polsko-mołdawskich²⁷⁶. Ustalono, że zjazd z Mołdawianami odbędzie się w dzień Wszystkich Świętych 1503 roku w Kołaczynie. Na spotkanie mieli się udać: Mikołaj Kamieniecki, Spytek z Jarosławia, Stanisław z Chodcza i Mikołaj Firlej. Warunkiem niezbędnym natomiast było uprzednie wycofanie się wojsk mołdawskich z Pokucia i zapewnienie głętu bezpieczeństwa posłom polskim²⁷⁷. Z postanowieniami budzińskimi mieli z kolei ruszyć do Mołdawii posłowie węgierscy: Marek Horwath i Jakub Buczacki. Treść tych postanowień wywołała jednakże spore oburzenie Stefana Wielkiego, toteż 7 września Horwath spisać miał nowe, ustalone wraz ze Stefanem, warunki zjazdu w sprawie rewizji granic. W myśl owych nowych postanowień Mołdawia nie zrzekała się swych praw do Pokucia, a jedynie zgadzała się, by jego dalsze losy zostały rozpatrzone na wspomnianym zjeździe²⁷⁸. Kierując się zatem tymi ustaleniami, Mołdawianie nie kwapili się do opuszczenia Pokucia. Z kolei strona polska, nieświadoma zmian dokonanych w układzie budzińskim przez Horwatha, czekała na wycofanie się Mołdawian z tych terenów. Nie doczekawszy się tego, uznała, że niewypełnienie przez Stefana postanowień zawartego układu przekreśla możliwość zorganizowania zaplanowanego zjazdu. Zamiast całej delegacji (w tym Mikołaja Kamienieckiego) został więc wysłany jedynie Mikołaj Firlej z żądaniem zwrotu Pokucia²⁷⁹.

Wobec takiej sytuacji niezbędna była jak najszybsza i skuteczna organizacja obrony i finansowania wojska. Aleksander już 1 sierpnia 1503 roku ustosunkował się zatem bardzo pozytywnie do uchwał piotrkowskich i wojnickich, wydał do nich dekret egzekucyjny i powołał w powiatach tzw. *ductores plebis*²⁸⁰. 13 sierpnia polecił zaś Janowi Kamienieckiemu zorganizowanie 200 zaścianych²⁸¹. Co więcej, 26 sierpnia wysłał wici na pospolite ruszenie ziemi

276 AGAD, LL 1, k. 154v–155v; AAleks, nr 187; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 96.

277 MK 20, k. 103; AAleks, nr 187, 218; Hurmuzaki, Vol. 2, p. 2, s. 518–519, nr 414, 415; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 98, 101–102.

278 AGAD, LL 1, k. 155v–156; AAleks, nr 198; Akta i Listy, nr 23; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 97.

279 AGAD, LL 1, k. 156; AAleks, nr 210; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 99.

280 R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 268.

281 MK 19, k. 163 = MRPS, T. 3, nr 1609; 3 sierpnia początkowo miał dać pieniądze Janowi na zorganizowanie 150 szostaków, ostatecznie jednak król wycofał się z owego postanowienia – MK 19, k. 162; MRPS, T. 3, nr 1588.

krakowskiej i sandomierskiej oraz polecił Mikołajowi Kamienieckiemu, hetmanowi wielkiemu koronnemu, zebrać pospolite ruszenie w Waławie w ziemi przemyskiej²⁸². Stefan Wielki nie dostosował się jednak do zobowiązań i nadal zajmował Pokucie, o czym informował sam król, zapowiadając, że – z tego właśnie powodu – sejm zapowiedziany uprzednio do Lwowa przeniesiony zostanie do Lublina²⁸³. Z tego względu 17 września rozesłane zostały kolejne wici dla szlachty małopolskiej, która miała się zebrać 27 września pod Ropczycami, i wielkopolskiej – 21 października pod Glinianami²⁸⁴. Wydaje się, że to pospolite ruszenie, tak jak i wiele poprzednich, nie doszło do skutku²⁸⁵, na szczęście nie doszło też do żadnego większego najazdu tatarskiego. Również Jan Kamieniecki 20 września otrzymał pieniądze na zebranie i wyposażenie 200 rycerzy²⁸⁶.

Król przybył zatem na przeniesiony zjazd do Lublina 31 października 1503 roku²⁸⁷. Ów zjazd został zresztą powszechnie zbojkotowany²⁸⁸. Zdominowała go zaś, jak można się było spodziewać, sprawa Pokucia. Już 20 listopada przybył Mikołaj Firlej, który zdawał relację z odbywającego się zjazdu w Czerniowcach (w Kołaczynie nie zastał Stefana Wielkiego, toteż udał się na dzień 2 listopada pod Czerniowce²⁸⁹), na którym przy udziale posłów z Węgier miano ustalić kwestię rozgraniczenia spornych ziem. O ile jednak dla Firleja wiążące były układy budzińskie, o tyle Stefan Wielki powoływał

282 AAleks, nr 192.

283 Ibidem, nr 212; I. CZAMAŃSKA: *Mołdawia i Wołoszczyzna...*, s. 190; F. PAPÉE: *Aleksander...*, s. 66; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 269; choć z tym poglądem nie zgadza się Z. SPIERAŁSKI (*Z dziejów wojen...*, s. 99), uznając, że Lublin leżał po prostu na szlaku monarchy w jego planowanej podróży do Prus, toteż zjazd w Lublinie był wygodniejszy aniżeli we Lwowie.

284 AAleks, nr 205, 206.

285 Podobne przekonanie wyrazili F. PAPÉE (*Aleksander...*, s. 66) i L. FAC (*Południowo-wschodni teatr działań...*, s. 74).

286 MK 19, k. 112; MRPS, T. 3, nr 930.

287 M. NEUMAN: *Itinerarium Aleksandra Jagiellończyka wielkiego księcia litewskiego, króla polskiego (czerwiec 1492–sierpień 1506)*. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Historia” 1971, z. 11, s. 139.

288 Nie stawiała się większość Małopolan oraz znaczna część wysokich dostojników, jak Spytek z Jarosławia, kasztelan krakowski, czy Piotr Kmita, wojewoda krakowski. Możliwe, że był to z ich strony protest wobec polityki mołdawskiej. Z Wielkopolan mieli zaś przybyć jedynie Mikołaj Lubrański i, spóźniony zresztą (przybył 25 listopada, pod koniec obrad), Ambroży Pampowski – R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 269; J. WIESIOŁOWSKI: *Ambroży Pampowski...*, s. 99.

289 AGAD, LL 1, k. 156v–160; AAleks, nr 213; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 99.

się na ustalenia z posłem węgierskim Horwathem, które zakładały kolejny zjazd 23 kwietnia 1504 roku, a do tego czasu Pokucie miało być ziemią niczyją. Mimo popierania takiego stanowiska przez posłów węgierskich delegowanych na zjazd w Kołaczynie: Stefana Thelegdy i Franciszka Bellacsa, Firlej, jak relacjonował, nie mógł przystać na taką propozycję i Czerniowce opuścić²⁹⁰. Mikołaj Kamieniecki przybył do Lublina po 11 listopada²⁹¹ a przed 22 listopada, kiedy to zjawił się poseł Stefana Wielkiego Łukasz Arbure, relacjonujący przebieg zjazdu „w Kołaczynie”. Poseł żalił się, że pomimo oczekiwań zarówno ze strony mołdawskiej, jak i węgierskiej polscy komisarze, w tym Mikołaj Kamieniecki, nie przybyli na umówiony zjazd. Stefan Wielki, w związku z dwukrotnym niestawieniem się posłów polskich, domagał się zatem rewizji postanowień i przejęcia całego spornego terenu, tj. Pokucia. Porozumiał się zresztą w sprawie ustalenia daty nowego zjazdu z posłem węgierskim Horwathem. Jednak przybyły do Mołdawii poseł polski Mikołaj Firlej owych postanowień nie zaakceptował. Gospodar żądał ponadto wydalenia z Polski jego wrogów, tu podobno uzyskujących schronienie. Jak można było przypuszczać, Aleksander absolutnie nie podzielił zdania Stefana Wielkiego i oznajmił, że to gospodar nie wypełnił warunków wyznaczonych przez Władysława Jagiellończyka (opuszczenie Pokucia), dlatego też wybrani komisarze: Mikołaj Kamieniecki, Spytek z Jarosławia, Stanisław z Chodcza oraz Mikołaj Firlej, czekający na ów krok hospodara we Lwowie, nie mogli przybyć. Wyczerpującej odpowiedzi w sprawie Pokucia miał udzielić zaś poprzez specjalnie wysłane poselstwo, a o rzekomych wrogach Stefana w Polsce nic nie wiedział²⁹².

Sama postawa posłów węgierskich wywołała natomiast spore oburzenie wśród obradujących. Aleksander natychmiast wysłał posłów: chorążego krakowskiego Mikołaja Firleja i kasztelana wojnickiego Mikołaja Sieklickiego, do Władysława węgierskiego, zawiadamiając, że czas układów się skończył i nie pozostaje nic innego, jak zbrojnie zaatakować Mołdawian. Prosił zatem brata o wsparcie. Odpowiedź, która dotarła dopiero na kolejny sejm

290 F. PAPÉE: *Aleksander...*, s. 77; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 99–100.

291 Jeszcze 11 listopada odnotowany został w Sanoku, kiedy to prosił radę miasta Bardiowa, by zadośćczyniła podstarościeму sanockiemu, któremu Tomasz Krop, mieszczanin bardiowski, zarekwirował konia, nie dając w zamian żadnej rekompensaty ani nie wypłacając 8 florenów – Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 4, nr 629; S.A. SROKA: *Średniowieczny Bardiów i jego kontakty z Małopolską*. Kraków 2010, s. 151.

292 AAleks, nr 218; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 101–102.

piotrkowski, nie była po myśli Aleksandra. Władysław bowiem oznajmił, że ze względu na zagrożenie tureckie walka ze Stefanem jest wykluczona, ale zaproponował dalsze pośrednictwo w układach. Aleksander musiał więc wciąż prowadzić negocjacje ze Stefanem²⁹³. Polecił on jednocześnie Janowi Kamienieckiemu, staroście buskiemu, odbudowę murów miasta Buska, zniszczonych przez Tatarów²⁹⁴.

Po zakończonych obradach król udał się przez Sandomierz do Krakowa, gdzie zawitał 12 grudnia 1503 roku²⁹⁵. Mikołaj ruszył w drogę zapewne razem z monarchą, poświadczony jest przy nim bowiem w Krakowie 29 grudnia, kiedy to król nadał jemu oraz Janowi Jordanowi z Zakliczyna pełnomocnictwa do uwolnienia kapituły krakowskiej od przekazywania dziesięciny drzewnej²⁹⁶. Tutaj także Mikołaj spotkał się ze swym bratem Janem, zajęтым dotąd sprawami obrony Kresów. Za ową służbę król był nieustannie winny Janowi pieniądze. 20 grudnia 1503 roku zobowiązał się, że zarówno Jan Kamieniecki, jak i Stanisław i Piotr z Chodcza oraz Jan Krzczowski najpóźniej do momentu zwołania sejmu piotrkowskiego, tj. 21 stycznia 1504 roku, otrzymają od królewskiego podskarbiego Jakuba z Szydłowca zaległe wynagrodzenie za służbę do roku 1503²⁹⁷. Ale dopiero 3 sierpnia 1504 roku Jan dostał od monarchy 2900 florenów, jednak bez odszkodowania za poniesione w czasie wypraw straty²⁹⁸, pozostałą część długu zaś monarcha zobowiązał się spłacić w trzech ratach, z czego druga miałyby wynosić 1023 i ½ florenów, podobnie zresztą jak i trzecia²⁹⁹.

Nierozwiązana sprawa Pokucia wymuszała utrzymanie wojsk na terenach południowo-wschodnich w stałej gotowości. 14 stycznia 1504 roku Aleksander polecił więc rotmistrzowi Janowi Kamienieckiemu zorganizowanie 203 jeźdźców i przeznaczył na ten cel 6 florenów na każdego

293 AGAD, LL 1, k. 170v–172; AAleks, nr 219a; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 102; F. PAPÉE: *Aleksander...*, s. 78.

294 MRPS, T. 3, nr 967; Urz.Centr, s. 172; starostwo to dzierżył Jan już w 1499 r., zob.: AGZ, T. 19, nr 2523; Urz.Bełs, nr 611 – być może Kamieniecki otrzymał starostwo buskie wcześniej – już w 1494 lub 1495 r., razem ze starostwami bełskim i horodelskim. Dzierżył je zaś najpewniej do 25 czerwca 1510 r., zob. ibidem.

295 F. PAPÉE: *Aleksander...*, s. 81.

296 MK 19, k. 119 = MRPS, T. 3, nr 1071. Ponadto tego dnia poświadczony jest przy królu na dwóch jego dokumentach, zob. mKDM 5, teczka T, nr 48, 80 = KDM, T. 5, nr 2164, 2166.

297 MK 19, k. 117; MRPS, T. 3, nr 1056.

298 MK 19, k. 161; MRPS, T. 3, nr 1587.

299 MK 19, k. 162; MRPS, T. 3, nr 1591.

z nich³⁰⁰. Ponadto, 16 listopada 1503 roku król zobowiązał Jana Kamienieckiego do odbudowy zniszczonych przez Tatarów murów w Busku, którego ten był tenutariuszem. Nakaz poniósł 12 stycznia 1504 roku, obiecując jednocześnie zwrot poniesionych kosztów³⁰¹. Dodatkowo, 21 stycznia król zapisał Janowi za posłańca Janusza Świerczowskiego 60 florenów na mieście Busku³⁰².

Mikołaj, podobnie jak młodszy brat, styczeń 1504 roku spędził przy monarsze w Krakowie. Świadczył wówczas w kilku sprawach dotyczących rozgraniczenia dóbr królewskich: 13 stycznia – Tymbarku i Zawadki³⁰³, 16 stycznia zaś król ustanowił Mikołaja komisarzem, który miał przeprowadzić podział majątku między braćmi Janem i Wincentym, synami zmarłego Spytka z Melsztyna³⁰⁴, który to podział potwierdził już dwa dni później³⁰⁵. 19 stycznia władca dał kolejne pełnomocnictwa Mikołajowi Kamienieckiemu i Janowi Jordanowi z Zakliczyna w sprawie katedry krakowskiej. Tym razem uzyskali jednorazowe prawo do prebendy Benedykta Myszkowskiego, syna Piotra z Mirowa, wojewody łęczyckiego, na kanonię i prebendę w katedrze krakowskiej po obecnym Janie Baruchowskim³⁰⁶.

Mikołaj najpewniej razem z monarchą udał się na zjazd do Piotrkowa. Król opuścił bowiem Kraków 26 stycznia, do Piotrkowa zaś dotarł 31 stycznia³⁰⁷. Mikołaj poświadczony jest w Piotrkowie dopiero 15 lutego³⁰⁸ i zapewne przybył tam w otoczeniu monarchy. Na sejmie na plan pierwszy wysunęła się kwestia pruska, którą jednakże z powodu niestawienia się zarówno wielkiego mistrza, jak i Sasów odłożono do czasu spotkania w Toruniu³⁰⁹.

Zaraz po zakończeniu obrad, 15 marca, Aleksander udał się do Prus, by odebrać przysięgę wierności³¹⁰. Mikołaj Kamieniecki nie towarzyszył królowi w wyprawie. Powrócił do Krakowa, gdzie odnotowany został 20 marca³¹¹. Kolejny raz poświadczony jest w stolicy dopiero 2 maja, kiedy razem z Pio-

300 MRPS, T. 3, nr 1132.

301 Ibidem, nr 967, 1123.

302 Ibidem, nr 1169.

303 Ibidem, nr 1127.

304 MK 20, k. 151 = MRPS, T. 3, nr 1142.

305 ASang, T. 2, nr 228.

306 MK 20, k. 155; MRPS, T. 3, nr 1155.

307 F. PAPÉE: *Aleksander...*, s. 81.

308 MRPS, T. 3, nr 1251 – kiedy to Mikołaj Kamieniecki z Maciejem Drzewickim i Jakubem Szydłowieckim pośredniczą w sprawie Spytka z Jarosławia.

309 F. PAPÉE: *Aleksander...*, s. 81.

310 Ibidem, s. 86.

311 GK 29, s. 121, 133.

trem Kmitą, biskupami: krakowskim Janem i płockim Erazmem, Jakubem z Szydłowca, podskarbin królewskim, oraz Mikołajem z Brzezia potwierdził pożyczkę 1000 florenów, którą owi zaciągnęli u rajców krakowskich na wyprawę wojenną rotmistrza Andrzeja Michowskiego z Krakowca. Zwrot jej poręczyć zaś mieli wpływami z podatków ziemskich albo też innych, uchwalonych na najbliższym zjeździe piotrkowskim³¹².

Niewątpliwie Mikołaj jako hetman wielki koronny nad sprawę pruską, która wysunęła się teraz na plan pierwszy działalności monarchy, przedkładał kwestię obrony ziem południowo-wschodnich i odpowiedniego opłacenia wojaska zaciężnego, które jak wynosił z doświadczenia, było często jedyną dostępną hetmanowi armią. Sprawa stała się tym ważniejsza, że 2 lipca 1504 roku zmarł dotychczasowy gospodarz Mołdawii Stefan Wielki. Następca Stefana – Bogdan III – nie cieszył się poparciem rodaków, toteż jego zapał do prowadzenia dalszych walk z północnym sąsiadem był mniejszy. Otworzyło to przed Polską możliwość odzyskania Pokucia. Początkowo miano się nawet sposobić do zorganizowania wyprawy, jednakże, tak jak bywało wcześniej, z powodu braku środków nie doszło do jej realizacji. Bogdan natomiast, potrzebując czasu na umocnienie swojej pozycji, szukał układu z Polską. Podstawowym roszczeniem strony polskiej był zwrot Pokucia, Bogdana zaś – jego małżeństwo z siostrą Aleksandra Elżbietą. Nowy gospodarz zakładał, że ów mariaż otworzy mu drogę do umocnienia pozycji Mołdawii względem Turcji i pozyskania solidnego sojusznika. Definitywnie przeciwna mu jednak była matka Elżbiety – Elżbieta Rakuszanka³¹³. Sprawa przybrała zatem obrót wysoce konfliktogenny.

Kwestia mołdawska zdecydowanie zdominowała zadania i zainteresowania hetmana wielkiego, lecz niejako w tle toczyły się i inne, pomniejsze sprawy. Zaraz po wspomnianej pożyczce na potrzeby wyprawy rotmistrza Michowskiego Mikołaj Kamieniecki udał do Sanoka, gdzie potwierdzony jest 7 czerwca 1504 roku³¹⁴. Już jednak w lipcu wrócił do Krakowa i z małymi

312 Biblioteka PAN w Krakowie, dok. perg. nr 87; Katalog PAN, T. 1, nr 128; KDKr, Cz. 1, nr 221; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 273.

313 *Acta et epistolae relationum Transylvaniae Hungariaeque cum Moldavia et Valachia*. Ed. A. VERESS. Vol. 1. Kolozsvár 1914, nr 63; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 103–109; zob. też: V. PĂSLARIUC: *Raporturile politice dintre marea boierime și domnie în Țara Moldovei în secolul al XVI-lea*. Chișinău 2005, s. 17–39; K. NIEMCZYK: *Mołdawia Bogdana III Ślepego w polityce Aleksandra*. W: *Jagiellonowie i ich świat*. Red. B. CZWOJDRAK, J. SPERKA, P. WĘCOWSKI. Kraków 2016, s. 182.

314 Ustanowił wówczas wadium w wysokości 60 grzywien między panem Marcinkowskim, Janem ze Szczepańcowa a Mikołajem Wróblowskim, zob. AGZ, T. 16, nr 3018;

przerwami do końca roku gościł w stolicy u boku króla³¹⁵. 25 września Mikołajowi została powierzona ważna sprawa, a mianowicie problem księstwa zatorskiego. Mikołaj Kamieniecki wraz z biskupem krakowskim Janem Konarskim i podkanclerzym Maciejem Drzewickim zostali pełnomocnikami królewskimi do jego rozwiązania³¹⁶, co nie było łatwe. Sprawa ta przedstawiała się następująco. Po śmierci księcia zatorskiego Włodka nie uznano jego córki Agnieszki za prawną sukcesorkę pozostawionej przez niego części ziemi zatorskiej, czyli Wadowic. Włodek bowiem poślubił Annę, ale małżeństwo to zostało określone jako „*scandalosus contractus matrimoniali*” – jak sugeruje Krzysztof Prokop, chodziło najpewniej o to, że Anna popełniła bigamię³¹⁷. Zaczęto zatem starania w Stolicy Apostolskiej o stosowną dyspensę, jednakże do czasu jej uzyskania małżeństwo ich uchodziło za niegodziwe, co z kolei niosło za sobą stosowne konsekwencje dla ich córki Agnieszki³¹⁸. Włodek natomiast nie doczekał wspomnianej dyspensy, gdyż wcześniej zmarł, tym samym w świetle prawa nie zostawiając po sobie prawnych potomków.

w Sanoku poświadczony jest jeszcze 21 maja i 19 czerwca 1504 r., zob.: ibidem, nr 3015; SPPP 2, nr 4553.

- 315 28 lipca świadkował na dokumencie króla Aleksandra w sprawie przywilejów dla Nowego Sącza, zob. AGZ, T. 9, nr 159; 2 sierpnia występuje w sprawie jako komisarz królewski, zob. MK 21, k. 109 = MRPS, T. 3, nr 1581 (regist); 7 sierpnia świadkował na dokumencie monarchy, w którym ów potwierdzał nadanie domu w Krakowie Andrzejowi z Bochni, zob. KDKr, Cz. 3, nr 487; 21 sierpnia świadkował w sprawie Kazimierza cieszyńskiego przeciw Janowi z Komorowa, zob. GK 29, s. 357; 22 sierpnia, jako jeden z senatorów, zwrócił się do monarchy z prośbą o nadanie Lanckorońskiemu wakującej kasztelanii bądź też innego urzędu w ziemi krakowskiej, sandomierskiej czy też radomskiej, zob. R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 303; następnie świadkował na dokumentach królewskich 5 i 16 września, zob. mKDM 5,teczka T, nr 103 = KDM, T. 5, nr 2193; KDM, T. 1, nr 222; jeszcze 17 września król przysądził Mikołajowi 1 grosz od konia w Rymanowie, co związane było z jego sporem z Wiktorynem z Sienna, dziedzicem Rymanowa, który uważał, że cło należy się jemu z racji targów, zob. MRPS, T. 3, nr 1686; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54.
- 316 MK 21, k. 58v–60v; MRPS, T. 3, nr 1943; K. PROKOP: *Księstwa oświęcimskie i zatorskie wobec Korony Polskiej w latach 1438–1513. Dzieje polityczne*. Kraków 2002, s. 247.
- 317 K. PROKOP: *Księstwa oświęcimskie i zatorskie...*, s. 244, przyp. 50; K. JASIŃSKI: *Rodowód Piastów śląskich*. Kraków 2007, s. 657–658, 664; zob. też M.L. WÓJCIK: *Włodmirus religiosus ordinis beati Benedicti de Tiniec iam professus. Nieznany syn Włodka, księcia zatorskiego*. W: „Średniowiecze Polskie i Powszechnie”. T. 2 (6). Red. I. PANIC, J. SPERKA. Katowice 2010, s. 206–207. Autor dowodzi, że oprócz Agnieszki Włodek miał jeszcze syna Włodzimierza.
- 318 K. PROKOP: *Księstwa oświęcimskie i zatorskie...*, s. 245.

W związku z tym, co było zgodne z prawem feudalnym, pozostawione przez niego ziemie miały przejść na własność suwerena, czyli monarchy polskiego. Aleksander nadał więc Wadowice Piotrowi Myszkowskiemu, którego szczególnie od czasu jego misji dyplomatycznej do Iwana III wiosną 1503 roku darzył wyjątkową wdzięcznością. Okazało się jednak, że Agnieszka ze stratą Wadowic pogodzić się nie chciała i stąd wyniknął spór, którego rozwiązanie powierzył król Mikołajowi Kamienieckiemu³¹⁹. Sprawę tę rozpatrywano jeszcze 28 grudnia 1504 roku w Krakowie³²⁰. Finalnie Wadowice przypadły królewskiemu faworytowi, a Agnieszka musiała dodatkowo uiścić karę w wysokości 2000 florenów. Nad przekazaniem Wadowic Myszkowskiemu miał czuwać z ramienia monarchy Mikołaj Kamieniecki³²¹.

Kwestia własności Wadowic jednak nie była jedynym problemem wiążącym się z księstwem zatorskim. Inną trudnością było bowiem zwlekanie ze złożeniem hołdu suwerenowi przez Jana V. Ostatecznie do ugody doszło na początku 1504 roku. Z 12 stycznia pochodzi plenipotencja Aleksandra, dana biskupowi chełmskiemu Maciejowi ze Starej Łomży oraz staroście krakowskiemu i kasztelanowi sandomierskiemu Mikołajowi Kamienieckiemu, do odebrania w imieniu monarchy hołdu lennego od Jana V³²². Tak długa zwłoka w złożeniu przez Jana hołdu tłumaczona jest przez historyków jego rzekomą chorobą, o czym jednak brak wzmianki w źródłach³²³. Negocjacje Mikołaja z Janem V nie przebiegały najpewniej bezproblemowo, skoro hołd został złożony niemal półtora roku później: 12 sierpnia 1505 roku³²⁴.

Na plan pierwszy w polityce polskiej, jak zaznaczyłam, wysunęły się zdecydowanie trudności na Kresach. Najpierw zbuntowało się źle opłacane wojsko zaciężne, które, w ramach protestu, powróciło z Rusi do ziemi krakowskiej³²⁵. Ponadto do Polski dotarły wieści o grożących Mołdawii rozruchach, a nawet możliwej interwencji tureckiej³²⁶. Mikołaj Kamieniecki jako starosta sanocki 7 czerwca zarządził w całej ziemi sanockiej robienie zarębów w miejscach narażonych na wtargnięcie nieprzyjaciela. Zobowiązani do udziału byli wszyscy pod groźbą kary. Poza tym na wezwanie starosty

319 Ibidem, s. 249.

320 MRPS, T. 3, nr 1943.

321 K. PROKOP: *Księstwa oświęcimskie i zatorskie...*, s. 249.

322 MK 20, k. 147 = MRPS, T. 3, nr 1122; AAleks, nr 227.

323 K. PROKOP: *Księstwa oświęcimskie i zatorskie...*, s. 288.

324 MRPS, T. 3, nr 2361–2362; K. PROKOP: *Księstwa oświęcimskie i zatorskie...*, s. 289.

325 Miechowita, s. 367; Wąpowski, s. 276; F. PAPÉE: *Aleksander...*, s. 97.

326 AAleks, nr 250.

miano zgromadzić się w miejscach utworzonych zarębów, w wypadku zaś najazdu nieprzyjaciół – w Temeszowie³²⁷. Przerażony Aleksander jeszcze w lipcu zarządził stan gotowości wojsk, sam z kolei pospieszył do Lwowa³²⁸. Jednakże bunt wojska z ewentualną obroną ziem ruskich stał w zdecydowanej sprzeczności, toteż rozpoczęto z rotmistrzami negocjacje, zakończone 3 sierpnia 1504 roku. Postanowiono wówczas, że zaległe pieniądze zostaną im wypłacone w okresie od 15 września 1504 do 9 marca 1505 roku³²⁹. Wśród najwybitniejszych rotmistrzów, z którymi prowadzono rokowania, był Jan Kamieniecki³³⁰, a obok niego: Piotr Oleski, Piotr Halicki, Mikołaj Żółkiewski i bracia Jerzy oraz Feliks Strusiowie³³¹. Warunki niewątpliwie zostały dotrzymane, jako że wspomniani rotmistrzowie jeszcze w 1505 oraz 1506 roku byli obecni przy obronie ziem ruskich³³². W owych negocjacjach zapewne niepoślednią rolę odegrali dwaj pozostali Kamienieccy: Mikołaj i Klemens (4), ponieważ w październiku bracia doczekali się szczególnej przychylności ze strony Aleksandra, co można pocytywać jako nagrodę za pomoc we wspomnianych negocjacjach, na których skuteczność zapewne wpływał fakt, iż jednym ze zbuntowanych rotmistrzów był ich brat Jan. Jeszcze 3 października król zapisał Klemensowi (4), swemu dworzaninowi, za zasługi 60 grzywien, które polecił wypłacić Mikołajowi Kamienieckiemu ze starostwa sanockiego³³³, 2 października zaś w dowód uznania za służbę na Rusi i Podolu zapisał Mikołajowi 1300 florenów na czynszach i dochodach starostwa sanockiego³³⁴. Wreszcie 12 października, również za zasługi w obronie Rusi i Podola, przekazał mu wszystkie czynsze i dochody sanockie z dwóch lat³³⁵. Nadania te były tym bardziej istotne, że po konstytucji sejmowej z 1504 roku, która ograniczała prawo króla do nadań i zastawu dóbr ziemskich, monarcha począł zapisywać na nich sumy tylko najbardziej zasłużonym. O znaczeniu

327 AGZ, T. 16, nr 3015; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 3, s. 126.

328 AAleks, nr 251, 252, 253; MRPS, T. 3, nr 1563, 1564; F. PAPÉE: *Aleksander...*, s. 97.

329 F. PAPÉE: *Aleksander...*, s. 97.

330 Ibidem, s. 98.

331 Ibidem.

332 MK 19, k. 164; MRPS, T. 3, nr 1585–1597, 1625–1626; F. PAPÉE: *Aleksander...*, s. 98.

333 MRPS, T. 3, nr 1714; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54.

334 MK 21, k. 36 = MRPS, T. 3, nr 1711; Z. SPIERAŁSKI: *Geneza i początki hetmaństwa...*, s. 338.

335 MK 21, k. 45 = MRPS, T. 3, nr 1741; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55.

Kamienieckiego świadczy choćby fakt, że spośród 52 donacji z roku 1504 (plus potwierdzenie wcześniejszych donacji), uwzględnionych w Metryce Koronnej, znaczna część przypadła właśnie Mikołajowi oraz Ambrożemu Pampowskiemu³³⁶.

Pod koniec października udał się Mikołaj wraz ze swym bratem Klemensem (4) do Sanoka, gdzie sam poświadczony jest 24 października³³⁷, zaś razem z bratem 30 października³³⁸. Prawdopodobnie nie było z nimi pozostałej dwójki braci, ponieważ w sprawie Katarzyny, wdowy po Stanisławie Służowskim, której to bracia zastawili połowę wsi Odrzykoń za 600 florenów, zobowiązali się przyprowadzić przed sąd również Jana i Marcina, by złożyli oświadczenia. Wynikało to niewątpliwie z faktu, że rodzeństwo majątkiem zarządzało wspólnie. Najpewniej Mikołaj na początku listopada powrócił do Krakowa i tam spędził pozostałą część roku u boku monarchy³³⁹.

Tymczasem rok 1505 upłynął pod znakiem szykującej się wojny na wschodzie. Kiedy 28 lipca 1504 roku Mikołaj Kamieniecki przebywał w Krakowie³⁴⁰, przybyli (27 lipca 1504 roku) do stolicy Jan Zabrzeziński, wojewoda trocki, i Mikołaj Radziwiłł, podczaszy Wielkiego Księstwa Litewskiego, prosząc o pomoc w walce z Moskwą, do której zresztą Korona z racji unii polsko-litewskiej była zobowiązana. Moźni polscy, nie pierwszy zresztą raz, uznali jednak, że wydali już wystarczająco dużo, bo ok. 100 000 florenów, na rycerzy wysłanych Litwie z pomocą. Nie dostrzeżono również faktu, że w poczet tej pomocy wliczono także samych Litwinów³⁴¹. Ponadto, przemawiający w imieniu panów koronnych Spytek z Jarosławia oskarżał Litwinów o niewydanie rewersatów unii mielnickiej³⁴². A jako że Aleksander od początku zwolennikiem unii nie był, obawiając się utraty dziedzicznych praw Jagiellonów, toteż sprawa rozwijała się nad wyraz wolno. Kontynuację miała znaleźć na

336 MK 21, k. 45 = MRPS, T. 3, nr 1741; MK 21, k. 36 = MRPS, T. 3, nr 1711; MK 21, k. 45 = MRPS, T. 3, nr 1732; L. FINKEL: *Elekcja Zygmunta I...*, s. 45.

337 AGZ, T. 16, nr 3034; jeszcze 9 października bawił w Krakowie, zob. GK 29, s. 422.

338 AGZ, T. 16, nr 3041; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55.

339 Poświadczony jest 13 listopada, zob. MK 21, k. 80 = MRPS, T. 3, nr 1844; 12 grudnia, zob. MK 21, k. 104 = MRPS, T. 3, nr 1904; 16 grudnia, zob. MRPS, T. 4/3, nr 1299, kiedy to król zwolnił Mikołaja z opłaty 16 groszy na rzecz szpitala św. Jadwigi na Stradomiu z dnia 2 sierpnia 1504 r.; 28 grudnia, zob. MK 21, k. 43 = MRPS, T. 3, nr 1942; MK 21, k. 58 = MRPS, T. 3, nr 1943.

340 AGZ, T. 9, nr 159.

341 AAleks, nr 254.

342 Ibidem.

sławnym sejmie radomskim w 1505 roku. Tam też miano ustalić ostatecznie, jakie kroki zostaną podjęte w kwestii Mołdawii. Sejm zamiast 9 lutego zebrał się w końcu 30 bądź 31 marca³⁴³. Mikołaj Kamieniecki obecny był najpewniej od początku obrad, ponieważ we Lwowie spotykamy go 2 stycznia³⁴⁴, po czym od 9 kwietnia do 4 czerwca jest regularnie poświadczony przy królu w Radomiu³⁴⁵. Na sejmie najbardziej interesująca Mikołaja Kamienieckiego kwestia Mołdawii wzbudzała liczne kontrowersje. Bogdan III Ślepy dążył za wszelką cenę do pozyskania w Polsce sojusznika przeciw Turcji i temu miało służyć małżeństwo z Elżbietą. Dla strony polskiej propozycja była atrakcyjna dlatego, że dawała możliwość odzyskania Pokucia drogą pokojową, ale też zgoła niebezpiecznie pogarszała relacje z Turcją. W przypadku jednak odmówienia Bogdanowi jakiegokolwiek układu Mołdawia zostałaaby pchnięta w ręce tureckie. Sprawa budziła więc znaczne emocje, tym bardziej że na sejm radomski przybyło poselstwo mołdawskie, proponując, w zamian za ślub Bogdana z Elżbietą, zwrot Pokucia. Warunki te musiały zostać przyjęte³⁴⁶. Oprócz tej arcyważnej dla Kamienieckiego kwestii w czasie trwania obrad sejm uważył także kilka pomniejszych spraw. Otóż 9 kwietnia król polecił jemu oraz żupnikowi krakowskiemu Janowi Jordanowi z Zakliczyna dopilnować, by Mikołajowi Cikowskiemu, miecznikowi krakowskiemu, wypłacono kwartalnie 15 grzywien i 2 bałwany soli³⁴⁷. 21 kwietnia natomiast po raz kolejny Mikołaj został wyznaczony na egzekutora postanowień w sprawie między Piotrem Myszkowskim a księciem zatorskim Janem. Tym razem chodziło o spłatę odsetek (*perlucra*), których egzekucja została powierzona właśnie Mikołajowi³⁴⁸. Następnie 8 maja zlecono jemu oraz Janowi Jordanowi sprawę Mikołaja Filipowskiego³⁴⁹. Poinstruowany został również co do formy poborów czopowego i szosu w ziemi krakowskiej oraz

343 M. BOBRZYŃSKI: *Sejmy polskie...*, s. 244–257; F. PAPÉE: *Aleksander...*, s. 100; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 108.

344 MK 21, k. 210 = MRPS, T. 3, nr 1948.

345 MK 21, k. 235 = MRPS, T. 3, nr 2014; MK 21, k. 160, 162 = MRPS, T. 3, nr 2031; MK 21, k. 129 = MRPS, T. 3, nr 2084; AAleks, nr 291.

346 AAleks, nr 257; MRPS, T. 3, nr 2048; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 105–108; K. NIEMCZYK: *Problem Pokucia, spornego terytorium...*, s. 167; EADEM: *Kamieniecki Geschlecht und seine Beziehungen...*, s. 297–320; EADEM: *Mołdawia Bogdana III Ślepego...*, s. 181–182.

347 MK 21, k. 235 = MRPS, T. 3, nr 2014.

348 GK 29, s. 789; MK 21, k. 160, 162 = MRPS, T. 3, nr 2031; *Listy i akta Piotra Myszkowskiego...*, nr 91; K. PROKOP: *Księstwa oświęcimskie i zatorskie...*, s. 303.

349 MK 21, k. 129 = MRPS, T. 3, nr 2084.

formuły ich przysięgi³⁵⁰. Mikołaj był obecny w Radomiu zapewne do końca sejmu, trwającego najpewniej do 14 czerwca³⁵¹, jako że poświadczony jest tam jeszcze 4 czerwca³⁵². Następnie zaś udał się do Sanoka³⁵³. We wrześniu 1505 roku doszło natomiast do rozład w elicie urzędniczej. Po zmarłym Piotrze Kmicie województwo krakowskie objął dotychczasowy wojewoda sandomierski Jan Feliks Tarnowski. Opustoszały zaś urząd wojewody sandomierskiego 1 września otrzymał Mikołaj Kamieniecki³⁵⁴.

Właściwie całą jesień spędził Mikołaj w ziemi sanockiej, zajmując się sprawami swych włości³⁵⁵, i dopiero na początku grudnia zjechał do Krakowa³⁵⁶.

Tymczasem Bogdan mołdawski jeszcze we wrześniu 1505 roku wywiązał się z zawartego z Polską układu i zwrócił Pokucie³⁵⁷. Teraz mógł oczekiwać spełnienia obietnicy strony polskiej, czyli małżeństwa z Elżbietą. Śmierć matki Elżbiety – królowej Elżbiety Rakuszanki, zdecydowanie niechętniej małżeństwu, zdawała się pomyslną dla Bogdana wiadomością³⁵⁸. Problemem było jednakże stanowisko panów koronnych, którzy w owym sojuszu z Bogdanem widzieli wplątanie się w otwarty konflikt z Turcją, uważającą Mołdawię za swoją strefę wpływów. Część zaś, z Chodeckim na czele, myślała raczej o podporządkowaniu sobie Mołdawii, a nie o sojuszach³⁵⁹. Na zwołany 15 stycznia 1506 roku do Lublina sejm przybyli posłowie mołdawscy: logofet Tautul, wisternik Izaak i pitar Iwanko³⁶⁰. Aleksander zatwierdził wstępny

350 AAleks, nr 291. Dopiero 17 sierpnia w Nowym Korczynie Aleksander wydał uniwersał zarządzający oprócz połowy poboru również cały pobór. Ponownie poinstruowany specjalnie został Mikołaj, zob. ibidem, nr 296.

351 F. PAPÉE: *Aleksander...*, s. 101.

352 AAleks, nr 291.

353 Poświadczony jest tam 25 czerwca, zob. AGZ, T. 16, nr 3087.

354 MRPS, T. 3, nr 2386; Urz.Sand, nr 940; GK 29, s. 881 (z tym tytułem 13 października).

355 Poświadczony jest tam 7 listopada, zob. AGZ, T. 16, nr 3101; 12 listopada, zob. ibidem, s. 364, nr MCCLXXVIII; 14 listopada, zob. ibidem, s. 365, nr MCCLXXIX; 18 listopada, zob. ibidem, s. 365, nr MCCLXXX.

356 SPPP 2, nr 4563. Nadał wówczas Jakubowi z Lubomierza, sędziemu krakowskiemu, notariat miasta Krakowa.

357 AAleks, nr 298; *Acta et epistolae relationum Transylvaniae...*, nr 63; A. BORZEMSKI: *Sprawa pokucka...*, s. 379; K. NIEMCZYK: *Problem Pokucia, spornego terytorium...*, s. 168.

358 Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 109. Sama Elżbieta też nie pałała miłością do Bogdana, zarzekając się, że nie wyjdzie za „jednookiego barbarzyńcę”, zob. Wapowski, s. 62–63, 279.

359 Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 110.

360 Logofet to kanclerz na dworze mołdawskim, wisternik odpowiada urzędowi podskarbiego, pitar zaś odpowiedzialny był za dostawę chleba na dwór. MRPS, T. 3, nr 2519;

układ małżeński, dla uzgodnienia szczegółów zaś mieli jechać do Mołdawii: Mikołaj Firlej, Stanisław z Chodcza i Bernard Wilczek, arcybiskup lwowski³⁶¹. Mikołaj Kamieniecki spóźnił się na obrady sejmu. Jeszcze bowiem 29 stycznia poświadczony jest w Sanoku³⁶². Nie było go najpewniej przynajmniej do 8 lutego, gdyż nie pojawia się wówczas na dokumencie Aleksandra, a świadczy na nim m.in. Piotr Kmita³⁶³. Poświadczony jest dopiero 19 i 24 lutego³⁶⁴. Możliwe, że przybył wraz ze swym bratem Janem. Ten bowiem poświadczony jest na sejmie dopiero 3 marca, kiedy to okazało się, że długi monarchy wobec niego wyniosły już 2545 florenów, 26 groszy oraz 75 i ½ florenów za jego służbę w obronie potocznej i to bez odszkodowania za poniesione straty³⁶⁵. W tym też dniu Aleksander zawarł umowy z rotmistrzami, w tym z Janem i Mikołajem Kamienieckimi, zobowiązując ich do zwrotu należności za szkody poczynione poddanym Królestwa przez wojsko³⁶⁶.

Na tym jednak sejm się nie skończył, a był on zaiste wyjątkowy, oprócz wspomnianej sprawy mariażu Bogdana król podjął tu bowiem dosyć istotne postanowienia, w szczególności szereg zarządzeń obronnych na wypadek ataku Tatarów. Aleksander, nim opuścił Koronę, postarał się o zdecydowane wzmocnienie własnego stronnictwa. Otóż ustanawiał w Koronie tzw. *vicesregenta*, którym został Spytek z Jarosławia. Ponadto ogłosił pospolite ruszenie ziem ruskich i małopolskich³⁶⁷, *vicesregent* zaś miał prawo je powoływać oraz dysponować

Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 110; K. NIEMCZYK: *Problem Pokucia, spornego terytorium...*, s. 168.

361 AGAD, dokument pergaminowy nr 5407; AAleks, nr 317; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 110; K. NIEMCZYK: *Problem Pokucia, spornego terytorium...*, s. 168; EADEM: *Mołdawia Bogdana III Ślepego...*, s. 183.

362 AGZ, T. 9, nr 164.

363 mKDM 5,teczka T, nr 111 = KDM, T. 5, nr 2249.

364 AGZ, T. 9, nr 165, 167; KDKr, Cz. 1, nr 231, 232; 26 lutego król na prośbę Klemensa Slonko z Proszowic potwierdził Mikołajowi Kamienieckiemu zakup 22 maja 1498 r. wsi: Śmiłowice, Maciejowice i Siroślawice, zob. MRPS, T. 3, nr 2702.

365 MK 22, k. 58; MRPS, T. 3, nr 2728.

366 AAleks, nr 313 – Mikołaj Kamieniecki otrzymał od monarchy 36 florenów, Jan zaś, oprócz otrzymanych 45 florenów i 56 groszy, zmuszony był zapłacić odszkodowanie za wyrządzone szkody.

367 2 marca uchwalona została specjalna ordynacja obronna dla Małopolski i Rusi (ibidem, nr 312), 18 marca zaś król wystawił na ręce namiestnika wici dla wspomnianych ziem (ibidem, nr 315), zob. też F. BOSTEL: *Ustawa wojenna sejmu lubelskiego 1506*. „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1888, T. 1, s. 62–63; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 114; K. ŁOPATECKI: *Organizacja, prawo i dyscyplina w polskim i litewskim pospolitym ruszeniu (do połowy XVII wieku)*. Białystok 2013, s. 89.

nad nim całkowitą władzą, włącznie z konfiskatą dóbr. Do pomocy dodano mu dwóch hetmanów: Mikołaja Kamienieckiego i Stanisława z Chodcza, oraz chorążego krakowskiego Mikołaja Firleja i podczaszego sandomierskiego Stanisława Lanckorońskiego, a więc ludzi zaufanych, co dla podupadającego na zdrowiu Aleksandra było niezwykle istotne³⁶⁸. Monarcha nie omieszczał zresztą kilkoma nominacjami wzmocnić ich pozycji. 17 marca zapisał Kamienieckiemu 200 grzywien z mennicy królewskiej³⁶⁹, już 1 września 1505 roku wyniósł go na palatyna sandomierskiego, a wakującą po nim kasztelanię sandomierską nadał Jakubowi z Szydłowca³⁷⁰. *Vicesregent* miał także prawo wydawać uniwersały podatkowe na podstawie wymiaru, jaki miał dopiero ustanowić sejmik nowokorczyński, wyznaczony na 22 marca³⁷¹. Sejmik ów uchwalił (25 marca) półtora poboru. Na obradach nie było na pewno Mikołaja, jako że monarcha w uniwersale zarządzającym owe uchwalone przez sejmik półtora poboru, z czego pół idzie na opłacenie zaciężnych, a pozostały cały pobór na bicie monety, zwrócił się do Mikołaja jako nieobecnego³⁷². Ponadto, jeszcze 17 marca Mikołaj jest poświadczony w ziemi sanockiej razem z braćmi³⁷³. Prawdopodobnie więc udał się tam w połowie marca. Kolejny raz poświadczony jest 6, 15 i 24 kwietnia w Krakowie³⁷⁴.

Po zakończeniu obrad Mikołaj, w myśl podjętych ustaleń, przystąpił do werbunku żołnierzy i do wyznaczonego mu ściągania poboru w ziemi krakowskiej³⁷⁵. Na szerszą skalę umożliwiło mu to jednak dopiero powołanie na zjeździe nowokorczyńskim specjalnych szafarzy skarbu publicznego: wojewody krakowskiego Jana Feliksa z Tarnowa, podskarbiego Jakuba Szydłowieckiego, Andrzeja Kościeleckiego i Mikołaja Lanckorońskiego, z którymi to Mikołaj każdorazowo się rozliczał³⁷⁶.

368 MRPS, T. 3, nr 2872; F. PAPÉE: *Aleksander...*, s. 110; AKH, T. 5, s. 257–263; L. FINKEL: *Elekcja Zygmunta I...*, s. 75; Z. SPIERAŁSKI: *Geneza i początki hetmaństwa...*, s. 339; F. BOSTEL: *Ustawa wojenna sejmu lubelskiego 1506...*, s. 62.

369 MK 22, k. 80; MRPS, T. 3, nr 2865.

370 MK 22, k. 68 = MRPS, T. 3, nr 2816; Urz.Sand, nr 940; GK 29, s. 881 (z tym tytułem 13 października).

371 Na zjeździe tym powołano specjalnych szafarzy skarbu publicznego, zob. T. LUBOMIRSKI: *Trzy rozdziały z historii skarbowości w Polsce*. Kraków 1868, s. 1–2; F. PAPÉE: *Aleksander...*, s. 110.

372 AAleks, nr 318.

373 AGZ, T. 16, nr 3134; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55.

374 ZK 416a, s. 144, 145, 146.

375 AAleks, nr 312, 318.

376 AGAD, ASK, oddz. 86, nr 6a, k. 6–16; o kompetencjach szafarzy i poborców zob. B. MARKOWSKI: *Administracja skarbowa w Polsce*. Warszawa 1931, s. 28.

W tym czasie podupadający na zdrowiu Aleksander³⁷⁷ sam uznał, że czas przekazać władzę w inne ręce. Postanowiono zatem zwołać sejm litewski do Lidy, gdzie monarcha miał złożyć godność wielkoksiążęcą i wrócić do Korony, by tu w któryś z zamków dokonać żywota³⁷⁸. Do Lidy przybył najpewniej ok. 18 lipca i tutaj postanowił spisać testament, w którym jako swojego następcę na tronie stanowczo forował Zygmunta³⁷⁹. Z Lidy musiał jednak władca czym prędzej uchodzić, jako że do ataku przystąpili Tatarzy, a wspomniane miasto leżało zdecydowanie zbyt blisko trasy ich wypadów. Najpewniej więc pod koniec lipca zabrano króla w lektycę do Wilna, gdzie dotarł ok. 1 sierpnia³⁸⁰, a 19 sierpnia zmarł³⁸¹.

MIKOŁAJ JAKO DOWÓDCA KAMPANII Z 1506 ROKU

Śmierć monarchy ułatwiła zaś działanie przeciwnikom planowanego małżeństwa siostry Aleksandra z Bogdanem mołdawskim. Ster rządów przeszedł bowiem w ręce senatorów, wśród których prym wiedli niechętni mariażowi: Spytek z Jarosławia i Jan Feliks z Tarnowa³⁸². Nie bez znaczenia był także wielki najazd tatarski na Litwę w lipcu 1506 roku³⁸³, który uświadomił części zwolenników owego małżeństwa, jak istotne dla stabilności państwa polskiego są poprawne stosunki z Turcją. Toteż po śmierci monarchy – popierającego mariaż – plan matrymonialny został przekreślony³⁸⁴.

377 L. FINKEL: *Elekcja Zygmunta I...*, s. 43.

378 F. PAPÉE: *Aleksander...*, s. 112.

379 Ibidem, s. 113; L. FINKEL: *Elekcja Zygmunta I...*, s. 128.

380 F. PAPÉE: *Aleksander...*, s. 114.

381 Ibidem.

382 Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 111; K. NIEMCZYK: *Problem Pokucia, spornego terytorium...*, s. 168; EADEM: *Przyczynek do relacji polsko-mołdawskich w XVI wieku. Geneza konfliktu z 1506 r.* W: *Polska i Rumunia. Wspólnie – obok – blisko. Polonia și România. Împreună – alături – aproape*. Oprac. S. IACHIMOVSKI, K. STEMPEL-GANCARCZYK, E. WIERUSZEWSKA-CALISTRU. Suceava 2015, s. 15–22; K. NIEMCZYK: *Mołdawia Bogdana III Ślepego...*, s. 183.

383 S. HERBST: *Kleck 1506*. „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 1934, T. 7, s. 21–38; L. FAC: *Południowo-wschodni teatr działań...*, s. 76–80; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 111; M. PLEWCZYŃSKI: *Wojny i wojskowość polska w XVI w.* T. 1: *Lata 1500–1548*. Zabrze 2011, s. 112.

384 Elżbieta w 1515 r. poślubiła księcia legnickiego Fryderyka.

Reakcja Bogdana była natychmiastowa – w połowie września zajął zbrojnie Pokucie³⁸⁵.

W odpowiedzi zaczęto w Polsce przygotowania do wyprawy w celu odbicia zajętej ziemi. Dowództwo miał objąć hetman koronny Mikołaj Kamieniecki³⁸⁶. Problem stanowiło jednak zgromadzenie odpowiednio licznego wojska. Mimo werbunku, trwającego już przecież od kwietnia, Kamieniecki zdołał zebrać jedynie ok. 2500 zaciężnych do odebrania Pokucia³⁸⁷. Pod rozkazami Mikołaja służył także jego brat Jan Kamieniecki, stojący na czele 25 jeźdźców³⁸⁸. Sama wyprawa nie została jednak dokładnie udokumentowana w dostępnych źródłach. Wojsko Kamienieckiego poruszało się szybko i zdecydowanie, albowiem już ok. 29 września, a zatem ledwo trzy tygodnie po zagarnięciu Pokucia przez Bogdana, rycerze przekroczyli Dniestr³⁸⁹. Następnie zostawiwszy część wojsk (jak sugeruje Spieralski, najpewniej piechotę

385 Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 112; Z. WOJCIECHOWSKI (*Zygmunt Stary...*, s. 85) bezzasadnie twierdzi, jakoby najazd Bogdana na Pokucie miał na celu wymuszenie wyboru Zygmunta na króla polskiego; K. NIEMCZYK: *Problem Pokucia, spornego terytorium...*, s. 169; EADEM: *Mołdawia Bogdana III Ślepego...*, s. 183.

386 Zdecydowanie odrzucić należy dawniejsze poglądy, jakoby to starosta halicki i kasztelan lwowski Otto z Chodcza pełnił ową funkcję, zob. J. KAMIŃSKI: *Otto z Chodcza. Wojewoda krakowski: próba monografii historycznej*. Złoczów 1911, s. 9; nie po to na sejmie lubelskim Aleksander przekazał najwyższe dowództwo hetmanowi koronnemu, by wyprawą zarządzał starosta halicki. Co więcej, sam fakt, że to Kamieniecki rozlicza się z szafarzami z kosztów wyprawy, świadczy o jego pozycji wodza naczelnego, zob. Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 117; W. POCIECHA: *Otto Chodecki*. W: PSB, T. 3, s. 350; K. NIEMCZYK: *Problem Pokucia, spornego terytorium...*, s. 169; EADEM: *Mołdawia Bogdana III Ślepego...*, s. 183–184.

387 Liczba taka wynikałaby z zapisów rozliczeń Kamienieckiego, zob. AGAD, ASK, oddz. 86, nr 6a, k. 6–16; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 316; R. PRZYBYLIŃSKI: *Hetman wielki koronny Mikołaj Mielecki (ok. 1549–1585)*. Toruń 2003, s. 24; choć Wapowski (s. 276–279) i Miechowita (s. 378) przytaczają liczbę 4000, podobnie Bielski (s. 932); L. FINKEL (*Elekcja Zygmunta I...*, s. 159) liczbę jeźdźców mołdawskich przepędzonych z Pokucia szacuje na 600.

388 Oprócz niego w wyprawie uczestniczyły chorągwie Stanisława Hynka i Iwana Prokyta, liczące po 60 jeźdźców, kniazia Wiśniowieckiego i Michała Raca, liczące po 50 jeźdźców, Stanisława Lanckorońskiego, Iwana Barynowskiego, wojewody podolskiego Piotra Koli po 20, braci Iskrzyckich po 12, Andrzeja Ormiańczyka po 10 i Stanisława z Chodcza po 30, zob. AGAD, ASK, oddz. 86, nr 6a, k. 16, 17v, 18–19, 21, 23v, 25–25v, 28v–29v, 32v, 42v, 45–46, 47v; zob. też Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 116; K. NIEMCZYK: *Problem Pokucia, spornego terytorium...*, s. 169.

389 Miechowita, cap. 85, s. 377–379.

i artylerię) w Czesybiesach, Kamieniecki wkroczył do Mołdawii³⁹⁰. Jednakże przednia straż armii polskiej, dowodzona przez Feliksa i Jerzego Strusiów, została rozbita i dopiero starcie głównych wojsk Mikołaja Kamienieckiego z Mołdawianami, dowodzonymi przez niejakiego Kopacza³⁹¹, odwróciło losy wyprawy. W starciu tym Kamieniecki wykazał się niewątpliwym kunsztem. Kiedy tylko straż przednia została rozbita, Mikołaj możliwie szybko uderzył na oddziały Kopacza, tak, by nie dać mu czasu na wykorzystanie sprzyjających warunków terenu i zaatakowanie tyłów czy boków polskiej armii. W odwecie zaś za ścięcie Jerzego Strusia (został on wraz z kilkoma innymi jeńcami ścięty w Suczawie) rozkazać miał uśmiercenie 50 mołdawskich jeńców³⁹². Ustalenie miejsca owej bitwy nie jest sprawą łatwą. Nie wymieniają go źródła, z kolei wzmianka Władysława Pociechy o bitwie „pod Chocimiem” jest oczywistą pomyłką i najpewniej przeniesieniem w czasie wyprawy Kamienieckiego z 1509 roku (kiedy to faktycznie odbyła się potyczka pod Chocimiem)³⁹³. Podejmując próbę zrekonstruowania trasy marszu wojska Kamienieckiego na podstawie dostępnych informacji źródłowych, można stwierdzić (za Miechowitą), że 29 września Kamieniecki przekroczył Dniestr, potem zaś zostawił część wojska w Czesybiesach. Opierając się na tych danych, wiemy, że już wówczas Kamieniecki znajdował się na prawej stronie Dniestru, gdzie miał drogę otwartą na Pokucie. W tej sytuacji przyjęcie, że do głównego starcia wojsk doszło pod Chocimiem, jest wysoce problematyczne. Niezwykle mało prawdopodobne jest bowiem, żeby Kopacz czekał na Kamienieckiego pod Chocimiem, zostawiając mu otwartą drogę, zarówno na Pokucie, jak i w głąb samej Mołdawii. Nawet gdyby przyjąć, że Kopacz zakładał, iż to pod

390 Co można wywnioskować z rozliczeń Kamienieckiego – AGAD, ASK, oddz. 86, nr 6a, k. 53, 58; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 118; K. NIEMCZYK: *Problem Pokucia, spornego terytorium...*, s. 169; EADEM: *Mołdawia Bogdana III Ślepego...*, s. 183–184.

391 Wapowski, s. 63. Bardzo możliwe, że nazwisko dowódcy Mołdawian: Kopacz (*Copacius*), jest bądź jego przydomkiem, bądź jedynie spolszczeniem. Perkułab Kopacz nie występuje bowiem w źródłach przy żadnej innej okazji. Nie widnieje także w spisie urzędników mołdawskich. Rzeczywistym dowódcą armii mołdawskiej mógł być portar suczawski Łukasz Arbore, zob. V. PÂSLARIUC: *Marea boierime moldoveană și raporturile ei cu Bogdan al III-lea (1504–1517)*. „Ioan Neculce. Buletinul Muzeului de Istorie a Moldovei” 1996–1997, serie nouă, nr. II–III, s. 15, przyp. 172.

392 Wapowski, s. 63; Strykowski, s. 320; Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 118–119; K. PUŁASKI: *Kronika polskich rodów szlacheckich Podola, Wołynia i Ukrainy. Monografie i wzmianki*. T. 1. Warszawa 1911, s. 210; M. PLEWCZYŃSKI: *Wojny i wojskowość...*, s. 151–152.

393 W. POCIECHA: *Stanisław Chodecki*. W: PSB, T. 3, s. 353.

Chocimiem wojsko polskie będzie się przeprowiało przez Dniestr (co jednak nie miało miejsca, jak wiemy bowiem, armia polska wcześniej stanęła w Czesybiesach leżących już na prawej stronie Dniestru, więc przeprowić musiała się najpewniej w okolicach Halicza), to dowiedziawszy się o wcześniejszym miejscu przeprowy, próbowalby zapewne zająć drogę na Pokucie rycerzom Kamienieckiego, zamiast czekać dalej pod Chocimiem, który nie znajdował się na linii marszu wojska polskiego. Wydaje się, że do bitwy musiała zatem dojść gdzieś na linii: Czesybiesy – Kołomyja – Śniatyn – Czerniowce – Koźmin³⁹⁴, najpewniej 4 października³⁹⁵.

Po zajęciu Pokucia zwycięska armia Kamienieckiego jeszcze jakiś czas płądrowała tereny, by następnie powrócić do kraju drogą, którą przybyła³⁹⁶.

4.1.5. Pod panowaniem Zygmunta Starego

Tymczasem po śmierci Aleksandra powstał problem elekcji nowego władcy. 4 grudnia w Piotrkowie zebrał się sejm elekcyjny, który zakończył się sukcesem Zygmunta³⁹⁷. Mikołaj, choć nieobecny na sejmie, w tym bowiem czasie razem z podskarbinem Pawłem z Dalejowa pozostawiono go na straży południowo-wschodnich ziem polskich, zdecydowanie opowiadał się za kolejnym przedstawicielem dynastii jagiellońskiej³⁹⁸. Podobnie jak i przy

394 Z. SPIERAŁSKI opowiadał się za miejscem bitwy „na zachód od Czerniowiec”, zob. Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 120; z kolei M. Plewczyński nazywa starcie bitwą „pod Czerniowcami”, zob. M. PLEWCZYŃSKI: *Wojny i wojskowość...*, s. 152; K. NIEMCZYK: *Problem Pokucia, spornego terytorium...*, s. 170; EADEM: *Mołdawia Bogdana III Ślepego...*, s. 184.

395 *Kronika od r. 1507 do 1541 spisana [z rękopisu 1549 r.]*. W: *Biblioteka starożytna pisarzy polskich*. T. 6. Wyd. K.W. WÓJCICKI. Warszawa 1854, s. 3.

396 Z. SPIERAŁSKI: *Z dziejów wojen...*, s. 120; L. FAC: *Południowo-wschodni teatr działań...*, s. 82.

397 Najpoważniejszym kandydatem był wprawdzie Zygmunt, który już przecież dwukrotnie starał się o objęcie władzy, jednakże panowie małopolscy widzieli raczej Władysława w roli władcy. Problem tkwił w tym, że sam Władysław popierał Zygmunta, podobnie zresztą brzmiała ostatnia wola Aleksandra zawarta w testamencie. Również Litwini skłonni byli uznać Zygmunta za swego władcę. Budziło to jednak sprzeciw panów koronnych, bo niejako ograniczało wolną elekcję. Zob. L. FINKEL: *Elekcja Zygmunta I...*, s. 40.

398 Ibidem, s. 191.

poprzednich elekcjach jego poparcie dla dynastii i lojalność wobec niej nie zostały niezauważone, zaskarbiając Kamienieckim coraz większy szacunek Jagiellonów.

Mikołaj Kamieniecki do Krakowa powrócił dopiero przed 28 stycznia 1507 roku, kiedy to jego obecność zostaje odnotowana w źródłach. Wziął wówczas udział w uroczystościach koronacyjnych³⁹⁹. Najpewniej w nagrodę za waleczną postawę w czasie wyprawy w 1506 roku, 21 marca 1507 roku Zygmunt I nadał mu wakujący po śmierci Jana Feliksa z Tarnowa urząd wojewody krakowskiego⁴⁰⁰. Ponadto 27 marca monarcha powierzył Mikołajowi rozstrzygnięcie długo już trwającego sporu między Kmitami a burgrabią lubowelskim Benedyktem z Koszyc, notabene teściem Piotra Kmity, o bliżej nieokreślone sumy⁴⁰¹.

Wybór Zygmunta na króla polskiego zdecydowanie poprawił stosunki polsko-węgierskie. O ile kwestia Mołdawii i nieudzielenie pomocy Polsce przez stronę węgierską budziły spore kontrowersje i wzajemne niesnaski, o tyle wybór ukochanego brata Władysława Jagiellończyka na władcę Polski wiele odmienił, toteż wkrótce po elekcji przybył do Polski poseł węgierski Stefan Teleki⁴⁰². Spotkanie to zaowocowało odnowieniem sojuszu polsko-węgierskiego, obietnicą współpracy i pomocy w razie ataku tureckiego, a także współdziałaniem w kwestii mołdawskiej. Wyślano również poselstwo do Bogdana III, który korzystając z bezkrólewia w Polsce i braku reakcji Węgier, dopuszczał się rozmaitych nadużyć. Zobowiązywał go zatem Zygmunt do posłuszeństwa⁴⁰³. Tymczasem na odprawiony w Mielniku sejm litewski przybył poseł Mengli-Gireja z propozycją wspólnego sojuszu antymoskiewskiego, co wiązać się miało z wiosenną interwencją Zygmunta

399 Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 4, nr 671; w lutym zaś wziął udział w obradach sejmu krakowskiego, zob. CIP, T. 3, nr 5, 6. W Krakowie odnotowany został 8 lutego: GK 29, s. 1405; 23 lutego: MRPS, T. 4/1, nr 33; 25 lutego: GK 29, s. 1437; 27 lutego: MRPS, T. 4/2, nr 8340; 15 marca: GK 29, s. 1533.

400 MK 23, k. 110, 111; MRPS, T. 4/1, nr 126, 127; Urz.Kr, nr 397, 342.

401 MRPS, T. 4/1, nr 147; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 355.

402 ATOMIC, T. 1, s. 14; K. BACZKOWSKI: *Stosunki polsko-węgierskie w pierwszych latach panowania Zygmunta Starego 1507–1510*. W: *Cracovia – Polonia – Europa. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane Jerzemu Wyrozumskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin i czterdziestolecie pracy naukowej*. Red. W. BUKOWSKI, K. OŻÓG, S. SZCZUR. Kraków 1995, s. 565; L. FINKEL: *Elekcja Zygmunta I...*, s. 221.

403 ATOMIC, T. 1, s. 14; K. BACZKOWSKI: *Stosunki polsko-węgierskie...*, s. 565–566; K. PUŁASKI: *Wojna Zygmunta I z Bohdanem, wojewodą mołdawskim w 1509 r.* W: *Szkice i poszukiwania historyczne przez Kazimierza Pułaskiego*. Seria I. Kraków 1897, s. 98.

w Moskwie⁴⁰⁴. Dla hospodara mołdawskiego była to bardzo niepomysłna informacja. Sojusz taki stwarzał spore niebezpieczeństwo, Bogdan III postanowił więc przekonać chana do niewiązania się układem z Polską, co jednak mu się nie udało. W tej sytuacji Bogdan nowe walki z państwem polskim musiał odłożyć na plan dalszy, nie powstrzymał się jednakże od lokalnych incydentów. Wojna była kwestią czasu⁴⁰⁵. Toteż już 24 marca wojewodowie ziem małopolskich i ruskich otrzymali od króla wezwanie do zgromadzenia szlachty zobowiązanej do służby wojskowej⁴⁰⁶. Przebywający w tym czasie w Krakowie Mikołaj (16 kwietnia poświadczony jest na dokumencie królewskim dla miasta Krakowa, a 16 i 29 kwietnia pełnił obowiązki asesora na sądzie ziemskim⁴⁰⁷) uzyskał od arcybiskupa gnieźnieńskiego kwotę 300 florenów z dochodów diecezji krakowskiej na potrzeby wojny z Tatarami (21 kwietnia)⁴⁰⁸. Natomiast 29 kwietnia zarówno Mikołaj Kamieniecki, jak i Jan Szydłowiecki otrzymali 200 i 255 florenów za służbę Aleksandrowi⁴⁰⁹. Przygotowania do wojny były w pełni, aż w końcu 11 maja 1507 roku przekazane zostały Mikołajowi Kamienieckiemu wici dla Wielkopolski z powodu najazdu Tatarów i Turków⁴¹⁰.

Za czasów Zygmunta Starego zaczęto sobie już zdawać sprawę z niedolności pospolitego ruszenia i faktu, że ani jego organizacja, ani sposób zwoływania nie stanowią skutecznego oręża w walce z napadami Tatarów czy Turków. Od tego czasu podejmowano więc zdecydowane działania zmierzające do wzmocnienia obronności kraju. Pod wpływem wspomnianego najazdu tatarskiego sejm krakowski w 1507 roku uchwalił, że szlachta ma obowiązek udziału w pospolitym ruszeniu bądź to z całego kraju, bądź też z poszczególnych prowincji, co więcej – miano oszacować majątki zobowiązanych do służby wojskowej celem właściwego egzekwowania powinności. Odmowa

404 L. FINKEL: *Elekcja Zygmunta I...*, s. 217–219 – Zygmunt miał w tym wypadku ulec namowom coraz silniejszego na Litwie Michała Glińskiego.

405 K. PUŁASKI: *Wojna Zygmunta I z Bobdanem...*, s. 100–104.

406 MK 22, k. 123; MRPS, T. 4/2, nr 8397.

407 ZK 154, s. 347, 367; *Prawa, przywileje i statuta miasta Krakowa (1507–1795)*. Wyd. F. PIEKOSIŃSKI. T. 1: (1507–1586). Cz. 2. Kraków 1885, nr 3; SPPP 6, s. 19; CIP, T. 3, nr 17, 18. Tęgo samego dnia razem ze Stanisławem Kmitą odprawiał sądy nadworne, zob. też R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 295.

408 MRPS, T. 4/2, nr 8446.

409 Ibidem, nr 8466, 8469.

410 MK 22, k. 152; MRPS, T. 4/2, nr 8526; szerzej o wydatkach Mikołaja na potrzeby wojska podczas wyprawy 1506 r.: AGAD, ASK, oddz. 86, nr 6 a, b, c, k. 1–122; o wyposażeniu wojska zob. też O. GÓRSKI: *Historia piechoty polskiej*. Kraków 1893, s. 11–19.

udziału w pospolitym ruszeniu była równoznaczną z konfiskatą majątku⁴¹¹. Jak się miało okazać, uchwała nie rozwiązała problemów z pospolitym ruszeniem, Mikołaj Kamieniecki zaś, szczerze oddany kwestii reorganizacji wojska, miał z tego powodu napotykać coraz większe opory ze strony szlachty.

UDZIAŁ W WOJNIE MOSKIEWSKIEJ 1507–1508

Trwający od czasów Aleksandra konflikt litewsko-moskiewski przybrał na sile w 1507 roku. Jeszcze na sejm koronacyjny (24 stycznia–24 kwietnia) przybyli posłowie litewscy, prosząc Zygmunta o wsparcie w wojnie z Moskwą. Sytuacja jednakże nie była prosta. Skarb koronny był mocno przeciążony zaległymi opłatami na rzecz wojska, sięgającymi jeszcze czasów Jana Olbrachta⁴¹². Z tego powodu Polska nie miała wystarczającej sumy pieniędzy na angażowanie się w walki litewsko-moskiewskie. Podstawę stanowić zatem miało litewskie pospolite ruszenie, ze strony polskiej zaś Litwini mogli liczyć na królewską rotę nadworną i ochotników⁴¹³. Zgodnie z zawartym porozumieniem miano starać się także o pomoc wojsk tatarskich⁴¹⁴. Najazd moskiewski nastąpił jednak niespodziewanie w końcu kwietnia. Przebywający w tym czasie w Krakowie król dowiedział się o nim najpóźniej 13 maja i pospiesznie przekazał Mikołajowi Kamienieckiemu wici na wypadek niebezpieczeństwa ze strony Turków i Tatarów, sam z kolei 18 maja wyruszył na Litwę⁴¹⁵. Szybka akcja przeprowadzona ze wsparciem tatarskim, na które tak liczył Zygmunt, nie doszła jednak do skutku. Mengli-Girej, śpieszący co prawda z pomocą, miał zawrócić z drogi wskutek grożącego jego ziemiom niebezpieczeństwa⁴¹⁶. Toteż sam monarcha na początku 1508 roku powrócił do Krakowa. Jeszcze 8 lutego 1508 roku nadał Mikołajowi Kamienieckiemu i jego braciom: Ja-

411 CIP, T. 3, s. 14, 15; J. GERLACH: *Pospolite ruszenie i obrona za Zygmunta I*. W: *Księga pamiątkowa ku czci Władysława Abrahamy*. T. 2. Lwów 1931, s. 402–403.

412 AGAD, ASK, oddz. 85, nr 6; MRPS, T. 4/2, nr 8419; MK 22, k. 123–124. Zaległości wynosić miały ok. 10 000 florenów, które to król zobowiązał się na owym sejmie koronacyjnym spłacić w dwóch ratach: 23 kwietnia 1508 i w 1509 r., zob. T.J. LUBOMIRSKI: *Trzy rozdziały...*, s. 4, 7–13.

413 S. HERBST: *Wojna moskiewska 1507–1508*. W: *Księga pamiątkowa ku czci Oskara Haleckiego wydana w XXV-lecie jego pracy naukowej*. Warszawa 1935, s. 235.

414 K. PUŁASKI: *Stosunki z Mendli-Girejem...*, s. 300, 309; S. HERBST: *Wojna moskiewska...*, s. 236.

415 MRPS, T. 4/2, nr 8526; MK 22, k. 152–153; S. HERBST: *Wojna moskiewska...*, s. 326.

416 S. HERBST: *Wojna moskiewska...*, s. 340.

nowi, Klemensowi i Marcinowi, 12 grzywien czynszu rocznie na Wielopolu oraz przedmieściach Gora w ziemi sandomierskiej⁴¹⁷. Najpewniej przed 18 lutego dotarła do króla wiadomość o powstaniu, które na Litwie zorganizował Michał Glišński, sprzymierzając się z Moskwą⁴¹⁸. Konieczne było zatem wystanie koronnych wojsk zaciężnych, jako że pospolite ruszenie w żaden sposób nie dałoby rady stawić czoła problemowi. Najpierw wysłano więc oddział 1000 jazdy pod dowództwem Mikołaja Firleja⁴¹⁹. Z kolejnym zebraniem zacięgiem miał wyruszyć król. Razem miano wystawić 2000 jazdy⁴²⁰, kolejne zaś 500 jazdy i 200 piechurów miało pozostać pod dowództwem Mikołaja Kamienieckiego na straży Kresów południowo-wschodnich⁴²¹. Mikołaj przebywał przy monarsze w Krakowie przynajmniej do 1 kwietnia, potwierdzony jest bowiem na licznych dokumentach wydawanych przez niego w tym czasie⁴²².

Zygmunt I, ponaglany przez Litwinów, wyruszył dopiero 4 maja 1508 roku⁴²³. Niedługo potem wyruszyli Jan i Marcin Kamienieccy⁴²⁴. 13 lipca wojska stanęły pod Orszą. Przewaga wojsk koronnych była tak znaczna, że

417 ZK 154, s. 386–389; MRPS, T. 4/1, nr 241; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55.

418 Z 18 lutego pochodzą bowiem uchwały podatkowe sejmu krakowskiego, które były niejako odpowiedzią na dochodzące z Litwy wiadomości, zob. CIP, T. 3, nr 33; S. HERBST: *Wojna moskiewska...*, s. 246.

419 TN 27, nr 123; S. HERBST: *Wojna moskiewska...*, s. 246.

420 Ibidem.

421 T.J. LUBOMIRSKI: *Trzy rozdziały...*, s. 15; S. HERBST: *Wojna moskiewska...*, s. 246.

422 16 lutego (zob. ASang, T. 5, nr 34), kiedy to świadkował na dokumencie Zygmunta I, sankcjonującym podział ziem pomiędzy Stanisławem, Janem i Spytkiem, synami Jana Amora z Tarnowa; 23 i 29 lutego, kiedy zasiadał na sądach ziemskich – ZK 154, s. 400, 416; 8 marca świadkował na dokumencie króla w sprawie zwolnienia z ciężaru wystawiania rycerza na wypadek wojny przez wieś Równem, należącą do Macieja Drzewickiego, zob. AGZ, T. 8, nr 112; 15 marca razem z Ambrożym Pampowskim i Spytkiem z Jarosławia miał dokonać rozgraniczenia dóbr należących do Ewy z Rytwian, wdowy po Mikołaju z Kurozwęk, i Jadwigi z Tęczyna, zob. MRPS, T. 4/1, nr 331, jako komisarz królewski występował jeszcze tego samego dnia, zob. ibidem, T. 4/2, nr 8710, oraz 17 marca – ibidem, nr 8712; 25 marca był, co prawda, nieobecny (ibidem, T. 4/1, nr 347) w Krakowie, ale 1 kwietnia świadkował na dokumencie będącym transumptem układu pomiędzy Janem Olbrachtem a Janem zatorskim z 21 września 1494 r., zob. CIP, T. 3, nr 36.

423 AGAD, ASK, oddz. 1, nr 21; 2 maja był jeszcze Zygmunt wraz z Mikołajem w Krakowie, zob. Dokumenty Żegoty Paulego, nr 17.

424 Po raz ostatni w Sanoku odnotowani są 30 czerwca, zob. AGZ, T. 16, nr 3636, 3637, 3638, 3639.

w nocy oddziały Glińskiego rozpoczęły odwrót. Pozwoliło to wojskom koronnym zdobyć Smoleńsk, gdzie następnie urządzono naradę wojenną⁴²⁵. Stamtąd 30 lipca 1508 roku król wezwał szlachtę ziemi sandomierskiej do stawienia się pod rozkazy hetmana Mikołaja Kamienieckiego⁴²⁶. Również w obozie pod Smoleńskiem 10 października król nadał obecnemu tam Marcinowi Kamienieckiemu urząd podkomorzego sanockiego, wakujący po śmierci Pawła Pełki⁴²⁷. Ustalono także, iż główne siły, na czele z Mikołajem Firlejem i Konstantynem Ostrogskim, mają zostać skierowane do ziemi siewierskiej w celu jej odzyskania, oddziały Kiszki zaś mają ruszyć demonstracyjnie w stronę Moskwy⁴²⁸. Pozostawał jednak jeszcze jeden problem, a mianowicie sprzymierzony z Tatarami Gliški. 23 lipca wtargnęło na Wołyń blisko 2000 Tatarów. Przebywający wówczas pod Międzybożem Jan Kamieniecki miał do dyspozycji jedynie 500 jeźdźców. Połączywszy zatem siły z oddziałami Andrzeja Sanguszki, starosty braclawskiego, rozbił Tatarów pod Woronowem (koło Krasifowa)⁴²⁹. Za ową brawurową akcję po powrocie do kraju został nagrodzony aksamitem przetykanym złotem⁴³⁰. Liczył jeszcze Zygmunt I na pośrednictwo węgierskie oraz wsparcie papieża Juliusza II. Oba jednak nastąpiły zbyt późno⁴³¹. Sam więc rozpoczął rokowania pokojowe z Wasylem II, a ostatecznie 10 października podpisał pokój⁴³². Było to tym bardziej konieczne, że zdecydowanie pogarszały się stosunki Polski z Bogdanem mołdawskim.

425 S. HERBST: *Wojna moskiewska...*, s. 252–257.

426 MRPS, T. 4/2, nr 8818; M. PLEWCZYŃSKI: *Liczebność wojska polskiego za ostatnich Jagiellonów (1506–1572)*. „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1989, T. 31, s. 50; T.J. LUBOMIRSKI: *Trzy rozdziały...*, s. 19.

427 MRPS, T. 4/2, nr 8026.

428 Ibidem.

429 S. STAROWOLSKI: *Sarmatiae Bellatores*. Coloniae 1631, s. 157; Bielski, s. 940–941; *Rocznik Stanisława Naropińskiego*. W: MPH, T. 3, s. 221; Z. SPIERAŁSKI: *Jan Kamieniecki...*, s. 513; M. PLEWCZYŃSKI: *Wojny i wojskowość...*, s. 122; J. BESALA (*Zygmunt Stary i Bona Sforza*. Poznań 2012, s. 142) błędnie zamiast Jana Kamienieckiego podaje Mikołaja.

430 T.J. LUBOMIRSKI: *Trzy rozdziały...*, s. 16–17; S. HERBST: *Wojna moskiewska...*, s. 258.

431 *Breve papieskie przekazujące pieniądze na walkę z „niewiernymi”* pochodziło z 25 września: MRPS, T. 4/2, nr 8824, 8825; propozycje węgierskie miały zaś dotrzeć do obozu pod Smoleńskiem przed 1 sierpnia, toteż posła węgierskiego odesłał Zygmunt do Węgier, nie wykluczając jednakże późniejszego skorzystania z mediacji węgierskiej, zob. ATomic, T. 1, nr 15; K. BACZKOWSKI: *Stosunki polsko-węgierskie...*, s. 569.

432 19 września przybyli posłowie Zygmunta do Moskwy, zob. S. HERBST: *Wojna moskiewska...*, s. 52; K. BACZKOWSKI: *Stosunki polsko-węgierskie...*, s. 569.

MIKOŁAJ I JAN A KOLEJNY KONFLIKT POLSKO-MOŁDAWSKI

Po zakończonym konflikcie moskiewskim spotykamy Mikołaja Kamienieckiego dopiero na kwietniowym sejmie w Piotrkowie w roku 1509. Obecny jest tam już od początku kwietnia⁴³³. Sejm ten był o tyle istotny, że uchwalił nowe opłaty celne, a także pól łanowego⁴³⁴. Na plan pierwszy zaczęły jednak wysuwać się zgoła inne problemy.

Zdecydowanie skomplikowały się stosunki polsko-turecko-mołdawskie. Wmieszał się w nie bowiem papież Juliusz II, który wspierał inicjatywę nowej wyprawy antytureckiej. W tym celu nałożył na całe duchowieństwo dziesięcinę na rzecz krucjaty, ale też postanowił osłabić Turcję przez odebranie jej sojuszników. Dlatego właśnie podjął próby interweniowania u Bogdana mołdawskiego, którego chciał związać z Polską. Znane mu były jego zabiegi o poślubienie Elżbiety, siostry Aleksandra, i związane z tym polskie próby odzyskania Pokucia. Ich efektem był układ zawarty z Aleksandrem 16 lutego 1506 roku, na mocy którego Bogdan miał przyjąć chrzest w obrządku rzymsko-katolickim i pojąć za żonę Elżbietę⁴³⁵. Jednakże, jak wiemy, śmierć monarchy przekreśliła owe plany. Co więcej, ani panowie koronni, ani litewscy, ani tym bardziej Zygmunt I pomysłu owego nie popierali. Tymczasem Juliusz II usilnie próbował interweniować u Zygmunta w sprawie wypełnienia wspomnianego kontraktu małżeńskiego. W tym celu 12 kwietnia 1509 roku wystosował do króla specjalne *breve*⁴³⁶. Zygmunt jednak nie miał najmniejszej ochoty spowinowacać się z Bogdanem, podobnie zresztą jak Władysław węgierski, któremu 24 czerwca król polski przekazał owo *breve* papieskie⁴³⁷. Sam Bogdan chyba też nie miał większych nadziei na powodzenie misji papieża, ponieważ już w czerwcu sam zaatakował Pokucie i Podole⁴³⁸. Zygmunt zwlekał, ile mógł, z wyprawą przeciw gospodarowi. Początkowo zaangażowany był w sprawy moskiewskie, potem zaś cierpliwie informował

433 Dogiel, T. 2, s. 113–117; MRPS, T. 4/1, nr 560.

434 A. BLUMENSTOK: *Plany reform skarbowo-wojskowych w pierwszej połowie panowania Zygmunta Starego*. „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1888, T. 16, Cz. 3, s. 210; T.J. LUBOMIRSKI: *Trzy rozdziały...*, s. 17.

435 L. FAC: *Południowo-wschodni teatr działań...*, s. 81–82; H. ŁOWMIAŃSKI: *Polityka Jagiellonów*. Poznań 2006, s. 425.

436 Hurmuzaki, Vol. 2, p. 2, s. 583–584, nr 465; J. SMOŁUCHA: *Papiestwo a Polska...*, s. 104–105; K. BACZKOWSKI: *Stosunki polsko-węgierskie...*, s. 571.

437 J. SMOŁUCHA: *Papiestwo a Polska...*, s. 105.

438 Decjusz, s. 36; J. SMOŁUCHA: *Papiestwo a Polska...*, s. 105; M. MORKA: *Sztuka dworu Zygmunta I Starego. Treści polityczne i propagandowe*. Warszawa 2006, s. 69.

Władysław o powtarzających się raz po raz rozbojach na granicy mołdawsko-polskiej, licząc na pośrednictwo brata. Ten natomiast zapewniał, że robi, co może, by pokój utrzymać⁴³⁹. Toteż Zygmunt, licząc się ze zdaniem brata, powstrzymywał się od reakcji zbrojnej. Konflikt jednak zaostrzył się, gdy wspomniane oddziały mołdawskie wtargnęły na południowo-wschodnie terytoria państwa polskiego, dochodząc aż pod Lwów⁴⁴⁰. Rozesłał wówczas Zygmunt I uniwersały wzywające szlachtę do Gródka koło Lwowa, tym zaś, którzy się nie stawiają, groził surowymi konsekwencjami⁴⁴¹. Wojsko nowego dowódcy obrony potocznej Jana Kamienieckiego (Jan dowództwo obrony potocznej objął w 1508 roku po Stanisławie z Chodcza, ale oddał je rok później, przejmując kasztelanię lwowską⁴⁴²), które miało operować na Pokuciu, liczyć miało aż 700 koni⁴⁴³. Monarcha pospiesznie zawiadomił również swego brata Władysława o zaistniałej sytuacji i prosił o posiłki, jednak bez powodzenia⁴⁴⁴. Toteż zaraz, kiedy dotarła do króla wiadomość, że rozejm z Turkami został przedłużony, wyprawił wojsko na czele z Mikołajem Kamienieckim, który do tego czasu przebywał przy władcy w Krakowie⁴⁴⁵, na Pokucie.

439 K. PUŁASKI: *Wojna Zygmunta I z Bobdanem...*, s. 108–109.

440 Ibidem, s. 107–108; A. MORGENBESSER: *Przyczynek do dziejów Mołdawii: od założenia państwa, aż do wygaśnięcia dynastii Dragosza*. Lwów 1892, s. 146; przedmieścia Lwowa zostały spalone, ale samego miasta najpewniej zdobyć się nie udało. W drodze powrotnej zajęto jednak Rohatyn. W przekonaniu L. FACA (*Południowo-wschodni teatr działań...*, s. 83) wyprawa ta miała być odwetem Bogdana, poczynionym na Chodeckim za nieudany projekt małżeński z Elżbietą. To właśnie Chodecki miał do owego kontraktu doprowadzić, wskutek czego Bogdan dobrowolnie Pokucie oddał. Teraz, kiedy umowa okazała się jedynie iluzją, Bogdan szukał pomsty na rodzinie Chodeckiego. Porwał zatem jego matkę i dwóch braci: Rafała i Piotra. Zob. też K. NIEMCZYK: *Udział możnych polskich w politycznych relacjach Polski z Mołdawią w XV i na początku XVI wieku. Zarys problemu*. W: *Historyczne i kulturowe aspekty relacji polsko-rumuńskich. Aspectele istorice și culturale ale relațiilor polono-române*. Oprac. E. WIERUSZEWSKA-CALISTRU, E. STEMPPEL-GANCARCZYK. Suceava 2016.

441 K. PUŁASKI: *Wojna Zygmunta I z Bobdanem...*, s. 109–111.

442 AGAD, ASK, oddz. 85, nr 7; Urz. Rus, nr 836; L. KOLANKOWSKI: *Roty koronne...*, s. 145.

443 K. PUŁASKI: *Wojna Zygmunta I z Bobdanem...*, s. 112–113; Z. SPIERAŁSKI: *Geneza i początki hetmaństwa...*, s. 339; T.J. LUBOMIRSKI: *Trzy rozdziały...*, s. 17.

444 J. SMOŁUCHA: *Papiestwo a Polska...*, s. 105.

445 Potwierdzony jest w Krakowie 5 maja (ZK 154, s. 464) i następnie 20 lipca, zob. MRPS, T. 4/2, nr 9098; w tym czasie trwały już gorączkowe przygotowania do wyprawy, zob. CIP, T. 3, nr 48, 49, dekrety o karności, organizacji *etc.*

4 września 1509 roku Mikołaj przebywał już we Lwowie, gdzie zwolnił niejakiego Baltazara Luszczyckiego z wyprawy wojskowej⁴⁴⁶. Tego typu zwolnień było sporo, co zresztą dziwić Mikołaja, zaprawionego w dowodzeniu polskim wojskiem, nie mogło⁴⁴⁷. Koncentracja sił ostatecznie zaplanowana została w rejonie Glinian, osłaniać zaś ją miało ok. 700 jeźdźców dowodzonych przez Jana Kamienieckiego, a wysłanych w tym celu na tereny pograniczne Pokucia⁴⁴⁸. Najpewniej ok. 10 września wojsko ruszyło w stronę Buczacza i dotarło tam przed 21 września. Jako że wówczas w tamtejszym obozie zachorował Zygmunt I, w związku z czym w jego zastępstwie naczelne dowództwo objął Mikołaj Kamieniecki⁴⁴⁹. Z pełnionych obowiązków wywiązać się miał więcej niż dobrze. Już we wrześniu wojska polskie odniosły pełny sukces, wypychając Mołdawian z Pokucia. Na tym jednakże Kamieniecki nie poprzestał. Podjął decyzję o zdobyciu stolicy mołdawskiego państwa. Miał także obiecać, że po szczęśliwym zakończeniu wyprawy złoży srebrne wota na ołtarzu św. Stanisława w katedrze krakowskiej⁴⁵⁰. Oblężenie Suczawy, trwające przeszło trzy tygodnie, nie przyniosło jednak spodziewanego sukcesu. Niemniej spustoszone zostały w tym czasie tereny aż po Dniestr. Dopiero na początku października Kamieniecki zarządził odwrót spod Suczawy w kierunku Dniestru. 4 października wojska Bogdana, chcąc zaskoczyć przeprowiadających się przez rzekę rycerzy, uderzyły na armię Kamienieckiego. Na niewiele się to zdało. Armia mołdawska została rozbita, a Mikołaj, tym razem w odwecie za ścięcie przez Stefana Wielkiego pojmanych

446 MRPS, T. 4/1, nr 757.

447 Dalsze zwolnienia z wyprawy z dnia 27 września zob. *ibidem*, nr 838, 841, 843; o kwestii zwolnień i organizacji pospolitego ruszenia zob. K. HAHN: *Pospolite ruszenie wedle uchwał sejmikowych ruskich od XVI do XVII wieku*. Lwów 1928, s. 22–35.

448 L. FAC: *Południowo-wschodni teatr działań...*, s. 84; o zaciągu na tę wyprawę zob. L. KOLANKOWSKI: *Roty koronne...*, s. 145.

449 MRPS, T. 4/1, nr 819; Strykowski, s. 355; K. BACZKOWSKI: *Stosunki polsko-węgierskie...*, s. 571–572; M. MORKA: *Sztuka dworu Zygmunta I Starego...*, s. 69; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 279; T.J. LUBOMIRSKI (*Trzy rozdziały...*, s. 19) mylnie uznał, że dowódcą w czasie owej wyprawy był Bogusław Czryrnin, nie zaś „stary i schorzały Mikołaj Kamieniecki”. Przypomnijmy, że Mikołaj miał wówczas 48 lat, a stan jego zdrowia do najgorszych nie należał, skoro na nagrobku widniał napis „*non plane senex*”. Zmarł zaś wskutek szalejącej zarazy, a nie wcześniejszych problemów zdrowotnych. Czryrnin był dowódcą zaciężnych oddziałów czeskich i niemieckich, zob. S. STAROWOLSKI: *Wojownicy sarmaccy*. Warszawa 1978, s. 209–210; Decjusz, s. 37.

450 Decjusz, s. 37.

pod Trembowłą polskich rycerzy, rozkazał ściąć 50 mołdawskich jeńców⁴⁵¹. Ostatecznie 23 stycznia 1510 roku posłowie polscy podpisali w Kamieńcu Podolskim pokój. Bogdan zrezygnował z ręki Elżbiety, natomiast sprawę Pokucia miał rozstrzygnąć Władysław węgierski⁴⁵².

Mikołaj po zwycięskiej wyprawie powrócił wraz z monarchą do Lwowa, gdzie poświadczony jest 23, 24 i 27 października⁴⁵³ oraz 13 listopada⁴⁵⁴. Sukcesy, jakie odniósł w boju, nie przeszły bez echa. Jeszcze 16 listopada za służbę i zasługi otrzymał czynsz oraz dochody z całego zamku w Sanoku z jednego roku⁴⁵⁵, ponadto dom na przedmieściach Piotrkowa, nieopodal dworu królewskiego. Dom ów posiadali wcześniej: Jan z Tarnowa i Jakub z Szydłowca⁴⁵⁶.

451 Ibidem, s. 38; Strykowski (s. 356) podaje datę bitwy 14 października, nie zaś 4; K. PUŁASKI: *Wojna Zygmunta I z Bohdanem...*, s. 119–123; M. PLEWCZYŃSKI (*Armia koronna 1506–1572. Zagadnienia struktury narodowościowej*. Warszawa 1991, s. 78) wspomina również o udziale w wyprawie rycerstwa niemieckiego, ale i rzeszy włóczęgów pozbawionych środków do życia; IDEM: *Mikołaj Kamieniecki herbu Pilawa (1460–1515)*. W: *Hetmani Rzeczypospolitej Obojga Narodów*. Red. M. NAGIELSKI. Warszawa 1995, s. 29; M. PLEWCZYŃSKI: *Wojny i wojskowość...*, s. 156; L. FAC: *Południowo-wschodni teatr działań...*, s. 86; K. BACZKOWSKI: *Stosunki polsko-węgierskie...*, s. 573; J. SMOŁUCHA: *Papięstwo a Polska...*, s. 106; Z. SPIERAŁSKI: *Awantury mołdawskie*. Warszawa 1967, s. 71; R. PRZYBYLIŃSKI: *Hetman wielki koronny...*, s. 25; A. DZIUBIŃSKI: *Stosunki dyplomatyczne polsko-tureckie...*, s. 22.

452 ATomic, T. 1, nr 39; Dogiel, T. 2, s. 606–610; Decjusz, s. 29–30; Akta i Listy, s. 86; K. BACZKOWSKI: *Stosunki polsko-węgierskie...*, s. 573.

453 BJ, dok. perg., sygn. dipl. 277 – świadkował wówczas na dokumencie królewskim, w którym król nagradzał Andrzeja Kroczowskiego z Konopnicy za zasługi w czasie owej wyprawy mołdawskiej, nadając mu prawem dziedzicznym wójtostwo w Wieluniu; MRPS, T. 4/2, nr 9275, 9280 – Mikołaj potwierdził wtedy, że Wojciech Gorczyński zwolniony był ze służby wojskowej z powodu choroby umysłowej, Mikołaj Swatek z Piaseczna zaś miał służyć w czasie wyprawy w jednej z chorągwi.

454 Świadkował wówczas na dokumencie Zygmunta I – nadaniu dla kapituły lwowskiej, zob. AGZ, T. 9, nr 169.

455 MK 23, k. 740; MRPS, T. 4/1, nr 903; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 3.

456 MK 23, k. 741; MRPS, T. 4/1, nr 905.

MIKOŁAJ WOBEC NARASTAJĄCEGO NAPIĘCIA W KONTAKTACH Z TURCJĄ I PRÓB REFORMY ORGANIZACJI WOJSKOWEJ

W połowie lutego 1510 roku Mikołaj udał się z monarchą na zjazd do Piotrkowa, gdzie bawił najpewniej do początku marca⁴⁵⁷. Następnie, towarzysząc królowi, powrócił do Krakowa⁴⁵⁸ i już 24 marca jego żona Anna z Melsztyna pożyczyła Zygmuntowi I 2133 floreny węgierskie pod zastaw Czchowa⁴⁵⁹. Pozostałą część roku spędził Mikołaj w stolicy, u boku władcy⁴⁶⁰. Rok 1510 został zdominowany przez kwestię montowania sojuszu antytyreckiego. Papież Juliusz II realizował swój cel, którym było zorganizowanie potężnej wyprawy antytyreckiej, toteż na początku sierpnia przybył do Krakowa legat papieski Achilles de Grassis⁴⁶¹. Zygmunt I uzależniał jednak ewentualny udział w krucjacie od pomocy papieskiej w rozwiązaniu sporu z zakonem krzyżackim w sprawie prawomocności układu z 1466 roku⁴⁶². Odpowiedź, jakiej udzielił legatowi, była bardzo dyplomatyczna⁴⁶³, rychło po jego wyjeździe zaś monarcha cieszył się z wiadomości o przedłużonym rozejmie z Turcją⁴⁶⁴.

Już w 1511 roku zaczęły napływać do Polski niepokojące wieści o narastającym konflikcie między sułtanem Bajezidem II a Selimem I Groźnym⁴⁶⁵.

457 Źródła odnotowują jego obecność 13 lutego: MRPS, T. 4/2, nr 9390; 26 lutego: AGZ, T. 8, nr 114; 27 lutego: ibidem, T. 7, nr 15; 28 lutego: CIP, T. 3, nr 54; 1 marca: MRPS, T. 4/1, nr 955; oraz 2 marca: CIP, T. 3, nr 56; 18 stycznia świadkował jeszcze na dokumencie Zygmunta I w Krakowie, potwierdzającym, na prośbę Adama ze Wzdowa, przedłożony królowi przywilej, zob. BJ, perg. sygn. dypl. 308.

458 U boku monarchy poświadczony jest w Krakowie już 19 marca, zob. Dogiel, T. 2, s. 335.

459 MK 23, k. 850; MRPS, T. 4/1, nr 996; T. 4/2, nr 9795; A. SUCHENI-GRABOWSKA: *Odbudowa domeny królewskiej w Polsce 1504–1548*. Wrocław–Warszawa–Kraków 1967, s. 71.

460 Źródła odnotowują jego obecność 7 kwietnia: MRPS, T. 4/2, nr 9475 = Dokumenty Żegoty Paulego, s. 63, nr 18; 20 czerwca: A. BORZEMSKI: *Archiwa w Sanoku, Jaśliskach, Króliku Wołoskim, Hłomczy, Ładzinie i Klimkówce*. Sanok 1905, s. 32, nr 7; 3 września: ASang, T. 5, nr 47; 7 listopada: MRPS, T. 4/2, nr 9735; i wreszcie 22 grudnia: *Prawa, przywileje i statuta miasta Krakowa...*, nr 747.

461 J. SMOŁUCHA: *Papiestwo a Polska...*, s. 110–113.

462 Ibidem, s. 110.

463 ATomic, T. 1, nr 72, 110; szerzej na ten temat: J. SMOŁUCHA: *Misja legata Achillesa de Grassisa do państw jagiellońskich roku 1510*. SH 1994, T. 37, s. 472–473.

464 ATomic, T. 1, nr 70.

465 Miało wówczas dojść do starcia Bajezida II z synem Selimem, który to w przemyerzu z Tatarami krymskimi zajął Kaffę i Białogród. Stwarzało to bezpośrednie

Zagrażało to nie tylko państwu jagiellońskiemu, ale także Mołdawii. Tymczasem przedłużony rozejm z Turcją ważny był jedynie do połowy sierpnia⁴⁶⁶. Toteż nie czekając na dalszy rozwój wypadków, Zygmunt wysłał do Konstantynopola Piotra Świerczowskiego z propozycją dziesięcioletniego rozejmu. Udało mu się jednakże wynegocjować tylko pięcioletni rozejm, nieobejmujący w dodatku Selima⁴⁶⁷. Sam monarcha pośpieszył do Brześcia Litewskiego, koncentrując przy sobie wojsko na czele z Mikołajem Kamienieckim i dając tym samym Tatarom do zrozumienia, że ich wszelakie wrogie działania spotkają się z polską odpowiedzią⁴⁶⁸. Przebywający w Brześciu Mikołaj otrzymał zaś w nagrodę dwór na przedmieściach Piotrkowa, wakujący po śmierci Andrzeja z Szamotuł⁴⁶⁹. Tym samym powiększył swe dobra w okolicach Piotrkowa, nadane mu w 1509 roku.

Wiosnę i lato Mikołaj spędził najpewniej w Krakowie, zajmując się drobnymi sprawami sądowymi⁴⁷⁰, w lipcu z kolei udał się, zapewne wraz z monarchą, do Brześcia Litewskiego, gdzie źródła odnotowują jego obecność 18 sierpnia⁴⁷¹ i gdzie 1 września otrzymał wraz ze Stanisławem z Chodcza i Janem Odrowążem ze Sprowy polecenie zebrania 1/3 pospolitego ruszenia na 18 września w okolicy Lwowa⁴⁷². Toteż już na początku września udał się najprawdopodobniej wraz z braćmi: Janem i Klemensem (4), do Sanoka⁴⁷³. Jednakże organizacja wojska w istniejącej postaci w żaden sposób nie sprawdzała się przy ciągłym zagrożeniu występującym na Kresach południowo-wschodnich. Coraz bardziej oczywista stawała się więc konieczność przeprowadzenia reformy wojska i wprowadzenia stałej armii. Szczególnym orędownikiem

niebezpieczeństwo dla państw jagiellońskich, zob. B.Czartor, rkps, nr 24, 253, s. 13; ATomic, T. 1, nr 240, 242; A. DZIUBIŃSKI: *Stosunki dyplomatyczne polsko-tureckie...*, s. 23 i nast.; J. SMOŁUCHA: *Papiestwo a Polska...*, s. 117.

466 ATomic, T. 1, nr 205.

467 B.Czartor, rkps 253, nr 321; ATomic, T. 2, nr 49, 50; J. SMOŁUCHA: *Papiestwo a Polska...*, s. 117.

468 ATomic, T. 1, nr 229; CIP, T. 3, nr 77–93; TN 29, nr 75; K. PUŁASKI: *Stosunki z Mendli-Girejem...*, s. 169.

469 MK 26, k. 45; MRPS, T. 4/2, nr 10098.

470 MRPS, T. 4/1, nr 1111; T. 4/2, nr 10013, 10016; Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 4, nr 711.

471 MRPS, T. 4/2, nr 10129.

472 Ibidem, T. 4/1, nr 1271, 1273; CIP, T. 3, nr 65.

473 Źródła odnotowały obecność Mikołaja w Sanoku już 12 września, zob. MRPS, T. 4/3, nr 23147; razem z braćmi zaś występuje 25 października: AGZ, T. 16, nr 3662; W. SARNA: *Opis powiatu krośnieńskiego...*, s. 212.

tej sprawy był sam monarcha, ale i hetman Mikołaj Kamieniecki⁴⁷⁴. Była to jednak kwestia, której realizacja wymagała czasu i cierpliwości. W 1511 roku na zjeździe w Nowym Mieście Korczynie udało się wypracować kompromis i ustanowić nową formę pospolitego ruszenia. Szlachta małopolska uchwaliła podział pospolitego ruszenia na trzy części, z których jedna miała być w gotowości do walki przez $\frac{1}{3}$ roku, dwie kolejne zaś pozostawać niejako w odwodzie. Dawało to pewną gwarancję, że w momencie, gdy siły zaciężne okazałyby się niewystarczające, powołano by owo częściowe pospolite ruszenie, stanowiące $\frac{1}{3}$ pocztów normalnego, ale bezwzględnie gotowe do walki. Całość miała być zwoływana jedynie w sytuacjach największego zagrożenia. Postanowienia te obowiązywać miały jednak tylko w Małopolsce. Aby rozciągnąć je na cały kraj, musiałyby zostać potwierdzone przez Wielkopolan⁴⁷⁵.

Na początku lutego 1512 roku Mikołaj powrócił do Krakowa. Miała tam bowiem odbyć się wielka uroczystość – ślub króla z Barbarą Zapolyą oraz jej koronacja⁴⁷⁶. Co więcej, jako że Zygmunt znakomicie zdawał sobie sprawę z zagrożenia na Kresach, a jednocześnie był świadomy słabości systemu organizacji wojska w Polsce, toteż oprócz uroczystości ślubu i koronacji został zapowiedziany w Krakowie sejm powszechny, aby rozwiązać kwestię obronności kraju⁴⁷⁷. Obrady jednakże spetzły na niczym, ponieważ posłowie wielkopolscy nie przybyli, pieniędzy zaś na utrzymanie wojska zaciężnego nie było. Konieczne były zatem kolejne pożyczki⁴⁷⁸. Miano także uchwalić pobór i zaciągnąć 3000 wojska, a rozwiązanie pozostałych kwestii,

474 A. BLUMENSTOK: *Plany reform skarbowo-wojskowych w pierwszej połowie panowania Zygmunta Starego*. „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1888, R. 16, Cz. 4, s. 309–310; stan badań dotyczący szeroko rozumianej skarbowości polskiej, reform dochodów skarbowych czy podatków przedstawił T. SZULC: *Skarbowość polska lat 1492–1587 w historiografii*. „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego” 2003, T. 7, s. 19–30; zob. też A. WYCZAŃSKI: *Z dziejów reform skarbowo-wojskowych za Zygmunta I. Próby relucji pospolitego ruszenia*. PH 1952, T. 43, s. 288–292. Autor pokusił się o wyjaśnianie podłoża społecznego reform skarbowo-wojskowych, które to jednakże sprowadził do walki dobrej szlachty ze złą magnaterią.

475 Szerzej na temat sytuacji skarbowo-wojskowej w państwie oraz planowanych reform zob. A. BLUMENSTOK: *Plany reform skarbowo-wojskowych...*, Cz. 3, s. 203 i nast.; Cz. 4, s. 305 i nast.; A. WYCZAŃSKI: *Z dziejów reform skarbowo-wojskowych...*, s. 293.

476 Mikołaj uczestniczył w uroczystościach koronacyjnych i potwierdzony jest 10 lutego, zob.: AGZ, T. 8, 117 = T. 7, nr 40; Dogiel, T. 1, s. 119.

477 ATomic, T. 2, nr 4, 5, 6, 31; K. PUŁASKI: *Stosunki z Mendli-Girejem...*, s. 168.

478 ATomic, T. 2, nr 31, 32, 56, 57, 70; T.J. LUBOMIRSKI: *Trzy rozdziały...*, s. 29–30; K. PUŁASKI: *Stosunki z Mendli-Girejem...*, s. 171.

w tym relucji pospolitego ruszenia (czyli zamiany obowiązku szlacheckiego w postaci służby w pospolitym ruszeniu na stałe opłaty celem utrzymania zawodowej armii), odłożono na kwietniowy zjazd do Koła. Tam wydawało się, że sprawy zaczynają iść dobrym torem, została bowiem zatwierdzona zasada relucji. Obniżono jedynie wysokość opłaty z 6 florenów od konia do 5 florenów. Niezbędne było jednak oszacowanie majątków szlachciców, by ustalić wymiar ich powinności. W tym celu musiał się odbyć popis. Proces ten był czasochłonny, a przecież jednocześnie zawieszono musiały zostać wcześniejsze uchwały podatkowe dotyczące poboru. W związku z tym podstawowy problem, jakim było finansowanie obrony tymczasowej, pozostał nierozwiązany⁴⁷⁹.

Zygmunt zdawał sobie doskonale sprawę z tego, że rychły atak Tatarów jest pewny. Najbardziej prawdopodobną porą była wiosna, kiedy to stepy zaczynały pokrywać się trawą⁴⁸⁰. Toteż 8 marca król wydał polecenie, by dopiero 18 kwietnia Stanisław z Chodcza zebrał pod Lwowem przypadającą na ów kwartał trzecią część pospolitego ruszenia oraz część zaciężnych⁴⁸¹. 8 kwietnia o zbliżającym się niebezpieczeństwie wiedziano już we Lwowie, 13 kwietnia zaś wiedział już o nim król w Krakowie. Zawiadamiał więc szlachtę ruską o wyprawie pod dowództwem hetmana Mikołaja Kamienieckiego i Stanisława z Chodcza⁴⁸². Wyruszyli oni najpewniej 17 kwietnia⁴⁸³, z kolei do Lwowa przybyli ok. 21–22 kwietnia⁴⁸⁴. Mikołajowi towarzyszył zapewne brat Marcin, który jest poświadczony w czasie starć z Tatarami⁴⁸⁵. Kamieniecki otrzymał list od Konstantyna Ostrojskiego, w którym ów proponował połączenie sił litewskich (głównie wołyńskich) i koronnych⁴⁸⁶. 27 kwietnia doszło zatem do połączenia oddziałów, co pozwoliło podnieść liczebność

479 A. BLUMENSTOK: *Plany reform skarbowo-wojskowych w pierwszej połowie panowania Zygmunta Starego*. „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1888, T. 16, Cz. 5, s. 398–399; A. WYCZAŃSKI: *Z dziejów reform skarbowo-wojskowych...*, s. 294; S. HERBST: *Najazd tatarski w 1512 r.* W: IDEM: *Potrzeba historii, czyli o polskim stylu życia*. Cz. 3. Warszawa 1978, s. 261.

480 S. HERBST: *Najazd tatarski...*, s. 261, 262, przyp. 6.

481 ATOMIC, T. 2, nr 34; J. GERLACH: *Pospolite ruszenie...*, s. 404–405; S. HERBST: *Najazd tatarski...*, s. 261.

482 ATOMIC, T. 2, nr 55; S. HERBST: *Najazd tatarski...*, s. 265.

483 ATOMIC, T. 2, nr 75; S. HERBST: *Najazd tatarski...*, s. 265.

484 S. HERBST: *Najazd tatarski...*, s. 266.

485 ATOMIC, T. 2, nr 64; Wapowski, s. 108.

486 Wapowski, s. 267.

armii do 6000⁴⁸⁷. Wiedzano, że wojsko tatarskie znajduje się w odległości 30–40 km od Łopuszna. Pozostało więc pospiesznie ruszyć w stronę Łopuszna i zająć Tatarom drogę przed rozwidleniem szlaków. Zdecydowano się zatem na nocny pościg⁴⁸⁸. Jednakże o ile Mikołaj Kamieniecki opowiadał się za utrzymaniem i tak stosunkowo niewielkiego wojska razem, o tyle Ostrogski chciał jego rozbicia na liczne hufce⁴⁸⁹. Dyskusja trwała całą noc i dopiero dotarcie w okolice Łopuszna (ok. 4 godziny rano⁴⁹⁰) ją przerwało. Wówczas doszło do decydującego starcia. Pierwsze uderzenie padło na wołyński hufiec Ostrogskiego. Ten zdołał się jednak przebić do Polaków z prośbą o pomoc. Dopiero decyzja Kamienieckiego o użyciu hufu walnego, złożonego z ciężkozbrojnych rot zaciężnych, dowodzonych przez wojewodę ruskiego Jana Odrowąża⁴⁹¹, przechyliła szalę zwycięstwa, a Tatarzy próbowali ratować się ucieczką. Mikołaj Kamieniecki wydał natychmiast rozkaz hetmanowi polnemu Tworowskiemu, by ten spróbował odciąć uciekającym drogę, jednakże akcja ta nie powiodła się⁴⁹². 2 maja przybył do Krakowa goniec, zawiadamiając króla o zwycięstwie⁴⁹³, sam Mikołaj Kamieniecki zaś powrócił przed 6 lipca, kiedy to po raz pierwszy od czasu bitwy źródła odnotowały jego obecność przy królu w Krakowie⁴⁹⁴. Pozostałą część roku spędził w Krakowie lub w Sanoku, zajmując się wraz z braćmi pomniejszych sprawami gospodarczymi⁴⁹⁵.

487 Decjusz, s. 60; Wapowski, s. 107 (w tym 4000 Polaków i 2000 Litwinów); Strykowski, s. 367; S. HERBST: *Najazd tatarski...*, s. 267; K. PUŁASKI: *Stosunki z Mendli-Girejem...*, s. 176; M. PLEWCZYŃSKI: *Wojny i wojskowość...*, s. 128.

488 S. HERBST: *Najazd tatarski...*, s. 267.

489 Opis bitwy: ATomic, T. 2, nr 64; zob. też: Decjusz, s. 60; TN 29, nr 269; S. HERBST: *Najazd tatarski...*, s. 267.

490 S. HERBST: *Najazd tatarski...*, s. 267.

491 Decjusz, s. 60–63; Wapowski, s. 108; szerzej o przebiegu bitwy, ustawieniu wojsk, zob. S. HERBST: *Najazd tatarski...*, s. 268–270.

492 CIP, T. 3, nr 115, 116, oraz 7 lipca: ATomic, T. 2, s. 79–80.

493 S. HERBST: *Najazd tatarski...*, s. 271.

494 *Katalog dokumentów i listów królewskich z Archiwum Państwowego w Toruniu 1345–1789*. Oprac. A. RADZIWIŃSKI, J. TANDECKI. Warszawa 1999, nr 173. Poświadczony jest także 12 lipca: MRPS, T. 4/2, nr 10261; 15 lipca: ibidem, nr 10263; 22 lipca: ibidem, T. 4/1, nr 1684; oraz 15 i 16 sierpnia: ibidem, nr 1722, 1729.

495 20 sierpnia razem z braćmi Klemensem i Marcinem, jako komisarzami królewskimi, wyznaczał granice między swą wsią Besko a miastem Zarszyn Jakuba, Feliksa i Piotra Pieniżków, zob. MRPS, T. 4/2, nr 10276. Sprawa ta miała się jeszcze toczyć do listopada, zob. ibidem, nr 10301. Zob. też ibidem, nr 10282; ibidem, T. 4/1, nr 1742. W grudniu zaś na polecenie króla miał sprawdzić, dlaczego doktor dekretów Jan z Nieszkowa bezprawnie zajął kolegiatę w Krakowie, zob. ibidem, T. 4/2, nr 10180.

Zwycięstwo pod Łopuszmem nie zostało jednak w pełni wykorzystane. Plany monarchy, by ostatecznie pokonać Tatarów, rozbiły się o organizację wojska. Zjazd kolski, o którym była mowa, zaakceptował co prawda królewski projekt reform wojska i zasady relucyjnej, ale nie podjął decyzji o przeznaczaniu pewnych środków na tymczasową obronę, obowiązującą do czasu utworzenia nowej organizacji wojskowej. Zdaniem Alfreda Blumenstoka, było to nawet celowe działanie Wielkopolan, by choć na krótki czas uwolnić się od poboru⁴⁹⁶. Monarcha zapowiedział zatem kontynuowanie sprawy na sejmie piotrkowskim, zwołanym na 28 października 1512 roku⁴⁹⁷. Pojawiły się jednakże głosy krytyki, na które król skarżył się jeszcze 20 sierpnia Mikołajowi Kamienieckiemu, Stanisławowi Kmicie i Spytkowi z Jarosławia. Nie przekonywały go argumenty, że sejm z 1511 roku uchwalił system obrony państwa na dwa lata i do czasu upłynięcia tego terminu nie ma sensu podejmować nowych rozważań na ten temat. Monarcha pozostał nieugięty⁴⁹⁸. Zwołany w październiku sejm piotrkowski miał więc przebieg bardzo burzliwy⁴⁹⁹. Zaproponowano ostatecznie podział kraju na pięć części, z których każda co roku miała pozostawać w gotowości do walki, pozostałe zaś miały służyć jako siła odwodowa. Co więcej, owa służba wojskowa mogła być zastąpiona podatkiem, płaconym przez prowincję zobowiązaną w danym roku do służby. Ruś z kolei miała być w ciągłym pogotowiu i służyć ewentualną pomocą. Ponadto monarcha miał utrzymywać hetmana, trzydziestu jeźdźców oraz artylerię. Miasta i duchowni zobowiązani byli do płacenia szosu na utrzymanie 300 jazdy⁵⁰⁰. Sejm zakończył się pod koniec grudnia 1512 roku⁵⁰¹, jednakże do wcielenia w życie podjętych projektów była jeszcze daleka droga. Przede wszystkim należało je ponownie przedstawić sejmikom wielkopolskim i małopolskim. Toteż po Nowym Roku król udał się do Poznania⁵⁰², gdzie zapowiedziano sejmik generalny Wielkopolan. Zygmunt bawił tam najpew-

496 A. BLUMENSTOK: *Plany reform skarbowo-wojskowych...*, Cz. 5, s. 400.

497 ATomic, T. 2, nr 115, 116; A. BLUMENSTOK: *Plany reform skarbowo-wojskowych...*, Cz. 5, s. 401.

498 ATomic, T. 2, nr 122; A. BLUMENSTOK: *Plany reform skarbowo-wojskowych...*, Cz. 5, s. 401.

499 Mikołaj jest potwierdzony na sejmie 19 grudnia 1512 r., zob. MRPS, T. 4/1, nr 1860.

500 ATomic, T. 2, nr 243; A. BLUMENSTOK: *Plany reform skarbowo-wojskowych...*, Cz. 5, s. 401; A. WYCZAŃSKI: *Z dziejów reform skarbowo-wojskowych...*, s. 294–295.

501 ATomic, T. 2, nr 141; CIP, T. 3, nr 121–126.

502 ATomic, T. 2, nr 143 i nast.; CIP, T. 3, nr 135; A. BLUMENSTOK: *Plany reform skarbowo-wojskowych...*, Cz. 5, s. 404; A. WYCZAŃSKI: *Z dziejów reform skarbowo-wojskowych...*, s. 295.

niej do 27/28 maja⁵⁰³. W tym czasie powróciła nierozwiązana sprawa tatarska. Powtarzające się wypadki Tatarów na tereny graniczne spowodowały, że jeszcze 13 marca 1513 roku z Poznania król rozkazał Mikołajowi Kamienieckiemu zgromadzić wojsko gotowe na wypadek wyprawy przeciw Tatarom⁵⁰⁴.

Uchwały poznańskie w znacznej części potwierdzały propozycje piotrkowskie⁵⁰⁵, co więcej – do czasu ich wejścia w życie monarcha miał prawo zwoływać pospolite ruszenie. Natomiast decyzje te wymagały jeszcze aprobaty Małopolan⁵⁰⁶. Wydawało się zatem, że wszystko jest na dobrej drodze, by przywrócić karność wojska. Za niestawienie się pospolitego ruszenia oraz brak dyscypliny karać miano infamią i konfiskatą majątków. Nowa organizacja wojska wymagała jednak przeprowadzenia nowych spisów. W tym więc celu 20 czerwca w Radomiu⁵⁰⁷ król wyznaczył Kamienieckiemu dzień 13 lipca na przeprowadzenie popisu pospolitego ruszenia w Proszowicach⁵⁰⁸. Dopiero po 29 czerwca Mikołaj wyruszył do Mielnika, gdzie władca znajdował się najpóźniej od 29 czerwca⁵⁰⁹.

Mniej więcej w tym czasie wstrząsnąć musiała Mikołajem wiadomość o śmierci brata – Jana. Nie wiemy dokładnie, kiedy i w jakich okolicznościach zmarł Kamieniecki. Podług epitafium z kaplicy św. Mikołaja w katedrze wawelskiej miał umrzeć w 50. roku życia z powodu choroby⁵¹⁰. Zdzisław Spieralski przyjmuje, że śmierć nastąpiła w pierwszej połowie 1513 roku⁵¹¹, jednak nie ma żadnych informacji źródłowych o Janie od 25 października 1511 roku, kiedy to występuje on po raz ostatni z tytułem kasztelana lwowskiego⁵¹². Ponadto, gdy 20 sierpnia 1512 roku Mikołaj Kamieniecki razem z braćmi wyznaczali granice między swą wsią Besko a miastem Zarszyn

503 ATomic, T. 2, nr 255; 29 maja był już w Koninie, zob. ibidem, nr 257.

504 Ibidem, nr 191; MRPS, T. 4/2, nr 10416.

505 Szerzej na ten temat A. BLUMENSTOK: *Plany reform skarbowo-wojskowych...*, Cz. 5, s. 406–409; A. WYCZAŃSKI: *Z dziejów reform skarbowo-wojskowych...*, s. 295.

506 Ibidem.

507 Kamieniecki przebywał wówczas prawdopodobnie przy królu, jako że 21 czerwca źródła odnotowały jego obecność w pobliskich Kozienicach, zob. MRPS, T. 4/1, nr 2144.

508 ATomic, T. 2, nr 262, 269.

509 Ibidem, nr 275, 276; 29 czerwca informował Mikołaja o problemach z Tatarami, zob. ibidem, nr 276; już 3 lipca zaś źródła odnotowały obecność Mikołaja w Mielniku, kiedy to ponownie zajmował się sprawą księcia zatorskiego – MRPS, T. 4/1, nr 2149.

510 S. STAROWOLSKI: *Sarmatiae Bellatores...*, s. 156–157.

511 Z. SPIERAŁSKI: *Jan Kamieniecki...*, s. 513.

512 AGZ, T. 16, nr 3662, po nim zaś z tytułem tym występuje dopiero 10 listopada 1512 r. Marcin Kamieniecki, zob. Urz.Rus, nr 836, 837.

Jakuba, Feliksa i Piotra Pieniżków, nie było wśród nich Jana – byli tylko: Klemens i Marcin, jako komisarze królewscy⁵¹³. Możliwe zatem, że Jan był złożony chorobą bądź już nie żył.

Zapowiedziany na 13 lipca popis w Proszowicach zakończył się kłótnią Mikołaja Kamienieckiego ze szlachcicami, dotyczącą spisów pospolitego ruszenia, kwestii zniszczenia przez Mikołaja starych spisów oraz tego, kto ma przechowywać nowe. Tymczasem niebezpieczeństwo tatarskie rosło⁵¹⁴. Toteż w sierpniu Kamieniecki udał się wraz z monarchą do Wilna, gdzie źródła potwierdzają jego obecność już 30 sierpnia. Tam monarcha wydał uniwersał zwołujący kolejny sejmik proszowicki na 21 września, aby dopełnić popis⁵¹⁵. Kamienieckiemu zaś polecił ów popis przeprowadzić⁵¹⁶. Wydaje się, że nie doszło do tego, Mikołaj przebywał bowiem w Wilnie przynajmniej do końca października⁵¹⁷. Zygmunt I zabiegał raz po raz, ciągle jednak bezskutecznie, o wprowadzenie i respektowanie reformy wojska⁵¹⁸. Opór szlachty musiał przybrać skalę masową, skoro monarcha zrezygnował ze swojego prawa do karania konfiskatą dóbr tych, którzy odmówią udziału w pospolitym ruszeniu⁵¹⁹. Niepowodzenie na sejmie grudniowym z 1512 roku skłoniło władcę do zwołania kolejnego sejmu do Piotrkowa na 26 marca 1514 roku, by sprawę poboru i organizacji wojska ostatecznie zakończyć⁵²⁰. Sam monarcha z powodu trwającej wojny polsko-moskiewskiej przebywał na Litwie, na

513 MRPS, T. 4/2, nr 10276.

514 ATOMIC, T. 2, nr 276, 292; A. BLUMENSTOK: *Plany reform skarbowo-wojskowych...*, Cz. 5, s. 411; A. WYCZAŃSKI: *Z dziejów reform skarbowo-wojskowych...*, s. 298; T.J. LUBOMIRSKI: *Trzy rozdziały...*, s. 45; A. DZIUBIŃSKI: *Stosunki dyplomatyczne polsko-tureckie...*, s. 31 – Selim I miał zezwolić swym poddanym czynić napady na Polskę i Węgry, jeśli mają taką wolę.

515 ATOMIC, T. 2, nr 308.

516 Ibidem, nr 309.

517 Poświadczony jest w Wilnie 1 września: ibidem, nr 319; 9 września: ibidem, nr 325; 3 października: ibidem, nr 343; 24 października: ibidem, nr 350; 26 października: MK 28, k. 91; MRPS, T. 4/1, nr 2187.

518 Król chwycił się rozmaitych zabiegów, by skłonić szlachtę do udziału w popisie. W sierpniu 1513 r. próbował zwołać ponownie pospolite ruszenie przez pierwsze i drugie wici oraz nakazał oczekiwać na trzecie, dodatkowo podkreślając palącą sytuację na granicy południowo-wschodniej. Jednak ani prośby, ani groźby nie skutkowały, zob.: ATOMIC, T. 2, nr 312, 313, 325, 327; A. BLUMENSTOK: *Plany reform skarbowo-wojskowych...*, Cz. 5, s. 412–413.

519 A. BLUMENSTOK: *Plany reform skarbowo-wojskowych...*, Cz. 5, s. 412–413.

520 ATOMIC, T. 3, nr 5; A. BLUMENSTOK: *Plany reform skarbowo-wojskowych...*, Cz. 5, s. 414.

sejm przysłał zatem w zastępstwie Szydłowieckiego. W Piotrkowie obecny był także Mikołaj Kamieniecki⁵²¹. Poniekąd udało się rozwiązać problem, ustalono bowiem, że w wypadku niestawienia się szlachcica na spisy, komisja sama mogła oszacować stan jego majątku. Gdyby zaś szlachcic się z tym rozwiązaniem nie zgadzał, zawsze mógł służyć w wojsku na dawnych zasadach, tj. osobiście zamiast relucji⁵²². Na rok 1514 wyznaczono więc popis dwóch okręgów, z czego pierwszy miał być w gotowości do walki i zobowiązany był do uiszczenia rocznego relutum w dwóch ratach⁵²³.

Mikołaja Kamienieckiego, jako gorącego orędownika reformy wojskowej i utworzenia stałej armii, postanowienia te musiały cieszyć i dawać nadzieję, że tym razem reforma wejdzie w życie. Niestety, zebrana na popisie w Proszowicach szlachta krakowska wysłała z poselstwem do Zygmunta I Mikołaja Taszyckiego z informacją, jakoby postanowienia sejmu piotrkowskiego były nieważne⁵²⁴. Co więcej, Taszycki przekazał, że szlachta ziemi krakowskiej skarży się na Mikołaja Kamienieckiego, wojewodę krakowskiego, iż ten obraził ją swym wystąpieniem w czasie ogłaszania dekretów. Nie uściślił jednakże, czym Kamieniecki miał szlachtę obrazić⁵²⁵. Bardzo prawdopodobne, że Mikołaj jako w pełni oddany sprawom wojskowym hetman, zdający sobie sprawę z nieudolności pospolitego ruszenia i całym sercem wspierający reformę organizacji wojskowej, nie mógł spokojnie patrzeć na szlachtę szukającą coraz to nowych wymówek, by służby wojskowej zaniechać. Możliwym odruchem był lekceważący stosunek, o którym wspominał Taszycki.

Sytuacja na Kresach nie przedstawiała się dobrze, z czego zdawał sobie sprawę monarcha. Informował zatem Kamienieckiego o potrzebie zorganizowania wojska⁵²⁶. Jednakże szlachta poboru nie płaciła niemal wcale, a także uniemożliwiała przeprowadzenie popisów. Toteż wprowadzono na ten cel pogłównne, o konieczności zbierania którego został poinformowany Mikołaj⁵²⁷. Ponadto, konieczne było ponowne sięgnięcie do pożyczek krajowych, ale i szukanie pomocy oraz wsparcia u papieża i cesarza⁵²⁸.

521 ATomic, T. 3, nr 48, 79.

522 A. BLUMENSTOK: *Plany reform skarbowo-wojskowych...*, Cz. 5, s. 414–415; A. WY-
CZAŃSKI: *Z dziejów reform skarbowo-wojskowych...*, s. 299.

523 ATomic, T. 3, nr 49; A. BLUMENSTOK: *Plany reform skarbowo-wojskowych...*, Cz. 5, s. 415.

524 ATomic, T. 3, nr 189; A. BLUMENSTOK: *Plany reform skarbowo-wojskowych...*, Cz. 5, s. 416.

525 Ibidem.

526 ATomic, T. 3, nr 132.

527 Ibidem, nr 100.

528 A. BLUMENSTOK: *Plany reform skarbowo-wojskowych...*, Cz. 5, s. 417.

Zagrożenie moskiewskie koło Smoleńska było coraz większe. Zygmunt informował o nim Mikołaja Kamienieckiego już 23 maja⁵²⁹. Co więcej, w odpowiedzi na skargi Taszyckiego król zwołał sejmik w Wojniczu na 24 sierpnia 1514 roku, o czym zawiadomił Mikołaja już 12 lipca⁵³⁰. W orędziu przeznaczonym na ów sejmik król zaś zaciekle bronił Kamienieckiego, wyrażając niezrozumienie i zdziwienie z powodu stanowiska szlachty wobec hetmana. Zakazywał ponadto tak destrukcyjnych działań w obliczu zagrożenia granic państwa⁵³¹.

Lato i jesień 1514 roku zdominowały zatem sprawy wschodnie, a ściślej – trwająca wojna polsko-moskiewska. Przebywający w Wilnie Zygmunt sprzymierzyć się miał z chanem tatarskim i przygotowywał się do wojny moskiewskiej⁵³². Na czele chorągwi nadwornych stanął Wojciech Sampoliński, ciężką jazdą polską dowodził Janusz Świerczowski, całością wojsk zaś zarządzał Konstanty Ostrogski⁵³³. 8 września doszło do decydującej bitwy pod Orszą, uwieńczoną rozbitciem wojsk moskiewskich przez armię Ostrogskiego⁵³⁴. Mikołaj w wyprawie nie wziął udziału, najpewniej podupadając już na zdrowiu.

Początek 1515 roku Kamieniecki powitał w Krakowie⁵³⁵, gdzie 4 lutego wziął udział w zwołanym sejmie⁵³⁶. W tym czasie głowę Zygmunta I zaprzętał już szykujący się zjazd w Pożoniu z cesarzem Maksymilianem. Toteż sejm krakowski wykorzystał władca do wyznaczenia zarządców państwa na czas swej nieobecności. Zostali nimi: Mikołaj Kamieniecki i biskup krakowski Jan Kornarski, którym to powierzył ster władzy w kraju⁵³⁷. Na sejmie tym monarcha

529 ATomic, T. 3, nr 134.

530 Ibidem, nr 186.

531 Ibidem, nr 189.

532 T.J. LUBOMIRSKI: *Trzy rozdziały...*, s. 48.

533 S. HERBST: *Obraz bitwy pod Orszą*. W: IDEM: *Potrzeba historii...*, s. 276; T.J. LUBOMIRSKI: *Trzy rozdziały...*, s. 48–49.

534 S. HERBST: *Obraz bitwy pod Orszą...*, s. 276–279.

535 Źródła odnotowują jego obecność 16 i 24 stycznia: Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 4, nr 765, 766.

536 MRPS, T. 4/1, nr 2460; T. 4/2, nr 10503; ATomic, T. 3, nr 433; CIP, T. 3, nr 165–174.

537 K. BACZKOWSKI: *Zjazd wiedeński 1515. Geneza, przebieg, znaczenie*. Warszawa 1975, s. 169; M. PLEWCZYŃSKI: *Naczelne dowództwo...*, s. 43; *Jana Kuspinijana starosty wiedeńskiego dziennik zjazdu cesarza Maxymiliana i trzech królów: węgierskiego, czeskiego i polskiego: Władysława, Ludwika i Zygmunta w mieście Wiedniu dnia 17 lipca w roku po Chrystusie 1515 odbytego*. W: *Zbiór pamiątek do dziejów polskich*. Wyd. W.S. DE BROEL PLATER. T. 1. Warszawa 1858, s. 60–93; J.D. BORKOWSKI: *Album na korzyść pogorzalców*. Lwów 1844, s. 105.

zrezygnował już z propagowania reform wojskowych, widząc beznadziejność sytuacji i powtarzające się bunty szlachty. Powrócił zatem do uprzedniego systemu organizacji wojsk, tj. konieczności uiszczania poboru w wysokości 15 groszy od łanu przez Wielkopolan, zaś 12 groszy przez Małopolan⁵³⁸. Sejm był smutnym podsumowaniem próby zreformowania organizacji wojskowej, która mimo ogromnego zaangażowania zarówno monarchy, jak i hetmana wielkiego nie spotkała się jednak ze zrozumieniem szlachty. Niewątpliwie klęska reform, o które z takim zaangażowaniem walczył przez sporą część życia Kamieniecki, odbiła się dodatkowo na jego zdrowiu. Chorujący już od jakiegoś czasu Mikołaj, jak głosi napis nagrobny, zmarł 12 kwietnia 1515 roku wskutek szerzącej się wówczas zarazy⁵³⁹.

4.2.

„Hetman polny”: Marcin (3) Kamieniecki

4.2.1.

Pierwsze wzmianki źródłowe

Nie wiemy, kiedy dokładnie urodził się Marcin (3) Kamieniecki, syn Henryka (2) Kamienieckiego. Po raz pierwszy źródła wymieniają go 25 sierpnia 1496 roku, kiedy to kontynuowano sprawę zastawu Mikołajowi Zborowskiemu całego wójtostwa w Krośnie, z prawem odkupu w ciągu 10 lat⁵⁴⁰. Sprawę tę rozpoczął 4 lutego 1496 roku Klemens Kamieniecki, występujący w roli pełnomocnika Jana Kamienieckiego⁵⁴¹. Tyle że w zapisce z 4 lutego nie ma jeszcze mowy o Marcinie, choć wymienieni są „wszyscy bracia” Kamienieccy, zobowiązani do uwzględnienia ustalonych życzeń Zborowskiego

538 A. BLUMENSTOK: *Plany reform skarbowo-wojskowych...*, Cz. 5, s. 419; A. WYCZAŃSKI: *Z dziejów reform skarbowo-wojskowych...*, s. 301.

539 S. STAROWOLSKI: *Sarmatiae Bellatores...*, s. 159–160; 6 sierpnia król mianował, po śmierci Kamienieckiego, Krzysztofa Szydłowieckiego wojewodą i starostą krakowskim. Była to nagroda za jego zasługi na zjeździe wiedeńskim, zob. ATomic, T. 3, nr 538.

540 AGZ, T. 16, nr 3568; tego samego dnia wymieniony jest także w sprawie Stanisława Zalesowskiego, zob. ibidem, nr 3571.

541 Ibidem, nr 3557, sprawa miała swoją kontynuację jeszcze 23 czerwca, zob. ibidem, nr 3563.

przed sądem w Krakowie. Marcin pojawia się dopiero owego 25 sierpnia, co skłania do przypuszczeń, że w międzyczasie musiał osiągnąć wiek sprawny. W 1500 roku wpisany został zaś na listę studentów Uniwersytetu Krakowskiego⁵⁴². Kolejny raz odnotowujemy go dopiero w 1502 roku, kiedy to Jakub Szebieński, fundator i patron ołtarza pod wezwaniem św. Klemensa w katedrze krakowskiej drugiego ministerium, przekazywał braciom Kamienieckim owo drugie ministerium. Marcin wymieniony jest na tym dokumencie jako ostatni z braci (poza nieżyjącym już w tym czasie Henrykiem)⁵⁴³. Podobnie zresztą rzecz się miała, kiedy 20 lutego 1502 roku w Krakowie podejmowano sprawę zastawu młyna w Krośnie Andrzejowi Czuryle, przy czym obecni byli wszyscy bracia Kamienieccy: Mikołaj, Jan, Klemens, Stanisław i Marcin⁵⁴⁴. Takie umiejscowienie Marcina w dokumentach może sugerować, że był on spośród braci Kamienieckich najmłodszy i urodził się ok. 1482 roku. Niemniej jednak godnościami i zaszczytami nie odstawał od dwójki najstarszych z rodzeństwa.

Do 1502 roku Marcin poświadczony jest jedynie w źródłach związanych ze wspólnym zarządzaniem majątkiem przez wszystkich braci⁵⁴⁵, toteż szerszemu ich omówieniu poświęcony będzie rozdział o gospodarce „ostatniego” pokolenia Kamienieckich.

Marcin Kamieniecki karierę swą rozpoczął przy braciach, którzy niewątpliwie stanowili dla niego wzór. Kolejno wprowadzany był w sprawy dóbr dziedzicznych, w szczególności w ziemi sanockiej. Jeszcze 29 stycznia 1506 roku świadkował na dokumencie Mikołaja, w którym ów zaświadczał o długach Jana Targowickiego wobec rajców miasta Krosna⁵⁴⁶, w tym też roku zasiadał na rokach sanockich⁵⁴⁷. Było to pierwsze ważne zadanie dość młodego w tym czasie Marcina. Starszy brat Mikołaj zajmował się wówczas o wiele poważniejszymi sprawami. Jako hetman wielki koronny stał na czele wyprawy przeciw Bogdanowi mołdawskiemu, w której wstąpił się

542 Metryka Uniwersytetu Krakowskiego, s. 561.

543 *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1501–1515*. Oprac. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1965, nr 16.

544 MK 17, k. 309; MRPS, T. 3, nr 264; podobnie AGZ, T. 16, nr 3582.

545 10 lipca 1499 r., zob.: AGZ, T. 16, nr 2511; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54, kiedy to Mikołaj Kamieniecki zobowiązał się dać Piotrowi Wólczkowi 166 grzywien długu za swego zmarłego brata Henryka. Gwarantował to intromisją w swoją wieś Odrzykoń, bracia Stanisław i Marcin (3) zaś zaaprobowali ową decyzję; w ziemi sanockiej Mikołaj potwierdzony jest jeszcze 30 czerwca 1500 r., zob. AGZ, T. 16, nr 2610.

546 AGZ, T. 9, nr 164.

547 Ibidem, T. 16, s. 371–372, 376.

znakomitym zwycięstwem. W wyprawie towarzyszył mu młodszy brat Jan, toteż opieka nad dobrami spoczęła w głównej mierze w rękach Klemensa (4) i młodego Marcina.

4.2.2. Początki kariery

Marcin Kamieniecki dorastał w czasach, kiedy jego starszy brat Mikołaj był już postacią niezwykle szanowaną i ważną w ówczesnej Polsce. Nic więc dziwnego, że starsi bracia stali się dla tego, poszukującego przecież wzorców, młodego człowieka niekwestionowanymi autorytetami. Toteż już w 1508 roku, podążając śladami braci, wstąpił w szeregi królewskich *curriens*⁵⁴⁸. Wkrótce zaś nadarzyła się sposobność do zdobycia doświadczenia w sztuce wojennej.

Otóż jeszcze przed 18 lutego 1508 roku przebywający w Krakowie Zygmunt I dowiedział się o zorganizowanym przez Michała Glińskiego⁵⁴⁹, zresztą w porozumieniu z Moskwą, przeciw niemu powstaniu na Litwie⁵⁵⁰. Wysłane oddziały zaciężne dowodzone przez Mikołaja Firleja były jednakże niewystarczające⁵⁵¹, toteż Zygmunt ponaglany przez Litwinów 4 maja wyruszył tam osobiście⁵⁵². Wkrótce wyruszyli również Jan i Marcin Kamienieccy⁵⁵³. Po pokonaniu 13 lipca pod Orszą oddziałów Glińskiego wojska koronne skierowały się, jak wiemy, na Smoleńsk, gdzie rozpoczęła się narada wojenna odnośnie do dalszego planu działania⁵⁵⁴. W obozie pod Smoleńskiem spotkał Marcina spory zaszczyt. Otóż 10 października 1508 roku król przekazał mu

548 MRPS, T. 4/1, nr 406.

549 Szerzej o ówczesnych stosunkach panujących na Litwie zob.: W. CZERMAK: *Sprawa równouprawnienia schizmatyków i katolików na Litwie (1432–1563)*. Kraków 1903 (RAU h-f, T. 44), s. 40; H. ŁOWMIANŃSKI: *Polityka Jagiellonów...*, s. 365–366.

550 Z 18 lutego pochodzą bowiem uchwały podatkowe sejmu krakowskiego, które były niejako odpowiedzią na docierające z Litwy wiadomości, zob. CIP, T. 3, nr 33; S. HERBST: *Wojna moskiewska...*, s. 246.

551 TN 27, nr 123; S. HERBST: *Wojna moskiewska...*, s. 246.

552 AGAD, ASK, oddz. 1, nr 21.

553 30 czerwca przed sądem sanockim braci reprezentował Klemens Kamieniecki, zob. AGZ, T. 16, nr 3636, 3637, 3638, 3639; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 89.

554 Szerzej zob. podrozdział poświęcony Mikołajowi i Janowi Kamienieckim; S. HERBST: *Wojna moskiewska...*, s. 252–257.

urząd podkomorzego sanockiego, wakujący po śmierci Pawła Pełki⁵⁵⁵. Był to pierwszy urząd młodego Kamienieckiego. Ponadto Marcin był świadkiem ogromnego sukcesu swego brata Jana, jakim było jego znakomite zwycięstwo odniesione nad Tatarami pod Krasifowem, hojnie zresztą nagrodzone przez monarchę⁵⁵⁶. Wyprawa ta niewątpliwie wywarła spore wrażenie na młodym Kamienieckim. Miał okazję zaobserwować, jak wielkie sukcesy, sławę i prestiż może przynieść kariera wojskowa. Z tego względu w kwestie wojskowe angażował się coraz chętniej, a i sposobności ku temu nie brakowało.

Już rok później Bogdan – gospodarz mołdawski, bezskutecznie domagający się ręki Elżbiety, zajął Pokucie. 10 września wojsko koronne, a wraz z nim Marcin Kamieniecki, ruszyło w kierunku Buczacza. W obozie buczackim, jak pamiętamy, zachorował monarcha, dowództwo zaś przejął Mikołaj Kamieniecki⁵⁵⁷. O samym udziale Marcina w walkach nie wiadomo zbyt wiele, niemniej jednak musiał być on zauważalny, skoro w dowód uznania otrzymał od Zygmunta I nawet pochwalny list⁵⁵⁸. Z wyprawy powrócił najpewniej razem z bratem Mikołajem pod koniec 1509 roku⁵⁵⁹ i rozpoczął przygotowania do swego ślubu.

Po 27 czerwca 1510 a przed 6 lutego 1511 roku Marcin poślubił Jadwigę Sienieńską⁵⁶⁰. W uroczystości najprawdopodobniej wziął udział sam monarcha, który to właśnie 27 czerwca zamówił na tę okazję złoty pierścień u złotnika Pholtina i ofiarował go Marcinowi⁵⁶¹. Ożenek ten przyczynił się do znacznego powiększenia dóbr Kamienieckich. Jadwiga bowiem była córką

555 MRPS, T. 4/2, nr 8826; Urz.Rus, nr 2401.

556 S. STAROWOLSKI: *Sarmatiae Bellatores...*, s. 157; *Rocznik Stanisława Naropińskiego...*, s. 221; Z. SPIERAŁSKI: *Jan Kamieniecki...*, s. 513; T.J. LUBOMIRSKI: *Trzy rozdziały...*, s. 16–17; S. HERBST: *Wojna moskiewska...*, s. 258.

557 MRPS, T. 4/1, nr 819; K. BACZKOWSKI: *Stosunki polsko-węgierskie...*, s. 571–572; M. MORKA: *Sztuka dworu Zygmunta I Starego...*, s. 69; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 279.

558 S. STAROWOLSKI: *Sarmatiae Bellatores...*, s. 157–158.

559 Zob. podrozdział poświęcony Mikołajowi i Janowi Kamienieckim.

560 27 czerwca król składał zamówienie u złotnika Pholtina na wykonanie pierścienia na ślub Marcina Kamienieckiego, 6 lutego 1511 r. zaś Jadwiga wymieniona jest już jako żona Marcina, zob. MRPS, T. 4/2, nr 9893; A. BOCHNAK: *Mecenat Zygmunta Starego w zakresie rzemiosła artystycznego*. W: „*Studia do Dziejów Wawelu*”. T. 2. Kraków 1960, s. 137.

561 *Rachunki podskarbiego Andrzeja Kościeleckiego z lat 1510–1511*. Oprac. A. i H. WAJS. Kraków 1997, s. 4; L. Lepszy sugeruje, że ów Pholtin to najpewniej Walenty Stwosz, zob. L. LEPSZY: *Pacyfikał sandomierski oraz złotnicy krakowscy drugiej połowy XV stulecia*. „*Sprawozdania Komisji Historii Sztuki*” 1896, T. 5, s. 97; zob. też A. BOCHNAK: *Mecenat Zygmunta Starego...*, s. 243.

kasztelana lwowskiego Piotra Sienieńskiego z Oleska oraz Katarzyny Buczackiej i razem z siostrą Anną, żoną Fryderyka Herburta, były wyłącznymi spadkobierczyniami majątku ojca. Po jego śmierci córki dokonały podziału dóbr, w wyniku którego Marcinowi przypadły Założce, Herburtowi Podkamień, a Olesko zostało podzielone po połowie⁵⁶². Sprawy majątkowe zaprzętały uwagę Marcina właściwie do końca roku. Jeszcze w 1511 roku żona Marcina wraz z siostrą oraz dwiema córkami Dawida Buczackiego: Beatą i Anną, otrzymały Śniatyn i Kołomyję⁵⁶³. Wspomniane miasta w dożywotnie posiadanie dostały od Ottona i Rafała z Chodcza. Ponowny zapis obu miast w dożywotnie posiadanie wymienionym czterem kobietom miał miejsce 25 lutego 1512 roku⁵⁶⁴. 23 kwietnia 1511 roku zaś Marcin wraz z Herburtem skarżył wodza Konstantyna (zapewne chodzi o Konstantyna Ostrońskiego, hetmana wielkiego litewskiego) o nadużycia względem mieszkańców Międzyborza⁵⁶⁵. 25 października 1511 roku z kolei razem z braćmi: Mikołajem, Janem i Klemensem, poświadczony został w Sanoku⁵⁶⁶.

W 1512 roku Marcin uczestniczył w dowodzonej przez Mikołaja Kamienieckiego wyprawie przeciw Tatarom⁵⁶⁷. Jednakże nie mamy szerszych informacji o roli, jaką wtedy odegrał. Możemy natomiast przypuszczać, że jego udział nie przeszedł bez echa, skoro jeszcze na zwołanym 28 października 1512 roku sejmie piotrkowskim otrzymał kasztelanę lwowską⁵⁶⁸.

Po raz kolejny spotykamy Marcina w źródłach dopiero 28 maja 1514 roku, kiedy to ustanowione zostało wadium między nim a Janem Wiśniowskim⁵⁶⁹. W międzyczasie dojsć musiało do jakiegoś sporu o zapisane ziemie między Ottonem z Chodcza, wojewodą podolskim i starostą halickim, a kasztelanem lwowskim Marcinem Kamienieckim i Fryderykiem Herburtem, o czym 8 kwietnia informował w swym liście monarcha⁵⁷⁰.

Początek 1515 roku Kamieniecki spędził w Krakowie, gdzie od 12 lutego do 6 marca odbywał się sejm⁵⁷¹. Tam przed 4 marca otrzymał urząd wojewody

562 Szerzej omówię tę sprawę w podrozdziale poświęconym kwestiom gospodarczym.

563 MRPS, T. 4/2, nr 9893, 10133.

564 Ibidem, nr 10201.

565 ATomic, T. 1, nr 212.

566 AGZ, T. 16, nr 3662.

567 ATomic, T. 2, nr 64, 85; Wąpowski, s. 108; K. PUŁASKI: *Stosunki z Mendli-Girejem...*, s. 177.

568 Urz.Rus, nr 837; Z. SPIERAŁSKI: *Marcin Kamieniecki*. W: PSB, T. 11, s. 516.

569 MRPS, T. 4/1, nr 2269.

570 ATomic, T. 3, nr 70.

571 MRPS, T. 4/2, s. 118–120; CIP, T. 3, nr 165–174.

podolskiego oraz został wyznaczony, wraz z biskupem kamienieckim Jakubem Buczackim, do prowadzenia rokowań granicznych z Mołdawią⁵⁷². Nie mamy jednakże informacji na temat przebiegu owych negocjacji, a nawet potwierdzenia faktu, że owe się odbyły.

4.2.3. Rozkwit kariery

Kariera wojskowa Marcina nabrała zdecydowanie żywszego tempa po śmierci wybitnych braci: Jana i Mikołaja. Sprzyjała temu sytuacja zagraniczna, którą pokrótce nakreślę, by lepiej oddać realia, w jakich najmłodszy Kamieniecki musiał funkcjonować. Od początku XVI wieku mnożyły się problemy wymagające rozwiązania: kwestia krzyżacka, dążenia moskiewskie na wschodnich granicach, napady turecko-tatarskie na Kresach południowo-wschodnich, niepewny status Mołdawii oraz rywalizacja z Habsburgami o Czechy i Węgry. Węgry dążyły do wciągnięcia Polski w konflikt z Turcją oraz poszukiwały wsparcia u Habsburgów. Habsburgowie z kolei zawarli sojusz z Moskwą i próbowali stworzyć antypolską koalicję⁵⁷³. Władca polski w celu umocnienia pozycji kraju nawiązał zatem porozumienie z Janem Zapolyą, wodzem węgierskiego stronnictwa narodowego, które to wzmocnił poślubieniem jego siostry Barbary⁵⁷⁴. Punktem zwrotnym był jednak upadek Smoleńska 30 lipca 1514 roku, który diametralnie zmienił zapatrywanie króla na niezależną politykę polską, czego nie było w stanie odmienić nawet zwycięstwo pod Orszą⁵⁷⁵. W konsekwencji, idąc za radą dworu węgierskiego, ale i Krzysztofa Szydłowieckiego oraz Piotra Tomickiego, skłonił się ku porozumieniu z Habsburgami⁵⁷⁶. W efekcie Maksymilian zobowiązał się do nieinterwencji na wschodzie, Zygmunt zaś przejęcie władzy na Wę-

572 Urz.Mp, nr 631; data objęcia urzędu przez Marcina zawiera się w okresie pomiędzy 2 lutego a 4 marca: KDWP, nr 141; CIP, T. 3, nr 173; MRPS, T. 4/2, nr 10521; ATomic, T. 3, nr 590 – wydany dokument ma błędny tytuł. Zamiast o Marcinie wspomina o Mikołaju Kamienieckim; Z. SPIERAŁSKI: *Marcin Kamieniecki...*, s. 516.

573 W. POCIECHA: *Królowa Bona (1494–1557), czasy i ludzie odrodzenia*. T. 2. Poznań 1949, s. 139–141.

574 Ibidem, s. 141 – 19 lutego 1512 r. w Krakowie miał zostać także zawarty układ zobowiązujący strony do wzajemnej pomocy.

575 ATomic, T. 3, s. 134, 154–155, 216.

576 W. POCIECHA: *Królowa Bona...*, T. 2, s. 143.

grzech i w Czechach po śmierci Ludwika Jagiellończyka pozostawiał do decyzji elekcji⁵⁷⁷.

Wycofanie przez Maksymiliana poparcia dla Moskwy miało niewątpliwie istotne znaczenie, nie sprawiło jednakże, że problem wschodniego zagrożenia przestał istnieć. Z tego względu koncentracja sił na wschodnich granicach wydawała się teraz priorytetowa. Już w lipcu 1516 roku oddziały tatarskie ponownie najechały Ruś Czerwoną, koncentrując się w rejonie Buska⁵⁷⁸. Sytuację tę wykorzystała dyplomacja moskiewska, zawierając najpewniej sojusz z Tatarami, o czym świadczą chociażby ich wspólne najazdy na ziemie Korony i Litwy w 1519 roku⁵⁷⁹.

Tymczasem Marcin Kamieniecki początek 1516 roku spędził na Litwie⁵⁸⁰, w marcu zaś udał się najpierw do Krakowa, gdzie razem ze swym bratem Klemensem i bratankiem Mikołajem jako prawnymi sukcesorami zmarłego Mikołaja Kamienieckiego potwierdzali zapis 20 grzywien czynszu na Wielopolu wikariuszowi Targowickiemu z roku 1508⁵⁸¹. Potem Marcin wraz z Klemensem podążyli do Sanoka, gdzie zajęli się sprawą Mikołaja i Piotra Pieniżków⁵⁸². Stąd z kolei Marcin udał się, również z bratem, do Wilna, gdzie zastała go wiadomość o wspomnianym ataku tatarskim⁵⁸³. Niezwłocznie wyruszone zatem naprzeciw wrogim oddziałom. Jeszcze w lipcu, wraz z oddziałami Jana Tworowskiego i Stanisława Lanckorońskiego, Marcin Kamieniecki rozbił dwa czambuły tatarskie pod Trembowłą oraz

577 ATomic, T. 3, nr 402; W. POCIECHA: *Królowa Bona...*, T. 2, s. 146; M. BOBRZYŃSKI: *Dzieje Polski w zarysie*. T. 2. Kraków 1927, s. 28; W. KONOPCZYŃSKI: *Dzieje Polski nowożytnej*. T. 1. Kraków 1936, s. 19; E. ZIVIER: *Die zwei letzten Jagiellonen (1506–1572)*. Gotha 1915, s. 156; H. ULMANN: *Kaiser Maximilian I auf urkundlicher Grundlage dargestellt*. Bd. 2. Stuttgart 1891, s. 543–547; *Jana Kuspinijana starosty wiedeńskiego dziennik zjazdu cesarza Maksymiliana i trzech królów...*, s. 60–93.

578 ATomic, T. 4, nr 1; było to tym bardziej bolesne, że chan Mehmed Girej odgrywał dotąd rolę szczerzego sojusznika Zygmunta, wychwalając jego szczodroliwość. Oburzony owym najazdem senat litewski nie tylko nie obdarował sułtańskiego posła żadnymi upominkami, ale nadto zażądał opuszczenia przez wojska tureckie Oczakowa, zob. W. KONOPCZYŃSKI: *Dzieje Polski nowożytnej...*, s. 22.

579 W. KONOPCZYŃSKI: *Dzieje Polski nowożytnej...*, s. 22.

580 MRPS, T. 4/2, nr 10842 – 28 stycznia przebywał w Kamieńcu Litewskim.

581 AOfic 35, s. 678–679; *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1516–1525*. Oprac. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1970, nr 7.

582 AGZ, T. 16, nr 3680.

583 W Wilnie przebywał wraz z bratem Klemensem jeszcze 11 lipca, zob. MRPS, T. 4/2, nr 10951.

Potokiem⁵⁸⁴. Niespełna miesiąc później zaś, tym razem współdziałając z nowym hetmanem wielkim Mikołajem Firlejem, rozbił oddziały tatarskie pod Wiśniowcem⁵⁸⁵. Po odniesieniu owych zwycięstw, na początku września Marcin powrócił do Wilna⁵⁸⁶. Sukcesy najmłodszego Kamienieckiego na wyprawie przyczyniły się do powierzenia mu kolejnego zadania przez monarchę, a mianowicie został wyznaczony do prowadzenia pertraktacji granicznych z Mołdawianami 6 lipca 1517 roku w Czerwonem⁵⁸⁷. Wraz z nim udział w pertraktacjach z hospodarem mołdawskim mieli wziąć: starosta kamieniecki, wojewoda sandomierski i wojewoda ruski. Najpewniej rokowania nie doszły jednak do skutku. Kolejny raz spotykamy Marcina, razem z bratem Klemensem, dopiero 27 lutego 1518 roku na sejmie krakowskim⁵⁸⁸ oraz 4 marca, kiedy to wydzierżawił Andrzejowi Czuryłe wieś Odrzykoń za 500 florenów⁵⁸⁹.

Inny problem króla polskiego stanowiły relacje z Zakonem oraz Litwą, gdzie coraz silniejsze były nastroje separatystyczne, zmierzające do rozluźnienia stosunków z Polską. Ponadto, lokalne konflikty między magnatami Olbrachtem Gasztołdem a Mikołajem Radziwiłłem utrudniały Zygmuntowi I prowadzenie skutecznej polityki przeciw Moskwie. Monarcha podejmował zatem usilne próby, by ów spór uśmierzyć⁵⁹⁰. Tym właśnie sprawom poświęcony był w znacznej mierze lutowo-marcowy sejm piotrkowski w 1519 roku⁵⁹¹. Wówczas to Marcin Kamieniecki – wraz z Ottonem i Stanisławem z Chodcza, Andrzejem z Tęczyna, Jerzym Krupskim, Janem Sienieńskim i Stanisławem Lanckorońskim – wyznaczony został na członka polskiej komisji granicznej, która miała się spotkać z delegacją litewską 11 listopada⁵⁹². Na temat przebiegu spotkania nie wiemy wiele więcej, natomiast niewątpliwie nie zażegnało

584 ATomic, T. 4, nr 1; Z. SPIERAŁSKI: *Marcin Kamieniecki...*, s. 516.

585 Ibidem.

586 Źródła odnotowują jego obecność 10 września: MRPS, T. 4/2, nr 11020.

587 ATomic, T. 4, nr 188; Z. SPIERAŁSKI: *Marcin Kamieniecki...*, s. 516.

588 Sam Marcin występuje tego dnia na dokumencie Zygmunta I potwierdzającym przywilej Olbrachta z 1494 r. dla kartuzów w Lechnicy, zob. Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 4, nr 829; razem z Klemensem zaś: *Prawa, przywileje i statuta miasta Krakowa...*, nr 11.

589 MRPS, T. 4/2, nr 11478.

590 H. ŁOWMIAŃSKI: *Polityka Jagiellonów...*, s. 366; M. KUŹMIŃSKA: *Olbracht Marciniowicz Gasztołd*. „Ateneum Wileńskie” 1927, T. 4, s. 376–377; J. WOLFF: *Żyd ministrem króla Zygmunta. Szkic historyczny*. Kraków 1885, s. 19–23.

591 CIP, T. 3, nr 210–216.

592 ATomic, T. 5, nr 15; Z. SPIERAŁSKI: *Marcin Kamieniecki...*, s. 516.

ono toczącego się konfliktu. Do zawieszenia broni między zwaśnionymi rodami miało dojść dopiero w 1533 roku⁵⁹³.

Kwestia zapewnienia spokoju na Litwie była zaś tym ważniejsza, że pojawiło się ponownie spore zagrożenie na południowo-wschodnich granicach państwa. Tatarzy bowiem szybko odreagowali klęskę zadaną im w 1517 roku i już w lipcu 1519 roku kolejny raz najechali na Kresy. Co więcej, tym razem towarzyszyli im, sprzymierzeni po 1516 roku, Moskale. Sam najazd sięgnął ziemi bełskiej, lwowskiej i lubelskiej, docierając aż po Bug. Atak moskiewski dotarł zaś do Oszmiany i Krewa⁵⁹⁴. Na wieść o tych wydarzeniach wyruszyły oddziały polskie, dowodzone przez Stanisława z Chodcza i Marcina Kamienieckiego, oraz siły wołyńskie, dowodzone przez hetmana wielkiego litewskiego Konstantyna Ostrońskiego. Kluczowy okazać się miał wybór taktyki. Ostroński obstawał za wydaniem bitwy Tatarom już po ich przeprawie przez Bug, by tym samym zaskoczyć przeciwnika, bądź poczekaniem na przybycie oddziałów obrony potocznej, dowodzonych przez Jana Tworowskiego. Zadecydowano jednak inaczej. Bitwę wydano pod Sokalem jeszcze przed przeprawą Tatarów, a ich przeważające siły uniemożliwiły oddziałom polskim sformowanie odpowiedniego szyku. W konsekwencji starcie zostało przegrane, a wojsko salwowało się szybkim odwrotem⁵⁹⁵. W bitwie tej zginął Fryderyk Herburt, szwagier Marcina⁵⁹⁶.

Konieczność zdobycia środków na wojnę z Moskwą skłoniła króla do ciągnięcia kolejnych pożyczek. Teraz wśród pożyczkodawców, oprócz możnych polskich, byli także Żydzi⁵⁹⁷. Przeprowadzone pożyczki i zastawy nie dały jednak potrzebnej kwoty, toteż na 11 listopada 1518 roku władca zwołał do Brześcia sejm walny, który uchwalił podatek pogłówny w wysokości od 1 do 30 groszy⁵⁹⁸. A że i to nie dało spodziewanego rezultatu, monarcha kontynuował politykę zastawów, powoli doprowadzając skarb do ruiny.

593 H. ŁOWMIAŃSKI: *Polityka Jagiellonów...*, s. 367.

594 W. KONOPCZYŃSKI: *Dzieje Polski nowożytnej...*, s. 22.

595 Bielski, s. 542–543; L. PODHORODECKI: *Chanat Krymski i jego stosunki z Polską w XV–XVIII w.* Warszawa 1987, s. 93–94 – w rozważaniach autora wkraśniała się pomyłka i zamiast Marcina Kamienieckiego wymienia on Marcina Kalinowskiego; zob. też ATomic, T. 5, nr 70.

596 Bielski, s. 543; O. ŁASZCZYŃSKA: *Ród Herburtów w wiekach średnich.* Poznań 1948, s. 421.

597 J. WOLFF: *Żyd ministrem króla Zygmunta...*, s. 9–40; W. POCIECHA: *Królowa Bona (1494–1557), czasy i ludzie odrodzenia.* T. 3. Poznań 1958, s. 55.

598 W. POCIECHA: *Królowa Bona...*, T. 3, s. 56.

4.2.4. Schyłek kariery

Historiografia bardzo szcątkowo prezentuje relacje Polski ze wschodnimi i z południowo-wschodnimi sąsiadami w latach 20. XVI wieku. Wiąże się to niewątpliwie z faktem, że główny kierunek polityki polskiej, szczególnie od czasu śmierci Ludwika Jagiellończyka w bitwie pod Mohaczem 29 sierpnia 1526 roku, został zdominowany przez kwestie habsburskie, a zatem zwłaszcza ta tematyka przyciągnęła grono badaczy, nie tylko zresztą polskich. Pojawia się więc pewna luka w historiografii, która wymaga jednak osobnych badań, wychodzących poza ramy owej dysertacji. Utrudnia ona natomiast przebadanie roli, jaką w owych czasach miał odegrać Marcin, który w 1520 roku otrzymał stanowisko *vicecampiductor regni* (hetmana polnego), szczególnie zainteresowanego właśnie polityką wschodnią. Z tytułem tym pojawia się Kamieniecki 28 kwietnia 1520 roku, kiedy to król polecił starostom nakłonić szlachtę województw: lubelskiego, bełskiego, ruskiego i podolskiego, do stawienia się w szeregi wojska walczącego przeciw Tatarom⁵⁹⁹. Badań nie ułatwia także fakt, iż sama postać Marcina pojawia się w latach 20. tylko kilkakrotnie w źródłach. Na ile to jednak możliwe, postaram się nakreślić działalność Marcina Kamienieckiego we wspomnianym czasie.

W okresie równoczesnego niebezpieczeństwa, grożącego zarówno ze strony Tatarów, jak i Zakonu, podejmowano rozpaczliwe kroki w celu zniewelowania zagrożenia. Po wspomnianej klęsce pod Sokalem zwrócono uwagę na konieczność wzmocnienia obrony Kresów. Dowództwo nad obroną potoczną otrzymał wówczas Marcin Kamieniecki, na naradzie we Lwowie zaś opracowano nową ordynację odnośnie do obrony ziem wschodnich. Przeznaczona na ten cel obrona potoczna miała być podzielona na trzy zgrupowania. Pierwsze z nich to tzw. straż przednia, przeznaczona do akcji zwiadowczej na Dzikich Polach i informowania hetmana o ewentualnym zagrożeniu. Dowodzić miał nią Jakub Struś. Druga grupa to zgrupowanie podolskie, dowodzone przez Jana Tworowskiego, a odpowiedzialne za współpracę z oddziałami litewskimi Konstantyna Ostrońskiego, mołdawskimi, a także pospolitym ruszeniem dowodzonym przez starostów kamienieckiego i chmielnickiego. Wreszcie siły główne, dowodzone przez Kamienieckiego, skoncentrowane miały być w obozie warownym między Oleskiem

599 CIP, T. 3, nr 232; ATomic, T. 5, nr 282, 283, 284.

a Założcami⁶⁰⁰. Co więcej, na sejmie generalnym w Bydgoszczy w grudniu 1520 roku uchwalono uniwersał podatkowy wprowadzający pogłównę, którym objęta miała być cała ludność Korony. Podatki z ziemi podolskiej, zbierane przez wyznaczonych na ten cel poborców: Thatara, kanonika kamienieckiego, i Ormieńczyka, chorążego, trafiać miały do Marcina Kamienieckiego w Kamieńcu Podolskim, a w razie jego nieobecności obowiązek ten przechodził na Stanisława Tworowskiego⁶⁰¹. Wzmocnienie obronności kraju było sprawą kluczową. Następcą zmarłego w 1520 roku Selima II został jego syn Soliman (Sulejman) II. Przypisywane mu powszechnie pokojowe zamiary szybko okazały się iluzją, już bowiem w kolejnym roku spadł atak turecki na Węgry i Wołoszczyznę. Ludwik węgierski otrzymał także niewielką pomoc polską – czy był tam Marcin Kamieniecki, nie wiemy⁶⁰². Kolejne wieści o Marcinie pochodzą dopiero z 1522 roku. Początek tego roku spędził Kamieniecki na odbywającym się właśnie sejmie piotrkowskim, na którym uzyskał przywileje królewskie dla swego zamku i miasta Założce w ziemi kamienieckiej⁶⁰³. Wydaje się, że w tym czasie znacznie bardziej koncentrował się na swych troszkę podupadających już dobrach, o czym jednak szerzej napiszę w podrozdziale poświęconym kwestiom gospodarczym.

Kolejny problem stanowił nadwyrężony licznymi zastawami skarb, którego stan przedstawiał się katastrofalnie, o czym informował sam monarcha w 1520 roku. Sprawie tej poświęcony był w dużej mierze sejm wileński, zwołany na wrzesień 1522 roku. Marcin, jako jeden z najczęściej pożyczających królowi pieniądze, obecny był najpewniej od początku obrad. Poświadczony

600 CIP, T. 3, nr 232; ATomic, T. 5, nr 282; Z. SPIERAŁSKI: *Marcin Kamieniecki...*, s. 516; E. JANAS, W. KŁACZEWSKI: *Obrona ziem południowo-wschodnich w okresie jagiellońskim (1385–1569)*. W: *Działania militarne w Polsce południowo-wschodniej*. Red. W. WRÓBLEWSKI. Warszawa 2000, s. 87; J. KURTYKA: *Z dziejów królewskich i organizacji militarnej na Podolu w XV i początku XVI w.* „Rocznik Przemyski” 2007, T. 43, z. 1, s. 41; Z. SPIERAŁSKI: *Wojskowość polska w okresie odrodzenia 1454–1576*. W: *Zarys dziejów wojskowości polskiej...*, s. 327; A. BOŁDYREW: *Polska piechota zaciężna w systemie bezpieczeństwa państwa w pierwszej połowie XVI w.* „Piotrkowskie Zeszyty Historyczne” 2012, T. 13, s. 35.

601 CIP, T. 3, nr 241.

602 A. WYCZAŃSKI: *Francja wobec państw jagiellońskich w latach 1515–1529*. Wrocław 1954, s. 76; A. DZIUBIŃSKI: *Stosunki dyplomatyczne polsko-tureckie...*, s. 43–45. Atak Sulejmana na Węgry nie był jednak bezpodstawny. Węgry bowiem, licząc na konflikt wewnętrzny w Turcji, nie przedłużyły rozejmu z sułtanem, co więcej, okaleczono, a potem zamordowano tureckiego posła Behrama, przybyłego do Budy z ofertą pokoju.

603 MRPS, T. 4/1, nr 4044.

jest bowiem już 23 września 1522 roku, kiedy to wykupił wieś Deraszna z rąk Katarzyny Francowej i jej córek⁶⁰⁴. W Wilnie część zgromadzonych panów, wierzycieli monarchy, dobrowolnie zrezygnować miała z odzyskania kwot, dochody z dzierżaw miała zaś przeznaczyć na potrzeby skarbu. W zamian jednak owe dzierżawy przechodziły na ich dożywotnią własność⁶⁰⁵.

W dwóch kolejnych latach znajdujemy w źródłach bardzo mało wzmianek o Marcinie Kamienieckim. Pojawia się on tam jedynie kilka razy. Wiemy, że brał udział w marcowo-kwietniowym sejmie krakowskim w 1523 roku⁶⁰⁶. W Krakowie poświadczony jest jeszcze 15 kwietnia, kiedy to czynił zapisy na swoich wsiach⁶⁰⁷, oraz 16 czerwca⁶⁰⁸. Po raz kolejny spotykamy go dopiero 12 września 1525 roku, również w Krakowie, gdy król dał mu w czasowe posiadanie kilka wsi w ziemi lwowskiej⁶⁰⁹, o czym jednak szerzej w podrozdziale poświęconym kwestiom gospodarczym. Możliwe, że Marcin brał udział w obronie południowo-wschodnich granic państwa polskiego przed atakiem tureckim (czerwiec–sierpień 1524 roku), a następnie tatarskim (sierpień–listopad 1524 roku)⁶¹⁰.

Głową Kamienieckiego zaprzętał także problem spłaty długów pozostawionych przez jego sławnego brata Mikołaja. Obowiązek ich uregulowania spadł na pozostałych przy życiu Marcina i Klemensa. Pod koniec lat 20. problem ten dał o sobie szczególnie znać. W 1521 roku Marcin musiał sprzedać za 5500 florenów Książ Wielki z okolicznymi wsiami Janowi Tęczyńskiemu⁶¹¹, niemniej największym wierzycielem był Seweryn Boner. Pożyczki od Bonerów rozpoczął Mikołaj Kamieniecki sumą 600 florenów zaciągniętą od Jana Bonera, na tym jednakże nie skończył. Dług stale rósł, po jego śmierci zaś obowiązek spłaty przeszedł na Marcina i Klemensa. Sam Marcin również pożyczał pieniądze, tyle że już nie od Jana, a od Seweryna Bonera. W efekcie

604 Ibidem, T. 4/2, nr 13364.

605 W. POCIECHA: *Królowa Bona...*, T. 3, s. 57; w samym tylko roku 1520/1521 miało dojść do kolejnych pięciu poważniejszych zastawów dóbr królewskich. Wiązało się to bezpośrednio z trwającą wówczas wojną pruską i generowanymi przez nią zwiększonymi kosztami na potrzeby obronności kraju, zob. A. WYCZAŃSKI: *Rozdawnictwo dóbr królewskich za Zygmunta I*. PH 1953, T. 44, s. 294.

606 ATomic, T. 6, nr 222; CIP, T. 4, nr 2.

607 MRPS, T. 4/2, nr 13530.

608 Ibidem, T. 4/1, nr 4269.

609 Ibidem, nr 1836.

610 A. DZIUBIŃSKI: *Stosunki dyplomatyczne polsko-tureckie...*, s. 49.

611 MRPS, T. 4/1, nr 4029; SHGKr, Cz. 3, z. 2, s. 297; J. KURTYKA: *Latyfundium Tęczyńskie. Dobra i właściciele (XIV–XVII wiek)*. Kraków 1999, s. 104–105.

zadłużenie wzrosło do blisko 9731 florenów. W tej sytuacji Marcin zmuszony był oddać Bonerowi w zastaw zamek kamieniecki. Decyzja ta jednak, ze względu na strategiczne położenie zamku – blisko granicy węgierskiej, wywołała spory odzew wśród szlachty, a sprawa znalazła nawet swoją kontynuację na sejmie piotrkowskim⁶¹².

Powód, dla którego kwestia przekazania Kamieńca Bonerowi spotkała się z takim odzewem, związany był bezpośrednio z sytuacją polityczną, w jakiej znajdowała się wówczas Polska. Małżeństwo Zygmunta z Barbarą Zapolyą wciągnęło bowiem kraj w toczący się na Węgrzech konflikt między Janem Zapolyą a Habsburgami, który szczególnie dał o sobie znać po śmierci Ludwika Jagiellończyka w bitwie pod Mohaczem 29 sierpnia 1526 roku⁶¹³. Jako że spór ten bezpośrednio dotknął Marcina Kamienieckiego, nakreślił go szerzej. Otóż z jednej strony jasne było, że Turkom sprawa obsadzenia tronów Czech i Węgier nie była obojętna⁶¹⁴, a kandydatura Ferdynanda Habsburga, uważającego się za naturalnego sukcesora, nie mogła cieszyć się ich poparciem. Z drugiej strony Ferdynand szachował Zygmunta sprawą moskiewską, o czym była mowa wcześniej. 10 listopada węgierski obóz narodowy wybrał na króla Jana Zapolyę, 16 grudnia zaś zwolennicy Habsburgów opowiedzieli się za Ferdynandem. W tym momencie konflikt stał się nieunikniony, a Zygmunt zmuszony został do opowiedzenia się po którejś ze stron, tym bardziej że Zapolya stanowczo domagał się pomocy szwagra⁶¹⁵. W Polsce nastroje antyhabsburskie były dość silne, ich szczególną orędowniczką zaś była Bona⁶¹⁶. Zatem z punktu widzenia Habsburgów niezbędna była w kraju odpowiednia agitacja, przekonanie do własnej kandydatury i stworzenie swojego stronnictwa. Okazję ku temu dał właśnie sejm piotrkowski w 1527 roku. Zebrał się on dopiero 9 grudnia, a sprawa węgierska zdominowała go całkowicie. Ferdynand wysłał na sejm Jerzego von Logschau oraz Zygmunta Freiherrn von Herberstein, którzy mieli przekonywać posłów węgierskich o prawach Ferdynanda

612 M. HANIK: *Trzy pokolenia z rodu Bonerów*. Kraków 1985, s. 34–35.

613 Z. WOJCIECHOWSKI: *Zygmunt Stary...*, s. 276; S.A SROKA: *Štúdie z dejín stredovekého Spiša*. Kraków 1998, s. 137.

614 Wykorzystując sytuację, Tatarzy najechali ziemie litewskie, docierając aż po Turów, zob. ATomic, T. 9, nr 202.

615 Z. WOJCIECHOWSKI: *Zygmunt Stary...*, s. 280; A. DZIUBIŃSKI: *Stosunki dyplomatyczne polsko-tureckie...*, s. 58.

616 ATomic, T. 9, nr 298 – opinia Tomickiego o kandydaturze habsburskiej może dać obraz nastrojów panujących wówczas w Polsce.

do tronu⁶¹⁷. Ze strony węgierskiej przemówił Franciszek Frangepan, podkreślając brutalne rządy Ferdynanda na Węgrzech i przypominając, że stosunki polsko-niemieckie zwykle były niepoprawne⁶¹⁸. Potęgujące się nastroje antyniemieckie znalazły swoje odbicie w stanowisku sejmików opowiadających się nie tylko za wygnaniem Niemców z Polski, ale także za udaremnieniem przekazania Sewerynowi Bonerowi Kamieńca przez Marcina Kamienieckiego⁶¹⁹. Król przychylił się do stanowiska sejmików i póki co nie dopuścił do przejęcia Kamieńca przez Bonera. Niemniej jednak już w 1530 roku Boner został właścicielem zamku, a pozostałą część dóbr – Odrzykoń – wziął w zastaw. Siłą rzeczy, była to dla Kamienieckich sytuacja, z którą trudno się było pogodzić. Z tego względu jeszcze w 1530 roku trzech synowie Klemensa (4) Kamienieckiego napadli na służbę Bonerów, grożąc przy tym, że spalą zamek, samych zaś Bonerów wymordują. W efekcie musiał Klemens dodatkowo płacić odszkodowanie pokrzywdzonemu właścicielowi Kamieńca⁶²⁰.

Na sejmie piotrkowskim trwały zabiegi o uzyskanie polskiego poparcia. Ferdynand w dowód gwarancji dobrych zamiarów ofiarować miał nawet rękę swej córki Zygmunтови Augustowi, o czym zapewniał Herberstein. Domagał się jednakże, by Polska nie pozwalała na obce zaciągi wojska⁶²¹. Co więcej, Ferdynand miał spore grono zwolenników wśród możnych polskich. Jego sprawę popierał Krzysztof Szydłowiecki,

617 W. POCIECHA: *Królowa Bona...*, T. 2, s. 366. Podejrzliwe nastawienie do dworu polskiego miało spotęgować przechwycenie jednego z dworzan królowej Bony z listami do niej zaadresowanymi, a zdradzającymi bliskie stosunki dworu polskiego z przeciwnikami Habsburgów; H. ÜBERSBERGER: *Österreich und Russland seit dem Ende des 15. Jahrhunderts*. Bd. 1: (1488–1605). Wien 1906, s. 215 i nast.; szerzej na temat całego konfliktu o tron węgierski: ibidem, s. 159 i nast.; A. MOSBACH: *Kilka kart z dziejów austriacko-śląsko-polskich za Zygmunta III*. Poznań 1869, s. 196.

618 W. POCIECHA: *Królowa Bona...*, T. 2, s. 367–368. Zob. też ATomic, T. 10, nr 65 – odpowiedź Zygmunta I na poselstwo Franciszka Frangepana z 9 grudnia 1527 r. (z mylną datą: styczeń 1528 r.).

619 W. POCIECHA: *Królowa Bona...*, T. 2, s. 366. Jak donosił Ferdynandowi Jerzy von Logschau, niechęć do Bonera pogłębić miała krążąca plotka, iż jakaś kobieta przepowiedziała przed śmiercią, że właśnie Boner ściągnie na Polskę plagę nieszczęść.

620 M. HANIK: *Trzy pokolenia z rodu Bonerów...*, s. 35; 9 marca 1536 r. Seweryn Boner tytułuje się właścicielem Kamieńca, zob. BJ, dok. perg., sygn. dypl. 717.

621 W. POCIECHA: *Królowa Bona...*, T. 2, s. 370–371. Franciszek Frangepan miał także za złe osobom z bezpośredniego otoczenia Zopoly, że nie informowali posłów sejmu piotrkowskiego o sytuacji na Węgrzech. Sam Frangepan nie wiedział nawet o klęskach Zopoly. To wykorzystywała, znakomicie poinformowana i świetnie funkcjonująca, dyplomacja austriacka dla prowadzonej propagandy.

Drzewicki⁶²², Stanisław i Otto z Chodcza oraz Łukasz Górka. Podwójną grę prowadził zaś wojewoda krakowski Andrzej Tęczyński. Podobne zresztą stanowisko zajmował sam Zygmunt I, który sparaliżowany był myślą o możliwym sojuszu habsbursko-moskiewskim i robił wszystko, by zachować pokój. Niewątpliwie strona austriacka zmierzała do skutecznego wykorzystania owego stanowiska⁶²³. Ostatecznie Zygmunt I postawił na swoim. 20 lutego ogłoszona została decyzja królewska, która, ujmując rzecz w skrócie, ograniczała się do stwierdzenia, że monarcha polski nie będzie pomagał w wojnie żadnej ze stron, za to chętnie pomoże w utrzymaniu pokoju⁶²⁴. Co więcej, nie chcąc narażać się Ferdynandowi, król 4 marca, po zakończonym sejmie radomskim, nakazał zobowiązanym do służby wojskowej, a przebywającym poza granicami kraju powrót do Polski, co podyktowane było rzekomym zagrożeniem tatarskim⁶²⁵. Nakaz ów nie został jednakże wykonany. Dopełniając swą pokojową misję, Zygmunt postanowił przedłużyć o pięć lat rozejm z Turcją, wysyłając w tym celu do Sulejmana najpierw Ormianina Wasyla Wronę po glejt dla posłów polskich, później zaś już samego posła, kasztelana lubelskiego Jana Tęczyńskiego⁶²⁶. Ostatecznie pięcioletni rozejm polsko-turecki został podpisany 26 października 1528 roku.

Tymczasem oddziały Jana Zapolyi, wspomagane zresztą przez Polaków, poniosły sromotną klęskę 6 marca koło Szina⁶²⁷. Klęska ta była tym bardziej bolesna, że wynikała ze zdrady Węgrów, którzy na widok wojsk Ferdynanda mieli z nieskrywaną radością przejść na jego stronę. Przy królu Janie wiernie trwał natomiast Jakub Secygniowski, mąż Katarzyny Kamienieckiej, córki Jana (2). W konsekwencji tych zdarzeń Zapolya, obawiając się przebywać na

622 ATomic, T. 12, nr 257, 312.

623 O polskich niepokojach wywołanych możliwym sojuszem habsbursko-moskiewskim informował Ferdynanda Herberstein 27 stycznia 1528 r., zob. W. POCIECHA: *Królowa Bona...*, T. 2, s. 372–373.

624 Ibidem, s. 373–374.

625 H. ÜBERSBERGER: *Österreich und Russland...*, s. 223–230; W. POCIECHA: *Królowa Bona...*, T. 2, s. 375; Z. WOJCIECHOWSKI: *Zygmunt Stary...*, s. 288; o tym, że zagrożenie tatarskie faktycznie mogło istnieć, informuje chociażby dokument z 17 czerwca 1526 r., w którym rada miasta Krosna zawiadamiła rajców bardiowskich o Tatarach pustoszących okolice Kamieńca (Odrzykonía), zob. Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 5, nr 1022.

626 W. POCIECHA: *Królowa Bona (1494–1557), czasy i ludzie odrodzenia*. T. 4. Poznań 1958, s. 8–10.

627 ATomic, T. 10, nr 124, 135, 136, 137; A. DZIUBIŃSKI: *Stosunki dyplomatyczne polsko-tureckie...*, s. 66.

Węgrzech, postanowił poszukać schronienia w Polsce. Nie bez znaczenia dla wyboru owego miejsca było zdanie jednego z największych jego sojuszników, a mianowicie Jakuba Secygniowskiego. Pod jego zapewne wpływem król udał się do zamku kamienieckiego Marcina i Klemensa Kamienieckich, gdzie dotarł ok. 12 marca 1528 roku⁶²⁸. Niewątpliwie wizyta ta schlebiała Marcinowi, toteż podjął on Zapolyę bardzo wystawnie⁶²⁹. Odmówić gościny nie wypadało, jednakże istniało swojego rodzaju ryzyko pomówienia Kamienieckich i możnych skupionych wokół Zapolyi o prowadzenie samodzielnej polityki. Niewiele wiemy o tym, co działo się na zamku kamienieckim. Faktem jednak jest, że poza ugoszczeniem Zapolyi Marcin nie odegrał większej roli w trakcie jego pobytu w Polsce. Wiemy także, że już na początku kwietnia Zapolya zdecydował o przeniesieniu się do Tarnowa⁶³⁰. Przyczyny owej decyzji są niejasne. Możliwe, że z propozycją wyszedł sam Jan Tarnowski, a może ów nie potrafił po prostu odmówić zaprzyjaźnionemu Zapolyi⁶³¹. Zamek kamieniecki nie był zamkiem o charakterze typowo rezydencyjnym i być może miało to wpływ na decyzję o poszukiwaniu wygodniejszego lokum⁶³². Możliwe też, że zachowawcza postawa Marcina, niechącego podejmować żadnych decyzji za plecami monarchy, nie była szczególnie miła Janowi. Swojego rodzaju obawa panów polskich przed oskarżeniem ich o prowadzenie własnej polityki daje się zaobserwować właśnie w trakcie pobytu Zapolyi w Tarnowie. Otóż, kiedy Zapolya nosił się z zamiarem spotkania się z możnymi w Tarnowie 4 kwietnia, gdzie zamierzał ustalić, co należy dalej czynić, ale i przypomnieć układ między Zapolyami a Zygmuntem I z 1512 roku i tym samym wykazać, że król polski jest zobowiązany do udzielenia mu pomocy, możni na zjazd się nie stawili⁶³³.

628 W. KAMIENIECKI: *Pobyt króla Jana Zapolyi w Polsce*. PH 1907, T. 5, s. 49; J. LENIEK: *Król Jan Zapolya w Tarnowie*. KH 1893, T. 7, s. 624; W. POCIECHA: *Królowa Bona...*, T. 2, s. 375–376; W. SARNA: *Opis powiatu krośnieńskiego...*, s. 176 – tyle że autor twierdzi, iż było to po bitwie pod Tokajem 25 września 1527 r.; J. BESALA (*Zygmunt Stary...*, s. 400) myli Marcina z Mikołajem Kamienieckim, który w tym czasie już nie żył.

629 Wapowski, s. 222–223; W. KAMIENIECKI: *Pobyt króla Jana Zapolyi...*, s. 50; A DZIUBIŃSKI: *Stosunki dyplomatyczne polsko-tureckie...*, s. 66.

630 W. KAMIENIECKI: *Pobyt króla Jana Zapolyi...*, s. 50; J. LENIEK: *Król Jan Zapolya w Tarnowie...*, s. 624–627; A. WYCZAŃSKI: *Francja wobec państw jagiellońskich...*, s. 137.

631 O przyjaznych stosunkach zob. A.Tomic, T. 10, nr 340.

632 Z taką hipotezą wystąpił już W. KAMIENIECKI: *Pobyt króla Jana Zapolyi...*, s. 50.

633 Ibidem, s. 158; F.B. BUCHOLTZ: *Geschichte der Regierung Ferdinand des Ersten*. Bd. 3. Wien 1832, s. 242–243; W. POCIECHA: *Królowa Bona...*, T. 2, s. 376; T. 4, s. 22,

Uznano bowiem, że tego typu decyzji nie można podejmować bez wiedzy Zygmunta I. Ten zaś 25 marca wystawił list żelazny Janowi i wyraził radość z jego pobytu z Polsce⁶³⁴. Nie wiemy, czy w podróży do Tarnowa towarzyszył Zapolyi Marcin. Oczywiście było jednakże oburzenie Ferdynanda i oskarżenie o wspieranie Zapolyi. Odpowiedź polecono sformułować Opalińskiemu. Ów zaś stwierdził, że król nadal zabrania Polakom przebywania na obcej służbie, natomiast nie godziło się chrześcijańskiemu władcy nie udzielić schronienia potrzebującemu, a też pobyt Zapolyi w Polsce miał znacznie ułatwić Ferdynandowi utrzymanie się na Węgrzech. Zachęcał także do pokojowego porozumienia, żeby na owym konflikcie nie skorzystała Turcja i nie zajęła Węgier⁶³⁵.

Dla Zygmunta I niezwykle ważna była również kwestia zapewnienia tronu synowi – Zygmuntowi Augustowi. Tym właśnie zadaniem zajmowała się Bona już od połowy lat 20. XVI wieku. Oprócz zdeklarowanych popleczników, jak Szydłowiecki czy Tomicki, był jeszcze niepewny „obóz Łaskiego” i pozostali możni. Na tym skorzystać miała niepomiernie rodzina Kamienieckich. Otóż 3 marca 1528 roku w Radomiu król wydał przywilej dla Marcina Kamienieckiego, potwierdzający prawa jego potomków do dóbr leżących w powiecie lwowskim, które wcześniej monarcha przekazał Marcinowi⁶³⁶.

Marcin Kamieniecki pojawia się w źródłach jeszcze 3 marca, kiedy to czynił zapisy na Założcach i Olesku na rzecz arcybiskupa lwowskiego Bernarda⁶³⁷, oraz 25 czerwca 1529 roku wraz z bratem Klemensem w sprawie kupna od Stanisława Sloninka i jego żony Zofii 1 grzywny rocznie z czynszu kamienicy krakowskiej za 70 grzywnien, z przeznaczeniem na ołtarz Wniebowstąpienia Pańskiego, św. św. Jakuba i Klemensa męczennika w katedrze krakowskiej⁶³⁸.

Marcin zmarł najpewniej 15 marca 1530 roku⁶³⁹. Po raz ostatni w źródłach spotykamy go 20 lutego 1530 roku, kiedy brał udział w koronacji

331–332. Zapolya jednakże nie próżnował. Oprócz podejmowania prób zapewnienia sobie wsparcia ze strony elektora saskiego Jana i landgrafa heskiego Filipa, w Tarnowie założył także bractwo rycerskie, na czele z braćmi Hieronimem i Stanisławem Bobolami, służące naturalnie sprawie Jana.

634 W. POCIECHA: *Królowa Bona...*, T. 2, s. 376.

635 ATomic, T. 10, nr 124, 126, 127, 174, 184, 187, 194, 203; W. POCIECHA: *Królowa Bona...*, T. 4, s. 21.

636 MRPS, T. 4/2, nr 15549; W. POCIECHA: *Królowa Bona...*, T. 2, s. 423; więcej na ten temat w podrozdziale poświęconym kwestiom gospodarczym.

637 MRPS, T. 4/2, nr 15550.

638 *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1526–1529*. Oprac. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1984, nr 319.

639 A. BONIECKI: *Herbarz polski*. T. 9. Warszawa 1906, s. 181.

Zygmunta Augusta⁶⁴⁰. Zmarł zapewne złożony chorobą, spowodowaną przez szalejącą w tym czasie zarazę. W 1528 roku miała ona pochłonąć wiele ofiar w Krakowie, skąd kilku Węgrów przenieść ją miało do Tarnowa, gdzie przebywał Zapolya⁶⁴¹. Biorąc zaś pod uwagę bliskie kontakty, jakie w owym czasie łączyły Kamieniec z Węgrami i Zapolya, należy przypuszczać, że zaraza dotarła także tam. Marcin Kamieniecki zmarł w wieku ok. pięćdziesięciu lat.

4.3.

Pozostali bracia:

Klemens (4), Henryk (3) i Stanisław

4.3.1.

Klemens (4) Kamieniecki

Klemens Kamieniecki, syn Henryka (2), urodził się ok. 1468 roku. Po raz pierwszy w źródłach poświadczony jest w 1488 roku, kiedy to był studentem Uniwersytetu Krakowskiego⁶⁴².

Podczas gdy pozostali bracia poświęcili się karierze wojskowej, Klemens pozostawał głównym zarządcą wspólnego majątku. Dlatego zdecydowana część jego życiorysu wiąże się nieodzownie z kwestiami gospodarczymi. Żeby zaś nie powielać tematyki, problem ten zostanie szeroko przedstawiony w podrozdziale poświęconym gospodarce „ostatniego” pokolenia Kamienieckich. W tym miejscu nakreślę jedynie samą, niezbyt bogatą, drogę kariery Klemensa.

Jednym z najważniejszych epizodów w jego karierze był udział w rokowaniach z rotmistrzami zbuntowanego, nieopłaconego wojska zaciężnego w 1504 roku. Jego uczestnictwo było tym ważniejsze, że jednym z owych rotmistrzów był jego brat Jan Kamieniecki. Klemens musiał odegrać rolę niepoślednią, skoro 3 października 1504 roku król zapisał mu, swemu dworzaniekowi, za zasługi 60 grzywien, które polecił wypłacić ze starostwa sandomieckiego Mikołajowi Kamienieckiemu⁶⁴³. Przed 8 czerwca 1507 roku otrzymał

640 ATomic, T. 12, nr 48.

641 W. KAMIENIECKI: *Pobył króla Jana Zapolya...*, s. 57.

642 *Księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z XV wieku...*, s. 83.

643 MRPS, T. 3, nr 1714; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54.

jeszcze urząd kasztelana sanockiego, którego zrzekł się dobrowolnie przed 2 sierpnia 1530 roku⁶⁴⁴.

Przed 8 września 1515 roku Klemens objął starostwo sanockie⁶⁴⁵, który to urząd sprawował wraz ze swym bratem Mikołajem, poświadczonym jako starosta sanocki w latach 1493–1515⁶⁴⁶.

Zmarł po 21 maja 1535 roku, gdy ostatni raz poświadczony został źródłowo⁶⁴⁷.

4.3.2. Henryk (3) Kamieniecki

Henryk Kamieniecki urodził się ok. 1461 roku. Po raz pierwszy źródła odnotowały jego obecność w 1479 roku, kiedy to wpisany był na semestr zimowy na Uniwersytecie Krakowskim⁶⁴⁸. Po raz kolejny poświadczony jest dopiero 12 października 1492 roku, gdy świadczył na dokumencie królewskim⁶⁴⁹. Przed 2 marca 1493 roku otrzymał urząd starosty bełskiego⁶⁵⁰. Jeszcze we wrześniu 1493 roku, razem z Jakubem Pieniążkiem, został wyznaczony na egzekutora testamentu zmarłego Stanisława Pieniążka⁶⁵¹.

Niewiele wiemy o życiu i karierze Henryka. Brał udział w wyprawie przeciw Tatarom, którzy latem 1494 roku napadli na południowe ziemie

644 Urz.Rus, nr 2252. Po raz pierwszy z tytułem kasztelana sanockiego odnotowany jest 8 czerwca 1507 r., po raz ostatni zaś źródła odnotowały go z tym tytułem 3 czerwca 1530 r. Już 2 sierpnia nowym kasztelanem został Stanisław Stadnicki, zob. MRPS, T. 4/1, nr 5757; Klemens jeszcze raz wspomniany jest z owym tytułem 21 maja 1535 r. w sprawie patronatu ołtarza św. Klemensa – *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1534–1535*. Oprac. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1987, nr 1269.

645 Urz.Rus, nr 2554; MRPS, T. 4/2, nr 10602; zob. też: ZK 28, s. 287; ZK 187, s. 72–80; ZK 188, s. 145.

646 Szerzej na ten temat w podrozdziale poświęconym Mikołajowi Kamienieckiemu; Urz.Rus, nr 2553.

647 *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1534–1535...*, nr 1269.

648 Metryka Uniwersytetu Krakowskiego, s. 400.

649 mKDM 5,teczka R, nr 28 = KDM, T. 5, nr 2093.

650 Po raz pierwszy z tym tytułem źródła odnotowały go właśnie 2 marca 1493 r. na sejmie piotrkowskim, zob.: Urz.Bełs, nr 312; CE XV, T. 3, nr 394; MRPS, T. 2, nr 158.

651 AGZ, T. 16, nr 2165.

Wielkiego Księstwa Litewskiego. 23 sierpnia 1494 roku pod Wiśniowcem Polacy ponieśli sromotną klęskę, zaś Henryk Kamieniecki, starosta bełski, zginął⁶⁵².

4.3.3. Stanisław Kamieniecki

Stanisław Kamieniecki pierwszy raz pojawia się w źródłach w 1493 roku, kiedy to wpisany był na semestr zimowy na Uniwersytecie Krakowskim⁶⁵³. Jest to zarazem jedyne samodzielne wystąpienie Stanisława w źródłach. Każde kolejne związane jest ze wspólnym gospodarowaniem majątkiem przez braci. Stanisław urodził się ok. 1475 roku i jest drugim, po Marcinie, najmłodszym z braci, co zdają się potwierdzać zapiski, na których występuje razem z braćmi i jest wymieniany jako przedostatni w kolejności, przed Marcinem⁶⁵⁴. W styczniu i lutym 1502 roku źródła po raz ostatni odnotowały Stanisława⁶⁵⁵, już bowiem 14 i 16 lipca tego roku, kiedy to bracia Kamienieccy zobowiązywali się do zwrotu 10 florenów węgierskich Andrzejowi Czurytle, co gwarantowali intromisją w wieś Odrzykoń, poświadczeni są tylko czterej bracia: Mikołaj, Jan, Klemens i Marcin⁶⁵⁶. Więcej w źródłach Stanisław się nie pojawił. Najpewniej zatem zmarł między 20 lutego a 14 lipca 1502 roku.

652 Bielski, s. 482; Wapowski, s. 21; M. PLEWCZYŃSKI: *Wojny Jagiellonów...*, s. 100; F. PAPÉE: *Jan Olbracht...*, s. 71; K. PUŁASKI: *Stosunki z Mendli-Girejem...*, s. 42; T. GRABARCZYK: *Jazda zaciężna Królestwa Polskiego w XV wieku*. Łódź 2015, s. 243 – autor mylnie tytułuje Mikołaja Kamienieckiego starostą bełskim. Starostą bełskim był w tym czasie Henryk Kamieniecki, który w bitwie pod Wiśniowcem zginął.

653 Metryka Uniwersytetu Krakowskiego, s. 506; również 29 stycznia tego roku razem z braćmi występował w sprawie swych dóbr: Odrzykonja, Kolborni i Węglówki. Mylnie nazwany Sewerynem. Zob. AGZ, T. 16, nr 2149.

654 AGZ, T. 16, nr 3568, 3571.

655 Zajmował się wówczas, razem z pozostałymi braćmi, sprawami gospodarczymi – *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1501–1515...*, nr 16; MRPS, T. 3, nr 264; AGZ, T. 16, nr 3582.

656 AGZ, T. 16, nr 2866, 3587.

4.4. Działalność gospodarcza i wkład w rozwój kultury

4.4.1. Działalność braci na niwie gospodarczej

4.4.1.1. Okres przed podziałem majątku (1488–1512) Dobra prywatne

Po śmierci Henryka (2) w 1488 roku rodzeństwo nie przeprowadziło podziału majątku, a zarządzało nim wspólnie. Młodzi Kamienieccy po zmarłym Henryku (2) przejęli wiele spraw sądowych wymagających rozwiązania. Początkowo ciężar ten wziął na siebie najstarszy z braci – Mikołaj, co widać na przykładzie orzeczenia sądu królewskiego z roku 1489, kiedy w sprawie między kasztelanem przemyskim Mikołajem Kmitą a Mikołajem, Janem, Klemensem i Henrykiem Kamienieckimi, dziedzicami Niezdowa, Bukownika i Komorników, odpowiadać miał właśnie Mikołaj⁶⁵⁷. Później jednakże, w miarę rozwoju kariery najstarszego z braci, tę rolę przejął Klemens.

Bracia Kamienieccy w spadku po Henryku (2) otrzymali dobrze prosperujący majątek, którego najprężniej rozwijana przez ich ojca część skoncentrowana była w ziemi sanockiej, w rejonach klucza odrzykońskiego. Henryk (2) Kamieniecki pozostawił po sobie także kilka nierozwiązanych spraw, takich jak chociażby kwestia wójtostwa w Krośnie, z którymi zmierzyć się musieli młodzi Kamienieccy.

KLUCZ ODRZYKOŃSKI

Losy wsi należących do klucza odrzykońskiego (nie dysponujemy dokumentem nadania klucza Kamienieckim, a zatem nie wiemy dokładnie, jakie wsie wówczas weszły w jego skład) nie były spokojne. Już Henryk (2) Kamieniecki kilkakrotnie sprzedawał je z prawem odkupu, o czym wspominałam w poprzednim rozdziale. Tę niejako tradycję rodzinną kontynuowali

657 SPPP 2, nr 4344; SHGKr, Cz. 1, s. 293; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 324.

z powodzeniem jego synowie. Z takim samym zresztą sukcesem odzyskiwali majątki, aż do feralnego roku 1530, kiedy ostatecznie rodzina je utraciła.

Kamieniec (Odrzykoń)

Kamieńcowi jako gniazdu rodowemu przypisywali bracia Kamienieccy ogromne znaczenie. Każda decyzja podejmowana w sprawie Odrzykonia angażowała całe rodzeństwo i niejednokrotnie powodowała spory co do zarządzania losami wsi. Kiedy 7 kwietnia 1497 roku Mikołaj Kamieniecki gwarantował terminowy zwrot pożyczonych od Piotra Herburt z Odnowa 190 florenów intromisją w wieś Odrzykoń, zobowiązał się również, że będzie chronił Herburtę przed swymi braćmi: Janem, Klemensem, Stanisławem i Marcinem⁶⁵⁸. Zatem albo pozostałym braciom nie podobały się zapisy czynione na wsi będącej historycznym kamieniem węgielnym majątku Kamienieckich, albo, co bardziej prawdopodobne, nie darzyli sympatią Herburtę. Z kolei kiedy w 1499 roku Mikołaj Kamieniecki zobowiązał się oddać Piotrowi Wołczkowi za swego brata Henryka 166 grzywien długu pod gwarancją intromisji w całą swą wieś Odrzykoń, wyrazili na to też zgodę bracia Mikołaja: Stanisław i Marcin⁶⁵⁹. Natomiast 30 października 1504 roku Mikołaj wraz z Klemensem zastawili za 600 florenów Katarzynię, wdowę po Stanisławie Służowskim, połowę Odrzykonia bez folwarku, położoną od strony zamku i miasta, a bracia mieli także skłonić pozostałą część rodzeństwa do złożenia podobnego oświadczenia⁶⁶⁰.

Jedną z osób, z którymi bracia Kamienieccy utrzymywali najbliższe kontakty, był Andrzej Czuryło. Świadczyć o tym może ogrom transakcji, jakie zostały z nim przeprowadzone, i fakt, że zwykle dotyczyły one najważniejszych dla Kamienieckich dóbr: Odrzykonia (Kamieńca) i Krosna. Przykładowo, 3 lutego 1501 roku Mikołaj, Jan i Klemens zastawili Andrzejowi Czuryłowi całą wieś Odrzykoń za 1000 florenów⁶⁶¹. Z kolei 16 lipca 1502 roku Mikołaj, Jan, Klemens i Marcin gwarantowali Andrzejowi Czuryłowi terminową spłatę 100 florenów i 210 złotych w półgroszkach intromisją w połowę wsi Odrzykoń⁶⁶². Do tego doliczyć należy dużą liczbę zastawów na wójtostwie kros-

658 AGZ, T. 16, nr 2415, 2416; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54.

659 AGZ, T. 16, nr 2511; SHGKr, Cz. 3, s. 11.

660 AGZ, T. 16, nr 3041; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55.

661 AGZ, T. 16, nr 2750; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54.

662 AGZ, T. 16, nr 2866; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54.

nieńskim oraz położonych w okolicach Krosna młynach, o których jednakże napiszę w dalszej części podrozdziału.

Kamieniec–zamek

Dochody z wójtostwa krośnieńskiego oraz znakomita kariera braci Kamienieckich nie pozostały bez wpływu na wygląd kamienieckiego zamku. Na początku XVI wieku zmienił się on z obronnej warowni w bardziej reprezentacyjno-rezydencjonalną. W tym okresie zamek wysoki uzyskać miał górną kondygnację, trwały także zaawansowane prace w rejonie zamku dolnego⁶⁶³. Wówczas to uformował się ostateczny czteroczęłonowy wygląd zabudowy: zamku wysokiego, średniego (dolnego) oraz dwóch przedzamczy: zachodniego (odrzykońskiego) i wschodniego (korczyńskiego)⁶⁶⁴.

Pozostałe wsie klucza odrzykońskiego

Klucz odrzykoński skupiał wiele mniej znaczących, choć nie mniej absorbujących, wsi należących do braci Kamienieckich. Do tego grona należały: Kombornia, Orzechówka, Węglówka, Wola Komborska, Bratkówka, Wojkówka, Malinówka, Łęki, Jabłonica, Jasienica, Korczyzna, Przybówka, Nowosielce, Rymanów.

Spśród wymienionych dóbr niewątpliwie przedmiotem najczęstszych sporów, ale i zastawów była wieś Kombornia. Jeszcze w 1487 roku Henryk z Kamieńca zapisał Janowi Czeszykowi z Bukowa dług w wysokości 108 grzywien

663 P. ŁOPATKIEWICZ: *Ruiny zamku „Kamieniec” w świetle badań historycznych i architektonicznych*. W: A. KARZMARZEWSKI: *Zamek „Kamieniec” i „Prządki”*. Rzeszów 2003, s. 9–10; J. GINAŁSKI, P. ŁOPATKIEWICZ: *Mury obronne Krosna od XIV do XVIII wieku*. „Biblioteka Krośnieńska” 1994, z. 4 (seria: „Zabytki”), s. 12–13; J. FRAZIK, T. HOLCEROWA: *Wstępne badania nad zamkiem w Odrzykoniu*. „Biuletyn Historii Sztuki” 1966, R. 28, nr 1, s. 95; T. MAŁKOWSKA-HOLCER: *Ze studiów nad historią zamku Kamieniec koło wsi Odrzykoń w powiecie krośnieńskim*. W: *Architektura rezydencjonalna i obronna województwa rzeszowskiego w świetle badań naukowych prowadzonych w 25-lecie PRL. Materiały z sesji naukowej, Łańcut 9–10 maja 1970 r.* Łańcut 1972, s. 146.

664 P. ŁOPATKIEWICZ: *Ruiny zamku „Kamieniec” w świetle badań historycznych i architektonicznych...*, s. 10; M. BRYKOWSKA, J. ROSS: *Stan badań i problem konserwacji ruin zamku w Odrzykoniu*. W: *Krosno. Studia z dziejów miasta i regionu*. T. 1. Red. J. GARBACIK. Kraków 1972, s. 229; T. MAŁKOWSKA-HOLCER: *Ze studiów nad historią zamku Kamieniec koło wsi Odrzykoń...*, s. 146.

na wsi Komborni, z której miał otrzymywać po 20 grzywien rocznie⁶⁶⁵. W 1493 roku bracia: Mikołaj, Jan, Stanisław i Klemens, jako poręczyciele króla Jana Olbrachta, zobowiązali się zapłacić Hieronimowi Kobyleńskiemu 1000 florenów, gwarantując to intromisją w swe wsie: Odrzykoń, Kombornia i Węglówka⁶⁶⁶. 28 lutego 1496 roku z kolei bracia Jan i Klemens Kamienieccy za zgodą pozostałych braci zapisali sołtysowi z Komborni 100 florenów, dając mu zastaw i intromisję w pięć łanów w Komborni wraz z czynszami⁶⁶⁷. Gdyby zaś bracia Kamienieccy robili sołtysowi jakieś przeszkody w pozyskaniu owych pięciu łanów, wówczas Jan Czeszyk z Bukowa i Zmiennicy gwarantował mu intromisję we własne wsie⁶⁶⁸. Zapis ten skasowany został w roku 1513⁶⁶⁹. Tego samego zresztą dnia bracia Jan i Klemens zapisali Janowi Przybysławskiemu 100 florenów, zastawiając w tym celu dochody z dwunastu kmieci w Komborni⁶⁷⁰. Wydaje się, że w 1501 roku doszło między braćmi do jakiegoś podziału obejmującego wieś Kombornię. O ile bowiem 10 maja 1501 roku, gdy sołtys z Haczowa Stanisław Jeżowski zobowiązał się zapłacić za Mikołaja Kamienieckiego 465 florenów Leonardowi Czarnockiemu z Zahutyńia, ten zabezpieczył Jeżowskiemu wspomnianą sumę na całej wsi Komborni⁶⁷¹, o tyle już 24 czerwca Klemens Kamieniecki (pisząc się zresztą z Kamieńca i Komborni) zastawił Andrzejowi Czuryłe za 100 florenów swoją część Komborni, którą to miałby otrzymać z podziału⁶⁷². Kamienieccy utrzymali Kombornię do lat 30. XVI wieku⁶⁷³.

Na podstawie liczby spraw sądowych, których przedmiotem były wspomniane dobra, zidentyfikować można po części stosunki sąsiedzkie panujące w kluczu odrzykońskim. Wydaje się, że dobre relacje utrzymywali Kamie-

665 AGZ, T. 16, nr 1804; SHGKr, Cz. 2, s. 64; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 64.

666 AGZ, T. 16, nr 2149; SHGKr, Cz. 2, s. 65.

667 AGZ, T. 16, nr 2325; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54.

668 AGZ, T. 16, nr 2326; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54.

669 AGZ, T. 16, nr 2325; SHGKr, Cz. 2, s. 65.

670 AGZ, T. 16, nr 2327; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54.

671 AGZ, T. 16, nr 2763, 2764; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54.

672 AGZ, T. 16, nr 2783; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54.

673 *Stanisława Tomkowicza inwentarz zabytków powiatu krośnieńskiego. Z rękopisu Autora wydali i własnymi komentarzami opatrzyli Piotr i Tadeusz Łopatkiewiczowie*. Kraków 2005, s. 60–61; S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundiów Kamienieckich i ich rola polityczna do początków XVI wieku*. W: *Krosno. Studia z dziejów miasta i regionu*. T. 3. Red. S. CYNARSKI. Rzeszów 1995, s. 63.

nieccy z Bartoszem Oględowskim, Andrzejem Czuryło, Piotrem Czeszykiem oraz Rafałem z Humnisk. Przykładowo, 17 stycznia 1489 roku bracia Mikołaj i Jan Kamienieccy zabezpieczyli Rafałowi z Humnisk daną za Mikołaja Kamienieckiego porękę intromisją w 20 grzywien czynszu w Korczynie⁶⁷⁴. Z kolei 4 października 1502 roku Mikołaj Kamieniecki gwarantował Bartoszowi Oględowskiemu terminowy zwrot 152 i pół grzywiny intromisją w wieś Orzechówkę, połowę wsi Korczyna wraz z młynem, karczmą, rolami dworskimi i całym dworem⁶⁷⁵. Na tychże trzymany w zastawie od Kamienieckiego dobrach Oględowski zapisał swej żonie Annie, córce zmarłego już Piotra Czeszyka, 200 florenów⁶⁷⁶.

W rękach braci Kamienieckich znajdowały się również przynależne do klucza odrzykońskiego Nowosielce oraz Jasienice. 22 listopada 1496 roku Mikołaj Kamieniecki zastawił Mikołajowi Kalińskiemu, dzierżawcy w Nowosielcach, za 100 grzywien dochód z siedemnastu kmienci właśnie w Nowosielcach⁶⁷⁷. Z kolei 13 stycznia 1495 roku Jan Kamieniecki zastawił Mikołajowi Juriowskiemu za 600 florenów wieś Jasienice Białe⁶⁷⁸.

Dnia 17 września 1504 roku król Aleksander przysądził natomiast Mikołajowi Kamienieckiemu prawo do poboru cła w wysokości 1 grosza od konia w Rymanowie (położony na południowy wschód od Krosna). Było to konsekwencją sporu, jaki rozgorzał pomiędzy Mikołajem a Wiktorynem z Sienna, dziedzicem Rymanowa, który to uważał, że dochody z cel należą się jemu z racji targów⁶⁷⁹. 20 sierpnia 1512 roku Mikołaj Kamieniecki, razem z braćmi Klemensem i Marcinem jako komisarzami królewskimi, wyznaczał granice między swą wsią Besko (leżącą koło Rymanowa) a miastem Zarszyn Jakuba, Feliksa i Piotra Pieniżków⁶⁸⁰.

Przed 17 marca 1506 roku Mikołaj, Jan, Klemens i Marcin Kamienieccy zapisałi Zofii Mysłowskiej z synami: Andrzejem i Adamem, 250 grzywien

674 AGZ, T. 16, nr 1929, 1943, 1944; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 67.

675 AGZ, T. 16, nr 2825; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54.

676 AGZ, T. 16, nr 2829; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 67; W. SARNA: *Opis powiatu krosnieńskiego...*, s. 45.

677 AGZ, T. 16, nr 2356; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54.

678 AGZ, T. 16, nr 2248, 3541; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 53.

679 MRPS, T. 3, nr 1686; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55.

680 MRPS, T. 4/2, nr 10276, 10301; *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*. T. 7. Cz. 1–2: *Ziemie Ruskie: Ruś Czerwona*. Oprac. A. JABŁONOWSKI. Warszawa 1902–1903 („Źródła Dziejowe”, T. 18), s. 228.

na Jabłonicy⁶⁸¹. Jednakże już 22 kwietnia tegoż roku ponownie zastawili Jabłonicę – tym razem Katarzynie Służowskiej za dług w wysokości 600 grzywien⁶⁸². W 1508 roku należności zostały spłacone, a Jabłonica powróciła do Kamienieckich⁶⁸³.

Do 1504 roku bracia Kamienieccy dzierżawili wieś Przybówkę od Mikołaja i Pawła Frysztackich. W tymże roku Frysztaccy zrzekli się jej na rzecz Klemensa Kamienieckiego, który z kolei jeszcze w tym samym roku sprzedał ją za 600 grzywien z prawem odkupu Janowi Wielopolskiemu, burgrabiemu krakowskiemu⁶⁸⁴.

DOBRA LEŻĄCE POZA KLUCZAMI

Książ Wielki

Książ Wielki, leżący w ziemi krakowskiej, należał do największych dóbr Kamienieckich położonych poza kluczami. Dzieje jego były jednakże nie mniej zawiłe niż pozostałych wsi. Książ, należący od połowy XV wieku do rodziny Tęczyńskich, był bowiem coraz bardziej zadłużony. Niemniej Rabsztyńskim, a potem Rzeszowskim⁶⁸⁵, udawało się utrzymywać go siłą właściwie do 1511 roku. Natomiast, z racji tego, że Książ przedstawiał dla Kamienieckich sporą wartość, Mikołaj – najstarszy z braci, postanowił wykupić długi i prawa do dóbr ksiąskich, zmuszając Rzeszowskich (którym w wyniku podziału dóbr po zmarłym Andrzeju Rabsztyńskim przypadł Książ)⁶⁸⁶ do ustąpienia. Nim

681 AGZ, T. 16, nr 3134; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55.

682 AGZ, T. 16, nr 3172; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55.

683 Ibidem.

684 S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 67.

685 Rabsztyńscy stanowili boczną linię Tęczyńskich. Zmarły w 1509 r. kanonik Andrzej Rabsztyński był ostatnim męskim przedstawicielem tego odłamu. Prawa do spadku po nim miały trzy siostry jego ojca: Barbara (wraz z synami z małżeństwa z Janem z Rzeszowa: Janem Feliksem, Andrzejem, Janem, Stanisławem Rzeszowskimi), Anna Morska i Zofia Słaboszowa, wszystkie piszące się z Tęczyna, zob. J. KURTYKA: *Tęczyńscy. Studium z dziejów polskiej elity możnowładczej w średniowieczu*. Kraków 1997, s. 571–580; SHGKr, Cz. 3, z. 2, s. 312, przyp. 6.

686 W wyniku owego podziału siostry: Anna Morska i Zofia Słaboszowa, otrzymały Kraśnik. Wszyscy zobowiązali się również wspólnie spłacić ciężące na mieście długi. Rzeszowscy niewiele jednak robili w tym kierunku, a coraz bardziej zadłużony Książ utrzymywali siłą, zob. SHGKr, Cz. 3, z. 2, s. 296.

sprawa jednak osiągnęła swój szczęśliwy koniec, wymagała przedtem sporej cierpliwości i nakładu sił.

2 stycznia 1510 roku Anna z Woli Konińskiej, wdowa po Gabrielu Tęczyńskim, za zgodą synów: Jana i Stanisława z Tęczyna, odstąpiła Mikołajowi Kamienieckiemu swe prawa do 400 florenów z odsetkami oraz karami sądowymi, która to suma ubezpieczona była na mieście Książ i prawnie jej należna⁶⁸⁷. Jeszcze w tym samym roku Zofia z Tęczyna, która pozyskała prawa do Książa od braci Jana Feliksa i Andrzeja Rzeszowskich sądownie, z powodu licznych długów i procentów scedowała je na Mikołaja Kamienieckiego pod zakładem 1000 florenów (była to suma długu, jaką Jan Feliks i Andrzej Rzeszowscy winni byli Mikołajowi Chełmskiemu, a która ubezpieczona była na dobrach ksiąskich i wraz z nimi została zapisana Zofii i Annie). Co więcej, zapisała mu część sum na Koszycach i Kucharach. Dokument królewski sankcjonujący wspomniany zapis przekazać zaś miała Zofia Annie z Tęczyna, od której Mikołaj mógł go w sądzie odebrać⁶⁸⁸. Sprawa ciągnęła się dosyć długo, aż wreszcie zarówno Anna, jak i Zofia odstąpiły swe prawa do Książa, pod warunkiem jednak, że Kamieniecki spłaci odsetki, które zalegały one Mikołajowi Chełmskiemu, pozywającemu je z tego tytułu⁶⁸⁹. Kamieniecki niewątpliwie wywiązał się z owego warunku, jako że wkrótce Chełmski kwitował go ze spłaconych sum, należnych mu od Anny Morskiej i Zofii Słaboszowej⁶⁹⁰. Równocześnie Andrzej z Tęczyna oświadczył, że swe prawa do Książa, które kupił od Spytka z Jarosławia, kasztelana krakowskiego, a które za 600 florenów zastawił Mikołajowi Chełmskiemu, teraz zostały przez tego ostatniego, również za sumę 600 florenów, odstąpione Mikołajowi Kamienieckiemu⁶⁹¹. Ciesząc się z poszerzenia własnych dóbr, Kamieniecki wystarał się dla Książa o roczne zwolnienie go z podatków⁶⁹². Na tym jednakże spory z Mikołajem Chełmskim oraz braćmi Janem Feliksem i Andrzejem Rzeszowskimi miały się nie skończyć.

687 ZK 155, s. 382–383; SHGKr, Cz. 3, z. 2, s. 296.

688 ZK 155, s. 384–385; SHGKr, Cz. 3, z. 2, s. 296; J. KURTYKA: *Latyfundium Tęczyńskie...*, s. 105, 111, 229.

689 ZK 155, s. 390–392; SHGKr, Cz. 3, z. 2, s. 296; sam dług, który ubezpieczony był na dobrach ksiąskich, spłaciła Anna z Woli Konińskiej i nabyła prawa do Książa, które z kolei scedowała na Mikołaja Kamienieckiego, zob. ZK 155, s. 390; SHGKr, Cz. 3, z. 2, s. 296.

690 ZK 155, s. 392–393; SHGKr, Cz. 3, z. 2, s. 296.

691 ZK 155, s. 394–395; SHGKr, Cz. 3, z. 2, s. 296.

692 MRPS, T. 4/1, nr 9037; T. 4/2, nr 10013; SHGKr, Cz. 3, z. 2, s. 300.

Sprawa była zawiła. Jeszcze w 1511 roku mąż Anny z Tęczyna Mikołaj z Morska oraz Jan Mężyk pozwali braci Rzeszowskich o prawa własności do Książa, ale także o wadium w wysokości 1000 grzywien i tyle samo grzywien kary⁶⁹³. Z kolei Mikołaj Kamieniecki zagwarantował Mikołajowi Chełmskiemu, że nie będzie go pozywał o przekazanie mu 1300 florenów za cesję z praw do dóbr książskich, pozyskanych przez Chełmskiego na braciach Janie Feliksie i Andrzeju Rzeszowskich, nawet gdyby Kamieniecki nie utrzymał się w tych prawach⁶⁹⁴. Pozwał za to samych braci Rzeszowskich o prawo własności Książa oraz o 600 florenów wadium należnego Mikołajowi Chełmskiemu. W odpowiedzi Rzeszowscy pozwali Kamienieckiego, a to dlatego, że sami zostali pozwani o to właśnie wadium również przez Mikołaja Chełmskiego⁶⁹⁵. Ostatecznie spór musiał rozstrzygać monarcha. Orzekł on, że Kamieniecki miał słuszność co do złożenia pozwu przeciw braciom Rzeszowskim o nieprawne zajęcie miasta Książ za zobowiązania Zofii Słaboszowej i Anny Morskiej z Tęczyna (ich ciotek), które na tych dobrach nic nie posiadały⁶⁹⁶.

Jak można się domyślić, sporów to jednakże nie zakończyło. Już bowiem w 1512 roku toczyła się sprawa pomiędzy Janem Łaskim, arcybiskupem gnieźnieńskim, Zygmuntem z Targowiska, kanonikiem krakowskim, Janem Karnkowskim, także kanonikiem, i Mikołajem Kamienieckim, egzekutorami testamentu zmarłego Andrzeja Rabsztyńskiego, kanonika krakowskiego, ale i dziedzica miast Książ oraz Kraśnik, a braćmi Rzeszowskimi i Zofią Słaboszową z drugiej strony. Andrzej Rabsztyński miał bowiem w swym testamencie przekazać wspomnianym egzekutorom ruchomości, ziarno i bydło w dobrach, których był właścicielem, oraz prawo do sumy 700 grzywien, natomiast Rzeszowskim i Zofii Słaboszowej przypadły $\frac{2}{3}$ tych dóbr (pozostałą $\frac{1}{3}$ przejąć miała Anna z Tęczyna Morska), wraz z obowiązkiem spłaty długów, w tym owych wspomnianych 700 grzywien. Tymczasem, nie stosując się do zapisu testamentowego, Zofia Słaboszowa zagarnęła dla siebie z ruchomości 20 grzywien, o które automatycznie powiększyła się przypadająca na nią część długów, czyli 437 i $\frac{1}{2}$ grzywiny, łącznie z odsetkami. Suma ta decyzyją sądu konsystorskiego miała być przez Rzeszowskich i Zofię Słaboszową spleciona⁶⁹⁷. Mimo to w 1514 roku właścicielem Książa był nadal Mikołaj

693 ZK 155, s. 411, 442, 481, 483, 488, 498, 503–504; SHGKr, Cz. 3, z. 2, s. 296.

694 ZK 155, s. 423; SHGKr, Cz. 3, z. 2, s. 296.

695 ZK 155, s. 489–490, 493–494, 550, 552; SHGKr, Cz. 3, z. 2, s. 296.

696 SPPP 6, nr 53; SHGKr, Cz. 3, z. 2, s. 296.

697 AOfic 28, s. 263–265; SHGKr, Cz. 3, z. 2, s. 297.

Kamieniecki⁶⁹⁸. Jeszcze w tym roku sprzedał na wyderkaf za 1000 florenów mansjonarzom z kościoła NMP w Krakowie czynsz w wysokości 50 florenów z miasta Książ⁶⁹⁹.

Nie były to oczywiście jedyne posiadłości, jakie bracia Kamienieccy mieli poza wymienionymi kluczami. Wspomnieć należy o Wielopolu, będącym przecież powodem do dumy ich dziadka Marcina (1). W rękach braci Kamienieckich znajdowały się wieś i młyn wodny w Wielopolu, który w roku 1502 Klemens Kamieniecki wraz z braćmi zastawili za 200 grzywien Gabrielowi ze Strzyżowa⁷⁰⁰.

Znaczne dobra wniosła żona Mikołaja Kamienieckiego Anna, córka Spytka z Melsztyna. W 1499 roku Spytek z Melsztyna, kasztelan zawichoj-ski, zastawił jej za 1000 grzywien tenutę królewską, tj. miasto Czchów wraz z należącymi do niego wioskami, a więc: Siemiechów, Wołę Stróską, Stróże (w powiecie brzeskim)⁷⁰¹. W roku 1510 Anna z Melsztyna otrzymała z kolei zapis 2133 florenów na mieście Czchów⁷⁰², w 1511 roku zaś Mikołaj z Kamieńca za zgodą króla zapisał Adamowi, Stanisławowi i Janowi Szalowskim na dobrach królewskich, a mianowicie: mieście Czchów i wsiach do niego przynależnych, 700 florenów od nich pożyczonych⁷⁰³. Wspomniane dobra (miasto Czchów wraz z przynależnymi wsiami) Anna Melsztyńska zatrzymała dożywotnio jako tenutę. Z kolei po śmierci Mikołaja Kamienieckiego tenutariuszami dóbr czchowskich zostali Anna i jej kolejny mąż Adam Radziwiński⁷⁰⁴. Czchów nie stanowił jednakże jedyne nabytku, który Mikołaj Kamieniecki pozyskał dzięki małżeństwu z Anną. Otóż w roku 1501 Katarzyna, żona Spytka z Melsztyna, podarowała swemu zięciowi Mikołajowi Kamienieckiemu ze swoich sum oprawnych 1200 florenów, jego żonie Annie zaś 800 florenów z sum oprawnych zapisanych na mieście Brzeżek (dziś Brzesko, województwo małopolskie)⁷⁰⁵.

698 *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1501–1515...*, nr 199.

699 *Ibidem*.

700 S. GAWĘDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 76.

701 ZK 153, s. 213; SHGKr, Cz. 1, s. 453; o małżeństwie Anny z Mikołajem Kamienieckim zob. też W. DWORZACZEK: *Leliwici Tarnowscy...*, s. 176, 177, 179.

702 MRPS, T. 4/1, nr 996; SHGKr, Cz. 1, s. 453.

703 MRPS, T. 4/1, nr 1111; SHGKr, Cz. 1, s. 453.

704 MRPS, T. 4/2, nr 9795, 11732; SHGKr, Cz. 1, s. 453.

705 ZK 153, s. 317–318; SHGKr, Cz. 2, s. 250.

Ponadto 22 maja 1498 roku Mikołaj Kamieniecki zakupił wsie: Sierosławice, Maciejowice (dziś nie istnieją) i Śmiłowice, co monarcha potwierdził 26 lutego 1506 roku na prośbę Klemensa Slonko z Proszowic⁷⁰⁶. W roku 1509 sąd królewski przyznał Mikołajowi Kamienieckiemu prawo bliższości do Barczkowa, Wroczkowa i Macieczyny (leżą koło Morska), które jego brat wujeczny Stanisław Pieniążek z Jadownik sprzedał za 150 florenów Mikołajowi Morskiemu⁷⁰⁷. Najwyraźniej jednak Kamieniecki nie przypisywał wielkiego znaczenia wspomnianym włościom, zapisał bowiem staroście niepołomickiemu i łowczemu krakowskiemu Michałowi Czuryłe $\frac{1}{3}$ Barczkowa, Wroczkowa i Macieczyny, a pozostałe części sprzedał mu za 1000 florenów⁷⁰⁸.

4.4.1.2.

Okres przed podziałem majątku (1488–1512)

Dobra królewskie

KLUCZ DOBCZYCKI

Pomimo zwrócenia Kamienieckim Dobczyc (1444 rok) przez Władysława Warneńczyka sprawa podwójnych zapisów czynionych jednocześnie Lanckorońskim i Kamienieckim, o których pisałam szeroko w poprzednim rozdziale, sprawiła, że Dobczyce zasadniczo przestały absorbować uwagę Kamienieckich. Ta z kolei zwrócona została na inne leżące we wspomnianym kluczu dobra, w szczególności na: Niezdów, Komorniki, Bukownik i Wolice.

Niezdów, Bukownik, Komorniki, Wolica

Niezdów, Bukownik, Komorniki i Wolica, będące we władaniu Kamienieckich od czasów Marcina (1), przysporzyły sporych problemów już Henrykowi (2), jego żonie i braciom, o czym wspominałam w rozdziale poprzednim. Mimo przejścia tych terenów przez kolejne pokolenie Kamienieckich trudności się nie skończyły. Skądinąd dobra te nie były chyba traktowane jako rdzenna i nienaruszalna część majątku tej rodziny, częś-

706 MRPS, T. 3, nr 2702.

707 SPPP 6, nr 12; SHGKr, Cz. 1, s. 23.

708 ZK 154, s. 502–505; SHGKr, Cz. 1, s. 23.

ciej znajdowały się bowiem w zastawie niż w rękach braci Kamienieckich. W 1489 roku Krystyn z Minogi odstąpił Henrykowi (3) wsie: Niezdów, Komorniki, Wolica i Bukownik, w powiecie krakowskim, które miał w zastawie za 300 florenów od jego ojca, nieżyjącego już w tym czasie Henryka (2)⁷⁰⁹. Wsie te jednakże zastawił Henryk (3) z powrotem Krystynowi z Minogi za 100 florenów⁷¹⁰. Z kolei 6 lipca 1490 roku Henryk (3) zabezpieczył Janowi z Pilicy 3000 florenów węgierskich na wspomnianych wsiach⁷¹¹. Już 1 lipca 1491 roku Jan i Henryk (3) czynili porękę za swego brata Marcina, który zastawił te wsie za 370 florenów Piotrowi Kmicie z Wiśnicza⁷¹². Piotr Kmita musiał z kolei zastawić je Mikołajowi ze Strzyżowa, staroście bieckiemu, albowiem pięć lat później, w 1496 roku, tenże Mikołaj ze Strzyżowa odstąpił i zastawił owe wsie za 300 florenów Mikołajowi z Kamieńca, staroście krakowskiemu, które dzierżył sam w zastawie za 300 florenów od Piotra Kmity z Wiśnicza⁷¹³. Mikołaj ze Strzyżowa kwitował zatem Mikołaja Kamienieckiego z sumy 300 florenów wypłaconych za dobra: Niezdów, Komorniki, Bukownik i Wolica⁷¹⁴. Jeszcze w 1498 roku Mikołaj z Kamieńca gwarantował z kolei Januszowi z Mstowa spłatę w ciągu roku 440 florenów wwiązaniem do wspomnianych wsi⁷¹⁵. Zastawianie wymienionych dóbr ograniczono dopiero w 1499 roku, kiedy to Mikołaj Kamieniecki zapisał swej żonie Annie, córce Spytka z Melsztyna, 1000 grzywien posagu na połowie swych dóbr: Niezdów, Bukownik, Komorniki i Wolica, a także na dobrach w ziemi sanockiej⁷¹⁶. Jako że Mikołaj Kamieniecki nie miał dzieci, dobra te ostatecznie przypadły córce jego brata Jana Małgorzacie, późniejszej żonie Mikołaja Bolestraszyckiego. Natomiast ów Mikołaj w 1522 roku odstąpił uzyskane po żonie Małgorzacie dobra: Niezdów, Komorniki i Bukownik, Achacemu Janowi z Zakliczyna, celnikowi krakowskiemu i sandomierskiemu⁷¹⁷.

709 GK 23, s. 9; SHGKr, Cz. 1, s. 293.

710 GK 23, s. 10; SHGKr, Cz. 1, s. 293.

711 ZK 372, s. 754–756, nr 1201; R. TRAWKA: *Kmitowie...*, s. 324.

712 GK 23, s. 623; SHGKr, Cz. 2, s. 725–726.

713 GK 25, s. 521; SHGKr, Cz. 2, s. 725–726; szerzej na temat dziejów wsi klucza odrzykońskiego zob. *Stanisława Tomkowicza inwentarz...*, s. 60–145.

714 GK 25, s. 222; SHGKr, Cz. 2, s. 725–726.

715 GK 25, s. 568; GK 27, s. 133; SHGKr, Cz. 1, s. 293; Cz. 2, s. 725–726.

716 ZK 153, s. 213; SHGKr, Cz. 1, s. 293.

717 ZK 26, s. 106; SHGKr, Cz. 1, s. 293.

WSIE, MIASTA KRÓLEWSKIE ORAZ WÓJTOSTWA

Krosno

Jedną z najbardziej zawiłych spraw, jaką pozostawił po sobie Henryk (2), była kwestia wójtostwa w Krośnie, szeroko omawiana przeze mnie w poprzednim rozdziale. Do końca życia Henryk Kamieniecki zaciekle walczył o odzyskanie wójtostwa, niemniej jednak równie bezskutecznie. Dopiero w 1493 roku Jan Kamieniecki uzyskał zgodę monarchy na wykup wspomnianego wójtostwa z rąk jego dziedzicznych posiadaczy⁷¹⁸. Jan kupił je zatem od Stanisława Rzeszowskiego za 2400 florenów. Zakup ten zakwestionowali Piotr, Mikołaj, Stanisław i Jan Wapowscy, a sprawa ciągnęła się jeszcze 4 września 1494 roku⁷¹⁹. Krosno cieszyło się sporym zainteresowaniem Kamienieckich. W 1493 roku król pozwolił Mikołajowi Kamienieckiemu na wykup miasta Krosna oraz zamku i miasta Sanoka wraz z wsiami od Stanisława, syna zmarłego Stanisława Pieniążka⁷²⁰. Części pieniędzy jednakże Kamieniecki nie zapłacił, w 1494 roku monarcha zapisał bowiem Stanisławowi Pieniążkowi te niezapłacone 1618 grzywien na czynszu z dzierżawy dóbr w starostwie sanockim⁷²¹.

Wójtostwo krośnieńskie było także bardzo często przedmiotem czynienia intromisji, poręk czy zastawów. Dnia 29 kwietnia 1494 roku Jan Kamieniecki pożyczył od rady miasta 832 floreny, za które to zastawił wójtostwo w Krośnie. Zobowiązywał się też do ochrony rady przed pretensjami Piotra Wapowskiego. Co więcej, po czterech latach zobowiązany był pieniądze oddać bądź też przyjąć 1000 florenów za wójtostwo. Zobowiązywał się również przedstawić poręczycieli⁷²². Już 19 maja 1495 roku Hieronim z Kobylan poręczał za Jana Kamienieckiego zwrot owych 832 florenów⁷²³. Na tym nie

718 MRPS, T. 4/3, nr 1160; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 53.

719 AGZ, T. 16, nr 3500, 3502, 3505, 3506, 3508–3518, 3520–3522, 3524, 3532, 3533; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 53, 88. Andrzej Rzeszowski, który kupił wójtostwo od braci Jana i Piotra, w 1490 r. zastawił je Janowi Krzywickiemu (AGZ, T. 16, nr 3454). Jednakże w 1493 r. bracia Wapowscy, posiadający prawo bliższości do wójtostwa (po matce i ciotce), pozwali Krzywickiego (ibidem, nr 3500, 3502, 3505, 3506, 3518).

720 MRPS, T. 2, nr 242; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 53, 88.

721 MRPS, T. 2, nr 299.

722 AGZ, T. 16, nr 3554; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 53, 88.

723 AGZ, T. 16, nr 2258; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 53; W. SARNA: *Opis powiatu krośnieńskiego...*, s. 431.

koniec zastawów. 8 stycznia 1495 roku Jan Kamieniecki zastawił wójtostwo Stanisławowi Jeżowskiemu⁷²⁴, z kolei rok później (4 lutego 1496 roku) występujący w roli pełnomocnika swego brata Jana Klemens Kamieniecki zastawił za 1600 florenów Mikołajowi Zborowskiemu całe wójtostwo krośnieńskie, z prawem odkupu do dziesięciu lat. Jeśli zaś wójtostwo do tego czasu nie zostałyby przez Jana wykupione, wówczas Mikołaj Zborowski po dopłaceniu 400 florenów mógłby uzyskać całe wójtostwo wieczyście. Pozostali bracia Kamienieccy byli z kolei zobowiązani do uwzględnienia wszelkich życzeń Mikołaja Zborowskiego przed sądem wyższym prawa niemieckiego w Krakowie⁷²⁵. 27 kwietnia 1497 roku Mikołaj Zborowski odstąpił jednak królowi owe 1600 florenów dane Janowi Kamienieckiemu za wójtostwo i zwrócił je braciom Kamienieckim⁷²⁶. 25 sierpnia 1496 roku zaś wszyscy bracia gwarantowali Stanisławowi Zalesiowskiemu terminową spłatę 500 florenów intromisją w całe wójtostwo krośnieńskie: w murowany dwór krośnieński, w należący do dworu folwark, w młyn w Głowience oraz w szóstą część z czynszów. Zachowali z kolei dla siebie jatki rzeźników i łącznie, które bracia zapisali radzie miasta Krosna⁷²⁷. Dnia 17 lutego 1498 roku Mikołaj Kamieniecki za zgodą braci: Stanisława i Marcina, zobowiązał się zapłacić 166 grzywien za zmarłego brata Henryka Piotrowi Wołczkowi, co gwarantował właśnie intromisją w 25 grzywien dochodów rocznych z wójtostwa, w folwark położony na przedmieściach Krosna oraz w młyn w Głowience⁷²⁸. Tego samego dnia Jan, Klemens, Stanisław i Marcin Kamienieccy za dług w wysokości 210 florenów zastawili Januszowi Suszowskiemu czynsz w wysokości 20 grzywien z wójtostwa krośnieńskiego⁷²⁹. Zastaw ten wykupił od Suszowskiego Mikołaj Kamieniecki 18 czerwca 1502 roku za 390 florenów⁷³⁰. Niemniej jednak wcześniej w tym samym roku (20 lutego) wraz z pozostałymi braćmi, za zgodą królewską, zastawił wójtostwo Andrzejowi Czuryle

724 AGZ, T. 16, nr 3542; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 85.

725 AGZ, T. 16, nr 3557, 3563–3566, 3568; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54.

726 AGZ, T. 16, nr 3572; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54.

727 AGZ, T. 16, nr 3571; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54, 88.

728 AGZ, T. 16, nr 3573; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54; dodatkowo spłata ta była także zagwarantowana intromisją w wieś Odrzykoń, zob.: AGZ, T. 16, nr 2511; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54, 88.

729 AGZ, T. 16, nr 2511, 3574; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54.

730 AGZ, T. 16, nr 3580; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54.

za 1000 florenów, z prawem odkupu do czterech lat⁷³¹. Decyzja ta wywołała chyba rozłam wśród braci, już z 25 lutego pochodzi bowiem zapiska, w której mowa o zastawie całego wójtostwa dokonanym jednakże przez braci: Mikołaja, Jana i Klemensa (a więc najstarszych), Andrzejowi Czuryło za 600 florenów, z prawem odkupu do sześciu lat. Gdyby Kamienieccy wójtostwa nie wykupili, Czuryło miałby zapłacić 1000 florenów i przejąć je. Co więcej, Mikołaj, Jan i Klemens zobowiązywali się chronić nowego nabywcę przed pozostałą dwójką młodszych braci: Marcinem i Stanisławem⁷³². Wójtostwo zostało jednakże wykupione w 1508 roku, kiedy to Andrzej Czuryło kwitował otrzymanie należności i tym samym unieważnił akt sprzedaży za wspomniane 600 florenów⁷³³. 25 października 1511 roku Mikołaj, Jan, Klemens i Marcin Kamienieccy otrzymali od rady miasta Krosna 500 florenów, za które to dali radzie intromisję w łaźnię i podatki od rzeźników krośnieńskich oraz złożyli przywileje wójtostwa krośnieńskiego⁷³⁴. Dnia 15 lipca 1512 roku król, również na prośbę Mikołaja Kamienieckiego, potwierdził dokument Kazimierza Wielkiego z 1367 roku odnoszący się do wójtostwa krośnieńskiego⁷³⁵. Oprócz tego monarcha potwierdził też, częściowo uszkodzony, dokument Jana Olbrachta odnośnie do wykupu wójtostwa⁷³⁶.

W rękach Mikołaja Kamienieckiego znajdowało się także kilka młynów w okolicach Krosna. 20 marca 1497 roku król pozwolił Mikołajowi zastawić młyny królewskie miasta Krosna Andrzejowi Czuryło, dziewięć dni później zaś Kamieniecki zastawił, również Andrzejowi Czuryło, młyn leżący poza granicami Krosna za 2000 florenów⁷³⁷. 17 lutego 1498 roku z kolei spłatę długu za swego zmarłego brata Henryka gwarantował intromisją m.in. w młyn w Głowience⁷³⁸. Dnia 18 sierpnia 1511 roku Zygmunt Stary, na prośbę Mikołaja Kamienieckiego, pozwolił radzie miasta Krosna wykupić trzecią część

731 MRPS, T. 3, nr 264; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54.

732 AGZ, T. 16, nr 3587; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54.

733 AGZ, T. 16, nr 3582; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55.

734 AGZ, T. 16, nr 3662; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55.

735 MRPS, T. 4/2, nr 10262; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 89.

736 MRPS, T. 4/2, nr 10263; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 89.

737 AGZ, T. 16, nr 2387; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54; A. WINIARZ: *Ziemia sanocka w latach 1463–1552...*, s. 296, 297; W. SARNA: *Opis powiatu krośnieńskiego...*, s. 212, 228. Suma ta dowodzi sporych rozmiarów młyna oraz dochodów z niego płynących.

738 AGZ, T. 16, nr 3573; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54.

młyna krośnieńskiego, znajdującego się pod bramą krakowską nad rzeką Wisłok, z rąk młynarza Stanisława⁷³⁹.

Wśród jakże zgodnego rodzeństwa Kamienieckich panował klarowny podział obowiązków. O ile najstarsi z braci: Mikołaj i Jan (później także Marcin), angażowali się przede wszystkim w sprawy wojskowe i pracowali nad budowaniem znakomitego wizerunku rodziny w kraju, o tyle nieprzejawiający najwyraźniej takowych ambicji Klemens wzorem ojca zajmował się głównie gospodarowaniem dobrami. Ten stan rzeczy sprawiał, że Klemens musiał niejednokrotnie „naprawiać” podejmowane naprędce i popadające w zapomnienie pod nawałem ważniejszych, wojskowych spraw decyzje gospodarcze braci. Przykładowo, 2 maja 1508 roku Klemens Kamieniecki oświadczył, że jeżeli jego brat Jan lub jego potomstwo będą chcieli wykupić od niego wójtostwo krośnieńskie, wówczas zobowiązani będą zapłacić mu 600 grzywien. Za tę bowiem sumę wykupił Klemens dwie wsie Jasienice z rąk Mikołaja i Szczęsnego Juriowskiego, zastawione im właśnie przez Jana. Incydenty takie nie były jednakże powodowane rywalizacją między braćmi czy też sporami o pieniądze, a raczej próbą utrzymania przez Klemensa, który do takiej roli najwyraźniej się poczuwał, ładu w zarządzaniu dobrami i przywołania Jana, który dopuścił się niedbalstwa, do porządku. Kiedy bowiem Jan zwróciłby Klemensowi owe 600 grzywien, wówczas obie wsie Jasienice miałyby ponownie przypaść wszystkim braciom: Mikołajowi, Janowi, Klemensowi i Marciniowi⁷⁴⁰. Klemens Kamieniecki również 30 czerwca 1508 roku oddał Andrzejowi Czuryłe 930 florenów, które bracia: Mikołaj, Jan, Klemens i Marcin, zapisali mu na wójtostwie krośnieńskim⁷⁴¹.

Także dochody z kramów rzeźniczych w Krośnie znajdowały się przed 1494 rokiem w rękach Kamienieckich. Dopiero w 1494 roku trafiły one jako zastaw ponownie do rajców, tyle że nadal na określony czas⁷⁴².

Dnia 5 września 1515 roku, zatem już po śmierci Mikołaja Kamienieckiego, król Zygmunt zatwierdził zastaw jatek i łaźni rzeźniczych radzie miasta

739 MRPS, T. 4/2, nr 10129; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 77.

740 AGZ, T. 16, nr 3636, 3637; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 29–31, 55; Jasienica, która była już w posiadaniu Henryka (2), w XVI w. czasami dzielona była na Minor i Maior. To najpewniej o te dwie części chodziło. Oprócz tej Jasienicy w ziemi sanockiej były jeszcze cztery inne.

741 AGZ, T. 16, nr 3639; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55.

742 AGZ, T. 16, nr 3554; A. LEWICKA: *Krosno w wiekach średnich*. Krosno 1933, s. 73.

Krosna, dokonany jeszcze przez Mikołaja i jego braci⁷⁴³. Była to ostatnia wspólna decyzja braci odnośnie do losów wójtostwa krośnieńskiego.

Oprócz Krosna i klucza dobczyckiego Kamienieccy posiadali także dwie wsie królewskie: Borową i Dzierżaniny (obydwie leżą koło Czchowa, na północ od Nowego Sącza). Wsie te 30 marca 1502 roku Aleksander pozwolił Mikołajowi Kamienieckiemu wykupić z rąk Jana Kobyłeńskiego⁷⁴⁴.

Wójtostwo sanockie

Dnia 30 czerwca 1508 roku bracia Mikołaj, Jan, Klemens i Marcin zakupili od Jakuba Pieniążka, wojskiego sanockiego, wójtostwo sanockie. Sprzedaż ta opatrzona została jednakże warunkiem, iż Klemens, Jan i Marcin pozwolą dobrowolnie Mikołajowi Kamienieckiemu – najstarszemu z braci, na użytkowanie i dzierżawę owego wójtostwa. Gdyby zaś Mikołaj zmarł bezpotomnie, wówczas wójtostwo przeszłoby na własność jego braci. Gdyby z kolei najstarszy z braci doczekał się potomstwa, wtedy potomkowie dzierżyć je będą wspólnie z braćmi Mikołaja. Kolejnym warunkiem była spłata długów, jakie pozostawił po sobie Pieniążek, a które obciążały wójtostwo sanockie. W ich poczet zaliczyć należy 500 florenów, które Jakub Pieniążek zapisał zmarłemu już Mikołajowi Pieniążkowi, a które teraz należało spłacić dzieciom zmarłego, oraz pewne sumy należne byłym właścicielom wójtostwa: Hieronimowi i Piotrowi⁷⁴⁵. Sumy winne Hieronimowi spłacił Mikołaj Kamieniecki przed 1 marca 1509 roku, kiedy to Hieronim kwitował już ich odbiór⁷⁴⁶. Również Piotr został spłacony: 1 sierpnia 1510 roku Mikołaj Kamieniecki spłacił mu pieniądze zapisane przez Jakuba Pieniążka na wójtostwie sanockim⁷⁴⁷. Z kolei roszcujący sobie pretensje do owych 500 florenów należnych dzieciom zmarłego Mikołaja Pieniążka Stanisław Potulicki zrzekł się ich na rzecz Mikołaja Kamienieckiego⁷⁴⁸.

743 MRPS, T. 4/2, nr 10594; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 89.

744 MRPS, T. 3, nr 343; SHGKr, Cz. 1, s. 189.

745 AGZ, T. 16, nr 3638; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55; T. 3, s. 114.

746 AGZ, T. 16, nr 3642; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55; T. 3, s. 114.

747 AGZ, T. 16, nr 3660; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55; T. 3, s. 114.

748 AGZ, T. 16, nr 3643–3645; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55.

W rękach Kamienieckiego znajdował się też położony pod Sanokiem młyn. Dnia 17 sierpnia 1509 roku Mikołaj Kamieniecki gwarantował Janowi Wilamowi terminowy zwrot 400 florenów intromisją we wspomniany młyn, a także w podatki od rzeźników i szewców w Sanoku⁷⁴⁹. Zobowiązał się również do ochrony sanockiej dzierżawy Jana Wilama kwotą 400 florenów zapisanych na wójtostwie w Krośnie⁷⁵⁰. Transakcja była jednakże jeszcze bardziej skomplikowana. Otóż Jan Wilam, jako były sołtys w Nowosielcach, zobowiązał się wobec obecnego sołtysa z Nowosielców Jana Szeliskiego, że jego żona skwituje zapis na sołectwie w Nowosielcach, jeśli zaś tego nie uczyni, wówczas Jan Wilam nie otrzyma kwoty 50 florenów z 400 zapisanych mu przez Kamienieckiego na wspomnianym młynie, szewcach i rzeźnikach⁷⁵¹. Żona Jana Wilama najpewniej spełniła jednakże warunek, 11 stycznia 1510 roku Wilam kwitował bowiem już Mikołaja i Klemensa Kamienieckich z kwoty 400 florenów⁷⁵².

STAROSTWA

Starostwo sanockie

Z uwagi na bliskość położenia Sanoka i gniazda rodowego Kamienieckich, a także przez wzgląd na ogromne sukcesy odnoszone przez braci na polu walk prowadzonych głównie na Kresach, nadania królewskie w Sanoku i starostwie sanockim stały się jedną z powszechniejszych form nagradzania zasług braci Kamienieckich.

Dnia 6 września 1493 roku Jan Olbracht zezwolił Mikołajowi Kamienieckiemu wykupić z rąk Stanisława, syna Stanisława Pieniążka i Agnieszki, wdowy, zamek i miasto Sanok oraz Krosno z przyległymi wsiami⁷⁵³. Zakup chyba nie doszedł do skutku, 20 stycznia 1494 roku król bowiem ponownie udzielił Mikołajowi zgody na zakup wspomnianych dóbr za 3250 florenów, tyle że tym razem wraz ze starostwem sanockim. Co więcej, zapisał mu tę sumę na tychże dobrach⁷⁵⁴. Całej sumy Mikołaj jednakże nie uiszczył, albowiem

749 AGZ, T. 16, nr 3648; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 3, s. 114.

750 AGZ, T. 16, nr 3649; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 3, s. 114.

751 AGZ, T. 16, nr 3650; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 3, s. 114.

752 AGZ, T. 16, nr 3655; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 3, s. 114.

753 MRPS, T. 2, nr 242; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 3, s. 120.

754 MRPS, T. 2, nr 307; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 3, s. 120.

zaległą kwotę 1662 marki i 16 groszy, które Kamieniecki był winny, monarcha zapisał Stanisławowi Pieniążkowi na czynszu w wysokości 600 grzywien z dzierżawy dóbr sanockich⁷⁵⁵. Nie był to koniec transakcji Mikołaja Kamienieckiego z Pieniążkami. Otóż 29 września 1495 roku Kamieniecki zastawił miasto Tyrawę (dziś Mrzygłód, powiat sanocki) Jakubowi Pieniążkowi za 270 florenów. Transakcja obwarowana została klauzulą głoścącą, że jeśli Mikołaj zostanie przez króla wykupiony ze starostwa, wówczas ma ową kwotę zwrócić⁷⁵⁶.

6 kwietnia 1512 roku władca nadał Mikołajowi Kamienieckiemu dochody z Sanoka⁷⁵⁷. Z kolei 3 października 1504 roku, w dowód uznania za zasługi, król zapisał też Klemensowi Kamienieckiemu 60 grzywien, które polecił wypłacić staroście sanockiemu Mikołajowi Kamienieckiemu z dochodów starostwa sanockiego⁷⁵⁸. Dnia 12 października zapisał zaś temuż Mikołajowi, w podzięcie za dokonania w obronie Rusi i Podola, wszystkie czynsze sanockie przez dwa lata⁷⁵⁹.

Jako starosta sanocki Mikołaj Kamieniecki 9 maja 1505 roku na prośbę ziemian oraz miast starostwa sanockiego skarżących się na warzelników, iż sprzedają oni sól po cenach wyższych niż powinni, sprawdził obowiązujące ustawy i postanowił, że miara soli w Sanoku nie może kosztować więcej niż półtora grosza, gdy jest przywożona na wozach, a 10 kwartników (5 groszy), gdy jest przywożona na koniach, z racji trudniejszego przejazdu przez wodniste tereny. Jeżeli natomiast ziemianin zakupi sól w żupie, wówczas koszt nie może być wyższy niż 9 groszy za kosz. Miary do mierzenia soli mają zaś być brane tylko z ratusza, a każdy, kto sprzeda sól drożej niż ustalono, zapłaci 3 grzywny kary⁷⁶⁰.

Z płacenia podatków z dóbr dziedzicznych oraz ze starostwa sanockiego został Mikołaj Kamieniecki zwolniony przez monarchę w 1508 roku⁷⁶¹. Z kolei 16 listopada 1509 roku, w dowód uznania za zasługi, Zygmunt Stary podarował mu czynsze i dochody z zamku sanockiego z jednego roku⁷⁶².

755 MRPS, T. 2, nr 299; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 3, s. 121.

756 AGZ, T. 16, nr 2275; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 53; T. 3, s. 203.

757 MRPS, T. 4/2, nr 10241; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 3, s. 122; A. SUCHENI-GRABOWSKA: *Odbudowa domeny królewskiej...*, s. 191.

758 MRPS, T. 3, nr 1714; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55; T. 3, s. 122.

759 MRPS, T. 3, nr 1741; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55.

760 AGZ, T. 16, nr 3086; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 3, s. 103.

761 *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*. T. 7. Cz. 1–2..., s. 117; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55.

762 MRPS, T. 4/1, nr 903; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55.

TENUTY

Kiedy Mikołaj Kamieniecki otrzymał starostwo sanockie, Jan Kamieniecki dzierżył tenutę buską. Ze względu na jej strategiczne położenie na dzierżawcę były jednak nakładane dodatkowe obowiązki. Przykładowo, 16 listopada 1503 roku król zobowiązał Jana Kamienieckiego do odbudowy zniszczonych przez Tatarów murów w Busku. Nakaz ten ponowił również w 1504 roku, obiecując jednocześnie zwrot poniesionych kosztów⁷⁶³. 21 stycznia zaś monarcha zapisał Janowi 60 florenów na mieście Busku w ziemi bełskiej. Uczynił to w imieniu swego dworzanina Janusza Świerczowskiego, uregulowując tym samym należności Świerczowskiego wobec Jana Kamienieckiego⁷⁶⁴.

Z kolei w rękach brata Jana – Mikołaja Kamienieckiego – znajdowała się tenuta siemiechowska, co potwierdzał w roku 1501 Jan Olbracht, zatwierdzając wyznaczone przez komisarzy granice między dobrami królewskimi: Siemiechowem, leżącym w tencucie Mikołaja z Kamieńca, a wsiami: Wróblowice, Wola i Bieńkowice, należącymi do braci: kanonika krakowskiego Mikołaja i Benedykta Wróblowskich⁷⁶⁵. W roku 1502 Aleksander wyznaczył komisarzy do wytyczania granic między dobrami królewskimi, tj. Siemiechowem – tenutą Mikołaja Kamienieckiego, a dobrami Mikołaja z Wróblowic, kanonika krakowskiego: Wróblowice, Wola i Bieńkowice, oraz wsiami Janowice i Wola, należącymi do Mikołaja Gołego oraz Piotra, Kiliana, Andrzeja Lasskoscha i Bernarda Chwaliboga⁷⁶⁶.

DOMY

Mikołaj Kamieniecki otrzymał także od króla w dzierżawę dwa domy położone na przedmieściach Piotrkowa. Jeden, leżący niedaleko zamku królewskiego, dzierżawiony przez Jana Tarnowskiego przed jego śmiercią, monarcha nadał Kamienieckiemu 16 lutego 1509 roku⁷⁶⁷. Drugi z kolei, wakujący po śmierci Andrzeja z Szamotuł, otrzymał w nagrodę od króla 16 czerwca 1511 roku⁷⁶⁸.

763 MRPS, T. 3, nr 967, 1123.

764 Ibidem, nr 1169.

765 Ibidem, T. 4/3, supl. nr 1230; SHGKr, Cz. 1, s. 102.

766 MRPS, T. 3, nr 403; SHGKr, Cz. 1, s. 102.

767 MRPS, T. 4/1, nr 905.

768 MK 26, k. 45; MRPS, T. 4/2, nr 10098.

4.4.1.3. Okres po podziale majątku (1512–1535/1536)

W 1512 bądź 1513 roku, zapewne po śmierci Jana (2) Kamienieckiego, doszło do podziału majątku między pozostałymi przy życiu braćmi: Mikołajem (2), Marcinem (3) i Klemensem (4). Nie dysponujemy, co prawda, dokumentem podziału, niemniej z 1 marca 1513 roku pochodzi zapiska, w której Marcin Kamieniecki zobowiązał się w terminie zapłacić Pawłowi Frysztaćkiemu 600 florenów, pod warunkiem jednakże, iż jego brat Klemens anuluje zapisy dla swej żony uczynione na wsi Przybówka, która w trakcie podziału dóbr przypadła właśnie Marciniowi. Kiedy Klemens uwolni Przybówkę od zapisu i przejdzie ona całkowicie na własność Marcina, ten zapisze na niej owe 600 florenów Frysztaćkiemu⁷⁶⁹. Zatem podział nastąpić musiał przed tą datą. Naturalnie największa część majątku przypadła Mikołajowi Kamienieckiemu, w rękach którego pozostał zamek Kamieniec oraz wsie: Odrzykoń, Węglówka, Wola Komborska, Kombornia, Jabłonica, Malinówka, i wójtostwo sanockie. Marcin otrzymał Przybówkę, Bratkówkę, Wojkówkę i Łęki, Klemens zaś wszedł w posiadanie Wielopola. Podział ten nie obejmował jednakże dóbr otrzymanych przez poszczególnych braci od monarchy w dowód uznania za rozmaite zasługi⁷⁷⁰. Uległ też wkrótce zmianie, którą z kolei wymogła śmierć Mikołaja Kamienieckiego († 1515). Wówczas zamek kamieniecki przeszedł w ręce Marcina. Bardziej skomplikowana była kwestia wójtostwa krośnieńskiego. Najpewniej stało się ono własnością Klemensa Kamienieckiego, który 29 sierpnia 1515 roku zastawił je radzie miasta Krosna za sumę 600 florenów⁷⁷¹, 8 września zaś król zezwolił mu na posiadanie wójtostwa wykupionego od Andrzeja Czuryły (wójtostwo Kamienieccy często sprzedawali Czuryły z prawem odkupu, po raz ostatni w 1508 roku, o czym wspominałam wcześniej)⁷⁷². Na pewno żadnej części wójtostwa nie otrzymał Marcin. Istnieje, co prawda, możliwość, że w czasie podziału dóbr

769 AGZ, T. 16, nr 3667 – zapis ów obwarowany był dalszymi uwagami. Otóż gdyby Klemens (poręczający za brata) nie uwolnił Przybówki od zapisu dla swej żony, wówczas miałby dać Frysztaćkiemu w zamian intromisję w całe wójtostwo krośnieńskie.

770 W. SARNA: *Opis powiatu krośnieńskiego...*, s. 375; S. GAWEŁDA: *Rozwój latyfundium...*, s. 63.

771 MRPS, T. 4/2, nr 10590; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 54, 56, 88–89.

772 MRPS, T. 4/2, nr 10602; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 56.

w 1512/1513 roku wójtostwo rozdzielone zostało pomiędzy Klemensa a najstarszego z braci – Mikołaja, i dopiero po jego śmierci († 1515) przeszło na własność Klemensa. Nie dysponujemy jednakże potwierdzeniem posiadania przez Mikołaja Kamienieckiego jakiegokolwiek części wójtostwa po 1513 roku, zatem bardziej prawdopodobne, że już w czasie podziału z 1512/1513 roku wójtostwo w całości przekazane zostało najbardziej gospodarnemu Klemensowi. W jego rękach pozostały także wsie: Białostrzegi, Głowienka, Suchodół i Krościenko, czynsz z nich należny wójtostwu krośnieńskiemu stanowił bowiem gwarancję spłaty 200 florenów pożyczonych od brata Mikołaja (9 stycznia 1514 roku)⁷⁷³.

Inaczej rzecz się miała z wójtostwem sanockim, które zostało podzielone między Marcina i Klemensa. 11 lipca 1516 roku Zygmunt Stary przekazał bowiem Pawłowi Hoffmanowi w dziedziczne władanie wspomniane wójtostwo, które zostało wcześniej wykupione z rąk Marcina i Klemensa⁷⁷⁴. Również młyn miejski pod Sanokiem został podzielony między Marcina a Klemensa⁷⁷⁵. Czy podział ten nastąpił w 1513 roku, czy też dopiero po śmierci Mikołaja, nie wiemy.

Dziedzictwo sławnego brata Mikołaja przynieść miało nie tylko korzyści. Otóż Mikołaj pozostawił po sobie wiele długów, których spłata spadła na pozostałych przy życiu Marcina i Klemensa. Pod koniec lat 20. XVI wieku problem ten dał o sobie szczególnie znać, a największym wierzycielem był Seweryn Boner, przedstawiciel znanej rodziny bankierów. O pożyczaniu pieniędzy od Bonerów pisałam już w podrozdziale poświęconym kwestiom politycznym, nie będę zatem powielać tych informacji. Istotne natomiast jest, że w konsekwencji postępującego zadłużenia Kamienieckich Bonerowie zaczęli stopniowo przejmować ich majątek. 23 marca 1518 roku Marcin Kamieniecki sprzedał na wyderka, za 5000 florenów, rajcom krakowskim: Janowi Bonerowi oraz Janowi Kislingowi, jako patronom i opiekunom nowo

773 AGZ, T. 16, nr 3672; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55; W. SARNA: *Opis powiatu krośnieńskiego...*, s. 340.

774 MRPS, T. 4/2, nr 1951; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55.

775 26 marca 1516 r. Marcin zapisał Mikołajowi i Piotrowi Pieniążkom za pożyczone 220 florenów swą część młyna. Z kolei 14 maja tegoż roku Klemens zapisał radzie miasta Krosna za 500 florenów swoją część. Ponadto rada przyjmowała w dzierżawę także jatki szewskie i piekarskie wraz z trzema kmieciami w Krościenku, należącym do wójtostwa krośnieńskiego. Gwarancję stanowiła zaś ewentualna intromisja w wójtostwo sanockie, zob. AGZ, T. 16, nr 3680, 3681; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 56; T. 3, s. 114.

fundowanej mansjonarii w kościele NMP w Krakowie, czynsz w wysokości 156 grzywien i 12 groszy z Książa Wielkiego wraz z wsiami: Wielka Wieś, Głogowiany, Wolica, Cisia Wola, Częstoszowice i Boczkowice, oraz z połowy zamku Kamieniec z wsiami: Odrzykoń, Łęki, Przybówka, Wojkówka, Bratkówka, Jasienica Mniejsza, Jasienica Większa (w powiecie pilzneńskim) oraz Konaszówka i Moczydło (w powiecie ksiąskim). Król potwierdził tę sprzedaż w 1523 roku⁷⁷⁶. Dnia 5 stycznia 1522 roku monarcha zezwolił Marcinowi Kamienieckiemu zastawić mansjonarzom przy kościele NMP na rynku krakowskim za 3000 florenów 150 florenów czynszu rocznego z połowy zamku Kamieniec oraz wsi: Łęki, Odrzykoń, Przybówka, Jasienica, Wola Jasienicka⁷⁷⁷. Zapis ten ponowił 15 kwietnia 1523 roku, przy czym ów czynsz w wysokości 150 florenów rocznie miał, oprócz już wymienionych wsi, dodatkowo pochodzić z Bratkówki i Wojkówki⁷⁷⁸. 26 czerwca 1518 roku zaś król pozwolił Klemensowi z Kamięcia zastawić za 700 florenów czynsz w wysokości 26 florenów rocznie z dóbr Kombornia i Korczyzna⁷⁷⁹.

Pewną ciekawostkę może stanowić informacja, że w 1550 roku istniała we wsi Kamieniec papiernia. O jej związkach z Kamienieckimi świadczą znaki wodne z herbem Pilawa. Czy powstała za czasów omawianego przeze mnie „ostatniego” pokolenia Kamienieckich, nie wiadomo⁷⁸⁰.

Postępujące zadłużenie i brak funduszy sprawiły, że w 1521 roku Marcin Kamieniecki musiał sprzedać miecznikowi krakowskiemu Janowi Tęczyńskiemu za 5500 florenów Książ Wielki z okolicznymi wsiami: Wielka Wieś, Boczkowice, Głogowiany, Wolica, Cisia Wola, Moczydła, Częstoszowice i Boczkowice⁷⁸¹. Pogarszająca się stale sytuacja ostatecznie zmusiła Marcina Kamienieckiego do oddania Bonerowi w zastaw zamku kamienieckiego. Decyzja ta, o czym wspominałam, ze względu na strategiczne położenie zamku blisko granicy węgierskiej spotkała się z głośnym odzewem ze strony szlachty na sejmie piotrkowskim⁷⁸², w efekcie czego król, przychyłając się do jej stanowiska, na pewien czas udaremnił przejęcie Kamięcia przez Seweryna Bonera.

776 MRPS, T. 4/2, nr 11549; CDUJ, T. 4, nr 365; SHGKr, Cz. 3, z. 2, s. 299.

777 MRPS, T. 4/1, nr 4054; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 56.

778 MRPS, T. 4/2, nr 13530; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 56.

779 MRPS, T. 4/1, nr 2817; SHGKr, Cz. 2, s. 64.

780 W. BUDKA: *Papiernia w Odrzykoniu i Mniszku*. „Przegląd Biblioteczny” 1931, T. 5, s. 63.

781 MRPS, T. 4/1, nr 4029.

782 M. HANIK: *Trzy pokolenia z rodu Bonerów...*, s. 34–35.

Niemniej jednak już w 1530 roku Boner został właścicielem zamku dolnego, pozostałą zaś część dóbr Odrzykoń wziął w zastaw. Z sytuacją tą trudno było się pogodzić w szczególności synom Klemensa (4) Kamienieckiego, znanym (o czym dalej) z dosyć swobodnego podejścia do wszelakich zakazów i nakazów. Toteż szybko powzięli oni zamiar rozwiązania tej, jakże niekorzystnej, sytuacji na swój sposób i napadli na nowych właścicieli zamku⁷⁸³. Efekt nie był jednakże taki, o jakim marzyli, a z pewnością nie był z tego zadowolony ich ojciec Klemens, któremu w konsekwencji przyszło teraz płacić odszkodowanie poszkodowanemu właścicielowi Kamieńca⁷⁸⁴. Ostatecznie 14 listopada 1530 roku Elżbieta z Paniowa, żona Klemensa Kamienieckiego, przekazała Sewerynowi Bonerowi swe prawa do zamku kamienieckiego, wsi: Korczyna, Żyznów, Węglówka, Łączki, Pietrusza Wola, Wysoka, i połowy wsi Orzechówka, które to Klemens jej sprzedał⁷⁸⁵. Boner pozwolił jednak Elżbiecie do końca życia zamieszkiwać zamek niższy w Kamieńcu⁷⁸⁶, pozostałe zaś przy niej wsie: Kombornię, Wolę Komborską, Jabłonicę, Malinówkę i Korczynę, synowie Klemensa: Andrzej i Stanisław, zobowiązali się oddać Bonerowi po śmierci matki⁷⁸⁷. Sytuacja była tym bardziej napięta, że zamek górny pozostawał ciągle w rękach Jana (3) Kamienieckiego (1524–1560), syna Marcina (3)⁷⁸⁸, natomiast prawo patronatu nad kaplicą zamku wysokiego, notabene ufundowaną przez Klemensa Moskorzewskiego, miał Boner. Konflikty na tym tle sprawiły, że przebudował on zamek dolny oraz wystarał się o zgodę na fundację własnej kaplicy pod wezwaniem Męki Pańskiej⁷⁸⁹.

783 Szerzej na ten temat w podrozdziale poświęconym działalności politycznej Marcina Kamienieckiego.

784 MRPS, T. 4/2, nr 15906; M. HANIK: *Trzy pokolenia z rodu Bonerów...*, s. 35.

785 MRPS, T. 4/2, nr 15901 – zapiska ta błędnie określa Elżbietę mianem wdowy, Klemens żył bowiem jeszcze do ok. 1535/1536 r. Wiadomo także, iż Klemens sprzedał przynależne mu dobra (m.in.: Kombornię, Wolę Komborską, Jasienicę, Wolice) Elżbiecie, toteż nie nabywała do nich praw dopiero po jego śmierci. Co więcej, w zapisce pochodzącej z tego samego dnia (14 listopada – ibidem, nr 15900) synowie Klemensa: Andrzej i Stanisław, nie mówią o ojcu jako o zmarłym, ale jako o tenurariuszu w Lubczy i Jodłowej; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 57; zob. też ZK 187, s. 72–80.

786 MRPS, T. 4/2, nr 15903; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 57.

787 MRPS, T. 4/2, nr 15900; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 57.

788 MRPS, T. 5/1, nr 699.

789 P. ŁOPATKIEWICZ: *Ruiny zamku „Kamieniec” w świetle badań historycznych i architektonicznych...*, s. 10; S. CEBUŁA: *Dzieje parafii Odrzykoń w okresie przedrozbiorowym. „Zeszyty Odrzykońskie” 2000/2001, z. 7, s. 58.*

Akt ostatecznej sprzedaży Kamieńca Bonerowi przeprowadził Jan (3) Kamieniecki w 1558 roku, pozywany i ponaglany przez wierzyciela⁷⁹⁰.

MAJĄTEK KLEMENSA KAMIENIECKIEGO

Klemens, w odróżnieniu od braci, nie poświęcił się karierze wojskowej, odnajdując swoją rolę raczej w byciu opiekunem rodzinnego majątku. Z tego względu ziem otrzymanych od monarchy w dowód uznania za zasługi miał nieporównywalnie mniej niż jego bracia.

Po podziale dóbr, dokonany przez braci Kamienieckich po śmierci najstarszego z nich – Mikołaja, Kombornia, Wola Komborska, Jasienica, Wolica, Jabłonica, Malinówka, Żyznów, Węglówka, Łączki, Pietrusza Wola i Wysoka przypadły Klemensowi, który następnie sprzedał je swej żonie Elżbiecie z Paniowa. Ta z kolei potem zrzekła się ich na rzecz Seweryna Bonera⁷⁹¹. W rękach Klemensa pozostawały także (1514 rok) wsie: Białostrzegi, Głowienka, Suchodół i Krościenko, o czym pisałam wcześniej⁷⁹². Ponadto dzierżył wspomniane już wójtostwo krośnieńskie. 14 maja 1516 roku Klemens przekazał radzie miasta Krosna wszystkie jatki szewców i piekarzy oraz tzw. jatki sztagowe, należące do wójtostwa krośnieńskiego⁷⁹³. 11 sierpnia 1518 roku zaś Stanisław Stano i Jan Schelnar, rajcy krośnieńscy, oraz Klemens Kamieniecki kwitowali się wzajemnie z sum zapisanych na wójtostwie krośnieńskim i ze wszystkich działań sądowych⁷⁹⁴.

Mimo że Klemens majątek zgromadził, jak widać, niewielki, to jednak należy mu oddać, że w czasie (przed podziałem majątku w 1512/1513 roku) gdy pozostali bracia angażowali się w świat wielkiej polityki, to właśnie na jego barkach spoczywał obowiązek troszczenia się o kondycję posiadanych dóbr, z czego wywiązał się całkiem dobrze, o czym wspominałam przy okazji omawiania majątku braci przed podziałem dóbr.

790 A. BONIECKI: *Herbarz polski...*, s. 182.

791 MRPS, T. 4/2, nr 15900, 15901; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 57.

792 AGZ, T. 16, nr 3672; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 55; W. SARNA: *Opis powiatu krośnieńskiego...*, s. 340.

793 AGZ, T. 16, nr 3682; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 77.

794 MRPS, T. 4/2, nr 11765; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 85.

MAJĄTEK MARCINA KAMIENIECKIEGO

Majątek Marcina Kamienieckiego, w przeciwieństwie do majątku Klemensa, to nie tylko dobra uzyskane po podziale między braćmi, ale także otrzymane od króla w dowód uznania za zasługi czy też otrzymane w wyniku ożenku.

Niewątpliwie jednym z istotniejszych nabytków uzyskanych przez Marcina po podziale dóbr był Książ Wielki⁷⁹⁵. Tyle tylko, że rosnące zadłużenie Kamienieckich nie pozwoliło mu się zbyt długo cieszyć tym miastem. W 1518 roku sprzedał na wyderkaf za 5000 florenów rajcom krakowskim: Janowi Bonerowi oraz Janowi Kislingowi – patronom i opiekunom nowo fundowanej mansjonarii w kościele NMP w Krakowie – czynsz w wysokości 156 grzywien oraz 12 groszy z Książa Wielkiego wraz z wsiami: Wielka Wieś, Głogowiany, Wolica, Cisia Wola, Częstoszowice i Boczkowice, oraz z połowy zamku Kamieniec z wsiami: Odrzykoń, Łęki, Przybówka, Wojkówka, Bratkówka, Jasienica Mniejsza, Jasienica Większa (w powiecie pilźnieńskim) oraz Konaszówka i Moczydło (w powiecie ksiąskim). Król potwierdził tę sprzedaż w 1523 roku⁷⁹⁶. Było to o tyle istotne, że w 1521 roku Marcin sprzedał za 5500 florenów Książ Wielki z okolicznymi wsiami Janowi Tęczyńskiemu⁷⁹⁷, toteż kiedy ów w 1523 roku spłacił wszystkie zobowiązania ciężące na tych dobrach, król anulował wcześniejsze zapisy, potwierdził zaś Tęczyńskiemu sprzedaż na wyderkaf Michałowi z Lublina czynszu w wysokości 100 florenów z części dóbr ksiąskich⁷⁹⁸. Kolejnego zapisu na rzecz opiekunów mansjonarii krakowskiej dokonał Marcin 15 kwietnia 1523 roku. Sprzedał im wówczas na wyderkaf za 3000 florenów czynsz w wysokości 150 florenów z miasta Kamieniec oraz wsi: Odrzykoń, Przybówka, Wojkówka, Bratkówka, Jasienica i Łęki⁷⁹⁹.

Po 27 czerwca 1510 a przed 6 lutego 1511 roku Marcin Kamieniecki poślubił Jadwigę Sienieńską⁸⁰⁰. Małżeństwo to przyczyniło się do znacznego powiększenia dóbr Kamienieckich. Jadwiga była bowiem córką Piotra

795 MRPS, T. 4/1, nr 4029; T. 4/2, nr 11549; SHGKr, Cz. 3, z. 2, s. 296.

796 MRPS, T. 4/2, nr 11549; CDUJ, T. 4, nr 365; SHGKr, Cz. 3, z. 2, s. 299.

797 MRPS, T. 4/1, nr 4029, 4199, 4269; zob. też SHGKr, Cz. 3, z. 2, s. 297; dobra te zostały wcześniej utracone przez rodzinę Tęczyńskiego.

798 CDUJ, T. 4, nr 365.

799 MRPS, T. 4/2, nr 13530.

800 Szerzej na ten temat w rozdziale dotyczącym działalności politycznej Marcina Kamienieckiego.

Sienińskiego z Oleska oraz Katarzyny Buczackiej i razem z siostrą Anną, żoną Fryderyka Herburta, były wyłącznymi spadkobierczyniami majątku ojca. Toteż w 1511 roku, kiedy to siostry podzieliły majątek, Kamieniecki przejął Założce, Herburt zaś Podkamień. Olesko zostało podzielone na połowę⁸⁰¹. Opis podziału jest niezwykle szczegółowy: otóż 29 sierpnia 1511 roku Anna, żona Fryderyka Herburta, i Jadwiga, żona Marcina Kamienieckiego, za zgodą swych mężów i w obecności Mikołaja Kamienieckiego, Stanisława z Chodcza, Rafała z Chodcza, Andrzeja Herburta i Stanisława Pieniążka dokonały podziału majątku. W efekcie Jadwidze przypadła w udziale połowa zamku oleskiego, leżąca po lewej stronie, od piekarni do kuchni i wielkiej wieży stojącej na rogu zamku, włącznie z ową wieżą, schodami, mieszkaniami i sklepieniami istniejącymi w tej części zamku aż do bramy zamkowej. Annie z kolei przypadła druga połowa zamku, poczynając od bramy zamkowej, wraz ze wszystkimi mieszkaniami znajdującymi się powyżej bramy, aż do domu pani (*domum Dominae*) i dalej do piekarni, ze wszystkimi mieszkaniami i sklepieniami mieszczącymi się w tej części zamku. Miejsce znajdujące się pomiędzy wspomnianymi częściami zamku powinno na zawsze pozostać puste i niezabudowane. Brama zamkowa miała zostać jedna i ustalono, że odźwierny powinien być opłacany przez siostry na zmianę, wjazd i wyjazd do zamku zaś miał być o każdej porze wolny dla Anny, Jadwigi i ich dworów. Obydwie siostry zachowały również prawo do wznoszenia budowli, dworów czy mieszkań w swoich częściach zamku, a także poza murami, stosownie do potrzeb. Machiny wojenne i armaty powinny zostać nabyte za wspólne środki, podobnie jak wszystkie inne przedmioty niezbędne do zapewnienia bezpieczeństwa zamkowi. Również puszkarze powinni być opłacani wspólnie. Studnia miała pozostać wolna i dostępna dla obydwu sióstr, jej naprawy powinny być zaś dokonywane wspólnym kosztem. Ustalono także, że Marcin Kamieniecki z żoną Jadwigą zamieszkają w drewnianym domu od dnia św. Małgorzaty przez równy rok. W tym czasie siostry powinny wybudować drugi budynek w sąsiedztwie tegoż domu Marcina po to, by jeden posiadała Anna, drugi zaś Jadwiga. Jeśli jednak siostry nie wybudują wspomnianego

801 MRPS, T. 4/2, nr 9854, 9893, 10133, 10774; O. ŁASZCZYŃSKA: *Ród Herburtów...*, s. 420; Z. SPIERAŁSKI: *Marcin Kamieniecki...*, s. 516; S. BARĄCZ: *Założce*. Poznań 1889, s. 3; IDEM: *Kronika Oleska. Towarzysz duchowieństwa katolickiego*. Tarnopol 1864, s. 470 – w skład majątku, którym podzieliły się siostry, córki Piotra Sienińskiego, wchodziły ponadto: Czystopady, Remizów, Piotraszowce, Baniny, Besk *alias* Grodzisko i Trzciniac; L. BIAŁKOWSKI: *Podole w XVI wieku. Rysy społeczne i gospodarcze*. Warszawa 1920, s. 14–16, 150.

domu w ciągu roku, wówczas budynek, w którym miał zamieszkać Marcin Kamieniecki z Jadwigą, zostanie podzielony między obydwie kobiety. Miasto Olesko wraz ze wszystkimi dochodami, czynszami, użytkami i przynależnościami Anna i Jadwiga miały podzielić między siebie po połowie. Prawo patronatu kościoła w Olesku miało należeć do obu siostr, ale kolejnego plebana powinna z racji starszeństwa prezentować Anna. Ustalono również, że w mieście będzie jeden wójt, jeśli zaś któraś z siostr zapragnie wykupić wójtostwo, wówczas druga będzie mogła zwrócić jej połowę sumy wykupu i tym samym uzyskać prawa do połowy wójtostwa. Rajcy w mieście mieli być wybierani po połowie, ławnicy wspólnie. Cło w mieście i we wszystkich dobrach przynależnych do zamku miało być dzielone na pół, natomiast ustanawianie, a także opłacanie celnika leżało w gestii obu siostr. Również dochody z targów, zarówno w mieście, jak i w dobrach przynależących do zamku, miały być dzielone po połowie, podobnie jak wszystkie należące do zamku łąki, stawy, sadzawki i młyny położone pod miastem oraz danina z miodu ze wsi Juszkowice. Dzieścina w wieprzach za wypas w lasach i zaroślach powinna być także dzielona na pół, studzy przeznaczeni do poboru wyznaczani zaś wspólnie. Obie siostry zachowywały pełne prawo do łowów w lasach i zaroślach należących do zamku w ten sposób, że Anna miała prawo łowić w lasach Jadwigi, a Jadwiga w lasach Anny. Sadzawki należące po podziale do którejkolwiek z siostr będą mogły być zalewane, jednak tak, by nie wyrządzały szkód w dobrach drugiej z siostr. Jadwidze, żonie Marcina, oprócz wspomnianej połowy zamku i miasta Oleska oraz innych użytków przypadły w udziale również następujące wsie: Bug (dziś: Bużek), Zydow (dziś: Ożydów), Juszkowice, Wysocko, Ponikowica (dziś: Ponikowica Mała), połowa wsi Berlin, połowa „miejsca” zwanego Łożysko Rudne, połowa stawu młynnego w Berlinie i spustu, jeżeli taki będzie, Smólno, Brody, Kadłubiska, Podhorce, Łahodów, połowa wsi i dochodów z kmieci ze wsi: Czernica, Podlesie, Zakomarze, *Szrodopole* (Środopolce?). Annie, żonie Fryderyka, przypadły z kolei, oprócz połowy zamku, miasta i innych użytków, także wsie: Ponikwa, Boratyn, Suchodół, Hołoskowice, Koniuszków, Bielawce, połowa wsi Berlin z całym młynem tam położonym i połową stawu młynnego oraz spustu, jeśli taki będzie, połowa „miejsca” zwanego Łożysko Rudne, przynależnego do wsi Berlin, Zabłotce, Jasionów, Konty, Koniuszków, Czyszki, Komarów, Chwatowice, Stołpin i połowa wsi Czernica. Obie siostry mają posiadać pełne prawo własności do wszystkich dóbr należących do wspomnianych działów oraz przynależnych do nich użytków. Ponadto wsie nowo osadzone przez ich ojca Piotra Oleskiego, bez względu na to, w czyim są dziale, powinny zachować swe wolnizny. Uregulowane zostały

także kwestie wód w rzekach. Ustalono, że siostry nie powinny spiętrzać wód w rzekach, aby nie doprowadzić do ich wylewu i tym samym nie szkodzić sobie wzajemnie oraz swym działom. Osoby z otoczenia siostr miały mieć też prawo do korzystania z lasów należących do obydwu działów, jednak bez czynienia szkody bartnikom. Dobra Założce ze wszystkimi wsiami do nich należącymi: Czystopady, Remizów, Piotraszowce, Baniny, Besk *alias* Grodzisko, Białogłowy i Trzciniec, z użytkami zostały również podzielone między obie siostry. Wsie, które siostry miały w swych działach, a które były w zastawach u innych, powinny być wykupić za własne pieniądze. Podobnie dobra i wsie należące do dystryktu oleskiego zgodnie z dokumentem wieczystym, których siostry nie podzieliły między siebie, jak Podkamień i dobra do niego przynależne, Anna albo Jadwiga będzie mogła wykupić, jeśli będzie chciała, a wówczas druga z siostr, kiedy zwróci połowę pieniędzy przeznaczonych na wykup, będzie mogła wejść w posiadanie połowy wykupionych dóbr. Ponadto siostry zobowiązane były do obrony własnym kosztem dóbr przed Litwinami. W wypadku gdyby król lub komisarze przez niego wyznaczeni zarządzili zwrot Litwinom kmieci z ich działów dóbr i jeśli jedna z siostr musiałaby zwrócić mniej kmieci, a druga więcej, wówczas ta, która zwróciła mniej, będzie zobowiązana wyrównać tej drugiej określoną nadwyżkę. Długi swojego ojca Piotra Oleskiego Anna i Jadwiga powinny zaś spłacić po połowie. Obie mają stosować się do postanowień podziału dóbr pod karą 2000 grzywien⁸⁰². Zamek w Olesku, pełniący z uwagi na swoje położenie funkcję strażnicy granicznej, został jednak zniszczony wiosną 1512 roku, najpewniej wskutek najazdu tatarskiego. Z tego względu monarcha na naprawę wyrządzonych szkód przeznaczył Herburtowi opłatę z czopowego z dwóch kwartałów⁸⁰³.

Marcin Kamieniecki zdobyte w efekcie owego podziału dobra niezwykle sobie cenił. W 1516 roku wybudował zamek w Założcach w ziemi kamienieckiej. 4 stycznia 1522 roku zaś król pozwolił mu na fundację „*oppidum denuo*”, a w ramach wsparcia dla owej inwestycji zwalniał mieszczan Założca z podatków na okres dwunastu lat oraz ustanawiał jarmark dwa razy w roku: w święto Trójcy Świętej (15 czerwca) i św. Elżbiety (19 listopada), podług prawa magdeburgskiego⁸⁰⁴. Efektów działalności najmłodszego z Kamieniec-

802 S. BARĄCZ: *Kronika Oleska...*, s. 470–478; MRPS, T. 4/2, nr 9854, 9893, 10133, 10774; O. ŁASZCZYŃSKA: *Ród Herburtów...*, s. 420; Z. SPIERAŁSKI: *Marcin Kamieniecki...*, s. 516; S. BARĄCZ: *Założce...*, s. 3; L. BIAŁKOWSKI: *Podole w XVI wieku...*, s. 14–16, 150.

803 MRPS, T. 4/1, nr 1672; O. ŁASZCZYŃSKA: *Ród Herburtów...*, s. 421.

804 MRPS, T. 4/1, nr 4044.

kich oraz jego fundacji niewątpliwie było w Założcach niezwykle dużo, jednakże stan źródeł nie pozwala na ich zidentyfikowanie. Dzisiaj jedyną pozostałością zamku w Założcach są fragmenty murów obronnych.

Marcin szczególnie interesował się ziemiami ruskimi. Jako hetman polny za kolejne sukcesy otrzymywał w nagrodę dobra leżące właśnie na Kresach, toteż w tych rejonach skoncentrował swój majątek oraz poświęcił im specjalną uwagę. 23 września 1522 roku w Wilnie Marcin wykupił wieś Derazna z rąk Katarzyny Francowej i jej córek: Małgorzaty Podczaszyny oraz Ewy Samiczowej⁸⁰⁵. 12 września 1525 roku w Krakowie król dał mu zaś w czasowe posiadanie wsie: Perepelniki, Hukałowce i Jarosławice w ziemi lwowskiej⁸⁰⁶. Dnia 4 maja 1524 roku Wincenty Cebrowski zrzekł się na rzecz Marcina Kamienieckiego, starosty podolskiego, na okres osiemnastu lat wsi Podkamień w ziemi lwowskiej⁸⁰⁷. Sadok Barącz przedstawił malowniczą historię, jakoby Marcin Kamieniecki podstępem skłonił „rzadko kiedy trzeźwego” Cebrowskiego do owej wysoce kontrowersyjnej transakcji⁸⁰⁸. Za protestować mieli dwaj dominikanie ze zniszczonego przez Tatarów klasztoru w Podkamieniu, jednak Kamieniecki zakonników utopił w pobliskim stawie popowieckim. W miejscu zaś klasztoru postawić kazał drewnianą kaplicę, w której odprawiano raz w roku, w dniu Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, nabożeństwo. Barącz surowo skrytykował religijność i prawość zarówno Marcina, jak i jego synów. W przekonaniu autora, Kamienieccy oddani byli wyłącznie „dogadzaniu zwierzęcym namiętnościom swoim” i wszelkim sposobem starali się zatrzeć pamięć o istniejącym tu niegdyś klasztorze⁸⁰⁹. 5 kwietnia 1527 roku z kolei, w dowód uznania za zasługi, Kamieniecki otrzymał od monarchy w dożywotnie posiadanie wsie leżące w ziemi lwowskiej. Oprócz wspomnianego Podkamienia były to: Narzeczce, czyli Nakwasza, Popowce, Dudyń, Niemiacz, Palikrowy, Sokolniki, Wierzbowczyk, Orzechowczyk, Jaczymiska, Ściborowce, Wjelen (Weryń?), Lokotkowce⁸¹⁰. W podzięce

805 Ibidem, T. 4/2, nr 13364; Derazna – powiat łucki, województwo wołyńskie – *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*. T. 8: *Ziemie Ruskie: Wołyń i Podole*. Oprac. A. JABŁONOWSKI. Warszawa 1889 („Źródła Dziejowe”, T. 19), s. 44; lub Derasna w dystrykcie kamienieckim – ibidem, s. 175.

806 MRPS, T. 4/1, nr 1836.

807 Ibidem, T. 4/2, nr 13931.

808 S. BARĄCZ: *Dzieje klasztoru WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu*. Tarnopol 1870, s. 12–13; IDEM: *Wiadomość o klasztorze WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu*. Lwów 1858, s. 6.

809 S. BARĄCZ: *Dzieje klasztoru WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu...*, s. 13.

810 MRPS, T. 4/2, nr 15171.

za poparcie udzielone królowi w staraniach o przekazanie tronu synowi Zygmuntwi Augustowi Marcin Kamieniecki uzyskał 3 marca 1528 roku potwierdzenie praw do wspomnianych dóbr, również dla swoich potomków, do czterech lat po jego śmierci⁸¹¹.

KRÓLEWSZCZYNY

Tenutariusz w Lubczy i Jodłowej

Dnia 3 czerwca 1530 roku Zygmunt Stary wyraził zgodę na to, by Seweryn Boner zastawił za 3000 florenów Klemensowi (4) z Kamiénca, kasztelanowi sanockiemu, wsie: Jodłowa Górna, Jodłowa Mała, Lubcza Dolna i Górna, w starostwie bieckim⁸¹². Z tytułem tenutariusza w Jodłowej i Lubczy Klemens występuje do 16 grudnia 1532 roku⁸¹³. Po jego śmierci pieczę nad Jodłową sprawowali jego synowie: Stanisław, Andrzej i Mikołaj, ale z pełnionych obowiązków wywiązywali się chyba jednak nie najlepiej. 2 lipca 1537 roku Zygmunt Stary z powodu skarg mieszkańców Jodłowej na tenutariuszy – synów Klemensa – ukrócił nadużycia, jakich się dopuszczali. Ustalił wysokość robocizny na rzecz tenutariuszy na jeden dzień w tygodniu z jednego łana, a także zniósł niesprawiedliwe obciążenia. Na tym chyba niegodziwe postępowanie synów Klemensa Kamienieckiego się nie kończyło, monarcha zarządził bowiem również, że tenutariuszom nie wolno dla swego użytku zabierać kmieciom koni. Mikołaj Kamieniecki, który właśnie takiego czynu się dopuścił, miał zwrócić kmieciom zabrane cztery konie, jeśli zaś je wyeksploatował, zobowiązany był oddać ich równowartość w pieniądzech. Miał także zapłacić w wyznaczonym terminie kmieciowi Feliksowi Szczęsnemu 28 grzywien za pole i rolę, które wykupił, oraz oddać mu wszystkie ruchomości i zboże. Co więcej, król miał zagrozić, że jeśli Kamienieccy nie dostosują się do tych ustaleń, mogą być wykupieni z dóbr królewskich⁸¹⁴.

Działalność braci Kamienieckich na niwie gospodarczej wypada zatem zdecydowanie gorzej niż ich gospodarnego ojca Henryka (2). Mieli oni zapewniony zdecydowanie lepszy start aniżeli ojciec, który musiał zmierzyć

811 Ibidem, nr 15549.

812 Ibidem, T. 4/1, nr 5690; SHGKr, Cz. 2, s. 327.

813 MRPS, T. 4/2, nr 16649; SHGKr, Cz. 2, s. 327; ZK 188, s. 145.

814 MRPS, T. 4/3, nr 18588; SHGKr, Cz. 2, s. 327.

się z problemami pozostawionymi przez Marcina (1). Bracia Kamienieccy otrzymali majątek zadbany, dobrze prosperujący. Jednakże ich zainteresowania (z wyjątkiem Klemensa) koncentrowały się nie na gospodarowaniu dobrami, a na karierze wojskowej, która pochłonęła ich (Mikołaja, Jana, Marcina i Henryka) bez reszty. Co prawda, zasługi, jakie odnosili, skutkowały otrzymywaniem w nagrodę coraz to nowych dóbr, ale jednocześnie pożyczanie ogromnych sum pieniędzy monarsze, a także coraz częstsze zapożyczanie się u Bonerów powodowało rośnięcie w bardzo dużym tempie zadłużenia Kamienieckich. W efekcie konieczna stała się sprzedaż Kamińca, wraz ze znaczną liczbą przynależnych do niego wsi, oraz Książa Wielkiego, a więc serca majątku Kamienieckich. Uwaga najmłodszego z braci – Marcina, koncentrowała się zaś na ziemi oleskiej i na otrzymanych dzięki małżeństwu Założcach. W tamtym rejonie dostawał od króla nadania za zasługi i te właśnie dobra stanęły się podstawą majątkową oraz terenem koncentracji zainteresowań gospodarczych przyszłych pokoleń Kamienieckich.

4.4.2. Fundacje

Kamienieccy nie wykazywali szczególnego zaangażowania w kwestie fundacji. Właściwie ich zainteresowanie skupiło się na Krośnie, na ufundowanym przez Klemensa Moskorzewskiego ołtarzu w katedrze krakowskiej i najpewniej na Założcach w ziemi podolskiej, o których z kolei z powodu braku zachowanych źródeł niewiele jestem w stanie powiedzieć.

Ufundowany przez Klemensa Moskorzewskiego w 1407 roku ołtarz św. św. Jakuba i Klemensa w katedrze krakowskiej, uposażony 10 grzywnami czynszu zwanego szosem z miasta Dobczyc, po jego śmierci pozbawiony został źródła finansowania z powodu niegospodarności Marcina (1), który Dobczyce utracił. Dopiero „ostatnie” pokolenie Kamienieckich zadbało o jego ponowne uposażenie. W 1502 roku Jakub Szebieński, patron drugiego ministerium ołtarza św. Klemensa w katedrze krakowskiej, a brat Jana Szebieńskiego, kustosa krakowskiego, który owe ministerium fundował, przekazał je braciom Kamienieckim (Mikołajowi, Janowi, Klemensowi, Stanisławowi i Marcinowi)⁸¹⁵.

815 *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitułnych i kurialnych krakowskich 1501–1515...*, nr 16; *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitułnych i kurialnych krakowskich 1526–1529...*, nr 319, 1269.

Możliwe więc, że wcześniej pozbawionym altaryzisty (na skutek braku źródeł finansowania po utracie Dobczyc) ołtarzem zaopiekował się Jan Szebieński i uposażył kolejnego altaryzstę. Dopiero w owym 1502 roku brat Jana – Jakub – przekazał owo drugie ministerium Kamienieckim.

Z krakowskimi fundacjami wiązały się także zapisy dla krakowskich mansomiarzy. 13 marca 1514 roku Mikołaj Kamieniecki, ówczesny właściciel Książa Wielkiego, sprzedał na wyderkaf za 1000 florenów mansomiarzom z kościoła NMP w Krakowie czynsz roczny w wysokości 50 florenów z miasta Książ Wielki⁸¹⁶. Z kolei 8 marca 1516 roku Marcin, Klemens oraz ich bratanek Mikołaj potwierdzili zapis z roku 1508 20 grzywien czynszu na Wielopolu wikariuszowi Targowickiemu⁸¹⁷. 23 marca 1518 roku Marcin Kamieniecki sprzedał na wyderkaf za 5000 florenów rajcom krakowskim: Janowi Bonerowi oraz Janowi Kislingowi – patronom i opiekunom nowo fundowanej mansomiarz w kościele NMP w Krakowie – czynsz w wysokości 156 grzywien i 12 groszy z Książa Wielkiego wraz z wsiami: Wielka Wieś, Głogowiany, Wolica, Cisia Wola, Częstoszowice i Boczkwice, oraz z połowy zamku Kamieniec z wsiami: Odrzykoń, Łęki, Przybówka, Wojkówka, Bratkówka, Jasienica Mniejsza, Jasienica Większa oraz Konaszówka i Moczydło. Król potwierdził tę sprzedaż w roku 1523⁸¹⁸. Następnie 5 stycznia 1522 roku monarcha zezwolił Marcinowi Kamienieckiemu zapisać wspomnianym mansomiarzom 150 florenów czynszu z połowy zamku Kamieniec oraz wsi: Łęki, Odrzykoń, Przybówka, Jasienica, Wola Jasieniacka, za 3000 florenów z prawem odkupu⁸¹⁹. Kolejnego zapisu na ich rzecz dokonał Marcin 15 kwietnia 1523 roku, kiedy to przekazał im czynsz ze swej części zamku Kamieniec i wsi: Odrzykoń, Łęki, Przybówka, Bratkówka, Wojkówka i Jasienica⁸²⁰.

Przedmiotem szczególnej uwagi było niewątpliwie Krosno. Znajdujący się tam kościół Franciszkanów swój wystrój w znacznej mierze zawdzięcza wszystkim pokoleniom Kamienieckich. Dziś stosunkowo trudno powiedzieć, co było dziełem pokolenia nas interesującego. Zasadniczo już samo prezbiterium kościoła franciszkańskiego stanowiło pewien rodzaj prywatnej kaplicy Ka-

816 *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1501–1515...*, nr 199.

817 *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1516–1525...*, nr 7.

818 MRPS, T. 4/2, nr 11549; CDUJ, T. 4, nr 365; SHGKr, Cz. 3, z. 2, s. 299.

819 MRPS, T. 4/1, nr 4054; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 56.

820 MRPS, T. 4/2, nr 13530; A. FASTNACHT: *Słownik historyczno-geograficzny...*, T. 2, s. 56.

mienieckich. Jak sugeruje Piotr Łopatkiewicz, by móc być tam pochowanym, należało wywodzić się z tej właśnie rodziny⁸²¹. Najpewniej Anna z Buczackich, żona Jana (2) Kamienieckiego († 1512/1513), po śmierci męża ufundowała na jego cześć epitafium w owym kościele. O znaczeniu Kamienieckich świadczy fakt, że epitafium zostało namalowane na części cyklu poświęconego żywotom świętych. Nie wydaje się, by franciszkanie pozwolili na to komukolwiek innemu niż fundatorom i dobroczyńcom kościoła. Znajduje się tam też epitafium Klemensa Kamienieckiego († p. 1535), jednakże fundator nie jest nam znany⁸²². Najpewniej również sam Jan (2) († 1512/1513) został pochowany w kościele krośnieńskim, choć jak wspomina Szymon Starowolski, epitafium znajdowało się także w katedrze wawelskiej. Bardziej jednak prawdopodobne, że było ono jedynie formą upamiętnienia i uczczenia osoby Jana, możliwe, że ufundowaną przez starszego brata – Mikołaja⁸²³.

Na szczególną uwagę w kościele Franciszkanów w Krośnie zasługują nagrobki Jana († 1560), wojewody podolskiego, i Barbary, dzieci Marcina (3) Kamienieckiego. Mimo że powstanie grobowców nie wiąże się z interesującym mnie pokoleniem Kamienieckich, to jednak z racji ich niezwykłości, pozwolę sobie o nich napomknąć. Nagrobek Jana jest bowiem absolutnym dziełem sztuki, ale i dowodem przekonania Kamienieckich o własnej pozycji. Jego twórcą był Jan Maria Padovano, a postać Jana Kamienieckiego ukazana została jako leżący rycerz – był to najmodniejszy wówczas wizerunek. Nagrobek ten był pierwszym sygnowanym dziełem wybitnego rzeźbiarza,

821 P. ŁOPATKIEWICZ: *Fundacje artystyczne Kamienieckich dla kościoła franciszkańskiego w Krośnie*. Krosno 1995, s. 26; IDEM: *Kim był twórca późnogotyckiego epitafium ściennego Jana Kamienieckiego w kościele franciszkańskim w Krośnie?* W: *Kościół i klasztor franciszkański w Krośnie, przeszłość oraz dziedzictwo kulturowe. Materiały z sesji naukowej, Krosno, listopad 1997*. Red. E. MAŃKOWSKA. Krosno 1998, s. 111.

822 *Stanisława Tomkowicza inwentarz...*, s. 117–119; P. ŁOPATKIEWICZ: *Kim był twórca późnogotyckiego epitafium...*, s. 110–123; IDEM: *Malarstwo w Krośnie w pierwszej połowie XVI wieku*. Krosno 2007, rys. 95–101; IDEM: *Fundacje artystyczne Kamienieckich...*, s. 17–23, 28–29, rys. 95–101; IDEM: *Zabytki dawnego malarstwa ściennego z terenu województwa krośnieńskiego. Wyniki odkryć z lat 1991–1995, główne problemy konserwatorskie i perspektywy badawcze*. W: *Malarstwo monumentalne Polski południowo-wschodniej*. Rzeszów 1995, s. 29–30; IDEM: *Średniowieczne malarstwo monumentalne Polski południowo-wschodniej – przegląd najważniejszych zabytków*. W: *Malarstwo monumentalne...*, s. 18–22; IDEM: *Zabytki dawnego malarstwa ściennego z terenu województwa krośnieńskiego*. W: *Dzieje Podkarpacia*. T. 1. Red. J. GANCARSKI. Krosno 1996, s. 61–62.

823 S. STAROWOLSKI: *Monumenta Sarmatarum viam universae carnis ingressorum*. Cracoviae 1655, s. 782 – Jan zmarł w wieku 50 lat; P. ŁOPATKIEWICZ: *Malarstwo w Krośnie...*, s. 191.

co z kolei świadczy o niemałych kontaktach Kamienieckich ze środowiskiem artystów pracujących na zlecenie dynastii Jagiellonów⁸²⁴. Fundacja takiego grobowca (ok. 1560 roku) była niewątpliwym świadectwem zamożności zmarłego, a wzniesienie nagrobka stanowiło zapewne ogromne wydarzenie. Zresztą nie mniej monumentalny jest grobowiec siostry Jana – Barbary, dłuta Jakuba Trwałego⁸²⁵.

„Ostatnie” pokolenie Kamienieckich, wzorem swego protoplasty – Klemensa Moskorzewskiego, fundowało może niedużo, ale za to z rozmachem, jego fundacje zaś miały dawać wyraźnie do zrozumienia, kim jest rodzina Kamienieckich i jaki jest jej status. Taką rolę odgrywały niewątpliwie zarówno drzwi w kościele moskorzewskim fundacji Klemensa, jak i monumentalne nagrobki krośnieńskie.

824 P. ŁOPATKIEWICZ: *Fundacje artystyczne Kamienieckich...*, s. 23, 29; I. SAPETOWA: *Nagrobki Kamienieckich w kościele Franciszkanów w Krośnie. W kręgu artystycznego i ideowego oddziaływania mauzoleum ostatnich Jagiellonów*. W: *Kościół i klasztor franciszkański w Krośnie...*, s. 140, 145–151.

825 I. SAPETOWA: *Nagrobki Kamienieckich w kościele Franciszkanów w Krośnie...*, s. 153; P. ŁOPATKIEWICZ: *Fundacje artystyczne Kamienieckich...*, s. 29.

Zakończenie

Protoplastą rodziny Kamienieckich był Klemens z Moskorzewa herbu Pilawa. W dowód uznania za obronę Wilna przed wojskami krzyżackimi otrzymał od Władysława Jagiełły klucz dobczycki, a także Kamieniec, który to stał się wkrótce sercem majątku potomków Moskorzewskiego i od którego nazwy zaczęli zwać się Kamienieckimi.

Począwszy od Klemensa z Moskorzewa, a skończywszy na ostatnim opisywanym w niniejszej pracy pokoleniu Kamienieckich, kariera każdego z członków rodziny nierozzerwalnie związana była ze współpracą z dynastią panującą. Klemens z Moskorzewa wywodził się wszak z bardzo drobnej i niewiele znaczącej szlachty, niemniej jednak dzięki pracy w kancelarii Spytka z Melsztyna, o którego poparcie zabiegał przeciw Jagiełło po przejściu władzy w Koronie, otworzyła się przed nim droga do kariery w królewskiej kancelarii. Jako podkanclerzy i wierny stronnik króla polskiego uzyskał liczne nadania: klucz dobczycki i klucz kamieniecki, stanowiący nowe gniazdo rodowe rodziny. Moskorzewski właśnie wiernej służbie dynastii panującej zawdzięczał znakomitą karierę. Pewnym symbolem drogi, jaką przebył, są ufundowane przez niego w Moskorzewie drzwi tamtejszego kościoła. Wychodząc z niewiele znaczącej rodziny szlacheckiej, dotarł niemal na szczyt kariery urzędniczej: został podkanclerzym Królestwa i wiernym stronnikiem monarchy. Był w stanie ufundować kościół ze wspaniałymi drzwiami, wzorowanymi na drzwiach katedry wawelskiej, w której notabene sam został pochowany.

Jednakże syn Klemensa – Marcin – poszedł inną drogą. Odsunął się od Jagiellonów, a w konsekwencji odmowy udziału w wyprawie tureckiej zostały mu skonfiskowane Dobczyce. Tylko dzięki wstawiennictwu wysoko postawionych szlachciców (możliwe, że jego teścia Piotra Szafráńca) i być może sentymentowi, jaki Jagiełło miał do ojca Marcina, pozostawiono mu Kamieniec. Polityka Marcina Kamienieckiego doprowadziła jednak do

głębokiego kryzysu rodziny, z którego wyjść i powrócić do świetności z czasów Moskorzewskiego udało jej się dopiero po prawie pięćdziesięciu latach. Tę żmudną i trudną drogę rozpoczął syn Marcina – Piotr. Powrócił on do tego, na czym Kamienieccy zbudowali swą pozycję, czyli do współpracy z dynastią panującą. Wziął więc udział w konfederacji Spytka z Melsztyna, a przede wszystkim wspierał Władysława Warneńczyka w czasie jego pobytu na Węgrzech i obydwu wypraw przeciw Turcji. Starania Piotra zaowocowały odzyskaniem, w dowód uznania za pomoc na Węgrzech, Dobczyc. Inną sprawą jest, że bałagan panujący w kancelarii królewskiej sprawił, że jednocześnie na Dobczycach zapisy otrzymali Lanckorońscy, toteż z miasta Kamienieccy pożytku nie mieli.

Wkład w odbudowę pozycji rodziny Kamienieckich miał również brat Piotra – Henryk, tyle że on z kolei poświęcił się odbudowie podupadłego za czasów Marcina majątku, a także przywróceniu należnej pozycji rodzinie Kamienieckich. Mimo że w politykę angażował się marginalnie, to nawet w tych odosobnionych przypadkach stał po stronie Jagiellonów. W konsekwencji, najpewniej w ramach rehabilitacji za sprawę pechowych Dobczyc, otrzymał od króla kasztelanię sanocką. Piotr i Henryk stworzyli zatem fundamenty, na których budować mogli synowie Henryka – i zrobili to wyśmienicie. To właśnie ostatnie omawiane przeze mnie pokolenie Kamienieckich nawiązało do świetności rodziny z czasów Klemensa z Moskorzewa, a nawet te osiągnięcia przewyższyło. Sukces ten jednakże był bardzo mocno związany z poprawnymi relacjami z dynastią panującą. Synowie Henryka: Mikołaj Kamieniecki – hetman wielki koronny, Jan – rotmistrz, Marcin – „hetman polny”, swą karierę zawdzięczali Jagiellonom i ścisłej z nimi współpracy. Kamienieccy byli bowiem tymi, na których król zawsze mógł liczyć, czy chodziło o pożyczki pieniędzy, czy wsparcie w wyprawie, czy poparcie w kwestii reformy wojska. Należeli do jednych z najwierniejszych i najlojalniejszych współpracowników Jagiellonów. Kiedy Jan Olbracht miał problemy na Śląsku, gdy Aleksander potrzebował pomocy w czasie elekcji, wreszcie gdy niewielu wierzyło w sukces i wybór Zygmunta na króla – Kamienieccy zawsze stali po stronie dynastii jagiellońskiej, służąc wsparciem i pomocą. W ramach wdzięczności mogli cieszyć się licznymi nadaniami, urzędami i pomocą w budowaniu znakomitej kariery.

Szczególnie widoczne jest także zaangażowanie omawianej przeze mnie rodziny w politykę zagraniczną. Przede wszystkim dotyczy to znajomości przez nich kwestii węgierskich oraz mołdawskich. Te drugie angażowały szczególnie „ostatnie” pokolenie Kamienieckich, co wynikało w znacznej mierze zarówno

ze sprawowanych przez nich urzędów, a więc „hetmana polnego” i hetmana wielkiego koronnego, jak i z ówczesnej sytuacji politycznej kraju. Należy też podkreślić szczególną znajomość tematyki krzyżackiej i zaangażowanie w nią Klemensa z Moskorzewa. Wstąpił się przecież nie tylko obroną Wilna przed oddziałami krzyżackimi wspomagającymi Witolda, ale również brał udział w rokowaniach z Zakonem oraz podpisaniu pokoju w Raciążku.

Zauważalne jest u Kamienieckich pewne zamiłowanie do nauki i ich wkład w rozwój kultury. Podkanclerzy Klemens z Moskorzewa był bowiem wystawcą aktu erekcyjnego Uniwersytetu Krakowskiego. Co prawda był nim z racji piastowanego urzędu, niemniej jednak zamiłowanie do nauki było wśród Kamienieckich widoczne. Mikołaj, bratanek Moskorzewskiego, uzyskał tytuł bakałarza na Uniwersytecie Praskim, zaś w poczet studentów Uniwersytetu Krakowskiego byli wpisani niemal wszyscy omawiani przeze mnie Kamienieccy.

Z rolą kulturotwórczą wiąże się poniekąd działalność fundacyjna Kamienieckich. Fundowali oni bowiem może i niewiele, za to z rozmachem. Prawdziwym dziełem sztuki są przecież ufundowane przez Klemensa z Moskorzewa drzwi w moskorzewskim kościele. Do podobnej roli mogą pretendować fundacje w Krośnie. W tamtejszym kościele franciszkańskim z inicjatywy Kamienieckich powstały wspaniałe malowidła w prezbiterium, zaś nagrobek Jana Kamienieckiego, autorstwa Jana Marii Padovano, jest przykładem dzieła sztuki na skalę europejską. Fundacje takie miały w znacznej i chyba nadrzędnej mierze oddawać potęgę rodziny. Możliwe, że Kamienieccy, nie dysponując przecież tak wspaniałymi historią i przodkami, jak chociażby Melsztyńscy, Tęczyńscy czy Jarosławscy, chcieli w ten sposób podbudować pozycję rodziny, pokazać, że mimo iż wywodzą się z drobnej przecież szlachty, nie odstają od najstawniejszych rodzin koronnych.

Podkreślić należy także wkład Kamienieckich w rozwój wojskowości późnośredniowiecznej Polski. Mikołaj Kamieniecki został pierwszym w historii państwa hetmanem koronnym. Był gorącym orędownikiem reformy wojska i zamiany obowiązku służby w pospolitym ruszeniu na podatek płacony w celu utrzymania wojska stałego. Dowodził też w wyprawach mołdawskich w roku 1506 i 1509, zakończonych sukcesem wojsk polskich. Nie mniejsze zasługi na polu wojskowości mieli jego bracia – rotmistrz Jan i „hetman polny” (*vicecampiductor*) Marcin, uczestnicząc w licznych wyprawach przeciw Tatarom czy Mołdawianom.

Rozwój majątku Kamienieckich był ściśle powiązany ze statusem rodziny i, podobnie jak i on, na przestrzeni wieku przybrał formę sinusoidy. O ile

bowiem Klemens z Moskorzewa dzięki pracy w kancelarii, a także zasługom położonym w czasie pobytu w Wilnie zdołał zbudować naprawdę znaczny majątek, złożony z klucza dobczyckiego, kamienieckiego i kilku domów w Krakowie, o tyle jego syn – Marcin, wchodząc na drogę konfliktu z monarchą, roztrwonił go niemal zupełnie. Dopiero kolejne pokolenia zadbały o odbudowę utraconej fortuny. Szczególną rolę w poszerzeniu majątku przez „ostatnią” generację Kamienieckich odegrały nagrody przyznawane im za dzielność w boju i zasługi na polach bitew. Jako że Marcin Kamieniecki piastował urząd „hetmana polnego”, a Jan był rotmistrzem obrony potocznej, nadania te koncentrowały się w szczególności na terenie Rusi. Toteż nowe centrum majątku przeniosło się w okolice Założca i tam właśnie w kolejnych wiekach koncentrować się będzie główne zainteresowanie gospodarcze rodziny. Nadania królewskie w tamtejszym rejonie nie były jednakże jedynym powodem takiego obrotu sprawy. Wskutek ciągłego pożyczania pieniędzy od Bonerów – znanej rodziny bankierów, dług, jaki Kamienieccy u nich zaciągali, zmusił Marcina najpierw do sprzedaży Książa Wielkiego, następnie zaś do odstąpienia zamku Kamieniec. Tym samym rodzina utraciła serce swego majątku. Zatem tak jak uzyskanie Kamieńca przez Moskorzewskiego stało się symbolicznym „początkiem” Kamienieckich, tak ów incydent gospodarczy – utrata zamku – w pewien sposób zamyka i puentuje ten rozdział losów rodziny, który został w niniejszej pracy opisany.

Aneksy

Aneks 1. Pozostali Kamienieccy

W źródłach pojawia się kilka postaci piszących się „z Kamieńca”. Nie sposób jednak dowieść ich powiązania rodzinnego z „naszymi” Kamienieckimi, toteż poświęcę im chwilę uwagi w niniejszym aneksie, bez próby umieszczenia ich w drzewie genealogicznym opisywanych przeze mnie w rozprawie Kamienieckich.

W roku 1381 poświadczona jest źródłowo postać Piotra z żoną „z Moskorzewa”¹. W roku 1397 występuje z kolei Piotr z Kamieńca². W tym drugim jednakże wypadku prawdopodobieństwo związku z „naszymi” Moskorzewskimi (w tym czasie jeszcze nietytułującymi się przecież Kamienieckimi) jest praktycznie równe zeru.

W połowie XV wieku przewija się na kartach *Bullarium Poloniae* postać Stanisława – rzekomo Moskorzewskiego. Rzekomo, ponieważ pisownia nie jest jednoznaczna. Właściwie raz jest to „Moszborzciski”, drugi zaś raz „Smogorzewski”, poprawiane jednakże przez wydawców na Moskorzewski³.

W latach 1483–1508 w źródłach pojawia się niejaki Zygmunt Kamieniecki, kanonik gnieźnieński⁴. Czy łączyły go jakieś związki z Kamienieckimi, nie wiemy.

1 SPPP 8, Cz. 1, nr 758.

2 Ibidem, Cz. 2, nr 5897.

3 BP, T. 3, nr 9, 12, z 18 i 24 kwietnia 1447 r.

4 *Acta capitulorum nec non iudiciorum ecclesiasticorum selecta*. Vol. 2: *Acta iudiciorum ecclesiasticorum dioecesium Gnesnensis et Posnaniensis (1403–1530)*. Wyd. B. ULANOWSKI. Kraków 1908, nr 663, 792, 885, 1621.

Występujący pod koniec XV wieku (1491–1495) Jakub Kamieniecki⁵ jest najpewniej synem Mikołaja z Nowodworu, kasztelana kamienieckiego z pierwszej żony⁶.

Notariuszem Mikołaja Kamienieckiego był Feliks Łschowski, przedstawiciel zubożałej gałęzi Pilawitów Moskorzewskich. Urząd ten sprawował aż do śmierci Mikołaja⁷.

5 AGZ, T. 17, nr 2582, 2583, 2584, 2674, 2699, s. 267; ASang, T. 5, nr 26.

6 K. PUŁASKI: *Stare osady w ziemi kamienieckiej i dziedziczące na nich rody podolskiej szlachty historycznej*. „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1902, T. 30, s. 468–471.

7 *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitułnych i kurialnych krakowskich 1501–1515*. Oprac. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1965, nr 16, przyp. 9.

Aneks 2. Itineraria

Itinerarium Klemensa z Moskorzewa

Itinerarium Klemensa z Moskorzewa			Itinerarium Władysława Jagiełły ⁸	
Data	Miejsce	Źródło	Data	Miejsce
1381				
25 V	Książ	ZK 1, s. 186 ⁹		
22 VI	Książ	ZK 1, s. 191; SPPP 8, Cz. 1, nr 725		
20 XII	Książ	KDM, T. 1, nr 359		
1382				
26 IV	Książ	ZK 1, s. 220, 221; SPPP 8, Cz. 1, nr 1459		
19 VII	Wodzisław	ZK 1, s. 227; SPPP 8, Cz. 1, nr 1643		
9 VIII	Wodzisław	ZK 1, s. 229; SPPP 8, Cz. 1, nr 1706		
1387				
17-ok. 22 II	Wilno	KDKWil, nr 1, 5; Daniłowicz, T. 1, nr 539	16–22 II	Wilno

- 8 Itinerarium na podstawie opracowania A. GAŚSIOROWSKIEGO: *Itinerarium króla Władysława Jagiełły 1386–1434*. Warszawa 1972 i kolejne uzupełnienia: P. WĘCOWSKI: *Działalność publiczna możnowładztwa małopolskiego w późnym średniowieczu*. Warszawa 1998.
- 9 Pojawiający się w zapisce Klemens mylnie uznawany był dotąd za ojca Klemensa, podkanclerzego. Szerzej na ten temat w rozdziale 1. niniejszej pracy.

1 VII	Lublin	ZDM, Cz. 6, nr 1525, 1526	15 VII	Lublin
26 VII	Kraków	KDKr, Cz. 2, nr 343	26 VII	Kraków
19 VIII	Nowe Miasto Korczyn	ZDM, Cz. 8, nr 2540	19 VIII	Nowe Miasto
24 VIII	Korczyn	KDM, T. 4, nr 987, 988; KDKr, Cz. 2, nr 344	20 VIII	Korczyn Żarnowiec
26 XI	Kraków	KDKr, Cz. 1, nr 63	12 XI–3 XII	Kraków
1388				
29 II	Piotrków	KDW, T. 3, nr 1873	24–29 II	Piotrków
21 III	Piotrków	M. HANDELSMAN: <i>Przywilej piotrkowski 1388 r. Szkic historyczno-prawny.</i> Warszawa 1907, s. 28–39	31 III	Poznań
30 VI	Biecz	Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 1, nr 22	30 VI	Wojnicz
18 VIII	Żarnowiec	ZDM, Cz. 6, nr 1544	18 VIII	Żarnowiec
1 IX	Szydłów	ZDM, Cz. 6, nr 1545	3 IX	Sandomierz
9 IX	Sandomierz	ZDM, Cz. 6, nr 1546	15 IX	Solec
29 IX	Lublin	KDW, T. 3, nr 1881	29 IX–3 X	Lublin
30 IX	Lublin	KDW, T. 3, nr 1882		
1389				
22 II	Kraków	KDKr, Cz. 1, nr 70	22 II	Kraków
6 IV	Nowe Miasto Korczyn	ZDM, Cz. 6, nr 1550	8 IV	Szydłów
24 IV	Sandomierz	ZDM, Cz. 6, nr 1551	22–25 IV	Sandomierz
9 V	Mogiła	ZDM, Cz. 6, nr 1553	10–16 V	Niepołomice
15 V	Niepołomice	ZDM, Cz. 8, nr 2542b		
1390				
4 XII	Opatów	AGAD, dokument pergaminowy nr 8856 = TN 8, nr 96; KDM, T. 4, nr 1008	4 XII	Opatów

1391				
14 I	Kraków	KDKKr, T. 2, nr 374	23 I	Uniejów
1392				
2 I	Lublin	KDM, T. 4, nr 1017	2-3 I	Lublin
29 X	Niepołomice	ZDM, Cz. 6, nr 1586	20 X 29 X	Kraków Niepołomice
1393				
24 II	Kraków	LB, T. 1, s. 121	24 II-4 III	Kraków
25 II	Kraków	ZDM, Cz. 6, nr 1590		
28 II	Kraków	KDKKr, T. 2, nr 392		
9 VIII	Łagów	KDM, T. 4, nr 1023	9 VIII	Łagów
1394				
14 I	Inowłódz	ZDM, Cz. 6, nr 1596; B.Czartor, rkps 2968, nr 2	14 I	Inowłódz
11 III	Kraków	KDKKr, T. 2, nr 397	26 II-15 III	Kraków
10 IV	Głogów	ASang, T. 2, nr 71; CV, nr 110	20-24 IV	Poznań
3 VII	Kraków	ZDM, Cz. 6, nr 1842; BJ, perg. sygn. dipl. 384	2-5 VII	Wiślica
1 X	Kraków	Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 1, nr 27; KDKKr, T. 2, nr 399		
8 XI	Gródek	ZDM, Cz. 6, nr 1603	8 XI	Gródek
1395				
4 II	Kraków	KDKKr, T. 2, nr 400	4-6 II	Bochnia
9 III	Przemyśl	ZDM, Cz. 6, nr 1606	7-11 III	Przemyśl
10 V	Kraków	ZDM, Cz. 4, nr 1119		
26 VII	Chęciny	ZDM, Cz. 6, nr 1608	26 VII	Chęciny
1396				
11 I	Kraków	KDKKr, T. 2, nr 408	7-25 I	Kraków
9 IV	Sandomierz	KDM, T. 4, nr 1039	9 IV	Sandomierz

15 X	Nowe Miasto Korczyn	ZDM, Cz. 6, nr 1613, 1845	15–16 X	Nowe Miasto Korczyn
18 X	Kraków	KDKr, Cz. 2, nr 286		
24 X	Kraków	ZDKKr, Cz. 1, nr 123		
1397				
11 II	Kraków	ZDKKr, Cz. 1, nr 124; KDKKr, T. 2, nr 418	6–11 II	Kraków
14 VII	Sącz	ZDM, Cz. 6, nr 1617	14 VII	Stara Wieś Spiska
1 X	Kraków	SPPP 8, Cz. 2, s. 401, uw. 11, 91		
27 XI	Sandomierz	KDKKr, T. 2, nr 423	27–29 XI	Sandomierz
1398				
23 II	Kraków	KDKr, Cz. 1, nr 89	10–25 II	Kraków
2 VI	Kraków	KDWiel, s. 14	3 VI	Łęczycza
4 VI	Kraków	ZK 2b, s. 126; BJ, dokument pergaminowy, sygn. dypl. 25		
22 VI	Kraków	ZDM, Cz. 8, nr 2554	22 VI	Kraków
17 VIII	Kraków	KDWiel, s. 15; BJ, dokument pergaminowy, sygn. dypl. 26	16–21 VIII	Kraków
6 XI	Kraków	KDKKr, T. 2, nr 432	8–14 XI	Kraków
22 XI	Kraków	ZDKKr, Cz. 1, nr 135	17 XI	Kraków
			24 XI	Sandomierz
1399				
19 VI	Nowe Miasto Korczyn	AGZ, T. 3, nr 69	19–21 VI	Nowe Miasto Korczyn
24 VII	Koprzywnica	KDM, T. 4, nr 1049; BN, Dział Rękopisów, perg. IV, nr 6959	24 VII	Koprzywnica
5 XI	Odrzykoń	AGZ, T. 3, nr 72	5 XI	Odrzykoń
1400				
4 II	Kraków	ZK 3a, s. 27; SPPP 8, Cz. 2, s. 812, uw. 33		

9 III	Przemysł	ZDM, Cz. 6, nr 1632	9 III	Przemysł
6 IV 11 IV 27 IV	Stawiszyn Słupcza Kościan	KDW, T. 6, nr 384 KDW, T. 5, nr 3 KDW, T. 6, nr 387	6 IV 11 IV 25–27 IV	Stawiszyn Słupcza Kościan
7 VII 17 VII 22 VII 23 VII 26 VII 27 VII	Kraków Kraków Kraków Kraków Kraków Kraków	ZK 3a, s. 126 KDW, T. 6, nr 389 KDKr, Cz. 2, nr 445; KDM, T. 4, nr 1057 AGZ, T. 3, nr 73 CDUJ, T. 1, nr 16; Album, s. 5 KDKr, Cz. 1, nr 93	16–27 VII	Kraków
25 VIII	Kraków	ZK 3a, s. 145		
15 IX 29 IX	Kraków Lwów	ZK 3a, s. 153; SPPP 8, Cz. 2, nr 10577 ZDM, Cz. 6, nr 1635	29 IX–1 X	Lwów
1 X 9 X	Lwów Kraków	ZDM, Cz. 6, nr 1636 SPPP 7, nr 110	1 X	Lwów
2 XI 4 XI 25 XI	Kraków Biecz Nowe Miasto Korczyn	SPPP 7, nr 111; SPPP 8, Cz. 2, nr 10805 ZDM, Cz. 6, nr 1638 ZDM, Cz. 6, nr 1640	4–5 XI 25 XI	Biecz Nowe Miasto Korczyn
1 XII	Kraków	ZK 3, s. 177		
1401				
4 I I	Kraków Kraków	ZK 3, s. 218 ZK 3, s. 225	26 I	Birsztany
3 II 4 II 5 II 11 II	Kraków Kraków Kraków Kraków	SPPP 2, nr 728 SPPP 7, nr 122 ZK 3, s. 233 <i>Dwa fragmenty ksiąg kancelaryjnych królewskich z pierwszej połowy XV w.</i> Wyd. T. WIERZBOWSKI. Warszawa 1907, nr 4	12 II	Merecz
11 III 22 III	Radom Kraków	Akta unji, nr 44 ZK 3, s. 574	11 III	Radom
24 V	Poznań	KDW, T. 7, nr 411	23–26 V	Poznań

15 VI 22 VI 23 VI	Kraków Nowe Miasto Korczyn Nowe Miasto Korczyn	CDUJ, T. 1, nr 21 KDKKr, T. 2, nr 452 ZDM, Cz. 6, nr 1644	14–15 VI 21–23 VI	Kraków Nowe Miasto Korczyn
6 VII	Parczew	ASang, T. 2, nr 85	3–6 VII	Parczew
19 VIII	Kraków	ZK 3, s. 306		
1402				
15 II 16 II 22 II	Kraków Kraków Kraków	ZK 3, s. 349 ZDM, Cz. 6, nr 1648; BJ, perg. sygn. dypl. 27 <i>Rachunki żupne bocheńskie z lat 1394–1421.</i> Wyd. J. KARWASIŃSKA. W: AKH, T. 15, s. 156, przyt. 1; KDKKr, Cz. 2, nr 491	1 II–10 III	Kraków
11 IV 25 IV	Kraków Gniezno	KDKKr, T. 2, nr 459 KDW, T. 7, nr 430	14 IV 25–27 IV	Brześć Kujawski Gniezno
4 V 18 V	Poznań Mogilno	KDW, T. 7, nr 435 KDW, T. 7, nr 437	3–4 V 18 V	Poznań Mogilno
18 VII	Kraków	ZK 3, s. 420; SPPP 2, nr 899	4 VII–6 VIII	Wiślica, Kamieniec Podolski
30 IX	Kraków	ZK 3, s. 430		
1 X 10 X 21 X	Kraków Przemysł Krosno	ZK 3, s. 433, nr 18; SPPP 2, nr 912 ZDM, Cz. 5, nr 1162 ZDM, Cz. 6, nr 1653	3 X 11 X 21 X	Lwów Gródek Krosno
1403				
19 I	Krosno	AGZ, T. 3, nr 78		
2 III 6 III 15 III	Kraków Kraków Kraków	ZK 3, s. 498; SPPP 2, nr 961 <i>Dwa fragmenty ksiąg kancelaryjnych...</i> , nr 8 KDKKr, Cz. 1, nr 102	2–15 III	Kraków

27 V	Kraków	ZK 3, s. 517		
19 VI 21 VI	Lublin Lublin	Akta unji, nr 45 KDKr, Cz. 1, nr 104	19–21 VI	Lublin
6 XI 12 XI	Biecz Wiślica	KDW, T. 5, nr 38 ZDM, Cz. 1, nr 249	6 XI 10–12 XI	Biecz Nowe Miasto Korczyn
1404				
4 III 9 III	Kraków Kraków	KDW, T. 5, nr 45 KDM, T. 4, nr 1079; ZDM, Cz. 6, nr 1662	4–9 III	Kraków
18 V 23 V	Raciążek Raciążek	Weise, nr 23 KDL, nr 83; Weise, nr 27	18–23 V	Raciążek
2 VI	Łęczycza	Wuttke, s. 41; KDW, T. 7, nr 521	2–3 VI	Łęczycza
5 VIII	Żarnowiec	ZDM, Cz. 6, nr 1664	5 VIII	Żarnowiec
23 IX	Krosno	ZDM, Cz. 1, nr 259	12 IX	Sandomierz
1 X 21 X	Kraków Przemysł	SPPP 2, nr 1070 ZDM, Cz. 6, nr 1668	7–8 X	Lwów
1405				
11 III 24 III 25 III 26 III 27 III 31 III	Nowe Miasto Korczyn Kraków Kraków Kraków Kraków Moskorzew	ZDM, Cz. 6, nr 1671 KDKKr, T. 2, nr 486 ZDM, Cz. 6, nr 1673 KDM, T. 4, nr 1088; ZDM, Cz. 6, nr 1674; KDKKr, T. 2, nr 487 <i>Repertorium podolskie. Dokumenty do 1430 r.</i> Wyd. J. KURTYKA. „Rocznik Przemyski” 2004, T. 40, z. 4, nr 65; ZDM, Cz. 6, nr 1675 KDM, T. 4, nr 1089	11 III 19–27 III	Nowe Miasto Korczyn Kraków
25 IV	Kraków	ZK 4, s. 218	24 IV	Kalisz
18 VI	Brześć	ZDM, Cz. 6, nr 1678	18 VI	Brześć Kujawski

23 VIII	Nowe Miasto Korczyn	ZDM, Cz. 5, nr 1182	23 VIII–1 IX	Nowe Miasto Korczyn
31 VIII	Nowe Miasto Korczyn	KDM, T. 4, nr 1091		
8 IX	Kraków	KDKKr, T. 2, s. 316; LB, T. 1, s. 243	11 IX	Sandomierz
30 IX	Kraków	ZK 4, s. 293		
1 X	Kraków	<i>Dokumenty sądu ziemskiego krakowskiego 1302–1453.</i> Oprac. Z. PERZANOWSKI. Wrocław–Warszawa 1971, nr 117	12 X	Lwów
2 XI	Krosno	ML, nr 20	2 XI	Krosno
19 XI	Niepołomice	AGZ, T. 8, nr 33	17–19 XI	Niepołomice
1 XII	Kraków	CDUJ, T. 1, nr 36		
1406				
10 III	Kraków	KDM, T. 4, nr 1096	7–20 III	Kraków
11 III	Kraków	AGZ, T. 5, nr 27		
13 III	Kraków	KDW, T. 5, nr 91		
22 III	Wiślica	KDKKr, T. 2, nr 492	31 III	Częstochowa
10 V	Kraków	<i>Dokumenty sądu ziemskiego krakowskiego...</i> , nr 122, 123		
13 V	Kraków	KDKr, Cz. 1, nr 108	21 V	Koronowo
26 VI	Wiślica	ZDM, Cz. 5, nr 1191	27–28 VI	Pyzdry
1 X	Kraków	CDUJ, T. 1, nr 39		
1407				
25 I	Kraków	ZK 311, s. 57		
4 II	Kraków	CDUJ, T. 1, nr 40	18 II	Nowe Miasto Korczyn
8 III	Kraków	ZDM, Cz. 6, nr 1700; <i>Repertorium podolskie.</i> <i>Dokumenty do 1430 r....,</i> s. 73, 74	3–7 III	Kraków

11 III	Żarnowiec	ZDM, Cz. 6, nr 1701		
20 VIII	Wiślica	ZDM, Cz. 5, nr 1200	16–24 VIII	Wiślica
19 X	Kraków	ZK 5, s. 9	20 X	Dobrestany
21 X	Kraków	SPPP 2, nr 1127	26–27 X	Medyka
14 XI	Niepołomice	ZDM, Cz. 6, nr 1707	14–19 XI	Niepołomice
9 XII	Tarnów	ASang, T. 2, nr 93		
1408				
21 I	Wilno	KDW, T. 7, nr 598	21 I	Wilno
28 II	Jedlnia	ZDM, Cz. 6, nr 1708	28 II	Jedlnia
12 III	Sandomierz	ZDM, Cz. 6, nr 1711	8 III	Koprzywnica
18 III	Kraków	ZDM, Cz. 6, nr 1713	12 III	Sandomierz
21 III	Kraków	ZDM, Cz. 6, nr 1714	18–22 III	Kraków
22 III	Kraków	ZDM, Cz. 6, nr 1715		
25 V	Kraków	ZK 1a, k. 37v		
29 VI	Łęczycza	CDP, T. 1, nr 157		
14 VIII	Dobczyce	ZDM, Cz. 5, nr 1215		
21 VIII	Nowe Miasto Korczyn	KDKKr, T. 2, nr 513		
22 VIII	Nowe Miasto Korczyn	ZK 5, s. 74		
23 VIII	Nowe Miasto Korczyn	<i>Dokumenty sądu ziemskiego krakowskiego...</i> , nr 130	23 VIII	Nowe Miasto Korczyn

Itinerarium Mikołaja Kamienieckiego

Data	Miejsce	Źródło
1477		
12 VI		AGAD, dokument pergaminowy nr 5180
1484		
17 II	Lublin	Teki Pawińskiego, T. 2, s. 3
20 II	Lublin	Teki Pawińskiego, T. 2, s. 6
3 III	Konin	Teki Pawińskiego, T. 2, s. 23
1485		
28 XII	Piotrków (sejm)	Teki Pawińskiego, T. 2, s. 81
1486		
4 I	Radom	Teki Pawińskiego, T. 2, s. 85
1487		
11 III	Nowe Miasto Korczyn	Teki Pawińskiego, T. 2, s. 139
22 IV	Kraków	Teki Pawińskiego, T. 2, s. 151
15 VI	Kraków	Teki Pawińskiego, T. 2, s. 156
1489		
17 I	Sanok	AGZ, T. 16, nr 1943, 1944
16 III	Kraków	SPPP 2, nr 4344
1491		
20 II ¹⁰	Koszyce	AGAD, perg. 5591 = TN 22, nr 170 = Dogiel, T. 1, nr 31, s. 79–85
1493		
6 IX	Poznań	MK 17, k. 59; MRPS, T. 2, nr 242
1494		
10 I	Kraków	MK 17, k. 59 = MRPS, T. 2, nr 299

10 Układ pokojowy Jana Olbrachta z Władysławem Jagiellończykiem, w którym Mikołaj Kamieniecki wymieniony jest wśród stronników Olbrachta. Prawdopodobnie więc Kamieniecki towarzyszył Janowi Olbrachtowi w czasie całego konfliktu węgierskiego.

20 I	Kraków	MK 17, k. 60 = MRPS, T. 2, nr 307
4 VI	Kraków	MK 15, k. 71 = MRPS, T. 2, nr 373
23 VII	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2220
VIII ¹¹	Okolice	Bielski, s. 482; Wapowski, s. 21;
	Wiśniowca	K. PUŁASKI: <i>Stosunki z Mendli-Girejem chanem Tatarów Perekopskich (1469–1515): akta i listy</i> . Warszawa 1881, s. 42
6 X	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2231
10 X	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2232
1495		
18 V	Kraków	GK 25, s. 122–123; SPPP 2, s. 902
12 VI	Kraków	SPPP 2, nr 4441
1 VIII	Kraków	GK 25, s. 229
3 VIII	Kraków	SPPP 2, nr 4444
28 VIII	Kraków	GK 25, s. 260–263
29 IX	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2275
23 XI	Kraków	SPPP 2, nr 4448
23 XII	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2279, 2283
1496		
29 I	Kraków	SPPP 2, nr 4456
5 II	Kraków	GK 25, s. 522
2 III	Kraków	SPPP 2, nr 4458
13 IV	Kraków	SPPP 2, nr 4460
26 IV	Kraków	GK 25, s. 685
11 V	Kraków	SPPP 2, nr 4461
19 V	Kraków	GK 25, s. 727
4 VI	Kraków	GK 25, s. 754–756
14 VI	Kraków	SPPP 2, nr 4462
20 VI	Kraków	SPPP 2, nr 4463
5 VII	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2294
3 VIII	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2335
1 X	Kraków	SPPP 2, nr 4469
12 X	Kraków	GK 25, s. 994–995; SPPP 2, nr 4471, 4472
27 XII	Kraków	GK 26, s. 2
1497		
1 III	Kraków	GK 26, s. 217
12 III	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2412
20 III	Nowe Miasto	MK 16, k. 24; MRPS, T. 2, nr 675
	Korczyn	
29 III	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2387

11 Wyprawa przeciw Tatarom, w której niewątpliwie wzięli udział Mikołaj, Jan i Henryk Kamienieccy. Pod Wiśniowcem zginął Henryk Kamieniecki.

7 IV	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2415, 2416
27 IV	Sanok	AGZ, T. 16, nr 3572
18 V	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2421
11 VI	Kraków	GK 26, s. 567
11 VII	Kraków	GK 26, s. 589–591
13 VII	Kraków	SPPP 2, nr 4479
14 VII	Kraków	GK 26, s. 595
28 VII	Kraków	GK 26, s. 605–606; SPPP 2, nr 4480
13 XI	Kraków	SPPP 2, nr 4482
9 XII	Kraków	<i>Akta procesów o dobra skonfiskowane z powodu niesłużenia wyprawy z r. 1497. W: Materiały do dziejów polskiego ruszenia z lat 1497 i 1509. Oprac. S. KUTRZEBA. W: AKH, T. 9, nr 343</i>
1498		
12 I	Kraków	<i>Akta procesów o dobra skonfiskowane...</i> , nr 347
13 I	Kraków	SPPP 2, nr 4487; <i>Akta procesów o dobra skonfiskowane...</i> , nr 349
15 I	Kraków	<i>Akta procesów o dobra skonfiskowane...</i> , nr 351
20 I	Kraków	<i>Akta procesów o dobra skonfiskowane...</i> , nr 357
3 II	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2442
17 II	Sanok	AGZ, T. 16, nr 3573, 3574
19 II	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2443
6 III	Kraków	SPPP 2, nr 4491
15 III	Kraków	AGZ, T. 9, nr 121
16 III	Kraków	<i>Akta procesów o dobra skonfiskowane...</i> , nr 412
23 III	Kraków	<i>Akta procesów o dobra skonfiskowane...</i> , nr 372
28 III	Kraków	ZK 416a, s. 12; <i>Akta procesów o dobra skonfiskowane...</i> , nr 378
29 III	Kraków	<i>Akta procesów o dobra skonfiskowane...</i> , nr 376, 381, 383, 394
30 III	Kraków	ZK 416a, s. 31; <i>Akta procesów o dobra skonfiskowane...</i> , nr 404
5 IV	Kraków	<i>Akta procesów o dobra skonfiskowane...</i> , nr 379
6 IV	Kraków	<i>Akta procesów o dobra skonfiskowane...</i> , nr 417
20 IV	Kraków	<i>Akta procesów o dobra skonfiskowane...</i> , nr 418, 419
26 IV	Kraków	<i>Akta procesów o dobra skonfiskowane...</i> , nr 386, 387, 388, 389, 409, 414, 420
1 V	Kraków	<i>Akta procesów o dobra skonfiskowane...</i> , nr 390, 391, 392, 393
2 V	Kraków	GK 27, s. 21–23; ZK 416a, s. 86
9 V	Kraków	<i>Akta procesów o dobra skonfiskowane...</i> , nr 454
10 V	Kraków	ZK 416a, s. 44; GK 27, s. 37; <i>Akta procesów o dobra skonfiskowane...</i> , nr 458
12 V	Kraków	<i>Akta procesów o dobra skonfiskowane...</i> , nr 465
14 V	Kraków	<i>Akta procesów o dobra skonfiskowane...</i> , nr 466, 468
22 V	Kraków	MRPS, T. 3, s. 212, nr 262
18 VI	Kraków	GK 27, s. 129

23 VI	Kraków	GK 27, s. 145
4 VIII	Kraków	SPPP 2, nr 4507
27 VIII	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2468
29 VIII	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2474
13 IX	Kraków	GK 27, s. 240–241
3 X	Kraków	<i>Akta procesów o dobra skonfiskowane...</i> , nr 481
5 X	Kraków	<i>Akta procesów o dobra skonfiskowane...</i> , nr 483
17 XII	Kraków	MK 16, k. 256; MRPS, T. 2, nr 1339
1499		
5 II	Kraków	SPPP 2, nr 4512
23 II	Kraków	SPPP 2, nr 4513
3 IV	Kraków	GK 27, s. 593
5 IV	Kraków	GK 27, s. 566–567
11 IV	Kraków	GK 27, s. 594
6 V	Kraków	ZK 153, s. 214; B.Czartor, rkps 239, nr 24, s. 103–112; dok. perg. nr 649; Akta unji, nr 73, 74; CE XV, T. 3, nr 448
5 VII	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2506
10 VII	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2511
6 VIII	Kraków	GK 27, s. 768–769
1500		
7 I	Kraków	GK 27, s. 990–991
13 II	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2637
28 III	Sanok	AGZ, T. 16, s. 308, nr MLXVIII
2 V	Kraków	ZK 416a, s. 86
10 VI	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2680
22 VIII	Kraków	MRPS, T. 3, s. 214, nr 288
14 XI	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2693
24 XII	Kraków	SPPP 2, nr 4527
1501		
25 I	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2740
16 III	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2712
17 III ¹²	Kraków	MK 19, k. 17 = MRPS, T. 2, nr 1452
16 IV ¹³	Kraków	MK 19, k. 30 = MRPS, T. 2, nr 1494
19 IV	Kraków	KDKr, Cz. 1, nr 208
20 IV	Kraków	MK 19, k. 38 = MRPS, T. 2, nr 1514
10 V	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2763, 2764
9 VI	Toruń	MRPS, T. 2, nr 1568

12 Wówczas król potwierdzał w Krakowie dekret swych komisarzy, w tym Mikołaja Kamienieckiego. Nie ma pewności, że Kamieniecki był wtedy w Krakowie obecny.

13 Nadanie Mikołajowi Kamienieckiemu intromisji w burgrabstwo krakowskie celem ściągnięcia należnych dochodów.

15 VI	Toruń	MRPS, T. 4/3, nr 1230
11 IX	Kraków	SPPP 2, nr 4535
28 IX	Kraków	GK 28, s. 348
2 poł. XII	Kraków	AAleks, nr 46
27 XII	Kraków	GK 28, s. 410
1502		
1 I	Kraków	mKDM 5, teczka T, nr 38 = KDM, T. 5, nr 2106
11 I	Kraków	ZK 154, s. 34
13 I	Kraków	GK 28, s. 457
14 I	Kraków	GK 28, s. 462
16 I	Kraków	MK 19, k. 176; MRPS, T. 3, nr 116
20 II	Kraków	MK 17, k. 309; MRPS, T. 3, nr 264; KDM, T. 5, nr 2109 = mKDM 5, teczka T, nr 3
21 II	Kraków	ZK 154, s. 45
22 II	Kraków	ZK 154, s. 48
25 II	Sanok	AGZ, T. 16, nr 3582
3 III	Lelów	ZK 319, s. 89
p. 3 III– a. 7 III ¹⁴	Mołdawia	AGAD, LL 1, k. 9–10; V. Uljanicki, s. 187–189; AAleks, nr 46; Hurmuzaki, Vol. 2, p. 2, s. 488–491, nr 389
7 III	Kraków	KDM, T. 5, nr 2118 = mKDM 5, teczka T, nr 119 = KDKr, Cz. 1, nr 210
8 III	Kraków	GK 28, s. 539
29 III	Kraków	MK 21, k. 45 = MRPS, T. 3, nr 341 (regest)
30 III	Kraków	MK 17, k. 331 = MRPS, T. 3, nr 343 (regest)
12 IV	Kraków	MK 17, k. 339 = MK 19, k. 114 = MRPS, T. 3, nr 386
18 IV	Kraków	MK 19, k. 80 = MRPS, T. 3, nr 403
20 IV	Kraków	MRPS, T. 4/3, nr 1245
23 IV	Kamieniec	Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 4, nr 607
28 V	Sandomierz	GK 28, nr 756
5 VI	Korczyn	Teki Pawińskiego, T. 1, s. 13
12 VI	Lublin	Teki Pawińskiego, T. 1, s. 17
14 VII	Sanok	AGZ, T. 16, nr 3587
16 VII	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2866
19 VII	Kraków	ZK 416a, s. 89
24 X	Ruś ¹⁵	AAleks, nr 119; Teki Pawińskiego, T. 1, s. 29

- 14 Podczas sejmu koronacyjnego, na początku stycznia 1502 r., Aleksander zdecydował o wysłaniu poselstwa do Mołdawii. Wyzначzył w tym celu: Mikołaja Kamienieckiego, Jana z Bochtownicy i Jana Krowickiego (AGAD, LL 1, k. 15; V. Uljanicki, s. 186, 195; AAleks, nr 49). Posłowie wyjechali po 20–25 lutego 1502 r., kiedy to Mikołaj wraz z braćmi poświadczony jest jeszcze u boku monarchy w Krakowie, powrócili zaś do Polski przed 7 marca, gdy Kamieniecki świadkował na dokumencie Aleksandra w Krakowie.
- 15 Jan Kotowicz został wysłany na Ruś celem odszukania Mikołaja Kamienieckiego i Piotra Kmity, by niezwłocznie zebrali tyle wojska i szlachty, ile są w stanie.

16 XI	Lwów	AGZ, T. 17, s. 485, nr MCCCXV
23 XI	Lwów	KDM, T. 5, nr 2140 = mKDM 5, teczka T, nr 66
1503		
2 II	Kraków	GK 28, s. 1006
28 III	Piotrków	MK 19, k. 105; MRPS, T. 3, nr 726–728; AAleks, nr 158
1 V	Kamieniec	Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 4, nr 625
8 V	Wojnicz	AGAD, ASK, oddz. 85, nr 5; MK 19, k. 105; MRPS, T. 3, nr 726
10 VII	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2943
9 VIII	Kraków	MRPS, T. 3, nr 856
26 VIII	Nowe Miasto Korczyn	AAleks, nr 192
poł. X–XI	Lwów ¹⁶	MK 20, k. 103; AAleks, nr 187; Hurmuzaki, Vol. 2, p. 2, s. 518–519, nr 414, 415
31 X	Lublin	GK 28, s. 1341
11 XI	Sanok	Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 4, nr 629
22 XI	Lublin	AAleks, nr 218
29 XII	Kraków	mKDM 5, teczka T, nr 8, 47, 48, 80 = KDM, T. 5, nr 2164, 2165, 2166; MK 19, k. 119 = MRPS, T. 3, nr 1071
1504		
8 I	Kraków	KDM, T. 5, nr 2171 = mKDM 5, teczka T, nr 32
12 I	Kraków	ZK 416a, s. 108; MRPS, T. 3, nr 1122, 1123; AAleks, nr 227
13 I	Kraków	MRPS, T. 3, nr 1127
14 I	Kraków	mKDM 5, teczka T, nr 99 = KDM, T. 5, nr 2174
15 I	Kraków	MRPS, T. 3, nr 1151
16 I	Kraków	ASang, T. 2, nr 228; MK 20, k. 151 = MRPS, T. 3, nr 1142
19 I	Kraków	MK 20, k. 155; MRPS, T. 3, nr 1155
21 I	Kraków	MRPS, T. 3, nr 1165
9 III	Kraków	GK 29, s. 133
20 III	Kraków	GK 29, s. 121
2 V	Kraków	Biblioteka PAN w Krakowie, dok. perg. nr 87; Katalog PAN, T. 1, nr 128; KDKr, Cz. 1, nr 221
21 V	Sanok	AGZ, T. 16, nr 3015
7 VI	Sanok	AGZ, T. 16, nr 3018

16 W myśl postanowień budzińskich wyznaczono zjazd delegacji polskiej ze Stefanem Wielkim na dzień Wszystkich Świętych 1503 r. w Kołaczynie. Na spotkanie mieli się udać: Mikołaj Kamieniecki, Spytek z Jarosławia, Stanisław z Chodcza i Mikołaj Firlej. Warunkiem niezbędnym było uprzednie wycofanie się wojsk mołdawskich z Pokucia i zapewnienie gęjtu bezpieczeństwa posłom polskim, do czego jednakże nie doszło i do Kołaczyna udał się jedynie Firlej, pozostali zaś członkowie delegacji oczekiwali we Lwowie na opuszczenie przez Stefana Pokucia (AAleks, nr 218).

19 VI	Sanok	SPPP 2, nr 4553
28 VII	Kraków	AGZ, T. 9, nr 159
2 VIII	Kraków	MK 21, k. 109 = MRPS, T. 3, nr 1581
7 VIII	Kraków	KDKr, Cz. 3, nr 487
9 VIII	Kraków	mKDM 5,teczka T, nr 137 = KDM, T. 5, nr 2188
21 VIII	Kraków	GK 29, s. 357
22 VIII	Kraków	MRPS, T. 3, nr 1621
28 VIII	Kraków	ZK 416a, s. 122
3 IX	Kraków	ZK 416a, s. 126
5 IX	Kraków	mKDM 5,teczka T, nr 49, 103 = KDM, T. 5, nr 2193, 2194
16 IX	Kraków	KDKr, Cz. 1, nr 222
17 IX	Kraków	MRPS, T. 3, nr 1686
24 IX	Kraków	ZK 154, s. 164
28 IX	Kraków	MK 21, k. 58v–60v; MRPS, T. 3, nr 1943
2 X	Kraków	MK 21, k. 36 = MRPS, T. 3, nr 1711
9 X	Kraków	GK 29, s. 422
12 X	Kraków	MK 21, k. 45 = MRPS, T. 3, nr 1741
24 X	Sanok	AGZ, T. 16, nr 3034
13 XI	Kraków	MK 21, k. 80 = MRPS, T. 3, nr 1844
6 XII	Lwów	AGZ, T. 17, s. 517, nr MCCCLXXXVIII
12 XII	Kraków	MK 21, k. 104 = MRPS, T. 3, nr 1904
16 XII	Kraków	MRPS, T. 4/3, nr 1299
28 XII	Kraków	MK 21, k. 43 = MRPS, T. 3, nr 1942; MK 21, k. 58 = MRPS, T. 3, nr 1943
1505		
2 I	Lwów	MK 21, k. 210 = MRPS, T. 3, nr 1948
31 I	<i>nieobecny w Krakowie</i>	ZK 416a, s. 139
21 II	Lwów	AGZ, T. 17, s. 520, nr MCCCXCIII
1 III	Lwów	AGZ, T. 17, s. 520, nr MCCCXCIV
4 III	Lwów	AGZ, T. 17, s. 521, nr MCCCXCV
9 IV	Radom	MK 21, k. 235; MRPS, T. 3, nr 2014
21 IV	Radom	MK 21, k. 162; MRPS, T. 3, nr 2031
8 V	Radom	MK 21, nr 129; MRPS, T. 3, nr 2084
29 V	Radom	MRPS, T. 3, nr 2231, 2276
4 VI	Radom	AAleks, nr 291
25 VI	Sanok	AGZ, T. 16, nr 3087
17 VIII	Nowe Miasto Korczyn	AAleks, nr 296
13 X	Kraków	GK 29, s. 881
7 XI	Sanok	AGZ, T. 16, nr 3101
12 XI	Sanok	AGZ, T. 16, s. 364, nr MCCLXXXVIII
14 XI	Sanok	AGZ, T. 16, s. 365, nr MCCLXXIX
18 XI	Sanok	AGZ, T. 16, s. 365, nr MCCLXXX
27 XI	Kraków	mKDM 5,teczka T, nr 109 = KDM, T. 5, nr 2245

29 XI 9 XII	Kraków Kraków	mKDM 5, teczka T, nr 173 = KDM, T. 5, nr 2246 SPPP 2, nr 4563
1506		
29 I 8 II 17 II 19 II 24 II 26 II 3 III 12 III 17 III 6 IV 15 IV 24 IV IX ok. 29 IX XII	Sanok Lublin Lublin Lublin Lublin Lublin Lublin Sanok Sanok Kraków Kraków Kraków Wyprawa – Mołdawia Przekroczenie Dniestru ¹⁷ (Mołdawia) Obrona pld.- -usch. granic Polski	AGZ, T. 9, nr 164 mKDM 5, teczka T, nr 111 = KDM, T. 5, nr 2249 mKDM 5, teczka T, nr 57 = KDM, T. 5, nr 2252 mKDM 5, teczka T, nr 118 = KDM, T. 5, nr 2253; AGZ, T. 9, nr 165; KDKr, Cz. 1, nr 231, 232 AGZ, T. 9, nr 167 MRPS, T. 3, nr 2702 AAleks, nr 313; B.Czartor, rkps nr 254, k. 158 AGZ, T. 16, nr 3164 AGZ, T. 16, nr 3134 ZK 416a, s. 144, 145 ZK 416a, s. 146 ZK 416a, s. 147 Miechowita, cap. 85, s. 377–379 AGAD, ASK, oddz. 86, nr 6, k. 6–16; AGAD, ASK, oddz. 86, nr 6, k. 53, 58; Wąpowski, s. 63; Strykowski, s. 677 L. FINKEL: <i>Elekcja Zygmunta I. Sprawa dynastii Jagiellonów i unii polsko-litewskiej</i> . Kraków 1910, s. 191
1507		
28 I 8 II 23 II 25 II 27 II 15 III 21 III 24 III 27 III 16 IV 21 IV 28 IV	Kraków Kraków Kraków Kraków Kraków Kraków Kraków Kraków Kraków Kraków Kraków Kraków	Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 4, nr 671 GK 29, s. 1405 MRPS, T. 4/1, nr 33 GK 29, s. 1437 MRPS, T. 4/2, nr 8340 GK 29, s. 1533 MK 23, k. 110, 111; MRPS, T. 4/1, nr 126, 127 MRPS, T. 4/2, nr 8397 ZK 154, s. 338; MRPS, T. 4/1, nr 147 ZK 154, s. 347; <i>Prawa, przywileje i statuta miasta Krakowa (1507–1795)</i> . Wyd. F. PIEKOSIŃSKI. T. 1: (1507–1586). Cz. 2. Kraków 1885, nr 3 SPPP 6, s. 19; CIP, T. 3, nr 17, 18; MRPS, T. 4/2, nr 8446 GK 29, s. 1590–1591

17 Następnie Kamieniecki, dowodzący wojskiem, część rycerzy pozostawił w Czesybiesach, sam zaś wkroczył do Mołdawii. Wywnioskować to z kolei można na podstawie rozliczeń Kamienieckiego – AGAD, ASK, oddz. 86, nr 6, k. 53, 58.

29 IV	Kraków	MRPS, T. 4/2, nr 8466, 8469
14 V	Kraków	MK 22, k. 152; MRPS, T. 4/2, nr 8526
16 VII	Kraków	GK 29, s. 1711
1508		
7 II	Kraków	ZK 154, s. 386–389
8 II	Kraków	MRPS, T. 4/1, nr 241
16 II	Kraków	ASang, T. 5, nr 34
23 II	Kraków	ZK 154, s. 400
29 II	Kraków	ZK 154, s. 416
8 III	Kraków	AGZ, T. 8, nr 112
15 III	Kraków	MRPS, T. 4/1, nr 331; T. 4/2, nr 8710
17 III	Kraków	MRPS, T. 4/2, nr 8712
1 IV	Kraków	CIP, T. 3, nr 36
3 V	Kraków	<i>Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1501–1515.</i> Oprac. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1965, nr 89
30 VII	<i>Małopolska</i> ¹⁸	MRPS, T. 4/2, nr 8818
19 VIII	Sanok	MRPS, T. 4/3, nr 23132
1509		
1 IV	Piotrków	Dogiel, T. 2, s. 113–117
12 IV	Piotrków	MRPS, T. 4/1, nr 560
5 V	Kraków	ZK 154, s. 464
20 VII	Kraków	MRPS, T. 4/2, nr 9098
4 IX	Lwów	MRPS, T. 4/1, nr 757
21 IX	Buczacz	MRPS, T. 4/1, nr 819
ok. 22 IX– 3 X	Oblężenie Suczawy	Decjusz, s. 37
4 X	<i>Przeprawa przez Dniestr, bitwa z Bogdanem</i>	Decjusz, s. 38; Strykowski, s. 356 ¹⁹
23 X	Lwów	BJ, perg. sygn. dypl. 277
24 X	Lwów	MRPS, T. 4/2, nr 9275
27 X	Lwów	MRPS, T. 4/2, nr 9280
13 XI	Lwów	AGZ, T. 9, nr 169

18 Z obozu w Smoleńsku król wystosował pismo zobowiązujące szlachtę ziemi sandomierskiej do stawienia się pod rozkazy hetmana Mikołaja Kamienieckiego (MRPS, T. 4/2, nr 8818). Zapewne więc Mikołaj nie brał udziału w wyprawie moskiewskiej, a pozostał w Małopolsce.

19 Ten ostatni podaje datę bitwy 14 października – nie zaś 4.

1510		
18 I	Kraków	BJ, perg. sygn. dypl. 308
13 II	Piotrków	MRPS, T. 4/2, nr 9390
26 II	Piotrków	AGZ, T. 8, nr 114
27 II	Piotrków	AGZ, T. 7, nr 15
28 II	Piotrków	CIP, T. 3, nr 54
1 III	Piotrków	MRPS, T. 4/1, nr 955
2 III	Piotrków	CIP, T. 3, nr 56
19 III	Kraków	Dogiel, T. 2, s. 335
7 IV	Kraków	MRPS, T. 4/2, nr 9475 = Dokumenty Żegoty Paulego, s. 63, nr 18
20 VI	Kraków	A. BORZEMSKI: <i>Archiwa w Sanoku, Jasłiskach, Króliku Wołoskim, Hłomczy, Ładzinie i Klimkówce</i> . Sanok 1905, s. 32, nr 7
3 IX	Kraków	ASang, T. 5, nr 47
7 XI	Kraków	MRPS, T. 4/2, nr 9735
22 XII	Kraków	<i>Prawa, przywileje i statuta miasta Krakowa...</i> , nr 747
1511		
1 I	Kraków	MRPS, T. 4/2, nr 9795
9 IV	Kraków	MRPS, T. 4/2, nr 10013
10 IV	Kraków	MRPS, T. 4/2, nr 10016
15 V	Brześć	ATomic, T. 1, nr 229
V–VI	Litewski Brześć	CIP, T. 3, nr 77–93; TN 29, nr 75
16 VI	Litewski Brześć	MK 26, k. 45 = MRPS, T. 4/2, nr 10098
18 VIII	Litewski Brześć	MRPS, T. 4/2, nr 10129
1 IX	Litewski Brześć	MRPS, T. 4/1, nr 1271, 1273
12 IX	Sanok	MRPS, T. 4/3, nr 23147
25 X	Sanok	AGZ, T. 16, nr 3662
6 XI	Kamieniec	Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 4, nr 715
1512		
10 II	Kraków	AGZ, T. 8, nr 117 = AGZ, T. 7, nr 40; Dogiel, T. 1, s. 119
6 IV	Kraków	MRPS, T. 4/2, nr 10241
17–21 IV	<i>W drodze do Lwowa</i>	ATomic, T. 2, nr 75; S. HERBST: <i>Najazd tatarski w 1512 r.</i> W: IDEM: <i>Potrzeba historii, czyli o polskim stylu życia</i> . Cz. 3. Warszawa 1978, s. 266
27 IV–6 VII	<i>Okolice Łopuszna (wyprawa przeciw Tatarom)</i>	ATomic, T. 2, nr 64; Wapowski, s. 107–108; Decjusz, s. 60–63; Strykowski, s. 713; TN 29, nr 269; CIP, T. 3, nr 115, 116; ATomic, T. 2, s. 79–80

6 VII	Kraków	<i>Katalog dokumentów i listów królewskich z Archiwum Państwowego w Toruniu 1345–1789.</i> Oprac. A. RADZIMIŃSKI, J. TANDECKI. Warszawa 1999, nr 173
12 VII	Kraków	MRPS, T. 4/2, nr 10261
15 VII	Kraków	MRPS, T. 4/2, nr 10263
22 VII	Kraków	MRPS, T. 4/1, nr 1684
15 VIII	Kraków	MRPS, T. 4/1, nr 1722
16 VIII	Wielopole	MRPS, T. 4/1, nr 1729
20 VIII	Besko	MRPS, T. 4/2, nr 10276
2 IX	Kraków	MRPS, T. 4/2, nr 10282
15 IX	Sanok	MRPS, T. 4/1, nr 1742
7 X	Kraków	MRPS, T. 4/2, nr 10301
19 XII	Piotrków	MRPS, T. 4/1, nr 1860
1513		
9 III	Poznań	ATomic, T. 2, s. 171, nr 191
13 III	Poznań	MK 26, k. 227; MRPS, T. 4/2, nr 10416
17 VI	Radom	ATomic, T. 2, nr 262
20 VI	Radom	ATomic, T. 2, nr 269
21 VI	Kozienice	MRPS, T. 4/1, nr 2144
29 VI	Mielnik	ATomic, T. 2, nr 276
3 VII	Mielnik	MRPS, T. 4/1, nr 2149
13 VII	Proszowice	ATomic, T. 2, nr 262
29 VII	Grodno	ATomic, T. 2, nr 292
30 VIII	Wilno	ATomic, T. 2, nr 308, 309
1 IX	Wilno	ATomic, T. 2, nr 319
9 IX	Wilno	ATomic, T. 2, nr 325
3 X	Wilno	ATomic, T. 2, nr 343
10 X	Kamieniec	Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 4, nr 746
24 X	Wilno	ATomic, T. 2, nr 350
26 X	Wilno	MK 28, k. 91; MRPS, T. 4/1, nr 2187
1514		
9 I	Sanok	AGZ, T. 16, nr 3672, 3673
III	Piotrków (sejm marcowy)	ATomic, T. 3, nr 48, 79
1515		
16 I	Kraków	Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 4, nr 765
24 I	Kraków	Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 4, nr 766
4 III	Kraków	<i>Katalog dokumentów i listów królewskich...</i> , nr 195

Itinerarium Marcina Kamienieckiego

Data	Miejsce	Źródło
1496		
25 VIII	Sanok	AGZ, T. 16, nr 3568
1500		
	Kraków (wpisany na listę studentów)	Metryka Uniwersytetu Krakowskiego, s. 561
1502		
20 II 25 II	Kraków Kraków Kraków	MK 17, k. 309; MRPS, T. 3, nr 264 AGZ, T. 16, nr 3582 <i>Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1501–1515.</i> Oprac. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1965, nr 16
1506		
28 I 29 I 11 II 17 III 22 IV 26 XII	Sanok Sanok Sanok Sanok Sanok Sanok	AGZ, T. 16, s. 370, nr MCCXCI AGZ, T. 9, nr 164 AGZ, T. 16, s. 371, nr MCCXCIII AGZ, T. 16, nr 3134 AGZ, T. 16, nr 3172 AGZ, T. 16, s. 376, nr MCCCVI
1508		
7 II 30 IV 10 X	Kraków Kraków Smoleńsk	ZK 154, s. 386 MRPS, T. 4/1, nr 405 MRPS, T. 4/2, nr 8826
1509		
10 IX	<i>Wyprawa przeciw Bogdanowi mołdawskiemu na Pokucie</i> ²⁰	S. STAROWOLSKI: <i>Sarmatiae Bellatores</i> . Coloniae 1631, s. 157–158

20 O samym udziale Marcina wiemy niewiele, jednakże jego uczestnictwo w wyprawie jest pewne, otrzymać bowiem miał od Zygmunta I list wyrażający uznanie i pochwałę za postawę we wspomnianej wyprawie.

1510		
27 VI	Kraków	A. BOCHNAK: <i>Mecenat Zygmunta Starego w zakresie rzemiosła artystycznego</i> . W: „Studia do Dziejów Wawelu”. T. 2. Kraków 1960, s. 137; Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu, rkps nr 68
1511		
23 IV 25 X	Kraków Sanok	ATomic, T. 1, nr 212 AGZ, T. 16, nr 3662
1512		
28 IV 15 IX 10 XI	Wiśniowiec ²¹ Sanok <i>Piotrków</i> ²²	ATomic, T. 2, nr 64, 85; Wapowski, s. 108 BJ, perg. sygn. dypl. 360 MRPS, T. 4/2, nr 10321
1514		
28 V	Wilno	MRPS, T. 4/1, nr 2269
1515		
II–III	Kraków	CIP, T. 3, nr 165–174; KDWP, nr 141; MRPS, T. 4/2, nr 10521; ATomic, T. 3, nr 590
1516		
28 I III 26 III 11 VII VII–IX 10 IX	Kamieniec Litewski Kraków Sanok Wilno <i>Wyprawa przeciw Tatarom, bitwa pod Trembowłą oraz Wiśniowcem</i> Wilno	MRPS, T. 4/2, nr 10842 AOfic 35, s. 678–679; <i>Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1516–1525</i> . Oprac. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1970, nr 7 AGZ, T. 16, nr 3680 MRPS, T. 4/2, nr 10951 ATomic, T. 4, nr 1 MRPS, T. 4/2, nr 11020

21 Wyprawa przeciw Bogdanowi mołdawskiemu.

22 Nadanie Marcinowi kasztelanii lwowskiej. Jego obecność w Piotrkowie jest bardzo prawdopodobna.

1517		
7 IV 6 VII	Kraków <i>Czerwone</i> ²³	AGZ, T. 5, nr 95 ATomic, T. 4, nr 188
1518		
25 II 27 II 4 III	Kraków Kraków Kraków	BJ, perg. sygn. dypl. 106 Dokumenty z archiwów Królestwa Węgier, T. 4, nr 829 MRPS, T. 4/2, nr 11478
1519		
II–III 27 IV VII	<i>Piotrków</i> ²⁴ Lwów <i>Wyprawa przeciw Tatarom, bitwa pod Sokalem</i>	ATomic, T. 5, nr 15 ATomic, T. 5, nr 282 Bielski, s. 542–543
1520		
28 IV XII	<i>Toruń</i> ²⁵ <i>Bydgoszcz</i> ²⁶	CIP, T. 3, nr 232; ATomic, T. 5, nr 282, 283, 284 CIP, T. 3, nr 241
1521		
30 XII	Piotrków	MRPS, T. 4/1, nr 4029

- 23 Pertraktacje graniczne z Mołdawianami. Nie mamy jednak informacji o ich przebiegu, a nawet gwarancji, że doszły do skutku.
- 24 Na odbywającym się wówczas w Piotrkowie sejmie Marcin Kamieniecki, wraz z Ottonem i Stanisławem z Chodcza, Andrzejem z Tęczyna, Jerzym Krupskim, Janem Sienieńskim i Stanisławem Lanckorońskim, został wyznaczony na członka polskiej komisji granicznej, która miała się spotkać z delegacją litewską 11 listopada. Jego obecność na sejmie jest więc bardzo prawdopodobna.
- 25 Odbywał się wówczas sejm, na którym podjęto decyzję o organizacji obrony Kresów, a także o poborze pogłównego. Obrona potoczna miała być podzielona na trzy zgrupowania, siły główne zaś, dowodzone przez Marcina Kamienieckiego, miały być skoncentrowane w obozie warownym między Oleskiem a Założcami. Z kolei podatki zbierane z ziemi podolskiej trafiać miały do Marcina Kamienieckiego w Kamieńcu Podolskim, a w razie jego nieobecności obowiązek ten przechodził na Stanisława Tworowskiego. Obecność Marcina Kamienieckiego na sejmie jest wysoce prawdopodobna.
- 26 Uniwersał podatkowy wydany w trakcie sejmku w Bydgoszczy. Zebrane podatki z ziemi podolskiej miały trafiać do Kamienieckiego. Obecność Marcina na sejmie jest wysoce prawdopodobna.

1522		
4 I 23 IX	Piotrków Wilno	MRPS, T. 4/1, nr 4044 MRPS, T. 4/2, nr 13364
1523		
III–IV 15 IV 16 VI	Kraków (sejm) Kraków Kraków	ATomic, T. 6, nr 222 MRPS, T. 4/2, nr 13530 MRPS, T. 4/1, nr 4269
1525		
12 IX	Kraków	MRPS, T. 4/1, nr 4836
1527		
30 III 25 IX	Kraków Kamieniec	<i>Katalog dokumentów i listów królewskich z Archiwum Państwowego w Toruniu 1345–1789.</i> Oprac. A. RADZIMIŃSKI, J. TANDECKI. Warszawa 1999, nr 246 W. SARNA: <i>Opis powiatu krośnieńskiego pod względem geograficzno-historycznym.</i> Przemyśl 1898, s. 176
1528		
3 III ok. 12 III	Radom Kamieniec ²⁷	MRPS, T. 4/2, nr 15549, 15550 Wapowski, s. 222–223; W. KAMIENIECKI: <i>Pobył króla Jana Zapolyi w Polsce.</i> PH 1907, T. 5, s. 49; J. LENIEK: <i>Król Jan Zapolya w Tarnowie.</i> KH 1893, T. 7, s. 624
1529		
25 VI	Kraków	<i>Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1526–1529.</i> Oprac. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1984, nr 319
1530		
20 II	Kraków	ATomic, T. 12, nr 48

27 Marcin Kamieniecki podejmował wówczas Jana Zapołę, szukającego w Kamieńcu schronienia.

Itinerarium Jana Kamienieckiego

Data	Miejsce	Źródło
1480		
	Kraków (wpisany na listę studentów)	<i>Księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z XV wieku.</i> Wyd. A. GAŚSIOROWSKI. Kraków 2000, s. 73
1482		
	Węgry (dwór króla Władysława)	Z. SPIERAŁSKI: <i>Jan Kamieniecki.</i> W: PSB, T. 11, s. 512
1488		
1 VII	Sanok	AGZ, T. 16, nr 1854, 1880
1493		
VIII ²⁸	<i>Okolice Wiśniowca</i>	Bielski, s. 482; Wapowski, s. 21; K. PUŁASKI: <i>Stosunki z Mendli-Girejem chanem Tatarów Perekopskich (1469–1515): akta i listy.</i> Warszawa 1881, s. 42
29 VIII	Sanok	AGZ, T. 16, nr 3510, 3511, 3512, 3514
9 IX	<i>Poznań</i>	MRPS, T. 4/3, nr 1160
1494		
23 VIII	<i>Bitwa pod Wiśniowcem</i>	Bielski, s. 482; Wapowski, s. 21
1495		
13 I	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2248, 3541
29 IV	Sanok	AGZ, T. 16, nr 3554
1497		
11 VII	Złotniki	MRPS, T. 2, nr 757
18 XII	Lwów	AGZ, T. 15, s. 342, nr CMXXXIII
1499		
20 VII	Bełz	<i>Listy i akta Piotra Myszkowskiego.</i> Wyd. A. LEWICKI. W: AKH, T. 8, nr 26
23 VII	Bełz	<i>Listy i akta Piotra Myszkowskiego...</i> , nr 28

28 Wyprawa przeciw Tatarom, podczas której, w bitwie pod Wiśniowcem (23 sierpnia), zginął Henryk Kamieniecki. Udział Jana jest niepewny.

1500		
17 I VII	Proszowice <i>Rus</i> ²⁹	ZK 203, s. 231 L. FAC: <i>Południowo-wschodni teatr działań wojennych w latach 1497–1509</i> . „Rocznik Przemyski” 2007, T. 43, z. 1, s. 70, 71
1501		
20 IV XII	<i>Kresy</i> Kraków	MRPS, T. 2, nr 1512 AGAD, LL 1, k. 9–10; V. Uljanicki, s. 187–189
1502		
28 I	Kraków ³⁰	MK 17, k. 288 = MRPS, T. 3, nr 171
20 II	Kraków	MK 17, k. 309; MRPS, T. 3, nr 264; AGZ, T. 16, nr 3582
17 III	Kraków ³¹	MRPS, T. 3, nr 322
24 III	Kraków	MRPS, T. 3, nr 339; AGZ, T. 17, nr 3917
13 VI	Lublin ³²	MRPS, T. 3, nr 544; AAleks, nr 82
14 VII	Sanok	AGZ, T. 16, nr 3587
16 VII	Sanok	AGZ, T. 16, nr 2866
7 XII	Kraków ³³	MRPS, T. 3, nr 665
28 XII	Wilno	MK 20, k. 41, 42; MRPS, T. 3, nr 676, 677
1503		
20 IX	Kraków ³⁴	MK 19, k. 112; MRPS, T. 3, nr 930
16 XI	Lublin	MRPS, T. 3, nr 967
20 XII	Nowe Miasto Korczyn	MK 19, k. 117; MRPS, T. 3, nr 1056
1504		
12 I	Kraków	MRPS, T. 3, nr 1123
14 I	Kraków ³⁵	MRPS, T. 3, nr 1132
21 I	Kraków	MRPS, T. 3, nr 1169
3 VIII	Kraków	MK 19, k. 161, 162; MRPS, T. 3, nr 1587, 1588, 1591
13 VIII	Kraków	MK 19, k. 163; MRPS, T. 3, nr 1609
23 VIII	Kraków	MK 19, k. 164; MRPS, T. 3, nr 1625

29 Miała wówczas miejsce obrona południowo-wschodnich ziem Polski przed najazdem tatarskim.

30 Królewskie polecenie zorganizowania wojska.

31 Por. przyp. 30.

32 Por. przyp. 30.

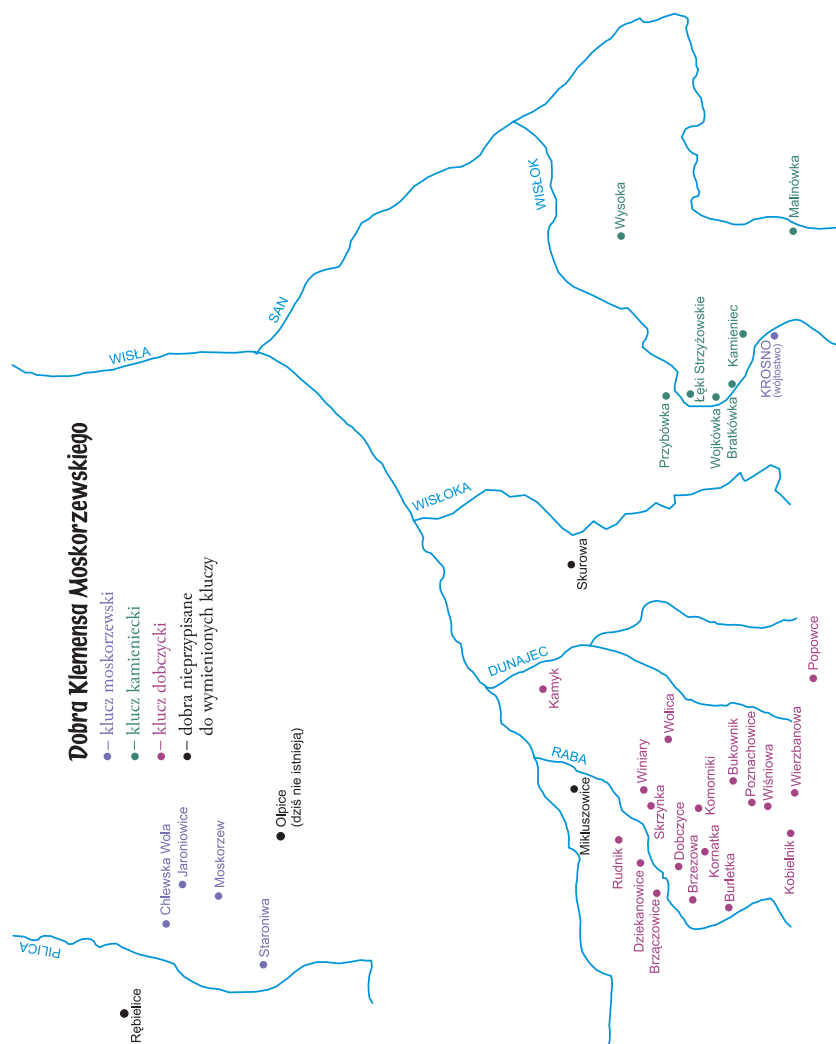
33 Por. przyp. 30.

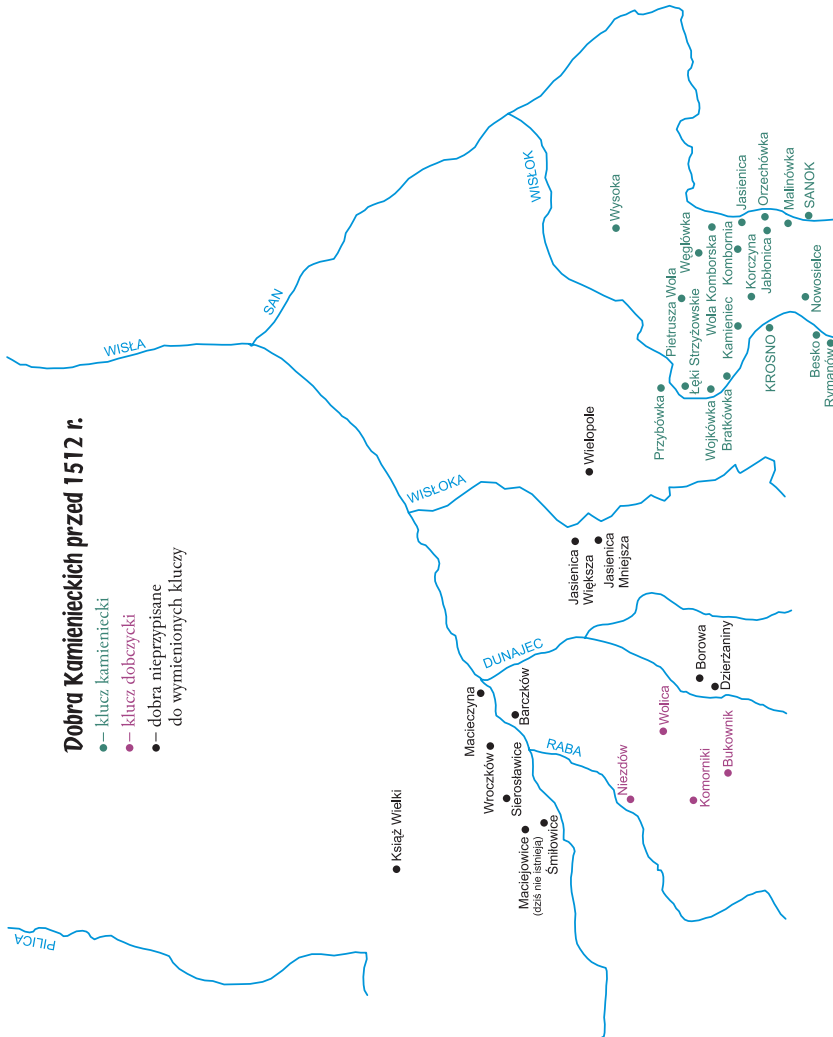
34 Por. przyp. 30.

35 Por. przyp. 30.

1505		
20 V	Radom	MRPS, T. 3, nr 2144
21 V	Radom	MRPS, T. 3, nr 2158
1506		
3 III	Lublin	MRPS, T. 3, nr 2728
17 III	Sanok	AGZ, T. 16, nr 3134
22 IV	Sanok	AGZ, T. 16, nr 3172
IX	<i>Wyprawa na Pokucie</i>	AGAD, ASK, oddz. 86, nr 6a, k. 16, 17v, 18–19, 21, 23v, 25–25v, 28v–29v, 32v, 42v, 45–46, 47v; Miechowita, cap. 85, s. 377–379; Wapowski, s. 63; Strykowski, s. 320
1507		
14 IV	Kraków	MRPS, T. 4/2, nr 8423
1508		
8 II	Kraków	MRPS, T. 4/1, nr 241
23 VII	<i>Bitwa pod Woronowem</i>	ATomic, T. 1, nr 11; S. STAROWOLSKI: <i>Sarmatiae Bellatores.</i> Coloniae 1631, s. 157; Bielski, s. 940–941; <i>Rocznik Stanisława Naropińskiego.</i> W: MPH, T. 3, s. 221
1509		
28 III	Piotrków	MRPS, T. 4/2, nr 8897
1510		
26 XII	Kraków	MRPS, T. 4/2, nr 9778
1511		
25 X	Sanok	AGZ, T. 16, nr 3662

Aneks 3. Mapy majątków

Bibliografia

Źródła rękopiśmienne

BUDAPEST (WĘGRY)

Magyar Országos Levéltár:

- a) Sygn: 24 771.

KÓRNIK

Biblioteka PAN w Kórniku:

- a) rkps 207, k. 62v–63v, sygn. mikrofilmu: Mf. 01213 (Dokumenty do panowania Jana Olbrachta i Aleksandra);
- b) rkps 203, k. 95–95v;
- c) Akta do panowania Zygmunta I, Kazimierza Jagiellończyka i Aleksandra, sygn. mikrofilmu: Mf. 6655.

KRAKÓW

Archiwum Narodowe w Krakowie:

- 1) Oddział na Siennej:
 - a) Dokumenty Żegoty Paulego, sygnatura F53, nr zespołu 667: nr 17, 18;
- 2) Oddział na Wawelu:
 - a) Księgi ziemskie krakowskie:
 - Terr. Crac 1, 1a, 2, 2a, 3, 3a, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 13, 14, 16, 17, 26, 28, 29 (roki krakowskie);
 - Terr. Crac 153, 154, 155, 187, 188, 372 (Księgi sądów królewskich nadwornych);

- Terr. Crac 193, 194, 195, 196, 203 (roki proszowskie);
 - Terr. Crac 257 (roki ksiąskie);
 - Terr. Czchov. 8 (roki czchowskie);
 - Księgi wiecowe: Terr. Crac 146, 147;
 - Księgi ziemskie lełowskie: 311, 312, 319 (roki lełowskie);
- b) Księga sądów komisarских: Terr. Crac 416a;
- c) Księgi grodzkie krakowskie: Castr. Crac 1, 3, 5, 7, 9, 10, 11, 20, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29;
- d) Księgi grodzkie bieckie: Castr. Biec 5.

Biblioteka Jagiellońska:

- a) Materiały po Romualdzie Hubem, rkps 5008, 5012–5013;
- b) Dokumenty pergaminowe: perg. sygn.: Dypl. 25; Dypl. 26; Dypl. 27; Dypl. 106; Dypl. 277; Dypl. 308; Dypl. 360; Dypl. 384; Dypl. 717;
- c) Dokumenty rękopiśmienne: rkps 5350, k. 32 v;
- d) Materiały Żegoty Paulego nr 5348 II, s. 379.

Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie:

- a) Materiały do *Kodeksu dyplomatycznego Małopolski*, T. 5, teczki A–Z (Biblioteka PAN w Krakowie);
- b) Dokument pergaminowy nr 87.

Biblioteka Książąt Czartoryskich w Krakowie:

- a) Teki Naruszewicza: 8–31;
- b) Teki Pstrokońskiego, rkps 3344–3347;
- c) Dokumenty pergaminowe:
- B.Czartor, dok. perg. nr 214, vol. III/13;
 - B.Czartor, dok. perg. nr 456;
 - B.Czartor, dok. perg. nr 649;
 - B.Czartor, rkps 239, nr 24, s. 103–112;
 - B.Czartor, rkps 253, nr 321.

Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie:

- a) Acta officialia Cracoviensia: sygn.: AOfic 4, s. 604, 628; AOfic 5, s. 4, 14', 32'; AOfic 6, s. 81, 178, 424, 446; AOfic 28, s. 263–265; AOfic 35, s. 678–679.

Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej:

- a) Acta actorum capituli ecclesiae cathedralis Cracoviensis: sygn. Aa 1A, k. 6; Aa 1A, k. 17; Aa 1A, k. 17v.

POZNAŃ**Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu:**

- a) rkps nr 68.

SIBIU (RUMUNIA) **Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale ale României:**

- a) Colecția de documente medieval, Serie U. II (Inventar 25), nr. 557, 558, 561.

WARSZAWA**Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie:**

- a) Metryka Koronna:
- sygn.: MK 15, k. 71; MK 16, k. 78; MK 17, k. 185–187, 309, 331, 339; MK 19, k. 17, 30, 38, 51, 80, 105, 112, 114, 117, 119, 161, 162, 163, 164, 176; MK 20, k. 40, 41, 103, 147, 151, 155; MK 21, k. 36, 43, 45, 58, 58v–60v, 80, 104, 109, 129, 160, 162, 210, 235; MK 22, k. 58, 68, 80, 123, 152–153; MK 23, k. 740, 741, 850; MK 26, k. 45; MK 28, k. 91;
- b) Księga Poselstw:
- Libri Legationum I, III, XXII, sygnatura: LL1, k. 8–10, 15 (mikrofilm 1); LL 3, k. 7v, 75, 81 (mikrofilm 3); LL 22, k. 332–335 (mikrofilm 22);
- c) Archiwum Skarbu Koronnego:
- Oddział 1: Rachunki królewskie (z lat 1388–1781), nr 21;
 - Oddział 85: Rejestry popisowe wojska koronnego (1474–1758), nr 2, 5, 6, 7 (sygn. mikrofilmu 4539);
 - Oddział 86: Rachunki z przychodów i wydatków na potrzeby wojska z lat 1472–1794, spisy:
 - ♦ nr 6a, k. 1–58 (sygn. mikrofilmu A – 20526);
 - ♦ nr 6b, k. 59–106 (sygn. mikrofilmu B – 20527);
 - ♦ nr 6c, k. 107–112 (sygn. mikrofilmu C – 20528);
- d) Dokumenty pergaminowe:
- nr 5031, 5071, 5180, 5218, 5270, 5407, 8856.

Źródła drukowane

- ABRAHAMOWICZ Z.: *Katalog dokumentów tureckich. Dokumenty do dziejów Polski i krajów ościennych w latach 1455–1672*. Warszawa 1959.
- Acta capitulorum nec non iudiciorum ecclesiasticorum selecta*. Vol. 1–3. Wyd. B. ULANOWSKI. Kraków 1902–1918.
- Acta et epistolae relationum Transylvaniae Hungariaeque cum Moldavia et Valachia*. Ed. A. VERESS. Vol. 1. Kolozsvár 1914.
- Acta rectoralia Almae Universitatis Studii Cracoviensis*. T. 1. Wyd. W. WISŁOCKI; T. 2. Wyd. S. ESTREICHER. Kraków 1893–1897.
- Acta Tomicana: epistolarum, legationum, responsorum, actionum et rerum gestarum, serenissimi principis Sigismundi primi, Regis Poloniae, magni ducis Lithuaniae per Stanislaum Górski canonicum Cracoviensem et Plocensem collectarum A.D. 1532*. T. 1–8. Wyd. T. DZIAŁYŃSKI; T. 9–13. Wyd. Z. CELICHOWSKI; T. 14–16. Wyd. W. POCIECHA; T. 17. Wyd. W. POCIECHA, W. URBAN, A. WYCZAŃSKI. Poznań 1852–1966.
- Acten der Ständetage Preußens unter der Herrschaft des Deutscher Ordens*. Hrsg. M. TÖPPEN. Bd. 1–5. Leipzig 1878–1886.
- Akta Aleksandra króla polskiego, wielkiego księcia litewskiego (1501–1506)*. Wyd. F. PAPÉE. Kraków 1927.
- Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tzw. Bernardyńskiego we Lwowie*. T. 1–19. Wyd. O. PIETRUSKI, X. LISKE, A. PROCHASKA. Lwów 1870–1906.
- Akta procesów o dobra skonfiskowane z powodu niesłużenia wyprawy z r. 1497*. W: *Materiały do dziejów polskiego ruszenia z lat 1497 i 1509*. Oprac. S. KUTRZEBA. W: AKH, T. 9.
- Akta Stanów Prus Królewskich*. T. 3. Cz. 1: (1492–1497). Wyd. K. GÓRSKI, M. BISKUP. Toruń 1961.
- Akta unji Polski z Litwą 1385–1791*. Wyd. S. KUTRZEBA, W. SEMKOWICZ. Kraków 1932.
- Album studiosorum Universitatis Cracoviensis*. T. 1. Wyd. Ż. PAULI, B. ULANOWSKI. Kraków 1887.
- Annales Mansionariorum Cracoviensium*. Wyd. W. KĘTRZYŃSKI. W: MPH, T. 5.
- Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde*. Neue Folge. Bd. 13. Hermannstadt 1876.
- Archiwum ksiąząt Lubartowiczów Sanguszków w Stawucie*. T. 1–7. Wyd. Z.L. RADZIWIŃSKI, P. SKOBIELSKI, B. GORCZAK. Lwów 1887–1910.
- BIELSKI M.: *Kronika polska Marcina Bielskiego nowo przez Joachima Bielskiego syna jego wydana*. Kraków 1597.
- Bullarium Poloniae*. T. 3–4. Wyd. S. KURAŚ, I. SUŁKOWSKA-KURASIOWA. Romae–Lublin 1989–1998.

- Codex diplomaticus Lithuaniae. Kodeks dyplomatyczny Litwy.* Wyd. E. RACZYŃSKI. Wrocław 1845.
- Codex Diplomaticus Poloniae.* T. 1–3. Wyd. L. RZYSZCZEWSKI, A. MUCZKOWSKI. Warszawa 1847–1858; T. 4. Wyd. M. BOBOWSKI. Warszawa 1887.
- Codex diplomaticus Prussicus. Urkundensammlung zur älteren Geschichte Preussens aus dem Königl. Geheimen Archiv Zu Königsberg.* T. 1–6. Hrsg. J. VOIGT. Königsberg 1836–1861.
- Codex diplomaticus regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae.* Ed. M. DOGIEL. T. 1–4. Vilnae 1758–1764.
- Codex diplomaticus Universitatis Studii Generalis Cracoviensis.* T. 1–4. Wyd. Ż. PAULI. Kraków 1870–1884.
- Codex diplomaticus Vielicensis. Kodeks dyplomatyczny wielicki.* Wyd. A. RUDYŃSKI. Lwów 1872.
- Codex epistolaris saeculi decimi quinti.* T. 1–3. Wyd. A. SOKOŁOWSKI, J. SZUJSKI, A. LEWICKI. Kraków 1876–1894.
- Codex epistolaris Vitoldi magni ducis Lithuaniae 1376–1430.* Wyd. A. PROCHASKA. Kraków 1882.
- Corpus iuris polonici medii aevi.* T. 3–4. Wyd. O. BALZER. Kraków 1906–1910.
- Cracovia artificum. Supplementa. Teksty źródłowe do dziejów kultury i sztuki z najdawniejszych oficjalistów krakowskich, lata 1410–1412 oraz 1421–1424.* Wyd. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1985.
- Cracovia artificum. Supplementa. Teksty źródłowe do dziejów kultury i sztuki z najdawniejszych oficjalistów krakowskich, lata 1441–1450.* Wyd. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1993.
- DANIŁOWICZ I.: *Skarbiec dyplomatów papieskich, cesarskich, królewskich, książęcych; uchwał narodowych, postanowień różnych władz i urzędów, posługujących do krytycznego wyjaśnienia dziejów Litwy, Rusi Litewskiej i ościennych im krajów.* T. 1–2. Wilno 1860–1862.
- DECJUSZ J.L.: *De Sigismundi regis temporibus liber, 1521.* Wyd. W. CZERMAK. Kraków 1901.
- Die Staatsverträge des Deutschen Ordens in Preussen im 15. Jahrhundert.* Hrsg. E. WEISE. Bd. 1. Marburg–Lahn 1970; Bd. 2. Marburg 1955.
- DŁUGOSZ J.: *Ioannis Dlugossii Annales seu cronicae incliti Regni Poloniae.* Lib. 6. Ed. S. BUDKOWA, I. GARBACIK, A. KAMIEŃSKI, S. MIKUCKI, I. MITKOWSKI, M. PLEZIA, C. PIERADZKA, W. SEMKOWICZ-ZAREMBA. Warszawa 1973; lib. 10. Ed. C. PIERADZKA, S. PERZANOWSKI, S. GAWĘDA, A. KAMIŃSKI, M. KOWALCZYK, S. KOZŁOWSKA-BUDKOWA, S. MIKUCKI, J. MITKOWSKI, M. PLEZIA, D. TURKOWSKA, W. SEMKOWICZ-ZAREMBA. Warszawa 1985; lib. 10/11.

- Ed. M. PLEZIA, F. SIKORA, K. BACZKOWSKI, M. KOWALCZYK, J. MRUK, S. PERZANOWSKI, D. TURKOWSKA, J. WYROZUMSKI. Warszawa 1997; lib. 11–12.
- Ed. K. OŻÓG, J. MRUK, K. KOWALCZYK, K. BACZKOWSKI, J. WYROZUMSKI, D. TURKOWSKA, C. PIROŻYŃSKA. Warszawa 2000–2001; Kraków 2003.
- DŁUGOSZ J.: *Jana Długosza Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego*. Ks. 5–12. Warszawa 1973–2006.
- DŁUGOSZ J.: *Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis*. T. 1–3. Wyd. A. PRZEZDZIECKI. W: *Opera omnia*. T. 7–9. Kraków 1883–1884.
- Dokumenty polskie z archiwów dawnego Królestwa Węgier*. T. 1–5. Oprac. S.A. SROKA. Kraków 1998–2012.
- Dokumenty sądu ziemskiego krakowskiego 1302–1453*. Oprac. Z. PERZANOWSKI. Wrocław–Warszawa 1971.
- Dwa fragmenty ksiąg kancelaryjnych królewskich z pierwszej połowy XV w.* Wyd. T. WIERZBOWSKI. Warszawa 1907.
- FEDOROWICZ K.: *Dostojnicy i urzędnicy świeccy województwa krakowskiego 1374–1506*. W: AKH, T. 8.
- GÓRKA O.: *Nieznany żywot Bajezida II źródłem dla wyprawy czarnomorskiej i najazdów Turków za Jana Olbrachta*. KH 1938, T. 52.
- HUBE R.: *Sądy, ich praktyka i stosunki prawne społeczeństwa w Polsce*. Warszawa 1886.
- HURMUZAKI E.: *Documente privitoare la istoria românilor*. Vol. 1, p. 2: (1346–1450). Bukarest 1890; Vol. 2, p. 2: (1510–1527). Bukarest 1891.
- Inventarium omnium et singulorum privilegiorum, litterarum, diplomatum, scripturarum et monumentorum, quaecunque in Archivo Regni in arce Cracoviensi continentur*. Wyd. E. RYKACZEWSKI. Lutetiae Parisiorum–Berolini–Posnaniae 1862.
- JABŁONOWSKI A.: *Sprawy wołoskie za Jagiellonów. Akta i Listy. Akta Koronne*. Warszawa 1878 („Źródła Dziejowe”, T. 10).
- Jana Kuspinijana starosty wiedeńskiego dziennik zjazdu cesarza Maksymiliana i trzech królów: węgierskiego, czeskiego i polskiego: Władysława, Ludwika i Zygmunta w mieście Wiedniu dnia 17 lipca w roku po Chrystusie 1515 odbytego*. W: *Zbiór pamiątek do dziejów polskich*. Wyd. W.S. DE BROEL PLATER. T. 1. Warszawa 1858.
- Jus Polonicum, codicibus veteribus manuscriptis et editionibus quibusque collatis*. Wyd. J.S. BANDTKIE. Warszawa 1831.
- Katalog dokumentów i listów królewskich z Archiwum Państwowego w Toruniu 1345–1789*. Oprac. A. RADZIWIŃSKI, J. TANDECKI. Warszawa 1999.
- Katalog dokumentów pergaminowych Biblioteki Czartoryskich w Krakowie*. T. 1–2. Oprac. W. SZELIŃSKA, J. TOMASZEWICZ. Kraków 1975–1991.
- Katalog dokumentów pergaminowych Biblioteki Polskiej Akademii Nauk*. T. 1–3. Oprac. K. DZIWIK. Kraków–Wrocław 1966–1970.

- Katalog dokumentów pergaminowych ze zbiorów Tomasza Niewodniczańskiego w Bitburgu.* Oprac. J. TOMASZEWICZ, M. ZDANEK. Kraków 2004.
- Katalog zbioru dokumentów pergaminowych Biblioteki Jagiellońskiej.* Oprac. K. NABIAŁEK, W. ŚWIEBODA, M. ZDANEK. T. 1. Kraków 2014.
- KISSLING H.J.: *Die anonyme altosmanische Chronik über Sultan Bajezid II.* In: *Dissertationes orientales et balcanicae collectae II, Sultan Bajezid II und der Westen.* Hrsg. H.J. KISSLING. München 1988.
- KISSLING H.J.: *Eine anonyme altosmanische Chronik über Sultan Bajezid II.* In: *Dissertationes orientales et balcanicae collectae II, Sultan Bajezid II und der Westen.* Hrsg. H.J. KISSLING. München 1988.
- Klejnoty Długoszowe.* Oprac. M. FRIEDBERG. RPTH 1930, T. 10.
- Klejnoty stołecznego miasta Krakowa albo kościoły i co w nich jest widzenia godnego i znacznego, przez Piotra Hiacynta Pruszcza krótko opisane.* Wyd. K.J. TUROWSKI. Kraków 1861.
- Knigi Polskoj Koronnoj Metriki XV stoletija (1447–1454).* Wyd. A. MYSŁOWSKI, W. GRANICZNY. Warszawa 1914.
- Kodeks dyplomatyczny katedry i diecezji wileńskiej.* T. 1. Wyd. J. FIJAŁEK, W. SEMKOWICZ. Kraków 1932.
- Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej św. Wacława.* T. 1–2. Wyd. F. PIEKOSIŃSKI. Kraków 1874–1883.
- Kodeks dyplomatyczny klasztoru tynieckiego.* T. 2. Wyd. S. KĘTRZYŃSKI, S. SMOLKA. Lwów 1875.
- Kodeks dyplomatyczny Małopolski.* T. 1–4. Wyd. F. PIEKOSIŃSKI. Kraków 1876–1905; T. 5. Red. W. BUKOWSKI. Oprac. W. BUKOWSKI, F. SIKORA, J. WRONISZEWSKI. Kraków 2014.
- Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa.* Cz. 1–4. Wyd. F. PIEKOSIŃSKI. Kraków 1879–1882.
- Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski.* T. 1–4. Wyd. I. ZAKRZEWSKI. Poznań 1877–1881; T. 5. Wyd. F. PIEKOSIŃSKI. Poznań 1908; T. 6. Wyd. A. GAŚSIOROWSKI, H. KOWALEWICZ. Warszawa–Poznań 1982; T. 7. Wyd. A. GAŚSIOROWSKI, R. WALCZAK. Warszawa–Poznań 1985; T. 8–10. Wyd. A. GAŚSIOROWSKI, T. JASIŃSKI. Warszawa–Poznań 1989–1993; T. 11. Wyd. A. GAŚSIOROWSKI, T. JASIŃSKI, T. JUREK, I. SKIERSKA. Poznań 1999.
- KREUTEL R.F.: *Der fromme Sultan Bayezid. Die Geschichte seiner Herrschaft (1481–1512) nach den altosmanischen Chroniken des Oruç und des Anonymus Hanivaldanus.* In: *Osmannische Geschichtschreiber.* Bd. 9. Graz 1978.
- (Kromer M.) *Kronika polska Marcina Kromera biskupa warmińskiego ksiąg XXX dotąd w trzech językach, a mianowicie w łacińskim, polskim i niemieckim wydana, na język*

- polski z łacińskiego przełożona przez Marcina z Błażowa Błażowskiego i wydana w Krakowie w drukarni M. Loba r. 1611. Sanok 1857.
- Kronika czasów Stefana Wielkiego Mołdawskiego (1457–1499)*. Oprac. O. GÓRKA. Kraków 1931.
- Kronika Jana Posilge*. W: Script. Rer. Pruss, T. 3.
- Kronika od r. 1507 do 1541 spisana [z rękopisu 1549 r.]*. W: Biblioteka starożytna pisarzy polskich. T. 6. Wyd. K.W. WÓJCICKI. Warszawa 1854.
- Księga dochodów beneficjów diecezji krakowskiej z r. 1529 (tzw. Liber retaxationum)*. Wyd. Z. LESZCZYŃSKA-SKRĘTOWA. Wrocław 1968.
- Księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z XV wieku*. Wyd. A. GAŚSIOROWSKI. Kraków 2000.
- Letopisețul de la Bistrița 1359–1506*. În: *Cronice inedite atingătoare de istoria românilor*. Ed. I. BOGDAN. București 1895 (tzw. Kronika Bystrzycka).
- Liber mortuorum monasterii Landensis ordinis cisterciensis*. Wyd. W. KĘTRZYŃSKI. W: MPH, T. 5.
- Liber mortuorum monasterii Lubinensis ordinis sancti Benedicti*. Wyd. W. KĘTRZYŃSKI. W: MPH, T. 5.
- Liborius Naker Tagebuch über den Kriegszug des Hochmeisters Johann v. Tiefen gegen die Türken im J. 1497*. W: Script. Rer. Pruss, T. 5.
- Lietuvos Metrika (1427–1506)*. T. 5. Vilnius 1993.
- Listy i akta Piotra Myszkowskiego*. Wyd. A. LEWICKI. W: AKH, T. 8.
- MACIEJ Z MIECHOWA: *Chronica Polonorum*. Kraków 1521.
- Martini Cromeri *De Origine Et Rebus Gestis Polonorum Libri XXX. Tertium Ab Authore diligenter recogniti. Funeris eiusdem auctoris Oratio, Sigismundi Regis uitam compendiose complexa, & aliquoties iam prius edita; Accessit iudicium Francisci Robortelli [...] de auctore & libro*. Basiliae 1568.
- Materiały dla historii wzajemnych ośwień Rosji, Polśi, Moldawii, Valachii i Turcii, v XIV–XVI w.* Wyd. V.A. ULJANICKI. Moskwa 1887.
- Materiały archiwalne wyjęte głównie z Metryki Litewskiej od 1348 do 1607 r.* Wyd. A. PROCHASKA. Lwów 1890.
- Materiały do dziejów dyplomacji polskiej z lat 1486–1516 (Kodeks Zagrzebski)*. Oprac. J. GARBACIK. Wrocław–Warszawa–Kraków 1966.
- Materiały do historii prawa i heraldyki polskiej*. Wyd. B. ULANOWSKI. W: AKH, T. 3.
- Materiały do regestów dokumentów Władysława Warneńczyka króla Polski i Węgier 1434–1444*. Oprac. W. KRAWCZUK, K. MIESZKOWSKI, Z. PERZANOWSKI, S. SROKA. Kraków 2000.
- Matricularum Regni Poloniae Summaria*. T. 1–4/4, 5/1. Wyd. T. WIERZBOWSKI. Warszawa 1905–1919.

- Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400–1508*. T. 1. Oprac. A. GAŚSIOROWSKI, T. JUREK, I. SKIERSKA, R. GRZESIK. Poznań 2004.
- Monumenta historica Universitatis Carolo-Ferdinandae pragensis*. Vol. 1, p. 1. Praga 1830.
- Monumenta Poloniae Historica*. T. 1–3. Ed. A. BIEŁOWSKI; T. 4–6. Ed. W. KĘTRZYŃSKI. Lwów 1864–1893.
- Monumenta Poloniae Historica. Series nova*. T. 1–11. Warszawa 1946–1994.
- Najdawniejsze roczniki krakowskie i kalendarz*. Wyd. I. KOZŁOWSKA-BUDKOWA. W: MPHn, T. 5.
- Nieznane zapiski heraldyczne średniowieczne polskie, głównie sieradzkie*. Zebrał S. ŁAGUNA. Wyd. F. PIEKOSIŃSKI. W: AKH, T. 8.
- Nieznane zapiski heraldyczne z ksiąg wiślickich*. Wyd. F. PIEKOSIŃSKI. W: IDEM: *Studia, rozprawy i materiały z dziedziny historii polskiej i prawa polskiego*. T. 7. Kraków 1907.
- NOWAK P.: *Dokumenty pokoju w Raciążku z 1404 roku*. *SŻ* 2002, T. 40.
- Osmanlı İmparatorluğu ile Lehistan (Polonya) arasındaki münasebetlerle ilgili tarihi belgeler. Historical documents concerning relations between the Ottoman Empire and Lehibstan (Poland)*. Ed. N. ANAFARTA. Istambul 1970.
- PAPROCKI B.: *Gniazdo Cnoty, skąd Herby Rycerstwa sławnego Królestwa Polskiego, Wielkiego Księstwa Litewskiego, Ruskiego, Pruskiego, Mazowieckiego, Żmudzkiego, i inszych Państw do tego Królestwa należących Książąt, i Panow początek swój mają*. Kraków 1578.
- PAPROCKI B.: *Herby rycerstwa polskiego*. Wyd. K.J. TUROWSKI. Kraków 1858.
- PAWŁOWSKI F.: *Premislia sacra, sive series et gesta episcoporum r. I. Premisliensium*. Cracoviae 1869.
- Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*. T. 7. Cz. 1–2: *Ziemie Ruskie: Ruś Czerwona*. Oprac. A. JABŁONOWSKI. Warszawa 1902–1903 („*Źródła Dziejowe*”, T. 18).
- Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*. T. 8: *Ziemie Ruskie: Wołyń i Podole*. Oprac. A. JABŁONOWSKI. Warszawa 1889 („*Źródła Dziejowe*”, T. 19).
- Prawa, przywileje i statuta miasta Krakowa (1507–1795)*. Wyd. F. PIEKOSIŃSKI. T. 1: (1507–1586). Cz. 2. Kraków 1885.
- Rachunki dworu króla Władysława Jagiełły i królowej Jadwigi z lat 1388–1420*. Wyd. F. PIEKOSIŃSKI. Kraków 1896.
- Rachunki królewskie z lat 1393–1395 i 1412. Rachunki podrzęctwa krakowskiego, rachunki stacji nowosądeckiej*. Oprac. H. WAJS. Warszawa 1993.
- Rachunki podskarbiego Andrzeja Kościeleckiego z lat 1510–1511*. Oprac. A. i H. WAJS. Kraków 1997.
- Rachunki żupne bocheńskie z lat 1394–1421*. Wyd. J. KARWASIŃSKA. W: AKH, T. 15.
- Regesta historico-diplomatica ordinis S. Mariae Theutonicorum 1198–1525*. Pars 1. Vol. 2. Bearb. E. JOACHIM. Hrsg. W. HUBATSCH. Göttingen 1950.

- Repertorium podolskie. Dokumenty do 1430 r.* Wyd. J. KURTYKA. „Rocznik Przemyski” 2004, T. 40, z. 4.
- Rocznik Stanisława Naropińskiego.* W: MPH, T. 3.
- Scriptores rerum Polonicarum.* T. 1–22. Kraków 1872–1917.
- Scriptores rerum Prussicarum.* Hrsg. T. HIRSCH, M. TÖPPEN, E. STREHLKE. Leipzig 1866.
- SĘKOWSKI J.: *Collectanea z dziejopisów tureckich rzeczy do historii polskiej służących.* T. 1. Warszawa 1824.
- Städtebuch des Landes Posen: Codex diplomaticus: allgemeine Geschichte der Städte im Lande Posen.* Wyd. H. WUTTKE. Leipzig 1864.
- Stanisława Tomkowicza inwentarz zabytków powiatu krośnieńskiego. Z rękopisu Autora wydali i własnymi komentarzami opatrzyli Piotr i Tadeusz Łopatkiewiczowie.* Kraków 2005.
- Starodawne prawa polskiego pomniki.* T. 1. Wyd. A. HELCEL. Kraków 1856.
- Starodawne prawa polskiego pomniki.* T. 2: *Z ksiąg rękopiśmiennych dotąd nie użytych, głównie zaś z ksiąg dawnych sądowych ziemskich i grodzkich ziemi krakowskiej.* Wyd. A. HELCEL. Kraków 1870.
- Starodawne prawa polskiego pomniki.* T. 6: *Decreta in iudiciis regalibus tempore Sigismundi I. regis Poloniae a. 1507–1531 Cracoviae celebratis lata ex actis originalibus in archivo regni Galiciae Cracoviensi asservatis.* Wyd. M. BOBRZYŃSKI. Kraków 1880.
- Starodawne prawa polskiego pomniki.* T. 7: *Inscriptiones clenodiales ex libris iudicialibus palatinatus Cracoviensis.* Wyd. B. ULANOWSKI. Kraków 1885.
- Starodawne prawa polskiego pomniki.* T. 8: *Antiquissimi libri iudiciales terrae Cracoviensis.* Cz. 1–3. Wyd. B. ULANOWSKI. Kraków 1884–1886.
- STAROWOLSKI S.: *Monumenta Sarmatarum viam universae carnis ingressorum.* Cracoviae 1655.
- STAROWOLSKI S.: *Sarmatiae Bellatores.* Coloniae 1631.
- STAROWOLSKI S.: *Wojownicy sarmaccy.* Warszawa 1978.
- Stemmata Polonica rękopis nr 1114 klejnotów Długosza w Bibliotece Arsenalu w Paryżu.* Wyd. H. POLACZKÓWNA. Lwów 1926.
- Stosunki z Mendli-Girejem chanem Tatarów Perekopskich (1469–1515): akta i listy.* Wyd. K. PUŁASKI. Warszawa 1881.
- STRYJKOWSKI M.: *Kronika polska, litewska, żmudzka i wszyskiej Rusi.* Warszawa 1846.
- Teki Pawińskiego.* T. 1: *Liber Quitantiarum Alexandri Regis ab a. 1502 ad 1506.* Warszawa 1897.
- Teki Pawińskiego.* T. 2: *Liber Quitantiarum Regis Casimiri ab a. 1484 ad 1488.* Warszawa 1897.

- Teki Pawińskiego*. T. 7: *Księgi Sądowe Brzesko-Kujawskie 1418–1424*. Warszawa 1905.
- Trzydzieści osiem nie drukowanych oryginałów pergaminowych Archiwum Diecezjalnego we Włocławku z pierwszej połowy XV wieku*. Oprac. ks. S. LIBROWSKI. „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 1988, T. 56, nr 4.
- Vitae episcoporum Poloniae*. Wyd. I. POLKOWSKI, Ż. PAULI. W: *Opera omnia*. T. 1. Kraków 1887.
- Volumina legum. Przedruk zbioru praw staraniem XX pijarów w Warszawie od 1732 do 1782 r. wydane*. Wyd. J. OHRYZKO. T. 1. Petersburg 1859.
- WAPOWSKI B.: *Dzieje Korony Polskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego od roku 1380 do 1535*. T. 1–2. Wyd. M. MALINOWSKI. Wilno 1847.
- WAPOWSKI B.: *Kroniki Bernarda Wapowskiego część ostatnia, czasy podługoszone obejmująca (1480–1535)*. Ed. J. SZUJSKI. W: *Scriptores rerum Polonicarum*. T. 2. Kraków 1874.
- WIŚŁOCKI W.: *Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego*. T. 1–2. Kraków 1877–1881.
- Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1440–1500*. Oprac. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1960.
- Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1501–1515*. Oprac. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1965.
- Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1516–1525*. Oprac. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1970.
- Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1526–1529*. Oprac. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1984.
- Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich 1534–1535*. Oprac. B. PRZYBYSZEWSKI. Kraków 1987.
- Wywody szlachectwa w Polsce XIV–XVII w.* Wyd. W. SEMKOWICZ. RPTH 1913, T. 3.
- Zapiski sądowe województwa sandomierskiego z lat 1395–1444*. Wyd. F. PIEKOSIŃSKI. W: AKP, T. 8, Cz. 1.
- Zbiór dokumentów katedry i diecezji krakowskiej*. Cz. 1–2. Wyd. S. KURAŚ. Lublin 1965–1973.
- Zbiór dokumentów małopolskich*. Cz. 1–8. Wyd. S. KURAŚ, I. SUŁKOWSKA-KURASIOWA. Kraków–Wrocław 1962–1975.
- Zbiór dokumentów Zakonu oo. Paulinów w Polsce*. T. 1. Oprac. J. FIJAŁEK. Kraków 1938.
- Zbiór dokumentów Zakonu oo. Paulinów w Polsce (1464–1550)*. T. 2. Oprac. J. ZBUDNIEWEK. Warszawa 2004.
- Życie domowe Jadwigi i Jagiełły. Z rejestrów skarbowych z lat 1388–1417*. Wyd. A. PRZEZDZIECKI. Warszawa 1854.

Opracowania

- ANTONIEWICZ M.: *Mikołaj Kornicz Siostrzeniec sławny burgrabia będziński*. Katowice 1987.
- BACZKOWSKI K.: *Działalność polsko-węgierskiej dyplomacji w Rzeszy Niemieckiej w latach 1498–1500 oraz sojusz Jagiellonów z Francją*. SH 1977, T. 20, z. 4.
- BACZKOWSKI K.: *Europa wobec problemu tureckiego w latach 1493–1495*. SH 1997, T. 40.
- BACZKOWSKI K.: *Idea jagiellońska a stosunki polsko-węgierskie w XV wieku*. W: *Polska i Węgry w kulturze i cywilizacji europejskiej*. Red. J. WYROZUMSKI. Kraków 1997.
- BACZKOWSKI K.: *Polska i jej sąsiedzi za Jagiellonów*. Kraków 2012.
- BACZKOWSKI K.: *Stosunki polsko-węgierskie w pierwszych latach panowania Zygmunta Starego 1507–1510*. W: *Cracovia – Polonia – Europa. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane Jerzemu Wyrozumskiemu w 65. rocznicę urodzin i 40-lecie pracy naukowej*. Kraków 1995.
- BACZKOWSKI K.: *Walka o Węgry w latach 1490–1492. Z dziejów rywalizacji habsbursko-jagiellońskiej w basenie środkowego Dunaju*. W: ZNUJ. Nr 1163. *Prace historyczne*, z. 116. Kraków 1995.
- BACZKOWSKI K.: *Węgierskie pośrednictwo pokojowe w konflikcie litewsko-moskiewskim w początkach XVI wieku*. W: *Balticum. Studia z dziejów polityki, gospodarki i kultury XII–XVII w. Ofiarowane Marianowi Biskupowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*. Red. Z. NOWAK. Toruń 1992.
- BACZKOWSKI K.: *Zjazd wiedeński 1515. Geneza, przebieg, znaczenie*. Warszawa 1975.
- BARĄCZ S.: *Dzieje klasztoru WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu*. Tarnopol 1870.
- BARĄCZ S.: *Kronika Oleska. Towarzysz duchowieństwa katolickiego*. Tarnopol 1864.
- BARĄCZ S.: *Wiadomość o klasztorze WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu*. Lwów 1858.
- BARĄCZ S.: *Założce*. Poznań 1889.
- BAKOWSKI K.: *Dawne kierunki rzek pod Krakowem*. „Rocznik Krakowski” 1902, T. 5.
- BESALA J.: *Zygmunt Stary i Bona Sforza*. Poznań 2012.
- BIAŁKOWSKI L.: *Podole w XVI wieku. Rysy społeczne i gospodarcze*. Warszawa 1920.
- BIAŁKOWSKI L.: *Urzednicy ziemscy podolscy wieku 16. i początku 17*. RPTH 1928, T. 8.
- BICZ-SUKNAROWSKA M., NIEWALDA W., ROJKOWSKA H.: *Zabudowa ulicy Kanoniczej na tle urbanistyki średniowiecznego Okołu*. W: *Sztuka około 1400. Materiały sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki. Poznań, listopad 1995*. Red. T. HRANKOWSKA. T. 1. Warszawa 1996.
- BIENIAK J.: *Heraldyka polska przed Długoszem. Uwagi problemowe*. W: IDEM: *Polskie rycerstwo średniowieczne. Wybór pism*. Kraków 2002.
- BIENIAK J.: *Rody szlacheckie jako czynnik struktury społecznej w Polsce XIII–XIV wieku*. W: *Polska w okresie rozdrobnienia feudalnego*. Red. H. ŁOWMIAŃSKI. Wrocław 1973.

- BISKUP M.: *Materiały do stosunków habsbursko-mazowieckich na przełomie XV/XVI wieku w archiwach austriackich*. PH 1968, T. 59, z. 2.
- BLUMENSTOK A.: *Plany reform skarbowo-wojskowych w pierwszej połowie panowania Zygmunta Starego*. „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1888, T. 16, Cz. 3–5.
- BOBRZYŃSKI M.: *Dzieje Polski w zarysie*. T. 2. Kraków 1927.
- BOBRZYŃSKI M.: *Sejmy polskie za Olbrachta i Aleksandra*. W: IDEM: *Szkice i studia historyczne*. T. 1. Kraków 1922.
- BOCHNAK A.: *Mecenat Zygmunta Starego w zakresie rzemiosła artystycznego*. W: „Studia do Dziejów Wawelu”. T. 2. Kraków 1960.
- BOCHNAK A., PAGACZEWSKI J.: *Polskie rzemiosło artystyczne wieków średnich*. Kraków 1959.
- BOŁDYREW A.: *Piechota zaciężna w Polsce w pierwszej połowie XVI wieku*. Warszawa 2011.
- BOŁDYREW A.: *Polska piechota zaciężna w systemie bezpieczeństwa państwa w pierwszej połowie XVI w.* „Piotrkowskie Zeszyty Historyczne” 2012, T. 13.
- BONIECKI A.: *Herbarz polski*. T. 1–16. Warszawa 1900–1916.
- BORKOWSKA U.: *Ceremoniał pogrzebowy królów polskich w XIV–XVIII wieku*. W: *Państwo. Kościół. Niepodległość*. Red. J. SKARBK, I. ZIÓŁEK. Lublin 1986 („Rozprawy Wydziału Historyczno-Filologicznego Towarzystwa Naukowego KUL”, 54).
- BORKOWSKI J.D.: *Album na korzyść pogorzalców*. Lwów 1844.
- BORZEMSKI A.: *Archiwa w Sanoku, Jaśliskach, Króliku Wołoskim, Hłomczy, Ładzinie i Klimkówce*. Sanok 1905.
- BORZEMSKI A.: *Siły zbrojne w wołoskiej wojnie Jana Olbrachta*. Lwów 1928.
- BORZEMSKI A.: *Sprawa pokucka za Aleksandra*. „Przegląd Powszechny” 1889, T. 24, z. 10.
- BOSTEL F.: *Nieznana konstytucja sejmowa z r. 1501*. KH 1887, T. 1.
- BOSTEL F.: *Ustawa wojenna sejmu lubelskiego 1506*. „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1888, T. 1.
- BRYKOWSKA M.: *Badania architektoniczno-archeologiczne zamków w Sochaczewie, Ciechanowie i Odrzykoniu*. W: *IV Konferencja naukowa w Warszawie 10 i 11 stycznia 1969 r. Sprawozdania 1967–1968 Zespołu Badań nad Polskim Średniowieczem UW i PW*. Warszawa 1970.
- BRYKOWSKA M.: *Zamek w Odrzykoniu. Problemy badawcze i konserwatorskie*. „Biuletyn Informacyjny PKZ” 1975, T. 31 [materiały z sesji archeologicznej, Kazimierz 22–23 października 1974 r.].
- BRYKOWSKA M., ROSS J.: *Stan badań i problem konserwacji ruin zamku w Odrzykoniu*. W: *Krosno. Studia z dziejów miasta i regionu*. T. 1. Red. J. GARBACIK. Kraków 1972.
- BUCHOLTZ F.B.: *Geschichte der Regierung Ferdinand des Ersten*. Bd. 3. Wien 1832.

- BUDKA W.: *Papiernia w Odrzykoniu i Mniszku*. „Przegląd Biblioteczny” 1931, T. 5.
- BUNAR P., SROKA S.: *Wojny, bitwy i potyczki w średniowiecznej Polsce*. Kraków 1996.
- CEBULA S.: *Dzieje parafii Odrzykoń w okresie przedrozbiorowym*. „Zeszyty Odrzykońskie” 2000/2001, z. 7.
- CETERA B.: *Czyżby istotnie świeże spojrzenie na genezę hetmaństwa*. „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1961, T. 7, Cz. 2.
- CHAREWICZOWA Ł.: *Handel Lwowa z Mołdawią i Multanami w wiekach średnich*. KH 1924, T. 38.
- CYNARSKI S.: *Dzieje rodu Lanckorońskich z Brzezia od XIV do XVIII wieku*. Warszawa–Kraków 1996.
- Cystersi w Szczyrzycu. Historia i kultura. Katalog wystawy w Galerii „Dawna Synagoga”, październik–grudzień 2000*. Nowy Sącz 2000.
- CZAMAŃSKA I.: *Bitwa pod Warną w tradycji węgierskiej i bałkańskiej*. „Balcanica Posnaniensia” 1997, T. 8.
- CZAMAŃSKA I.: *Mołdawia i Wołoszczyzna w stosunkach polsko-tureckich w XV–XVII wieku*. „Balcanica Posnaniensia” 1989, T. 4.
- CZAMAŃSKA I.: *Mołdawia i Wołoszczyzna wobec Polski, Węgier i Turcji w XIV i XV wieku*. Poznań 1996.
- CZERMAK W.: *Sprawa równouprawnienia schizmatyków i katolików na Litwie (1432–1563)*. Kraków 1903 (RAU h-f, T. 44).
- Częstochowa. Dzieje miasta i klasztoru jasnogórskiego*. Red. F. KIRYK. T. 1. Częstochowa 2002.
- CZOŁOWSKI A.: *Sprawy wołoskie w Polsce do r. 1412*. KH 1891, T. 5.
- CZWOJDRAK B.: *Dzierżaw Rytwiański – rzekomy husyta polski*. „Teki Krakowskie” 1999, T. 10.
- CZWOJDRAK B.: *Jan z Zagórzan – ochmistrz królowej Zofii*. W: *Narodziny Rzeczypospolitej. Studia z dziejów średniowiecza i czasów nowożytnych*. T. 1. Red. W. BUKOWSKI, T. JUREK. Kraków 2012.
- CZWOJDRAK B.: *Jastrzębce w ziemi krakowskiej i sandomierskiej do połowy XV wieku*. Kraków 2007.
- CZWOJDRAK B.: *Kilka uwag o konfederacji Spytka z Melsztyna*. W: *Średniowiecze polskie i powszechne*. T. 2. Red. I. PANIC, J. SPERKA. Katowice 2002.
- CZWOJDRAK B.: *Królowa Zofia Holszańska a biskup krakowski Zbigniew Oleśnicki – konflikt, współpraca czy rywalizacja*. W: *Zbigniew Oleśnicki, książę Kościoła i mąż stanu. Materiały z konferencji. Sandomierz 20–21 maja 2005 roku*. Red. F. KIRYK, Z. NOGA. Kraków 2006.
- CZWOJDRAK B.: *Rogowscy herbu Działosza. Podskarbiowie królewscy. Studium z dziejów możnowładztwa w drugiej połowie XIV i w XV wieku*. Katowice 2002.

- CZWOJDRAK B.: *Zofia Holszańska. Studium o dworze i roli królowej w późnośrednio-wiecznej Polsce*. Warszawa 2012.
- DĄBKOWSKI P.: *Księgi sądowe lwowskie w dawnej Polsce*. „Studia nad Historią Prawa Polskiego” 1937, T. 16, z. 1.
- DĄBKOWSKI P.: *Stosunki gospodarcze w ziemi halickiej w XV wieku*. „Pamiętnik Historyczno-Prawny” (Lwów) 1927, T. 3, z. 4.
- DĄBKOWSKI P.: *Stosunki kościelne ziemi sanockiej w XV w.* Lwów 1921.
- DĄBKOWSKI P.: *Stosunki narodowościowe ziemi sanockiej w XV stuleciu*. Lwów 1921.
- DĄBKOWSKI P.: *Szkice z życia szlachty sanockiej*. RPTH 1923, T. 6.
- DĄBKOWSKI P.: *Wędrówki rodzin szlacheckich. Karta z dziejów szlachty halickiej*. Lwów 1925.
- DĄBKOWSKI P.: *Zaginione księgi sądowe województwa ruskiego i bełskiego*. „Studia nad Historią Prawa Polskiego” 1921, T. 8, z. 1
- DĄBKOWSKI P.: *Ziemia sanocka w XV stuleciu*. Cz. 1–2. Lwów 1931.
- DĄBROWSKI J.: *Władysław I Jagiellończyk na Węgrzech (1440–1444)*. Warszawa 1922.
- DEMEL J.: *Historia Rumunii*. Wrocław 1986.
- DIMITRIADOU A.: *The Heşt Bibişt of Idris Bidlisi: the reign of Bayezid II (1481–1512)*. Edinburgh 2001.
- DWORZACZEK W.: *Hetman Jan Tarnowski. Z dziejów możnowładztwa małopolskiego*. Warszawa 1985.
- DWORZACZEK W.: *Leliwici Tarnowscy. Od schyłku XVI wieku do czasów współczesnych*. Tarnobrzeg 1996.
- DWORZACZEK W.: *Leliwici Tarnowscy. Z dziejów możnowładztwa małopolskiego. Wiek XIV–XV*. Warszawa 1971.
- Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1364–1764*. T. 1. Red. K. LEPSZY. Kraków 1964.
- DZIEWULSKI W.: *Spółceństwo śląskie a husyci*. „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 1960, T. 5.
- DZIUBIŃSKI A.: *Stosunki dyplomatyczne polsko-tureckie w latach 1500–1572 w kontekście międzynarodowym*. Wrocław 2005.
- FAC L.: *Południowo-wschodni teatr działań wojennych w latach 1497–1509*. „Rocznik Przemyski” 2007, T. 43, z. 1.
- FASTNACHT A.: *Osadnictwo ziemi sanockiej w latach 1340–1650*. Wrocław 1962.
- FASTNACHT A.: *Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu*. T. 1. Brzozów 1991; T. 2. Brzozów–Wzdów–Rzeszów 1998; T. 3. Kraków 2002.
- FINKEL L.: *Elekcja Zygmunta I. Sprawa dynastii Jagiellonów i unii polsko-litewskiej*. Kraków 1910.
- FINKEL L.: *Zjazd Jagiellonów w Lewoczy*. KH 1914, T. 28.
- FISCHER E.: *Koźmin, ein Beitrag zur Geschichte des polnisch-moldauischen Konflikts 1497*. Berlin 1903.

- FRAZIK J., HOLCEROWA T.: *Wstępne badania nad zamkiem w Odrzykoniu*. „Biuletyn Historii Sztuki” 1966, R. 28, nr 1.
- GARBACIK J.: *Ze studiów nad polską polityką zagraniczną na przełomie XV i XVI wieku w świetle nowo odkrytych źródeł w Zagrzebiu*. W: *Dziesięciolecie Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie (1946–1956)*. Zbiór rozpraw i artykułów. Kraków 1957.
- GAWĘDA S.: *Możnowładztwo małopolskie w XIV i I połowie XV wieku*. Kraków 1966.
- GAWĘDA S.: *Pilawici – Moskorzewscy – Kamienieccy*. W: *Personae – colligationes – facta*. Red. J. BIENIAK. Toruń 1991.
- GAWĘDA S.: *Rozwój latyfundiów Kamienieckich i ich rola polityczna do początków XVI wieku*. W: *Krosno. Studia z dziejów miasta i regionu*. T. 3. Red. S. CYNARSKI. Rzeszów 1995.
- GAWĘDA S.: *Uposażenie Akademii Krakowskiej na żupie wielickiej*. „Studia i Materiały do Dziejów Żup Solnych w Polsce” 1965, T. 1.
- GĄSIOROWSKI A.: *Husyty Abrahama Zbąskiego działalność publiczna*. „Sobótka” 1981, T. 1.
- GĄSIOROWSKI A.: *Itinerarium króla Władysława Jagiełły 1386–1434*. Warszawa 1972.
- GĄSIOROWSKI A.: *Podróże panującego w średniowiecznej Polsce*. CP-H 1973, T. 25.
- GĄSIOROWSKI A.: *Polscy gwarantcy traktatów z Krzyżakami XIV–XV wieku*. „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 1971, nr 2–3.
- Genealogia – problemy metodyczne w badaniach nad polskim społeczeństwem średniowiecznym na tle porównawczym*. Red. J. HERTEL. Toruń 1982.
- GERLACH J.: *Chłopi w obronie Rzeczypospolitej. Studium o piechocie wybranieckiej*. Lwów 1939.
- GERLACH J.: *Pospolite ruszenie i obrona za Zygmunta I*. W: *Księga pamiątkowa ku czci Władysława Abrahama*. T. 2. Lwów 1931.
- GINALSKI J., ŁOPATKIEWICZ P.: *Mury obronne Krosna od XIV do XVIII wieku*. „Biblioteka Krośnieńska” 1994, z. 4 (seria: „Zabytki”).
- GIURESCU C., GIURESCU D.: *Istoria Românilor*. T. 2. București 1976.
- GOYSKI M.: *Sprawa zastawu ziemi dobrzyńskiej przez Władysława Opolczyka i pierwsze lata sporu (1391–1399)*. PH 1906, T. 3.
- GOYSKI M.: *Wzajemne stosunki Polski, Litwy i Zakonu w latach 1399–1404*. „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1906, T. 34.
- GÓRKA O.: *Białogród i Kilia a wyprawa czarnomorska z 1497 r.* „Sprawozdanie z Posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego” 1932, T. 25, Wydział II.
- GÓRSKA K.: *Przyczynek do krytyki rejestrów poborowych z XVI w.* SŻ 1957, T. 1.
- GÓRSKI O.: *Historia piechoty polskiej*. Kraków 1893.
- GRABARCZYK T.: *Jazda zaciężna Królestwa Polskiego w XV wieku*. Łódź 2015.
- GRABARCZYK T.: *Piechota zaciężna Królestwa Polskiego w XV wieku*. Łódź 2000.
- HAHN K.: *Pospolite ruszenie wedle uchwał sejmikowych ruskich od XVI do XVIII wieku*. Lwów 1928.

- HALECKI O.: *Dzieje unii jagiellońskiej*. T. 1. Kraków 1919.
- HALECKI O.: *Z Jana Zamoyskiego inwentarza archiwum koronnego. Materiały do dziejów Rusi i Litwy*. W: AKH, T. 12, Cz. 1.
- HANDELSMAN M.: *Przywilej piotrkowski 1388 r. Szkic historyczno-prawny*. Warszawa 1907.
- HANIK M.: *Trzy pokolenia z rodu Bonerów*. Kraków 1985.
- HECK R.: *Tabor a kandydatura jagiellońska w Czechach 1438–1444*. Wrocław 1964.
- HECK R.: *Walka ideologiczno-propagandowa o kandydaturę Jagiellońską w Czechach w roku 1438*. „Sobótka” 1963, T. 18.
- HEJNOSZ W.: *Uwagi o konfederacjach w średniowiecznej Polsce*. KH 1937, T. 51.
- Herbarz polski Kaspra Niesieckiego powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopismów, dowodów urzędowych i wydany przez Jana Nepomucena Bobrowicza*. T. 5–7. Lipsk 1841.
- HERBST S.: *Kleck 1506*. „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 1934, T. 7.
- HERBST S.: *Najazd tatarski w 1512 r*. W: IDEM: *Potrzeba historii, czyli o polskim stylu życia*. Cz. 3. Warszawa 1978.
- HERBST S.: *Obraz bitwy pod Orszą*. W: IDEM: *Potrzeba historii, czyli o polskim stylu życia*. Cz. 3. Warszawa 1978.
- HERBST S.: *Wojna moskiewska 1507–1508*. W: *Księga pamiątkowa ku czci Oskara Haleckiego wydana w XXV-lecie jego pracy naukowej*. Warszawa 1935.
- HUNICZ A.: *Wyniki badań archeologicznych przedzamcza zachodniego w Odrzykoniu*. „Biuletyn Informacyjny PKZ” 1975, T. 31 [materiały z sesji archeologicznej, Kazimierz 22–23 października 1974 r.].
- IORGA N.: *Geschichte des osmanischen Reiches*. T. 2. Gotha 1909.
- JABŁONOWSKI A.: *Sprawy wołoskie za Jagiellonów: akta i listy*. Warszawa 1878.
- JANAS E., KŁACZEWSKI W.: *Obrona ziem południowo-wschodnich w okresie jagiellońskim (1385–1569)*. W: *Działania militarne w Polsce południowo-wschodniej*. Red. W. WRÓBLEWSKI. Warszawa 2000.
- JANOWSKI A.: *Sprawozdanie z badań archeologicznych w 1967 r. prowadzonych na zamku w Odrzykoniu*. W: *IV Konferencja naukowa w Warszawie 10 i 11 stycznia 1969 r. Sprawozdania 1967–1968 Zespołu Badań nad Polskim Średniowieczem UW i PW*. Warszawa 1970.
- JASIŃSKI K.: *Rodowód Piastów śląskich*. Kraków 2007.
- KAMIENIECKI W.: *Pobył króla Jana Zapolyi w Polsce*. PH 1907, T. 5.
- KAMIŃSKI J.: *Otto z Chodcza. Wojewoda krakowski: próba monografii historycznej*. Złoczów 1911.
- „Katalog Zabytków Sztuki w Polsce”. T. 1, z. 1: *Krosno, Dukla i okolice*. Red. E. ŚNIEŻYŃSKA-STOLOTOWA, F. STOLOT. Warszawa 1977.

- „Katalog Zabytków Sztuki w Polsce”. T. 1, z. 13: *Powiat tarnowski*. Red. J. SZABŁOWSKI. Warszawa 1953.
- „Katalog Zabytków Sztuki w Polsce”. T. 3, z. 12: *Powiat włoszczowski*. Oprac. T. PRZYPKOWSKI, J.Z. ŁOZIŃSKI, B. WOLFF. Warszawa 1966.
- KIEREŚ Z.: *Zagadnienia konfliktu polsko-tureckiego w drugiej połowie XV wieku. Kwestia czarnomorska w okresie rządów Kazimierza Jagiellończyka (do 1484 roku)*. W: „Śląskie Studia Historyczne”. T. 3. Red. J. CHLEBOWCZYK. Katowice 1977.
- KIERST W.: *Wielkorządy krakowskie w XIV–XVI w.* PH 1910, T. 10, z. 1.
- KIJAS A.: *Bitwa pod Warną w historiografii rosyjskiej*. „Balcanica Posnaniensia” 1997, T. 8.
- KIRYK F.: *Jakub z Dębna na tle wewnętrznej i zagranicznej polityki Kazimierza Jagiellończyka*. Wrocław–Warszawa–Kraków 1967.
- KIRYK F.: *Jeszcze o możnowładztwie małopolskim XIV i I połowy XV wieku*. SH 1969, T. 12.
- KISSLING H.J.: *Einige Bemerkungen zur Eroberung Kilia’s und Aqkerman’s durch die Türken (1484)*. In: *Dissertationes orientales et balcanicae collectae II, Sultan Bajezid II und der Westen*. Hrsg. H.J. KISSLING. München 1988.
- KOCHANOWSKI J.K.: *Kamieniecy – z czasów Jagiełły*. W: IDEM: *Szkice i drobiazgi historyczne*. Warszawa 1904.
- KOCZERSKA M.: *Zbigniew Oleśnicki i kościół krakowski w czasach jego pontyfikatu (1423–1455)*. Warszawa 2004.
- KOLANKOWSKI L.: *Dzieje Wielkiego Księstwa Litewskiego za Jagiellonów*. T. 1: 1377–1499. Warszawa 1930.
- KOLANKOWSKI L.: *Roty koronne na Rusi i Podolu 1492–1572 r.* „Ziemia Czerwieńska” (Lwów) 1935, R. 1, z. 1.
- KOŁAROW C.: *Skutki i znaczenie „długiej krucjaty” z 1443–1444 r. króla Władysława III Jagiellończyka*. W: ZNUJ. Nr 469. *Prace historyczne*, z. 56. Kraków 1977.
- KOŁODZIEJCZYK D.: *Traktat segedyński odnaleziony?* „Balcanica Posnaniensia” 1997, T. 8.
- KONECZNY F.: *Sprawy z Mengli-Girejem 1473–1504*. „Ateneum Wileńskie” 1927, T. 4, z. 13.
- KONOPCZYŃSKI W.: *Dzieje Polski nowożytnej*. T. 1. Kraków 1936.
- KORNECKA-TRAFAS A.: *Jan Oleśnicki*. W: PSB, T. 23.
- KORZON T.: *Dzieje wojen i wojskowości w Polsce*. T. 1. Lwów–Warszawa–Kraków 1923.
- KOWALSKI M.D.: *Zapomniany kalendarz – nekrolog kapituły krakowskiej z XV wieku*. „Nasza Przyszłość” 1997, nr 87.
- KOZŁOWSKA-BUDKOWA Z.: *Odnowienie jagiellońskie Uniwersytetu Krakowskiego (1390–1414)*. W: *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1364–1764*. T. 1. Red. K. LEPSZY. Kraków 1964.
- KRAS P.: *Husyci w piętnastowiecznej Polsce*. Lublin 1998.

- KRAUSHAR A.: *Z dziejów pospolitego ruszenia w dawnej Polsce (Quatuor quintum)*. Warszawa 1928.
- KRZYŻANIAKOWA J.: *Kancelaria królewska Władysława Jagiełły*. Cz. 1–2. Poznań 1972–1979.
- KRZYŻANIAKOWA J., OCHMAŃSKI J.: *Władysław II Jagiełło*. Wrocław–Kraków 1990.
- KRZYŻANOWSKI S.: *Poselstwo Kazimierza Wielkiego do Awinionu i pierwsze uniwersyteckie przywileje*. „Rocznik Krakowski” 1900.
- KUCHARSKI W.: *Ludność ziemi sanockiej na schyłku XVIII wieku w świetle protokołu Magistratu sanockiego*. Sanok 1907.
- KUCHARSKI W.: *Sanok i ziemia sanocka w dobie Piastów i Jagiellonów: monografia historyczna*. Lwów 1905.
- KUCZYŃSKI S.M.: *W sprawie niektórych tez artykułu dr. Z. Spieralskiego pt. Geneza i początki hetmaństwa w Polsce*. „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1963, T. 9, Cz. 1.
- KUCZYŃSKI S.M.: *Wielka wojna z Zakonem Krzyżackim w latach 1409–1411*. Warszawa 1987.
- KUJAWSKI W.: *Krzysztof z Kurozwęk jako wielki kanclerz koronny i biskup wrocławski*. Warszawa 1987.
- KUNYSZ A.: *Działalność ośrodka archeologicznego w Rzeszowie w latach 1957–1959*. „Rocznik Województwa Rzeszowskiego” 1959, T. 2, z. 1.
- KURTYKA J.: *Jeszcze o kryzysie legitymizacyjnym i pozycji namiestniczej kasztelana oraz starosty krakowskiego Jana z Tęczyna w latach 1399–1402*. W: *Średniowiecze polskie i powszechne*. T. 4. Red. I. PANIC, J. SPERKA. Katowice 2007.
- KURTYKA J.: *Kilka słów o kryzysie legitymizacyjnym lat 1399–1402 i o kryzysie polemiki naukowej*. W: „Średniowiecze Polskie i Powszechne”. T. 1 (5). Red. I. PANIC, J. SPERKA. Katowice 2009.
- KURTYKA J.: *Latyfundium Tęczyńskie. Dobra i właściciele (XIV–XVII wiek)*. Kraków 1999.
- KURTYKA J.: *Podole, pomiędzy Polską i Litwą w XIV i pierwszej połowie XV wieku*. W: *Kamieniec Podolski. Studia z dziejów miasta i regionu*. Red. F. KIRYK. T. 1. Kraków 2000.
- KURTYKA J.: *Podole w czasach jagiellońskich. Studia i materiały*. Oprac. M. WILAMOWSKI. Kraków 2011.
- KURTYKA J.: *Posiadłość, dziedziczność i prestiż. Badania nad późnośredniowieczną i wczesnonowożytną wielką władnością możnowładczą w Polsce XIV–XVII wieku*. RH 1999, T. 65.
- KURTYKA J.: *Tęczyńscy. Studium z dziejów polskiej elity możnowładczej w średniowieczu*. Kraków 1997.
- KURTYKA J.: *Z dziejów królewskich i organizacji militarnej na Podolu w XV i początku XVI w.* „Rocznik Przemyski” 2007, T. 43, z. 1.

- KURTYKA J.: *Z dziejów walki szlachty ruskiej o równouprawnienie: represje lat 1426–1427 i sejmiki roku 1439*. RH 2000, T. 66.
- KURTYKA J.: *Zapomniane pomniki cywilizacji europejskiej. Zespoły ksiąg sądowych szlacheckich i miejskich z czasów I Rzeczypospolitej (XVI–XVIII w.) w Kijowie*. „Rocznik Krakowski” 2003, T. 71.
- KUTRZEBA S.: *Urzędy koronne i nadworne w Polsce, ich początki i rozwój do r. 1504*. „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1903, T. 31.
- KUŹMIŃSKA M.: *Olbracht Marcinowicz Gasztołd*. „Ateneum Wileńskie” 1927, T. 4.
- KWIATKOWSKI S.: *Ostatnie lata Władysława Warneńczyka*. Lwów 1883.
- LECHOWSKI L.: *Herb Pilawa i Pilawici z Łachowa*. [b.m.w.] 1995.
- LENIEK J.: *Król Jan Zapołya w Tarnowie*. KH 1893, T. 7.
- LEPSZY L.: *Pacyfikał sandomierski oraz złotnicy krakowscy drugiej połowy XV stulecia*. „Sprawozdania Komisji Historii Sztuki” 1896, T. 5.
- LEWICKA A.: *Krosno w wiekach średnich*. Krosno 1933.
- LEWICKI A.: *Król Jan Olbracht. O kłęsce bukowińskiej 1497 r.* KH 1893, T. 7.
- LICHOŃCZAK-NUREK G.: *Wojciech herbu Jastrzębiec arcybiskup i mąż stanu (ok. 1362–1436)*. Kraków 1996.
- LIPSKA A.: *Możnowładztwo polskie XIV i pierwszej połowy XV w. a sprawa zjednoczenia Śląska z Polską*. W: *Szkice z dziejów Śląska*. Red. E. MAŁEZYŃSKA. Warszawa 1953.
- LUBOMIRSKI T.: *Trzy rozdziały z historii skarbowości w Polsce*. Kraków 1868.
- LUCIŃSKI J.: *Rozwój królewskich w Koronie od schyłku XIV wieku do XVII wieku*. Poznań 1970.
- ŁASZCZYŃSKA O.: *Ród Herburtów w wiekach średnich*. Poznań 1948.
- ŁOPACIŃSKI H.: *Luźne notatki dotyczące Krosna i Odrzykonia*. „Sprawozdania Komisji do Badania Historii Sztuki w Polsce” 1906, T. 7.
- ŁOPATECKI K.: *Organizacja, prawo i dyscyplina w polskim i litewskim pospolitym ruszeniu (do połowy XVII wieku)*. Białystok 2013.
- ŁOPATKIEWICZ P.: *Fundacje artystyczne Kamienieckich dla kościoła franciszkańskiego w Krośnie*. Krosno 1995.
- ŁOPATKIEWICZ P.: *Kim był twórca późnogotyckiego epitafium ściennego Jana Kamienieckiego w kościele franciszkańskim w Krośnie?* W: *Kościół i klasztor franciszkański w Krośnie, przeszłość oraz dziedzictwo kulturowe. Materiały z sesji naukowej, Krosno, listopad 1997*. Red. E. MAŃKOWSKA. Krosno 1998.
- ŁOPATKIEWICZ P.: *Krośnieńska fara w wiekach średnich. Przemiany architektoniczne i uchwytnie elementy wyposażenia kościoła do połowy XVI wieku*. Krosno 1994.
- ŁOPATKIEWICZ P.: *Malarstwo w Krośnie w pierwszej połowie XVI wieku*. Krosno 2007.
- ŁOPATKIEWICZ P.: *Prezbiterium kościoła franciszkańskiego w Krośnie, w świetle badań najnowszych*. W: *Kościół i klasztor franciszkański w Krośnie, przeszłość oraz dziedzictwo*

- kulturowe. *Materiały z sesji naukowej, Krosno, listopad 1997*. Red. E. MAŃKOWSKA. Krosno 1998.
- ŁOPATKIEWICZ P.: *Ruiny zamku „Kamieniec” w świetle badań historycznych i architektonicznych*. W: A. KARCZMARZEWSKI: *Zamek „Kamieniec” i „Prządki”*. Rzeszów 2003.
- ŁOPATKIEWICZ P.: *Średniowieczne malarstwo monumentalne Polski południowo-wschodniej – przegląd najważniejszych zabytków*. W: *Malarstwo monumentalne Polski południowo-wschodniej*. Rzeszów 1995.
- ŁOPATKIEWICZ P.: *Zabytki dawnego malarstwa ściennego z terenu województwa krośnieńskiego*. W: *Dzieje Podkarpacia*. T. 1. Red. J. GANCARSKI. Krosno 1996.
- ŁOPATKIEWICZ P.: *Zabytki dawnego malarstwa ściennego z terenu województwa krośnieńskiego. Wyniki odkryć z lat 1991–1995, główne problemy konserwatorskie i perspektywy badawcze*. W: *Malarstwo monumentalne Polski południowo-wschodniej*. Rzeszów 1995.
- ŁOWMIAŃSKI H.: *Polityka Jagiellonów*. Poznań 2006.
- ŁOWMIAŃSKI H.: *Prusy – Litwa – Krzyżacy*. Warszawa 1989.
- ŁUŻYŃIECKA E., MARSZAŁSKA J.M.: *Szczyrzyc. Dzieje budowy opactwa cysterskiego*. Wrocław 2005.
- MALECZYŃSKA E.: *Rola polityczna królowej Zofii Holszańskiej na tle walki stronnictw w Polsce w latach 1422–1434*. Lwów 1936 („Archiwum Towarzystwa Naukowego we Lwowie”, dz. II, T. 19, z. 3).
- MALECZYŃSKA E.: *Ruch husycki w Czechach i w Polsce*. Warszawa 1959.
- MALECZYŃSKA E.: *Spółeczeństwo polskie pierwszej połowy XV wieku wobec zagadnień zachodnich. Studia nad dynastyczną polityką Jagiellonów*. Wrocław 1947.
- MALECZYŃSKI K.: *Urzędnicy grodzcy i ziemscy lwowscy w latach 1352–1783*. Lwów 1938.
- MAŁACZYŃSKA G.: *Jan z Zagórzan*. W: PSB, T. 10.
- MAŁECKI A.: *Studia heraldyczne*. T. 1. Lwów 1890.
- MAŁKOWSKA-HOLCER T.: *Ze studiów nad historią zamku Kamieniec koło wsi Odrzykoń w powiecie krośnieńskim*. W: *Architektura rezydencjonalna i obronna województwa rzeszowskiego w świetle badań naukowych prowadzonych w 25-leciu PRL. Materiały z sesji naukowej Łańcut 9–10 maja 1970 r.* Łańcut 1972.
- MARKOWSKI B.: *Administracja skarbowa w Polsce*. Warszawa 1931.
- MARSZAŁEK J.: *Katalog grodzisk i zamczysk w Karpatach*. Warszawa 1993.
- MATUSZEWSKI J.S.: *Statut Władysława Warneńczyka z 1440 w procesie ograniczania królewskiego prawa dyspozycji domeną ziemską w Polsce*. CP-H 1985, T. 37.
- MICHAŁEWICZOWA M.: *Paniowski (Paniowski) Feliks*. W: PSB, T. 25, z. 1.
- MORAWSKI K.: *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego*. T. 1. Kraków 1900.
- MORGENBESSER A.: *Przyczynek do dziejów Mołdawii: od założenia państwa, aż do wygaśnięcia dynastii Dragoșza*. Lwów 1892.

- MORKA M.: *Sztuka dworu Zygmunta I Starego. Treści polityczne i propagandowe*. Warszawa 2006.
- MOSBACH A.: *Kilka kart z dziejów austriacko-śląsko-polskich za Zygmunta III*. Poznań 1869.
- MOSBACH A.: *Przyczynki do dziejów polskich z Archiwum miasta Wrocławia*. Poznań 1860.
- MOŻEJKO B., SZYBKOWSKI S., ŚLIWIŃSKI B.: *Zawisza Czarny z Garbowa herbu Sulima*. Gdańsk 2003.
- MROZOWSKI S.: *Polskie nagrobki gotyckie*. Warszawa 1994.
- NEUMAN M.: *Itinerarium Aleksandra Jagiellończyka wielkiego księcia litewskiego, króla polskiego (czerwiec 1492–sierpień 1506)*. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Historia” 1971, z. 11.
- NIEMCZYK K.: *Kamieniecki Geschlecht und seine Beziehungen zu Moldau am Ende des 15. und zu Beginn des 16. Jahrhunderts. Ein Überblick*. „Codrul Cosminului” 2014, Vol. 20, nr 2.
- NIEMCZYK K.: *Kilka uwag do genezy i początków hetmaństwa w Polsce*. W: „Średniowiecze Polskie i Powszechnie”. T. 6 (10). Red. J. SPERKA, B. CZWOJDRAK. Katowice 2014.
- NIEMCZYK K.: *Moldau in polnischen und ungarischen Politik. Das Treffen in Levoca 1494*. „Codrul Cosminului” 2015, Vol. 21, nr 1.
- NIEMCZYK K.: *Mołdawia Bogdana III Ślepego w polityce Aleksandra*. W: *Jagiellonowie i ich świat*. Red. B. CZWOJDRAK, J. SPERKA, P. WĘCOWSKI. Kraków 2016.
- NIEMCZYK K.: *Mołdawia w polityce dwóch Jagiellonów: króla polskiego Jana Olbrachta i króla Węgier Władysława (do roku 1501)*. W: *Wielowiekowe bogactwo polsko-rumuńskich związków historycznych i kulturowych. Bogația multiseculară a legăturilor istorice și culturale polono-române*. Oprac. S. IACHIMOVSCI, E. WIERUSZEWSKA-CALISTRU. Suceava 2014.
- NIEMCZYK K.: *Problem Pokucia, spornego terytorium polsko-mołdawskiego w końcu XV i początku XVI wieku*. SH 2014, T. 52, z. 2.
- NIEMCZYK K.: *Problema Pocuției, teritoriu de litigiu polono-moldav, la sfârșitul sec. al XV-lea și începutul sec. al XVI-lea în istoriografia poloneză*. „Suceava. Anuarul Muzeului Bucovinei” 2014, T. 41.
- NIEMCZYK K.: *Przyczynek do relacji polsko-mołdawskich w XVI wieku. Geneza konfliktu z 1506 r.* W: *Polska i Rumunia. Wspólnie – obok – blisko. Polonia și România. Împreună – alături – aproape*. Oprac. S. IACHIMOVSCI, K. STEMPEL-GANCARCZYK, E. WIERUSZEWSKA-CALISTRU. Suceava 2015.
- NIEMCZYK K.: *Red Ruthenia and the risk of Moldovan and Tatar attacks at the breakthrough of the 15th and 16th century*. În: *Dialogul civilizațiilor. Interferențe istorice și culturale / Dialogue of civilisations. Historical and cultural interferences*. Ed. L. ZABOLOTNAIA. Chișinău 2015.

- NIEMCZYK K.: *Rola polityczna Mikołaja Kamienieckiego w polskich relacjach z Mołdawią na przełomie XV i XVI wieku*. W: *Polacy w Mołdawii. Historia i współczesność. Zbiór artykułów i dokumentów*. Red. L. ZABOLOTNAIA, I. CZAMAŃSKA. Chişinău–Poznań–Warszawa 2015.
- NIEMCZYK K.: *Udział możnych polskich w politycznych relacjach Polski z Mołdawią w XV i na początku XVI wieku. Zarys problemu*. W: *Historyczne i kulturowe aspekty relacji polsko-rumuńskich. Aspectele istorice și culturale ale relațiilor polono-române*. Oprac. E. WIERUSZEWSKA-CALISTRU, E. STEMPEL-GANCARCZYK. Suceava 2016.
- NIEMCZYK K.: *Wojskowa emanacja władzy królewskiej w osobie hetmana na przełomie XV i XVI wieku* (w druku).
- NIEMCZYK: *Zagrożenie mołdawsko-tatarskie Rusi na przełomie XV/XVI wieku i jego wpływ na politykę wewnętrzną Polski*. В: *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. І.Огієнка. Штоторичні науки*. Т. 24. На пошану проф. В.А. Смолія. Кам'янець-Подільський 2015.
- NIKODEM J.: *Jadwiga król Polski*. Wrocław 2009.
- NIKODEM J.: *Problem legitymizacji władzy Władysława Jagiełły w 1399 roku*. W: *Nihil superfluum esse. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane Profesor Jadwidze Krzyżaniakowej*. Red. J. STRZELCZYK, J. DOBOSZ. Poznań 2000.
- NIKODEM J.: *Władysław Jagiełło, Jan z Tęczyna i domniemany kryzys legitymizacyjny w Polsce lat 1399–1402*. W: „Średniowiecze Polskie i Powszechnie”. Т. 1 (5). Red. I. PANIC, J. SPERKA. Katowice 2009.
- NISTOR J.: *Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau im XIV., XV. und XVI. Jahrhundert*. Gotha 1911.
- NISTOR J.: *Die Moldauischen Ansprüche auf Pokutien*. Wien 1910 („Archiv für österreichischen Geschichte“, hg.v. Akad.d.Wiss., Bd. 101,1).
- NOWACKI J.: *Biskup poznański Andrzej Bniński w walce z busytami Zbąszynia. Nieznane karty z procesów busyckich roku 1439*. RH 1933, T. 10.
- NOWAK B.: *Ród Porajów w Małopolsce w średniowieczu*. Kraków 2009.
- NOWAK Z.: *Polityka północna Zygmunta Luksemburskiego do roku 1411*. Toruń 1964.
- NOWAKOWSKA N.: *Królewski kardynał. Studium kariery Fryderyka Jagiellończyka (1468–1503)*. Kraków 2011.
- OCHMAŃSKI J.: *Organizacja obrony w Wielkim Księstwie Litewskim przed napadami Tatarów krymskich w XV–XVI w.* „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1960, T. 5.
- OLEJNIK K.: *Bitwa pod Warną*. „Balcanica Posnaniensia” 1997, T. 8.
- PAKUŁSKI J.: *Z metodologii i metodyki badań nad rodami rycerskimi średniowiecznej Polski*. „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia” 1973, T. 8.
- PARACOSTEA Ș.: *De la Colomea la Codrul Cosminului. Poziția internațională a Moldovei la sfârșitul secolului al XV-lea*. „Romanoslavica” 1970, nr 17.

- PAPACOSTEA Ș.: *Politica externă a lui Ștefan cel Mare și marile etape ale dezvoltării ei. În: Vaslui. Ștefan cel Mare 1475*. Vaslui 1975.
- PAPACOSTEA Ș.: *Țelurile campaniei lui Ioan Albert în Moldova (1497). Un nou izvor. „Revista de istorie” 1974, nr 2.*
- PAPÉE F.: *Aleksander Jagiellończyk*. Kraków 2006.
- PAPÉE F.: *Jan Olbracht*. Kraków 2006.
- PAPÉE F.: *O przywileju mielnickim do senatu z r. 1501*. W: *Księga pamiątkowa ku czci Oswalda Balzera*. T. 2. Lwów 1925.
- PAPÉE F.: *Zagadnienia Olbrachtowej wyprawy z r. 1497*. KH 1933, T. 47.
- PAPÉE F.: *Zamek odrzykoński*. „Gazeta Lwowska” 1895, nr 254–255.
- PÂSLARIUC V.: *Marea boierime moldoveană și raporturile ei cu Bogdan al III-lea (1504–1517)*. „Ioan Neculce. Buletinul Muzeului de Istorie a Moldovei” 1996–1997, serie nouă, nr II–III.
- PÂSLARIUC V.: *Raporturile politice dintre marea boierime și domnie în Țara Moldovei în secolul al XVI-lea*. Chișinău 2005.
- PAWIŃSKI A.: *Sejmiki ziemskie: początek ich i rozwój aż do ustalenia się udziału posłów ziemskich w ustawodawstwie sejmu walnego 1374–1505*. Warszawa 1895.
- PELC J.: *Ceny w Krakowie w latach 1369–1600*. Lwów 1935.
- PENTEK Z.: *Polscy uczestnicy wyprawy warneńskiej*. „Balcanica Posnaniensia” 1997, T. 8.
- PIEKOSIŃSKI F.: *Czy król Władysław Jagiełło był za życia królowej Jadwigi królem polskim, czy tylko mężem królowej*. Kraków 1897.
- PIEKOSIŃSKI F.: *Heraldyka polska wieków średnich*. Kraków 1899.
- PIEKOSIŃSKI F.: *Laudum wojnickie ziemi krakowskiej z r. 1503*. Kraków 1897.
- PIEKOSIŃSKI F.: *O monecie i stopie menniczej w Polsce w XIV i XV wieku*. Kraków 1878 (RAU h-f, T. 9).
- PIEKOSIŃSKI F.: *Rycerstwo polskie wieków średnich*. T. 1–3. Kraków 1896–1902.
- PLETNIA R.: *Wybrane aspekty genezy i przebiegu wojny litewsko-mołdawskiej z lat 1500–1503*. SH 1999, T. 42, z. 1.
- PLEWCZYŃSKI M.: *Armia koronna 1506–1572. Zagadnienia struktury narodowościowej*. Warszawa 1991.
- PLEWCZYŃSKI M.: *Koalicje antymoskiewskie Jagiellonów w XVI wieku*. „Wschodni Rocznik Humanistyczny” 2005, T. 2.
- PLEWCZYŃSKI M.: *Liczebność wojska polskiego za ostatnich Jagiellonów (1506–1572)*. „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1989, T. 31.
- PLEWCZYŃSKI M.: *Mikołaj Kamieniecki herbu Pilawa (1460–1515)*. W: *Hetmani Rzeczypospolitej Obojga Narodów*. Red. M. NAGIELSKI. Warszawa 1995.
- PLEWCZYŃSKI M.: *Naczelne dowództwo armii koronnej w latach 1501–1572*. „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1992, T. 34.

- PLEWCZYŃSKI M.: *Söldnertruppen in Polen um die Wende des 15. und 16. Jahrhunderts*. In: *XXII. Kongress der Internationalen Kommission für Militärgeschichte*. Wien, 9–13. September 1996: Acta 22. Wien 1997.
- PLEWCZYŃSKI M.: *Wojny i wojskowość polska w XVI w. T. 1: Lata 1500–1548*. Zabrze 2011.
- PLEWCZYŃSKI M.: *Wojny Jagiellonów z wschodnimi i południowymi sąsiadami Królestwa Polskiego w XV wieku*. Siedlce 2002.
- POCIECHA W.: *Branicki Grzegorz*. W: PSB, T. 2.
- POCIECHA W.: *Królowa Bona (1494–1557), czasy i ludzie odrodzenia*. T. 1–4. Poznań 1949–1958.
- POCIECHA W.: *Otto Chodecki*. W: PSB, T. 3.
- POCIECHA W.: *Stanisław Chodecki*. W: PSB, T. 3.
- Poczet hetmanów Rzeczypospolitej. Hetmani koronni*. Red. M. NAGIELSKI. Warszawa 2005.
- PODHORODECKI L.: *Chanat Krymski i jego stosunki z Polską w XV–XVIII w.* Warszawa 1987.
- POTKOWSKI E.: *Warna 1444*. Warszawa 2004.
- PROCHASKA A.: *Konfederacja Spytka z Melsztyna*. „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1885, T. 15.
- PROCHASKA A.: *Spór o mitrę i pastorał w Rydze 1395–1397*. KH 1895, T. 9.
- PROCHASKA A.: *Uchwały walnego zjazdu w Piotrkowie*. „Ateneum” 1887, R. 12.
- PROCHASKA A.: *W obronie społeczeństwa. Studium z dziejów Władysława Warneńczyka*. KH 1901, T. 15.
- PROKOP K.: *Księstwa oświęcimskie i zatorskie wobec Korony Polskiej w latach 1438–1513. Dzieje polityczne*. Kraków 2002.
- PROKSA M.: *Budownictwo obronno-rezydencjonalne ziemi przemyskiej i sanockiej (połowa XIV w.–połowa XVII w.)*. Przemyśl 1994.
- PRZYBYLIŃSKI R.: *Hetman wielki koronny Mikołaj Mielecki (ok. 1549–1585)*. Toruń 2003.
- PRZYBYSZEWSKI B.: *Kapituła krakowska za kanonikatu Jana Długosza (1436–1480)*. W: *Długosiana. Studia historyczne w pięćsetlecie śmierci Jana Długosza*. Red. S. GAWEŁDA. Kraków 1980 (ZNUJ, Nr 561. *Prace historyczne*, z. 65).
- PUŁASKI K.: *Kronika polskich rodów szlacheckich Podola, Wołynia i Ukrainy. Monografie i wzmianki*. T. 1. Warszawa 1911.
- PUŁASKI K.: *Stare osady w ziemi kamienieckiej i dziedziczące na nich rody podolskiej szlachty historycznej*. „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1902, T. 30.
- PUŁASKI K.: *Stosunki z Mendli-Girejem chanem Tatarów Perekopskich (1469–1515): akta i listy*. Warszawa 1881.

- PUŁASKI K.: *Wojna Zygmunta I z Bobdanem, wojewodą mołdawskim w 1509 r.* W: *Szkice i poszukiwania historyczne przez Kazimierza Pułaskiego*. Seria I. Kraków 1897.
- RADOCH M.: *Walki Zakonu Krzyżackiego o Żmudź od połowy XIII wieku do 1411 roku*. Olsztyn 2011.
- REZACHEVICI C.: *Istoria popoarelor vecine și neamul românesc în Evul Mediu*. București 1998.
- REZACHEVICI C.: *Rolul românilor în apărarea Europei de expansiunea otomană. Secolele XIV–XV. Evoluția unui concept în contextul vremii*. București 2001.
- REZACHEVICI C., CĂPĂȚINĂ D.: *Campania lui Ștefan cel Mare din 1497 împotriva regelui Ioan Albert. Bătălia din Codrul Cosminului. În: File din istoria militară a poporului român*. Ed. I. CEAUȘESCU. Vol. 3. București 1975.
- ROMAN S.: *Konflikt prawno-polityczny 1425–1430 r. a przywilej brzeski*. CP-H 1962, T. 14, z. 2.
- RUTKOWSKI J.: *Skarbowość polska za Aleksandra Jagiellończyka*. KH 1909, T. 23.
- RYBUS H.: *Królewicz kardynał Fryderyk Jagiellończyk, jako biskup krakowski i arcybiskup gnieźnieński*. Warszawa 1935.
- SAPETOWA I.: *Nagrobki Kamienieckich w kościele Franciszkanów w Krośnie. W kręgu artystycznego i ideowego oddziaływania mauzoleum ostatnich Jagiellonów*. W: *Kościół i klasztor franciszkański w Krośnie, przeszłość oraz dziedzictwo kulturowe. Materiały z sesji naukowej, Krosno, listopad 1997*. Red. E. MAŃKOWSKA. Krosno 1998.
- SARNA W.: *Opis powiatu krośnieńskiego pod względem geograficzno-historycznym*. Przemysł 1898.
- SEMKOWICZ A.: *Krytyczny rozbiór Dziejów Polski Jana Długosza do r. 1384*. Kraków 1887.
- SEMKOWICZ W.: *Ćwierćwiecze badań monograficznych nad rodami rycerstwa polskiego*. „Miesięcznik Heraldyczny” 1933, T. 12.
- SEMKOWICZ W.: *Ród Pałuków*. Kraków 1907 (RAU h-f, T. 49).
- SEMKOWICZ W.: *Stanowisko publiczno-prawne Władysława Jagiełły w Polsce*. „Przegląd Prawa i Administracji” 1899, T. 24.
- SEMKOWICZ W.: *Władcy polscy na tle porównawczem słowiańskim*. KH 1908, T. 22.
- SEMKOWICZ W.: *Zyndram z Maszkowic*. PH 1910, T. 11.
- SENKOWSKI J.: *Materiały archiwalne do historii organizacji polskiej siły zbrojnej w drugiej połowie XV wieku przechowywane w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie*. „Studia i Materiały do Historii Sztuki Wojennej” 1954, T. 1.
- SEPIAŁ M.: *Zastaw na dobrach ziemskich i dochodach królewskich w okresie panowania Władysława III Warneńczyka na Węgrzech (1440–1444)*. W: ZNUJ. Nr 1219. *Prace historyczne*, z. 125. Kraków 1998.
- SIKORA F.: *Uwagi o przygotowaniach rycerzy małopolskich do wojny z Zakonem Niemieckim*. W: *Venerabiles nobiles et honesti. Studia z dziejów społeczeństwa Polski śred-*

- niowiecznej. *Prace ofiarowane Prof. Januszowi Bieniakowi*. Red. A. RADZIMIŃSKI, A. SUPRUNIUK, J. WRONISZEWSKI. Toruń 1997.
- SIKORA F.: *W sprawie małżeństwa Władysława Jagiełły z Anną Cylejską*. W: *Personae – colligationes – facta*. Red. J. BIENIAK. Toruń 1991.
- SKIBNIEWSKA J.: *Dwór królewski Aleksandra Jagiellończyka w latach 1501–1506*. Lublin 2015.
- SKRZYPEK J.: *Południowo-wschodnia polityka Polski od koronacji Jagiełły do śmierci Jadwigi i bitwy nad Worskłą (1386–1399)*. Lwów 1936 („Archiwum Towarzystwa Naukowego we Lwowie”, dz. II, T. 21, z. 1).
- SKRZYPEK J.: *Usunięcie Fedora Koriatowicza z Podola w r. 1393*. W: *Prace historyczne w 30-lecie działalności profesorskiej Stanisława Zakrzewskiego*. Lwów 1934.
- SMOŁUCHA J.: *Kilka uwag na temat wyprawy czarnomorskiej Jana Olbrachta w 1497 r.* SH 1997, T. 40, z. 3.
- SMOŁUCHA J.: *Misja legata Achillesa de Grassisa do państw jagiellońskich roku 1510*. SH 1994, T. 37.
- SMOŁUCHA J.: *Papiestwo a Polska w latach 1484–1526. Kontakty dyplomatyczne na tle zagrożenia tureckiego*. Kraków 1999.
- SOBOLEWSKI L., URUSZCZAK W.: *Artykuły mielnickie z roku 1501*. CP-H 1990, T. 42.
- SOCHACKA A.: *Jan z Czyżowa, namiestnik Władysława Warneńczyka. Kariera rodziny Półkozów w średniowieczu*. Lublin 1993.
- SOCHACKA A.: *Konfederacja Spytka z Melsztyna z 1439 r. Rozgrywka polityczna czy ruch szlachecki*. „Rocznik Lubelski” 1973, T. 16.
- SPERKA J.: *Biskup krakowski Zbigniew Oleśnicki a ugrupowanie dworskie w okresie panowania Władysława Jagiełły i pierwszych latach Władysława III*. W: *Zbigniew Oleśnicki, książę Kościoła i mąż stanu. Materiały z konferencji. Sandomierz 20–21 maja 2005 roku*. Red. F. KIRYK, Z. NOGA. Kraków 2006.
- SPERKA J.: *Otoczenie Władysława Opolczyka w latach 1370–1401*. Katowice 2006.
- SPERKA J.: *Stan badań nad rodami rycerskimi w średniowiecznej Małopolsce*. W: *Rody na Śląsku, Rusi Czerwonej i w Małopolsce: średniowiecze i czasy nowożytne*. Red. W. ZAWITKOWSKA, A. POBÓG-LENARTOWICZ. Rzeszów 2010.
- SPERKA J.: *Szafrancowie herbu Stary Koń. Z dziejów kariery i awansu w późnośredniowiecznej Polsce*. Katowice 2001.
- SPERKA J.: *Szafrancowie, Koniecpolscy, Koziegłowscy, Chrzastowscy. Nieznane koligacje i ich wpływ na funkcjonowanie sceny politycznej w okresie panowania Władysława Jagiełły*. W: *Średniowiecze polskie i powszechne*. T. 1. Red. I. PANIC. Katowice 1999.
- SPERKA J.: *Wojny Władysława Jagiełły z księciem opolskim Władysławem (1391–1396)*. Cieszyn 2003.

- SPERKA J.: *Z dziejów wojen Władysława Jagiełły z księciem opolskim Władysławem. Działania wojenne w latach 1393–1394*. W: *Cracovia – Polonia – Europa. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane Jerzemu Wyrozumskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin i czterdziestolecie pracy naukowej*. Red. W. BUKOWSKI, K. OŻÓG, S. SZCZUR. Kraków 1995.
- SPERKA J., CZWOJDRAK B.: *Konfederaci Spytka z Melsztyna z roku 1439*. W: *Król a prawo stanów do oporu*. Red. M. MARKIEWICZ, R. SKOWRON. Kraków 2010.
- SPIERAŁSKI Z.: *Awantury mołdawskie*. Warszawa 1967.
- SPIERAŁSKI Z.: *Geneza i początki hetmaństwa w Polsce*. „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1960, T. 5.
- SPIERAŁSKI Z.: *Henryk Kamieniecki*. W: PSB, T. 11.
- SPIERAŁSKI Z.: *Jan Kamieniecki*. W: PSB, T. 11.
- SPIERAŁSKI Z.: *Marcin Kamieniecki*. W: PSB, T. 11.
- SPIERAŁSKI Z.: *Mikołaj Kamieniecki*. W: PSB, T. 11.
- SPIERAŁSKI Z.: *Obrona potoczna*. W: *VIII Powszechny Zjazd Historyków Polskich w Krakowie, 14–17 września 1958*. [T.] 8: *Historia wojskowości*. Red. S. OKĘCKI. Warszawa 1960.
- SPIERAŁSKI Z.: *Piotr Kamieniecki*. W: PSB, T. 11.
- SPIERAŁSKI Z.: *Po klęsce bukowińskiej 1497 roku. Pierwsze najazdy Turków na Polskę*. „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1963, T. 9, Cz. 1.
- SPIERAŁSKI Z.: *Wojskowość polska w okresie odrodzenia 1454–1576*. W: *Zarys dziejów wojskowości polskiej do roku 1864*. Red. J. SIKORSKI. T. 1. Warszawa 1965.
- SPIERAŁSKI Z.: *Z dziejów wojen polsko-mołdawskich. Sprawa pokucka do wstąpienia na tron Zygmunta I*. „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1965, T. 11, Cz. 2.
- SROCZYŃSKI L.: *Elekcja Kazimierza Jagiellończyka na króla polskiego*. Rzeszów 1904.
- SROKA S.A.: *Genealogia Andegawenów węgierskich*. Kraków 1999.
- SROKA S.A.: *Rodzina Kurowskich w XIV–XV wieku. Ze studiów nad dziejami możnowładztwa małopolskiego w średniowieczu*. Kraków 1990.
- SROKA S.A.: *Štúdie z dejín stredovekého Spiša*. Kraków 1998.
- SROKA S.A.: *Średniowieczny Bardiów i jego kontakty z Małopolską*. Kraków 2010.
- SROKA S.A.: *Wokół kontaktów dawnych ziem węgierskich z Polską w średniowieczu*. Bydgoszcz 2002.
- STACHOŃ B.: *Polityka Polski wobec Turcji i akcji antytureckiej w wieku XV do utraty Kili i Białogrodu*. Lwów 1930 („Archiwum Towarzystwa Naukowego we Lwowie”, dz. II, T. 7, z. 2).
- STARZYŃSKI M.: *Krakowska rada miejska w średniowieczu*. Kraków 2010.
- STRZELECKA A.: *Ze studiów nad stosunkami polsko-czeskimi za Wacława IV i Władysława Jagiełły*. „Małopolskie Studia Historyczne” 1965, R. 8, z. 3–4.

- SUCHENI-GRABOWSKA A.: *Odbudowa domeny królewskiej w Polsce 1504–1548*. Wrocław–Warszawa–Kraków 1967.
- SUŁKOWSKA-KURASIOWA I.: *Dokumenty królewskie i ich funkcja w państwie polskim za Andegawenów i pierwszych Jagiellonów 1370–1444*. Warszawa 1977.
- SUŁKOWSKA-KURASIOWA I.: *Doradcy Władysława Jagiełły*. W: *Spółeczeństwo Polski średniowiecznej*. Red. S.K. KUCZYŃSKI. T. 2. Warszawa 1982.
- SUŁKOWSKA-KURASIOWA I.: *Klemens z Moskorzewa*. W: PSB, T. 22.
- SWOBODA W.: *Znaczenie i skutki Warny*. „Balcanica Posnaniensia” 1997, T. 8.
- SZCZUR S.: *Negocjatorzy unii Polski z Litwą i ich kariery*. „Analecta Cracoviensia” 1987, T. 19.
- SZUJSKI J.: *Dzieje Polski*. T. 2. Lwów 1862.
- SZULC T.: *Organizacja poboru podatków pokoszyckich do połowy XVI wieku*. CP-H 1988, T. 40, z. 2.
- SZULC T.: *Skarbowość polska lat 1492–1587 w historiografii*. „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego” 2003, T. 7.
- SZULC T.: *Uchwały podatkowe ze szlacheckich dóbr ziemskich za pierwszych Jagiellonów (1386–1501)*. Łódź 1991.
- SZYMAŃSKI J.: *Herbarz średniowiecznego rycerstwa polskiego*. Warszawa 1993.
- ŚLIWIŃSKI B.: *Lisowie Krzelowscy w XIV i XV w. i ich antenaci. Studium genealogiczne*. Gdańsk 1993.
- TARLIŃSKI Z.: *Rozwój i zakres władzy hetmańskiej*. Tarnów 1909.
- TARNOWSKI S.: *Żywoć i śmierć Jana Tarnowskiego kasztelana krakowskiego i hetmana wielkiego koronnego*. Sanok 1855.
- TEŃGOWSKI J.: *Kiedy zmarł Skirgiełło*. W: *Spółeczeństwo i polityka do XVII wieku. Księga pamiątkowa ku czci profesora doktora Wacława Odyńca w 70-lecie urodzin*. Red. J. ŚLIWIŃSKI. Olsztyn 1994.
- TEŃGOWSKI J.: *Mikołaj Trąba a polityka małżeńska króla Władysława Jagiełły*. W: *Mikołaj Trąba mąż stanu i prymas Polski. Materiały z konferencji, Sandomierz 13–14 czerwca 2008*. Red. F. KIRYK. Kraków 2009.
- TEŃGOWSKI J.: *Sprawa przyłączenia Podola do Korony Polskiej w końcu XIV wieku*. „Teki Krakowskie” 1997, T. 5.
- TEŃGOWSKI J.: *Sprawa ruska w stosunkach Siemowita IV z Władysławem Jagiełłą*. W: „Prace Naukowe WSP w Częstochowie”. *Zeszyty Historyczne*, z. 2. [b.m.w.] 1994.
- TRAWKA R.: *Kmitowie. Studium kariery politycznej i społecznej w późnośredniowiecznej Polsce*. Kraków 2005.
- ÜBERSBERGER H.: *Österreich und Russland seit dem Ende des 15. Jahrhunderts*. Bd. 1: (1488–1605). Wien 1906.
- ULMANN H.: *Kaiser Maximilian I auf urkundlicher Grundlage dargestellt*. Bd. 1–2. Stuttgart 1884–1891.

- URSU I.: *Stefan cel Mare*. București 1925.
- URSU I.: *Stefan cel Mare. 500 de ani de la înscăunarea sa ca domn al Moldovei*. București 1957.
- Urzednicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*. Red. A. GAŚSIOROWSKI. Kórnik 1992.
- Urzednicy małopolscy XII–XV wieku. Spisy*. Oprac. J. KURTYKA, T. NOWAKOWSKI, F. SIKORA, A. SOCHACKA, P.K. WOJCIECHOWSKI, B. WYROZUMSKA. Wrocław 1990.
- Urzednicy podolscy XIV–XVIII wieku. Spisy*. Oprac. E. JANAS, W. KŁACZEWSKI, J. KURTYKA, A. SOCHACKA. Red. A. GAŚSIOROWSKI. Kórnik 1998.
- Urzednicy województwa bełskiego i ziemi chełmskiej XIV–XVIII wieku. Spisy*. Oprac. H. GMITEREK, R. SZCZYGIEŁ. Red. A. GAŚSIOROWSKI. Kórnik 1992.
- Urzednicy województwa podolskiego XV–XVIII wieku*. Oprac. K. PRZYBOŚ. Kraków 1994.
- Urzednicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku (ziemie halicka, lwowska, przemyska, sanocka)*. Spisy. Oprac. K. PRZYBOŚ. T. 3, z. 1. Wrocław 1987.
- Urzednicy województwa sandomierskiego XVI–XVIII wieku. Spisy*. Oprac. K. CHŁAPOWSKI, A. FALNIOWSKA-GRADOWSKA. Kórnik 1993.
- WENTKOWSKA A.: *Sprawozdanie z badań archeologicznych w 1968 r. prowadzonych na zamku w Odrzykoniu*. W: *IV Konferencja naukowa w Warszawie 10 i 11 stycznia 1969 r. Sprawozdania 1967–1968 Zespołu Badań nad Polskim Średniowieczem UW i PW*. Warszawa 1970.
- WĘCOWSKI P.: *Działalność publiczna możnowładztwa małopolskiego w późnym średniowieczu*. Warszawa 1998.
- WIERZEJSKA M.: *Piotr Polak „defensor Regni Poloniae” w dobie walk husyckich*. „Sobótka” 1953, T. 8.
- WIESFLECKER W.: *Kaiser Maximilian I. Das Reich, Österreich und Europa an der Wende zu Neuzeit*. Bd. 2. München 1975.
- WIESIOŁOWSKI J.: *Ambroży Pampowski – starosta Jagiellonów (ok. 1440–1510). Z dziejów awansu społecznego na przelocie średniowiecza i odrodzenia*. Wrocław 1976.
- WILAMOWSKI M.: *Powstanie i początki hierarchii urzędów ziemskich województwa ruskiego i Podola. Z dziejów elity politycznej Polski pierwszej połowy XV wieku*. RH 1993, T. 64.
- WILK-WOŚ Z.: *Władysław z Oporowa (ok. 1395–1453) podkanclerzy królewski, biskup wrocławski i arcybiskup gnieźnieński*. „Studia Claromontana” 2003, T. 21.
- WINIARZ A.: *Ziemia sanocka w latach 1463–1552*. KH 1896, T. 10.
- WOJCIECHOWSKI L.: *Fundacja klasztoru jasnogórskiego*. W: *Częstochowa. Dzieje miasta i klasztoru jasnogórskiego*. Red. F. KIRYK. T. 1. Częstochowa 2002.
- WOJCIECHOWSKI L.: *Najstarsze klasztory Paulinów w Polsce. Fundacja – uposażenie – rozwój do około 1430 roku*. „Studia Claromontana” 1991, T. 11.

- WOJCIECHOWSKI T.: *Kościół katedralny w Krakowie*. Kraków 1900.
- WOJCIECHOWSKI Z.: *Zygmunt Stary (1506–1548)*. Warszawa 1979.
- WOLFF J.: *Żyd ministrem króla Zygmunta. Szkic historyczny*. Kraków 1885.
- WOLSKI M.: *Małopolska rodzina szlachecka XIV–XVI wieku. Trzeciocy herbu Strzemię*. Kraków 2005.
- WOLSKI M.: *Potoccy herbu Pilawa do początku XVII wieku*. Kraków 2013.
- WÓJCIK M.L.: *Ród Gryfitów do końca XIII wieku. Pochodzenie – genealogia – rozsiadlenie*. Wrocław 1993.
- WÓJCIK M.L.: *Włodimirus religiosus ordinis beati Benedicti de Tiniec iam professus. Nieznany syn Włodka, księcia zatorskiego*. W: „Średniowiecze Polskie i Powszechnie”. T. 2 (6). Red. I. PANIC, J. SPERKA. Katowice 2010.
- WRONISZEWSKI J.: *Ród Rawiczów. Warszowice i Grotowice*. Toruń 1992.
- WYCZAŃSKI A.: *Francja wobec państw jagiellońskich w latach 1515–1529*. Wrocław 1954.
- WYCZAŃSKI A.: *Rozdawnictwo dóbr królewskich za Zygmunta I*. PH 1953, T. 44.
- WYCZAŃSKI A.: *Z dziejów reform skarbowo-wojskowych za Zygmunta I. Próby relucji pospolitego ruszenia*. PH 1952, T. 43.
- WYROZUMSKI J.: *Królowa Jadwiga. Między epoką piastowską a jagiellońską*. Kraków 2006.
- Zarys dziejów wojskowości polskiej do roku 1864*. Red. J. SIKORSKI. T. 1. Warszawa 1965.
- ZAWITKOWSKA W.: *W służbie pierwszych Jagiellonów. Życie i działalność kanclerza Jana Taszki Konięcpolskiego*. Kraków 2005.
- ZBUDNIEWEK J.: *Fundacje Opolczyka dla Paulinów*. W: *Władysław Opolczyk jakiego nie znamy. Próba oceny w sześćsetlecie śmierci*. Red. A. POBÓG-LENARTOWICZ. Opole 2001.
- ZIVIER E.: *Die zwei letzten Jagiellonen (1506–1572)*. Gotha 1915.
- ZUBRZYCKI D.: *Kronika miasta Lwowa*. Lwów 1844.

Indeks osobowy*

- A**chilles de Grassis, legat papieski 207
Ambroży Pampowski, starosta poznański
15, 170, 178, 179, 181, 189, 201
Andrzej Czuryło ze Stojanic h. Korczak,
stolnik przemyski 147
Andrzej Korabiowski 76, 85
Andrzej Kościelecki h. Ogończyk, mar-
szałek nadworny 193, 220
Andrzej Krocowski z Konopnicy 206
Andrzej Michowski z Krakowca 185
Andrzej Ormiańczyk 195
Andrzej Róża Boryzewski h. Poraj, arcybis-
kup lwowski, gnieźnieński (od 1503 r.)
151, 159, 160, 165, 167, 172, 180
Andrzej Sanguszko, starosta braclawski
202
Andrzej z Rawałowic 98
Andrzej z Szamotuł h. Nałęcz, wojewoda
poznański 208, 255
Anna, bratanica Łukasza Waldorfa 145
Anna, przeorysza klasztoru w Staniątkach
166
Anna Cylejska, c. Wilhelma hr. Cylii
37, 71, 74, 76, 77, 81
- Anna z Woli Konińskiej, m. Gabriel Tę-
czyński 243
- B**ajeżid (Bajazyd) II, sułtan 135, 139,
142, 144, 146, 168, 207
Bali-bej Malkocz-oglu, basza Sylistrii
152
Baltazar Luszczycycki 205
Barbara Zawiszanka z Rożnowa 145
Bartłomiej, kmieć 45, 113
Bartłomiej Drágffy de Belthewk 141
Bartosz Ogłędowski 168, 241
Bartosz z Ogrodzieńca 98
Baszko, kustosz poznański 30
Benedykt Myszkowski, s. Piotra z Mirowa
184
Benedykt z Koszyc, burgrabia lubowski
198
Bernard Chwalibóg 255
Bernard Maciejowski 54
Bernard Wilczek h. Poraj, arcybiskup
lwowski 192
Bernard z Podola 145
Błażej Magyar 136

* W indeksie uwzględniono jedynie postacie historyczne występujące w niniejszej książce. Wymieniono przy nich tylko te z urzędów, które dane osoby sprawowały w czasie omawianych wydarzeń, a nie wszystkie piastowane urzędy.

Bobola:

- Hieronim 233
- Stanisław 233

Bogdan III Ślepy (Jednooki), gospodar mołdawski 185, 190–192, 194, 195, 198, 199, 202–206, 218, 220, 294, 297, 298

Bogumiłowice, z:

- Michał 90
- Paweł, sędzia 104

Bogusław Czynrin 205

Bona Sforza 229, 233

Bonerowie 230, 267, 274:

- Jan 257, 261, 268
- Seweryn 228–230, 257–260, 266

Brzezie, z; zob. Lanckorońscy

Buczaccy h. Awdaniec:

- Anna, c. Dawida 221
- Anna, c. Piotra, m. Jan (2) Kamieniecki 51, 138, 269
- Beata, c. Dawida 221
- Dawid 221
- Jakub, starosta chełmski 51, 180, 222
- Jan, wojewoda podolski 137
- Katarzyna, m. Piotr Sienieński z Oleska 221, 262
- Piotr 51

Bukowscy:

- Jan Czeszyk z Bukowa 239, 240
- Jerzy 119
- Mikołaj 121

Burnet z Przeworska 147

Bzów, z:

- Paszek herbu Zet 35, 89
- Tomasz 28

Chełmscy z Chełmu h. Ostoja:

- Hanek Chełmski z Chełmu 101, 102

- Mikołaj Chełmski 101, 102, 243, 244

Chodeccy h. Powąła (Ogończyk) 137:

- Jan (i z Chłopów, Hrumna), starosta halicki 146
- Otto, starosta halicki, kasztelan lwowski 195, 221, 224, 231, 299
- Piotr, rotmistrz, starosta halicki 167, 168, 183, 204
- Rafał, starosta halicki 204, 221, 262
- Stanisław, dowódca obrony potocznej, starosta i kasztelan lwowski 52, 150, 159, 168, 170, 175–177, 180, 182, 183, 191–193, 195, 204, 208, 210, 224, 225, 231, 262, 291, 299

Chodecz, z; zob. Chodeccy

Chrząstowski Mikołaj h. Strzegomia (Kościeszka) 81

Cienka Katka, mieszcza krakowska 90

CyLIA, z; zob. Anna Cylejska

Czarnoccy:

- Leonard 240
- Marcin 117, 122, 123, 126
- Mikołaj 118, 119, 124

Dalejów, z, h. Junosza:

- Jan Kola, s. Pawła, dowódca obrony potocznej, hetman polny 175
- Paweł Kola, wojewoda podolski 137, 197

Dandolo (Republika Wenecka) 139

Dąbrowa, z:

- Adam 98
- Barbara 29

Dedeńscy z Dydni (Dedna):

- Anna 154

- Mikołaj **118, 119**
- Stanisław **143**
- Zygmunt **154**
- Dębińscy:
 - Jakub **152**
 - Przedbor **152**
- Dobek (Dobiesław) z Konar h. Ostoja **104**
- Dobrogost z Nowego Dworu, arcybiskup gnieźnieński **91**
- Dymitr z Goraja h. Korczak, marszałek wielki koronny **60, 79**
- Dynów (Denów), z:
 - Jan **127, 143**
 - Prokop **127**
 - Stanisław **125**
- Dziersław Włostowski, starosta podolski **109**
- Dziersław z Mikołajowic **82, 88**
- E**ckhard z Wąldowa **63**
- Erazm Ciołek, biskup płocki **185**
- Eugeniusz IV, papież **110**
- Ewa Samiczowa, c. Katarzyny Francowej **265**
- F**eliks Łschowski, notariusz Mikołaja Kamienieckiego **276**
- Feliks Szczęsny **266**
- Fil, kmieć **123**
- Filip Wielkoduszny, landgraf heski **233**
- Fiodor Koriatowicz **68**
- Firlejowie z Dąbrowicy h. Lewart:
 - Henryk Firlej **137**
 - Mikołaj Firlej, chorąży krakowski, wojewoda lubelski, hetman wielki **157, 168, 180–182, 192, 193, 201, 202, 219, 224, 291**

- Franciszek Bellacs **182**
- Franciszek Frangepan **230**
- Fryderyk, książę legnicki **194**
- Fryderyk Starszy Hohenzollern, margrabia brandenburski **140**
- Frysztaccy:
 - Mikołaj **137, 242**
 - Paweł **242, 256**
- G**arbów, z, h. Sulima:
 - Barbara, c. Jana z Garbowa i Małgorzaty Szafrącowej, wnuczka Zawiszy Czarnego **46**
 - Jan, s. Zawiszy **46**
 - Zawisza Czarny **15, 46**
- Gimbracht ze Strzelec **99**
- Gniewosz z Dalewic h. Strzegomia, podkomorzy krakowski **61, 79, 80**
- Grzegorz z Branic h. Gryf, podkomorzy królowej Zofii **109**
- H**absburgowie **222, 229, 230**:
 - Albrecht **107, 110**
 - Anna, c. Albrechta Habsburga **107**
 - Elżbieta, m. Albrecht **110**
 - Elżbieta Rakuszanka, c. Albrechta Habsburga **107, 185, 191**
 - Ferdynand **229–231, 233**
 - Maksymilian I **139, 156–158, 216, 222, 223**
- Haliccy:
 - Piotr **171, 188**
 - Stanisław, starosta i kasztelan lwowski **171**
- Herburtowie z Felsztyna h. Herburt:
 - Andrzej **262**
 - Fryderyk **221, 225, 262, 264**

- Piotr z Odnowa, starosta przemyski **147, 238**
- Hryćko Krechowiecki **148**
- Humniska, z, h. Gozdawa:
 - Jerzy, kasztelan sanocki **47, 117–119, 125, 126**
 - Rafał **151, 152, 241**
- I**rządze, z, h. Lis:
 - Mikołaj, brat Niemierzy **80**
 - Mikołaj Świętopełk-Bolestraszycki h. Lis **52, 117, 247**
 - Niemierza **80**
 - Szczepan Świętopełk (i ze Zwady) **117**
- Iwan III, wielki książę moskiewski **172, 176, 187**
- Iwan Barynowski **195**
- Iwan Prokyta **195**
- Iwan z Jedlczy **70**
- Iwan z Obichowa, kasztelan śremski **74**
- Iwanko, pitar **191**
- Iwanko, poseł polski **169**
- Izaak, wisternik **191**
- J**acimirscy (Jaćmirscy, Jacimierscy)
 - h. Sulima:
 - Fryderyk (z Jaćmierza, Lubienia, Wykotów, Niebyszczan), miecznik sanocki **147**
 - Jakub, stolnik lwowski **147**
- Jaczko, kmięć **123**
- Jadwiga Andegaweńska **59, 60, 69–71, 74, 92–93**
- Jagiellonowie **197, 198, 270–272**:
 - Aleksander Jagiellończyk **135, 137, 139, 158, 161–168, 170–173, 176–180, 182–189, 191–195, 197, 199, 200, 203, 241, 252, 255, 272, 290**
 - Elżbieta, c. Kazimierza Jagiellończyka **185, 190, 191, 194, 203, 204**
 - Elżbieta Bonifacja, c. Jadwigi i Władysława Jagiełły **71**
 - Fryderyk Jagiellończyk, kardynał **139, 156, 161–163, 169, 170, 177**
 - Jan Olbracht **133–162, 164, 165, 167, 168, 200, 201, 224, 240, 253, 255, 272, 286**
 - Kazimierz Jagiellończyk **114, 115, 126, 133–135, 137**
 - Kazimierz Jagiellończyk, święty **134**
 - Ludwik Jagiellończyk **223, 226, 229**
 - Władysław Jagiellończyk **136, 137, 139–141, 146, 149, 151, 153, 157, 161, 162, 166, 169–171, 182, 183, 197, 198, 203, 204, 206, 286**
 - Władysław Jagiełło **17, 19, 36, 59–79, 81, 82, 86, 87, 92, 93, 100–102, 106, 107, 113, 271, 277**
 - Władysław Warneńczyk **18, 110–112, 114, 246, 272**
 - Zygmunt August **230, 234, 266**
 - Zygmunt Stary **135, 141, 194, 195, 197–210, 212, 214–216, 219, 220, 222–224, 229–233, 250, 251, 254, 257, 266, 272**
- Jakub de Camplo, audytor papieski **37**
- Jakub de Voragine **92**
- Jakub Karczowski **170**
- Jakub Secygniowski (Sencygniewski)
 - h. Jelita **52, 231, 232**
- Jakub Trwały **270**

- Jakub z Boturzyna, podsędek krakowski **104**
- Jakub z Lubomierza h. Drużyna, sędzia krakowski **145, 191**
- Jakub z Sieciechowic **46**
- Jakub z Zaborowa **42**
- Jan, wójt krośnieński **122**
- Jan V, książę zatorski **187, 190**
- Jan Abeczier, biskup warmiński **36, 37**
- Jan Bal z Nowotańca h. Gozdawa, stolnik sanocki **46, 118, 119**
- Jan Baruchowski **184**
- Jan Fryderyk, elektor saski **233**
- Jan Jasieński **119, 175**
- Jan Karnkowski, kanonik krakowski **244**
- Jan Kisling **257, 261, 268**
- Jan Konarski h. Awdaniec, biskup krakowski **186, 216**
- Jan Krowicki **165–167, 290**
- Jan Krzeczowski **167, 183**
- Jan Krzywiecki **248**
- Jan Kuropatwa (z Łańcuchowa) h. Szreniawa, podkomorzy lubelski **109**
- Jan Kwiatonowski **48**
- Jan Ligęza h. Półkozic (z Niewiarowa, Niegowici, Jurkowa), wojewoda łęczycki **70, 72**
- Jan Łaski h. Korab, arcybiskup gnieźnieński **244**
- Jan Maria Padovano (właśc. Gianmaria Mosca) **269, 273**
- Jan Mężyk (z Putniowic) h. Wieniawa **244**
- Jan Odrowąż ze Sprowy h. Odrowąż, wojewoda bełski **208**
- Jan *Podhola* **167**
- Jan Schelnar **260**
- Jan Smolik **154**
- Jan Stasz z Białaczowa, sędzia grodzki krakowski **151**
- Jan Synowiec z Rzędowic (i z Warzęgowa, Kociny) h. Starykoń, starosta oświęcimski, podkomorzy krakowski **46**
- Jan Szeliski **253**
- Jan Targowicki **218**
- Jan Tarnawski **118**
- Jan Wilam **253**
- Jan Wiśniowski **221**
- Jan z Balic **46**
- Jan z Bochofnicy (właśc. Jan Oleśnicki h. Dębno) **165, 166, 290**
- Jan z Komorowa **186**
- Jan z Modlnicy, podsędek **151**
- Jan z Nieszkowa, doktor dekretów **211**
- Jan z Ostrowca **74**
- Jan z Zagórzan, podstoli królowej Zofii Holszańskiej **109**
- Jan ze Słaboszewic **82, 88**
- Jan ze Słupczy, kasztelan sądecki **164**
- Jan Zabrzeziński h. Leliwa, wojewoda trocki **156, 189**
- Janusz Suszowski **249**
- Janusz z Mieszina **49**
- Janusz z Mstowa **79, 145, 247**
- Jarosławscy h. Leliwa:
– Spytek, kasztelan krakowski **163, 172, 180–182, 184, 189, 192, 194, 212, 243, 291**
- Jerzy von Logschau (Georg von Logschau), podkanclerzy Królestwa Czech **229, 230**
- Jerzy z Buska **126**
- Joachim Jerzy z Siedlisk **88**

Jordanowie z Zakliczyna h. Trąby:

- Achacy Jan, s. Jana Jordana, celnik krakowski i sandomierski **247**
- Jan Jordan z Zakliczyna, starosta oświęcimski, żupnik krakowski **145, 179, 183, 184, 190, 247**

Julian de Cesarinis, kardynał, legat papieski **110, 111**

Juliusz II, papież **202, 203, 207**

Juriowscy:

- Mikołaj **143, 241, 251**
- Szczęsny **251**

Kamienieccy h. Pilawa:

- *Aleksander Kamieniecki (wg Paprockiego)* **30–32**
- Andrzej, s. Klemensa (4) **54, 259, 266**
- Anna, c. Jana (2), m. 1) Stanisław Wspanek z Będkowa; 2) wojewoda sandomierski Jan z Tęczyna **52**
- Anna Buczacka, c. Piotra Buczackiego, m. Jan (2); zob. Buczaccy
- Anna z Melsztyna, m. Mikołaj (2); zob. Melsztyńscy
- Barbara, c. Klemensa (4) **54**
- Barbara, c. Marcina (3), m. Mikołaj Mniszach **29, 54, 269, 270**
- Beata, c. Jana (2), m. Mikołaj Świętopętk-Bolestraszycki **52**
- Dorota, c. Marcina (1) **40, 44, 45, 47–50, 116**
- Elżbieta, c. Marcina (3), m. Bernard Maciejowski **54**
- Elżbieta z Paniowa, m. Klemens (4); zob. Paniowscy
- Feliks, s. Klemensa (4) **54**

- Henryk (2), kasztelan sanocki **17, 18, 40, 41, 43, 49–55, 85, 87, 106, 115–117, 119–128, 133, 234, 237, 239, 246–248, 251, 266, 272**
- Henryk (3), starosta bełski **47, 50, 51, 54, 55, 142, 218, 234–236, 238, 247, 250, 267, 287, 301**
- Jan (1), s. Marcina (3) **40, 43, 45, 47–49, 106, 113**
- Jan (2), s. Henryka (2), rotmistrz, kasztelan lwowski **17, 18, 50–52, 54, 116, 133–138, 140, 142–144, 146, 148, 150, 156, 157, 159, 161, 164, 165, 167, 171, 180, 181, 183, 184, 188, 189, 192, 195, 200–205, 208, 213, 214, 217–222, 231, 234, 236–238, 240, 241, 247–252, 255, 256, 267, 269, 272–274, 287, 301**
- Jan (3), s. Marcina (3), wojewoda podolski **54, 259, 260, 269, 273**
- *Jan (wg Paprockiego)* **30**
- Katarzyna, c. Jana (2), m. Jakub Secygniowski **52, 231**
- Katarzyna, c. Marcina (1) **40, 41, 44–50, 116**
- Katarzyna, c. Mikołaja Pieniążka, m. Henryk (2); zob. Pieniążkowie
- Katarzyna, c. Piotra Szafrąca, m. Marcin (1) **40, 45, 47–51, 97, 105, 120**
- Klemens (3) **44, 45, 47–49, 106, 113**
- Klemens (4) **50, 51, 54, 140, 165, 188, 201, 208, 211, 214, 217–219, 221, 223, 224, 228, 230, 232–238, 240–242, 245, 249–254, 256–260, 266–269**

- Małgorzata, c. Marcina (1) **41, 44, 45, 47–50, 116**
- Marcin (1), s. Klemensa (2) **17, 18, 23, 37, 40–45, 47–50, 84, 88, 90, 97–106, 113, 120, 128, 245, 246, 267, 271, 272, 274**
- Marcin (2), s. Marcina (1) **40, 43–50, 106, 113, 115–117, 124**
- Marcin (3), s. Henryka (2), *vice-campiductor* **18, 47, 50, 51, 53–55, 156, 165, 175, 201, 202, 210, 211, 213, 214, 217–230, 232–234, 236, 238, 241, 247, 249–252, 256–259, 261–268, 273, 297–300**
- Mikołaj, s. Jana (2), starosta buski **52**
- Mikołaj, s. Klemensa (4) **266**
- Mikołaj (1), s. Marcina (1) **40, 43, 45–49, 106, 113, 115, 116, 120, 124**
- Mikołaj (2), s. Henryka (2), hetman wielki **17, 18, 21, 23, 29, 30, 47, 50–52, 54, 55, 133–140, 142–154, 156, 158–171, 175, 176, 178–223, 228, 232, 234–238, 240–257, 260, 262, 267–269, 272, 276, 286, 287, 289–291, 294**
- *Mikołaj (wg Paprockiego)* **30**
- Piotr, s. Marcina (1) **17–19, 43–49, 106–108, 110, 111, 113–115, 126**
- Stanisław, s. Henryka (2) **47, 54, 55, 156, 165, 218, 234, 236, 238, 240, 249, 250, 267**
- Stanisław, s. Klemensa (4) **54, 259, 266**
- Stanisław z Wielopola **41, 44, 45, 47–50, 120**
- Zofia, c. Klemensa (4) **54**
- Kamieniecki Jakub, s. Mikołaja z Nowodworu, tenutariusz w Miżyńcu **52**
- Kamieniecki Stanisław **29**
- Kamieniecki Zygmunt, kanonik gnieźnieński **275**
- Kasper Niesiecki **27**
- Katarzyna Francowa **228, 265**
- Katarzyna Służowska, m. Stanisław **189, 238, 242**
- Kazimierz II, książę cieszyński **159, 164, 186**
- Kazimierz Sprawiedliwy **27**
- Klemens Slonko z Proszowic **192, 246**
- Klemens z Mysłowic **45, 113**
- Klemens ze Strzeszkowic **35, 98**
- Kmitowie h. Szreniawa z Wiśnicza i Sobienia **32, 34**:
 - Andrzej (Indrich, Henryk) Sobieński **127**
 - Dobiesław, kasztelan lubelski **125**
 - Jan, kasztelan lwowski **117**
 - Jan z Wiśnicza, s. Kmity, starosta sieradzki, krakowski **32**
 - Kmita z Wiśnicza i Damianic **32**
 - Mikołaj, kasztelan przemyski **99, 237**
 - Piotr, s. Jana Noska, starosta sądecki **145, 247, 290**
 - Piotr, wojewoda sandomierski, krakowski, kasztelan lubelski **36, 74, 77, 79, 80, 82**
 - Piotr Lunak z Sobienia **98, 99**
 - Stanisław, wojewoda bełski, kasztelan przemyski **147**
- Kobiątka:
 - Dobiesław, s. Świętobora **89**
 - Marcisz, s. Świętobora **89**
 - Świętobór **89**

Kobyłeńscy h. Drzymała:

- Hieronim, kasztelan rozpierski **143, 240, 248**
- Jakub **81**
- Jan **119, 122, 123, 166, 168, 252**
- Janusz, starosta sanocki **100**

Konieczpolscy h. Pobóg:

- Jan Tazska, s. Jakuba, kanclerz koronny **109**
- Stanisław, starosta przemyski **152**

Konrad III Mazowiecki **157, 170**

Konrad Wallenrod, wielki mistrz krzyżacki **64, 65**

Konrad Zöllner, wielki mistrz krzyżacki **64**

Kopacz, perkułab **196**

Korabiowski Andrzej **76, 85**

Kot z Kotek (i Zdzisławkovic) **41, 50, 103, 128:**

- Anna z Przybenic, m. Piotr Kotek **104**
- Mikołaj **99**
- Piotr **45, 46, 101, 103, 104, 120**
- Stanisław **48**

Krupscy h. Korczak:

- Jan z Orchowa, starosta bełski **52, 143**
- Jerzy, starosta chełmski **51, 146, 224, 299**

Krystyn z Minogi **120, 247**

Krystyn z Ostrowa h. Rawicz, dzierżawca kazimierski, kasztelan sandomierski **60, 72, 80, 82, 114**

Kurozwęccy h. Róża (Poraj):

- Dobiesław Zawiszc, podstoli krakowski, podkomorzy sandomierski **60**

- Krzesław, kanclerz Królestwa, biskup włocławski **146, 149, 153, 162, 172**
- Mikołaj (z Michałowa i Kurozwęk) **75, 201**
- Piotr, podskarbi koronny **160**

Lanckorońscy z Brzezia h. Zadora **115, 126, 186, 272:**

- Jan, s. Mikołaja, brat Stanisława Marszałkowica **126**
- Jan, s. Zbigniewa, brat Mikołaja, podstolego **114, 115**
- Mikołaj, s. Stanisława Marszałkowica, podczaszy sandomierski **159, 164, 178, 185, 193**
- Mikołaj, s. Zbigniewa, podstoli krakowski **109, 113, 114**
- Stanisław, s. Stanisława Marszałkowica, brat Mikołaja, podczaszy sandomierski **193, 195, 223, 224, 229**
- Stanisław zw. Marszałkowic, s. Mikołaja, marszałek nadworny **115, 126**

Lasskoscha:

- Andrzej **255**
- Kilian **255**
- Piotr **255**

Leonard z Pobiedna h. Gryf, s. Pawła, wojski sanocki **118, 119**

Luksemburgowie:

- Jodok, bratanek Wacława IV **66**
- Prokop, bratanek Wacława IV **66, 67**
- Wacław IV Luksemburski **66, 67, 78**
- Zygmunt Luksemburski **67–70, 78, 100, 107**

- Ł**ukasz Arbore **164, 196**
 Łukasz Górka h. Łódzia, starosta generalny Wielkopolski **231**
- M**aciej Błażowski **118**
 Maciej Drzewicki h. Ciołek, podkanclerzy Królestwa **161, 166, 184, 186, 201, 223**
 Maciej Golski **147**
 Maciej Korwin, król Węgier **125, 136**
 Małgorzata Podczaszyna, c. Katarzyny Francowej **265**
 Małgorzata z Marcinkowic **98**
 Marcin Borzymowski, wielkorządca generalny krakowski **151**
 Marcin Koth **125**
 Marcin Kromer **30, 31, 154**
 Marcin Lintfari, biskup żmudzki **155**
 Marcisz Domaracki **152**
 Marcisz Stryczek **121**
 Marcisz z Płochocin **90**
 Marek Horwath **180, 182**
 Mehmed I Girej, s. Mengli I Gireja, chan krymski **223**
 Melsztyńscy h. Leliwa **273**:
 – Anna, c. Spytka (4), m. Mikołaj (2) Kamieniecki **50, 207, 245, 247**
 – Jan, s. Spytka (4) **184**
 – Katarzyna Giżycka, m. Spytek (4) h. Gozdawa **245**
 – Spytek (2), wojewoda krakowski **33, 36, 59–62, 65–67, 70, 84, 271**
 – Spytek (3), kasztelan biecki **108–110, 272**
 – Spytek (4), kasztelan zawichojski, teść Mikołaja (2) Kamienieckiego **50, 184, 245**
 – Wincenty, s. Spytka (4) **184**
 Mengli I Girej, chan krymski (perekopski) **198, 200**
 Michał Gliński, marszałek nadworny litewski **199, 201, 202, 219**
 Michał Rac **195**
 Michał Zbaraski Wiśniowiecki, książ **195**
 Mikołaj Bochnar, żupnik **73, 76, 79**
 Mikołaj Bogoria, kasztelan zawichojski **60**
 Mikołaj Cikowski, miecznik krakowski **190**
 Mikołaj Czarny z Jawczyc i Podola **145**
 Mikołaj Filipowski **190**
 Mikołaj Goły **255**
 Mikołaj h. Pobóg, wojewoda krakowski **93**
 Mikołaj Kaliński **145, 241**
 Mikołaj Kornicz Siestrzeniec, burgrabia będziniński **98**
 Mikołaj Kretkowski, kasztelan brzeski **161**
 Mikołaj Kreza z Bobolic, starosta przemyski, lwowski **159**
 Mikołaj Lubrański, kasztelan gnieźnieński **161, 181**
 Mikołaj Mniszech, podkomorzy nadworny koronny, burgrabia krakowski, ż. Barbara Kamieniecka, c. Marcina (3) **54**
 Mikołaj Piotrasowski **118**
 Mikołaj Radziwiłł, podczaszy Wielkiego Księstwa Litewskiego **224**
 Mikołaj Sieklicki **180, 182**
 Mikołaj Słaka, chorąży sandomierski **109**
 Mikołaj Strzeżowski h. Oława **119, 146**
 Mikołaj Swatek z Piaseczna **206**

- Mikołaj Śwircz z Nowodworu, kasztelan kamieniecki **52, 276**
- Mikołaj Taszycki h. Strzemię **215, 216**
- Mikołaj Trąba h. Trąby, podkanclerzy Królestwa **77, 78**
- Mikołaj Wroczeński **120**
- Mikołaj z Birkowa **46**
- Mikołaj z Błazejowa h. Odrowąż, biskup przemyski **44, 124**
- Mikołaj z Chlewic **100**
- Mikołaj z Kowalowej **99**
- Mikołaj z Michałowa h. Poraj, kasztelan wojnicki, wojewoda sandomierski, starosta krakowski **75, 82, 90, 104, 173**
- Mikołaj z Motycz **105**
- Mikołaj z Piotroszówki **45**
- Mikołaj z Wieruszyc **145**
- Mikołaj z Zagajowa **99**
- Mikołaj ze Zbigniewa (Zbigniewski) **100, 104**
- Mikołaj ze Zbydniowa **99**
- Mikołaj Zatorski, mieszczanin krakowski **159**
- Mikołaj Zborowski **217, 249**
- Mikołaj Żółkiewski h. Lubicz, chorąży bełski **188**
- Mircza Stary, gospodar wołoski **68**
- Młodziejowice, z, h. Stary Koń:
 - Stanisław, s. Stanisława z Młodziejowic; zob. Szafraniec
 - Stanisław z Młodziejowic († ok. 1475) **46**
- Morsko, z:
 - Anna **242, 244**
 - Mikołaj **244**
- Moskorzewscy h. Piława:
 - Adam, s. Henryka (1) **35, 43**
 - Anna, c. Sieciecha z Moskorzewa, m. Mikołaj z Bieganowa **35**
 - Elżbieta, m. Klemens (2) z Moskorzewa **23, 37, 38**
 - Henryk (1), brat Klemensa (2) **28, 32–35, 37, 41, 43, 59**
 - Jadwiga, c. Klemensa z Moskorzewa, m. Piotr z Mokrska **37, 40, 105**
 - Jakub, ż. Barbara z Dąbrowy **29**
 - Jakub z Moskorzewa **32**
 - Janusz, wojewoda krakowski (wg *Paprockiego*) **30–32**
 - Jasiak z Moskorzewa **32**
 - Klemens († 1437), s. Henryka (1) **37, 42, 43, 101, 105**
 - Klemens (1), rzekomy ojciec Klemensa (2) **33, 34**
 - Klemens (2), podkanclerzy **16–19, 23, 28, 29, 32–37, 40–44, 59, 61, 63–67, 69–77, 79–94, 97, 98, 101, 102, 105, 113, 114, 128, 267, 270–274, 277**
 - Małgorzata, m. Sieciech z Moskorzewa **35**
 - Mikołaj (Wielicki) **42, 43, 84, 104, 105**
 - Mikołaj z Moskorzewa **32**
 - Paweł z Moskorzewa **32–34**
 - Semco **34**
 - Sieciech z Moskorzewa, brat Klemensa (2) **32–35, 59, 84**
 - Stanisław, s. Sieciecha z Moskorzewa **35**
 - Teodor z Moskorzewa **32**
- Myszkowscy h. Jastrzębiec:
 - Benedykt **184**
 - Piotr, hetman polny, wojewoda łęczycki **159, 175–177, 187, 190**

- N**awoj z Łękawcy 69
- O**land z Zabłocia 98
- Olbracht Gasztołd h. Awdaniec, kanclerz wielki litewski, wojewoda trocki 224
- Oleśniccy h. Dębno:
- Jan Głowacz, brat Zbigniewa, marszałek wielki koronny 109
 - Zbigniew, biskup krakowski 107–109
- Olpice, z:
- Jan Kobiałka 89, 97
 - Trojan 89
- Olton 31, 32
- Ormieńczyk, chorąży 227
- Ostrogscy:
- Fiodor, starosta łucki 64
 - Konstantyn Ostrogski, hetman wielki litewski, wojewoda trocki 202, 210, 211, 216, 221, 225, 226
- Otton z Plechowa h. Topór, sędzia sandomierski 46
- P**akosz z Pakoszówki 118
- Paniowscy:
- Elżbieta, m. Klemens Kamieniecki (4) 54, 259
 - Feliks h. Godziemba, hetman, kasztelan lwowski 174, 175
- Paszek z Sędziszowa 99
- Paweł Czarny, żupnik krakowski 145
- Paweł z Zatora 42
- Pełka z Grabownicy 142, 147, 154
- Pieniążkowie z Witowic h. Jelita:
- Agnieszka, m. Stanisław, hetman 253
 - Feliks 211, 214, 241
 - Jakub 211, 214, 241
 - Jakub, s. Mikołaja, wojski sanocki 127, 142, 145, 235, 252, 254
 - Jan, s. Mikołaja, brat Jakuba i Stanisława, kanonik krakowski 128
 - Katarzyna, c. Mikołaja Pieniążka, m. Henryk Kamieniecki (2) 50, 51, 53–55, 117, 127, 133
 - Mikołaj, s. Mikołaja, starosta sanocki 120, 127, 223, 257
 - Mikołaj Pieniążek, s. Piotra, starosta sanocki, podkomorzy i starosta generalny krakowski 47, 117, 118
 - Piotr, brat Feliksa i Jakuba 211, 214, 241
 - Piotr, s. Mikołaja, wojski sanocki, starosta sanocki 127, 223, 257
 - Stanisław, s. Mikołaja, starosta sanocki, hetman 125, 127, 174, 175, 235
 - Stanisław, s. Stanisława, hetmana 140, 246, 248, 253, 254, 262
- Pileccy h. Leliwa:
- Jan, komisarz królewski, wojewoda krakowski 24, 124
 - Jan, s. Jana, wojewoda ruski 137, 175, 247
- Piotr, gospodar mołdawski 116
- Piotr, wójt krośnieński 118, 122
- Piotr Białozor 79
- Piotr Dunin z Prawkowic 118
- Piotr Kania z Wrząsowic 48
- Piotr Kruszyna 143
- Piotr Mięso z Boleścic 89
- Piotr Opaliński h. Łódzia, kasztelan międzyrzecki 233
- Piotr Pieszky 48

- Piotr Rpiszka z Bedlna i Kąsek h. Leliwa,
ochmistrz dworu królowej Jadwigi
69
- Piotr Smolicki h. Szreniawa, kasztelan
sanocki **117, 124**
- Piotr Tomicki, podkanclerzy koronny,
biskup krakowski **222, 229, 233**
- Piotr Wapowski, ksiądz **143**
- Piotr Wołczek **156, 218, 238, 249**
- Piotr Wysz, biskup krakowski **70, 73,
74, 78, 87, 90, 91, 93**
- Piotr z Mirowa **184**
- Piotr z Mokrska h. Jelita **37, 40, 46,
105**
- Piotr z Ryterowic, podkomorzy sanocki
118
- Piotr z Sancygniewa **85**
- Piotr ze Szczodrkowic **75, 85**
- Popowice, z:
- Adam **85**
 - Andrzej **85**
 - Jakusz **85**
 - Jan **85**
 - Machna **85**
 - Marcin **85**
 - Michał **85**
 - Paszko **85**
 - Piotr **85**
 - Przybysław **85**
 - Szymon **85**
 - Wincenty **85**
- Prandota, kapelan **70**
- Prokop, ksiądz **118**
- Przekora z Morawian h. Łódzia, kasztelan
czchowski **109**
- Przemęccy:
- Jadwiga **128**
 - Stanisław, s. Jadwigi **128**
- R**absztyńscy h. Topór **242:**
- Andrzej, kanonik krakowski **242,
244**
 - Barbara z Tęczyna **242**
- Raciborzany, z:
- Jan Trnka, starosta oświęcimski
164
 - Jan Wierzbęta z Raciborzan **164**
- Rafał Leszczyński (z Leszna) h. Wieniawa,
marszałek nadworny, kasztelan po-
znański **151, 161**
- Remigian Moskorzowski **37**
- Rogowscy h. Działosza:
- Henryk **99**
 - Hinczka (i z Roszkowic) **74,
84**
- Roman, gospodarz mołdawski **116**
- Rytwiańscy h. Jastrzębiec:
- Dzierśław **108**
 - Ewa **201**
 - Jan, starosta sandomierski **122**
- Rzeszowscy h. Półkoza **242, 244:**
- Andrzej **242–244, 248**
 - Jan **242**
 - Jan, s. Jana **242**
 - Jan Feliks **242–244**
 - Jan Rzeszowski, biskup krakowski
122
 - Stanisław **242, 248**
- S**ambor **31, 32,**
- Selim I Groźny, s. Bajezida II, sułtan
207, 208, 214, 227
- Sędziwój z Szubina, wojewoda kaliski
67, 72
- Sienieńscy h. Dębno:
- Anna, c. Piotra z Oleska, m. Fry-
deryk Herburt **221, 262**

- Jadwiga, c. Piotra z Oleska, m. Marcin (3) Kamieniecki **53, 220, 261**
- Jan **224, 299**
- Piotr z Oleska, kasztelan lwowski **221, 262**
- Skotniki, z:
 - Paszek **98**
 - Stanisław **127**
- Stanisław Hynek **195**
- Stanisław Nabrusek z Dąbrówki **143**
- Stanisław Nabrzuch **160**
- Stanisław Niemsta ze Skroniowa **89**
- Stanisław Poddębski **105**
- Stanisław Potulicki **252**
- Stanisław Sloninka **233**
- Stanisław Stadnicki h. Szreniawa, kasztelan sanocki **235**
- Stanisław Stano **260**
- Stanisław Trzempnicki **98**
- Stanisław Wspiniek z Będkowa h. Prus, kasztelan małopolski, ż. Anna Kamieniecka **52**
- Stanisław z Bogusławic **89**
- Stanisław Zalesiowski **249**
- Stanisław Zawrot **28**
- Stefan Batory, wojewoda siedmiogrodzki **136**
- Stefan Teleki **198**
- Stefan Thelegdy **182**
- Stefan Wielki, gospodarz mołdawski **68, 116, 134, 135, 140–142, 148–150, 153–155, 159, 160, 164–167, 169, 175, 180–183, 185, 205, 291**
- Strusiowie:
 - Feliks **188, 196**
 - Jakub **226**
 - Jan **159, 168**
 - Jerzy **188, 196, 226**
- Strzyżowscy:
 - Gabriel **245**
 - Mikołaj **127, 247**
- Sulejman (Soliman), s. Selima I Groźnego, sułtan **227, 231**
- Szafrąncowie h. Starykoń:
 - Barbara, c. Małgorzaty **46**
 - Katarzyna, c. Piotra, podkomorzego krakowskiego, m. Marcin (1) Kamieniecki; zob. Kamienieccy
 - Małgorzata, c. Piotra Szafrąca **46**
 - Piotr, podkomorzy krakowski i starosta sieradzki **102**
 - Piotr, s. Piotra **46**
 - Stanisław, s. Stanisława z Młodziejowic, współstarosta generalny krakowski **144**
- Szalowscy:
 - Adam **245**
 - Jan **245**
 - Stanisław **245**
- Szczepan Świętopelk ze Zawady i z Boleszyc, podczaszy krakowski **109**
- Szczepan z Bydłowej **101, 102**
- Szebieńscy h. Biberstein:
 - Henryk **87**
 - Jakub, brat Jana **218, 267, 268**
 - Jan Henrykowicz Skąła z Szebni h. Biberstein, notariusz publiczny **128, 267, 268**
- Szydłowieccy h. Odrowąż:
 - Jakub, podskarbi nadworny **160, 161, 178, 183–185, 193, 206**
 - Jan **199**
 - Krzysztof, wojewoda i starosta krakowski **51, 217**

Świerczowscy:

- Janusz **184, 216, 255**
- Piotr **208**

Tarnowscy h. Leliwa:

- Barbara Zawiszanka z Roźnowa h. Sulima, m. Jan Amor Junior **145**
- Jan (1), wojewoda i kasztelan krakowski, wojewoda sandomierski **60, 61, 70, 72, 74, 78**
- Jan Amor, s. Jana Amora Juniora, wojewoda ruski **145, 170, 171**
- Jan Amor Junior, wojewoda i kasztelan krakowski **145**
- Jan Feliks Szram, s. Jana Feliksa, wojewoda sandomierski, krakowski **191, 193, 194, 198**

Tautul, logofet **141, 191**

Tęczyński h. Topór **15, 69, 261, 273:**

- Andrzej, wojewoda krakowski **224, 231, 299**
- Anna **114**
- Anna Morska **242–244**
- Barbara **242**
- Gabriel **243**
- Jan, kasztelan krakowski **46, 60, 70, 72–74, 76, 78–80, 90**
- Jan, s. Gabriela, kasztelan lubelski **243**
- Jan, s. Mikołaja, miecznik krakowski **258, 261**
- Jan z Tęczyna i Kraśnika, wojewoda sandomierski (ur. 1484) **52, 108**
- Stanisław, s. Gabriela **243**

- Stanisław, s. Jana, kasztelana krakowskiego, kasztelan wiślicki **46**
- Zofia Słaboszowa **242–244**

Thatar, kanonik kamieniecki **227**

Tomasz z Bzowa **28**

Tworowscy h. Pilawa:

- Jan, hetman polny **211, 223, 225, 226**
- Stanisław **227, 229**

Wachala, kmieć **45, 113**

Walenty Stwosz (Pholtin), złotnik **53, 220**

Walenty z Olkusza, doktor dekretów **30**

Wapowscy:

- Jan **138, 248**
- Mikołaj **138, 248**
- Piotr **138, 143, 248**
- Stanisław **138, 248**

Wasył, kmieć **124**

Wasył Wrona **231**

Waszko z Rybotycz, sędzia przemyski **118**

Witold Kiejstutowicz **62–65, 68, 71, 75, 77, 81, 273**

Władysław Opolczyk, książę opolski **65, 67**

Włodek z Charbinowic, cześnik krakowski **60**

Włodzimierz, książę zatorski **186**

Wojciech Gorczyński **206**

Wojciech Małski h. Nałęcz, wojewoda łęczycki **114**

Wojciech Sampoliński **216**

Wojciech z Wilkowa **34, 35**

Wróblowscy:

- Benedykt **161, 255**
- Mikołaj **161, 185, 255**

Wzdów, z:

- Adam **207**
- Jan **124**
- Maciej **124, 145**

Zahutyń, z:

- Apolonia, c. Pełki **124**
- Leonard Czarnocki **240**
- Małgorzata, c. Pełki **124**
- Pełka **117, 118, 123, 124**

Zakliczyn, z; zob. Jordanowie

Zaklika z Międzygórze h. Topór, kanclerz
Królestwa **69**

Zapolya:

- Barbara, m. Zygmunt Stary **222, 229**
- Jan, król Węgier **222, 229, 231–234**

Zawisza Róża z Borzyszowic, starosta
chełmski **51, 146, 160**

Zawityń, z:

- Jadwiga, c. Dzierżawa z Zawity-
nia **118**
- Pełka **120**

Zbyszko z Jankowic **103**

Zofia Holszańska, królowa Polski **100, 101**

Zygmunt Dedyński **160**

Zygmunt (Freiherrn) von Herber-
stein **229**

Zygmunt z Targowiska, kanonik kra-
kowski **244**

Zyndram z Maszkowic, miecznik kra-
kowski **83**

Żegota z Pisar, chorąży krakowski **75**

Żmigród, z:

- Przybek **104**
- Wojciech **30**

Żyro, opiekun Leszka Białego **31**

Katarzyna Niemczyk

**The Kamieniecki family, bearers of the Pilawa coat of arms
The history of the career and advancement of the Polish nobility until 1535/1536**

Summary

The book entitled *The Kamieniecki family, bearers of the Pilawa coat of arms. The history of the career and advancement of the Polish nobility until 1535/1536* is devoted to the Kamieniecki family – Polish magnates of the late medieval period and the early modern period. The author presents the path of their career, the journey to the top both in the political as well as economic sense.

The progenitor of the Kamieniecki family was Klemens of Moskorzew, bearer of the Pilawa coat of arms (late 14th century). He was descended from petty nobility whose influence was small at that time. However, owing to the work in the chancery of Spytek of Melsztyn, whose support was courted by King Władysław Jagiełło, they built their own faction and paved the way to a career in the royal chancery. As a deputy chancellor of the treasury and a staunch supporter of the Polish ruler he received many grants. He received the Dobczyce demesne and Kamieniec, which soon became the heart of the estate of the descendants of Moskorzewski and who hence came to call themselves Kamieniecki, as a token of the appreciation for the defence of Wilno against army of the Teutonic Knights.

However, the son of Klemens, Marcin, followed a different path. He distanced himself from the Jagiellonians and, as a consequence of his refusal to participate in the Turkish expedition, the Dobczyce demesne was confiscated from him. It was only thanks to the intercession of high-ranking noblemen (probably Piotr Szafraniec, his father-in-law) and thanks to the fondness felt by Jagiełło toward Marcin's father that he was allowed to keep Kamieniec. Marcin Kamieniecki's policy brought about a profound crisis of the family which it managed to overcome (and return to the glory of the Moskorzewski period) only after almost fifty years. This difficult path was began by Marcin's brother, Piotr. He returned to the thing owing to which the Kamieniecki built their position, that is to the collaboration with the ruling dynasty. He participated in the confederation of Spytek of Melsztyn, and above all he supported Władysław Warneńczyk during his stay in Hungary and two expeditions against Turkey. Piotr's efforts resulted in the reclamation of Dobczyce. This was a token of the appreciation for his assistance in Hungary.

Piotr's brother, Henryk, also contributed to the restoration of the position of the Kamieniecki family but he devoted himself to the reconstruction of the estate which declined during Marcin's time. Despite the fact that his engagement in politics was marginal, it was even in these isolated cases that he supported the Jagiellonians. As a result of this he received the Sanok castellany from the king. Therefore Piotr and Henryk laid the foundation on which

the position of the family could be built by the sons of Henryk, and the latter were successful at it. It is the last generation of the Kamieniecki family which is presented in this book – the brothers: Mikołaj, Jan, Marcin, Henryk – achieved the greatest success by not only making reference to the glory that the family enjoyed during the time of Klemens Moskorzewski but by surpassing these achievements. Mikołaj Kamieniecki was promoted to the rank of one of the most trusted people of the subsequent rulers: Jan Olbracht, Aleksander, Zygmunt Stary. In 1503, for the first time in Polish history, he was nominated a crown hetman. He became famous by engaging in numerous skirmishes with Moldovans and especially by the successful expeditions to Pokucie in the years 1506 and 1509. Mikołaj's brothers followed in his footsteps and made a career in the military. Jan became a captain of horse, whereas Marcin held the office of a *vicecampiductor*, which corresponded with the role of a field marshal. Henryk, who also made a military career, perished during the Battle of Wiśniowiec in 1494.

The Kamieniecki family played a significant role in the foreign policy of the Polish state, especially in the policy associated with Hungary and Moldavia. The latter policy was engaged especially by the “last” generation of the Kamieniecki family, which was to a great extent a result of the offices that they held, that is the offices of the “field” marshal and the grand crown hetman, and the political situation of the country at that time. One should also emphasise the significant engagement of Klemens of Moskorzew in the issues associated with the Teutonic Knights. He made a name for himself not only by his defence of Wilno against the army of the Teutonic Knights who supported Witold but also by his participation in the negotiations with the Order of the Teutonic Knights and the signing of a peace treaty in Raciążek.

The development of the estate of the Kamieniecki family was strictly associated with the status of the family and during the course of a hundred years this status oscillated in a sinusoidal manner. For whereas Klemens of Moskorzew, owing to his work in the chancery and the merit that he earned during his stay in Wilno, managed to build up a considerable estate consisting of the Dobczyce demesne, the Kamieniec demesne and a number of houses in Kraków, his son Marcin, who entered the path of conflict with the monarch, betrayed him almost completely. Only the subsequent generations made an effort to rebuild the lost estates. A special role in the expansion of the estates by the “last” generation of the Kamieniecki family was played by the awards which were presented to them for valour in combat and the merit demonstrated on the fields of battle. As Marcin Kamieniecki held the office of a “field” marshal, and Jan was captain of horse of the permanent defence, these grants concentrated especially in Ruthenia. Therefore the new centre of the estate was established near Założce in Podolia and it was there that the economic interest of the family was concentrated throughout the course of the subsequent centuries. However, the royal grants in that region were not the only reason for such a turn of events. Due to the constant borrowing of money from the Boner family, a well-known family of bankers, the debt that the Kamieniecki incurred from this family forced Marcin first to sell Książ Wielki and then to hand over the Kamieniec castle. Thus the Kamieniecki lost the heart of their estate. Therefore just as the acquisition of Kamieniec by Moskorzewski became a symbolic “beginning” of the Kamieniecki family, this economic incident – the loss of the castle – in a way closes and highlights this chapter of the history of the Kamieniecki which was described in the present dissertation.

Katarzyna Niemczyk

Die Familie–Kamieniecki des Wappens Pilawa

Zur Geschichte der Karriere und des Aufstiegs des polnischen Adels bis zu 1535/1536

Zusammenfassung

Das Buch ist der Familie Kamieniecki – den im späten Mittelalter und zu Beginn der Neuzeit lebenden polnischen Magnaten gewidmet. Die Verfasserin hat hier ihre Laufbahn und den politischen und wirtschaftlichen Aufstieg dargestellt.

Der Stammvater von Kamienieckis war Klemens von Moskorzew des Wappens Pilawa (Ende des 14.Jhs). Er stammte von einem sehr kleinen und damals unbedeutenden Adel ab, doch dank seiner Beschäftigung in der Kanzlei des Krakauer Wojewoden, Spytek von Melsztyn, um dessen Unterstützung sich der König Władysław Jagiełło bei Gründung der eigenen Partei bemühte, konnte er seine Karriere in der königlichen Kanzlei beginnen. Als Vizekanzler und treuer Anhänger des polnischen Königs bekam er zahlreiche Verleihungen. In Anerkennung seiner Verdienste bei Verteidigung des Vilnius vor dem Deutschen Orden spendete ihm Władysław Jagiełło den Großgrundbesitz Dobczyce und Kamieniec, das demnächst zum Herzen des Landguts der Nachkommen Moskorzewskis und zum Namen der ganzen Familie – Kamieniecki – wurde.

Doch der Sohn des Klemens, Marcin, hat einen anderen Lebensweg gewählt. Er rückte von den Jagiellonen ab und da er die Teilnahme am türkischen Feldzug verweigert hatte, wurde ihm das Vermögen zu Dobczyce beschlagnahmt. Nur durch Vermittlung von hochgestellten Adeligen (wahrscheinlich von seinem Schwiegervater Piotr Szafraniec) und vielleicht dank der Schwäche, welche der König Jagiełło für seinen Vater, Klemens hatte, konnte Marcin das Vermögen zu Kamieniec behalten. Die Politik Marcin Kamienieckis hat zur tiefen Familienkrise geführt, die die Familie Kamieniecki erst nach beinahe fünfzig Jahren überwunden hatte, um dann die vergangene Herrlichkeit des Vermögens wiederherzustellen. Den mühsamen Wiederaufbau des Familienlandguts hat Marcins Bruder, Piotr in Gang gebracht, indem er die Zusammenarbeit mit der herrschenden Dynastie wiederaufnahm. Er beteiligte sich an der von Spytek von Melsztyn abgeschlossenen Konföderation und vor allem unterstützte den König Władysław III. von Warna bei dessen Aufenthalt in Ungarn und bei den beiden Feldzügen gegen die Türkei. Piotrs Bemühungen haben dazu geführt, dass er in Anerkennung seiner Hilfe in Ungarn Dobczyce zurückbekommen hat.

Zum Wiederaufbau der Stellung der Familie Kamieniecki hat auch Henryk, Bruder des Piotr beigetragen. Der befasste sich mit dem Wiederaufbau des zur Marcins Zeit heruntergekommenen Landguts. Obwohl er sich für Politik nur oberflächlich einsetzte, stellte er sich immer auf Jagiellonen Seite, wofür er vom König die Kastellanei von Sanok verliehen bekam. Piotr und Henryk haben also das Fundament gelegt, auf dem Henryks Söhne die frühere

Position der Familie aufbauen konnten. Diese jüngste Generation von Kamienieckis, die in dem Buch als letzte erscheint – die Gebrüder: Mikołaj, Jan, Marcin und Henryk hatte mit dem Werk die größten Erfolge gehabt: sie hatte nicht nur an die Herrlichkeit der Familie aus der Zeit des Klemens Moskorzewski angeknüpft, sondern noch viele andere Erfolge gehabt. Mikołaj Kamieniecki wurde eine der vertrautesten Personen in der Umgebung von den folgenden Königen: Jan Olbracht, Alexander, Sigismund I. dem Alten. Im Jahre 1503 wurde er zum ersten Mal in der Geschichte Polens zum Großhetman der Polnischen Krone ernannt. Er wurde durch zahlreiche Kämpfe gegen Moldauer und vor allem durch siegreiche Feldzüge nach Pokutien in den Jahren 1506–1507 berühmt. Die Brüder von Mikołaj traten in seine Fußstapfen und haben ihre Karriere mit dem Militär verbunden. Jan ist Rittmeister geworden, Marcin bekleidete das Amt *vicecampiductor*, das dem Amt eines Feldhetmans entsprach. Henryk dagegen ist im Jahre 1494 im Kampf bei Wiśniowiec ums Leben gekommen.

Kamienieckis haben wichtige Rolle in der von dem polnischen Staat betriebenen Außenpolitik, besonders dem Ungarn und dem Moldawien gegenüber gespielt. Für die letztgenannte setzte sich besonders die „letzte“ Generation der Familie ein, was mit den von ihnen bekleideten Ämtern und damaliger politischer Situation in Polen viel zu tun hatte. Beachtenswert ist auch volle Hingabe des Klemens von Moskorzew an die mit Kreuzrittern verbundenen Fragen. Er wurde zwar nicht nur durch die Verteidigung Vilnius vor dem den Großfürsten von Litauen, Vytautas den Großen unterstützenden Deutschen Orden berühmt, sondern nahm an den Verhandlungen mit den Deutschen Rittern und am Friedensschluss in Raciążek teil.

Die Entwicklung des Landguts von Kamienieckis war mit dem Status der Familie eng verbunden und nahm innerhalb des Jahrhunderts die Form einer Sinuskurve an. Obwohl Klemens von Moskorzew dank seiner Arbeit in der Kanzlei und seiner Verdienste in Vilnius im Stande war, ein wirklich großes Vermögen zu sammeln, hatte es sein Sohn, Marcin in den Konflikt mit dem König geraten fast völlig veruntreut. Erst die nächsten Generationen sorgten dafür, das verlorene Vermögen wiederaufzubauen. Besondere Rolle bei Vergrößerung des Vermögens durch die „letzte“ Generation der Kamieniecki-Familie spielten die ihnen verliehenen Preise für Tapferkeit und Verdienste im Kampf. Da Marcin Kamieniecki Feldhetman und Jan Kamieniecki Rittmeister waren, befanden sich die ihnen zuerkannten Verleihungen vorwiegend in Russland. Neues Zentrum des Kamieniecki-Landguts entstand demnach in der Nähe von Saliszi in Podolien; dort konzentrierten sich seitdem wirtschaftliche Geschäfte der Familie. Königliche Verleihungen dort waren aber kein einziger Grund dafür. Wegen der von Bonners – den bekannten Bankiers ständig aufgenommenen Darlehen und wegen der hohen Schulden bei ihnen musste Marcin zuerst Książ Wielki und dann noch den Schloss in Kamieniec verkaufen. So haben Kamienieckis das Herz seines Vermögens verloren. Wenn die Verleihung von Kamieniec für Moskorzewski als symbolischer „Anfang“ der Kamieniecki-Familie gelten kann, so scheint der Schlossverlust den Abschnitt von der Geschichte der Familie, der zum Thema der vorliegenden Abhandlung wurde, zu pointieren.

Redakcja

Agnieszka Plutecka

Projekt okładki, układu typograficznego oraz łamanie

Paulina Dubiel

Copyright © 2016 by

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-8012-804-0

(wersja drukowana)

ISBN 978-83-8012-805-7

(wersja elektroniczna)

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

e-mail: wydawnictwo@us.edu.pl

Wydanie I. Liczba arkuszy drukarskich: 22,5. Liczba arkuszy wydawniczych: 23,5.

Cena 42 zł (+ VAT). Publikację wydrukowano na papierze offset. kl. III, 90 g/m².

Do składu użyto kroju pisma Junicode (autorstwa Petera S. Bakera) oraz Ritmo EFN.

Druk i oprawę wykonano w drukarni: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.”, Sp.K.

(ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław).

Więcej o książce

CENA 42 ZŁ | ISSN 0208-6336
(+ VAT) | ISBN 978-83-8012-804-0